

שבוע חג השבועות ופרשת נשא

(28 May – 3 June 17)

ג' – ט' סיון תשע"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בֵּי נַשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹץ: יֵשֹׂא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שרירי הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּת דִּגְגֶךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָיָה
אִם יי בָּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתְם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְרוֹתֵם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זִנִּים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִיִּיתֶם
קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיֵּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם חמוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חמוגש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מוהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמז.

שבחים גדולים לתקדוש-ברוך-הוא והואך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר לחשוב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּכְבִּימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִל־מָוֶת
וּמִצָּרִי שְׁאוּל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אִמָּצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִהּ יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה
וַיַּדִּיק וְאֶלְהִינוּ מִרְחֹם: ו שֹׁמֵר פִּתְאִים יְהוָה דָּלִתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלֶיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דְּמָעָה אֶת־רִגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְחַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוֹז פֶּלֶא־הָאָדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה
כָּל־תַּגְמוּלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקָּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַמּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אֲנִהּ יְהוָה כִּי־אֲנִי עֹבְדֶךָ אֲנִי־עֹבְדֶךָ בְּנֶאֱמַתְךָ פִּתְחָתָה לְמוֹסְרֵי:
יז לֹךְ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרֹת |
בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמַּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת חג השבועות, ה'תשכ"ו

יומא טבא וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מנחם שניאורסאהן

אגרות קודש

ב"ה, ימי ההגבלה, ה'תש"ל

ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נו"מ עוסק בצ"צ וכו'

מוהרש"ז שי' שרגאי

שלום וברכה!

. . . לתוכן מכתבו, תמהתי בקראי מכתב כ', כיון שעל פי הידיעות ממקור שעד עתה הי' נאמן,

הולכת ומתגברת בין קובעי הקו בזה בארץ ישראל הדיעה להחזיר ח"ו את חברון וסביבותי, אלא

שמחפשים צורה חיצונית מתאימה, וד"ל.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין.....ב	ב) משניות – מסכת עירובין
ב) מזמורי תהלים קטז, קיז.....ג	בא) ביאור קהתי.....רכא
ג) מאמר ד"ה חביבין ישראל	בג) עין יעקב מסכת תענית.....רכז
יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ו.....ו	כד) מסכת בבא בתרא עם ביאורים
ד) מאמר ד"ה וידבר אלקים	כז) מדף קבו עד דף קלב.....רכח
שבת פרשת נשא, ט' סיון, ה'תשכ"ו.....כח	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ה) שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ו.....לה	כה) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
ו) שיחת שבת פרשת נשא,	כז) אדמו"ר הזקן.....רנז
ט' סיון, ה'תשכ"ו.....מד	כו) שולחן ערוך הלכות פסח
ז) משיחת ש"פ יום ב' דחג השבועות ה'תשנ"א.....נ	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן.....רנז
ח) משיחות ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תשנ"א	כז) לקוטי תורה
התועדויות א' וב'.....סג	אדמו"ר הזקן.....רס
ט) לקוטי שיחות פרשת נשא כרך יח.....עד	כח) שערי תשובה
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל	אדמו"ר האמצעי.....רסה
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל.....עט	כט) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
יא) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא.....פ	אדמו"ר ה"צמח צדק".....רסז
יב) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת נשא.....פב	ל) תורת שמואל תרל"ב
יג) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נשא.....קיח	אדמו"ר מוהר"ש.....רסז
יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)	לא) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
לשבוע פרשת נשא.....ק"ט	אדמו"ר מוהר"ש"ב.....רסח
טו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נשא.....קל	לב) ספר המאמרים תרצ"ט
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....קלג	אדמו"ר מוהר"ש"צ.....רע
שיעורי רמב"ם	לג) ספר השיחות ה"שית-תש"א בלה"ק
יז) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נשא.....קלו	אדמו"ר מוהר"ש"צ.....רעא
יח) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נשא.....קפה	לד) אגרות קודש
יט) – ספר המצוות לשבוע פרשת נשא.....רד	אדמו"ר מוהר"ש"צ.....רעב
כ) מסכת סוטה עם ביאורים	לה) ביאורים לפרקי אבות פרק א.....רעג
מדף מז עד דף מט.....רו	לו) חומש לקריאה בציבור.....רעד
כא) נביאים וכתובים	לז) קריאת התורה למנחת שבת קודש.....רפג
ישעיה פרק מב, איוב פרק כד.....ריט	לח) לוח זמנים לשבוע פרשת נשא.....רפה
	לט) סדר מצות הדלקת נרות לחג השבועות וערב ש"ק.....רפה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הוראות כ"ק ארמו"ר לחג השבועות

- על פי הוראת חז"ל דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם ¹
 אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא: ²
- (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים .
 . אחד בפה ואחד בלב". ³
⁴
- ולפי עניות דעתי אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל. ⁵
- וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת ג' רעות ללשון ⁶
 דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת". ⁷
- ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא ⁸
 תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים. ⁹
- וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך וכתיב מאהבת ה' אתכם וכתיב אהבתי ¹⁰
 אתכם אמר ה'". ¹¹
- (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת ¹²
 בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני ה' סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת ¹³
 עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים – ¹⁴
 כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה, ¹⁵
- כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות. ¹⁶
- ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורבים אותנו". ¹⁷
- (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ¹⁸
 ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁵ וערב יום-טוב כו'. ¹⁹

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

- (1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
 (2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לך
 – רג, ג ואילך).
 (3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
 (4) שהש"ר פ"א, ד (א).
 (5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים
 (6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

אגרות קודש

ב"ה, ח' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מה שמעורר ע"ד עסקנותו של הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' מוח"ר...

שבמילא אפשר זה מפריעו משקידה בתורה כדבעי. הנה ידוע פסק רבנו הזקן (בתורה אור
 בתחלתו) אשר ע"י עשיית הצדקה (וצדקה דרבים עאכו"כ) נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה,
 ומהגהות אדמו"ר הצמח צדק לדרוש זה שנדפס בלקו"ת לג' פרשיות, מובן שהמספר אלף הוא בדיוק
 ולא בדרך גוזמא, ובמילא עסקנות דצרכי צבור אי אפשר שתפריע ואדברא מסייעתו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ביאור בדרך אפשר

1 אמרו חכמינו ז"ל במשנה בפרקי אבות:

2 חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי חֲמֶדָה הִיא הַתּוֹרָה כּו'
3 שְׁנֵאֲמַר¹ בְּמִשְׁלֵי, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא אָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי לֶקַח טוֹב
4 נִתְּנִי לָכֶם תּוֹרַתִי גו'² הִרִי הַתּוֹרָה הִיא דָּבָר טוֹב שְׁנִיתָן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

5 וַיֵּשׁ גּוֹרְסִין (ב'מחזור ויטרי'

6 וְעוֹד³) שְׁנַתָּן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל

7 כְּלֵי חֲמֶדָה הַתּוֹרָה שֶׁהִיא כְּלֵי שְׂבו

8 נִבְרָא הָעוֹלָם. וְגַם כְּפֶאֱשֶׁר אֵין

9 גּוֹרְסִין הַתְּבוּת הַמִּילִים "שְׂבו

10 נִבְרָא הָעוֹלָם" (בְּגִרְסַת

11 אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בְּסִדּוּרוֹ כּו באו

12 פְּרָקִי אֲבוֹת, לֵאל תוֹסֶפֶת מִילִים אֵלו),

13 הִרִי פְּרוּשׁ דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה

14 שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרְאָת כְּלֵי חֲמֶדָה

15 ("כְּלֵי" דִּיקָא הַמִּשְׁנָה מִדִּיקָא

16 וְקוֹרְאָת לַתּוֹרָה "כְּלֵי חֲמֶדָה" וְלֹא

17 "חֲמֶדָה" סָתֵם) הוּא, שְׂבָה

18 בְּאִמְצָעוֹת הַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם,

19 כְּפֶרוּשׁ רִש"י שֶׁהַתּוֹרָה כְּלֵי

20 גְּדוֹל וְחָשׁוּב הוּא שְׂבו נִבְרָא

21 הָעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר⁴ בְּמִשְׁלֵי, הַתּוֹרָה

22 אִמְרַת וְאֶהְיָ אֲצִלּוּ הֵייתִי אֲצֵל

23 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא אָמַר, אֲמַרְהָ

24 תּוֹרָה אֲנִי הֵייתִי כְּלֵי אוֹמְנוּתוֹ

25 כּו'⁵ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא בְּבִרְיַת

26 הָעוֹלָם, כִּשֶּׁם שֶׁהִבְנִי מִבֵּית בְּתֻכִּית

27 וְתִרְשִׁים הַבְּנִיָּה וְכוּנָה, כִּךְ הַקְדוּשׁ

28 בְּרוּךְ-הוּא הִסְתַּכֵּל בַּתּוֹרָה וּבִנָּה אֶת

29 הָעוֹלָם. וְעַל זֶה מְבִיא בְּמִשְׁנָה

30 בְּפִרְקֵי אֲבוֹת רֶאֱיָה מִמָּה שְׂכָתוֹב

31 כִּי לֶקַח טוֹב גּו', כְּפִירוּשׁ רַבִּי

32 עֹזְבֵידִיָּה מִפְּרִטְנִיָּה עַל הַמִּשְׁנָה,

33 ש"טוֹב" קָאִי מִכּוּון עַל מַעֲשֵׂה

34 בְּרֵאשִׁית, שְׁנֵאֲמַר בּו'⁶ בְּמַעֲשֵׂה

35 הַבְּרִיאָה וַיִּבְרָא אֱלֹקִים כִּי טוֹב,

36 וְ"לֶקַח" קָאִי מִכּוּון עַל

37 הַתּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר בּו'⁷ בְּשִׁירַת

38 הַאֲזִינוּ כִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא אָמַר

39 יַעֲרֹף לִשּׁוֹן הָרַעֲפָת שֶׁפֶּע כְּמִטָּר

40 לִקְחִי. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּדַבְּרֵי

41 הַמִּשְׁנָה שֶׁהַתּוֹרָה (שְׁכָמוֹר נִקְרְאָת

ביאור בדרך אפשר

1 "לֶקַח" הִיא כְּלֵי חֲמֶדָה (כְּלֵי אוֹמְנוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא)
2 שְׂבו נִבְרָא הָעוֹלָם ("טוֹב"). וְצָרִיף לְהִבִּין, מִהוּ שְׂבָח
3 הַתּוֹרָה אִיזָה שְׂבָח הוּא לַתּוֹרָה שֶׁהִיא כְּלֵי חֲמֶדָה כְּלֵי הָאוֹמְנוּת שְׂבו
4 נִבְרָא הָעוֹלָם, הִרִי עֲקָר מַעֲלַת הַתּוֹרָה הוּא הִרְבָּה יוֹתֵר מִזֶּה

5 שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁעָשׂוּעִי הַמְּלָךְ

6 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא

7 שְׁמִשְׁתַּעֲשַׁע וּמִתְעַנֵּג בָּהּ, כְּמוֹ

8 שְׂכָתוֹב⁸ בְּמִשְׁלֵי הַתּוֹרָה אִמְרַת

9 וְאֶהְיָ אֲצִלּוּ אֲצֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-

10 הוּא גּו' שֶׁעָשׂוּעִים גּו' ("וְאֶהְיָ

11 אֲצֵל אֲמוֹן, וְאֶהְיָ שֶׁעָשׂוּעִים יוֹם יוֹם,

12 מִשְׁחָקָת לִפְנֵי כָּל עַת"), "אֲצִלּוּ"

13 דִּיקָא, הַכְּתוּב מִדִּיק וְאָמַר "אֲצִלּוּ"

14 לֹאמַר שֶׁהַתּוֹרָה הִיא "שֶׁעָשׂוּעִים" דּוּקָא

15 אֲצֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא וְלֹא אֲצֵל בְּנֵי

16 הָאָדָם כִּי אֱלֹקִים דּוּקָא הִבִּין

17 דְּרָכָה שֶׁל הַתּוֹרָה כּו', אֲכָל

18 נִעְלָמָה⁹ מַעֲיִן כָּל חֵי¹⁰ הָעוֹמֵק

19 שֶׁל הַתּוֹרָה נִעְלָם מַעֲיִן הַנִּבְרָאִים.

20 וְלָמָּה מְשַׁבְּחִים אוֹתָהּ אֶת

21 הַתּוֹרָה הַנִּעְלִית כָּל כִּךְ שֶׁהִיא

22 ה'שֶׁעָשׂוּעִי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא

23 בְּעֵנָיו דְּ"כְּלֵי חֲמֶדָה

24 שְׂבו נִבְרָא הָעוֹלָם", וְלֹא

25 בְּעֵנָיו הָעֲקָרִי שְׂבָה שֶׁהִיא

26 לְמַעַל מִהָעוֹלָם לְגַמְרֵי וְאִפִּילוּ

27 נִעְלָמָת מִהַנִּבְרָאִים?

28 וּבִיּוֹתֵר יוֹקֶשֶׁה הַשְּׂאֵלָה מִדּוּעַ

29 מִשְׂבָּחִים אֶת הַתּוֹרָה בִּכְךָ שֶׁהִיא "כְּלֵי

30 חֲמֶדָה" לְבִרְיַת הָעוֹלָם וְלֹא בִּכְךָ שֶׁהִיא

31 'שֶׁעָשׂוּעִים' לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא

32 מִתְחַזְּקָת יוֹתֵר עַל-פִּי הַמְּבַאֵר

33 ב'דְּבָרֵי-אֱלֹקִים-חַיִּים'¹¹ תּוֹרַת

34 הַחֲסִידוֹת כְּפֶרוּשׁ הַתְּבוּת וְאֶהְיָ

35 אֲצֵל אֲמוֹן גּו', שְׂפָאֲשֶׁר דּוֹד

36 הַמֶּלֶךְ קָרָא דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּשֵׁם

37

38

39

40

41

בס"ד. יום ב' דחג השבועות,
ה'תשכ"ו
(הנחה בלתי מוגה)

1 חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי חֲמֶדָה כּו'
2 שְׁנֵאֲמַר¹ כִּי לֶקַח טוֹב נִתְּנִי לָכֶם
3 תּוֹרַתִי גו'². וַיֵּשׁ גּוֹרְסִין (ב'מחזור ויטרי' וְעוֹד³)
4 שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי חֲמֶדָה שְׂבו נִבְרָא הָעוֹלָם. וְגַם
5 כְּפֶאֱשֶׁר אֵין גּוֹרְסִין הַתְּבוּת "שְׂבו נִבְרָא הָעוֹלָם"
6 (בְּגִרְסַת אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בְּסִדּוּרוֹ), הִרִי פְּרוּשׁ דְּבָרֵי
7 הַמִּשְׁנָה שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרְאָת כְּלֵי חֲמֶדָה ("כְּלֵי"
8 דִּיקָא) הוּא, שְׂבָה נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּפֶרוּשׁ רִש"י
9 שֶׁהַתּוֹרָה כְּלֵי גְּדוֹל וְחָשׁוּב הוּא שְׂבו נִבְרָא
10 הָעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר⁴ וְאֶהְיָ אֲצִלּוּ אָמוֹן, אֲמַרְהָ
11 תּוֹרָה אֲנִי הֵייתִי כְּלֵי אוֹמְנוּתוֹ כּו'⁵. וְעַל זֶה
12 מְבִיא רֶאֱיָה מִמָּה שְׂכָתוֹב כִּי לֶקַח טוֹב גּו',
13 כְּפִירוּשׁ רַבִּי עֹזְבֵידִיָּה מִפְּרִטְנִיָּה, ש"טוֹב" קָאִי
14 עַל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שְׁנֵאֲמַר בּו'⁶ וַיִּבְרָא אֱלֹקִים כִּי
15 טוֹב, וְ"לֶקַח" קָאִי עַל הַתּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר בּו'⁷ יַעֲרֹף
16 כְּמִטָּר לִקְחִי. וְזֶהוּ שֶׁהַתּוֹרָה ("לֶקַח") הִיא כְּלֵי
17 חֲמֶדָה (כְּלֵי אוֹמְנוּתוֹ) שְׂבו נִבְרָא הָעוֹלָם
18 ("טוֹב"). וְצָרִיף לְהִבִּין, מִהוּ שְׂבָח הַתּוֹרָה שֶׁהִיא
19 כְּלֵי חֲמֶדָה שְׂבו נִבְרָא הָעוֹלָם, הִרִי עֲקָר מַעֲלַת
20 הַתּוֹרָה שֶׁהִיא שֶׁעָשׂוּעִי הַמְּלָךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא
21 שְׁמִשְׁתַּעֲשַׁע בָּהּ, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב⁸ וְאֶהְיָ אֲצִלּוּ גּו'
22 שֶׁעָשׂוּעִים גּו', "אֲצִלּוּ" דִּיקָא, כִּי אֱלֹקִים הִבִּין
23 דְּרָכָה כּו', אֲכָל נִעְלָמָה⁹ מַעֲיִן כָּל חֵי¹⁰. וְלָמָּה
24 מְשַׁבְּחִים אוֹתָהּ בְּעֵנָיו דְּ"כְּלֵי חֲמֶדָה שְׂבו נִבְרָא הָעוֹלָם", וְלֹא בְּעֵנָיו הָעֲקָרִי
25 שְׂבָה שֶׁהִיא לְמַעַל מִהָעוֹלָם לְגַמְרֵי. וּבִיּוֹתֵר יוֹקֶשֶׁה עַל-פִּי הַמְּבַאֵר ב'דְּבָרֵי-

26 אֱלֹקִים-חַיִּים'¹¹ בְּפֶרוּשׁ הַתְּבוּת וְאֶהְיָ אֲצִלּוּ אָמוֹן גּו', שְׂפָאֲשֶׁר דּוֹד קָרָא דְּבָרֵי

(1) משלי ד, ב. (2) אבות פ"ג מ"ד. (3) ראה "שינויי נוסחאות" למשניות כאן. ורש"י. וכן"ה בפירוש המשניות להרמב"ם.
(4) משלי ח, ל. (5) ב"ר פ"א, א. (6) בראשית א, י. יב. יח. כא. כה. (7) האזינו לב, ב. (8) ע"פ איוב כח, כג. (9) ע"פ איוב שם, כא. (10) תניא קו"א קסא, א. הובא ונתבאר בסהמ"צ להצ"צ מצות משא הארון בכתף פ"ב (דרמ"צ מא, ב). (11) קו"א שם קס, א ואילך. הובא ונתבאר בסהמ"צ להצ"צ שם (מא, א ואילך). המשך תער"ב ח"א פקע"א ואילך. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "זמירות", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹² בתהילים זְמִירוֹת הָיוּ לִי חֲקִידָה גו',
 2 אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: דָּוִד, זְמִירוֹת קָרִית לָהּ אֵתָה
 3 קורא להם (בְּתַמְיָהָ), וְעַד שֶׁנֶּעֱנַשׁ עַל זֶה כו'¹³, דוד המלך אמר
 4 על התורה 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי' ואמרו חכמינו ז"ל שנענש על
 5 זה (ובעת שהובילו את ארון הקודש
 6 שכח על המצווה לשאת את הארון
 7 בכתף ונשא אותו על עגלה) ומבואר
 8 על כך בחסידות שדור נענש על שקרא
 9 לתורה בשם 'זמירות', כי אמנם יש
 10 בחינה בתורה שהיא 'זמירות' (התורה)
 11 כפי ששייכת לעולם, בחינת חיצונית
 12 'ראחוריים' בתורה) אבל יש בחינה
 13 בתורה שלמעלה מזה, בחינת 'שיר',
 14 הנעלית שלא בערך, והיא פנימיות
 15 התורה, ומבואר בספר התניא שדור
 16 המלך היה מזמר ומרנן בשבח התורה
 17 כדי לשמח את לבו בעת צרתו ("בעת
 18 מגורי", כשהיה בצרה ובפחד) וכוונתו
 19 היתה לכך שכל העולמות תלויים
 20 בדקדוק אחד מדברי תורה (וכמבואר
 21 ב'אגרת התשובה' לרבנו הזקן בעניין
 22 הקרבנות, "וכנודע ממה שכתוב בוזהר
 23 הקדוש מעניין עליות עולמות העליונים
 24 באתערותא דלתתא בהקבצת עוף אחד
 25 בן יונה או תור על גבי המזבח או
 26 קומץ מנחה. וכן הוא בכל המצוות
 27 מעשיות כנודע מהאריז"ל) ואמר
 28 שלצער הגשמי שלו אין תפיסת מקום
 29 לעומת העיסוק בתורה, אבל נענש על
 30 זה כי מעלה זו שבתורה (הקשורה
 31 בתורה כפי שהיא שייכת לעולמות)
 32 היא עניין חיצוני 'ראחור' לגבי המעלה
 33 האמיתית והפנימית של התורה
 34 שלמעלה מעולמות, וכיון שדור שיבח
 35 את התורה בעניין שהוא החיצוני
 36 וה'אחוריים' של התורה, נענש, כִּי
 37 דָּוִד הָיָה מְשַׁתְּבֵּחַ בְּמַעֲלָת
 38 הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהָיָה שׂוֹכֵת לְעוֹלָמוֹת (שְׁכָל חַיּוֹת וְקִיּוּם
 39 הָעוֹלָם תְּלוּי בְּדִקְדּוּק אֶחָד מִדִּקְדּוּקֵי הַתּוֹרָה, כּמוּבָא לַעֲלִי
 40 דוגמא לדבר מעניין הקרבנות וְעַל-יְדֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ תּוֹסֶפֶת אוֹר
- וְחַיּוֹת בְּעוֹלָמוֹת כו'), וְזֶה הָיָה חֲטָאוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁאָמַר
 'זמירות היו לי חוקיך' שֶׁלֹּא שִׁבַּח אֵת הַתּוֹרָה בְּמַעֲלָתָהּ הָעֵקֶרֶת
 הַעֲמוּקָה וְהַפְּנִימִית שֶׁהָיָה לְמַעֲלָה מִהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרִי, עַד כְּדֵי
 כִּן שֶׁאֵין לְשַׁבְּחָהּ אֵת הַתּוֹרָה כָּלָל בְּתַהֲלֵת בִּשְׂבַח וְתַהֲלֵל שֶׁהָיָה
 חַיּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת, מֵאַחֵר
 דְּלֹא מִמֶּשׁ חֲשִׁיבִי כו' שהרי כל
 העולמות הם חסרי כל חשיבות, כאילו
 אינם קיימים, ואיזה שבח הוא לתורה
 שהיא 'כלי חמד' ב'בריתא דבר חסר
 ערך. וְעַל-פִּי-זֶה יוֹקָשָׁה בְּיוֹתֵר
 בְּמִשְׁנָה זו, לָמָּה מְשַׁבְּחִים
 אֵת הַתּוֹרָה בְּכֹךְ שֶׁהָיָה כָּלִי
 חֲמֵדָה שָׁבוּ בְּכֹךְ הָעוֹלָם
 שהוא, כאמור, חסר ערך אמיתי?
 גַּם צָרִיד לְהִבִּין, מַה שֶּׁמִּקְדִּים
 בַּמִּשְׁנָה לְפָנֵי-זֶה לְפָנֵי הַדְּבָרִים
 האמורים 'חביבין ישראל שניתן להם
 כלי חמד...', "חֲבִיבִי אָדָם
 שֶׁנִּבְרָא בְּצֵלֶם בְּצֵלֶם אֱלֹהִים כו',
 חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנִים
 לְמִקּוֹם" וכו', וְלֹא-חֲרִי-זֶה
 מוֹסִיף "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן
 לָהֶם כָּלִי חֲמֵדָה" כו', מַהוּ
 הַקָּשֶׁר הַשְּׂכִיכוֹת וְהַהֲמָשָׁךְ שֶׁל
 שְׁלֹשָׁה עֲנָנִים אֵלּוּ הַבָּאִים
 בַּמִּשְׁנָה בְּרֹצֶף שֶׁלְכַאוּרָה כֹּל אֶחָד מֵהֶם
 הוא עניין בפני עצמו?
 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהִקְדָּים הַמִּבְּאֵר
 בְּמִאֲמָר כְּבוֹד-קְדוּשַׁת
 אֲדָמוֹ"ר (מְהוֹרֵשׁ"ב)
 נִשְׁמָתוֹ-עֶדֶן דְּבוּר־הַמִּתְחִיל
 הפותח במילים של משנה זו
 "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל" דְּחֵג
 הַשְּׂבוּעוֹת תַּרְמ"ו¹⁴ (לְפָנֵי
 שְׁמוֹנִים שָׁנָה מֵאֵמִירַת מֵאֵמֶר זֶה
 בשנת תשכ"ו) [שֶׁנִּבְרָא מִיּוֹסֵד
 המאמר של הרבי הרש"ב בשנת תרמ"ו
 על מאמר דְּבוּר־הַמִּתְחִיל הַפּוֹתָח בַּפּסוּק "אִם בְּחֻקוֹתַי תִּלְכּוּ"
 משנת תרכ"ו¹⁵ (לְפָנֵי מֵאָה שָׁנָה לְפָנֵי שְׁנַת תַּשְׁכַּ"ו) לְאֲדָמוֹ"ר
 מְהוֹרֵשׁ"ש (וְשִׁיף גַּם לְדְבוּר־הַמִּתְחִיל
 על מאמר דְּבוּר־הַמִּתְחִיל הַפּוֹתָח בַּפּסוּק "אִם בְּחֻקוֹתַי תִּלְכּוּ"
 משנת תרכ"ו¹⁵ (לְפָנֵי מֵאָה שָׁנָה לְפָנֵי שְׁנַת תַּשְׁכַּ"ו) לְאֲדָמוֹ"ר
 מְהוֹרֵשׁ"ש (וְשִׁיף גַּם לְדְבוּר־הַמִּתְחִיל

(12) תהלים קיט, נד. (13) סוטה לה, א. (14) הנחה מהמאמר נדפס בהוספות ל"ס"ה תרמ"ו ע' תיא ואילך. (15) סה"מ תרכ"ו ע' צג ואילך. - וראה גם ד"ה אם בחוקותי במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ע' קסג ואילך. ועם הוספות וכו' במאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב ע' תשלו ואילך. אוה"ת בחוקותי ע' תרלד ואילך. ד"ה אם בחוקותי עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תכ ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל" לְהַצְמַח צֶדֶק בְּאֵזֶר הַתּוֹרָה¹⁶ (שִׁנְיָא
2 לְאֹרֹךְ זֶה-עֵתָהּ¹⁷ סמוך לחג השבועות בשנת תשכ"ו), וְעָלְיוּ עַל
3 מֵאֲמָרֵי מְיוֹסְדִים גַּם מֵאֲמָרֵי כְבוֹד-קְדוּשַׁת
4 מוֹרֵי-וְחֻמֵּי אֲדָמוֹ¹⁸ ר' המתחילים גם הם בחיבין ישראל] בְּפִרוּשׁ
5 דברי המשנה על התורה שהיא "כָּלִי
6 חֲמֻדָּה שָׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם",
7 שֵׁשׁ בָּנָה בְּכָךְ שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת 'כְּלִי
8 חֲמֻדָּה' שְׁנֵי פִירוּשִׁים.
9 פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן, שֶׁעַל-יְדֵי
10 הַתּוֹרָה נִבְרָא הָעוֹלָם, כְּמֵאֲמָר
11 רַ"ל¹⁵ ("הַנִּל") הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת
12 אֲנִי הֵייתִי כָּלִי אוֹמְנָתוֹ כְּמוֹ
13 כְּלִי הַעֲבֹדָה שֶׁל הָאוֹמֵן שֶׁל
14 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכֵמוֹ
15 מְלַךְ בְּשֵׁר-וָדָם כִּשְׁהוּא בּוֹנֶה
16 פְּלִטְרִין אֶרֶמוֹן אֵינוֹ בּוֹנֶה
17 מִדַּעַת עֲצָמוֹ מִתּוֹךְ לִבּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ
18 בְּלִבֵּר אֶלָּא דִּפְתָּרָאוֹת
19 וּפְנִקְסָאוֹת תַּכְנוּיֹת וּתְרַשִּׁימִים
20 כְּתוּבִים יֵשׁ לוֹ לְדַעַת הַיָּאֵף הוּא
21 עוֹשֶׂה חֲדָרִים כּו', כִּף הִיָּה
22 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְבִיט
23 בַּתּוֹרָה וּבוֹרָא אֶת הָעוֹלָם,
24 וְכֵמֵאֲמָר¹⁹ הַזֶּה אֶסְתַּכַּל
25 בְּאוֹרֵיתָא וּבְרָא עֲלָמָא הַקְדוּשׁ-
26 בְּרוּךְ-הוּא הַסֹּתְכַל בַּתּוֹרָה וּבִרָא אֶת
27 הָעוֹלָם.
28 וּפִירוּשׁ הַשֵּׁנִי בְּמָה שֶׁכְּתוּב
29 "שָׁבוּ בְּכִלֵי חֲמֻדָּה" זֶה שֶׁהוּא הַתּוֹרָה
30 נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁכָּל הַכֹּהֵנָה
31 הַמְטֵרָה וְהַתְּכֵלִית בְּכִרְיַת הָעוֹלָם
32 הִיא בְּשִׁבְלִי הַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמָר
33 רַ"ל²⁰ בַּגְמָרָא תִּנְאִי הַתֵּנָה
34 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עִם מַעֲשֶׂה
35 בְּרָאשִׁית, אִם יִקְיָמוּ יִשְׂרָאֵל
36 תּוֹרָתִי - מוֹטָב וְכו', וְאִם לֹא אֵין
37 הַצְדָּקָה לְקִיּוֹם הָעוֹלָם. וְכֵמוֹ
38 שֶׁכְּתוּב²¹ בִּישְׁעִיָּה אֲנִכִּי הַקְדוּשׁ
39 בְּרוּךְ הוּא עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם
40 עָלֶיהָ בְּרָאִיתִי, שֶׁעֲשִׂיתִי הָאֶרֶץ
41 הֵינִי בְּרִיאַת הָעוֹלָם הֵייתָ בְּשִׁבְלִי
42 לְמַעַן הָאָדָם, וְהָאָדָם נִבְרָא וְנוֹצֵר
- בְּשִׁבְלִי "בְּרָאִיתִי" גִּימְטְרִיא תְרִי"ג²², שֶׁכָּל עֲשִׂיתִי הָאֶרֶץ הִיא בְּשִׁבְלִי קִיּוֹם
הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת עַל-יְדֵי נִשְׁמוֹת שְׁבִיבִים. וְכֵן
אֲמָרוּ רַ"ל²³ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ²⁴,
24 "אֵלֶּה" בְּזִכְרוֹת מִי הֵם עוֹמְדִים וּבְזִכְרוֹת מִי הֵם
25 קִיָּמִים, בְּזִכְרוֹת "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"²⁵,
26 "וְאֵלֶּה" בְּזִכְרוֹת מִי כּו', בְּזִכְרוֹת "אֵלֶּה הָעֲדוֹת
27 וְהַחֲקִים"²⁶. וְזֶה גַּם מָה שֶׁאֲמָרוּ רַ"ל²⁷
28 בְּרָאשִׁית ב' רִאשִׁית, בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא רִאשִׁית, וּבְשִׁבְלִי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת
29 רִאשִׁית. וְעַל-פִּי-זֶה יִתְפָּרֵשׁ "כָּלִי חֲמֻדָּה שָׁבוּ (בְּשִׁבְלִי) נִבְרָא הָעוֹלָם",
30 שֶׁהַמְּכַנֵּן מְבִרְיַת הָעוֹלָם הוּא הַתּוֹרָה, שֶׁנִּתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל ("חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּן
31 לָהֶם כָּלִי חֲמֻדָּה שֶׁבְּשִׁבְלִי נִבְרָא הָעוֹלָם"), שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה שִׁישְׁרָאֵל מְקִיָּמִים
הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת נִשְׁלָמָת כְּפִנְת הַבְּרִיאָה.

(16) אוה"ת במדבר דרושים לשבועות ע' קעא ואילך. (17) בי"ג אייר ה'תשכ"ו. (18) סה"מ ה'ש"ת ע' 92-98. תש"ב ע' 104 ואילך. (19) זח"ב קסא, סע"א ואילך. (20) ראה שבת פח, א. ע"ז ג, א. תנחומא בראשית א. (21) ישע"י מה, יב. (22) מקדש מלך לזח"א רה, ב. (23) שמו"ר פמ"ח, א. (24) בראשית ב, ד. (25) שמות א, א. (26) ואתחנן ד, מה. (27) הובא בפירש"י ורמב"ן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וּמִקְדִּים לָזֶה דברי המשנה 'חביבין ישראל', נאמר "חביב
2 אֲדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם כּוֹ' חביבין ישראל שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנִים
3 לְמָקוֹם" כּוֹ'. וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה "חביבין ישראל שֶׁנִּקְרְאוּ
4 בְּנִים לְמָקוֹם", קָאֵי מִכוּון עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, עליה נאמר בספר
5 הַתְּנִיא שְׁהִיא נֶפֶשׁ הַשְּׁנִית
6 בְּיִשְׂרָאֵל, בְּנוֹסֵף לִנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית
7 הַנִּקְרָאֵת 'נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית' שְׁהִיא מִצַּד
8 ה'קליפה' יֵשׁ לְכָל יְהוּדִי נִשְׁמָה אֱלֹקִית
9 שֶׁנִּמְשָׁכֶת וְיִוֵּרֶת מִלְּמַעַל לַמָּטָה
10 מִמַּחְשַׁבְתּוֹ וְחִכְמָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
11 בְּרוּךְ הוּא יִתְבַּרֵּךְ, כְּמוֹ שֶׁהֵבֵן
12 נִמְשָׁךְ מִמַּחְשַׁב הָאָב (פִּמְבָּאָר
13 ב'תִּנְיָא'²⁸). וְ"חביב אֲדָם
14 שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם", קָאֵי מִכוּון עַל
15 נֶפֶשׁ הַשְּׁכָלִית שְׁהִיא מֵעֵין 'מִמוּצֵע'
16 בֵּין נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית לִנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית
17 שֶׁנִּקְרָאֵת הַנֶּפֶשׁ הַשְּׁכָלִית
18 'צֶלֶם'²⁹, וְעַל זֶה נֶאֱמָר³⁰
19 בַּתְּהִלִּים אֵךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ-
20 אִישׁ, שֶׁהַהֲלוֹךְ וְהַתְּלַבֵּשׁ
21 דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית בְּנֶפֶשׁ
22 הַבְּהֵמִית לְהַשְׁפִּיעַ עֲלֶיהָ הוּא עַל-
23 יְדֵי בְּחִינַת 'צֶלֶם', דְּקָאֵי
24 הַמְּכוּוֹנֶת עַל נֶפֶשׁ הַשְּׁכָלִית,
25 שְׁהִיא הַמְּמוּצֵעַ בִּינְיָהֶם בֵּין
26 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
27 לְחִבְרָם, כְּפִי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמִבְאֵר מִדּוּעַ
28 יֵשׁ צוּרָה ב'מִמוּצֵע' זֶה כְּדֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ
29 הָאֱלֹקִית תִּתְלַבֵּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
30 וְתִשְׁפִּיעַ עֲלֶיהָ.
31 וּבִבְיָאֵר הַעֲנִין³¹, דְּהֵנָּה הַנֶּפֶשׁ
32 הָאֱלֵקִית וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הֵן
33 בְּעֶצֶם, הַמְּהוּת שֶׁל כָּל אַחַת מֵהֶן
34 רְחוּקוֹת זֶה מִזֶּה בְּרִחוּק
35 שֶׁבְּאִין-עֵרוֹף לְגַמְרִי, פֶּעַר עֲצוֹם
36 עַד כְּדֵי כֵךְ שֶׁאֵין בִּינְיָהֶם כָּל יֶחֶס וְכָל
37 דְּמִיוֹן כִּי הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית הִיא
38 בְּבִחִינַת "רוּחַ הָאָדָם הַעוֹלָה
39 וְנִמְשָׁכֶת וְשׁוֹאֶפֶת לְמַעַל"³²,
40 לְאֱלֹקוֹת שֶׁשֹּׁכְעָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
41 הָאֱלֹקִית וְתִשְׁוֹקֶתָהּ תָּמִיד
42 לְעֵלּוֹת לְמַעַל וְלִתְקַרֵּב
- לְאֱלֹקוֹת, וְכָל עֲנִינָהּ, מִגְּמַתָּה וְרִצּוֹנָה אֵינּוּ אֵלָּא אֱלֹקוֹת וְעֲנִינֵיהֶם
רוּחָנִיִּים, וְהֵינּוּ, שְׁלֹא זֶה בְּלִבְד שְׁקוּדֶם יִרְדְּתָה מְשׁוּרֶשָׁה
וּמְקוּרָה הַרוּחָנִי לְמַטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה לְהִיט מְלֻבֶּשֶׁת בְּגוֹף גִּשְׁמִי הֵיטָה
שִׁכְתָּ לְעֲנִינֵי אֱלֹקוֹת בְּלִבְד, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב³³ בְּדַבְּרֵי אֱלִיהוּ הַנְּבִיא
חֵי הַיּוֹ' גּוֹ' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי
לְפָנָיו, וּלְפִי הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי הַכוּוֹנָה
לְנִשְׁמָה כְּפִי שְׁהִייתָה קוּדֶם הִירִידָה
לְמַטָּה, כִּשְׁהִייתָה נִמְצָאֵת בְּשׁוּרֶשָׁה
הַרוּחָנִית לְמַעַל שֶׁעוֹמַדְתָּ תָּמִיד
בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה לְאֱלֹקוֹת³⁴,
אֵלָּא עוֹד זֹאת, שְׁגָם אִפִּילוֹ
בִּירְדִּיתָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה לְמַטָּה,
הָרִי מִצַּד-עֲצָמָה (לֹוֹלִי
הַהֶעֱלֵם וְהַהִסְתֵּר שֶׁל הַגּוֹף
וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבָּהֶם הַנֶּפֶשׁ
הָאֱלֹקִית מִתְלַבֶּשֶׁת כְּדֵי לְפַעּוֹל
וְלְהַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם שְׁעִרִיכֵם
(לְהִסְרֹו) שִׁכְתָּ הִיא הַנִּשְׁמָה
עֲצָמָה רַק לְעֲנִינֵים רוּחָנִיִּים.
מֵה-שְׁאִין-כֵּן הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
הִיא הַהֶפֶךְ מִזֶּה מִהֶמְהוּת
וְהַשְׁאִיפוֹת וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
הָאֱלֵקִית לְגַמְרִי, שְׁהִיא בְּבִחִינַת
"רוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת
לְמַטָּה"³², שֶׁנִּמְשָׁכֶת הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהֵמִית לְעֲנִינֵים תְּחִתּוֹנִים
גִּשְׁמִיִּים וְחוֹמְרִיִּים כּוֹ'. וְעַם
הַיּוֹתֶם רְחוּקוֹת זֶה מִזֶּה
בְּתַכְלִית, מְפַל-מָקוֹם יִרְדָּה
הַנֶּפֶשׁ לְמַטָּה וְנִתְלַבֶּשָׁה
בְּגוֹף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית כְּדֵי
לְתַקְּנָם (שְׁהִרִי הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה
אֵינָה צְרִיכָה תְּקוּן כָּלֵל וִירִידָתָה
מְשׁוּרֶשָׁה וּמְקוּרָה הַרוּחָנִי הַנֶּעֱלָה
לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שְׁהִיא יִירֵדָה גְּדוּלָה
בְּיִתּוֹר הִיא לֹא לְצוּרֵךְ עֲצָמָה אֵלָּא כְּדֵי
לְתַקֵּן וְלְהַעֲלוֹת אֶת הַגּוֹף וְאֶת הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהֵמִית)³⁵, וְהַתִּיקוֹן הוּא עַל יְדֵי
עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמַצּוֹת

בראשית א, א. (28) רפ"ב. (29) לקו"ת בחוקותי מז, ג. (30) תהלים לט, ז. (31) ראה גם ד"ה חביבין ישראל תרע"ו (סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' קח ואילך). (32) ע"פ קהלת ג, כא. (33) מלכים-א יז, א. (34) ראה סה"מ תרצ"ז ע' 234. ה'ש"ת ע' 13. רבכ"מ. (35) תניא פל"ז (מח, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁנַת־לְבָשׁוֹ בַּעֲנִיִּים גְּשָׁמִיִּם שְׂבַעֲוֹלָם הִזָּה הַגְּשָׁמִי
2 (וְכֹאֲמֹר, שְׂזוּהִי קִוִּים הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּנִתָּה הַמַּטְרָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁל
3 הַבְּרִיאָה כּוֹלָה, כְּמֹאֲמֹר רַ"ל הַמּוֹכֵב לַעֲלִי שְׁ"אֵלָה תוֹלְדוֹת
4 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ עֹמְדִים וְקִיָּמִים בְּזִכּוֹת "וְאֵלָה שְׁמוֹת בְּנֵי
5 יִשְׂרָאֵל" וּבְזִכּוֹת "אֵלָה
6 הַעֲדוֹת וְהַחֲקִים". אָמֵנָּה, 1
7 בגלל הפער והריחוק הגדול בין הנפש
8 האלוקית והנפש הבהמית בעצם מהותן
9 ובשאיפות של כל אחת מהן, הרי כְּדִי
10 שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית תּוֹכֵל
11 לַפְּעוּל הַתְּקוּן הַנֶּפֶשׁ
12 הַבְּהִמִית, יֵשׁ צוּרָךְ בְּמִמּוּצָע
13 שֶׁמִּבְחָר 'וּמִתּוֹךְ' בִּינְיָן, שְׂזוּהִי
14 עֲנִיָּה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית,
15 וְהִינוּ מָה שֶׁיְּכֹוֹל הָאָדָם
16 לְהַשִּׁיג וּלְהַתְּבוֹנֵן בְּגִדּוּלַת ה'
17 בְּשִׁכָּל אָנוּשִׁי שְׁקִיב לִנְפֶשׁ
18 הַבְּהִמִית שֶׁגַם לֵה יֵשׁ אֶת כּוֹחַ הַשְּׂכָל,
19 וְעַל-יְדֵי-זֶה יֵשׁ בִּיכּוּלַת הַנֶּפֶשׁ
20 הָאֱלֹקִית לְהִסְבִּיר גַּם לִנְפֶשׁ
21 הַבְּהִמִית כּוֹ' כִּי בִשּׁוֹנָה מִהַעֲנִיָּיִם
22 הַנִּעְלִים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁלֹּא
23 מִשְׁכָּל אָנוּשִׁי, שָׂאִי אִפְשָׁר 'לְהוֹרִיד'
24 וְלִהְיוֹת עִבְרִי אוֹתָם לִנְפֶשׁ הַבְּהִמִית, הִרִי
25 עֲנִיָּיִם אֵלֶּה שֶׁכֵּן מִתְּקַבְּלִים בְּשִׁכָּל
26 הָאָנוּשִׁי כֵּן יְכוּלִים לְהִיטֵב מוֹסָבִים
27 לִנְפֶשׁ הַבְּהִמִית, בִּשּׁוֹנָה מִהַעֲנִיָּיִם הַנֶּפֶשׁ
28 הָאֱלֹקִית עֲצֻמָּה. וְלִוְלֵי הַנֶּפֶשׁ
29 הַשְּׂכֵלִית הַמִּשְׁמַשֵּׁת כִּימִמּוּצָע, בֵּין
30 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לִנְפֶשׁ הַבְּהִמִית, אִי-
31 אִפְשָׁר לִנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית לַפְּעוּל
32 וְלִהְיוֹת עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
33 וְלִהְיוֹת, כִּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית,
34 בֵּין שֶׁכָּל עֲנִיָּה אִינוּ אֵלָּא
35 שְׁנִמְשָׁכָה לְעִנְיָנֵי מָטָה, דְּבָרִים
36 גְּשָׁמִיִּם וְחֻמְרִיִּם, הִנֵּה בְּשִׁמְעָה
37 שְׁמִדְּבָרִים אִדּוֹת אֱלֹקוֹת,
38 הִרִי הִיא בּוֹרַחַת מִזָּה (וּוִי זִי
39 הַעֲרֵט אִזְ עֵס רַעְדֵּט זִיךְ וְוִעֵגֵן
40 אֱלֹקוֹת, אֲנִטְלוּפֵט זִי דַעַרְפּוֹן
41 מִיד כֹּאשֶׁר הִיא שׁוֹמַעַת שְׁמִדּוּבָר אִדּוֹת
42 אֱלֹקוֹת, הִיא בּוֹרַחַת (הִינּוּ מִתְּרַחֶקֶת)
43 מִכֵּן) וְהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לֹא יְכוּלָה
44 לְהַשְׁפִּיעַ עֲלֶיהָ.
- וּכְפִי שְׂרֹאִים בְּמוֹחַשׁ בְּאָדָם שְׁמוּשָׁקַע בְּתַאֲוֹת גְּשָׁמִיִּם וְוִי
הַשִּׁאֵפָה וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁלּוֹ, שְׂבַשְׁמָעוֹ שְׁמִדְּבָרִים אִדּוֹת עֲנִיָּיִם
רוֹחֲנִיִּים, הִנֵּה לִפְנֵי שִׁטָּה אִדּוֹת וְיִשִּׁים אֶת לְבֹו לְשׁוֹמַעַת וּלְקִלּוֹת אֶת
הַדְּבָרִים, בְּיָדְעוֹ שְׂאִפְשָׁר יִתְּכֵן שְׂיַפְעֵלוֹ הַדְּבָרִים עֲלֵיו, וְיַפְרִיעוֹ
לוֹ לְהִיטֵב מוֹנַח בְּתַאֲוֹתָיו
הַגְּשָׁמִיִּם כּוֹ', הִרִי הִוא בּוֹרַחַת
מִזָּה וְלֹא מִהַעֲנִיָּיִם לְהַשְׁפִּיעַ וְלִשִּׁים לְבֹו
לְדִיבּוּרִים בְּעִנְיָנֵים וְרוֹחֲנִיִּים. וְלִכֵּן,
הָאִפְשָׁרוֹת שֶׁהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
תּוֹכֵל לַפְּעוּל עַל הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהִמִית אִינָּה עַל יְדֵי הַשְּׁפָעָה
יִשִּׁירָה עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית אֵלָּא
בְּאִמְצָעוֹת 'מִמּוּצָע' הִיא הַנֶּפֶשׁ
הַשְּׂכֵלִית, שְׂעַל-יְדֵהּ בָּא
הַהִסְבֵּר שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
בְּעִנְיָנֵים וְרוֹחֲנִיִּים, עֲנִיָּיִם אֱלֹקוֹת,
בְּאִפְשָׁר שְׂשִׁיךְ וּמִוִּכֵּן גַּם לִנְפֶשׁ
הַבְּהִמִית כִּי כֹאמֹר גַּם לִנְפֶשׁ
הַבְּהִמִית יֵשׁ שְׂכָל, וְעַד שֶׁגַם הִיא
הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית עֲצֻמָּה תְּבֹא לְאֶהְבָּה
אֶת ה', כְּמוֹ שְׂכָתוּב³⁶ וְאֶהְבֶּה
אֶת ה' אֱלֹקֵיךְ בְּכָל לְבָבְךָ,
וְדִרְשׁוּ חֻמְרֵי ז"ל כִּי מִזָּה שֶׁנֶּאֱמַר
"בְּכָל לְבָבְךָ" וְלֹא "בְּכָל לִבְךָ" לְמִדָּה
שֶׁאֵבֶה ה' צִרִיכָה לְהִיטֵב בְּשִׁנֵּי
יְצָרִיךְ³⁷ לֹא רַק עִם הַיֵּצֶר הַטּוֹב
(הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית) אֵלֶּה גַּם עִם הַיֵּצֶר
הָרַע (הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית).
(ד) וְהִנֵּה פְּעוּלַת הַנֶּפֶשׁ
הָאֱלֹקִית עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
בְּאִמְצָעוֹת הַמִּמּוּצָע הַנֶּפֶשׁ
הַשְּׂכֵלִית (שְׂעַל זֶה עַל פְּעוּלַת
הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית הַנִּקְרָא 'צֶלֶם' נֶאֱמַר
"אֵךְ בְּצֶלֶם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ")
הִיא עַל-יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת שְׂכֵלִית
שֶׁנִּקְלָט בְּנֶפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית וְעַל יְדֵהּ יֵשׁ
לִנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית הַשְּׁפָעָה גַּם עַל הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהִמִית. וְזוֹהוּ עֲנִיָּן הַקִּדְמָת
אִמִּית הַפְּסוּק "שְׂמַע" גו'³⁸
"שְׂמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד"
לִפְנֵי "וְאֶהְבֶּה אֶת ה' אֱלֹקֵיךְ גו'
בְּכָל לְבָבְךָ", שְׂכָדִי לַפְּעוּל
הַקִּדְמָת "שְׂמַע" גו'³⁸ לִפְנֵי "וְאֶהְבֶּה אֶת ה' אֱלֹקֵיךְ", שְׂכָדִי לַפְּעוּל "וְאֶהְבֶּה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "וְאֶהְבֶּתָּ גוֹ' בְּכָל לִבְכָּךְ", בִּשְׁנֵי יָצְרִיךְ כַּךְ שֶׁגַם הֵיכָר הָרַע, הֵינּוּ
 2 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, יִרְגֵּשׁ אֶהְבֶּת ה', הָרִי זֶה עַל-יְדֵי הַקְּדָמָת "שְׁמַע"
 3 גוֹ', שְׁ"שְׁמַע" הוּא לְשׁוֹן הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה³⁹, כְּמוֹ "דִּבֶּר כִּי
 4 שׁוֹמֵעַ עֲבָדְךָ"⁴⁰ וּפִירוּשׁ הַפֶּסוּק הוּא 'דִּבֶּר, כִּי עֲבָדךָ מִבֵּין'.
 5 וְעוֹד זֹאת, שְׁעֵנִין הַתּוֹכֵן שֶׁל
 6 הַהִתְבּוֹנְנוּת, הֵינּוּ בְּמֵה צִרִיךְ
 7 לַהֲתוֹבֵן כִּד לַעֲוֹר רֹגֶשׁ שֶׁל אֶהְבֶּת ה',
 8 מִבְּאֵר בְּתֵבַת בְּמִילָה "שְׁמַע"
 9 עֲצָמָה. דְּהִנֵּה, "שְׁמַע" הוּא
 10 אוֹתִיּוֹת "שֵׁם עִ"י"⁴¹. ע'
 11 בְּגִמְטְרִיא שְׁבַעִים הוּא שְׁבַע מִדּוֹת
 12 עֲלִיּוֹנוֹת (חֶסֶד, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת, נֹצֵחַ,
 13 הוֹד, יִסּוּד, מַלְכוּת) כְּפִי שֶׁפֶּל אֶחָת
 14 מֵהַשְּׁבַע כְּלִילָה מִיּוֹ"ד כַּמְבוּאָר
 15 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁעֵשֶׁר הַסְּפִירוֹת
 16 הָעֲלִיּוֹנוֹת (שְׁבַע הַמִּדּוֹת וּשְׁלוֹשׁ
 17 הַבְּחִינֹת שֶׁבְּמוֹחִין הָעֲלִיּוֹנִים – חֲכָמָה,
 18 בִּינָה, דַּעַת) כְּלוּלוֹת זֶה מִזֶּה. וּבְמִדַּת
 19 הַחֶסֶד, לְמַשֵּׁל, יֵשׁ בְּחִינַת חֶסֶד שֶׁבְּחֶסֶד,
 20 גְּבוּרָה שֶׁבְּחֶסֶד וְכֵן הֵלָכָה, וְ"שֵׁם
 21 עִ"י הוּא הָאָרֶה (שְׁדָּהוּ עֵנִין
 22 הַשֵּׁם שְׂאִינוּ אֵלָא הָאָרֶה וְלֹא
 23 עֵצַם הַדְּבַר, כְּמוֹ שֶׁמּוֹ שֶׁל אָדָם שְׂאִינוּ
 24 עֵצַם מֵהוּתוֹ וְלִכְּן יִתְכַּן שְׂאִנְשִׁים בְּעַלִּי
 25 תְּכוּנוֹת שׁוֹנוֹת וְאִפִּילוּ הַכְּפִיּוֹת יִהְיוּ
 26 נִקְרָאִים בְּאוֹתוֹ שֵׁם) מִבְּחִינַת עִ",
 27 הָאָרֶה בְּלִבְד הַתְּגֻלוֹת מוֹעֵצַת
 28 מִבְּחִינַת שְׁבַע מִדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
 29 וְלֹא גִילּוֹי עֵצַם הַמַּהוּת הַפְּנִימִית שֶׁל
 30 הַמִּדּוֹת. וְזֶהוּ תוֹכֵן הַהִתְבּוֹנְנוֹת
 31 דְּ"שְׁמַע", שֶׁעַל הָאָדָם לַהֲתוֹבֵן
 32 וְלַהֲעֲמִיק בְּעַת אֲמִירַת קְרִיאַת שְׁמַע (עַל
 33 מִנַּת לְבוֹא לִידֵי רֹגֶשׁ שֶׁל אֶהְבֶּת ה')
 34 שֶׁהִתְהוּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת אֵינָה
 35 אֵלָא מֵהָאָרֶה בְּלִבְד מִבְּחִינַת
 36 הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת ("שֵׁם עִ")
 37 וְלֹא גִילּוֹי שֶׁל עֲצָמִיּוֹת הָאֱלוֹקוֹת.
 38 וּמִמְשִׁיךְ וּמִרְחִיב בְּבִיאוֹר הַדְּבַר, שֶׁכֵּן
 39 הָעוֹלָמוֹת נִבְרְאוּ רַק מֵהָאָדָם (מוֹעֵצַת)
 40 מֵהַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וְלֹא מֵעֲצָמִיּוֹת הָאֱלוֹקוֹת.
 41 וְהָעֵנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה, הַשִּׁיכּוֹת שֶׁל אֱלוֹקוֹת לְעוֹלָמוֹת הֵיא רַק
 מִבְּחִינַת הַמִּדּוֹת, כְּמוֹ שֶׁפֶּתוּב "כִּי
 אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד" (רֵאשִׁית הַמִּדּוֹת, שְׁכוּלָל גַּם
 שְׂאָר הַמִּדּוֹת) יִבְנֶה⁴², וְכוֹר רַחֲמִיךָ וְחֶסֶדְךָ כִּי
 מַעוֹלָם הֵמָּה⁴³, מֵה-שְׂאִין-כֵּן בְּחִינַת הַמּוֹחִין
 שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מַעוֹלָמוֹת לְגִמְרִי. וְכִמּוֹ עַל-דֶּרֶךְ-
 מִשָּׁל בְּאָדָם לְמַשָּׁה, שְׂנִקְרָא 'אָדָם' עַל שֵׁם אֲדָמָה
 לְעִלְיוֹן⁴⁴, שֶׁהַמּוֹחִין יֵשׁ לָהֶם מְצִיאוֹת גַּם בְּלֹא
 הַזּוּלָּת, שֶׁהָרִי גַם בְּלֹא זּוּלָּת יִכּוֹל לִישֹׁב לְעֵצָמוֹ
 וְלִהְיוֹת הַשְּׁפִיל הַשְּׁפָלוֹת, וְיִתְרָה מְזָה, שֶׁלְּפַעֲמִים
 הַזּוּלָּת מְבַלְבֵּל אוֹתוֹ, וְכִדִּי שְׂיוֹכֵל לְהַעֲמִיק
 בְּשִׁכְלוֹ צִרִיךְ לִהְיוֹת בְּפִרְיָשׁוֹת וְהִתְבּוֹדְדוֹת
 דּוֹקָא. מֵה-שְׂאִין-כֵּן הַמִּדּוֹת שֶׁמְצִיאוֹתָן הֵיא רַק
 כְּשִׁישְׁנוֹ הַזּוּלָּת לְהִתְחַסֵּד עִמּוֹ עַל-יְדֵי הַשְּׁפַעַת
 הַחֶסֶד⁴⁵, וְכֵן בְּשְׂאָר הַמִּדּוֹת. וְדוֹגְמָתוֹ לְמַעַלָּה
 בְּבִחִינַת 'אָדָם הָעֲלִיּוֹן', שֶׁגִּלְגִּי וְהִתְפַּשְּׁטוֹת
 'אָדָם הָעֲלִיּוֹן', שְׂכֵאמֹר יֵשׁ דְּמִיוֹן בֵּין פְּעוּלַת כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם
 לְפַעּוּלַת הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁגִּלְגִּי וְהִתְפַּשְּׁטוֹת הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת

(39) תו"א בתחילתו. ובכ"מ. (40) שמואל-א ג, ט. (41) רע"מ בזח"ג רלו, ב. תו"א שם. לקו"ת ואתחנן יא, ב. ובכ"מ.

(42) תהלים פט, ג. (43) שם כה, ו. (44) ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. ובכ"מ. (45) ראה גם סה"מ תש"ח

ע' 273. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ההארה וההתגלות של שבע המידות שִׁנָּה לְהַתְהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת (אבל
2 המוחין הם למעלה מהעולמות). וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שֶׁמִּהֲטַעְמִים
3 אחד הַטַּעַמִּים לְבְרִיאת הָעוֹלָמוֹת הוּא כְּדִי שִׁיתְגַּלּוּ כְּחוּתֵי
4 וּפְעוּלוּתֵי וּפְעוּלוּתֵי שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כו'⁴⁶, בְּגִין
5 דִּישְׁתַּמּוּדֵּעוֹן בִּיה⁴⁷ כְּדִי שִׁידַע
6 וּיְכִירוּ אוֹתוֹ, וְאִם לֹא תִהְיֶה מְצִיאוֹת שֶׁל
7 עוֹלָמוֹת וּנְבִרָאִים לְמִי יִתְגַּלֶּה וּמִי יֵדַע
8 אוֹתוֹ. אָמֵנָּה, הַמְּדוּת הָעֲלִיּוֹנוֹת
9 עֲצָמָן לֹא יִכּוּלוֹת לִהְיוֹת מְקוֹר יִשִּׁיר
10 לְבְרִיאת עוֹלָמוֹת וּנְבִרָאִים מוֹגְבִלִים כִּי
11 הַמִּדּוֹת עֲצָמָן (לֹא כְּפִי הֵן יוֹרְדוֹת
12 לְהֵאָרָה מוֹעֲטָה בְּלָבָד) הֵן בְּאוֹפֶן
13 שֶׁל בְּלִי-גְבוּל, שְׂאִין סוֹף
14 לְהַתְפַּשְׁטוֹתָן מִידַת הַחֹסֶד
15 הָעֲלִיּוֹנָה, לְמַשֵּׁל, מֵאִירָה וּמִתְפַּשְׁט
16 בְּלִי גְבוּל, וְאִין סוֹף לְהֵאָרָה וְהַתְפַּשְׁטוֹת
17 וּפְעוּלוֹת חֹסֶד שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
18 [נִדְאַף שְׁמִדוֹת הֵן מְלִשׁוֹן
19 מְדִידָה וְשִׁעוֹר, בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל
20 מִידָה וּכְמוֹת מְסִימָה וְלֹא יוֹתֵר,
21 שֶׁהוּא עֲנִין הַהִגְבָּלָה וְאִם כֵּן אֵין
22 יִתְכַּן שֶׁהַמִּדּוֹת הֵן בְּלִי גְבוּל וְאִין סוֹף,
23 הֲרִי הַגְבָּלָה זֶה שְׁבִימִדּוֹת, עֲנִין
24 הַמִּדִּידָה וְשִׁיעוֹר הַכְּמוֹת, אֵינָה אֵלָּא
25 בְּעֶרְךָ יִחְסִית לְבַחֲנִית הַמַּחֲיִין
26 שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מְעוֹלָמוֹת
27 לְגַמְרִי וְלֹכֵן הֵאָרָה וְהַתְפַּשְׁטוֹת שֶׁל
28 הַמּוֹחִין הֵיא בְּלִי גְבוּל מִמֶּשׁ, שֶׁלֹּא
29 בְּהַמְּדוֹת שֶׁנִּמְשָׁכוֹת וְיוֹרְדוֹת
30 מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה וּמִתְגַּלּוֹת וּפְעוּלוֹת
31 בְּעוֹלָמוֹת שֶׁהֵם הָעוֹלָמוֹת
32 בְּבַחֲנִית גְבוּל, אָבֵל בְּעֶרְךָ
33 יִחְסִית לְעוֹלָמוֹת הַמּוֹגְבִלִים עֲצָמָם
34 הֲרִי הַמְּדוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הֵן
35 בְּבַחֲנִית בְּלִי גְבוּל, שְׂאִין סוֹף
36 לְהַתְפַּשְׁטוֹתָן וְכַמּוֹר שְׁמִידָה
37 הַחֹסֶד, לְמַשֵּׁל, הֵיא לֹלָא הַגְּבִלָה
38 בְּשִׁיעוֹר וּמִידָה הַפְּעוּלָה שֶׁל חֹסֶד שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְכֵן גַּם לְגַבִּי שֶׁאֵין
39 הַמִּדּוֹת], וְלֹכֵן אֵי-אֶפְשָׁר לֹא יִכּוּלוֹת הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת
40 וְהַנְּבִרָאִים הַמּוֹגְבִלִים מִהַמְּדוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הֵלָּא מוֹגְבִלוֹת עֲצָמָן,
- כִּי-אֵם אֵלָּא הַהִתְהוּוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת יִכּוּלוֹת לִהְיוֹת רַק מְבַחֲנִית "שֵׁם
ע", שֶׁהוּא הָאָרָה בְּעֶלְמָא מְבַחֲנִית הַמְּדוּת הָעֲלִיּוֹנוֹת וְלֹא
הַמִּדּוֹת עֲצָמָן. וְזֶהוּ תוֹכֵן הַהִתְבַּחֲנוֹת בַּעַת אִמִּידָה "שְׁמַע גּו' אָחֵד",
נִמְדוּזִים בַּעֲנִין ז' רְקִיעִים וְאַרְצִין
וְד' רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם
שְׁמִירוּמִזִּים בְּתַבַּת "אָחֵד"⁴⁸,
שֶׁהֵיא רֵאשִׁית-יְכוּבָת א' אֶלּוּפֹר שֶׁל עוֹלָם
הוּא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, ד' רוּחוֹת
הָעוֹלָם (מִזְרָח, מַעֲרָב, צָפוֹן דָּרוֹם)
וְהַכֹּל (הַשָּׁמַיִם וְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם
בְּטֵלִים לְגַמְרִי לְהַקְבִּי"ה הַנְּרַמָּה בָּאוֹת א'
שֶׁל הַמִּילָה 'אָחֵד', אֵינָה אֵלָּא
מִהָאָרָה בְּלָבָד ("שֵׁם")
מְבַחֲנִית הַמְּדוּת הָעֲלִיּוֹנוֹת
(ע') אֲבֵל הַמִּדּוֹת עֲצָמָן, בּוֹדֵאִי
מְדִירָגוֹת שֶׁלְּמַעַלָּה הַמִּדּוֹת, הֵם לְמַעַלָּה
מִהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרִי, כְּמַבּוֹאֵר לַעֲלִי.
וְיִתְרָה מְזָה, לֹא זֶה בְּלָבָד שְׁכֵל
הָעוֹלָמוֹת הֵם רַק הָאָרָה מִהַמִּדּוֹת
הָעֲלִיּוֹנוֹת, אֵלָּא יִתְרָה מִזֶּה כְּפִי
שְׁמִמְשִׁיכִים מִיד לְאַחֵר 'שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל' בְּאַמִּירָת "בְּרוּךְ שֵׁם
כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד",
שְׂאִין זֶה הָאוֹר הָאֱלוֹקִי מִהַמִּדּוֹת
הָעֲלִיּוֹנוֹת הַמְּהוּוֹת אֵת הָעוֹלָמוֹת אֵלָּא
הָאָרָה דִּהָאָרָה כו'⁴⁹ הָאָרָה
בְּלָבָד מִהֵאָרָה וְלֹא יוֹתֵר, כְּמוֹ
שְׁכַתוֹב⁵⁰ בְּתַהֲלִים "כִּי נִשְׁגָּב
נַעֲלָה וּמִרּוֹמָם שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא לְבָדוֹ, וְלֹאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר הוּא
לְמַעַלָּה מִהָעוֹלָמוֹת וְרַק הוֹדוֹ עַל
אַרְצִין וְשָׁמַיִם", שְׁגָם אֶפִּילוֹ
בַּחֲנִית "שְׁמוֹ" (הָאָרָה) וְלֹא רַק
הַמִּדּוֹת עֲצָמָן הֵיא לְמַעַלָּה
מִהָעוֹלָמוֹת וּנְבִדֹלָת וּמִרּוֹמָתָהּ
מִהָעוֹלָמוֹת ("נִשְׁגָּב שְׁמוֹ")
לְבָדוֹ, הוֹדוֹ עַל אַרְצִין וְשָׁמַיִם", שְׁגָם בַּחֲנִית
"שְׁמוֹ" (הָאָרָה) הֵיא לְמַעַלָּה מִהָעוֹלָמוֹת ("נִשְׁגָּב
שְׁמוֹ לְבָדוֹ"), וְרַק "הוֹדוֹ", הוֹד וְזִיו מְבַחֲנִית
"שְׁמוֹ", נִמְשָׁף לִהְיוֹת מְזָה הַתְּהוּוֹת אַרְצִין
וְשָׁמַיִם⁵¹.

(46) עץ חיים שער א (דרוש עיגולים ויושר) ענף א. שער ההקדמות הקדמה ג. (47) זח"ב מב, ב. (48) סמ"ק הובא בבית יוסף או"ח סימן סא (ד"ה כתב סמ"ק). שו"ע ודאדה"ז או"ח שם סעיף ו. (49) ראה תו"א שם. ובכ"מ. (50) תהלים קמח, יג. (51) ראה תו"א בשלח סה, ב. לקו"ת אמור לא, סע"ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְזָהוּ עַל פִּי הָאִמּוֹר לַעֲלֵי אֹדוֹת תּוֹכֵן הַהִתְבּוֹנְנוֹת שֶׁל קִרְיָאֵת שְׁמַע הַמְּבִיאָה
 לִידֵי אַהֲבַת ה' יוֹכֵן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּתוּב "שְׁמַע גּו' וְאַהֲבַת גּו' בְּכָל
 לְבָבְךָ", וְהַכּוּנָה הִיא שְׁפָדִי לְבָא לְאַהֲבַת ה' "בְּכָל לְבָבְךָ", בְּשֵׁנִי
 יִצְרִיךְ שְׁגָם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֻמִּית שֶׁמִּצְדָּה עֲצָמָה נִמְשַׁכֶּת לְתַאֲוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה
 תִּתְּהַפֵּף לְאַהֲבַת אֵת ה', הִיפֵךְ
 טַבְעָה, צָרִיךְ לְהִיּוֹת הָעֲנָן
 ד' "שְׁמַע", שְׁזָהוּ עֲנָן
 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּשָׂכָל הָאֲנוּשִׁי (עַל-
 יְדֵי הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית שֶׁהִיא
 ה' מְמוֹצֵעַ הַמַּחְבֵּר וּמְתוֹךְ בֵּין הַנֶּפֶשׁ
 הָאֱלֹקִית וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֻמִּית, כַּמְבֹאֵר
 12 (לַעֲלֵי) בְּעֵנֵיךְ ד' שֵׁם ע", שְׂכָל
 הָעוֹלָמוֹת אֵינָם אֵלָּא מֵהָאָרֶז
 14 בְּלִבָּד מַע', בְּגִמְטְרִיא שְׁבַעִים, שְׁבַע
 15 הַמִּידוֹת כִּפִּי שְׂכָל אַחַת מֵהֶן כְּלוּלָה
 16 מִמֶּשֶׁר, כַּמְבֹאֵר לַעֲלֵי, כִּמו' שֵׁם שְׁאִינוֹ
 17 הַעֲצֵם אֵלָּא רַק הָאָרֶז, שְׁעַל-יְדֵי-זָה
 18 יִקְבַּל הַבְּנֵה וְהַכְּרָה בַּגְּדוּלַת ה' וְאוֹי
 19 יִתְעוֹרֵר הָאָדָם הַמִּתְבּוֹנֵן בְּכֵךְ
 20 בְּאַהֲבַת לְאֱלֹקִית, וְיִבּוֹא לִידֵי כֵךְ
 21 שְׂכָל יִהְיֶה לוֹ שׁוֹם רָצוֹן וְלֹא
 22 יִהְיֶה לוֹ עֲנִין וְתַאֲוֹת בְּעֵנֵי הָעוֹלָם
 23 שְׁמִתָּהוּיִם עַל-יְדֵי שֵׁם ע", וְיִתְרָה מְזָה,
 24 לֹא זֶה בְּלִבָּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה
 25 לוֹ רָצוֹנוֹת בְּעֵנֵי הָעוֹלָם, אֵלָּא שְׂכָל
 26 הַשְּׂאִיפָה שֶׁלֹּו תִּהְיֶה לְדַבְּקוֹת בַּה' בְּרִמָּה
 27 כִּזֹּו שְׂכָל יִחְפּוֹץ לֹא ב' שֵׁם
 28 הָהָאָרֶז מִהַמִּיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וְלֹא
 29 ב' ע", וְלֹא יִחְפּוֹץ אֲפִילוֹ בְּמִידוֹת
 30 הָעֲלִיּוֹנוֹת עֲצָמָן, כִּי-אֵם חֲפָצוֹ וְרָצוֹנוֹ
 31 שֶׁל הָאָדָם יִהְיֶה לִּיבְטָל שְׁמִצִּיאָתוֹ
 32 הָאִשִּׁית תִּתְּכַסֵּל לְגַמְרִי וְלִיפְלִל וְהוּא
 33 יִחְדוֹל מִלְּהִיּוֹת דְּבַר בְּפָנֵי עֲצָמָו אֵלָּא כֹל
 34 הַמִּצִּיאֹת שֶׁלֹּו תִּהְיֶה כְּלוּלָה בְּעֲצָמָת
 35 אֹר-אֵין-סוֹף.
 36 וְזָהוּ תוֹכֵן הַצִּיּוֹר הַבָּא בְּפִרְשָׁת
 37 שְׁמַע לְאַחֵר הַהוֹרָאָה שְׁמַע יִשְׂרָאֵל,
 38 הַעוֹסֶקֶת בַּהִתְבּוֹנְנוֹת הָאִמּוֹרָה בַּגְּדוּלַת
 39 ה' וְעַד כִּמָּה הָעוֹלָמוֹת לֹא תוֹפְסִים
 40 מִקּוֹם לְגַבִּי "וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ", "וְאַהֲבַת" לְשׁוֹן צִיּוֹר,
 41 הֵינּוּ מִצּוֹה עַל הָאָדָם לְאַהֲבֵה, כִּפְדּוּעַ⁵² בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת הַקּוֹשְׁיָא אֵיךְ
 42 שִׁיךְ כִּיִּצְד יִתְכַן צִיּוֹר עַל אַהֲבָה (מְדָה) שְׂפִילָב וְהִירִי אִם הִיבֵר תְּלוֹי
 43 בְּרֹגֶשׁ הַלֵּב, אוֹ שֶׁהִרְגֵּשׁ קִיִּים גַּם לֹא הַצִּיּוֹר אוֹ שֶׁהִרְגֵּשׁ אֵינּוֹ וְגַם צִיּוֹר לֹא
 44 יַעֲזוֹר לִיצוֹר אוֹתוֹ?

וְהַתְּרוּץ הוּא, שֶׁהַצִּיּוֹר הוּא עַל הַהִתְבּוֹנְנוֹת שׁוּזוֹ, כַּאֲמוֹר לַעֲלֵי,
 תּוֹכֵן הַכְּתוּב "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַבָּא לְפָנֵי הַצִּיּוֹר וְאַהֲבַת", וְעַל-יְדֵי-זָה עַל יְדֵי
 הַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׁבַעִיָּה מִרְגֵּשׁ הַלֵּב הִיא כֵן דְּבַר תְּלוֹי בְּרָצוֹנוֹ וּבְכַחֲרִיתוֹ שֶׁל
 הָאָדָם יִהְיֶה בְּמִילָא "וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל
 נַפְשְׁךָ", כִּי זֶה טַבַּע הָאָדָם
 שֶׁהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מִשְׁפִּיעָה עַל רִגְשׁ
 הַלֵּב, וְכָל שֶׁהָאָדָם מַעֲמִיק לְהִתְבּוֹנֵן
 בַּגְּדוּלַת ה', רִגְשׁ הָאִהֲבָה לְאֱלֹקוֹת
 וְהַרְצוֹן לְדַבּוֹק בַּה' מִתְעוֹרֵר בִּיתֵר שֶׁתָּה,
 וְאַהֲבַת ה' תִּהְיֶה "בְּכָל לְבָבְךָ" – בְּשֵׁנִי
 יִצְרִיךְ, כֵךְ שְׁגָם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֻמִּית
 תִּתְּהַפֵּף לְאַהֲבַת אֵת ה'
 אֱלֹקֶיךָ, "אֵת" דִּיקָא, הַכְּתוּב
 מְדִיק וְאוֹמֵר "וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ"
 וְהַכּוּנָה לְהִיּוֹת טָפֵל וּבְטָל
 לְאֱלֹקוֹת (עַל-דֶּרֶךְ דְּרִשָּׁת
 רַן⁵³ לַעֲנִין הַזִּיּוֹרִית מַחֲצִיעָה
 בְּטַבִּילָה "אֵת" הַטָּפֵל לְבִשְׁרוֹ,
 וּבְלִשׁוֹן הַגִּמְרָא, "דְּתִנִּיא וְרִחֵץ אֵת
 בִּשְׁרוֹ בְּמִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה דְּבַר חוּצָן בֵּין
 בִּשְׁרוֹ לְמִים, אֵת בִּשְׁרוֹ אֵת הַטָּפֵל
 לְבִשְׁרוֹ", וְ"ה' אֱלֹקֶיךָ דִּיקָא,
 וְכֵן יֵשׁ לְדִיקָא בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב "ה'
 אֱלֹקֶיךָ" שְׁהִי' יִהְיֶה כְּחָךְ
 וְחִיּוּתָךְ⁵⁴ שְׁכֵן אֱלֹקִים" הוּא גַם
 מְלִשׁוֹן כּוֹחַ וְחוּק (הֵינּוּ שְׁחִיר,
 הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמָו, יִהְיֶה
 לְהִיּוֹת כְּחָךְ וְחִיּוּתָךְ גַּם דְּנֶפֶשׁ
 הַבְּהֻמִּית וְגַם בַּה' יוֹרֵגֶשׁ וְיִהְיֶה נִיכֵר
 בְּגַלְיָה הַקֶּשֶׁר לְאֱלֹקוֹת וְאַהֲבַת ה').
 (ה) אֲמָנָם אַהֲבָה זֹו שְׂבָאָה עַל-יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת
 שְׂכֵלִית (שְׂעָלִיָּה נֶאֱמַר "וְאַהֲבַת"
 לְשׁוֹן צִיּוֹר, שֶׁהַצִּיּוֹר הוּא עַל הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּשָׂכָל,
 פִּנָּ"ל), הִיא בְּמִדָּה וְהַגְּבֻלָּה, דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, הִרִי גַם הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה
 מְזָה, עִם הִיּוֹתָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ",
 שְׁחוּדָרַת בְּכָל הַכְּחוֹת הַפְּנִימִיִּים כִּו', הִרִי הִיא
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם
 הִיּוֹתָה אַהֲבָה "בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ", שְׁחוּדָרַת וּפּוֹעֵלַת
 בְּמִידָה מוֹגְבֵּלַת דְּכִיּוֹן שֶׁהַשְּׂכָל
 שְׁמוּלִידָה הוּא מוֹגְבֵּל, וִישׁ גְּבוּל עַד כִּמָּה הַשְּׂכָל הָאֲנוּשִׁי הַמּוֹגְבֵּל
 מְסוּגֵל לְהַכִּין וְלַהֲשִׁיג בַּגְּדוּלַת ה' שֶׁהִיא לֹא מוֹגְבֵּלַת וְאִינְסוֹפִית, הִרִי גַם
 הָאִהֲבָה שְׁנוּלִידָה מְזָה, כְּתוּצָא מִהַהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכֵלִית מוֹגְבֵּלַת עִם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲדִין בְּמִדְיָה וְהַגְבְּלָה שְׁהִי כָל לִידְתָּהּ שֶׁל אַהֲבָה זוֹ הִיא כְּתוּצָאָה
2 מֵהַתְּבוּנוֹת שְׁכִלִית מוֹגְבֵּלֶת. וְעַל זֶה כְּדִי לְהִגִּיעַ לַאֲהֲבָה נְעִלִית יוֹתֵר, בִּלְתִּי
3 מוֹגְבֵּלֶת וְלֹא לְהִסְתַּפֵּק בַּאֲהֲבָה מוֹגְבֵּלֶת, כָּאֵל הַפְּרוּשׁ הַשְּׁנִי בְּמָה
4 שְׁכָתוֹב "וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ", שֶׁלִּפִּי פִירוּשׁ זֶה "וְאֵהֱבֵת" אִינוּ
5 לְשׁוֹן צִיּוּי כְּמוֹ בִּפְרוּשׁ הָרִאשׁוֹן אֲלֵא
6 לְשׁוֹן הַבְּטָחָה שְׁסוּפָךְ בּוֹדֵאי לְבָא
7 לִידֵי אֲהֲבָה, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפֶּרֶט.
8 דְּהִנֵּה, יְדוּעֵ 55 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
9 שֵׁשׁ שְׁנֵי פְּרוּשִׁים בְּתַבְתִּי
10 בְּמִילָה "וְאַהֲבַת". פִּירוּשׁ
11 הָרִאשׁוֹן, לְשׁוֹן צִיּוּי הֵינִי מִצּוֹה
12 עַל הָאָדָם לֵאמֹר אֵת ה'. וּפְרוּשׁ
13 הַשְּׁנִי, לְשׁוֹן הַבְּטָחָה הַתּוֹרָה
14 מִבְּטִיחָה לָאָדָם "שׁוּפֵךְ לְבֹא לִידֵי
15 אַהֲבָה". וְלִכְאוּרָה אִינוּ מוֹכֵן,
16 מֵהַ נְתוּסָף וְנִתְחַדֵּשׁ בִּפְרוּשׁ הַשְּׁנִי
17 "שְׁסוּפָךְ לְבָא לִידֵי אֲהֲבָה"
18 לְאַחֲרֵי שִׁישְׁנָה כְּבָר הָאֲהֲבָה
19 שְׁעַל־יְדֵי הַצִּיּוּי כְּפִירוּשׁ הָרִאשׁוֹן
20 ב"וְאֵהֱבֵת" ?
21 אֵף הָעֵנִין הוּא, שֶׁבִּפְרוּשׁ
22 הָרִאשׁוֹן "וְאַהֲבַת" לְשׁוֹן
23 צִיּוּי, פִּינֵן שֶׁהַצִּיּוּי הוּא עַל
24 הַהֲתְבוּנוֹת בִּשְׁכָל שְׁעַל־יְדֵי-
25 זֶה כְּתוּצָאָה מֵהַהֲתְבוּנוֹת יָבֵא
26 מִמִּילָא לְאַהֲבָה, הִרִי הָאֲהֲבָה
27 הִיא בְּמִדְיָה וְהַגְבְּלָה, פֶּנ"ל
28 כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל כִּי מֵאַחַר שֶׁהִשְׁכַּל
29 מוֹגְבֵּל, גַּם הָאֲהֲבָה שֶׁהִשְׁכַּל יוֹצֵר
30 רִמּוּלִיד הִיא אַהֲבָה מוֹגְבֵּלֶת. וְזֹהִי
31 הַהוֹסָפָה שֶׁבִּפְרוּשׁ הַשְּׁנִי,
32 "וְאַהֲבַת" לְשׁוֹן הַבְּטָחָה,
33 שֶׁמִּלְכָּד הָאֲהֲבָה הַמּוֹגְבֵּלֶת לִפִּי
34 עוֹמֵק וְרֵמַת הַהֲתְבוּנוֹת שֶׁבָּאָה עַל-
35 יְדֵי קִיּוּם הַצִּיּוּי עַל
36 הַהֲתְבוּנוֹת (כְּפִירוּשׁ)
37 הָרִאשׁוֹן, יִשְׁנָה הַבְּטָחָה "סוּפָךְ
38 לְבָא לִידֵי אֲהֲבָה" נְעִלִית הִרְבָּה
39 יוֹתֵר, אַהֲבָה שֶׁלְּמַעַלָּה מִמִּדְיָה
40 וְהַגְבְּלָה, שֶׁהִיוּ עֵנִין ד"בְּכָל
41 מֵאֲדָךְ", וְהַבִּטּוּל 'מֵאֲדָ' מִשְׁמַעו
42 בְּלִי-גְבוּל⁵⁶.
43 וְצִרִיף לְהִבִּין, כִּיצַד יָבֵא הָאָדָם
- 44 שֶׁמִּעֲצָם מֵהוֹתוֹ הוּא מוֹגְבֵּל לְאַהֲבָה שֶׁלְּמַעַלָּה מִמִּדְיָה וְהַגְבְּלָה,
45 "בְּכָל מֵאֲדָךְ", פִּינֵן שְׁסוּף-סוּף בָּאָה הָאֲהֲבָה מִתְחִילָתָהּ
46 עַל־יְדֵי הַהֲתְבוּנוֹת ד"שְׁמַע" גו', הַתְּבוּנוֹת שְׁכִלִית שֶׁהִיא
47 בְּמִדְיָה וְהַגְבְּלָה וְזֶה הִיסוּר וְהַבְּסִיס שֶׁלָּהּ, וְאִךְ עֵינִין שֶׁבִּיסוּרוֹ מִבּוֹסֵס
48 עַל הַשְׁכַּל הַמּוֹגְבֵּל יִכּוֹל לְהִתְעַלּוֹת
49 וְלִהְיוֹת לְמִדְרִיגָה שֶׁלְּמַעַלָּה מֵהַשְׁכַּל,
50 לְמַעַלָּה מִמִּדְרִיגָה וְהַגְבְּלָה ?
51 אֵף הָעֵנִין הוּא, שֶׁהָעֵנִין
52 ד"בְּכָל מֵאֲדָךְ" אַהֲבַת ה' בִּלְתִּי
53 מוֹגְבֵּלֶת, כָּאֵל לְאַחֲרֵי וּבְהִמְשֵׁךְ
54 לְהָעֵנִין ד"בְּכָל לְבָבְךָ - בְּשִׁנֵּי
55 יְצִרִיד" דּוּקָא, וְנִמְצָא שֶׁאֵין אַהֲבַת
56 ה' "בְּכָל לְבָבְךָ", אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא
57 אַהֲבָה מוֹגְבֵּלֶת, אֲכֵן מֵהוֹת הַכֵּנָה
58 וְהַקְדָּמָה לַאֲהֲבָה "בְּכָל מֵאֲדָךְ" שֶׁהִיא
59 אַהֲבָה לֹא מוֹגְבֵּלֶת וְכֹאֵה דּוּקָא אַחֲרֶיהָ,
60 הֵינִי, שֶׁלְאַחֲרֵי שֶׁהִנָּפֵשׁ
61 הָאֱלֹקִית פּוֹעֵלֶת עַל הַנֶּפֶשׁ
62 הַבְּהִמִית שֶׁתִּתְהַפֵּף לְאַהֲבָה
63 אֵת ה' וְהָאָדָם מִגִּיעַ לִידֵי אַהֲבַת ה'
64 "בְּשִׁנֵּי יְצִרִיד" (שֶׁעֵנִין זֶה הַפְּעוּלָה
65 וְהַהֲשַׁפְעָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עַל
66 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית נִצְשָׁה עַל־יְדֵי
67 הַהֲתְבוּנוֹת הַשְּׁכִלִית בְּגִדּוּלָתָהּ ה'
68 וּבִטּוּל הַעוֹלָמוֹת לְאִלּוּקוֹת
69 שֶׁבָּאֵמְצָעוֹת הַנֶּפֶשׁ הַשְּׁכִלִית),
70 הִנֵּה עַל־יְדֵי בְּרוּר וְזָכוּת
71 מֵהִרְעֵ וְהַעֲלָתוֹ לְקִדּוּשָׁה וְזָכוּת
72 עִידוֹן הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, בָּאִים
73 לְאַהֲבָה ד"בְּכָל מֵאֲדָךְ"
74 שֶׁלְּמַעַלָּה מִמִּדְיָה וְהַגְבְּלָה כִּי
75 הַפִּכּוּת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁמִּצַּד עֲצָמָה
76 הִיא שׁוֹאֵפָה לְאִתּוֹת עוֹלָם הוּא שֶׁגַּם
77 הִיא תְּרַגֵּשׁ אַהֲבָה לְאִלּוּקוֹת, הִיא הַדֶּרֶךְ
78 לְהִגִּיעַ לְאַחֵר מִכֵּן לַאֲהֲבָה בְּלִי גְבוּל,
79 בְּגִלּל הַחִידוּשׁ וְהִיתְרוֹן הַמִּיּוֹחַד
80 שֶׁבְּהַתְּגַבְּרוּת עַל טַעַם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
81 וְהַפִּכּוּתָהּ לְקִדּוּשָׁה.
82 וְהַמָּשָׁל לָזֶה⁵⁷, מֵהַתְּגַבְּרוּת
83 וְתוֹקֵף מְרוּצָת זֶרֶם הַמַּיִם
84 לְאַחֲרֵי הַסֶּרֶת הַסְתִּימָה
85 שֶׁהִיָּתָה מוֹנֵעַת וּמַעֲכָבֶת אֵת
86 הַלּוּף הַמַּיִם, כֹּאשׁוּר זֶרֶם הַמַּיִם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נעצר באמצעות סכר, הרי אם מסירים את הסכר המונע את הזרימה, הזרם
2 הוא בהתגברות ובתוקף חזק הרבה יותר **שְׁלֹא בְּעֶרְךָ** ללא כל דמיון
3 והשוואה **לְגַבִּי הַלּוּף וּמְרוּצַת הַמַּיִם לִגְלִי הַסְתִּימָה**, ביחס לזרם
4 המים שהיה לפני הצבת הסכר **לְפִי שְׂבִמְקוֹם הַסְתִּימָה** המונעת את
5 זרימת המים **מֵתֹאֲסָפִים**
6 **וּמִתְקַבְּצִים מֵיָם רַבִּים שְׂפָחָם**
7 **הוֹלֵךְ וְגוֹבֵר עַד שְׁפוּרָצִים אֶת**
8 **הַסְתִּימָה וְגוֹרְפִים אוֹתָהּ**
9 **עֲמָתָם בְּתוֹקֶף מְרוּצָתָם** הכוח
10 של המים הרבים שהצטברו מול הסכר
11 הולך ומתגבר עד כדי כך שהמים
12 פורצים את הסכר והוא עצמו נסחף
13 בזרם החזק שהוא, כאמור, שלא בערך
14 יותר חזק ותקיף מאשר הזרם שהיה
15 לפני הקמת הסכר.
16 **וְדוֹגְמָתוֹ בְּנִמְשָׁל, שֶׁהָעֵלָם**
17 **וְהַהֶסְתֵּר דִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמָה עַל**
18 **הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בָּהּ**
19 **וּבִנְפֶשׁ הַבְּהֵמָה הוּא בְּדוֹגְמָת**
20 **הַסְתִּימָה שְׁמוֹנֶעַת וּמַעֲכָת**
21 **מְרוּצַת הַמַּיִם, וְיִרְוֵר וְזִפְנוֹף**
22 **הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה עַל יְדֵי שִׁגְמוֹ** היא
23 במינה ענייני אלוקות (באמצעות
24 ה'ממוצע' של נפש השכלית) ועד
25 שאהבת ה' של הנפש האלוקית חודרת
26 גם בה ומעלה ומוזככת אותה **הוּא**
27 **בְּדוֹגְמָת פְּרִיצַת הַסְתִּימָה**
28 **שְׁגוֹרְמָת מְרוּצַת הַמַּיִם**
29 **בְּהַתְּגַבְּרוּת וְתוֹקֶף גָּדוֹל,**
30 **שֶׁזָּהוּ בְּנִמְשָׁל, זְרִימַת הַמַּיִם בְּתוֹקֶף**
31 **גָּדוֹל אַחֲרֵי פְרִיצַת הַסֵּכֶר הוּא עֲנִינִי**
32 **הָאֱהָבָה ד'בְּכָל מֵאֲדָךְ**
33 **שְׁלִמְעָלָה מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה,**
34 **אֲהַבַת ה' בְּלִתִּי מוֹגְבֵּלָה, שְׁנַעֲשִׂית**
35 **לְאַחֲרֵי וְעַל־יְדֵי הַסֵּרַת הָעֵלָם וְהַהֶסְתֵּר דִּנְפֶּשׁ הַבְּהֵמָה,**
36 **בְּרִוְרָה וְזִפְנוּכָה וְהַפִּיכָתָה לְאַהֲבָה אֶת ה'** ונמצא כי לא זו בלבד
37 שאין להתפלא איך אהבת ה' מוגבלת ("בכל לבבך") מביאה לאהבת ה' בלתי
38 מוגבלת (בכל מאורך) אלא אדרבה, האהבה הבלתי מוגבלת באה דווקא על
39 ידי ההכנה וההקדמה של האהבה המוגבלת, כי האהבה המוגבלת משפיעה
40 על הנפש הבהמית ומהפכת אותה, וכאשר ההעלם וההסתור של הנפש
41 הבהמית על הנפש הבהמית, כבר לא קיים, אזי אהבת ה' של הנפש האלוקית
42 היא בהתגברות ובתוקף גדול לאין שיעור.
43 **וְהַטַּעַם שְׁעַל־יְדֵי בְּרִוֵּר וְזִפְנוֹף הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה, "בְּכָל לִבְכָּךְ**
44 **- בְּשִׁנֵּי יִצְרִיךְ", פְּאִים לְאַהֲבָה שְׁלִמְעָלָה מִמְּדִידָה וְהַגְבָּלָה,**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התקון, ששם ב'תיקון' הוא שרש מין המדבר 59 האדם].
2 ומעלת עולם התהו על עולם התקון, שבעולם התהו
3 האורות של הספירות העליונות מרובים והכלים שבהם האורות
4 מתלבשים מועטים ולכן האור הוא בתוקף גדול, שלא כבעולם
5 התקון שהאורות מועטים
6 והכלים מרובים ולכן הכלים 1
7 מגבילים את האור.
8 וכיון ששרש הנפש הבהמית
9 הוא מעולם התהו שבו
10 האורות מרובים, לכן על-ידי
11 ברור וזכוף הנפש הבהמית
12 שבאה משרש ומקור שבו האור הוא
13 בריבוי ובתוקף באים לאהבה
14 ד"בכל מאדך" אהבת ה' בריבוי
15 ובחוק עד כדי כך שהיא למעלה
16 ממדידה והגבלה, בדוגמת
17 רבוי האור ד'תהו' שהוא לא
18 רק ריבוי באופן יחסי אלא ענין
19 שלמעלה מהגבלה.
20 וביאור הענין, דהנה
21 הפרוש ד'אורות מרובים
22 ד'תהו' כוונת המובא לעיל שבעולם
23 התהו האורות מרובים הוא (לא
24 רק רבוי בכמות, אלא) גם
25 רבוי באיכות, היינו, שהמעלה
26 של אורות דתהו על אורות דתיקון
27 היא מעלה גדולה מאד שהאורות
28 הם נעלים יותר מאשר האורות
29 שבעולם התיקון, ועד שמהות
30 איכות ותכונות האור דעולם
31 התהו הוא מהות אור נעלה עד
32 כדי כך שאינו בערך כלל ללא
33 כל דמיון והשוואה למהות האור
34 דעולם התקון.
35 והדוגמא לזה לפער וריחוק הערך
36 בין האורות דתהו שהם 'מרובים'
37 לאורות דתיקון שהם 'מועטים' הוא
38 מהאור שלמשה, האור הגשמי
39 שיש בו כמה חלוקים, גם באור
40 הגשמי יש סוגים שונים כמו אור
41 הנר, אור האבוקה, אור
42 המדורה, אור הלכנה ואור החמה 60, שלא זו בלבד שאורו
43 של כל אחד מהם מרובה (בכמות) משל חברו, ואור החמה,
- אור השמש, מרובה מאורו של נר קטן ללא כל יחס ודמיון ביניהם, אלא
עוד זאת, בנוסף להבדלים הגדולים בכמות האור, יש הבדלים גדולים
ומאד מהותיים באיכות האור שהוא כל אחד מסוגי האור המנויים לעיל
מהות וסוג אור נעלה יותר, אלא שמכל-מקום הרי הם
האורות הגשמיים השונים זה מזה
מאוד בכמות, בערך זה לזה כי
בדברים מוגבלים ונמדדים בכמות, גם
אם הפער בכמות גדול מאוד, עדיין יש
דמיון ומכנה משותף. אמנם, מלבד
אורות אלה שההבדל ביניהם הוא רק
בכמות, ישנו עוד מהות וסוג
אור שבאין-ערוף לגמרי ואין
לו כל דמיון לכל שאר האורות, שהו
האור שנברא ביום הראשון,
שעליו אמרו רז"ל 61 שהיה זה
אור גדול וחזק עד כדי כך שהיה
אדם הראשון צופה ומביט
בו באמצעות אור זה מסוף
העולם ועד סופו, ואחר כך גזוו
לצדיקים לעתיד לבוא (ובלשון
הגמרא: "כיוון שנסתכל הקדוש-ברוך"
הוא בדור המבול ובדור הפלגה וראה
שמעשיהם מקולקלים, עמד וגזוו
מהם... ולמי גזוו, לצדיקים לעתיד-
לבוא..."), דהפירוש בזה בדברי
חכמינו ז"ל שאדם הראשון היה מביט
באור זה מסוף העולם ועד סופו הוא,
שלא רק שהיה אדם הראשון
צופה ומביט בו עד סוף
העולם הנה (שגם זה הבטת
וראה עד סוף העולם הוה הוא מבט
שלא בערך יותר מהשעור
המוגבל והמצומצם שבו
שולטת עין האדם 62 אפילו
בשעה שמאיר אור השמש
שגם בשעה שהשמש מאירה יש גבול
ומידה עד כמה אדם מסוגל לראות,
ובודאי שכאשר מאיר אור קטן ומועט
כמו אור הנר אדם רואה רק למרחק
קטן), דאם כן אם כוונת מאמר
חכמינו ז"ל הייתה שבאור שנברא ביום
ראשון אדם הראשון ראה עד סוף העולם הוה הוה-ליה-למימר היה לו
(לבעל המאמר) לומר "מתחלת (או מראשית) העולם ועד

(59) ראה לקו"ת צו יג, ב. אמור לו, ג ואילך. ובכ"מ. (60) ראה ספר הערכים חב"ד כרך ג' ע' רפח, רפט, רצד ואילך, שמב ואילך. וש"נ. (61) חגיגה יב, א. ב"ר פי"א, ב. פי"ב, ו. (62) ראה סה"מ תרצ"ז ע' 205. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 שבעולם התווה הם אכן אורות של מהות אחרת לגמרי, ועד כמה הריחוק
48 והפער בין 'תווה' ו'תיקון' הוא אכן ללא כל יחס והשוואה.
49 וממשיך ומבאר את גודל ההבדל והפער באין-ערוך, בין עולם התווה שבו
50 האורות מרובים, לעולם התיקון שבו האורות מועטים.

51 וְהִינוּ, שְׁה'אורות דְּתהו' הֵם

52 אורות פְּשוּטִים מופשטים מכל

53 'ציר' ומכל הגדרה שְׁתַּגְלוּ

54 ומאירים מַעְצָמוֹת אור-אין-סוף

55 עצמותו ומהותו של הקדוש-ברוך-הוא

56 בעצמו שהוא עצמו הפְּשוּט

57 בְּתַכְלִית הפְּשִׁיטוֹת ומופשט

58 לגמרי מכל סוג של 'ציר' והגדרה

59 כלשהי שְׁאִינוּ בְּגֵדֵר הַתַּחֲלָקוֹת

60 וְהַגְבְּלָה בְּכָלִים כלומר, לא זו

61 בלבד שהוא 'פשוט' ואין בו התחלקות

62 ואין לו כלים שמגבילים את אורו

63 בפועל אלא שהוא נעלה ומושלל

64 לחלוטין מהגדרה של התחלקות

65 והגבלה. וְאֵף שְׁמֵזָה שְׁנִקְרָא

66 בְּשֵׁם 'אור' מוֹכֶרֶת לוֹמַר

67 שִׁישׁ כְּלִי, כִּי כָל הוּא אֵין

68 מְצִיאֹת לְאֹר כְּלִי כְּלִי וְכָל

69 התגלות של אור אלוקי היא בסדר של

70 אורות וכלים וללא כלי אין לאור היכן

71 להאיר ולהתגלות, ואם כן לכאורה גם

72 האורות המרובים שבעולם התווה הם

73 אורות שיש להם יחס ושייכות לכלים,

74 מְכַל־מְקוֹם בעולם התווה הַכְּלִי

75 שאכן קיים גם שם הוּא בְּמַעֲוֹט

76 (כלשון הקבלה בְּלִים מוֹעֲטִים),

77 הֵינוּ, שְׁהַכְּלִי הוּא בְּבַחֲיִנַת

78 בְּטוֹל לְגַמְרִי ומציאותו ועניינו אינה

79 מורגשת כלל, שְׁלֹכֵן אֵינוּ מַעְלִים

80 וּמַגְבִּיל אֶת הָאֹר שְׁמַאִיר בו,

81 אֵלָּא שְׁהָאֹר למרות העובדה

82 שהוא מאיר בכלים (כי, כאמור, אין

83 מציאות לאור בלא כלים), מכל-מקום

84 האור מְאִיר בְּפִשְׁטוּתוֹ כְּמוֹ

85 שְׁהוּא מַצִּיד-עֲצָמוֹ בעצם מהותו

86 שְׁאִינוּ שִׁיד לְשׁוֹם הַתַּחֲלָקוֹת

87 והגדרות שונות וְהַגְבְּלָה עד כמה

88 ועד היכן הוא מאיר.

89 מֵה-שְׁאִין-בֵּן בְּעוֹלָם הַתִּקּוּן הוּא לְהַפֵּךְ, שְׁהָאֹר הוּא

90 בְּמַעֲוֹט וּבִטּוֹל וְהַכְּלִי הוּא בְּרַבּוּי ומציאותו ניכרת, הֵינוּ, שְׁנוֹסָף

91 לְכָךְ שְׁהָאֹר עֲצָמוֹ הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל מַעֲוֹט וכמבואר לעיל

92 בהרחבה אין הכוונה רק למיעוט בכמות אלא למיעוט באיכות ותכונות האור,

1 סוּפוֹ, וְכִינוֹן שְׁאֹמֵר "מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ", מוֹכֵן
2 שְׁהַכְּנֵה הִיא עַל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, וכאילו נאמר מסוף העולם הזה ועד
3 סוף העולם הבא שְׁעַל זֶה נוֹפֵל הַלְשׁוֹן "מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד
4 סוּפוֹ", שְׁנֵי סוּפִין כי מדובר על שני עולמות. וְקָאִי והכוונה היא עַל

5 שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת הַכְּלָאִים

6 (שְׁבֵהֶם נְכָלִים כָּל הָעוֹלָמוֹת

7 הָרַבִּים שְׁבִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת

8 הָאֹר הָאֱלֹקִי מְדַרְגָּה לְדַרְגָּה) עֲלָמָא

9 דְּאִתְגַּלְיָא וְעֲלָמָא דְּאִתְפַּסְיָא,

10 עוֹלָם גָּלוּי (הָעוֹלָם הַזֶּה) וְעוֹלָם מְכֻסָּה

11 (עוֹלָם רוּחָנִי, נִעְלָה יוֹתֵר) שְׁבֵהֶם

12 בְּשִׁנְיָהֶם הִנֵּה אֲדָם הָרָאשׁוֹן

13 מְבִיט עַל-יְדֵי אֹר זֶה הָאֹר

14 הַמִּיּוֹחַד שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם רָאשׁוֹן. וְאִם

15 כֵּן, הֲרִי זֶה מֵהוּת וְסוּג אֹר

16 שׁוֹנָה לְגַמְרִי מִכָּל סוּגֵי הָאֹרוֹת

17 הָאֲמוּרִים לְעִיל, מֵאֹר הֵנָּה וְעַד אֹר

18 הַשֶּׁמֶשׁ שְׁבִאֵין-עֲרוּךְ לְגַמְרִי

19 שְׁאִינוּ דוּמָה לָהֶם כָּלָל. וְלִכֵּן,

20 כְּשִׁרְאָה הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא

21 שְׁאִין הָעוֹלָם רָאִי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ

22 בְּאֹר נִעְלָה וּמוֹפְלָא זֶה, עֲמַד

23 וְגִנְזוֹ כו', לְצִדִּיקִים לְעִתִּיד לְבוֹא,

24 הֵנָּה, שְׁאִין זֶה גִּנְיַת הָאֹר רַק

25 מַעֲוֹט הָאֹר (בְּכַמּוּת), אֵלָּא

26 שְׁאֹר מִיּוֹחַד זֶה הַשׁוֹנָה בְּאִיכוּתוֹ

27 וּבְמַהוּתוֹ מִכָּל אֹר אַחֵר שְׁקִיִּים בְּעוֹלָם,

28 נִגְנֵז וְהוֹסֵת לְגַמְרִי, וְלֹא נִשְׁאָר

29 מִמֶּנּוּ אֲפִילוֹ אֶפֶס קִצְהוֹ וְכַעַת

30 אֵינוּ קִיִּים בְּעוֹלָם כָּלָל.

31 אֲמָנָם, גַּם הָאֹר הַיּוֹתֵר נִעְלָה

32 הַשׁוֹנָה לְחֻלּוּטִין בְּמַהוּתוֹ, כְּמִבּוּאָר

33 לְעִיל, שְׁהֵי מְאִיר בְּיוֹם

34 הָרָאשׁוֹן וְאַחֵר כֵּךְ נִגְנֵז לְגַמְרִי, הוּא

35 אֹר שֶׁל עוֹלָם הַתִּקּוּן, שְׁהוּא

36 כָּל הָאֹר שֶׁל עוֹלָם הַתִּקּוּן, בְּאֹפֶן

37 שֶׁל מַעֲוֹט הָאֹר (אֹרוֹת

38 מוֹעֲטִים) בְּלִבָּד. וּמֵזָה מִכֵּךְ

39 שֶׁגַם הָאֹר הַכִּי נִעְלָה שְׁהָאִיר בְּעוֹלָם

40 הַתִּקּוּן הוּא אֹר 'מוֹעֵט' מוֹכֵן גּוֹדֵל

41 מַעֲלָת וְהַפְּלָאָת הָאֵין-עֲרוּךְ

42 שֶׁל רַבּוּי הָאֹר דְּתַהוֹ'

43 (אֹרוֹת מְרֻבִּים) בְּמָה פְּעָמִים כָּכָה כְּלוּמֵר, אִם כָּל הָאֹרוֹת

44 הַמְאִירִים בְּעוֹלָם הַתִּקּוּן הֵם 'מוֹעֲטִים' עַד כִּדִּי כֵךְ שֶׁגַם הָאֹר הַמוֹפְלָא שְׁהָאִיר

45 בְּיוֹם רָאשׁוֹן וְאַדָּם הָרָאשׁוֹן הִבִּיט בּוֹ 'מִסּוּף הָעוֹלָם' ('עֲלָמָא דְּאִתְגַּלְיָא') וְעַד

46 סוּפוֹ (שֶׁל 'עֲלָמָא דְּאִתְכֻסָּא') נִחְשָׁב 'מוֹעֵט', מוֹכֵן עַד כִּמָּה הָאֹרוֹת ה'מְרֻבִּים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהות אחרת של אור שאינו בערך כלל למהות האור
2 המרובה הן בכמות והן באיכות של עולם התהו, הנה עוד זאת,
3 שהקלי בעולם התיקון הוא ברבוי והכלי מורגש ביותר, היינו שהאור
4 המועט עצמו בא היינו אופן הארתו הוא בהעלם ובהגבלה
5 על-ידי רבוי הפלים שפעולתם
6 על האור היא 'מרובה' ביותר.
7 ז' ויש להוסיף בזה על-פי
8 המבאר במקום אחר⁶³ בתורת
9 החסידות שה'ספירות דתהו' הן
10 בבחינת נקודות, שכל אחת מהן
11 היא 'נקודה' נפרדת בפני עצמה
12 שאין בהן התחברות
13 והתפלגות זו עם זו בשונה
14 מהספירות שבעולם התיקון שיש בהן
15 התכללות (כמו 'חסד שבגבורה' או
16 'גבורה שבחסד' וכן בשאר הספירות).
17 והינו, שכל ספירה מעשר
18 הספירות העליונות כפי שהיא מאירה
19 בעולם התהו היא בבחינת
20 הנקודה העצמית שלה,
21 המיוחדת לה בלבד, שזהו בחינת
22 הנקודה שבה, ריכזת עליון' הוא ענין
23 'עצמי' מיוחד, למעלה מהספירות
24 שאמנם יש לכל אחד את הענין שלה
25 והחכמה אינה חסד והחסד אינו חכמה
26 אך מכל-מקום יש בהן התכללות,
27 ואילו ב'כתר' מאיר ענינו העצמי
28 המיוחד לו שאינו בא בבחינת
29 הרפכה והתפלגות עם ענין
30 זולתו, זוהי סבת השכינה
31 של כל ספירה בעולם התהו,
32 כמבואר בקבלה וחסידות שמאחר
33 והאורות מרובים והכלים מועטים אין
34 הכלים יכולים להכיל את האור והיתה
35 'שבירת הכלים' ועל כך מוסיף ומבאר
36 כאן שהיתה שבירה נוספת, שבירה של
37 כל אחת מהספירות כדי שתוכל
38 להיות ספירה אחרת, וכל עוד
39 אחת הספירות קיימת, אין נתינת מקום
40 למציאות של ספירה אחרת, כמו שכתוב⁶⁴ בפרשת וישלח אודות מלכי
41 אדום שמלכו באדום (לפני שהיו מלכים בבני ישראל), ששורשם מעולם
42 התהו שקדם לעולם התיקון וימלך גו' ויקמת גו', ולא מלכו שני מלכים
- באותו זמן, כיון שכל ספירה מאירה בריבוי ובתוקף, ולכן כל ספירה
אינה יכולה לסבול את זולתה, להיותה כי כל אחת מהספירות
היא בבחינת נקודה העצמית שלא שייך יתכן בה הרפכה עם
ענין אחר זולתה והתפלגות עם ספירה אחרת חוץ ממנה עצמה.
מה-שאין-כן בעולם התיקון
יש רק בחינת התפשטות שהיא
הארה מועטת של הספירות,
שזהו ענין מועט האור, שלא
מאיר בבחינת עצמיות
הספירות, כי-אם בבחינת
התפשטותן בלבד, בכל אחת
מהספירות מאירה התפשטות והארה
מועטת ממנה, ואילו העצם נעלם על
ידי הכלי ולכן כיוון שיש הארה
מועטת ולא תקיפה וחזקה הרי היא
בבחינת התפלגות עם שאר
הספירות, שכל ספירה כלולה
גם מהספירה ההפכית כו'
ואף שחסד וגבורה, למשל, הן שתי
ספירות שונות והפכיות במהותן יכולה
להיות התכללות של חסד בגבורה ושל
גבורה בחסד. והסבה לכך
שהתכללות של הספירות זו בזו
קיימת רק בעולם התיקון ולא בעולם
התהו היא מפני שה'ספירות
דתהו' הנעלות יותר מהספירות
התיקון הן בתכלית הבטול
והדבקות באור-אין-סוף
ברוך-הוא, שלכן הן הספירות
דתהו בבחינת נקודה העצמית
שאין בה התפלגות עם ספירות
אחרות כו' אלא היא נשאר תמיד
בעינה העצמי המיוחד לה.
ויוכן על-פי המשל מרב
ותלמיד (שנתבאר לעיל⁶⁵)
במאמר דיבור-המתחיל 'בשעה
שהקדמי' שנאמר בליל א' דחג
השבועות שנה זו, תשכ"ו,
שתלמיד אמתו שמקבל וקולט את
תורת רבו באמת הוא תלמיד כזה ששבשעה שיושב לפני רבו לקבל
ההשפעה - שפתותיו נוטפות מור⁶⁶, כתוצאה מהפחד והאימה
שהוא חש כלפי רבו, היינו, שהוא התלמיד בבחינת בטול בתכלית

(63) סה"מ תרע"ח ע' של ואילך. (64) וישלח לו, לב ואילך. (65) בד"ה בשעה שהקדימו דליל א' דחג השבועות שנה זו (תשכ"ו). (66) ראה שבת ל, ב. פסחים קיז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ל'משפיע' כבר אינו מסור ונתון לגמרי לקליטת דברי הרב, ובשלב זה יוכל
לקבל ולסבול גם סבא אחרת שונה מהסבא של הרב ועד
לסבא הפכית כו' הפוכה לחלוטין מהסבא של הרב, אף שמצד
הנקודה העצמית דהמקבל אין נתינת מקום לזה כלל כאשר
כל מה שנוגע אצל התלמיד זו
'הנקודה העצמית דהמקבל', אין
בעולמו של התלמיד שום מציאות
אחרת מלבד קליטת דברי הרב, אבל
כעת, לאחר שהתרחק מהרב, התלמיד
מסוגל לקלוט ולהבין גם דברים
אחרים, שונים ואפילו הפוכים מדברי
הרב, וכיוון המחשבה המיוחדת של רב
זה.
ודוגמתו הנמשל מהמשל האמור
מרב ותלמיד בחלוקה בהבדל שבין
עולם התהו לעולם התקון,
שמצד הבטול שב'ספירות'
דתהו' לגבי שורשן ומקורן, שזהו
עניין הבטול הוא ענין מעוט
הפלי, מתגלה האור
בפשיטותו ללא כל 'ציור' וללא כל
הגדרה באופן שאינו שייך
להתחלקות והגבלה, אלא
הגילוי וההארה שלו היא כאור 'פשוט'
לגמרי שזהו ענין רבוי האור
המשמעות העמוקה יותר של המושג
'אורות מרובים' היא אורות 'פשוטים',
לא מוגבלים. והפכו הניגוד המוחלט
של עניין זה בעולם התהו הוא
בעולם התקון, שרבויו הפלי
וגודל פעולתו והשפעתו של הכלי
מעלים ומגביל אפילו את
מעוט האור ששייך
להתחלקות והגבלה שגם הוא
מאיר רק בצורה מוגדרת ומוגבלת.
(ח) ומכל זה המבואר לעיל
בהרחבה על המשמעות העמוקה של
המושג 'אורות מרובים בכלים מועטים'
שזה ענינו של עולם התהו מוכן
שרבויו האור ד'תהו' הוא
באופן שלמעלה ממדידה והגבלה. וזהו הטעם הפנימי לכך
שהאבה ד"בכל מאדך", אהבת ה' שלמעלה ממדידה
והגבלה, באה על-ידי הקדמת ברור וזכוף הנפש הבהמית
דקא (שהיא העבודה של אהבת ה' בדרגה של "בכל לבבך - בשני

של המציאות האישית שלו, שגשגאר בו בתלמיד רק נקודה העצמית
דהמקבל, ואז כאשר כל המציאות שלו בטלה לחלוטין אינו בבחינת
משפיע כלל אלא בבחינת מקבל בלבד, דאידי דטריד למבלע לא
פליט⁶⁷, מושג הלכתי בדיני הגעלות והכשרת כלים, ומשמעותו כי בשעה
שהכלי טרוד בבלוע, הוא אינו פולט.
ובעניינו, כשהתלמיד נמצא ב'תנועה'
נפשית של קבלה ובליעה, אין בו
'תנועה' נפשית של השפעה ו'פליטה'
לא רק לאחרים ואין הכוונה רק
שאינו משפיע לאחרים אלא גם לא
משפיע ומסביר את דברי הרב
לעצמו, הינו, שעדין אינו
שייך להבין את הענין לעצמו,
מפני התקשרותו ובטולו
להרב לקבל את עצם השכל
הנקודה הפנימית העמוקה של הרעיון
השכלי שבפאותיות במילים ובסגנון
של הרב, ובדאי שלא יוכל
התלמיד באותה שעה שכל כולו נתון
לקלוט את דברי הרב לקבל סבא
אחרת שונה מזו שהרב מלמד אותו,
ועל-אחת-כמה וכמה סבא
שהיא הפך שכל הרב שהרי
בשעה זו הוא מסור ונתון לגמרי
לקליטת דברי הרב. מה-שאין-כן
בשלב מאוחר יותר לאחר
שמתרחק התלמיד מן הרב,
ומתחיל להתבונן בשכל
שקבל מרבו מתוך כוונה ומגמה
להבינו לעצמו, הנה אז בשונה
מהמצב הקודם, כאשר היה נתון לגמרי
לקליטת הרעיון השכלי מרבו, הרי כעת
כאשר מגמתו היא לקלוט ולהבין את
הדברים כפי שהם נקלטים בשכלו
האישית שלו, כבר אינו בבחינת
בטול בתכלית להיות רק
נקודה העצמית דהמקבל,
וכעת התלמיד אינו בבחינת 'מקבל'
בלבד אלא הוא בבחינת
התפשטות של המציאות שלו,
ומגמתו היא להשפיע לעצמו את השכל הרעיון השכלי שקבל
מהרב שיבא אצלו באופן של הבנה והשגה דחקמה-
בינה-דעת (ועד שיומשך מהמוחין גם במדות ותהיה לכך השפעה
גם על הרגש שלו כו'), ואז כאשר המגמה של התלמיד הופכת מ'מקבל'

(67) ראה חולין קח, ב. רמ"א יו"ד סימן ע סעיף א. וראה גם אוה"ת במדבר (דרושים לשבועות) ע' קי. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ותואר. ומתן תורה במעמד הר-סיני בא מאת עצמותו של הקדוש-ברוך-הוא, 45
הוא עצמו נתגלה לעיני העם ונתן את התורה שְׁאִין בו שוים עֲנִין שֶׁל 46
הַגְּבִלָה (שְׁזָהוּ עֲנִין הָאוֹת שְׂבָא בְּצִיּוֹר מוֹגְבֵּל, לכל אות יש 47
צורה מסויימת וה'צִיּוֹר' המסויים הזה מורה על הגבלה שְׁמֻזָּה מעצם 48
העובדה שיש לה הגבלה כלשהי וְכֹל 49
לְבָא אַחֲרֵיָּךְ עֲנִין שֶׁל הָעֵלָם 50
וְהִסְתֵּר כו'), וְלֹא שִׁיף בו 51
ב'אנכי מי שאנכי', עצמותו, הָעֵלָם 52
וְהִסְתֵּר כָּלָל. 53
וְזָהוּ מַה שְּׂכָתוֹב⁶⁹ ב'שיר 54
השירים' "מְשִׁכְנִי אַחֲרֵיךְ נְרוּצָה 55
גו'", ולכאורה תמוה מדוע הכתוב 56
מתחיל ואומר "מְשִׁכְנִי" לְשׁוֹן 57
יְחִיד, וּמִסִּים "נְרוּצָה" לְשׁוֹן 58
רְבִים, אלא הביאור הוא שְׁעֵל- 59
יְדִי-זָה שֶׁהִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שהיא 60
יְחִידָה מוֹשְׁכֶת אֶת הִנֵּפֶשׁ 61
הַבְּהֵמִית וּפּוֹעֵלֶת מִשְׁפִּיעָה 62
עָלֶיהָ לְאַהֲבָה אֶת ה', אֲזִי 63
נַעֲשֶׂה "נְרוּצָה" לְשׁוֹן רְבִים, 64
שְׁגָם אֲצֵל הִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית 65
נַעֲשֶׂה עֲנִין הַמְרוּצָה, וגם אהבת 66
ה' של הנפש האלקית היא מעתה 67
בדרגה נעלית יותר, באופן של ריצה, 68
חיינו לא כמו הליכה שהיא דבר רגיל 69
אלא בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּלִי-גְבוּל, 70
וכוח זה בא לנפש האלוקית מִצֵּד 71
שֶׁרֶשׁ הִנֵּפֶשׁ הַבְּהֵמִית בְּרְבוּי 72
הָאוֹר שֶׁל עוֹלָם הַתְּהוֹ וְלֹכֵן 73
נאמר "נְרוּצָה" לשון רבים, כי מעתה 74
עניין הבל-גבול ישנו בשתי הנפשות, 75
הן בנפש הבהמית (מצד שרשה בעולם 76
התהוה) והן בנפש האלוקית (כי גם היא 77
התעלתה לאהבת ה' בלי גבול, "בכל 78
מאודך"). 79
וְזָהוּ גַם הַבִּיאּוֹר הַפְּנִימִי שֶׁל מַה 80
שְּׂכָתוֹב "אֵף בְּצֵלָם יִתְהַלֵּךְ- 81
אִישׁ", כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאָר לְעִיל 82
(סְעִיף ג) שְׁ"צֵלָם" קָאִי מִכּוּן 83
עַל הִנֵּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית, שֶׁהִיא 84
הַמְרוּצָה ה'מחבר' וה'מתווך' 85
לְהִיּוֹת פְּעוּלַת הִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עַל הִנֵּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וללא נפש 86
השכלית אין הנפש האלוקית יכולה לפעול ולהשפיע על הנפש הבהמית כי 87
יש ביניהם פער וריחוק גדול מאד, כמבואר לעיל, וְעַל-יְדִי-זָה כאשר 88

1 יְצָרִיךְ"), כִּי הִנֵּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁרֶשָּׁה לַמַּעֲלָה בַּאֲלוּקִתָּהּ הִיא 2
בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ שֶׁשָּׁם הִיא רְבוּי הָאוֹר בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּלִי גְבוּל, 3
לַמַּעֲלָה מִהָאוֹר הַמּוֹגְבֵּל שֶׁל עוֹלָם הַתְּקוּן שֶׁשָּׁם הִיא 4
הַשֶּׁרֶשׁ דִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְדוּקָא הַגְּבוּהָ בִּיּוֹר, יוֹרֵד לַמַּטָּה בִּיּוֹר. 5
וְלֹכֵן, כְּאֲשֶׁר הִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית 6
פּוֹעֵלֶת פְּעוּלָתָהּ בְּכָרוֹר וְזָכּוֹף 7
הִנֵּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁעֵל-יְדִי-זָה 8
עַל יְדִי זִיכּוֹן וְעִידוֹן הִנֵּפֶשׁ הַבְּהֵמִית 9
מִתְגַּבֵּל שֶׁרֶשָּׁה שֶׁל הִנֵּפֶשׁ הַבְּהֵמִית 10
מִהָאוֹר הַבְּלִי-גְבוּל שֶׁל עוֹלָם 11
הַתְּהוֹ, אֲזִי נַעֲשֶׂה גַם אֲצֵל 12
הִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עֲצֻמָּה שְׂקוּדָם לֹכֵן 13
הִיִּיתָה לֵה אַהֲבָה מוֹגְבֵּלֶת, הָאֲהֵבָה 14
ד'בְּכָל מְאֹדָךְ", אֲשֶׁר עִם 15
הַיּוֹת שְׁאִין זָה אֵלָא מְאֹד 16
שֶׁלִּי⁵⁷, 'מְאֹד' בִּיחֹס לְאִדָם מִסּוּיִים 17
זֶה וְבִמְהָ נִחְשָׁב הִוא לְגַבִּי 18
בְּחִינַת 'מְאֹד' שֶׁלְמַעֲלָה 19
שֶׁהִוא בְּלִי-גְבוּל הָאֲמִתִּי, 20
ולכאורה ה'מְאֹד' שֶׁל הָאִדָם, כֹּאשֶׁר 21
הָאִדָם הַמּוֹגְבֵּל יוֹצֵא מִהַהֲגִבּוּלֹת 22
הַפְּרִטוּת שֶׁלוֹ, אֵין בְּכוּחוֹ לְהַשְׁכִּיחַ 23
עָלָיו 'מְאֹד' שֶׁל בְּלִי גְבוּל אֲמִתִּי, 24
הָרִי זֶה חֶסֶד הָרִי, כִּךְ עִשָּׂה 25
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הִוא בְּחִסְדוֹ וְטוֹבוֹ 26
שֶׁה'מְאֹד' שֶׁלִּי, שֶׁל הָאִדָם 27
שֶׁהִוא בְּלִי גְבוּל רַק בְּאוֹפֶן יְחִסִּי 28
לְגַבִּי כְּחוּמָיו הַמּוֹגְבֵּלִים שֶׁל 29
הָאִדָם, יְעוֹרֵר אֶת ה'מְאֹד' 30
שֶׁלְמַעֲלָה, אֲמִתַּת הָעֲנִין 31
דְּבִלִי-גְבוּל, וְיִגְרֹם הַמִּשְׁכָּה שֶׁל 32
הַבְּלִי-גְבוּל הָאֲמִתִּי דְּלָא אֲתִרְמִיז 33
לֹא בְּשׁוּם אוֹת וְלֹא בְּשׁוּם 34
קוֹץ כו'⁶⁸, שֶׁלֹא נִרְמַז בָּאֵף אַחַת 35
מֵהַאֲוִתוֹת וְאִפְּלוֹ לֹא בְּקוֹץ שֶׁעַל גְּבִי 36
הָאוֹתוֹת כִּלְשׁוֹן הַזֹּהָר עַל בְּחִינַת 37
'אֲנֹכִי', שֶׁבָּהּ הִיא הַפְּתִיחָה שֶׁל עֶשְׂרֵת 38
הַדְּבָרוֹת שֶׁנִּשְׁמְרוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה 'אֲנֹכִי מִי 39
שֶׁאֲנֹכִי', בְּחִינַת הָאֲלוּקִתָּהּ הַעֲצֻמִּית 40
שֶׁאֵין לָהּ שְׁמוֹת וְתַאֲרִים, כְּמִבְּאוּר 41
בְּחִסְדִּית שֶׁבְּדֶרֶךְ-כָּלֵל נִאֲמַר "אֲנִי ה'" 42
אֲלוּקִים" וְכִדּוּמָה, אֲבָל כֹּאֵן נִאֲמַר "אֲנֹכִי" וְנִאֲמַר עַל כִּךְ בְּזוּהָר, שֶׁהַכּוּנָהּ 43
ל"אֲנֹכִי מִי שֶׁאֲנֹכִי". כְּלוּמָר, יֵשׁ דְּבָרִים שְׁבָאִים דֶּרֶךְ 'שְׁמוֹת' שׁוּנִים, כְּמוֹ שֶׁם 44
אִל', אֲלוּקִים' וְכו', וִישׁ עֲצֻמּוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הִוא שֶׁלְמַעֲלָה מִכָּל שֶׁם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְעֵנִין זֶה הַהֲתַעֲלוֹת לַמִּדְרִיגָה בְּלִי מוֹגֵבֶלֶת בַּהֲבַת ה' נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
 "בְּחֻקֹּתֵי", לְשׁוֹן חֻקִּיקָה, שֶׁהִיא הַשְׁפָּעָה פְּנִימִית וְעוֹמָקָה בִּיטוּר, כְּמוֹ
 חֻקִּיקָה שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַדָּבָר, בְּשׁוּנָה מִכְחִיבָה שֶׁהִיא קָשֶׁר וּמִגַּע בְּחִיצוֹנוּת בְּלִבָּהּ,
 דְּקָאֵי וְעֵנִין הַחֻקִּיקָה כֵּאֵן מִכּוּוֹן עַל הַחֻקִּיקָה שֶׁהִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עוֹשֶׂה
 בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית וּמְדוּבֵר בַּהֲשָׁפָה
 שְׁחֹדֶרֶת בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית בְּעוֹמֵק
 וּבְפִנְיּוֹת עַד שֶׁהִנֵּפֶשׁ הַבְּהֵמִית מִגִּיעָה
 לְמִצְבַּ שְׁתֵּהִיָּה מוֹכְשֶׁרֶת הֵינּוּ כְּלִי
 רֵאוּי וּמִתְאִים לְקַבֵּל וּלְקַלּוֹט בְּתוֹכָהּ
 גְּלוּי אֹרֶךְ אֱלֹקִי, שְׁזָהוּ הַגִּילּוּי
 הָאֱלֹקִי הַנִּמְשָׁךְ עַל הַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית
 הוּא עֵנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַכְּתוּב
 הָאִמּוּר לִגְבֵי הַצִּיּוּר עַל עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן
 וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ "וְשִׁכְנֹתִי
 בְּתוֹכָם"⁷⁴, וּמִדְרִיכִים חֲסִמֵּינֵי ז"ל
 שֶׁלְכֹאֲרָה, כִּיּוֹן ש'מִקְדָּשׁ' הוּא לְשׁוֹן
 יָחִיד הִיָּה צִדִּיק לְהִיּוֹת כְּתוּב 'בְּתוֹכִי',
 וּבְכָל זֹאת "בְּתוֹכִי" לֹא נֶאֱמַר
 אֱלֹא "בְּתוֹכָם" לְשׁוֹן רַבִּים, הֵינּוּ
 בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁷⁵ מִבְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶט.
 וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּכְתוּב "אִם
 בְּחֻקֹּתֵי תִלְכוּ", שְׁעַל-יְדֵי
 הַחֻקִּיקָה שֶׁהִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
 (בְּאִמְצָעוֹת הַנִּפְשׁ הַשְּׁכֵלִית) פּוֹעֵלֶת
 בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית לְפַעּוֹל בָּהּ
 הַבְּרוּר וְהַזְכּוּף כּו', לַהֲעֵלוֹת
 וְלַעֲרֹךְ אוֹתָהּ עַד שְׁתֵּהִיָּהּ וּבִמְקוֹם
 הַנִּסְיָה הַטְּבַעִית שֶׁלָּהּ לְעֵינֵי הָעוֹלָם
 הַזֶּה, הַשְׁאִיפָה וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁלָּהּ תִּהְיֶה
 לְאַהֲבָה אֶת ה' ("בְּכָל לִבְכֶּךָ
 - בְּשִׁנִּי יִצְרִיךָ" הֵן הִצִּיר הַטוֹב -
 הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית, וְהֵן הִצִּיר הָרַע -
 הַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית), נַעֲשֶׂה עֵנִין
 הַהֲלִיכָה וְהַעֲלִיָּה בְּלִי-גְבוּל,
 שְׁזָהוּ עֵנִין ד"בְּכָל מִאֲדָךְ".
 וְעוֹד עֵנִין בָּהּ, בְּשִׁיכוֹת שֶׁל
 הַשְּׁפָעֶת הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית עַל הַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית לְכַתּוּב 'אִם בְּחֻקֹּתֵי תִלְכוּ'
 כְּפִירוּשׁ רַש"י "אִם בְּחֻקֹּתֵי תִלְכוּ - שְׁתֵּהִיּוּ עֲמָלִים בְּתוֹרָה"
 (וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "אִם בְּחֻקֹּתֵי תִלְכוּ. יָכוֹל זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר יֵאָת
 מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרֵם, הֵרִי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת אִמּוּר, הֵא מָה אֲנִי מִקְיִים 'אִם בְּחֻקֹּתֵי
 תִלְכוּ', שְׁתֵּהִיּוּ עֲמָלִים בְּתוֹרָה") וְעֲמָלִים בְּתוֹרָה, הֵינּוּ לְמוֹד הַתּוֹרָה
 בְּאוֹפֶן שֶׁל יִגִּיעָה דְּקָא, וְיִגִּיעָה אֲמִתִּית שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שְׁלִמְעָלָה

הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית כֵּן מִשְׁפִּיעָה עַל הַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית, בְּאִמְצָעוֹת הַנִּפְשׁ הַשְּׁכֵלִית,
 יְתֵהֱלֶךְ-אִישׁ, "יְתֵהֱלֶךְ" דְּיָקָא, הַכְּתוּב מְדִיִּיק וְאוֹמֵר "יְתֵהֱלֶךְ",
 לְהוֹרוֹת שְׁפָעוֹת הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית עַל הַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית מִבִּיָּאָה אֶת הָאָדָם לְמִצְבַּ
 הַנִּקְרָא "הַלִּיכָה", הַלִּיכָה אֲמִתִּית הֵינּוּ הַתְּקַדְמוֹת וְהַתְּעֵלוֹת אֲמִתִּית
 לְעוֹמֵת הַמִּצְבָּ הַקְּדוּם, וְעֵינֵינוּ שֶׁל
 הַלִּיכָה אֲמִתִּית הוּא שְׁהִיָּה תְּעֵלוֹת
 בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּלִי גְבוּל⁷⁰,
 הַתְּקַדְמוֹת מִתְמַדָּת לֹא הַפְּסָק, כִּי
 עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהִנֵּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
 פּוֹעֵלֶת וּמִשְׁפִּיעָה עַל הַנִּפְשׁ
 הַבְּהֵמִית, נַעֲשֶׂה גַם אֲצִלָּה
 אֲצִל הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית עֲצֵמָה הַעֲלוּי
 בְּלִי גְבוּל, כְּמִבּוֹאָר לְעִיל בְּהוֹרַחְבָּה,
 שְׁזָהוּ עֵנִין הַהֲלִיכָה.
 ח) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם מָה
 שֶׁנֶּאֱמַר⁷¹ תַּחֲלִיל פִּרְשֶׁת בְּחֻקֹּתֵי
 "אִם בְּחֻקֹּתֵי תִלְכוּ וְגו',
 וְתַעֲסֹק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבִקְיוֹם הַמִּצְוֹת
 אֲזִי תִתְּבָרְכוּ בְּבִרְכוֹת רַבּוֹת עַד וְאוֹלָךְ
 אֲתֹכֶם קוֹמִיּוֹת". וְהֵעֵנִין
 בָּהּ⁷² עַל-פִּי חֲסִידוֹת, שְׁתֵּכֵלִית
 הַכוֹנוֹה וְהַמְטֵרָה שֶׁל יְרִידָת
 הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה הוּא לְהִיּוֹת
 בְּבִחִינַת 'מִהֲלֶךְ', בְּהַתְּקַדְמוֹת
 וְהַתְּעֵלוֹת מִתְמַדָּת, כְּמוֹ שְׁכָתוּב⁷³
 בְּנִבְאוֹת זְכַרְיָה בְּדִבְרֵי הַמַּלְאָךְ לִיהוֹשֻׁעַ
 הַכֵּהן הַגָּדוֹל "אִם בְּדִרְכֵי תֵלֵךְ וְאֵת
 מִשְׁמֵרֵי תִשְׁמֹר...", אֲזִי וְנִתְּתִי לָךְ
 מִהֲלָכִים בֵּין הָעוֹמְדִים
 הָאֲלֹהִים, לְפִי פְשׁוּטוֹ הַכוֹנוֹה שִׁית לוֹ
 מְקוֹם בֵּין הַמַּלְאָכִים, וְלְפִי פְנִימִיּוֹת
 הַדְּבָרִים הַכוֹנוֹה שֶׁהִנֵּשְׁמָה (שֶׁל כָּל אֶחָד
 וְאֶחָד) תַּעֲבֹר וְתִתְּעַל מִמִּצְבַּ שֶׁל
 "עֲמִידָה" לְמִצְבַּ שֶׁל "הַלִּיכָה", כִּי
 קוֹדֶם יְרִידָת הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה
 לְעוֹלָם הַזֶּה, לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף גִּשְׁמִי,
 הָרִי הוּא הָאָדָם בְּבִחִינַת
 "עוֹמֵד", הֵינּוּ שֶׁנִּמְצָא כָּל הַזְּמַן בְּאוֹתוֹ מִצְבָּ וּבְאוֹתָהּ דְּרָגָה, וּבְמִצְבַּ הַזֶּה
 אֲבָהַת ה' וְקִרְבָּתָהּ שֶׁל הַנִּשְׁמָה הִיא בְּמִידָה מוֹגֵבֶלֶת וְעַל-יְדֵי יְרִידָתָהּ שֶׁל
 הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ בְּגוֹף גִּשְׁמִי וְהַתְּעַסְקוּתָהּ עִם הַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית
 נַעֲשִׂית הַנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית בְּבִחִינַת 'מִהֲלֶךְ' שְׁעוֹלָה מִדְּרָגָה לְדְרָגָה עַד כִּדִּי
 עֲלִיָּה לְדְרָגוֹת שֶׁהֵן שֶׁלֹּא בְּעֶרְךְ כָּלִל לְדְרָגוֹת הַקְּדוּמוֹת, שְׁכָתוּבָה לְבִחִינַת
 הָאֲהֲבָה ד"בְּכָל מִאֲדָךְ", בְּלִי-גְבוּל.

(70) ראה סה"מ תר"ס ע' קח ואילך. ובכ"מ. (71) בחוקותי כו, גיג. (72) ראה לקו"ת בחוקותי מה, א ואילך. (73) זכר, ג, ז.
 (74) תרומה כה, ח. (75) ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלֹמֶעֱלָה מִמְדִּידָה וְהַגְבֵּלָה דְּקָא, תוך יציאה מהגדרים וההגבלות
- 2 של האדם, מעל ומעבר לרגיל, וּבִאֲוֹפֶן שֶׁל חֲקִיקָה, שְׁאִין זֶה דָּבָר
- 3 נוסף על הדבר כמו אותיות הכתובות על נייר אֵלָא מְנָה וּבָה ממנו
- 4 ובר, היינו כמו אותיות החקוקות באבן ונעשות חלק בלתי נפרד מהאבן עצמה
- 5 (פִּמְבָּאָר בְּאֵרוּכָה בְּמָקוֹם
- 6 אַחֲרִי⁷²) וכך גם בענינו שלמוד
- 7 התורה בעמל ויגיעה, למעלה ממדידה
- 8 והגבלה, 'נחקק' באדם והופך להיות
- 9 חלק בלתי נפרד מהאדם עצמו.
- 10 וְזֶהוּ גַם מַה שְׁמַמְשִׁיף
- 11 בִּפְתּוּב⁷⁶ אם בחוקותי תלכו ואת
- 12 מצוותי תשמרו ועשיתם אותם, אזי
- 13 הקדוש-ברוך-הוא מבטיח
- 14 גְּשִׁמְיֶכֶם בְּעֵתָם, שְׁעֵנֶן
- 15 הַגְּשָׁמִים רִמְזוּ עַל הַתּוֹרָה
- 16 שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם 'גֶּשֶׁם'⁷⁷ ולכן
- 17 הברכה על לימוד התורה ביגיעה היא
- 18 ירידת גשמים. וְהֵעֵנֶן הַפְּנִמִּי בְּזֶה,
- 19 שְׁעַל-יָדֵי הַיְּגִיעָה בְּלִמּוֹד
- 20 הַתּוֹרָה "עמלים בתורה" זוכים
- 21 לְגִלּוֹי הָאוֹר הַבְּלִי-גָבוּל⁷⁸ כי
- 22 מדובר בעמל ויגיעה בלי גבול, ועבודה
- 23 בלי גבול ממשיכה אור אלוהי בלי
- 24 גבול.
- 25 וּמִסִּים בפסוקים הבאים, לאחר
- 26 פירוט כמה ברכות נוספות, וְאוֹלָךְ
- 27 אֲתֶכֶם קוֹמְמִיּוֹת, שְׁתִּי
- 28 קוֹמּוֹת⁷⁹, (כמאמר חכמינו ז"ל:
- 29 "ואולך אתכם קוממיות, רבי מאיר
- 30 אומר מאתיים אמה כשתי קומות של
- 31 אדם הראשון, רבי יהודה אומר מאה
- 32 אמה כנגד היכל וכתלוי, שנאמר אשר
- 33 בנינו כנטיעים מגודלים כנעוריהם
- 34 בנותינו כזויות מחוטבות תבנית
- 35 היכל"), ולפי פנימיות הדברים דְּקָאֵי
- 36 'שתי קומות' הכוונה עַל שְׁתִּי
- 37 הַקּוֹמּוֹת דִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹקִית וְנִפְשׁ
- 38 הַבְּהִמִּית, שֶׁבָּהֶם בשתייהן גם יחד
- 39 נַעֲשֶׂה עֵנֶן הַהֶלֶף בְּלִי-גָבוּל.
- 40 וּמִמְשִׁיף בִּפְתּוּב⁷⁶ אחרי 'ונתתי גשמיכם בעיתם' "וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ
- 41 יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיּוֹ". וְצִרְיָה לְהִבִּין, מֵהוּ הַקָּשֶׁר

- 42 וְהַשִּׁיכוֹת שֶׁל יְבוּל הָאֶרֶץ וּפְרוֹת הָאֵילָן ל"בִּחְקוֹתֵי תִלְכוּ"
- 43 והרי השכר צריך להיות מעין העבודה שעליה ניתן השכר?
- 44 אֶף הֵעֵנֶן הוּא, דְּהֵנָּה אֲמָרוּ חַז"ל⁸⁰ במדרש כֹּל "תוֹלְדוֹת"
- 45 שֶׁבִּמְקָרָא חֶסֶד וְא"ו, בַּר מֶן תָּרִין, לְבַד מִשְׁנִים, שְׁתֵּי פַעֲמִים שְׂבָהֶם
- 46 נאמר "תולדות" מלא עם וא"ו,
- 47 "אַלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם
- 48 וְהָאֶרֶץ בִּהְבְּרָאם"²⁴, וְ"אַלֶּה
- 49 תוֹלְדוֹת פָּרָץ"⁸¹. וּמִפְנֵי מַה
- 50 אֵינוֹן חֶסֶד וְא"ו, מְדוּעַ בִּשְׂאֵר
- 51 הַפַּעֲמִים, חוץ משתי אלו, נאמר
- 52 'תולדות חסד וא"ו, כְּנִגְדָּה ו'
- 53 דְּבָרִים שֶׁנִּטְלוּ מֵאֲדָם
- 54 הָרִאשׁוֹן', לאחר חטא עץ הדעת,
- 55 וְחִסְרוֹן הָאֵת וְא"ו, בְּנִימְטָרִיא שֶׁשׁ,
- 56 רִמְזוּ לְחִסְרוֹן שֶׁשֶׁה דְּבָרִים וְחֲשִׁיב
- 57 בִּינְיָהֶם וְהַמְדְּרֵשׁ מוֹנֵה בֵּין שֶׁשֶׁת
- 58 הַדְּבָרִים שֶׁנִּחְסְרוּ מֵאֲדָם הָרִאשׁוֹן פְּרִי
- 59 הָאֶרֶץ וּפְרוֹת הָאֵילָן (ובלשון
- 60 הַמְדְּרֵשׁ: "...שִׁישָׁה דְּבָרִים... וְאֵלוּ הֵן,
- 61 זִינוּ, חִייו, וְקוֹמּוֹת, וּפְרִי הָאֶרֶץ, וּפְרוֹת
- 62 הָאֵילָן, וְאִמּוֹרוֹת..."), דְּבִתְחִילָה
- 63 נִבְרָאוּ הַדְּבָרִים עַל מְלִיאָתָן
- 64 וְהָיוּ שְׁלֵמִים (עוֹלָם עַל מְלִאוּאוֹ
- 65 בְּשִׁלְמוֹתוֹ נִבְרָא), וְכִיּוֹן שֶׁחָטָא
- 66 אָדָם הָרִאשׁוֹן נִתְקַלְקְלוּ וְאִינֵם
- 67 בְּאוֹתָהּ מַעֲלָה וּבְאוֹתָהּ רְמוּהָ שְׁהָיוּ
- 68 בִּשְׁעָה שֶׁנִּבְרָאוּ. וְאֵין חוֹזְרִין
- 69 לְתַקּוּנָם עַד שֶׁיָּבֹא בֶּן פָּרָץ
- 70 הַמְּשִׁיחַ שְׁהוּא מְבִית דוֹד מִצְאָצִיא פָּרָץ
- 71 בֶּן יְהוּדָה בֶּן יַעֲקֹב (כַּמְפּוֹרֵט בְּסוּסִים
- 72 מְגִילַת רוֹת).
- 73 וְזֶהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִמִּי שֶׁל הַבְּרָכָה
- 74 וְהַהֲבִטָּה "וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ יְבוּלָה
- 75 וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיּוֹ",
- 76 שְׁרִימְזוּ עַל תְּקוּן וּמְלּוּי
- 77 הַחֶסֶד שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁנַּעֲשֶׂה בַּעַת
- 78 חֲטָא עֵץ הָרֵעַת שֶׁיִּחְזוֹר לְהִיּוֹת
- 79 עַל מְלִאוּאוֹ עוֹלָם מוֹשֵׁלָם כְּמוֹ
- 80 לְפָנֵי הַחֲטָא, שְׁעֵנֶן זֶה יְהִי נֶכֶד גַּם בְּפָרִי הָאֶרֶץ וּפְרוֹת
- 81 הָאֵילָן שֶׁגַם יִחְזוֹר לְהִיּוֹת בְּמַעֲלָתָם וּבְשִׁלְמוֹתָם כְּפִי שְׁהָיוּ בְּתַחֲלִיל
- 82 הַבְּרִיאָה, קוֹדֵם הַחֲטָא. וְעַל זֶה אֲמָרוּ חַז"ל⁸² בְּפֶסֶח נְדוּנִין בְּנֵי

של"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. לקו"ת נשא כ, סע"ב. 76) בחוקותי שם, ד. 77) ראה רמב"ן בחוקותי עה"פ. 78) ראה סה"מ תרמ"ו ע' תטו. וראה גם המשך תרס"ו ע' צג. 79) ראה ב"ב עה, א. 80) ראה ב"ר פי"ד, ז. וראה שם פי"ב, ו. פי"ג, ג (וביפ"ת שם). 81) רות ד, יח. 82) ר"ה טז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האדם שבעולם על התבואה, ובעצרת בחג השבועות הוא הדין
2 והמפטט על פרות האילן.
3 וזהו "אם בחקוטי תלכו וגו' ונתנה הארץ יכולה ועץ
4 השדה יתן פריו", ומעתה מובן הקשר בין שני הדברים, כיוון
5 שעל-ידי העבודה דקיום
6 התורה ומצות למטה שעל-
7 ידיה נעשה האדם, הן בנפשו
8 האלוהית והן בנפשו הבהמית,
9 בבחינת 'מהלך' (בחקוטי
10 תלכו"), שמתגלה אצלו גלוי
11 אור הפלי-גבול, הרי הוא
12 פועל המשכת וגלוי אור
13 הפלי-גבול גם בעולם, ואפילו
14 בדברים הגשמיים כמו התבואה
15 והפירות ועד שעל ידי עבודה זו
16 מגיעים לשלמות האמתית של
17 העולם שנעשה דירה לו
18 יתברך⁸³, מקום ראוי ומתאים
19 לגלוי והשראת אלקות, "דירה"
20 דיקא, וחכמינו ז"ל דייקו ואמרו
21 שרצון הקדוש-ברוך-הוא שהעולם הזה
22 יהיה לו "דירה", להורות שהעולם צריך
23 להיות מקום לגילוי אלוהות בדוגמת
24 דירת האדם שבה מתגלה
25 בכל עצמותו⁸⁴, בשונה ממזכו
26 של האדם כשהוא מחוץ לביתו שם
27 הוא מסתיר את עצמותו בלבושים
28 שונים, וכך גם בנמשל, הינו,
29 שנעשה בעולם גלוי העצמות
30 עצמותו ומזהותו של הקדוש-ברוך-הוא
31 בעצמו ולא רק הארה מועטת
32 ומצומצמת.
33 יו"ד) וזהו גם כללות הענין
34 התוכן הכללי דמתן-תורה.
35 דהנה, התורה "לא בשמים
36 היא"⁸⁵, ככתוב "כי המצוה
37 הזאת... לא בשמים היא... ולא מעבר
38 לים היא... כי קרוב אליך הדבר
39 מאד...", אלא נתנה למטה
40 דיקא, לנשמות בגופים,
41 בעולם הזה התחתון שאין
42 עולם תחתון למטה ממנו וכפי שמבאר בדברי חכמינו ז"ל הכונה
- גם לכך שפסיקת ההלכה למעשה היא דווקא בעולם הזה. ועל-אחת-
כמה-וכמה ואם הדברים אמורים לגבי התורה, קל-וחומר שהקביעה 'לא
בשמים היא' אמורה בנוגע למצות התורה, שקיומן הוא בעולם
הזה הגשמי דוקא, בדברים הגשמיים שבהם נתלבשו עניני
המצות, כמו ציצית בצמר
גשמי ותפילין בעור גשמי וכדומה,
ועד שאפילו המצות שהן
חובת הלבבות ותלויות ברגש
הלב ולא בפעולה גשמית, כמו אהבת
ה' ויראת ה', צריכות להיות
נרגשות בכשר הלב הגשמי
ומביאים לכך ראייה מהכתוב "ופחד
ורחב לבבך" (פמבאר פמאמרי
פבוד-קדושת מורי-וחמי
אדמו"ר⁸⁶ שרגש היראה צריך
לבוא לידי ביטוי בהתכווצות הלב,
ורגש האהבה צריך לבוא לידי ביטוי
בהתרחבות והתפשטות הלב, וכך גם
לגבי ההבנה וההשגה במוח שצריכה
לבוא לידי ביטוי בגידול או בקמטים
שנעשים במוח הגשמי). וזהו
שאמרו חז"ל⁸⁷ בגמרא
שבאשר מלאכי השרת טענו
להקדוש-ברוך-הוא מדוע מתן
תורה הוא לבני ישראל כפי שהם
נשמות בגופים, ובקשו שהתורה תינתן
להם, והמלאכים אמרו תנה הודף
על השמים⁸⁸, אמר הקדוש-
ברוך-הוא למשה החזיר
להם תשובה מדוע באמת יש לתת
את התורה דווקא למטה, הינו,
שהתשובה על טענת
המלאכים היתה יכולה
להיות על-ידי נשמה בגוף
דוקא ולכן הקדוש-ברוך-הוא לא
ענה למלאכים בעצמו אלא הורה
למשה לענות להם, ועל זה השיב
משה רבנו על טענת המלאכים
באמרו לפני הקדוש-ברוך-
הוא: רבנו-של-עולם, תורה
שאתה נותן לי מה כתיב בה
וכו', אמר להן (למלאכי השרת) למצרים ירדתם כו'
וכו', אמר להן (למלאכי השרת) למצרים ירדתם כו' יצר

(83) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ובכ"מ. (84) מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרפ). אוה"ת בלק ע' תתקצז. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שג. המשך תרס"ו ס"ע ג. (85) נצבים ל, יב. כ"מ נט, ב. (86) סה"מ תרצ"ז ע' 215. וש"נ. (87) שבת פח, ב ואילך. (88) תהלים ח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָרַע יֵשׁ בִּינִיכֶם וְכוּ', (ובלשון הגמרא: (וכסיפור הגמרא: "בשעה
2 שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא: ריבנו של
3 עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו:
4 חמורה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא
5 העולם אתה מבקש ליתנה לבשר-דדם,
6 מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי
7 תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל
8 הארץ אשר תנה הודך על השמים?
9 אמר לו הקדוש-ברוך-הוא למשה:
10 החזיר להן תשובה... אמר לפניו:
11 ריבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי
12 מה כתיב בה, אנכי ה' אלוהיך אשר
13 הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן:
14 למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם,
15 תורה למה תהא לכס?... מיד הודו לו
16 להקדוש-ברוך-הוא..."), הִינֵנּוּ, שָׁפֵל
17 עֲנִין נְתִינָה הַתּוֹרָה הוּא
18 לְמִטָּה דִּקְאָ, וְעַד לְמָקוֹם
19 הַכִּי תַחְתּוֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה עֲצֻמו
20 דְ"לְמַצְרִים יִרְדָּתֶם, וַיֵּצֵר
21 הָרַע יֵשׁ בִּינִיכֶם כּוּ', שָׁשֵׁם
22 בְּמָקוֹם הַתַּחְתּוֹן בִּיּוֹתָר שְׂבוּלָם
23 צְרִיכִים לְפַעוֹל בְּרוּר הַפִּרְתָּ
24 הַטּוֹב מִהָרַע וְהַעֲלֵאתוֹ לְקֹדֶשׁ
25 וְזִכְרוֹן עֵידוֹן הַתַּחְתּוֹן, כִּי דִקְאָ
26 עַל-יְדֵי בְרוּר וְזִכְרוֹן הַתַּחְתּוֹן
27 שֶׁמֶד עֲצֻמו הוּא נְחוּת וְחוֹמֵר בִּיּוֹתָר,
28 בָּאִים לְבַחֲנִית הַבְּלִי-גָבוֹל,
29 וְגוֹרָמִים הַמִּשְׁכָּה שֶׁל אֹר אֱלוֹהִי לְמִטָּה
30 עַל-דֶּרֶךְ מָה שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל
31 בְּנוֹגַע לְבְרוּר וְזִכְרוֹן הַנֶּפֶשׁ
32 הַבְּהִמִית שֶׁשָּׂרָשָׁה בְּעוֹלָם
33 הַתְּהוֹ, שָׁבוּ רַבּוּי הָאֹר
34 בְּבַחֲנִית בְּלִי-גָבוֹל, וְנִתְּבָאָר
35 שֶׁעֲבוּדָה זֶה מִמְּשִׁיכָה גִילּוּי אֱלוֹקוֹת
36 בְּלִי גָבוֹל וּמִזָּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע
37 לְכָל עֲנִינֵי הָעוֹלָם שָׂבָהֶם
38 נָפְלוּ הַנְּצוּצוֹת הָאֱלוֹקִים
39 מִשְׁבִּירַת הַפְּלִים דִּתְהוֹ,
40 כְּתוּבָא מִכָּן שֶׁהַכִּלִּים הַמוֹעֲטִים לֹא
41 הִכִּילוּ אֶת הָאוֹרוֹת הַמְּרוֹבִים שֶׁעַל-
42 יְדֵי הַבְּרוּר וְהַזִּכְרוֹן שֶׁלָּהֶם עַל
43 יְדֵי שִׁיחוּרֵי בֹא כִּמְגַע עִם הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים (שְׂבָהֶם נָפְלוּ נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה)
44 לְעִנֵּי תוֹרָה וּמִצְוֹת נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה שֶׁשָּׁשֵׁם שֶׁל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
45 בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, וְכַפִּי שֶׁהוּא לְעִיל שְׁשׁוּרֵשׁ כָּל הַדּוּמָם, צוּמָה וְחֵי הוּא
46 מְעוֹלָם הַתְּהוֹ, שָׁבוּ רַבּוּי הָאֹר בְּבַחֲנִית בְּלִי-גָבוֹל, וְעַד

1 יֵצֵר הָרַע יֵשׁ בִּינִיכֶם וְכוּ', הִינֵנּוּ, שָׁפֵל עֲנִין נְתִינָה
2 הַתּוֹרָה הוּא לְמִטָּה דִּקְאָ, וְעַד לְמָקוֹם הַכִּי
3 תַחְתּוֹן דְ"לְמַצְרִים יִרְדָּתֶם, וַיֵּצֵר הָרַע יֵשׁ
4 בִּינִיכֶם כּוּ', שָׁשֵׁם צְרִיכִים לְפַעוֹל בְּרוּר וְזִכְרוֹן
5 הַתַּחְתּוֹן, כִּי דִקְאָ עַל-יְדֵי בְרוּר וְזִכְרוֹן הַתַּחְתּוֹן
6 בָּאִים לְבַחֲנִית הַבְּלִי-גָבוֹל, עַל-דֶּרֶךְ מָה שְׁנִתְּבָאָר
7 לְעִיל בְּנוֹגַע לְבְרוּר וְזִכְרוֹן הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
8 שֶׁשָּׂרָשָׁה בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, שָׁבוּ רַבּוּי הָאֹר בְּבַחֲנִית
9 בְּלִי-גָבוֹל, וּמִזָּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע לְכָל עֲנִינֵי
10 הָעוֹלָם שָׂבָהֶם נָפְלוּ הַנְּצוּצוֹת מִשְׁבִּירַת הַפְּלִים
11 דִּתְהוֹ, שֶׁעַל-יְדֵי הַבְּרוּר וְהַזִּכְרוֹן שֶׁלָּהֶם נִמְשָׁךְ
12 וּמִתְגַּלָּה שֶׁשָּׁשֵׁם בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, שָׁבוּ רַבּוּי הָאֹר
13 בְּבַחֲנִית בְּלִי-גָבוֹל, וְעַד לְמִטָּה דִּקְאָ הַקְּדוּשָׁה
14 לְמִטָּה דִּקְאָ, כִּינֵן שְׁנִתְּבָאָר הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
15 לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים⁸³.

16 (יא) וְעַל-פִּי-זֶה יִתְבָּאָר מֵאֲמַר הַמְּשָׁנָה "חֲבִיב
17 אָדָם שְׁנִתְּבָאָר בְּצִלָּם כּוּ',
18 חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְּבָאָר בְּנִים לְמָקוֹם כּוּ',
19 חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְּבָאָר לָהֶם פְּלִי חֲמִידָה כּוּ'.
20 וְהַעֲנִין בְּזֶה, שְׁמִתְחִיל לְבָאָר מַעֲלַת הַנֶּפֶשׁ
21 הַשְּׂכֵלִית "חֲבִיב אָדָם שְׁנִתְּבָאָר בְּצִלָּם", וּמַעֲלַת
22 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְּבָאָר בְּנִים
23 לְמָקוֹם" (בְּנִתְּבָר לְעִיל סְעִיף ג), שֶׁעַל-יְדֵן נַעֲשֶׂה
24 בְּרוּר וְזִכְרוֹן דִּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית (כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל
25 שֶׁשְׁפָעוּלָתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית
26 הִיא בְּאִמְצָעוֹת הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית), שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה
27 נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית רַבּוּי הָאֹר הַבְּלִי-
28 גָבוֹל שֶׁל עוֹלָם הַתְּהוֹ שֶׁשָּׁשֵׁם הוּא שֶׁרֶשׁ הַנֶּפֶשׁ
29 הַבְּהִמִית (בְּנִתְּבָר לְעִיל סְעִיף ו). וּמִמְשִׁיף לְבָאָר
30 שֶׁעֲנִין זֶה נַעֲשֶׂה בְּעֶקֶר עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל זֶה
31 אָמַר "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְּבָאָר לָהֶם פְּלִי חֲמִידָה"

47 לְהַמְשִׁכָּה וְגִלּוּי הַעֲצָמוֹת לְמִטָּה דִּקְאָ, כִּינֵן שְׁנִתְּבָאָר
48 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים⁸³ וְכַפִּי
49 שֶׁמְבָאָר בְּחִסְדוֹת, מִלּוּי 'תּוֹרָה' זֶה הוּא תְּכִלִּית הַכוּוֹנָה וְהַמְטָרָה שֶׁל בְּרִיּוֹת
50 הָעוֹלָם וְהִיא נִשְׁלֶמֶת דּוּקָא כֹּאשֶׁר הָעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה
51 מִמֶּנּוּ הוֹפֵךְ לְהִיּוֹת 'דִּירָה' גִּלּוּי
52 אֱלֹקוֹת.
53 (יא) וְעַל-פִּי-זֶה יִתְבָּאָר מֵאֲמַר
54 הַמְּשָׁנָה שְׁבוּ נִפְתַּח הַמֵּאֲמַר
55 "חֲבִיב אָדָם שְׁנִתְּבָאָר בְּצִלָּם
56 כּוּ', חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְּבָאָר
57 בְּנִים לְמָקוֹם כּוּ', חֲבִיבִין
58 יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְּבָאָר לָהֶם פְּלִי
59 חֲמִידָה כּוּ' וּבְתַחֲלִית הַמֵּאֲמַר
60 נִשְׁאֵלָה הַשְּׂאֵלָה מִהוּ הַקֶּשֶׁר בֵּין
61 שְׁלוֹשֶׁת הָעֲנִינִים וְאִיךְ הֵם מְהוּיִים
62 הַקְּדָמָה זֶה לָזֶה, וְעַל פִּי הַמְּבָאָר לְעִיל
63 בְּאִרְיוֹת, הַדְּבָר מוֹכֵן.
64 וְהַעֲנִין בְּזֶה, שְׁמִתְחִיל בְּמִשְׁנָה
65 לְבָאָר מַעֲלַת הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית
66 "חֲבִיב אָדָם שְׁנִתְּבָאָר בְּצִלָּם",
67 כְּמוֹבָא לְעִיל שֶׁעַל הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית
68 נִאֲמַר 'אֵךְ בְּצִלָּם יִתְחַלֵּךְ אִישׁ' וְאַחֵר כֵּךְ
69 מוֹסִיף וּמְבָאָר וּמַעֲלַת הַנֶּפֶשׁ
70 הָאֱלֹקִית "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל
71 שְׁנִתְּבָאָר בְּנִים לְמָקוֹם"
72 (בְּנִתְּבָר לְעִיל סְעִיף ג), שֶׁעַל-
73 יְדֵן עַל יְדֵי הַנִּשְׁמָה הָאֱלֹקִית שֶׁבְּבִי
74 יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה בְּרוּר וְזִכְרוֹן
75 דִּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית (כְּמוֹ
76 שְׁנִתְּבָאָר לְעִיל שֶׁשְׁפָעוּלָתָהּ שֶׁל
77 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנִפְשׁ
78 הַבְּהִמִית הִיא בְּאִמְצָעוֹת
79 הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית), שֶׁעַל-יְדֵי-
80 זֶה כְּתוּבָא מִבְּיוֹר וְזִכְרוֹן הַנֶּפֶשׁ
81 הַבְּהִמִית נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה בְּנִפְשׁ
82 הָאֱלֹקִית רַבּוּי הָאֹר הַבְּלִי-
83 גָבוֹל שֶׁל עוֹלָם הַתְּהוֹ הַנֶּעֱלָה
84 מִ'עוֹלָם הַתִּקְוָן' שֶׁשֵׁם הוּא שְׁשׁוּרֵשׁ
85 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁשָּׁשֵׁם בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ
86 הוּא שֶׁרֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
87 (בְּנִתְּבָר לְעִיל סְעִיף ו).
88 וּמִמְשִׁיף לְבָאָר שֶׁעֲנִין זֶה
89 נַעֲשֶׂה בְּעֶקֶר עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, שֶׁעַל זֶה אָמַר "חֲבִיבִין
90 יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְּבָאָר לָהֶם פְּלִי חֲמִידָה כּוּ', דְּקָאִי 'כְּלִי חֲמִידָה' מִכוּוֹן
91 עַל הַתּוֹרָה שֶׁבְּאִמְצָעוֹתָהּ נִבְרָא הָעוֹלָם (בְּהַתָּאם לְשׁוֹנֵי הַפִּירוּשִׁים בְּעִנִּין זֶה
92 הַמְּבָאָרִים לְעִיל בְּאִרְיוֹת).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהֶעֱנִין בְּזֶה⁸⁹, דָּעֵם הָיִית שְׁאָמְרוּ חַז"ל⁹⁰ עַל שְׁלֹשָׁה
2 דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמָלוֹת
3 חֲסִדִּים, הֵינּוּ, שְׁמֻלְכֵד קוֹ הַתּוֹרָה יִשְׁנוּ גַם קוֹ הָעֲבוּדָה,
4 עֲבוּדַת הַקְּרָבָנוֹת, שְׁדוּגְמָתָם בּוֹמֵן הוּא שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים וְלֹא
5 מְקַיְּבִים קִרְבָּנוֹת בַּפּוּעַל, הִיא
6 עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, כַּמֵּאֵר חֲכָמֵינוּ
7 ז"ל תְּפִלוֹת בְּמָקוֹם קְרָבָנוֹת
8 תְּקָנוּם⁹¹, וַיִּשְׁנוּ גַם הָקוֹ
9 דְּגָמָלוֹת חֲסִדִּים, דְּקָאֵי מַכּוּן
10 עַל קִיִּים הַמַּצּוֹת, כִּי צָדָקָה
11 (גְּמָלוֹת חֲסִדִּים) הִיא כָּלָלוֹת
12 כָּל הַמַּצּוֹת⁹², וְאִם כֵּן לִכְאוּרָה
13 בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְקִיִּים הָעוֹלָם אֵינָה
14 תְּלוּיָה רַק בְּתוֹרָה אֲלֹא גַם בַּעֲבוּרָת
15 הַתְּפִילָּה וּבַמַּעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת, מִפְּלִ-
16 מָקוֹם הָעֵקֶר ה'עמוד' הַעִיקָרִי שְׁבו
17 נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ מִתְקִיִּים הָעוֹלָם
18 וְה'כִּלִּי חֲמֹדָה' שְׁבִאֲמַצְעוֹתוֹ נִבְרָא
19 הָעוֹלָם הוּא קוֹ הַתּוֹרָה (שְׁעַל
20 זֶה אָמַר "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל
21 שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי חֲמֹדָה" כו'),
22 כִּי שְׂרָשׁ הַתּוֹרָה הוּא בְּחִינָה
23 שְׁלֻמְעֵלָה מִתְּהוּ וְתִקּוּן, הֵינּוּ
24 לַמַּעֲלָה גַם מִתְּהוּ וְגַם מִתְקִין, וְלִכְן
25 עַל-יְדֵהָ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁכַת
26 נְתִיבַת כַּח לְשֹׁנֵי הַקּוּיִן הַנוֹסְפִים
27 עֲבוּדָה עֲבוּדַת הַתְּפִילָּה וְגָמָלוֹת
28 חֲסִדִּים מַעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת, שְׁעִנְיָנָם
29 הוּא 'רְצוּא' רַצוֹן וְתִשׁוּקָה
30 לַהֲתַעֲלוֹת מִלְּמַטָּה לַמַּעֲלָה וְלַהֲתַקַּרֵּב
31 לְאַלּוּקוֹת (תְּפִלָּה) וְ'שׁוּב' הַעֲבוּרָה
32 שֶׁל הַיִּירָדָה מִלְּמַעֲלָה לַמַּטָּה לְמַלְא אֶת
33 רַצּוֹן ה' בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי (קִיִּים
34 הַמַּצּוֹת) שְׁשָׂרָשׁ שֶׁל הַתְּפִילָּה
35 וְשֶׁל הַמַּצּוֹת בְּ'תְּהוּ וְתִקּוּן',
36 וְעַל-יְדֵהָ וְאִילוּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה
37 נַעֲשֶׂה הַחֲבִירָה דְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית
38 לַהֲתַלְבֹּשׁ בְּנִפְשׁ הַבְּהִמִּית
39 וְלִכְרֹרָה וְלִזְכָּכָה וְלַהֲתַעֲלוֹתָהּ
40 לְשָׂרָשׁ בְּעוֹלָם הַתְּהוּ, שְׁעַל-
41 יְדֵי-זֶה יָאִיר גַם בְּנִפְשׁ
42 הָאֱלֹקִית רַבּוּי הָאוֹר הַבְּלִי-
- גְּבוּל שֶׁל עוֹלָם הַתְּהוּ כַּמְבוּאֵר לַעֲלִי בְּאִרְכּוּת, וְכֵאֵן נּוֹסֶפֶה הַהֲרַגְשָׁה
שְׁפִעוּלָה זֶה הִיא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה.
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, עַל-פִּי הַמְּבַאֵר בְּמֵאֲמָרוֹ שֶׁל כְּבוֹד-
קְדוּשַׁת מוֹרֵי-וְחָמִי אֲדָמוֹ"ר⁹³ בְּבִאּוֹר כָּפָל לְשׁוֹן הַמַּשְׁנָה
"חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנַתָּן לָהֶם
כְּלֵי חֲמֹדָה, חֲבִיהָ יְתֵרָה נּוֹדַעַת
לָהֶם שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי חֲמֹדָה" כו', וְלִכְאוּרָה הַכְּפִילוֹת מִיּוֹתֶרָת, אֲלֹא
הַבִּיאֹר הוּא שְׁ"חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל
שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי חֲמֹדָה" קָאֵי
מַכּוּן עַל גְּלִיָּא שְׁבַתּוֹרָה הַחֲלֵק
הַגְּלוּי שְׁבַתּוֹרָה (הַתְּלִמּוֹד, הַהֲלַכָּה),
וְ"חֲבִיהָ יְתֵרָה נּוֹדַעַת לָהֶם
שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי חֲמֹדָה" קָאֵי
מַכּוּן עַל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה (תּוֹרָת
הַסּוֹד - הַקְּבִלָּה, הַחֲסִידוּת). וּמִמְשִׁיף
לְבָאֵר שְׁדֵּהוּ שְׁנֵי הָעִנְיָנִים הָאֲמוּרִים
בְּתוֹרָה, הַחֲלֵק הַגְּלוּי וְהַחֲלֵק הַפְּנִימִי
הוּא גַם פְּרוּשׁ הַפְּסוּק "כִּי לִקַּח
טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֶל
תַּעֲזוּבוּ", שְׁ"לִקַּח טוֹב נָתַתִּי
לָכֶם" קָאֵי מַכּוּן עַל גְּלִיָּא
שְׁבַתּוֹרָה, כְּפִרוּשׁ הַבַּעַל-שֵׁם-
טוֹב שְׁגִלִּיא דְּתוֹרָה אֲפֻשָּׁר
שְׁתֵּהִיָּה שְׁ"לָכֶם" הֵינּוּ שֶׁל
הָאֵדָם הַלּוֹמֵד, כַּכְּתוּב "נָתַתִּי לָכֶם"
בְּאֻפֹּן בְּלִמּוֹתֵי רַצּוֹי, שְׁמַצֵּד
הַסְּכָרוֹת וְהַחֲדוּשִׁים שְׁמַחֲדָשׁ
הָאֵדָם בְּלִמּוֹד הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה יֵשׁ
וּמַצִּיאֹת וְהַדְּרֵב גּוֹרֵם לוֹ גְּאוּוּהָ
וְתַחֲשׁוּשָׁה שֶׁל יִשׁוּת עֲצִמִּית [הַפֶּךְ
אֲמָרָם ז"ל⁹⁴ תְּלִמִּיד-חֶכֶם
שְׁמַחֲל עַל כְּבוֹדוֹ - כְּבוֹדוֹ
מַחֲוֵל, כִּי תוֹרָה דִּילָהּ שֶׁלּוֹ
הִיא, וּבַעֲנִין זֶה הַתּוֹרָה הִיא שֶׁל
- כּו', דְּקָאֵי עַל הַתּוֹרָה. וְהֶעֱנִין בְּזֶה⁸⁹, דָּעֵם הָיִית
שְׁאָמְרוּ חַז"ל⁹⁰ עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד,
עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמָלוֹת חֲסִדִּים,
הֵינּוּ, שְׁמֻלְכֵד קוֹ הַתּוֹרָה יִשְׁנוּ גַם קוֹ הָעֲבוּדָה,
עֲבוּדַת הַקְּרָבָנוֹת, שְׁדוּגְמָתָם הִיא עֲבוּדַת
הַתְּפִלָּה, תְּפִלוֹת בְּמָקוֹם קְרָבָנוֹת תְּקָנוּם⁹¹, וַיִּשְׁנוּ
גַם הָקוֹ דְּגָמָלוֹת חֲסִדִּים, דְּקָאֵי עַל קִיִּים הַמַּצּוֹת,
כִּי צָדָקָה (גְּמָלוֹת חֲסִדִּים) הִיא כָּלָלוֹת כָּל
הַמַּצּוֹת⁹², מִפְּלִ-מָקוֹם הָעֵקֶר הוּא קוֹ הַתּוֹרָה
(שְׁעַל זֶה אָמַר "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי
חֲמֹדָה" כו'), כִּי שְׂרָשׁ הַתּוֹרָה הוּא בְּחִינָה
שְׁלֻמְעֵלָה מִתְּהוּ וְתִקּוּן, הֵינּוּ לַמַּעֲלָה גַם מִתְּהוּ
וְגַם מִתְקִין, וְלִכְן עַל-יְדֵהָ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁכַת
נְתִיבַת כַּח לְשֹׁנֵי הַקּוּיִן וְגָמָלוֹת חֲסִדִּים, שְׁעִנְיָנָם
הוּא 'רְצוּא' (תְּפִלָּה) וְ'שׁוּב' (קִיִּים הַמַּצּוֹת)
שְׁשָׂרָשׁ בְּ'תְּהוּ וְתִקּוּן', וְעַל-יְדֵהָ נַעֲשֶׂה
הַחֲבִירָה דְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית לַהֲתַלְבֹּשׁ בְּנִפְשׁ הַבְּהִמִּית
וְלִכְרֹרָה וְלִזְכָּכָה וְלַהֲתַעֲלוֹתָהּ לְשָׂרָשׁ בְּעוֹלָם
הַתְּהוּ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יָאִיר גַם בְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית
רַבּוּי הָאוֹר הַבְּלִי-גְּבוּל שֶׁל עוֹלָם הַתְּהוּ.
וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, עַל-פִּי הַמְּבַאֵר בְּמֵאֲמָרוֹ שֶׁל
כְּבוֹד-קְדוּשַׁת מוֹרֵי-וְחָמִי אֲדָמוֹ"ר⁹³ בְּבִאּוֹר כָּפָל
לְשׁוֹן הַמַּשְׁנָה "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנַתָּן
לָהֶם כְּלֵי חֲמֹדָה, חֲבִיהָ יְתֵרָה נּוֹדַעַת לָהֶם שְׁנַתָּן
לָהֶם כְּלֵי חֲמֹדָה" כו', שְׁ"חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שְׁנַתָּן
לָהֶם כְּלֵי חֲמֹדָה" קָאֵי עַל גְּלִיָּא שְׁבַתּוֹרָה, וְ"חֲבִיהָ
יְתֵרָה נּוֹדַעַת לָהֶם שְׁנַתָּן לָהֶם כְּלֵי חֲמֹדָה" קָאֵי
עַל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה. וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר שְׁדֵּהוּ פְּרוּשׁ
הַפְּסוּק "כִּי לִקַּח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אֶל תַּעֲזוּבוּ",
שְׁ"לִקַּח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם" קָאֵי עַל גְּלִיָּא שְׁבַתּוֹרָה,
כְּפִרוּשׁ הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב שְׁגִלִּיא דְּתוֹרָה אֲפֻשָּׁר שְׁתֵּהִיָּה
שְׁ"לָכֶם" בְּאֻפֹּן בְּלִמּוֹתֵי רַצּוֹי, שְׁמַצֵּד הַסְּכָרוֹת
וְהַחֲדוּשִׁים שְׁמַחֲדָשׁ נַעֲשֶׂה יֵשׁ וּמַצִּיאֹת [הַפֶּךְ אֲמָרָם
ז"ל⁹⁴ תְּלִמִּיד-חֶכֶם שְׁמַחֲל עַל כְּבוֹדוֹ - כְּבוֹדוֹ מַחֲוֵל,
כִּי תוֹרָה דִּילָהּ הִיא],

(89) ראה סה"מ תרמ"ו שם ע' טיט. (90) אבות פ"א מ"ב. (91) ברכות כו, א"ב. (92) ראה תניא שבהערה 35. (93) סה"מ תש"ב ס"ע 108 ואילך. (94) קידושין לב, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האדם הלומד, למעליותא, והמתגאה בתורתו ובחידושים שהוא מחדש עושה
- 2 הפוך מזה, וְשׁוֹכַח מִפְּנֵי גֵאוּוּהָ שֶׁהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת ה' אלא טועה
- 3 לחשוב שהתורה היא אכן שלו, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שלפעמים יכול להיות
- 4 בלימוד הנגלה מצב חמור עוד יותר שֶׁמִּצַּד לְמוֹדוֹ בְּשֶׁכַּל אֲנוּשִׁי
- 5 יכול להיות אֲצֻלוֹ קִשּׁוֹת חֲסִי-וְשִׁלּוּם עַל הַתּוֹרָה וְעַל
- 6 הַנְּהִיגָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא, וְכִמּוֹ לְמַשֵּׁל הַקּוֹשֵׁי
- 7 מְדוּעַ דֶּרֶךְ רִשְׁעִים צִלְחָה וְכִי⁹⁵ שהוא עניין שלכאורה אין לו
- 8 ביאור בשכל אנושי וכדי לקבל אותו
- 9 האדם צריך לבטל את השכל שלו ואת
- 10 המציאות שלו לרצון ה'. וְעַל זֶה
- 11 כדי למנוע מצב בו לימוד הנגלה יביא
- 12 את האדם למצב כזה נִאֲמָר
- 13 "תּוֹרַתִּי אֵל תַּעֲזוּבוּ", שֶׁמּוֹכְרָה לְהִיטֵב גַּם הַלְמוּד ד"תּוֹרַתִּי",
- 14 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, עֵץ הַחַיִּים⁹⁶, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה
- 15 גַּם לְמוֹד גִּלְיָא דְּתוֹרָה ("לִקַּח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם")
- 16 כְּדָבָעִי. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁעַל-יְדֵי הַחֲבוּר
- 17 שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה עִם גִּלְיָא דְּתוֹרָה, הַחֲבוּר
- 18 שֶׁל נִשְׁמָתָא דְּאֻרִּיתָא עִם גּוּפֵי תּוֹרָה (כִּמּוֹ
- 19 שֶׁכְּתוּב בַּזֹּהַר⁹⁷), חֲבוּר נִשְׁמָה וְגוּף (סְתִים
- 20 וְגִלְיָא) שֶׁבַּתּוֹרָה, נַעֲשֶׂה גַם הַחֲבוּר דִּנְשָׁמָה
- 21 בְּגוּף, הֵינּוּ, הַחֲבוּר דִּנְשָׁמָה הֶאֱלֵקִית עִם הַנֶּפֶשׁ
- 22 הַבְּהִמִית וְהַגּוֹף, לְבָרְרָם וּלְזַכְּכָם וּלְהַעֲלוֹתָם
- 23 לְשִׁרְשָׁם וּמְקוֹרָם בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה
- 24 יֵאִיר גַּם בְּנִשְׁמָה רַבּוּי הָאֹר הַכְּלִי-גָבּוּל כּו'.
- 25 וְזֶהוּ גַם שְׁמוּסִיף בְּמִשְׁנָה שֶׁהַתּוֹרָה הִיא "כְּלִי
- 26 חֲמֻדָּה שָׁבוּ נִבְרָא הָעוֹלָם". דִּהְיָה, נִתְבָּאֵר
- 27 לְעֵיל (סְעִיף ב) שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שְׁנֵי פְּרוּשִׁים. פְּרוּשׁ
- 28 הָרָאשׁוֹן, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא כְּלִי אוֹמְנוּתוֹ שֶׁל
- 29 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא שֶׁעַל-יְדּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם.
- 30 וּפְרוּשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁהַמְכֻן בְּכִרְיָאֵת הָעוֹלָם הוּא
- 31 בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ לּוֹמֵר בְּתוֹפֵף שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים,
- 32 שֶׁהַמְכֻן בְּכִרְיָאֵת הָעוֹלָם הוּא כִּמְאָמֵר רַ"ל⁹⁸
- 33 עַל הַפְּסוּק⁹⁹ "שׁוֹקִי עֲמוּדֵי שֵׁשׁ" זֶה הָעוֹלָם
- 34 שֶׁנִּשְׁתַּקֵּק הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא לְבִרְאָתוֹ, שֶׁזֶהוּ
- 35 מַה שֶׁנִּתְבָּאֵה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא לְהִיטֵב לוֹ תְּבַרְךָ
- 36 דִּיךָ בְּתַחֲתוֹנִים, וּבְשִׁבִּיל זֶה הֵיטָה יְרִידַת
- 37 הַתּוֹרָה לְמִשָּׁה דּוֹקָא, וּכְלָלוֹת הָעֲנִין דְּמִתְּנִי-תּוֹרָה
- 38 הֵיטָה בְּאֻפֵּן דְּ"וִיכָר ה' עַל
- 39 הָרָאשׁוֹן, שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא יֵרֵד לְמִשָּׁה, וְלֹא בְּאֻפֵּן שֶׁהָעֵלָּה אֶת

(95) ירמי' יב, א. סנהדרין צו, א. (96) ראה רע"מ בזח"ג קכד, ב. תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, ב). קונטרס עץ החיים פרק יא ואילך. (97) ח"ג קנב, א. (98) במדב"ר רפ"י. (99) שה"ש ה, טו. (100) יתרו יט, כ. וראה שמו"ר פ"ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הקדוש-ברוך-הוא את בני-ישראל למעלה¹⁰¹, כי דוקא על-ידי
  - 2 הירידה וההמשכה של האור האלוני למטה נשלמת הפונה
  - 3 שנתאנה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה
  - 4 בתחתונים. ומעתה מתורצת גם הקשיא איזה שכן הוא לתורה שבה נברא
  - 5 העולם והרי התורה היא למעלה
  - 6 מהעולם (כפי מבואר באריכות
  - 7 בתחילת המאמר) ונמצא, ששבת
  - 8 התורה בשיכונת לבריאת
  - 9 העולם (שהתורה היא כלי
  - 10 אומנותו של הקדוש-ברוך-
  - 11 הוא שבו נברא העולם),
  - 12 הוא, שעל-ידי התורה
  - 13 נשלמת פונת העצמות התאחד
  - 14 של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול,
  - 15 להיות לו יתברך דירה
  - 16 בתחתונים, שיהיה בעולם
  - 17 גלי העצמות.
- 18 וכמו שנתבאר לעיל (סעיף ט) בפרוש הכתוב "אם בחקוטי תלכו גו' ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו",
- 19 שעל-ידי התורה נעשית שלמות העולם על מלואו כמו שהיה
- 20 בתחילת הבריאה, לפני חטא עץ הדעת, ועד לשלמות שתהיה בעולם
- 21 כאשר הכונה של 'דירה בתחתונים'
- 22 תושלם בתכלית, בגאולה
- 23 העתידה, על-ידי משיח
- 24 צדקנו, אלה תולדות פרוץ
- 25 שממנו בא משיח צדקנו, במהרה
- 26 בימינו, בעגלא במהירות דידן
- 27 שלנו, מהר לפי המושגים שלנו.
- 28
- 1 ביני-ישראל למעלה¹⁰¹, כי דוקא על-ידי הירידה
- 2 למטה נשלמת הפונה שנתאנה הקדוש-ברוך-
- 3 הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים. ונמצא,
- 4 ששבת התורה בשיכונת לבריאת העולם
- 5 (שהתורה היא כלי אומנותו של הקדוש-ברוך-
- 6 הוא שבו נברא העולם), הוא, שעל-ידי התורה
- 7 נשלמת פונת העצמות להיות לו יתברך דירה בתחתונים, שיהיה בעולם גלוי
- 8 העצמות. וכמו שנתבאר לעיל (סעיף ט) בפרוש "אם בחקוטי תלכו גו' ונתנה
- 9 הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו", שעל-ידי התורה נעשית שלמות העולם
- 10 על מלואו, ועד לשלמות שתהיה בגאולה העתידה, על-ידי משיח צדקנו, אלה
- 11 תולדות פרוץ, במהרה בימינו, בעגלא דידן.

(101) ראה סה"מ תרנ"ה ע' קפח. ובכ"מ.

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשט"ו

ברוקלין.

... בקראי הסיפור המוסגר במכתבו וכן ספרו... הנה לאחר בקשת סליחתו, אבוא בהערה,

אשר -

בכל העתקה, אם ללשון אחרת ועאכו"כ מכלי לכלי, היינו האותיות ששמעון, לאותן של המספר הנה נוסף ע"ז שאי אפשר שלא יהיו בהעתקה רושמי תפיסת המעתיק, ועל פי רוב לא רק רושמים אלא גם פירוש וביאור - הרי בהעתקה אי אפשר למצות את הפנים המרובות (וכידוע פתגם רז"ל: מ"ט פנים תורה, ע' פנים תורה וכו'), אשר בהתורה, הסיפור, או הפתגם המקורי, ואף שלפעמים הכוונה היא למסור הדבר בביאורו, או עכ"פ בפירושו - הרי אפשר לשני הענינים גם יחד, ע"י שמביאים הענין כצורתו - כפי ששמעו המקבל הראשון - ונוסף לזה הפירוש או הביאור. ובאופן כזה הרי הא והא איתנהו. ועאכו"כ שכל הנ"ל מקומו ביתר שאת בנוגע לתורות הנשיאים הק', ולהסיפורים אודותם, כיון שמלבד התורות שנרשמו בביבלאך, רק אצל שרידי ויחידי סגולה נשמרו הדברים כצורתם.

ישנם אנשים שאין בכחם לקלוט ולמסור אח"כ ענין כמו שהוא מבלי שיעבור ע"י הפריזמה של נפשם, ודוקא - בהשתמש בהטרמינולוגי' של חסידות - באופן התלבשות גמורה ולא בדרך מעביר. אלא שכמדומה לי בהכירו אותו - שבאם ירצה באמת יוכל להראות גם "קוץ" זה למסור דברים כצורתם. וזכות הרבים תלוי בו. ובאם שורוטי אלה תסייענה בזה - והי' זה שכרי...

בכבוד וברכה - כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר - לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1	על עשרת הדברות במעמד הר סיני נאמר:	ד'רנ"ז הרבי הרי"צ בדבור-המתחיל 'חביבין ישראל'), ש'יש שני
2	וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמור ¹ , וצריך	פרושים במאמר ר"ל ⁸ במשנה בפרקי אבות חביבין ישראל
3	להבינ ² , מדוע נאמר כאן "וידבר גו' לאמר", כלומר, מה	שנתן להם פלי חמדה, שבו נברא העולם.
4	משמעות המילה 'לאמר' בהקשר זה, דבשלמא, כלומר הדבר מובן בכל	פרוש הראשון, שעל-ידי התורה נברא העולם, במאמר
5	התורה כולה שנאמר פעמים רבות	ר"ל ⁹ התורה אומרת על
6	וידבר ה' אל משה לאמר' שפרושו	עצמה: אני הייתי פלי אומנתו
7	"לאמר" לזולתו ³ לאחרים, כי	של הקב"ה בבריאת העולם, כמו
8	ישאל שמעו מפי משה,	מלך פשר-ודם כשהוא בונה
9	ומשה לבדו שמע מפי	פלטריין ארמון כו' דפתראות
10	הגבורה מפי הקדוש-ברוך-הוא,	ופנקסאות יש לו שבהם כתובה
11	ולכן שיך ומתאים לשון	ומשורטטת תכנית הבניה של הארמון
12	"לאמר", הינו שהקב"ה	והבנאי מביט בתכנית הכתובה ועל פיה
13	אמר למשה לחזור ולאמרו	הוא בונה כו', כך היה הקב"ה
14	את הדברים ששמע משה ממנו	מביט בתורה ובונה את
15	לישראל, אבל בעשרת	העולם על פי התורה.
16	הדברות אי-אפשר לפרש בן	ופרוש השני, במאמר חכמינו ז"ל
17	את המושג 'לאמר', שהרי כל	שהתורה היא 'כלי חמדה' שבו נברא
18	ישאל מבלי יוצא מן הכלל נכחו	העולם שכל פנות התכלית והמטרה
19	בעת מתן תורה, כך שכל ישראל	של בריאת העולם היתה
20	שמעו בעצמם את עשרת הדברות	בשכיל התורה, במאמר
21	מפי הקב"ה, ואם-כן מהו	ר"ל ¹⁰ תנאי התנה הקב"ה
22	פרוש תיבת "לאמר"?	עם מעשה בראשית, אם
23	(ב) ויובן בהקדים מה	יקימו ישראל תורת מוטב
24	שנתפאר לעיל במאמר של	וכו', (ובלשון הגמרא: "אמר ריש
25	חג השבועות ⁴ דיבור-המתחיל	לקיש, מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר
26	(הפותח בדברי המשנה) 'חביבין	יום השישי ה' יתירה למה לי, מלמד
27	ישראל' שנאמר בהתוועדות חג	שהתנה הקדוש-ברוך-הוא עם מעשה
28	השבועות שנה זו, תשכ"ו, מהמאמר	בראשית ואמר להם אם ישראל
29	של כ"ק אדמו"ר	מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם
30	(מהורש"ב) נשמתו-עדן,	לאו אני מחזיר אתכם לתורה וכו'.
31	דבור-המתחיל "חביבין	ופירש רש"י: "השישי משמע השישי
32	ישראל" דשנת תרמ"ו ⁵	המיוחד במקום אחר... אף כאן ויהי
33	(שמיוסד על מאמר ה'צמח	ערב ויהי בוקר של גמר בראשית תלוי
34	צדק ⁶ ולמעלה בקודש, היינו	
35	רבותינו נשיאי חב"ד שקדמו ליצמח	
36	צדק' הם אדמו"ר הזקן ואדמו"ר	
37	האמצעי, ועליו על המאמר של הרבי	
38	הרשב"ב מיוסד המאמר של	
39	כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא	

בס"ד. שבת פרשת נשא, ט' סיון, ה'תשכ"ו (הנחה בלתי מוגה)

(1) יתרו כ, א. (2) ראה גם תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מ, ב. רד"ה חביבין ישראל תרמ"ו (דלקמן בפנים). ובכ"מ.
(3) ראה פירש"י יתרו יט, יב. ויקרא א, א. בהעלותך יב, יג. ובכ"מ. (4) ד"ה חביבין ישראל דיום ב' דחג השבועות (תורת
מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 20 ואילך). (5) הנחה מהמאמר, נדפסה בהוספות לסה"מ תרמ"ו ע' תיא ואילך. (6) ראה אוה"ת
בחוקותי ע' קצד ואילך. אוה"ת במדבר (דרושים לשבועות) ע' קעא ואילך. (7) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 98-92. תש"ב ע' 104
ואילך. (8) אבות פ"ג מ"ד. (9) ב"ר פ"א, א. (10) שבת פח, א. ע"ז ג, א. ה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ביום השישי והוא ו' בסיון שניתנה בו תורה מריבוי דה' דריש ביה נמי הא"),
- 2 וכן אמרו רז"ל¹¹ אלה תולדות השמים והארץ¹², "אלה"
- 3 היינו השמים והארץ, בנכות מי עומדים ובנכות מי קמים,
- 4 בנכות ואלה שמות בני ישראל¹³, ואלה בני ישראל שגם
- 5 בהם נאמר "אלה" בנכות מי הם
- 6 עומדים וקיימים כו', בנכות
- 7 "אלה העדות והחקים"¹⁴
- 8 חוקי התורה שגם בהם נאמר "אלה".
- 9 וזהו שהתורה היא כלי חמדה
- 10 שבו נברא העולם,
- 11 שהפנה המטרה והתכלית
- 12 בבריאת העולם היא התורה. היא התורה. וממשיך במאמר, שלכן נאמר
- 13 וממשיך הרבי הרש"ב במאמר,
- 14 שלכן נאמר בעשרת הדברות
- 15 וידבר אליקים את כל הדברים האלה לאמר,
- 16 הדברים האלה לאמר,
- 17 שתבת המילה "לאמר" קאי
- 18 מכוונת על עשרה מאמרות,
- 19 כמו שכתוב בפ' שנתנו¹⁵ פרשת
- 20 נשא, לגבי קרבנות הנשיאים
- 21 "עשרה עשרה הפך", כל אחד
- 22 משנים עשר הנשיאים הביא בקרבנו
- 23 יכף אחת עשרה וזה מלאה קטרת'
- 24 כלומר, קטורת במשקל של עשרה
- 25 שקלי הקודש ואיתא מובא
- 26 בזהר¹⁶, שקאי הכתוב המדבר על
- 27 קטורת במשקל 'עשרה', מדבר על
- 28 עשרה מאמרות שאמר הקדוש-
- 29 ברוך הוא ("יהי אור", יהי רקיע" וכו')
- 30 ובהם נברא העולם ועשרת
- 31 הדברות של מתן תורה, שעשרה
- 32 מאמרות מכונים כנגד עשרת
- 33 הדברות, כיון שכל קיום
- 34 המאמרות היינו העולם שנברא
- 35 בעשרה מאמרות הוא על-ידי
- 36 הדברות היינו התורה. וזהו מה
- 37 שכתוב "כל הדברים האלה
- 38 לאמר", שעשרת הדברות
- 39 ("כל הדברים האלה")
- 40 מחזקים את העשרה מאמרות ("לאמר")¹⁷ התורה 'אומרת'
- 41 ומחזקת את קיום העולם.
- 42 ג) אף גם לאחר שנתבאר מדוע יש מקום לביטוי 'לאמר' למרות שאין

- 43 הכוונה לאמירה לזולת, כי הכוונה לחיזוק שהתורה נותנת לקיום העולם, עדיין
- 44 צריך להבין¹⁸, מהו אכן הטעם והסיבה שעשרה מאמרות
- 45 צריכים חזוק מעשרת הדברות, במילים אחרות, למה באמת קיום
- 46 העולם צריך חיזוק מהתורה.
- 47 ובהקדים השאלה מדוע קיום
- 48 העולם צריך חיזוק מהתורה, והעולם
- 49 אינו יכול להתקיים לולי התורה,
- 50 מתחזקת עם הקדמת מה שכתוב
- 51 ב'שעור תניא' היום, החלק
- 52 בספר התניא הנלמד היום, ט' סיון,
- 53 במסגרת שיעורי חת"ת (חומש),
- 54 תהלים, תניא) ב'שער היחוד
- 55 והאמונה¹⁹ שבספר התניא,
- 56 בבאור תשובת המינים
- 57 הכופרים בהשגחה פרטית כו'.
- 58 שמדמין משווים בטעות מעשה
- 59 ה' עושה שמים וארץ,
- 60 למעשה אנוש ותחבולותיו
- 61 כו', וסוברים בטעות כי כשם שכאשר
- 62 הצורך עושה כלי, הרי אף שידי הצורך
- 63 מסולקות מהכלי, הכלי קיים בתבניתו
- 64 וצורתו כפי שיצא מיד הצורך, כך
- 65 השמים והארץ אינם צריכים, חלילה,
- 66 להזדקק לבוראם אף טח מראות
- 67 עיניהם של אותם כופרים ההבדל
- 68 הגדול שבין מעשה אנוש
- 69 ותחבולותיו, שהוא מעשה
- 70 האדם יש מיש כו' שינוי צורה של
- 71 מציאות קיימת, כמעשה הצורך
- 72 שעושה מחתיכת כסף כלי בתבנית
- 73 מסוימת למעשה שמים וארץ
- 74 שהוא יש מאין, כי לפני שנבראו
- 75 השמים והארץ הם לא היו קיימים כלל
- 76 ועם התהוותם נעשו 'יש' ומציאות
- 77 חדשה והוא התהוות השמים והארץ
- 78 'יש מאין' פלא וחידוש גדול יותר
- 79 מקריעת ים-סוף כו', כאשר
- 80 הכוח שבקע את הים התלבש ברוח
- 81 הקדים שנשבה בעוז כל הלילה
- 82 שאלו הפסיק ה' את הרוח כנגד אפילו לרגע אחד היו המים
- 83 חוזרים ונגזרים כו' מלמעלה למטה כטבעם, וכל-שכן וקל-וחומר
- 84 בבריאת השמים והארץ וכל הנבראים יש מאין כו', על-אחת-

(11) שמו"ר פמ"ח, א. (12) בראשית ב, ד. (13) שמות א, א. (14) ואתחנן ד, מה. (15) ז, פו. (16) ח"ג יא, ב. (17) ראה לקו"ת חוקת נז, סע"ג ואילך. אוה"ת יתרו ע' תעג. קונטרס ומעין מאמר טז פ"א. סה"מ תרנ"ט ע' קמו ואילך. תש"ד ע' 75 ואילך. וראה לקו"ת שה"ש כה, ג. ובכ"מ. (18) ראה גם ד"ה וידבר אליקים תשכ"ב (סה"מ תשכ"ב ע' רפג ואילך). (19) פ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כְּמַה־וְכַמָּה שְׁבַה־סִתְּלִקוֹת כַּח הַבּוֹרָא מִן הַנִּבְרָא יֵשׁוּב
2 הַנִּבְרָא לְאֵין וְאִפְסָּ מִמֶּשׁ, אֲלֵא כְּדִי שֶׁהִנְבְּרָא יִתְקִיִּים צָרִיף לְהִיּוֹת
3 כַּח הַפּוֹעֵל שֶׁל הַבּוֹרָא, הַמַּהוּוֹה אֶת הַנִּבְרָא בְּנִפְעָל בְּנִבְרָא תְּמִיד
4 לְהִחְיּוֹתוֹ וְלִקְיָמוֹ, וְהֵן הֵן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדְּבָרוֹת שֶׁל
5 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הָאֵל מַעֲשֶׂה
6 מֵאֲמָרוֹת שְׁבָהֶם נִבְרָאוּ כֹל
7 הַנִּבְרָאִים.
8 וּכְפִי שְׁמִבְאָר אֲדַמּוּר הַזֶּקֶן
9 לְפָנֵי-זֶה²⁰ בְּפֶרֶק הַקּוּדֵם ב'שֶׁנֶּר
10 הַיְחִיד וְהָאִמּוּנָה שֶׁבִּסְפָּר הַתִּנְיָא מָה
11 שֶׁתּוֹב²¹ בְּתַהֲלִים לְעוֹלָם ה' ^{הַ}
12 דְּבָרָה נֶצֶב בְּשָׁמַיִם, וּפְרָשׁ
13 הַסִּבֵּיר בְּאִרְכּוֹת וְהַפִּיץ הַפְּעֵל-שֵׁם
14 טוֹב ו'ל': כִּי דְבָרָה שֶׁל הַקְדוּשָׁה
15 בְּרוּךְ-הוּא שְׁאֵמְרָתָּ יְהִי רְקִיעַ
16 בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְגו', תְּבוּת
17 וְאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ הֵן נִצְבוֹת
18 וְעוֹמְדוֹת לְעוֹלָם בְּתוֹךְ רְקִיעַ
19 הַשָּׁמַיִם וְכו', וְעַל-דִּבְרֵי-זֶה
20 בְּכָל שְׁאָר הַנִּבְרָאִים
21 שְׁמִתְהוּיִם מֵאֵין לִישׁ וּמִקְבָּלִים
22 חַיּוֹתָם מַעֲשֶׂה מֵאֲמָרוֹת.
23 וּבִפְרָט עַל-פִּי הַמִּבְאָר
24 ב'אֲגַת הַקּוּדֵשׁ שֶׁבִּסְפָּר הַתִּנְיָא
25 סֶמֶן כ'22 שְׁכַח הַבּוֹרָא
26 שְׁמִתְהוּיָה אֶת הַנִּבְרָאִים מֵאֵין
27 לִישׁ הוּא מִמַּהוּתוֹ וְעֵצְמוֹתוֹ
28 שֶׁל הַמַּאֲצִיל הַבּוֹרָא בְּרוּךְ-
29 הוּא, שְׁמִצִּיאָתוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא
30 עֲצוּמוֹ הוּא מַעֲצָמוֹתוֹ וְלֹא מִגּוּרָם
31 אַחֵר חוּץ מִמֶּנּוּ, וְאֵינּוּ עֹלּוֹל תּוֹצֵא
32 מֵאִיזָה עֲלָה סִיבָה שְׁקֹדְמָה לוֹ
33 חֲסִי וְשָׁלוֹם, וְלִכֵּן הוּא הַבּוֹרָא
34 עֲצוּמוֹ, מַהוּת וְעֵצְמוֹת הַאֲלֻקוֹת, לְבָדוֹ
35 בְּכַחוֹ וּיְכָלָתוֹ לְבָרָא יֵשׁ
36 מִצִּיאָתוֹ מֵאֵין וְאִפְסָּ הַמּוֹחֵלֵט
37 מִמֶּשׁ, הַעֲדָר מוֹחֵלֵט שֶׁל מִצִּיאָתוֹ,
38 בְּלִי שׁוּם עֲלָה וְסִבָּה אַחֶרֶת
39 קוֹדֶמֶת לִישׁ הַנִּבְרָא זֶה אֵלּוּ
40 ה'שֵׁם הוּא מֵאֵין. וְאִם-כֵּן, מֵאֵחֶר
41 שֶׁבִּכֵּל הַנִּבְרָאִים יֵשׁ כּוֹחַ שֶׁל הַבּוֹרָא
42 הַמְקִיִּים וּמַחִיִּה אוֹתָם, מְדוּעַ לֹא דִּי
- 1 עַל-אַחַת-כְּמַה־וְכַמָּה שְׁבַה־סִתְּלִקוֹת כַּח הַבּוֹרָא
2 מִן הַנִּבְרָא יֵשׁוּב הַנִּבְרָא לְאֵין וְאִפְסָּ מִמֶּשׁ, אֲלֵא
3 צָרִיף לְהִיּוֹת כַּח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל תְּמִיד לְהִחְיּוֹתוֹ
4 וְלִקְיָמוֹ, וְהֵן הֵן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדְּבָרוֹת מַעֲשֶׂה
5 מֵאֲמָרוֹת שְׁבָהֶם נִבְרָאוּ. וּכְפִי שְׁמִבְאָר לְפָנֵי-זֶה²⁰
6 מָה שֶׁתּוֹב²¹ לְעוֹלָם ה' דְּבָרָה נֶצֶב בְּשָׁמַיִם,
7 וּפְרָשׁ הַפְּעֵל-שֵׁם טוֹב ו'ל': כִּי דְבָרָה שְׁאֵמְרָתָּ
8 יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְגו', תְּבוּת וְאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ
9 הֵן נִצְבוֹת וְעוֹמְדוֹת לְעוֹלָם בְּתוֹךְ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם
10 וְכו', וְעַל-דִּבְרֵי-זֶה בְּכָל שְׁאָר הַנִּבְרָאִים
11 שְׁמִתְהוּיִם וּמִקְבָּלִים חַיּוֹתָם מַעֲשֶׂה מֵאֲמָרוֹת.
12 וּבִפְרָט עַל-פִּי הַמִּבְאָר ב'אֲגַת הַקּוּדֵשׁ סֶמֶן כ'22
13 שְׁכַח הַבּוֹרָא שְׁמִתְהוּיָה אֶת הַנִּבְרָאִים מֵאֵין לִישׁ
14 הוּא מִמַּהוּתוֹ וְעֵצְמוֹתוֹ שֶׁל הַמַּאֲצִיל בְּרוּךְ-הוּא,
15 שְׁמִצִּיאָתוֹ הוּא מַעֲצָמוֹתוֹ, וְאֵינּוּ עֹלּוֹל מֵאִיזָה
16 עֲלָה שְׁקֹדְמָה לוֹ חֲסִי וְשָׁלוֹם, וְלִכֵּן הוּא לְבָדוֹ
17 בְּכַחוֹ וּיְכָלָתוֹ לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין וְאִפְסָּ הַמּוֹחֵלֵט
18 מִמֶּשׁ, בְּלִי שׁוּם עֲלָה וְסִבָּה אַחֶרֶת קוֹדֶמֶת לִישׁ
19 זֶה. וְאִם-כֵּן, מְדוּעַ לֹא דִי בְּכַח הַפּוֹעֵל
20 שְׁבַעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת, וּבִפְרָט כַּח הַבּוֹרָא
21 שְׁמִצִּיאָתוֹ הוּא מַעֲצָמוֹתוֹ כו', שְׁיִשְׁנוּ בְּכָל
22 הַנִּבְרָאִים, אֲלֵא יֵשׁ צוּרָה שְׁעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת יְהִי
23 מִחֲזָקִים אֶת הַעֲשֶׂרָה מֵאֲמָרוֹת.
24 (ד) וְלִהְיֵין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה הַמִּבְאָר
25 בְּהַמְשָׁךְ הַמַּאֲמָר דְּבוּר-הַמִּתְחִיל
26 "חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל" (לֹאֲדַמּוּר נִשְׁמַתוּ-עֲדָן)
27 הַנִּלְכָּד²³, בְּפֶרֶשׁ הַתּוֹב²⁴ אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וְגו' וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם.
28 וּמִבְאָר, שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת בְּשֵׁם גִּשְׁמִיכֶם. דְּהֵנָּה, אֵימָא ב'מִדְרָשׁ רַבָּה²⁵ אָמַר
29 רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל אוֹרָה הָאִמּוּר בְּאִלְיָהוּא בֶּן בְּרַכְאֵל, בִּירִידַת גִּשְׁמִיכֶם הַתּוֹב
30 מִדְּבָר. וְרַבִּי הוֹשִׁיעָה רַבָּה אָמַר: בְּדִבְרֵי תוֹרָה²⁶ הַתּוֹב מִדְּבָר. וְלֹא פְּלִיגִי,
31 אֲלֵא שְׁנֵיהֶם מִתְּפַנְּנִים לְדָבָר אַחֵד. כִּי הֵנָּה אָמְרוּ רַז"ל²⁷ שְׁלֹשָׁה מִפְּתַחוֹת בְּיָדוֹ

(20) פ"א. (21) תהלים קיט, פט. (22) קל, סע"א ואילך. (23) סה"מ שם ע' תיז ואילך. וראה גם אוה"ת בחוקותי שבהערה 6.
ד"ה אם בחוקותי תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' ק ואילך). עטר"ת (סה"מ עטר"ת ס"ע תכח ואילך). (24) ר"פ בחוקותי. (25) ב"ר
ספכ"ו. (26) כ"ה בסה"מ תרמ"ו שם. ובמדרש שם: במתן תורה. (27) תענית ב, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַקֶּבֶ"ה שֶׁלֹא נִמְסְרוּ בְּיַד שְׁלִיחַ, וְחָשִׁיב וַחֲכָמֵינוּ ז"ל מוֹנִים גַּם
- 2 מִפְּתִיחַ שֶׁל גִּשְׁמִים (מִלְכָּד מִפְּתַח שֶׁל 'חַיָּה' יוֹלֶדֶת) וְשֶׁל תַּחֲיִית הַמָּתִים).
- 3 אֶף מִצַּד שְׁנֵי מַצִּינֵי דְּבִרְבֵּי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁגַּם בְּהַשְׁפַּעַת גִּשְׁמִים
- 4 יִשְׁנֻ עֲנָנֵי הַשְּׁלִיחוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב²⁸ וְשׁוֹלַח מַיִם עַל פְּנֵי
- 5 חוּצוֹת וּלְכָאוּרָה זֶה סְתִירָה לֵאמֹר
- 6 לְעֵל שֶׁמִּפְּתַח הַגְּשָׁמִים נִמְצָא בְּיַדִּי
- 7 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ וְלֹא נִמְסָר
- 8 לְשִׁלִּיחַ.
- 9 וְהָעֲנָן בָּזָה, דְּהֵנָּה אֲמָרוּ
- 10 רַ"ל²⁹ הָאֶרֶץ מֵהִיכָן שׁוֹתָה
- 11 וּמִקְבֶּלֶת מַיִם. בְּזִמָּן שִׁישְׁרָאֵל
- 12 עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם,
- 13 הָאֶרֶץ שׁוֹתָה מִמֵּי עֲלִיּוֹנִים
- 14 שֶׁמַּעַל לָרָקִיעַ, וּבְזִמָּן שָׁאִין
- 15 כּוֹ הָאֶרֶץ שׁוֹתָה מִמֵּי גִשְׁמִים
- 16 שֶׁמִּתַּחַת לָרָקִיעַ.
- 17 וְהַחֲלוּק הַהִבְדִּיל בֵּינֵיהֶם בֵּין קְבֶלֶת
- 18 וּבִינֵיקַת הַשְּׁפָעָה מִמֵּי שֶׁמַּעַל לָרָקִיעַ
- 19 לְקְבֶלֶת וּבִינֵיקַת הַשְּׁפָעָה מִמֵּי שֶׁמַּעַל
- 20 לָרָקִיעַ יוֹכֵן בְּהִקְדָּם מֵה
- 21 שֶׁאֲמָרוּ רַ"ל³⁰ שֶׁבְּתַחֲלַת
- 22 הַבְּרִיאָה הָיָה הָעוֹלָם מֵי
- 23 בְּמִים, וְלֹא הָיָה הַבְּדִיל בֵּין מַיִם
- 24 עֲלִיּוֹנִים לְמַיִם תַּחְתּוֹנִים וְאַחֲרֵי-כֵן
- 25 נַעֲשֶׂה עֲנָן הַהִבְדֶּלָה בֵּינֵיהֶם,
- 26 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב³¹ יְהִי רָקִיעַ גֹּו' וְיִהְיֶה מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם,
- 27 וְיִהְיֶה מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם
- 28 בֵּין מַיִם הָעֲלִיּוֹנִים לְמַיִם
- 29 הַתַּחְתּוֹנִים. וְהִנֵּנוּ³²,
- 30 שֶׁבְּתַחֲלַת לִפְנֵי הַהִבְדֶּלָה הָאִמּוּרָה
- 31 שֶׁנַּעֲשֶׂתָה בְּיוֹם הַשְּׁנִי בְּבְרִיאַת הָעוֹלָם
- 32 הַמַּיִם הָעֲלִיּוֹנִים לֹא הָיוּ
- 33 בְּתַכְלִית הָעֲלִיּוֹ, וְהַמַּיִם
- 34 הַתַּחְתּוֹנִים לֹא הָיוּ בְּתַכְלִית
- 35 הַיְרִידָה, וְכִמְשָׁל חֲבִית יֵין
- 36 שֶׁמַּעֲרֹבִין בָּהּ שְׁמָרִים,
- 37 שֶׁאִינוֹ נִכָּר כָּל-כֶּף שֶׁבַח הָיִן
- 38 מִפְּנֵי תַּעְרוּבָת שְׁמָרִים
- 39 מִסְּמִתְרִיהָ עַל מַעְלָתוֹ שֶׁל הָיִן, וְגַם
- 40 הַשְּׁמָרִים אֵינָם גְּרוּעִים כָּל-

- 41 כֶּף, כִּי עֲדִין יֵשׁ בָּהֶם טַעַם הָיִן. אֶף לְאַחֵר הַסֵּנוֹן וְהַפְּסוּלָה
- 42 בֵּין הָיִן עֲצָמוֹ לְשִׁמְרִים, נַעֲשֶׂה הָיִן צָלוּל לֵאל שְׁמָרִים הַמַּעֲכִירִים אוֹתוֹ
- 43 וּמִשׁוּבָּח, וְהַשְּׁמָרִים יוֹרְדִים לְמִטָּה וְנִשְׁאָרִים בְּתַכְלִית
- 44 הַפְּסוּלָת וְהַשְּׁפָעַת הָיִן כִּכּוֹר לֹא נִיכְרָת בָּהֶם. וְכִמְוֹכֵן דְּבִרְמָה לְמָה
- 45 שֶׁנִּפְעַל בְּאֲמֻצָּעוֹת הַהִפְדָּרָה בֵּין הָיִן
- 46 לְשִׁמְרִים נַעֲשֶׂה גַם עַל-יְדֵי
- 47 הָרָקִיעַ הַמַּבְדִּיל בֵּין מַיִם
- 48 לְמַיִם, שְׁמָרִים הָעֲלִיּוֹנִים
- 49 נִתְעַלּוּ בְּתַכְלִית הָעֲלִיּוֹ וְכַעַת הֵם
- 50 נְעִלִים יוֹתֵר מִכִּפִּי שֶׁהָיוּ בְּשַׁעָה שֶׁהָיוּ
- 51 מְעוּרָבִים עִם הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְיָמִים
- 52 הַתַּחְתּוֹנִים יָרְדוּ בְּתַכְלִית
- 53 הַיְרִידָה, שֶׁלֹּא בְּעֶרְךָ לֹא כָל
- 54 יָחַס וְהַשְׁוָאָה לְגַבִּי מַעְמָדָם
- 55 וּמַצָּבָם שֶׁל הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים
- 56 בְּהִיּוֹתָם מְעוּרָבִים עִם הַמַּיִם
- 57 הָעֲלִיּוֹנִים, וְעַל-אַחַת-כֶּמָּה
- 58 וְכִמְוָה שְׁכַעַת הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים הֵם
- 59 שֶׁלֹּא בְּעֶרְךָ לְגַבִּי הַמַּיִם
- 60 הָעֲלִיּוֹנִים בְּהִיּוֹתָם מְעוּרָבִים
- 61 עִם הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל-
- 62 אַחַת-כֶּמָּה וְכִמְוָה שֶׁלֹּא
- 63 הַהִבְדֶּלָה הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים הֵם שֶׁלֹּא
- 64 בְּעֶרְךָ לְגַבִּי הַמַּיִם הָעֲלִיּוֹנִים
- 65 כִּפִּי שֶׁהֵם עֲתָה לְאַחֵר
- 66 שֶׁנִּבְדְּלוּ מִהֵמָּה הַתַּחְתּוֹנִים
- 67 וְנִתְעַלּוּ בְּתַכְלִית הָעֲלִיּוֹ כְּמוֹ הָיִן
- 68 שֶׁלֹּאחֵר סִינּוֹן הַשְּׁמָרִים מִמֶּנּוּ, הָרִי הוּא
- 69 עוֹר יוֹתֵר מְשׁוּבָּח.
- 70 וּמִשְׁמִיךְ וּמִבְאֵר אֶת הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל
- 71 הַהִבְדֶּלָה בֵּין מַיִם הָעֲלִיּוֹנִים לְמַיִם
- 72 הַתַּחְתּוֹנִים.
- 73 וְהָעֲנָן בָּזָה, דְּהֵנָּה מַיִם שִׁישׁ
- 74 בָּהֶם לְחִלּוּחִית וְהֵם מַחִיִּים וּמְרַעֲנִים
- 75 מוֹרָה עַל עֲנָנֵי הַתַּעֲנוּג, כִּי
- 76 מִמֵּי מַצְמִיחִים כָּל מִינֵי

(28) איוב ה, י. (29) ראה המשך מים רבים תרל"ו פקכ"ח: וכמארו"ל איתא בפדר"א בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, אז הארץ שותה ממים עליונים. ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם: לע"ע לא מצאתיו. וראה פדר"א ספ"ה. ובמס' ב"ב כה, ב. (30) ראה ב"ר פ"ה, ב. שמו"ר רפ"ג. תורת חיים בראשית א, ריש ע"ג. (31) בראשית א, ו. (32) בהבא לקמן - ראה לקו"ת שלח מב, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 **תַּעֲנֶנּוּ** ³³ כִּמְבוֹרָא בִּסְפֹר הַתִּיּוֹא. **וְזֶהוּ הַחֲלִיק** הַהוּדֵל **בֵּין הַמִּיִּם**
2 **הָעִלְיוֹנִים** הַרְחֹנִיִּם, **שֶׁהֵם מְקוֹר הַתַּעֲנֻגִּים** הַרְחֹנִיִּם, **לְמִים**
3 **הַתַּחְתּוֹנִים** **שֶׁצֶדֶד** לְמַטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה **לְהִיּוֹת מְקוֹר לַתַּעֲנֻגִּים**
4 **הַנֶּשְׁמִיִּם**. **וְלָכֵן** אַחֲרֵי הַהַבְדָּלָה בֵּין הַמִּים הָעִלְיוֹנִים לְמִים הַתַּחְתּוֹנִים

5	"מִיִּם תַּחְתּוֹנִים בּוֹכִים, אָנֹכִי	
6	בְּעֵינַי לְמַהְיֵה קָדָם מִלֵּפָא" ³⁴ ,	1
7	אֲנַחֲנוּ רוּצִים לְהִיט לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, הֵיטְנוּ	2
8	לְהִיט לְמַעֲלָה, לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.	3
9	וְלִמָּה נִגְזַר עֲלֵינוּ לְהִיט לְמַטָּה	4
10	"שִׁבְכֵיכֶם הֵיא עַל עוֹצֵם	5
11	יְרִידְתָם מְרוּחֲנוֹת לְגִשְׁמִיּוֹת כּוֹ". ³⁴	

12	[וּמְשֹׁם זֶה בְּגִלּוֹל הַבִּי שְׁלָהֶם עַל	6	וּמְשֹׁם זֶה הַבִּי שְׁלָהֶם עַל
13	רִיחֻקֶּם מֵאֲלוּקוֹת וִירִידָתָם לְמַטָּה	7	רִיחֻקֶּם מֵאֲלוּקוֹת וִירִידָתָם לְמַטָּה
14	בְּשִׁמּוּיֹת הַבִּי שְׁחֹ הַמִּים	8	בְּשִׁמּוּיֹת הַבִּי שְׁחֹ הַמִּים
15	הַתַּחְתּוֹנִים לִיקָרֵב בְּמִזְבֵּחַ	9	הַתַּחְתּוֹנִים לִיקָרֵב בְּמִזְבֵּחַ
16	בְּמִלַּח הָבָא מִן הַמִּים וּבִנְסוּף	10	בְּמִלַּח הָבָא מִן הַמִּים וּבִנְסוּף
17	הַמִּים עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּחָג ³⁵ הַסֻּכּוֹת	11	הַמִּים עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּחָג ³⁵ הַסֻּכּוֹת
18	(וְכַפִּי שְׂמוּבָא גַם בְּפִירוּשׁ רִשׁ״י עַל		

19 הכתוב 'מלח ברית' בפרשת ויקרא: 12 רז"ל: בזמן שִׁישְׂרָאֵל
20 "שהברית כרותה למלח ממשות ימי 13 הָאָרֶץ שׁוֹתָה מִמֵּי עַי
21 בראשית, שהובטחו המים התחתונים 14 שִׁמְשֵׁם נִמְשְׁכַת הַהֶשֶׁף
22 להיקרב במזבח במלח, וניסוך המים 15 גָּבֹוֹל. וְעִנְיָן זֶה מְרֻכָּ
23 (בחג). וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם שֶׁנֶּדְלָה 16 גִּשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם", שֶׁר
24 כֹּל-כָּךְ מַעֲלַת שְׂמֹחַת בֵּית 17 הָעֲלִיּוֹנִים, וְכִמּוֹ שְׁאֵנ
25 הַשְּׂוֹאֵבָה, הַמְתַּקִּימַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

26 בחג הסוכות בקשר לניסוך המים
27 כַּמֵּאֲמֹר רִצִּי לִי³⁶ מִי שְׁלֹא רָאָה
28 שְׁמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה לֹא רָאָה
29 שְׁמִיחָה מִיָּמָיו, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
30 בַּמָּקוֹם אַחֵר בְּאֲרוֹכָה³⁷, כִּי
31 נִסּוּךְ הַמִּים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ בְּסוּכוֹת,
32 מִבְּטֵל אֶת הַהִבְדָּלָה וְהִירִידָה שֶׁל מִים

33 תחתונים' והם מתעלים יותר מכפי
34 שהיו קודם ירידתם, מאחר שתוכן עניין
35 ההבדלה בין 'מים עליונים' ל'מים
36 תחתונים' הוא ההבדלה בין מעלה
37 ומטה, רוחניות וגשמיות, אבל תכלית
38 הבריאה היא 'אשר ברא אלוקים
39 לעשות', לעשות ולתקן ושכלל העניינים שלמטה תהיה עלייה, וזהו הטעם

40 לגודל השמחה של שמחת בית השואבה, כי בזה מבטלים את ההבדלות
41 והמחיצות של העולם].

(33) ראה תניא פ"א. (34) תקו"ז תיקון ה (יט, סע"ב). תוס' הרא"ש בראשית א, ז. בחיי ויקרא ב, יג. (35) תוס' הרא"ש ובהיי שם. פרש"י ויקרא שם. וראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים ס"ע שמ. (36) סוכה נא, א"ב. (37) שיחת שמחת ביה"ש תשט"ז בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות חט"ו ע' 54 ואילך). (38) ישע"י נה, י. (39) ראה תענית ב, א. (40) ראה תו"כ בחוקותי שם, שם. ד. (41) ראה תו"כ ופירש"י בחוקותי שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶה גַם מֶה שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן "בִּירִידַת גִּשְׁמִים הַכְּתוּב הֵינּוּ
2 הַבִּטּוּי 'אֹרֶה' בְּדַבְרֵי אֱלֹהִים בֶּן בְּרַכָּא (כְּמוֹבָא לַעִיל) מְדַבֵּר", שֶׁכְּוֹנֵנוּ
3 שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן הִיא עַל הַתּוֹרָה, כִּי יְרִידַת הַתּוֹרָה מְשׁוּרֶשֶׁת וּמְקוּרָה
4 לַמַּעֲלָה בְּאַלְקוּת וְהַשְׁפָּעָה בְּעוֹלָם לְמִטָּה הִיא הַשְׁפָּעָה עֲצֻמִּית,
5 שֶׁפֶּע וְחַיּוּת הַבָּאִים מֵעֲצֻמּוֹתָו וּמֵהוֹתוֹ
6 שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצֻמוֹ וְלִכְן
7 אֵי-אֶפְשָׁר לִהְיוֹת יְרִידַת
8 וְהַתְּלַבְּשׁוֹת אֹרֶה הַתּוֹרָה לַמַּטָּה
9 בְּעוֹלָם אֱלֹא בְּהַתְּלַבְּשָׁה גִּשְׁמִית,
10 כִּי כָּל הַשְׁפָּעָה פְּנִימִית
11 וְעֲצֻמִּית אֵינָה יְכוּלָה לֵבֵא לִידֵי
12 בִּטּוּי כַּפּוּעַל אֱלֹא בְּמַהוּת
13 גִּשְׁמִית כּו'.
14 (ה) וְזֶהוּ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב "וַיִּדְבֹּר
15 אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים
16 הָאֵלֶּה לֵאמֹר" עַל פִּי חֲסִידוֹת,
17 שֶׁמָּה שֶׁכְּתוּב כָּאֵן שֶׁם
18 'אֱלֹקִים' דּוֹקָא⁴³, שֶׁהוּא
19 'אֱלֹקִים' עֲנִיָּן הַגְּבוּרָה, הַשֵּׁם שְׁבו
20 מִתְּלַבֵּשׁת מִידַת הַגְּבוּרָה הַעֲלִינָה הָרִי
21 זֶה כְּדֵי לְהוֹרוֹת עַל גּוֹדֵל
22 מַעֲלַת הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל עֲשֶׂרֶת
23 הַדְּבָרוֹת, עֲנִיָּן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ
24 'גְּבוּרוֹת גִּשְׁמִים', שֶׁבִּגְלַל תּוֹקֶף
25 וְחוֹק הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הַגִּשְׁמִים הָרִי אֵף
26 שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּל מִידַת הַגְּבוּרָה קִשְׁוֶה
27 בְּצִמְצוּם וּמִנִּיעַת הַשְׁפָּעָה, מְכַל-מְקוֹם
28 הַשְׁפָּעָה זֶה נִקְרָאת 'גְּבוּרוֹת גִּשְׁמִים',
29 לְהוֹרוֹת עַל גּוֹדֵל מַעֲלַת שֶׁהוּא
30 הַתּוֹכֵן שֶׁל הַשְׁפָּעָה הַבָּא עַל יְדֵי הַגִּשְׁם
31 עֲנִיָּן הַמַּיִם הַעֲלִינָה, כְּנִ"ל.
32 וְזֶהוּ "וַיִּדְבֹּר אֱלֹקִים אֶת כָּל
33 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר",
34 שֶׁזֹּהִי הַהִמְשָׁכָה מַעֲשֵׂת
35 הַדְּבָרוֹת (שֶׁעֲלִיהֶם נֹאמַר כֵּאֵן "כָּל
36 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה") בַּעֲשֵׂרֶת
37 מֵאֲמָרוֹת ("לֵאמֹר"), כִּי
38 עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת עֲנִיָּן הַתּוֹרָה הֵם
39 בְּחִינַת מַיִם עֲלִינָה, וְעֲשֵׂרֶת
40 מֵאֲמָרוֹת עֲנִיָּן הַעוֹלָם הֵם בְּחִינַת
41 מַיִם תַּחְתּוֹנִים (וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַחַיּוּק
42 שֶׁהַתּוֹרָה נּוֹתֶנֶת בְּקִיּוֹם הַעוֹלָם, כְּמוֹבָא לַעִיל), כְּמוֹבָא בְּתוֹרַת
- חֲיִים⁴⁴ לֵאדְמוּר' הַאֲמַצְעִי שֶׁמַּיִם עֲלִינָה וּמַיִם תַּחְתּוֹנִים הֵם
שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת שׁוֹנוֹת בְּבִחִינַת וּמִדְּרִגַּת הַחֲכָמָה שֶׁלַּמַּעֲלָה 'חֲכָמָה עֲלִיָּה'
חֲכָמָה עֲלִינָה (חֲכָמַת הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא מְצֻדָּעֶצְמָה) וְ'חֲכָמָה
תַּחְתּוֹנָה' חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה (בְּחִינַת הַחֲכָמָה כְּפִי שֶׁנִּמְשָׁכֶת בְּמַעֲשֵׂה
בְּרָאשִׁית הֵינּוּ כְּפִי שִׁיּוּרַת
לַעוֹלָם), וְכִיּוֹן שֶׁעֲשֵׂרֶת
מֵאֲמָרוֹת שְׁבָהֶם נִבְרָא הַעוֹלָם הֵם
בְּחִינַת 'חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה', חֲכָמָה
תַּחְתּוֹנָה, שֶׁזֹּהִי בְּחִינַת
הַמְּלָכוּת⁴⁵, הַסְּפִירָה הַכִּי אַחֲרוֹנָה
וְהַכִּי נִמְכָּה (שֶׁדְּרָכָה יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ אֹרֶךְ
הַסְּפִירוֹת לַמַּטָּה, לַעוֹלָמוֹת)
שֶׁ"רִגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת" כּו'⁴⁶,
וּמִבּוֹאֵר בְּקַבְלָה וְחֲסִידוֹת כִּי מֵאֲחֵר
שֶׁהַהִשְׁפָּעָה הַיּוֹרֵד מִסְּפִירוֹת הַמְּלָכוֹת
נִמְשָׁכֶת עַד לַמַּטָּה בְּיוֹתֵר, לִכְן עֲלִיָּה
נֹאמַר הַכְּתוּב בְּמִשְׁלֵי 'רִגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת
מוֹת' לִכְן צְרִיכִים לְהִמְשִׁיךְ
בָּהֶם בְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמָרוֹת, הֵינּוּ בְּכָללוֹת
הַעוֹלָם, חֲזוֹק כּו' מַעֲשֵׂת
הַדְּבָרוֹת וְהוּא חֲחִיזוֹק שְׁבָא לַעוֹלָם
עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, וְהוּא נִחוּץ לַעוֹלָם,
בְּהוֹסֵפֶה עַל כֵּךְ שֶׁכָּל נִבְרָא יֵשׁ חַיּוּת
אַלְקִית.
וְכָללוֹת הָעֲנִיָּן בְּזֶה, דְּהֵנָּה,
בְּמַעֲלַת הַתּוֹרָה כְּתִיב⁴⁷
כְּאֶשֶׁר יֵאמַר מֶשֶׁל הַקְּדָמוֹנִי,
שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מֶשֶׁל לְקְדָמוֹנִי
שֶׁל עוֹלָם⁴⁸ הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא
שֶׁקֶם לַעוֹלָם, כִּי שֶׁרֶשׁ הַתּוֹרָה
שֶׁהִיא רְצוֹנָה וְחֲכָמָה שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ
הוּא הִיא בְּבִחִינַת אֵין-סוֹף הָאֹרֶךְ
הָאֱלֹקִי הַבְּלִי-גָבוֹל קְדָמוֹן לְכָל
הַקְּדוּמִים, בְּחִינַת 'אָדָם-
קְדָמוֹן', כְּמוֹבָא בְּקַבְלָה וְחֲסִידוֹת,
כֶּשֶׁם שֶׁכָּל עוֹלָם וּמִדְּרָגָה פְּרִטִית
בִּסְדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת קֵדָם רְצוֹן
לְהַתְּהוּת עוֹלָם וּמִדְּרָגָה זֶה, כִּי גַם בִּיחֹס
לְכָללוֹת כָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת קֵדָם
רְצוֹן כָּלְלִי, וְהוּא מִדְּרָגַת 'אָדָם קְדָמוֹן'
(א"ק"), הַנִּקְרָא גַם "אֹרֶךְ כָּלְלִי" (שֶׁלַּמַּעֲלָה מִתְּחַלְּקוֹת לְפָרְטִים מְגוֹדְרִים) כּו'
כָּל הַנִּבְרָאִים נִסְקָרִים בְּסִקְרֵיהֶם-מִחֻשְׁבָּה אַחַת כָּלְלִית וְלִכְן עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה

(42) תו"כ ופירש"י שם, ג. (43) ראה ריש וסוף ד"ה וידבר אלקים אכה"ד עטר"ת. תרפ"ח. וראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'פא.

(44) בראשית א, א ואילך. (45) תו"א יתרו ע, א. ובכ"מ. (46) משלי ה, ה. אוה"ת נ"ך ח"א עה"פ (ע' תקסד ואילך).

(47) שמואל-א כד, יג. (48) רש"י שמואל-א שם. רש"י: משפטים כא, יג; מכות י, ב - ד"ה והאלקים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מגיעים לבחינה זו. ואף-על-פי שגם המקור הפללי של
2 כל העולמות ולא רק של התורה הוא במחשבה הקדומה
3 ד'אדם-קדמון', שלכן בכללות העולמות כפי שדרגות אלו הן
4 בעולמות - נקרא 'אדם-קדמון' 'אדם דבריה' 49, היינו שיש לו
5 שייכות לעולמות בריאה-יצירה-עשיה,
6 ואם כן לכאורה השייכות לאדם
7 קדמון איננה מעלה מיוחדת של
8 התורה, הרי זה בחינת 'אדם קדמון'
9 השייכות לעולמות ונקראת 'אדם'
10 דבריה' רק בחינת חיצוניות
11 של בחינת ומדריגת 'אדם'
12 קדמון', שהוא ענין מחשבה
13 הפללית שצופה ומביט הקדוש
14 ברוך הוא בסקירה אחת וב'מבט' אחד
15 על כל העולמות ועל כל הבריאה
16 מתחילתה עד סוף כל
17 הדורות 50, ואלו שרש התורה
18 הוא מבחינת פנימיות 'אדם'
19 קדמון' 51 והרי הפנימיות היא ענין
20 יותר נעלה ויותר עמוק מאשר
21 החיצוניות.
22 וזהו גם מה שנתבאר לעיל
23 (סעיף ב) שני הפרושים על פי
24 חסידות במאמר המשנה "חביבין
25 ישראל שנתן להם כלי חמדה
- שבנו נברא העולם". פרוש הראשון, שעל-ידי התורה נברא
העולם והתורה היא כמו תכנית הבנין על פיה הבנאי בונה את הבניין.
ופרוש השני, שכל הפונה המטרה והתכלית בבריאת העולם
היא בשביל התורה, ולפי המבואר לעיל מוכן התוכן הפנימי של שני
הפרושים פי מקור כללות
העולם הוא מחיצוניות
'אדם-קדמון', ושרש התורה
הוא מפנימיות 'אדם-קדמון',
והרי החיצוניות נמשכת
ובאה מהפנימיות, וזהו תוכן
הפירוש הראשון שהעולם (החיצוניות)
נברא מהפנימיות (התורה) והפונה
המטרה בפנימיות העולם היא
בשביל הפנימיות (התורה),
וענין זה מילוי הכונה הזו נעשה
על-ידי שממשיכים את
עשרת הדברות בעשרה
המאמרות 52 ומביאים את ענין
התורה אל העולם (כפי שמצוין
בהערות המוצאים לאור, חסר סיום
המאמר).
- 15 ושרש התורה הוא מפנימיות 'אדם-קדמון', והרי החיצוניות נמשכת ובאה
16 מהפנימיות, והפונה בפנימיות היא בשביל הפנימיות, וענין זה נעשה על-ידי
17 שממשיכים את עשרת הדברות בעשרה המאמרות 52.

(49) ראה לקו"ת מסעי צה, א ואילך. מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' א ואילך. ועם הגהות וכו' - אוה"ת ענינים ע' עז ואילך. ספר המאמרים תרמ"ד (קה"ת, תשס"ב) ע' שכא. (50) נוסח ברכת זכרונות. (51) ראה המשך תרס"ו ע' רל ואילך. (52) חסר סיום המאמר (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, ח' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

האברך יוסף שי' מלמד

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מב' סיון, בו כותב אשר מקימים אגוד תלמידי הישיבות התימנים ותכלית האגוד, וכו', ושואל אם להצטרף לזה.

הנה בכגון דא, יש לחכות עד שיתברר בטוב פרצוף האגוד ועניניו, אשר לא תמיד תלוי אפילו ברצון של המיסדים ובפרט שגם רצון זה אינו ברור, וכמרו"ל אין אדם יודע מה בלבו של חברו, ובפרט באה"ק ת"ו יש להזהר ביותר מלהשתייך לאיזה ארגון ואגוד עד שיראו משך זמן בפעולותיו שרק אז אפשר לדעת מהותו מי הם הבעלי דיעה כו' - כאשר רואים במוחש ברור ענינים.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

כה. ...ויש להוסיף, שהענין ד"רואין את הנשמע ושומעין את הנראה", צריך להתחיל עוד הרבה לפני בר-מצוה - כמו כללות הענין דלימוד התורה, כמאמר רז"ל¹⁸⁶ תינוק שמתחיל לדבר אביו מלמדו תורה. וענין זה מודגש גם בכללות ענין החינוך, כדלקמן.

ובהקדמה:

דובר כמה פעמים אודות מאמר ה'זהר'¹⁸⁷ "קודשא-ברוך-הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא", וכדאיתא במדרש¹⁸⁸ "התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקדוש-ברוך-הוא, בנוהג שבעולם מלך בשר-ודם בונה פלטין .. דיפתראות ופינקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה וכו', כך היה הקדוש-ברוך-הוא מביט בתורה ובורא את העולם", שמזה מובן, שכל פרטי הענינים שישנם בעולם (שמים וארץ, השמים וכל צבאם והארץ וכל צבאיה, וכל פרטי הענינים שבסדר ההשתלשלות) מרומזים בתורה, ומהתורה נמשכים גם בעולם.

וכפי שמצינו גם בנגלה דתורה: איתא בגמרא¹⁸⁹ "המן מן התורה מניין וכו'", ולכאורה¹⁹⁰: מהו בכלל ההכרח שצריך להיות "המן" בתורה? ! - אך הענין הוא, שלא יכולה להיות מציאותו של המן בעולם, אלא אם כן ישנה מציאותו בתורה. ועל-דרך-זה בנוגע למשה - ש"קבל תורה מסיני"¹⁹¹, ועד שהתורה "נקראת על שמו"¹⁹², כמו שכתוב¹⁹³ "זכרו תורת משה עבדי" - שמציאותו צריכה להיות מרומזת בתורה: "משה מן התורה מניין כו'"¹⁸⁹.

ומובן, שכשם שאין לך ענין בעולם שאינו מרומז בתורה, כמו שאין לך פרט בבנין שלא נמצא ב"דיפתראות ופינקסאות", כן הוא גם לאידך גיסא, שכל ענין שישנו בתורה, צריך להיות גם בעולם, ואם ישנו איזה פרט בתורה (דיפתראות ופינקסאות) שלא נמשך בעולם (הבנין), הרי זה מורה על החסרון של ה"אומן" שהכין את ה"דיפתראות" וה"פינקסאות", והרי הקדוש-ברוך-הוא הוא תכלית השלימות, "שלימותא דכולא"¹⁹⁴, שלא שייך בו חסרון.

ומזה מובן גם בנוגע לפעולה דמתן-תורה בעבודת ה', שיהיו "רואים את הנשמע ושומעין את הנראה", גם כאשר נמצאים בגוף גשמי, לא רק בגופו של אליהו שנתברר ונזדכך כו', אלא גם בגוף שנתגשם מכמו שהיה בזמן בואו לעולם (כמובן מדרשת רז"ל¹⁹⁵ על הפסוק¹⁹⁶ "ברוך אתה בבואך גו'"), על-ידי-זה "שנשתמש בו הרבה באכילה ושתייה ושאר עניני עולם הזה"¹⁹⁷ (עם היותם בהיתר) - שבהכרח לומר שענין זה יש דוגמתו גם בעולם, ולא רק בקדושה, אלא גם למטה מזה - בלעומת-זה, כדי שיוכל להיות הענין דבחירה חפשית¹⁹⁸, ויהיה הכל תלוי בבחירת האדם.

כו. ובכן, הדוגמא לזה בעולם היא - בענין החינוך:

"עיר פרא אדם יולד"¹⁹⁹, ולכן, קודם שלמד תורה, ואפילו לא הלך ל"חדר" עדיין, הרי כל התאווה וה"געשמאק" שלו אינם אלא בעניני קטנות שרואה לפניו, מבלי שיצטרכו להסביר לו דבר. וכאשר רוצים לפעול עליו שילמד תורה - הרי כיון שמצד קטנות שנותיו ומיעוט שכלו אינו רואה בזה תועלת ושלימות

(186) סוכה מב, א. ספרי עקב יא, יט.

(187) ח"ב קסא, ריש ע"ב.

(188) ב"ר בתחלתו.

(189) חולין קלט, ב.

(190) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד סל"ב (תורת

מנחם - התוועדות חמ"ג ע' 393). וש"נ.

(191) אבות רפ"א.

(192) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל,

ד. וש"נ.

(193) מלאכי ג, כב.

(194) תקו"ז בהקדמה (יז, ב).

(195) ב"מ קז, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(196) תבוא כח, ו.

(197) תנאי פ"ג.

(198) ראה גם סה"מ תרנ"ו ע' שיט בשוה"ג.

(199) איוב יא, יב.

- 1 בענין רוחני (ואפילו לא בתענוג גשמי שאין לו הבנה בו) - צריכים להבטיח לו שיתנו לו עבור הלימוד
- 2 את אותם דברים שמתאווה וחושק בהם, ואז יסכים לעזוב את המשחקים וילך ללמוד.
- 3 ובזה גופא יש כמה שלבים ודרגות - כמו שכתב הרמב"ם²⁰⁰ שבתחילה אומר לו המלמד "קרא ואתן
- 4 לך אגוזים או תאנים .. וכשיגדיל ויחזיק שכלו ויקל בעיניו אותו הדבר שהיה אצלו נכבד מלפנים וחזר
- 5 לאהוב זולתו, ירזו אותו ויעוררו תאוותו בו מאותו הדבר החמוד לו, ויאמר לו מלמדו קרא ואקח לך
- 6 מנעלין יפים או בגדים חמודים .. וכאשר יהיה שלם בשכלו יותר .. יאמר לו רבו למוד פרשה זו או
- 7 פרק זה ואתן לך דינר אחד או ב' דינרין .. וכשיהיה דעתו גדול .. יאמר לו רבו למוד כדי שתהיה ראש
- 8 ודיין ויכבדוך בני אדם וכו'".
- 9 ונמצא, שגם אצל ילד קטן יש חילוק בין דברים שרואה אותם לדברים שרק שומע אודותם: הוא רואה
- 10 את גופו, וכל הדברים הנצרכים לקיום גופו, כמו אכילה ושתייה, ואילו כל שאר הענינים - צריכים למצוא
- 11 דרכים כיצד להסביר לו אודותם, ולפעול עליו שיעשה אותם.
- 12 ובזה מתבטא כל ענין החינוך, מהתחלת החינוך של תינוק קטן, עד "גם כי יזקין לא יסור ממנה"²⁰¹
- 13 - לפעול עליו להפסיק מהענינים שהם אצלו באופן של ראייה, בשביל לעשות את הענינים שהם אצלו
- 14 באופן של שמיעה בלבד, על-ידי-זה שמקשרים אותם עם הענינים שרואה אותם [ולדוגמא: ענין הלימוד,
- 15 שהוא אצלו באופן של שמיעה, בשביל ממתקים וכיוצא בזה, שהם אצלו באופן של ראייה; וכאשר יגדל,
- 16 יעשה זאת בשביל כבוד, כיון שעכשיו, תאוות הכבוד היא אצלו באופן של ראייה (מה-שאינ-כן כאשר
- 17 ענין הכבוד היה אצלו באופן של שמיעה, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר עדיין לא היה שיך כלל לענין
- 18 הכבוד, אפילו לא באופן של שמיעה בלבד), כך, שבשלב החינוך גופא הולך ומתרגל "לראות" את
- 19 הענינים שהיו אצלו תחילה באופן של שמיעה] - שענין זה הוא בבחינת "רואין את הנשמע".
- 20 ולא עוד אלא שענין זה יש דוגמתו גם בלעומת-זה:
- 21 ובהקדים - שכשם שישנו חכם להטיב, ישנו גם "חכם להרע"²⁰², וכמו בנוגע ל"עין טובה" ו"שמיעה
- 22 טובה", שישנם גם להיפך²⁰³.
- 23 ובכן: גם אם ישנו מי שברצונו לחנך את ילדו להיות "חכם להרע" חס-ושלום, צריך לפעול עליו
- 24 להתנתק מעניניו הקודמים, כמו אכילה ושתייה באופן של "זולל וסובא", כי מאכילה ושתייה כו' לא יגדל
- 25 אפילו להיות "חכם להרע", שזוהי הדרגא היותר תחתונה שבענין החכמה.

*

- 26 כז. ביאור החילוק בין ר"י (שסבירא-ליה שהיו רואין הנראה ושומעין הנשמע) לר"ע (שסבירא-ליה
- 27 שהיו רואין הנשמע ושומעין הנראה) - עבודת הצדיקים (ר"י), באופן של המשכה מלמעלה למטה, בגדרי
- 28 העולם, לעבודת התשובה (ר"ע), באופן של העלאה מלמטה למעלה, יציאה מגדרי העולם; והשייכות
- 29 לפלוגתתם בפירוש "לאמר"²⁰⁴, שלדעת ר"י "היו אומרים על הן הן ועל לאו לאו", ולדעת ר"ע היו
- 30 אומרים "על הן הן ועל לאו הן", כי כאשר נמצאים בדרגא שרואים את הנשמע, אזי רואים גם ב"לאו"
- 31 שתוכנו הפנימי הוא "הן" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵⁴ ב'לקוטי שיחות'
- 32 שם²⁰⁵.

- 33 כח. ויש להוסיף ולבאר גם בנוגע לב' אופני העבודה לאחרית מתן-תורה גופא - מלמעלה למטה או
- 34 מלמטה למעלה, צדיקים או בעלי תשובה, בהתאם לב' השיטות של רבי ישמעאל ורבי עקיבא:

(200) בפה"מ שלו סנהדרין ר"פ חלק. וראה הל' תשובה פ"י ה"ה.
(201) משלי כב, ו.
(202) ע"פ לשון הכתוב - ירמ' ד, כב.
(203) ראה ספר יצירה בסופו (לפי הגירסא שמובאת בפי

הרמ"ק שם).
(204) יתרו כ, א ובמכילתא.
(205) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ד סמ"ד ואילך (תורת מנחם - התועודיות ח"מ ע' 77 ואילך).

החידוש דמתן-תורה הוא - דירה לו יתברך בתחתונים²², שלכן, הנה מיד לאחר מתן-תורה היה הציווי¹ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"²⁰⁶ - לדעת ה'זהר'²⁰⁷. וגם לפי שאר הדעות²⁰⁸ - הרי במתן-תורה "פסקה זוהמתן"³¹, והיינו, שנעשה מעמד ומצב כמו לפני חטא עץ הדעת, שאז היתה עיקר שכינה בתחתונים, כמאמר רז"ל²⁰⁹ "באתי לגני, לגנוני, למקום שהיה עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה".⁴

וענין זה יכול להיות בב' אופנים: (א) הגוף ונפש הבהמית נשארים במעמדם ומצבם כפי שהם מצד טבעם, ובמצב זה גופא הרי הוא עובד את ה', והוא ענין עובדי ה' בגופם²¹⁰, והיינו, שהגוף נשאר במציאותו, אלא שעובד עמו כו'. (ב) עבודה באופן של שינוי הטבע - רואין את הנשמע, והוא ענין עובדי ה' בנשמתם²¹⁰.

ולדוגמא - החילוק בין בעלי עסק ליושבי אוהל:

כאשר מדברים אודות בעלי עסק - הרי "לא ברשיעי עסקינן"²¹¹, אלא מדובר אודות בעל-עסק שהוא במדרגת צדיק, לומד תורה ומקיים מצוות, ומנהל את עסקיו על-פי דין ולפנים משורת הדין, אלא שעיקר עסקו הוא בעניני העולם - שזהו קו העבודה של זבולון, "זבולון בצאתך"²¹², "לחוף ימים ישכון גו"²¹³, לעסוק בפרקמטיא כו', והיינו, שעבודתו היא לעשות מעניני העולם גופא דירה לו יתברך, על-ידי-זה שנותן מממונו לצדקה, ועל-דרך-זה בנוגע לשאר עניני העולם, ולדוגמא: מעור בהמה - עושה קלף לתפילין (וכנזכר לעיל ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין") וכיוצא בזה, והיינו, שמנצל את עניני העולם לקדושה, כמאמר רז"ל²¹⁴ "כל מעשיך יהיו לשם שמים", ויתירה מזה: "בכל דרכיך דעהו"²¹⁵; אבל כיצד מגיע לענין ד"דעהו" - על-ידי "כל דרכיך", ולדוגמא, שממציאות העולם גופא מגיע לידי הכרה שהקדוש-ברוך-הוא ממלא את העולם, כמו שהנשמה ממלאת את הגוף¹⁶⁶, ועל-ידי ההתבוננות בזה בא לאהבת ה', אבל אין זה באופן של יציאה ממדידה והגבלה. וכללות הענין בזה - שהעולם נשאר במציאותו, אלא שמעניני העולם, כמו כסף זהב ונחושת, עושים כלים למשכן, ארון מזבח ושולחן כו'. ולעומת זאת, יושב אוהל שתורתו אומנתו - כל חיותו היא התורה, סברא בנגלה - של הרמב"ם, רש"י או תוספות כו', או סברא בחסידות, ואין לו שייכות לעניני העולם, וכאשר לומד אודות "המחליף פרה בחמור"²¹⁶, צריכים לומר לו: זה שור וזה חמור!... כדי לדעת מהו שור ומהו חמור - מסתכל ורואה מה שכתוב בגמרא²¹⁷ ש"שור פרסותיו סדוקות... חמור פרסותיו קלוטות", ועל-ידי-זה יודע להבחין בין שור לחמור, והיינו, שכל המציאות של שור וחמור נלקחת אצלו מהתורה.

והחילוק ביניהם - שבעל-עסק מאמין באמונה שלימה כו', אבל מה הוא רואה - מציאות העולם, "רואין את הנראה"; ואילו יושב אוהל - רואה אלקות בתורה, "רואין את הנשמע", ושאר כל הענינים הם אצלו באופן של שמיעה, "שומעין את הנראה".

- בהיותי בפאריז, ביקרתי בביתו של רב מחסידי פולין, למדן ובעל-הוראה גדול, שישב חגור באבנט ועסק בתורה, ונכנסה אליו אשה עם שאלה על עוף. הסתכל הרב על העוף, והתחיל להתפלפל: לפי דעת הט"ז - הדין הוא כך וכך, אבל הש"ך חולק עליו, ולפי דעתו, הדין הוא באופן אחר... וכאשר האשה הפסיקה אותו ואמרה: כבוד הרב! יכולה אני להכניס את העוף לסיר ולבשלו?...! ענה לה: חכי רגע... ישנם עוד אחרונים שדנים בענין זה, והלכה כאחרונים, ולפי דבריהם צריך להיות באופן כך!...

(211) ראה יומא ו, א. וש"נ.

(212) ברכה לג, יח.

(213) יחי מט, יג.

(214) אבות פ"ב מי"ב.

(215) משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(216) ב"מ ק, רע"א (במשנה). וש"נ.

(217) ב"ב טז, א.

(206) תרומה כה, ח.

(207) ח"ב קצה, א. רכד, א.

(208) תנחומא תרומה ח. וראה גם תורת מנחם - התוועדיות

חל"ג ס"ע 253 ואילך. וש"נ.

(209) שהש"ר רפ"ה. וראה סה"מ תשי"ז ע' 111 ואילך.

(210) ראה המשך תרס"ו ע' קנז ואילך. סה"מ תש"ח ע' 210

ואילך. ועוד.

1 הרב לא התכוין להתפאר ("אויספיינען זיך") בלמדנותו כלפי האשה, שבכלל לא ידעה מיהו הט"ז
2 ומיהו הש"ך... אלא אופן הנהגתו היתה כתוצאה מזה שכל חייו הוא ענין התורה; הוא ראה רק את
3 מציאות התורה, ואילו כל שאר הענינים היו אצלו בבחינת שמיעה בלבד.

4 כט. וזהו גם כללות החילוק שבין פרשה ראשונה לפרשה שניה דקריאת-שמע:

5 בפרשה שניה דקריאת-שמע נאמר רק "בכל לבבכם ובכל נפשכם"²¹⁸, ולא "בכל מאדך"²¹⁹, והיינו,
6 שאין כאן ענין של יציאה ממדידה והגבלה דקדושה, אלא עבודה באופן של מדידה והגבלה, שעל ידה
7 מגיעים רק עד שורש הנבראים, שזוהי אמנם דרגא באלקות, אבל זוהי רק בחינת האלקות ששייכת לעולם,
8 ולכן גם העבודה בחיי היום-יום היא באופן שעוסק בעניני העולם - "ואספת דגנך גו"²²⁰, ועל ידם גופא
9 נעשה אצלו הענין ד"דעהו", כנ"ל.

10 ואף שבמתן-תורה נתחדש שעליונים ירדו לתחתונים, כולל גם בחינת האלקות שלמעלה משורש
11 הנבראים - הנה ענין זה יכול להיות גם באופן של שמיעה בלבד, שזהו מה שכתוב בפרשה שניה
12 דקריאת-שמע "והיה אם שמוע תשמעו גו"²¹⁸, שזוהי העבודה שבבחינת שמיעה בלבד [וכפי שמבאר
13 רבינו הזקן]²²¹ שמשו רבינו רצה לפעול בכל ישראל שתהיה אצלם העבודה בבחינת ראייה, אבל לא היה
14 יכול לפעול זאת, כי-אם באופן של שמיעה בלבד, כמו שכתוב²²² "ועתה ישראל שמע גו" (ואילו ענין
15 הראייה נשאר בבחינת מקיף בלבד), והיינו לפי שכללות הענין ד"בכל מאדך", יציאה ממדידה והגבלה
16 (שרק על-ידי-זה מגיעים לדרגת האלקות שלמעלה משורש הנבראים), הרי זה אצלו בבחינת שמיעה בלבד
17 (אף שזוהי שמיעה טובה, כנזכר לעיל סעיף כ"ו), ולא באופן של ראייה, שהרי "אילו ידעתי הייתי"²²³,
18 והיינו, שאם היתה אצלו ידיעה אמיתית - שהיא באופן של ראייה - בבלי-גבול, אזי היה בעצמו במעמד
19 ומצב שלמעלה ממדידה והגבלה.

20 וזהו הטעם שפרשה שניה דקריאת-שמע היא בבחינת "אין עושים רצונו של מקום" (אף שמדובר בה
21 אודות קיום המצוות כו')²²⁴ - כיון שזוהי עבודה שבבחינת שמיעה בלבד, שאינה בתכלית ההתאמתות,
22 ועדיין יכול ליפול ספק כו'.

23 ולמעלה מזה היא העבודה דפרשה ראשונה דקריאת-שמע, שבה לא נזכר ענין השמיעה, ונאמר בה
24 "ובכל מאדך", שזוהי עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה, שעל-ידיה מגיעים לדרגת האלקות שלמעלה
25 משורש הנבראים, ולכן גם העבודה בחיי היום-יום היא בעיקר בלימוד התורה (יושבי אוהל), למעלה
26 מהעולם.

27 ל. וזהו גם כללות החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי תשובה:

28 עבודת הצדיקים היא במדידה והגבלה דקדושה, ואילו עבודת בעלי תשובה היא למעלה ממדידה
29 והגבלה, אפילו מדידה והגבלה דקדושה - "בכל מאדך", והיינו, שעבודתו היא באופן שמדלג שור²²⁵,
30 וקופץ מהטבע ללמעלה מהטבע, כי בעל תשובה "סורו רע"²²⁶, וכפירוש רש"י²²⁷ ש"סורו" היינו "מנהגו"
31 (טבעו), ולכן אינו יכול להשאר בהגבלת הטבע, אלא צריך לצאת מטבעו ורגילותו, "אם היה רגיל לקרות
32 דף אחד יקרא שני דפים כו"⁶, ולולי זאת, אינו נקרא "עובד ה'"²²⁸.

33 ולהעיר, שהמדובר כאן שעבודת הצדיקים שייכת לבעלי עסק, ועבודת בעלי תשובה שייכת ליושבי
34 אוהל, אינו בסתירה להמבואר בדרך כלל להיפך, שעבודת הצדיקים שייכת ליושבי אוהל, ועבודת בעלי

224) ברכות לה, ב ובחזא"ג מהרש"א שם. וראה לקו"ש ח"ב ע' 98. וש"נ.

225) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סה, א. ובכ"מ.

226) לשון חז"ל - ב"מ נט, סע"ב. וראה לקו"ת ואתחנן ט, ד.

227) קידושין פב, סע"א.

228) ראה תניא פט"ו.

218) עקב יא, יג.

219) ואתחנן ו, ה.

220) עקב שם, יד.

221) ראה לקו"ת ואתחנן ב, ד ואילך. ובארוכה - שע"ת

לאדהאמ"צ ח"ב חינוך פ"ח ואילך.

222) ואתחנן ד, א.

223) ס' העיקרים מ"ב ספ"ל. מד"ש פ"ו מ"ז. וראה מו"נ

ח"א פנ"ח.

תשובה שייכת לבעלי עסק²²⁹ - כי המדובר בדרך כלל הוא בנוגע להענין (המקום) שבו נעשית העבודה, שבוה¹
שייכת עבודת הצדיקים ליושבי אוהל (שעבודתם היא במקום הקדושה), ועבודת בעלי תשובה שייכת²
לבעלי עסק (שעבודתם היא בבירור העולם), ואילו כאן מדובר בנוגע לאופן העבודה, ובוה שייכת עבודת³
הצדיקים (עבודה שבמידה והגבלה) לבעלי עסק, ואילו עבודת בעלי תשובה (עבודה שלמעלה ממדידה⁴
והגבלה) שייכת ליושבי אוהל, ש"תורתן קבע ומלאכתן עראי"²³⁰, והיינו, שעיקר עבודתם באופן של⁵
קביעות - הן בזמן והן בנפש, בכמות ובאיכות - היא בלימוד התורה.⁶

לא. והנה, ב' אופני עבודה הנ"ל - "אלו ואלו דברי אלקים חיים"²³¹:

כבר במתן-תורה נחלקו בני-ישראל לב' סוגים: חלקם היו מוכנים להיות יושבי אוהל, וחלקם היו⁸
מוכנים להיות בעלי עסק.⁹

ובהתאם לכך היה גם החילוק בין אלו שהיו רואים את הנשמע ושומעים את הנראה (אלקות בפשיטות¹⁰
ומציאות בהתחדשות), ואמרו על הן ועל לאו הן,¹¹

- כשיטת רבי עקיבא, שעבודתו היתה למעלה ממדידה והגבלה, מסירות-נפש (לא רק בכח, אלא גם)¹²
בפועל, וכפי שאמר²³² "כל ימי הייתי מצטער .. מתי יבוא לידי ואקיימנו" [והרי משמעות הלשון¹³
"ואקיימנו" היא שענין זה ישנו כבר אצלו, וצריך רק לקיימו], והיינו, שגם בשעה שחי חיים מסודרים¹⁴
היה אצלו צער פנימי על העדר ענין המסירות-נפש. ועל-דרך-זה בנוגע לאלו שסדר עבודתם כשיטת רבי¹⁵
עקיבא, שצריכה להיות אצלם העבודה ד"בכל מאדך", מסירת נפש, על-ידי מסירת הרצון, ד"מה לי קטלה¹⁶
כולא מה לי קטלה פלגא"¹⁴⁹ - ובין אלו שהיו רואים את הנראה ושומעים את הנשמע, ואמרו על הן¹⁷
הן ועל לאו לאו, כשיטת רבי ישמעאל.¹⁸

לב. וכשם שכללות ישראל נחלקים לב' סוגים הנ"ל, כן הוא גם בכל אחד מישראל, שצריכים להיות¹⁹
אצלו ב' אופני עבודה הנ"ל:²⁰

גם בעל-עסק, צריך לקבוע עתים לתורה (כפי שפוסק רבינו הזקן ב"שולחן ערוך"²³³), לכל הפחות²¹
פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית.²²

וגם יושב אוהל שעיקר עסקו בתורה, צריך לעסוק גם ב"חיי שעה" (קודם ברכת התורה, ואפילו לאחר²³
ברכת התורה), וצריכה להיות אצלו גם העבודה עם הגוף, שהרי גם הוא זקוק לאכילה ושתייה, אלא²⁴
שבאכילתו ושתייתו צריך להיות ניכר הענין ד"בכל דרכיך דעהו" (כמו שכתב הרמב"ם²³⁴), נוסף לכך²⁵
שגם "מארי תורה" צריכים לעסוק בעובדין טבין, על-כל-פנים מעט בכמות²³⁵ (אף שבאיכות אי אפשר²⁶
לדעת איזה ענין נעלה יותר, כפי שמצינו בנוגע למצוות קלות או חמורות כו'²³⁶).²⁷

ובפרטיות יותר:

גם מבעל-עסק תובעים שיראה אלקות כמו שרואה את העולם, ולכאורה: הא כיצד? - אך על זה ישנו²⁹
ענין התפילה, שצריכה להיות באופן ד"דע לפני מי אתה עומד"⁴³, "כעבדא קמי מריה"²³⁷, שלכן "לא³⁰
ירמוז בעיניו וכו'" (ככל פרטי הדינים ב"שולחן ערוך"²³⁸), כך, שנרגש אצלו ענין הראיה באלקות³¹
על-כל-פנים לעת עתה - בעת התפילה. ועל-דרך-זה גם בלימוד התורה, אבל בעיקר - בעבודת התפילה.³²

ולאידך גיסא, הנה גם בנוגע ליושבי אוהל ישנה דרישת רבותינו נשיאנו שלא להיות בתנועה של³³
התבודדות כו'²³⁹, באופן שלא מתאים לו להתעסק עם העולם כו'. וכמדובר פעם בארוכה²⁴⁰ אודות פירוש³⁴

(229) ראה (לדוגמא) סה"מ תרצ"ז ע' 211 ואילך. וראה גם לקו"ת שה"ש מד, סע"ד.

(230) ברכות שם.

(231) עירובין יג, ב. וש"נ.

(232) ברכות סא, ב.

(233) הל' ת"ת פ"ג ה"ד. וש"נ.

(234) הל' דעות ספ"ג. וראה רפ"ה.

(235) ראה גם תניא אגה"ק ס"ה (קט, א).

(236) ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ועוד.

(237) שבת י"ד, רע"א.

(238) או"ח סס"ג ס"ו. אדה"ז שם ס"ז.

(239) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ג ס"ע 385.

ועוד.

(240) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ס"ע 319 ואילך.

וש"נ.

1 רש"י בפרשת בהעלותך (שבאה לאחרי פרשת נשא שקורין מיד לאחרי חג השבועות) על הפסוק²⁴¹ "ויעש
2 כן אהרן", "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" - דלכאורה אינו מובן: מהו גודל ה"קונץ" ש"לא שינה"
3 - שלמרות גודל הדביקות כו', נזהר שלא ישפך השמן, ותיקן את הפתילות וכיוונם "אל מול פני
4 המנורה"²⁴¹. וכפי שמצינו גם בהנהגת רבינו הזקן, שמכל תלמידי המגיד הנה דוקא הוא שמע את כל
5 תורת המגיד מתחילתה ועד סופה, וגם חזר עליה כו'²⁴², ולא כמו שאר התלמידים, ששמיעת החסידות
6 אצלם היתה באופן של יציאה מגדר האנושי.

7 לג. והנתינת כח על זה היא מהתחלת עשרת הדברות - "אנכי הוי' אלקיך"⁷²:

8 ב"אנכי הוי' אלקיך" ישנן ג' דרגות: "אנכי" - דרגא היותר נעלית, "דלא אתרמיז באות וקוצא כו'"¹⁴⁹;
9 ולאחרי-זה נמשך ב"הוי'", ועד ל"אלקיך" - "אלקים" לשון רבים²⁴³, וגם לשון כח, כמו "אילי הארץ"²⁴⁴,
10 ובגימטריא "הטבע"²⁴⁵, והיינו, שמורה על כחות הטבע שמעלימים ומסתירים כו', שלכן משתמשים בשם
11 "אלקים" גם בנוגע לדיינים²⁴⁶.

12 וכללות הענין דמתן-תורה הוא לחבר את שני הקצוות - "אנכי" ו"אלקיך" (טבע), ובשניהם - "לא
13 יהיה לך גו'".

14 וכללות הענין בזה - שכיון ש"אנכי הוי' אלקיך", כחך וחיותך, יש כח לכל אחד מישראל, הן לפי
15 שיטת רבי ישמעאל והן לפי שיטת רבי עקיבא, להשלים את הכוונה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים,
16 ולפעול הענין ד"תולדות" מלא (כפי שהיה קודם החטא)³⁰ - "אלה תולדות פרץ"³² (כמו שכתוב בסיום
17 מגילת רות, שממנה למדים "שלא ניתנה תורה אלא על-ידי יסורין ועוני"³⁴, והרי בזה נכלל גם הענין
18 דשינוי הטבע - "רואין את הנשמע"²⁴⁷), וזוכים לקיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"²⁴⁸,
19 ועד ש"והיה ה' למלך על כל הארץ (באופן ש)ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד"¹⁸².

20 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון "הבינוני", ואחר-כך ניגון אדמו"ר מהר"ש].

* * *

21 לד. ישנו פסק-דין ברמב"ם²⁴⁹ וב"שולחן ערוך"²⁵⁰ ש"כל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב (לשם שמים)
22 שיהיה מן הנאה והטוב (מהטוב והיפה) .. וכן הוא אומר²⁵¹ כל חלב לה'", ולא להיפך, שיקח לעצמו
23 את העיקר, הטוב והיפה, ואת השאר יתן עבור הקדוש-ברוך-הוא.

24 ולדוגמא: "אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו"²⁵², ו"כשבונים בית הכנסת .. מגביהין אותה
25 עד שתהא גבוהה מכל חצרות העיר, שנאמר²⁵³ ולרומם את בית אלקינו"²⁵⁴, ודוקא על-ידי-זה נעשה קיום
26 העיר, כי "כל עיר שגגותיה גבוהין מבית-הכנסת לסוף כו'"²⁵⁵. ומובן, שכדי שהגג של בית הכנסת יהיה
27 גבוה מגגות כל בתי העיר, צריכים גם כתלי בית הכנסת להיות גבוהים יותר, וכדי שיהיו הכתלים גבוהים
28 יותר, יש צורך שהיסוד יהיה חזק יותר, כדי שיוכל לסבול את כובד הכתלים - שזהו דוקא על-ידי-זה
29 שהבנין הוא באופן ד"כל חלב לה'".

(247) נזכר גם מארז"ל (עירובין נד, א) על הפסוק (חוקת כא,

(יח) "ומדבר מתנה", "אם משים אדם עצמו כמדבר .. תלמודו מתקיים בידו".

(248) זכרי' יג, ב.

(249) סוף ה'ל' איסורי מזבח.

(250) יו"ד סו"ס רמח.

(251) ויקרא ג, טז.

(252) רמב"ם ושו"ע שם.

(253) עזרא ט, יו"ד.

(254) רמב"ם ה'ל' תפלה פי"א ה"ב. שו"ע או"ח סק"נ ס"ב.

(255) שבת יא, א.

(241) ח, ג.

(242) ראה סה"ש תורת שלום ע' 82. תרצ"ז ע' 195. וראה גם תורת מנחם שם.

(243) ראה גם פרש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז.

(244) יחזקאל יז, יג. וראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' צ הערה 19. וש"נ.

(245) פרס ש"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכ"צ סי"ח. תניא שעה"ה רפ"ו.

(246) ראה משפטים כא, ו. כב, ח. שם, כז. ועוד. וראה גם פרש"י בראשית ו, ב. ועוד.

- 1 אמנם, יש מי שטוען, שבשביל מקום תורה, ישיבה וכו', אין צורך בבנין והיכל נאה, כמו ביתו הפרטי,
 2 שהוא בנין של ארבעים או חמישים אמה, ועד כבנין ההיכל... אלא מספיק גם "אוהל" - שהרי מצינו ביעקב
 3 שהיה "יושב אהלים"¹²¹, ואם כן, מדוע צריך להדר יותר מיעקב ולבנות בנין נאה?
 4 וכיון שהוא בקי לא רק בתלמוד בבלי, אלא גם בתלמוד ירושלמי - מביא ראייה מהמסופר
 5 ב'ירושלמי'²⁵⁶ אודות אמורא שהתרעם על ריבוי הממון שהשקיעו בבנין בית-כנסת, במקום ליתנו לעניי
 6 תורה (החזקת תורה), וקרא על זה את הפסוק²⁵⁷ "וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות"...!
 7 ובמילא - טוען הוא - עבור בית-כנסת או בית-מדרש מספיק גם "אוהל", דירת עראי, ורק בשבילו
 8 יש צורך ב"דירת קבע", כי אם תהיה לו רק דירת עראי, לא יוכל לקיים מצות סוכה... (דכיון שכל ימות
 9 השנה דר בדירת עראי, הרי זה נחשב אצלו לדירת קבע, ואם כן, לא יצא בה ידי חובת מצות סוכה).
 10 ועל זה אומרים לו:
 11 "לומדות" - ביכלתך לומר ("געזונטערהייט") כמה שתדע, אבל כשמדובר אודות פסק-דין ב'שולחן
 12 ערוך', ובנדון-דידן, "אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו" - יש לקיים זאת, וליתן מן הטוב
 13 והיפה.
 14 ובמכל-שכן מכל המצוות שבהן נאמר הכלל "התנאה לפניו במצוות"²⁵⁸, שנאמר²⁵⁹ "זה א-לי ואנוהו",
 15 ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות "ד' אמות של הלכה", שהם במקום בית-המקדש²⁶⁰, אודותיו
 16 פוסק הרמב"ם²⁶¹ ש"מצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו... ומפארינ אותו ומייפין כו'", ועד
 17 ש"אם יכולין לטוח אותו כולו בזהב... הרי זה מצוה", וכמאמר רז"ל²⁶² "לא היה העולם ראוי להשתמש
 18 בזהב, ולמה נברא, בשביל בית המקדש", כך, שרק לאחר שנותן זהב עבור בית המקדש, יכול להשתמש
 19 בזהב לעצמו, עבור טבעת וכיוצא בזה, ולולי זאת, אינו יכול להשתמש בזהב לעצמו.
 20 ועל-דרך-זה בנוגע לבית-כנסת (בית תפילה) ובית-מדרש (בית תורה), שנקראים "מקדש מעט"²⁶³,
 21 בדוגמת בית המקדש שבו היתה האחדות של תורה ותפילה: תורה - על-ידי שני לוחות הברית שהיו בארון
 22 שבקדש-הקדשים (וגם לאחר שחרב בית המקדש נשאר הארון גנוז שם "במטמוניות עמוקות"²⁶⁴), וגם
 23 על-ידי לשכת הגזית שבה היתה יושבת סנהדרין גדולה, ומשם היתה יוצאת תורה²⁶⁵; ותפילה - שהרי
 24 בשעת התפילה צריך להחזיר פניו ולכוין כנגד בית המקדש וקדש הקדשים, שנאמר²⁶⁶ "והתפללו אל הבית
 25 הזה גו'"²⁶⁷ (עליו נאמר²⁶⁸ "והיו עיני ולבי שם כל הימים"), ודרך שם עולות כל התפילות למעלה²⁶⁹.
 26 ולאחר שחרב בית המקדש - הרי זה מתפשט בכל בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, ולכן, כשם שבית
 27 המקדש צריך להיות באופן הכי מובחר (כנזכר לעיל), הנה באופן כזה צריך להיות גם בית הכנסת ובית
 28 המדרש.
 29 ומזה מובן גם בנוגע לבנין שבו מחנכים לתורה ותפילה - שצריך להיות באופן ד"כל חלב לה".
 30 והרי זה ענין שהזמן גרמא - בנוגע לבנין של ישיבת 'תומכי תמימים'²⁷⁰.

*

(264) רמב"ם שם רפ"ד.
 (265) ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה.
 (266) דברי הימים ב' ו, לב.
 (267) שו"ע אדה"ז או"ח רסצ"ד. וש"נ.
 (268) מלכים א' ט, ג. דברי הימים א' ז, טז. וראה שו"ע שם סצ"ה ס"ג. וש"נ.
 (269) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 98 הערה 69. וש"נ.
 (270) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש הנ"ל סכ"ד ואילך (תורת מנחם שם ע' 41 ואילך).

(256) שקלים ספ"ה. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ג הערה 140 (תורת מנחם - התועודיות חל"ז ע' 42). וש"נ.
 (257) הושע ח, יד.
 (258) שבת קלג, ב.
 (259) בשלח טו, ב.
 (260) ברכות ח, א.
 (261) ה' ביהב"ח פ"א הי"א.
 (262) ב"ר פט"ז, ב. שמו"ר רפ"ה.
 (263) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.

- 1 לה. ישנו גם פסק הלכה בנוגע ל"ביתו זו אשתו"²⁷¹, שצריך לכבד את אשתו "יותר מגופו"²⁷² (כפי שמביא גם רבינו הזקן ב"שולחן ערוך"²⁷³).
- 2 וככל עניני התורה, שאינם באופן של "גזירה גזרתי", ללא טעם, אלא באופן של הבנה והשגה - הנה גם ענין זה יש בו הסברה.
- 3 ובהקדים ביאור מעלת נשי ישראל בשייכות למתן תורה:
- 4 כתיב²⁷⁴ "כה תאמר לבית יעקב", "אלו הנשים", ואחר-כך "ותגיד לבני ישראל", "האנשים".
- 5 זאת ועוד: כדי לקבל את התורה היו צריכים בני-ישראל להיות במספר ששים ריבוא, ואילו היה חסר אחד, לא היה יכול להיות הענין דמתן-תורה²⁷⁵. וענין זה נעשה על-ידי הנשים הצדקניות, שהעמידו "זרע ברך ה'"²⁷⁶, ודוקא על-ידי-זה היה יכול להיות הענין דמתן-תורה.
- 6 וכן הוא בנוגע ללימוד התורה אצל כל אחד מישראל: כדי שיוכל ללמוד תורה מתוך מנוחה - ד"שמעתא בעי צילותא"²⁷⁷, ועד שזוהי עיקר המעלה דימות המשיח, שאז יוכלו ללמוד תורה מתוך מנוחה²⁷⁸ - הרי זה תלוי בהנהגת נשי ובנות ישראל, שהאשה, שנקראת "עזר כנגדו"²⁷⁹, היא זו שיוצרת את האווירה בבית שעיקר ההשתדלות צריכה להיות בעניני תורה ותפלה כו'.
- 7 ובפרטיות יותר²⁸⁰:
- 8 יכול להיות מעמד ומצב שהאשה תבלבל את הבעל (או הבת את האב), עד שיצטרך לסגור את הספר, או הקונטרס-המאמר, בגלל שהיא דורשת ממנו שיעסוק יותר בעניני הפרנסה וירויח יותר כסף, כדי שיוכל לקנות לה בכל יום בגד חדש, או תכשיט חדש, עד לכ"ד קישוטי כלה האמורים בישעיה²⁸¹ וגם אלו שלא ראו זאת מעולם בישעיה, רוצים לכל-הפחות כ"ד קישוטים...], וכיוצא בזה בנוגע לרהיטים יפים, ושאר ההוצאות עבור צרכי הבית, ועד שבשביל זה יצטרך לנדוד ממדינה למדינה, ולדלג על גבי שבעה ימים, ולהתווכח ("שפאָרן זיך") עם הקדוש-ברוך-הוא שפרנסתו ("זיין שטיקל ברויט") נמצאת דוקא "מעבר לים", ולכן צריך להוציא מאות דולרים עבור כרטיסים, ואחר-כך להוציא כספים עבור שיחות טלפון ומברקים, ולהתעסק שם עם גוים, או עם כאלה שמתנהגים כמו גוים...
- 9 אמנם, נשי ישראל הצדקניות - שהן היו הראשונות בנוגע למתן-תורה (כנזכר לעיל), ובעת חטא העגל, לא התפעלו מה"ערב רב" (כיון ש"כל כבודה בת מלך פנימה"²⁸²), ולא הסכימו לתת מזהבם עבור עשיית העגל²⁸³, ואדרבה: נתנו מזהבם עבור עשיית המשכן (ביחד עם כל י"ג הדברים שמהם נעשה המשכן²⁸⁴) - יודעות את האמת, שהעסק בפרנסה הוא רק "לבוש" לברכתו של הקדוש-ברוך-הוא,
- 10 - וכמו שכתב ה'צמח צדק'²⁸⁵ ש"המרה בלבושים לא העדיף מאומה, ואדרבה, מקלקל יותר, הא למה זה דומה, לאדם שתופר לו בגד שצריך לתופרו כמדת גופו, ואם הוא ב' אמות, ועושה לו לבוש מג' או ד' אמות, הרי זה מקלקל, וגורם שיכשל בו ויפול לגמרי" (נוסף לכך שלבושים כאלו אינם מוסיפים לו כבוד, "מכבדותא"²⁸⁶, אלא אדרבה, עושים אותו ללעג) -
- 11 ואילו העיקר היא ההתעסקות בתורה ותפלה, ודוקא על-ידי-זה מקבלים מהקדוש-ברוך-הוא כל המצטרך, כמו שכתוב²⁸⁷ "אם בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה" [שזהו ענין היסורין שעל ידם

(271) ריש יומא.
 (272) יבמות סב, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' אישות פט"ו הי"ט.
 (273) חו"מ הל' אונאה בסופן. וש"נ.
 (274) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י.
 (275) מכילתא שם, יא. דב"ר פ"ז, ח.
 (276) ישעי' סא, ט.
 (277) ראה עירובין סה, א.
 (278) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. הל' מלכים בסופן.
 (279) בראשית ב, יח"ב.
 (280) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש הנ"ל סכ"ט ואילך (תורת מנחם שם ע' 47 ואילך).
 (281) ג, יח ואילך. וראה ב"ר רפ"ח ובמפרשים. תנחומא תשא טז. פרש"י ובחי' תשא לא, יח.
 (282) תהלים מה, יד.
 (283) פרדר"א פמ"ה. הובא בטווא"ח סתי"ז.
 (284) פרש"י ר"פ תרומה. תנחומא שם ה.
 (285) בסהמ"צ מצות תגלחת מצורע (דרמ"צ קז, ב). וראה גם לקו"ת תצא לו, ג.
 (286) שבת קיג, סע"ב. וש"נ.
 (287) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י.

- 1 ניתנת התורה³⁴ - לא יסורים כפשוטם חס-ושלום, אלא עמל ויגיעה בתורה], אזי "ונתנה הארץ יכולה"²⁸⁸,
 2 בריבוי בכמות ובאיכות, "חטים ככליות"²⁸⁹, "ועץ השדה יתן פריו"²⁸⁸, שאפילו אלני סרק יעשו פירות²⁹⁰,
 3 והיינו, שגם מי שאין לו שכל לעשות מסחר, מצליח במסחר ונעשה עשיר גדול (על-ידי האתערותא
 4 דלתתא מצדו, שנותן "כל חלב לה").
- 5 ובזה ניתוסף עוד יותר על-ידי ההתייחסות ל"ביתו זו אשתו" באופן שמכבדה יותר מגופו, כי "כמים
 6 הפנים לפנים גו"²⁹¹, כך, שגם היא מרגישה את הצורך האמיתי שלו, ומוסיפה בהנהגתה באופן שהבית
 7 כולו נעשה בית ה', ובו שורה ברכת ה' בנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות, ופרנסה בהרחבה, בדרך
 8 הטבע ועד באופן שלמעלה מהטבע.
- 9 ו"כימי צאתך מארץ מצרים"²⁹² - שנשי ישראל העמידו בתי כהונה ובתי מלכות²⁹³, וכמו כן מעמידים
 10 עתה בתי כהונה, שהוא ענין התפילה, ובתי מלכות, שהוא ענין התורה, "מאן מלכי רבנן"²⁹⁴, ועל-ידי-זה
 11 זוכים לגאולה האמיתית והשלימה, בטוב הנראה והנגלה, בעגלא דידן.
- 12 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בבא הר' -
 13 ג' פעמים), והניגון "ניע זשוריצי כלפפצי".
- 14 אחר-כך אמר "לחיים" לכל הקהל, באמרו: אצל כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר היה הנוסח "לחיים
 15 עם כל הפירושים"²⁹⁵.
- 16 ואחר-כך עמד מלוא קומתו, והתחיל לנגן הניגון "הושיעה את עמך", ורקד על מקומו זמן רב בשמחה
 17 גדולה.
- 18 ואחר-כך אמר:]
- 19 כיון שביום ראשון ייערך ה"כינוס תורה"²⁹⁶ - יקחו עבור הכינוס את הלחם (החלות) והמשקה
 20 מהתועדויות זו, וימשיכו מ"זמן מתן תורתנו" בהכינוס, ומהכינוס על כל השנה כולה, שתהיה שנת תורה,
 21 ביחד עם ה"טבעת קידושין" (כדברי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר²⁹⁷), ועד שיומשך גם על כל השנים
 22 הבאים לקראתנו - בתוככי כלל ישראל - לשלום.
- 23 [לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה, נתן כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א בידו הקדושה לכל
 24 אחד ואחד מ"כוס של ברכה"].
- 25 (טרם צאתו אמר:) קיץ שמח וקיץ בריא, והתחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

(295) ראה סה"ש תרפ"ח ע' 14. תש"ג ע' 169. תש"ז ע' 138.
 ה'שי"ת ע' 376.
 (296) ראה גם שיחת ש"פ נשא, ט' סיון ס"ו (לקמן ע' 78).
 (297) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תרצ"ו בסופה (סה"ש תרצ"ו
 ע' 151). אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' רעז (נעתק ב"היום יום"
 כח תשרי). וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ד ס"ג (תורת
 מנחם - התועדויות ח"מ ע' 39). וש"נ.

(288) שם, ד.
 (289) תענית כג, רע"א. וש"נ.
 (290) כתובות בסופה. תו"כ ופרש"י עה"פ.
 (291) משלי כז, יט.
 (292) מיכה ז, טו.
 (293) שמות א, כא ובפרש"י.
 (294) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

בס"ד. שיחת שבת פרשת נשא, ט' סיון, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. דובר בהתוועדות דחג השבועות¹ אודות פירוש הבעל-שם-טוב² על מאמר המשנה³ "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", שכאשר קורא את המגילה באמרו שזהו ענין שאירע פעם, לפני שנים רבות, ואילו עתה אינו אלא זכרון בעלמא, אזי "לא יצא", כי כל עניני תורה ומצוות הקשורים עם זכרון לענין שאירע פעם, אינם באופן שזהו רק זכרון בעלמא, אלא באופן שאותו ענין חוזר ומתחדש עוד פעם.
- 2
- 3
- 4
- 5 ובפרט על-פי פירוש האריז"ל⁴ על הפסוק⁵ "והימים האלה נזכרים ונעשים", שכאשר "נזכרים" [נאפילו "נזכרים" בלבד, ותו לא, אבל "נזכרים"] כדבעי, אזי "נעשים", והיינו, שכל ההמשכות הארות והשפעות שנפעלו ב"ימים האלה" בפעם הראשונה, חוזרים ונמשכים עוד פעם.
- 6
- 7
- 8 וכן הוא בנוגע לחג השבועות, "זמן מתן תורתנו" - שאין זה ענין שאירע רק בששה בסיון בשנת ב' אלפים תמ"ח, אלא בששה בסיון בכל שנה חוזר ומתחדש הענין דמתן-תורה, כך, שגם עכשיו ישנו אותו "רעש" ("טומל און שטורעם") כמו בפעם הראשונה. וכמ"כ גם בנוגע לשאר הימים-טובים - חג המצות וחג הסוכות. ולא רק בנוגע לימים-טובים עצמם, אלא גם בנוגע לענינים שלפניהם ושלאחריהם, היינו, ההכנות והתוצאות, שגם הם חוזרים ומתחדשים.
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13 ומזה מובן גם בנוגע ליום השבת-קודש הזה שבא מיד לאחרי חג השבועות - נוסף לכך שעיקר העליה של חג השבועות (ובפרט כשחל באמצע השבוע, כבקביעות שנה זו) נעשית ביום השבת שלאחריו, כי ביום השבת נאמר⁶ "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", שכל הענינים שהיו בימים שלפני-זה הם באופן של כליון עצום בתכלית כו' - שבו "נזכרים ונעשים" כל הענינים שנפעלו בשבת הראשונה שלאחרי מתן-תורה.
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18 ב. ביאור מעלת השבת הראשונה שלאחרי מתן-תורה, לא רק לגבי השבתות שלפני מתן-תורה⁷, שהיו קודם ביטול הגזירה⁸, אלא גם לגבי השבת שבו ניתנה התורה, שהשבת כולו (גם מעלי שבתא¹⁰) הוא לאחרי מתן-תורה¹¹ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ח עמוד 49 ואילך.
- 19
- 20
- 21
- 22 ג. ועילוי זה צריך לפעול עבודה נעלית יותר בכל עניני השבת, הן בענין ד"זכור", קום ועשה, והן בענין ד"שמור", שב ואל תעשה¹².
- 23

(נח ח, כב. וראה סנהדרין נח, סע"ב) שישנו אצל בני-נח (ראה פרשת דרכים בתחלתו. ועוד).

(8) ואצל האבות והשבים - אפילו לפני ההכנה למ"ת שהיתה ע"י גלות מצרים, "כור הברזל" שצירף וזיכך את ישראל (תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. ובכ"מ), ולכן, אף שהיו למעלה מהעולם כו', שהרי "האבות הן הן המרכבה" (ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו) וכן י"ב השבים, שהם כנגד י"ב בקר דבריהם, מרכבתא תתא (תו"א יוחי (בהוספות) קג, סע"א. ובכ"מ) - הרי זה שלא בערך לגבי העילוי שנפעל ע"י ביטול הגזירה במ"ת, שתחתונים יעלו לעליונים.

(9) שהוא גם הכנה ליומא דשבתא, כמובן גם מדין קידוש, ש"אם שכח או עבר ולא קידש בלילה יש לו תשלומין למחר כל היום" (שו"ע אדה"ז או"ח סרע"א סט"ז. וש"נ), ומזה מובן, שהקידוש בלילה הוא באופן של "פעולה נמשכת" גם ביום.

(10) וגם ההכנה לשבת במשך כל השבוע - ש"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת" (ע"ז ג, סע"א) - היא לאחרי מ"ת.

(11) ראה לקמן ס"ו.

(12) ראה גם רמב"ן יתרו כ, ח.

(1) שיחת יום ב' דחה"ש סכ"ב (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ז ע' 50).

(2) ראה כתר שם טוב בהוספות ס"ק. וש"נ.

(3) מגילה רפ"ב (יז, א).

(4) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(5) אסתר ט, כח.

(6) בראשית ב, א.

(7) שהרי הענין דשמירת שבת ה' גם קודם מ"ת, וכמ"ש בעשרת הדברות עצמם: "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלקיך", "קודם מתן תורה, במרה" (ואתחנן ה, יב ובפרש"י); ועוד לפני" - כשבנ"י היו במצרים, כדאיתא במדרש (שמו"ר פ"א, כח) שמשם "אמר לפרעה, מי שיש לו עבד, אם אינו נח יום אחד בשבוע, הוא מת, ואלו עבדיך, אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע, הם מתים, אמר לו, לך ועשה להן כמו שתאמר, הלך משה ותיקן להם את יום השבת לנוח"; ועוד לפני" - אצל האבות (והשבים), שקיימו כל התורה כולה עד שלא ניתנה (וכמבואר בספרים כיצד אין זה בסתירה לאיסור ד"יום ולילה לא ישובתו")

1 וכל זה - מצד אמיתית הענין כשלעצמו, גם אם הוא אינו יודע ומרגיש זאת, כיון שאוחז רק בקבלת
 2 עול, ועל-אחת-כמה-וכמה אם הענין הוא אצלו באופן של "שמיעה", הבנה והשגה, ועד שעל-ידי ההבנה
 3 וההשגה נתאמת הענין בתכלית כמו על-ידי ראייה, בבחינת "רואין את הנשמע"¹³.
 4 ועל-ידי-זה נמשך גם בכל שאר שבתות השנה, כדברי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר בנוגע לשבת
 5 בראשית¹⁴, שבא לאחרי העבודה של חודש תשרי, שאופן העמידה ("ווי מ'שטעלט זיך אָוועק") בשבת
 6 בראשית פועל ונמשך ("אָזוי גייט עס אָוועק") בכל השבתות של כל השנה, ומזה מובן גם בנוגע לשבת
 7 שלאחרי מתן-תורה, ובמכל-שכן, כי השבת שלאחרי מתן-תורה קשורה עם יציאת מצרים ("זכר ליציאת
 8 מצרים"¹⁵), שזהו ענין של הנהגה נסית, שלמעלה מהנהגה טבעית ששייכת לשבת בראשית, ואם כן,
 9 בודאי שפועלת על כל השבתות של כל השנה, עד לשבת שלאחרי מתן-תורה של השנה הבאה עלינו
 10 לטובה ולברכה.

* * *

11 ד. המשך הביאור בענין "רואין את הנשמע ושומעין את הנראה" - הביאור במה שכתוב בהפטרות
 12 פרשת נשא¹⁶: "לו חפץ ה' גו' לא הראנו את כל אלה וכעת לא השמיענו כזאת", בגלל ש"שומעין את
 13 הנראה" (שעניני העולם הם באופן של שמיעה) הוא ענין נעלה יותר מאשר "רואין את הנשמע" (שענין
 14 האלקות הוא באופן של ראייה); והביאור בשיטת רש"י, שבפסוק¹³ "רואים את הקולות" מפרש "רואין
 15 את הנשמע", כשיטת ר"ע, ובפסוק¹⁷ "לאמר" מפרש "שהיו עונין על הן הן ועל לאו לאו" כשיטת ר"י,
 16 כי המענה "על לאו הן" קשור עם הענין היותר נעלה ד"שומעין את הנראה", ואילו על-פי פשוטו של
 17 מקרא יש הכרח מהפסוק "וכל העם רואים את הקולות" רק על הענין ד"רואין את הנשמע", ולכן יש
 18 לפרש בתיבת "לאמר" שהמענה היה בדיוק כפי ששמעו: "על לאו לאו" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת
 19 אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁸ ב'לקוטי שיחות' חלק ו' עמוד 119 ואילך.
 20 ה. ויש להוסיף ולבאר הוראה בעבודה - על-פי מוסר, וביותר על-פי חסידות - מכל האמור לעיל:
 21 אף-על-פי שבזמן מתן-תורה נמצא יהודי במעמד ומצב של התעוררות גדולה, ומוכן לכל דבר טוב
 22 כו' (וכמו ההתעוררות שביום הכיפורים¹⁹, ובפרט בשעת תפלת נעילה²⁰) - יכול להיות שלאחרי כן,
 23 כשיוצא לעסוק בעניני העולם, יצטרך ללחום עם היצר הרע אפילו על דברים פשוטים ביותר. וכיון שכן,
 24 הרי יכול ליפול ברוחו כו'.
 25 ועל זה אומר רבינו הזקן²¹, ש"גם אחרי הדברים והאמת האלה, לא יפול לב האדם עליו כו'"
 26 (ואדרבה: נפילת הרוח גופא היא עצת היצר, שעל-ידי-זה יוכל לנצחו כו'), כי בנוגע למעמד ומצב דזמן
 27 הגלות נאמר²² "היינו כחולמים", וכשם שבחלום יכול להיות חיבור ב' הפכים, כך יכול להיות גם בעבודת
 28 האדם²³.

29 ויתירה מזה: "היינו כחולמים", בכ"ף הדמיון בלבד, כי באמת אין זה לגמרי כמו חלום, ששני ההפכים
 30 שבו אינם אמת, ואילו בנדון-דידן, הרי העבודה היא עבודה אמיתית, אלא שכאשר באים לעניני העולם
 31 אזי ישנו ההעלם וההסתור של נפש הבהמית כו', אבל אין זה מוכיח שהעבודה אינה אמיתית חס"ו ושלום.

(20) ראה מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' קנ. וש"נ. קונטרס

העבודה ע' 34.

(21) ראה תו"א ד"ה שיר המעלות גו' היינו כחולמים (וישב
 כח, ג ואילך). וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ב ע' 254
 ואילך.

(22) תהלים קכו, א.

(23) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד ס"כ (תורת מנחם

- התוועדויות חמ"ג ע' 379). וש"נ.

(13) מכילתא ופרש"י שם, טו.

(14) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 295 הערה 22.

וש"נ.

(15) ראה שער הכולל פי"ז סכ"ט. וש"נ.

(16) ס' שופטים יג, כג.

(17) יתרו כ, א.

(18) בשילוב שיחת יום ב' דחה"ש שנה זו.

(19) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' עח (נעתק ב"היום

יום" ג"ד סיון).

1 וראיה לדבר - ממתן-תורה:

2 מה שכתוב במתן-תורה "וכל העם רואים את הקולות" - היה ודאי באמת, ש"כל העם", אפילו הפחות
3 שבפחותים, ואפילו ה'ערב רב', ועל-אחת-כמה-וכמה בני-ישראל, כששמעו מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו
4 "אנכי גו'"²⁴, היה זה אצלם באופן של ראייה, ועד ש"פרחה נשמתן", והחזירה להם הקדוש-ברוך-הוא
5 בטל תחיה²⁵.

6 ואף-על-פי-כן, ראו גם את מציאות העולם ("רואין את הנראה"²⁶), ועד שבאותו רגע ממש היה גם
7 הדיבור "לא יהיה לך"²⁷ (שהרי "אנכי" ו"לא יהיה לך" נאמרו בדיבור אחד²⁸), כך, שראו לא רק את
8 מציאות העולם, אלא ראו גם מציאות של עבודה-זרה, והוצרכו לענות על זה: "לאו".

9 [ועל-דרך שמצינו בנוגע לרשב"י ורבי אלעזר בנו, שאף שגדלה מעלתם ביותר, וכדברי רשב"י "ראיתי
10 בני עליה והם מועטין . . אם שנים הן, אני ובני הן"²⁹, מכלל-מקום, הוצרכו להיות במערה י"ב שנים,
11 ואחר-כך נאמר להם "חזרו למערכתם" למשך שנה נוספת³⁰, בכדי ששייכותם לעולם תהיה באופן של
12 תיקון, ולא באופן של חורבן, ורק אז היו יכולים לפעול מילוי שליחותם בעולם].

13 ומזה מובן גם בנוגע למעמדו ומצבו של יהודי שנמצא בהתעוררות גדולה כו', וזהו בודאי ענין אמיתי,
14 ואף-על-פי-כן, לאחריו כן, זקוק הוא להלחם עם היצר.

15 אמנם, כל זה הוא רק בהתחלת העבודה, שכיון שצריכה להיות באופן ד"מעט מעט אגרשנו"³¹, הרי
16 זה באופן ש"רואין את הנשמע" (רוחניות ואלקות), ורואים גם מציאות העולם; אבל התכלית היא -
17 שיהיה גם הענין שנתפרש בתורה שבעל-פה [וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו לספר הי"ד³²: "כל המצוות
18 שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו, שנאמר³³ ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה, תורה, זו
19 תורה שבכתב, והמצוה, זו פירושה . . תורה שבעל-פה"] - בדברי המכילתא - שהיו גם "שומעין את
20 הנראה".

21 וכיון שמפורש הדבר בתורה שבעל-פה, הרי זה ענין שישנו כבר "בפיך ובלבבך", וצריך רק להמשיך
22 זאת ב"לעשות"³⁴.

23 וענין זה יכול להיות אצל כל אחד מישראל; החילוק הוא רק שיש מי שיכול להגיע לזה בשעה קלה,
24 ויש מי שזקוק ליגיעת נפש ויגיעת בשר (כמבואר ב'תניא'³⁵ טעם הדבר), אבל גם הוא יכול להגיע לזה.
25 וכיון ש"לא ידח ממנו נדח"³⁶, בודאי יגיע לזה.

26 ועד שיקויים היעוד³⁷ "ואולך אתכם קוממיות", "כשתי קומות"³⁸, הקומה של נפש האלקית והקומה
27 של נפש הבהמית (וכמדובר פעם הדיקן שבזה, ששניהם נכללים בתיבה אחת)³⁹, בביאת משיח צדקנו,
28 בעגלא דידן.

* * *

(32) בתחלתה.
(33) שם כד, יב.
(34) נצבים ל, יד.
(35) פמ"ב (נט, ב).
(36) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת
לאדה"ז פ"ד סה"ג.
(37) בחוקותי כו, יג.
(38) ב"ב עה, א. וש"נ.
(39) ראה ד"ה והתהלכתי גו' ואולך אתכם קוממיות תשכ"ב
(תורת מנחם - התוועדיות חל"ג ע' 417 ואילך). וש"נ.

(24) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.
(25) שבת פח, ב. וראה תניא ספ"ו.
(26) ואף שבודאי היו יחידי סגולה שהיו "שומעין את
הנראה", מ"מ, בנוגע ל"כל העם", נאמר רק שהיו "רואין את
הנשמע", אבל לא היו "שומעין את הנראה", אלא "רואין את
הנראה".
(27) שם, ג.
(28) שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ד ס"ח. וש"נ.
(29) סוכה מה, ב.
(30) שבת לג, ב. וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 309. ועוד.
(31) משפטים כג, ל.

- 1 ו. המשך ביאור החידוש של השבת הראשונה שלאחרי מתן-תורה (כנזכר לעיל סעיף ב)
- 2 - על-פי דרשת המכילתא על הפסוק⁴⁰ "מחלליה מות יומת", "הרי הגוים שהקיפו את ארץ ישראל
- 3 וחיללו ישראל את השבת, שלא יהיו ישראל אומרינן הואיל וחללנו את מקצתה נחלל את כולה . . (אלא)
- 4 אפילו כהרף עין", שהקא-סלקא-דעתך "נחלל את כולה" הוא בגלל שהקביעות דשבת (אף ש"מקדשא
- 5 וקיימא"⁴¹) תלויה בהמנין דבני-ישראל* [כדמוכח מהדין דה"מהלך בדרך ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה
- 6 ימים ומשמר יום אחד"⁴² - לשיטת הרדב"ז⁴³ שזהו מדאורייתא, ואפילו לשיטת רש"י שזהו מדברי
- 7 סופרים**], ומציאותו של מנין זה (כמו בספירת העומר שמצוותיה אחשביה) היא רק כשנוגע לדיני שבת
- 8 (מנין על-פי תורה - היינו בנפקא-מינה בד"ת), ולכן, כאשר על-פי תורה חייבים כל בני-ישראל לצאת
- 9 למלחמה, ולא לשבות, בטלה כל המציאות ד"יום השביעי" (שאינה יכולה לחול על חלק מהיום)***.
- 10 ובנוגע לשבת דמתן-תורה - הרי הציווי דשבת בסיני, ביטל את הציווי במרה, ונמצא, שהשעות שלפני
- 11 מתן-תורה לא נקבעו בתור יום השביעי (בנוגע מכאן ולהבא); וכיון שקודם שנאמר הפסוק "מחלליה גו'"
- 12 לא חלה מציאות השבת על חלק מהיום, נמצא, שגם השעות שלאחרי מתן-תורה לא היו שבת. ולכן,
- 13 ענין השבת מצד מתן-תורה היה לראשונה בשבת שלאחרי מתן-תורה -
- 14 הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' הנ"ל סעיף ב'⁴⁶.
- 15 [כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א אמר, שענין הנ"ל הוא בתור השתתפות בה"כינוס תורה" בשייכות
- 16 לחג השבועות, זמן מתן-תורה⁴⁷].

* * *

- 17 ז. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר.

* * *

- 18 ח. כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אמר, שכיון שנמצאים כאן חתנים⁴⁸ ומחותנים - ינגנו ניגון ששייך
- 19 לחתנים.

(*) ולחידודא על-כל-פנים יש לומר דילפינן זאת ממכילתא זו.

(**) ובדוגמת (להמ"ד⁴⁴) דספירת העומר בזמן הזה דרבנן, וחג השבועות - דקביעותו תלויה בזה - מן התורה (ומעין - ולא ממש - דקנין דרבנן מועיל לדאורייתא⁴⁵).

(***) המדובר הוא ב"מציאות" (המיוחדת במינה) דהזמן - כבספירת העומר, דצריך להיות ספירה על-פי תורה (מה-שאינ-כן נכרי או יהודי שסופר לא לעומר), וזו עושה הזמן למציאות תורתית. וגם בשבת-קודש נאמר "וביום השביעי", "וישבות ביום השביעי". אלא שחלוקים - דשבת מקדשא וקיימא, ואין זקוקה לישראל דיקדשוה. אבל בנדון המכילתא, דקדושא-ברי-הוא אומר דאף בשבת - וינפש - אין זה שייך לבני-ישראל בשבת זו (ואדרבה - מחוייבים לא לשבות), אם כן אין כאן ענין תורתי שיעשה מציאות "יום השביעי".

באם אין ציווי וכו' - אין תוכן (תורתי) בהמנין ובהמציאות דהזמן (בתור שבת), והיינו בדוגמת המונה הימים דקודם חג השבועות (ומכוון) שלא לספירת העומר.

(46) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ו ע' 114. וש"נ.
(47) והוסיף בכתב-שחוק - בנוגע להדיבור בשבת בעניני נגלה
(ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 284 הערה 56.
וש"נ) - שבמ"ת ניתנה גם נגלה דתורה...
(48) ביום הש"ק זה עלו לתורה חמשה חתנים שיחיו (המור"ז).

(40) תשא לא, יד.
(41) ביצה יז, א.
(42) שבת סט, ב.
(43) ח"א סע"ו.
(44) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתפ"ט ס"ב. וש"נ.
(45) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ו ע' 16. וש"נ.

- 1 ואחר-כך אמר, שזהו ענין ששייך גם למתן-תורה, כדאיתא בגמרא⁴⁹ שכל המשמח חתן "זוכה לתורה
2 שניתנה בחמשה קולות".
- 3 וכיון שמשתדלים לקשר כל ענין עם כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר - יש להעיר, שה' פעמים קול
4 בגימטריא תר"פ⁵⁰ - "בן פרת יוסף"⁵¹.
- 5 ויהי רצון שיהיה אצלם ענין הפירות - "פרו ורבו גו"⁵², "דור ישרים יבורך"⁵³.
- 6 [כאשר אחד המחותנים התחיל לנגן בקול גדול - אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: כיון שישנם
7 חמשה חתנים, צריך להיות "חמשה קולות"⁵⁴].

* * *

- 8 ט. בנוגע להמנהג בתקופה האחרונה ללמוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, הנה כיון שפרשת השבוע
9 היא פרשת נשא, שזהו גם מלשון נשיא, ומתאים גם עם המדובר בפרשה אודות הנשיאים שהתנדבו "שש
10 עגלות צב ושני עשר בקר"⁵⁵ בשביל לשאת את המשכן, וכן התנדבו קרבנות לחנוכת המזבח (שבזה
11 מודגש ששם הסדרה שייך לכל הסדרה עד לסיומה) - נתעכב עתה על פירוש רש"י בנוגע לקרבנו של
12 יששכר, שמביא מיסודו של רבי משה הדרשן כמה רמזים בנוגע לפרטי קרבנות הנשיאים (לאחרי שמבאר
13 בקרבן הראשון כמה פרטים בנוגע לקרבנות עצמם).
- 14 י. הביאור בפירוש רש"י⁵⁶, "וביסודו של רבי משה הדרשן מצאתי וכו'" - דלכאורה אינו מובן: למה
15 לא מספיק לכתוב שהנשיא השני הקריב אותם הקרבנות⁵⁷ (וכן בכל שאר הנשיאים), ומהו הצורך לחזור
16 ולפרש את כל פרטי קרבנות הנשיאים? ומזה מוכח, שלכל נשיא היו כוונות ורמזים מיוחדים. אך
17 על-פי-זה אינו מובן: אם ברוחניות היו חלוקים זה מזה - מדוע בגשמיות⁵⁸ היו כולם בשוה? ולכן מביא
18 רש"י הרמזים ש"ביסודו של רבי משה הדרשן" (ולא דברי המדרש⁵⁹ אודות הכוונות והרמזים של כל
19 נשיא בפני עצמו), שמזה מובן, שקרבנות אלו מורים על ענין אחד כללי שמתחלק לכמה וכמה פרטים;
20 והביאור בשני סוגי הקרבנות: העגלות והבקר שהביאו כל הנשיאים ביחד, והקרבנות שהקריב כל נשיא
21 עבור שבטו⁶⁰ - מצד שתי התכונות שיש לנשיאים: "הם נשיאי המטות", "שהיו שוטרים עליהם במצרים
22 והיו מוכים עליהם", ו"הם העומדים על הפקודים", "שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל"⁶¹;

הרוחניות, שבהגשמי יח' ניכר ענין הרוחניות שבו - הרי בודאי
היו הקרבנות צריכים להיות בגשמיות כמו ברוחניות.
(59) מימרות של תנאים ואמוראים - בניגוד לרבי משה הדרשן
שה' בן דורו של רש"י, אף שה' אדם גדול, ופירושו מקובל וכו'.
(60) ומהחילוקים ביניהם: העגלות והבקר לשאת את המשכן,
שהיו טפלים למשכן, הוצרכו להיות כמו המשכן - ממון ציבור
(שהרי לאחר שכל אחד הביא נדבתו למשכן, נעשה הכל ממון
ציבור, באופן שלכל אחד יש חלק בכל המשכן), ולכן נכללים כל
הנשיאים ביחד; ואילו הקרבנות לחנוכת המזבח - כל נשיא
נמשלו הביא, "ולא שגבה משבטו" (פרש"י שם, יב), ולכן
נפרט קרבנו של כל נשיא.

וזהו גם הביאור בדברי רש"י (שם, יו"ד) "לאחר שהתנדבו
העגלות והבקר לשאת המשכן, נשאם לבם להתנדב קרבנות
המזבח לחנכו" (דלכאורה, הקדימה בכתוב היא רק בנוגע
להקריב בפועל, ומהו ההכרח שגם נשיאות הלב להתנדב קרבנות
המזבח היתה רק לאחר שהתנדבו העגלות והבקר) - כי, נשיאי
ישראל חושבים לכל לראש אודות מה שנוגע לכלל ישראל, ורק
אח"כ חושבים אודות עצמם (כמובן מזה ש"במלאכת המשכן לא
התנדבו תחלה", באמרם, "יתנדבו ציבור מה שיתנדבו כו")
(פרש"י שם, ג). - וראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ו ע'
232 ואילך. וש"נ.

(61) שם, ב ובפרש"י.

- (49) ברכות ו, ב.
(50) פ"ח שער יוה"כ פ"ג. שער הכוונות ענין יוה"כ פ' דרוש
א'. ועוד. - כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בכת-שחוק, שמי שרוצה
יכול לערוך החשבון בעצמו, אבל אין צורך בכך, כיון שהחשבון
כבר נערך ומכוון כו'.
(51) ויחי מט, כב. וראה אוה"ת עה"פ (ת, ב ואילך). ועוד.
(52) בראשית א, כח.
(53) תהלים קיב, ב.
(54) ושאל על א' המחותנים, היכן הוא, והוסיף בכת-שחוק:
האם הוא אומר תהלים עדיין?! - והורה שיאמר לחיים ויהי
בשמחה.
(55) ז, ג.
(56) שם, יט.
(57) ויתירה מזה - שמספיק לכתוב רק "הקריב את קרבנו",
ומעצמו מובן שהקריב אותם הקרבנות, שהרי בתחילת הענין
נאמר (שם, יא) "נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו גו",
שמזה מובן, שהחילוק אינו אלא בנוגע לזמנים, ולא בנוגע
לקרבנות עצמם. וכמובן גם ממ"ש רש"י ש"לא הי' יודע משה
איך יקריבו, אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות", ואם היו
חילוקים בקרבנות עצמם, לא הי' מקום לספק בדבר, כיון
שהמשובח יש לו דין קדימה.
(58) ובפרט שכל ענין המשכן הוא לאחד את הגשמיות עם

- 1 וההוראה שגם תפילת היחיד צריכה להיות קשורה עם כלל ישראל, כמודגש בהקדמת קבלת מצות-עשה
 2 של "ואהבת לרעך כמוך"⁶² קודם התפילה⁶³ - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס
 3 ב'לקוטי שיחות' חלק ח עמוד 41 ואילך.

צריכים לאמרו, כי זה שייך לעיבור ("היום יום" ר"ח ניסן), וכן
 גם מי שיודע בבירור שבטו - שבזה מודגשת אחדותם של כל
 בני"י (לא רק קודם התפלה, אלא) גם לאחר התפלה.

(62) קדושים יט, יח.
 (63) וענין זה מודגש גם באמירת פרשת קרבנות הנשיאים
 בחודש ניסן, ולאח"ז ה"יהי רצון... שבאם אני עבדך משבט כו"
 - כידוע מענה כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שאפילו כהן ולוי

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מערב זמן תורתנו וענינה כהודעת רז"ל הובא ברמב"ם סוף הלכות חנוכה,
 וז"ל גדול השלום **שכל התורה** ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי
 שלום.

דברתי עמו איזה פעמים בעל פה, וגם כתבתי במכתבי, אשר מוכרח להיות שלום בין אנשי,
 וכפתגם כ"ק אדמו"ר הצ"צ א.ב.ג.ד. אחדות ברכה, גאווה דלות, והפירוש הם הענינים בגשמיות
 ועאכו"כ ברוחניות. ומובן ג"כ שאם לא הי' כל סיבה להיפך השלום, הרי אין צורך לזרז אודותו
 ולהזהיר עליו בכמה אופנים, וע"כ צ"ל שאפילו אם השכל מוכיח שצ"ל היפך השלום ולא עוד אלא
 אפילו שכל אמיתי ושכל דנפה"א אומר כן, הנה בכל זה ישתדלו בענין השלום, ולכן באו האזהרות
 הרבות והבטחות הנפלאות בענין השלום, ועיין ג"כ בלקו"ת לג' פרשיות ס"פ נח.

וכיון שנוסף על כל הנ"ל, הנה על כאו"א נאמר שהוא קרוב אצל עצמו ובמילא נוגע הוא בדבר,
 והשודד דאהבת עצמו אי אפשר שלא יעור, וכמובא בש"ס בגדולי האמוראים בכגון דא, הרי אין כלל
 מיעוט הדמות ופחיתות הכבוד ח"ו אם תהי' סברא גם בעיני עצמו שאפשר נראה לו המצב והענינים
 לא כמו שהם לאמיתתם כיון שנוגע הוא בדבר.

ולאחר כל זה אפילו את"ל שצודק הוא בכל המאה אחוז, הרי אי אפשר שמוסד איזה שיהי'
 יתנהג ע"י כמה אנשים בדיעות שונות, והרי כבר ידוע, דבר אחד לדור ולא שני דברים, אף שתשועה
 ברוב **יועץ** - הנה מוכרחים להסמך על החלטת אלו שהם מנהלי המוסד אף שגם הם בני אדם, ובמילא
 עלולים לטעות, ואי אפשר באופן אחר שיכניס בלי סדר בכל המוסדות, ובפרט במוסד דקדושה
 שהיצה"ר עומד ומצפה לכל תנועה קלה של היפך ההתחזקות ולכל תנועה קלה של פירוד הלבבות כדי
 לגדלה כו' וכו'.

וכבר כתבתי לו פעם שבשעה שכ"ק מו"ח אדמו"ר הי' מנהל פועל בתומכי תמימים דליובאוויטש
 בליובאוויטש, הנה אפילו כ"ק אביו אדמו"ר נ"ע, לא הי' מתערב בעניני הישיבה אלא על ידו, וקרה
 פעם שהי' - מאיזה סיבה חילוקי דיעות ביניהם, וכ"ק אדמו"ר נ"ע אמר שיעשו ע"פ הוראת כ"ק מו"ח
 אדמו"ר, ומזה בנין אב, וק"ו למה שכותב אודות ההנהלה...

בס"ד. משיחת יום ב' רחג השבועות* ה'תנש"א.

- בענין תורה חדשה מאתי תצא -

שמצינו בכ"מ¹² שמישיח ילמד פנימיות התורה את כל העם.

(ב) חידוש (גם) בהלכות התורה – כדאיתא במדרש⁴ בנוגע ללוי'תן ושור הבר, "כי צד הם נשחטים, בהמות נותן ללוי'תן בקרניו וקורעו וללוי'תן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחרו. . . זו היא שחיטה כשירה (בתמי"), ולא כך תנינן¹³ הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר והמגרה והשנים מפני שהן חונקין. . . אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא" – חידוש בהלכות התורה ששחיטה כזו תהי' כשירה.

ג. וצריך להבין:
"דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת, שנאמר¹⁴ את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, ונאמר¹⁵ והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, הא למדת שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם, וכן הוא אומר¹⁶ חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר¹⁷ לא בשמים היא, הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה¹⁸."

ועפ"ז צריך ביאור בהענין ד"תורה חדשה מאתי תצא", "ע"י משיח" ש"נביא גדול הוא" – הרי כלל ש"לא בשמים היא", ו"אין נביא ראי לחדש דבר"? ובפרטיות יותר – הן בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה, והן (ועאכו"כ) בנוגע לחידוש בהלכות התורה:

באיהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו, אלא בתוכו מלוכב פנימיות ותעלומות חכמה כו".

(12) ראה לקר"ת צו יז, א ואילך. שער האמונה פנ"ו ואילך. ועוד.

(13) חולין טו, ב – במשנה.

(14) פ' ראה יג, א.

(15) נצבים כט, כח.

(16) אמור כג, כד.

(17) נצבים ל, יב.

(18) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

א. מהחידושים העיקריים בימות המשיח – כפס"ד הרמב"ם ש"באותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת. . . שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד (המלך המשיח) בעל חכמה יהי' יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה"י¹, "ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם".

ובלשון חז"ל – מיוסד על הפסוק³ "כי תורה מאתי תצא" שנאמר ביעודי הגאולה – "תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא"⁴, "עתיד⁵ הקב"ה להיות יושב. . . ודורש תורה חדשה שעתידי ליתן ע"י משיח"⁶.

ויש לומר, שענין זה מרומז בדברי הרמב"ם שמלך המשיח "בעל חכמה יהי' יתר משלמה ונביא גדול הוא. . . ולפיכך ילמד כל העם" – שכיון ש"נביא גדול הוא" לכן תתגלה אליו ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא", וילמדה לכל העם.

ב. ובביאור הענין ד"תורה חדשה" דלעתיד לבוא – ב' פירושים-אופנים:

(א) החידוש הוא בהתגלות טעמי וסודות התורה – כדאיתא בירושלמי⁷ "יש דברים שמשקינ עליהם את הפה (משקינ השפתים עליהם וסותמין את הפה ואין לגלותן⁸) כד"א⁹ ישקני מנשיקות פיהו", וענינים אלו יתגלו ב"תורה חדשה" דלעתיד לבוא, ש"מובטחים¹⁰ מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי ומסתר צפונותי"¹¹, וכפי

(* בתור השתתפות ב"כינוס תורה" מתקיים באסרו-חג (וראה לקמן סי"ד).

(1) הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(2) סוף הל' מלכים.

(3) ישעי' נא, ד.

(4) ויק"ר פי"ג, ג.

(5) יל"ש ישעי' רמז תכט.

(6) וראה גם פ' הרד"ק ומצו"ד עה"פ: "כי המלך המשיח יורה כו".

(7) ע"ז פ"ב סוף ה"ז.

(8) פ' פני משה.

(9) שה"ש א, ב.

(10) פרש"י עה"פ.

(11) ראה תניא אגה"ק סי"ט: "טעמי מצוות לא נתגלו. . . וגם

ה"חידוש" נעשית ע"פ כללי התורה שניתנו למשה
בסיני, ה"ז כלול (בהעלם) בתורה וניתן למשה מסיני.
ועד"ז יש לומר בנוגע ל"תורה חדשה" שתתגלה
לעתיד לבוא - שבמתן תורה (שהו"ע חד-פעמי,
שהרי לא יהי' עוד הפעם מתן-תורה²⁵) ניתנו כל
עניני התורה כולה, גם הענינים ד"תורה חדשה
מאתי תצא" שיתגלו ע"י משיח, טעמי וסודות
התורה שניתנה כולה (יחד עם "סוד טעמי" ומסתר
צפונותי") למשה מסיני, וכלולים בהעלם בתורה
שניתנה למשה מסיני, אלא שיש חילוק יסודי
ועיקרי בין החידושים שמתגלים ע"י תלמיד ותיק
בזמן הזה ל"תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא:
החידושים בתורה שמתגלים בזמן הזה - כיון
שהתגלותם היא ע"י היגיעה בשכלו (המובל) של
תלמיד ותיק, מובן, שגם קודם התגלותם (בהיותם
בהעלם) ה"ה כלולים בתורה באופן שיש ביכולת
האדם למוצאם ולגלותם (העלם שישנו במציאות)
מן ההעלם אל הגילוי.

משא"כ ה"תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא
- כיון שאין ביכולת האדם (תלמיד ותיק) לגלותם,
כי אם ע"י הקב"ה בעצמו, "תורה חדשה מאתי
תצא", מובן, שהתכללותם בתורה היא באופן של
העלם לגמרי שאינו שייך לגילוי (העלם שאינו
במציאות), ולכן "התגלותם" לעתיד לבוא ע"י
הקב"ה הו"ע של חידוש, "תורה חדשה", באיך-ערוך
לגמרי לתורה שבזמן הזה, כמארז"ל²⁶ "תורה שאדם
למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח".

ה. ועפ"ז מובן שהתגלות ד"תורה חדשה
מאתי תצא", "ע"י משיח" ש"נביא גדול הוא", היא
חלק ובכלל התורה שניתנה למשה מסיני, ש"אין לה
לא שינוי כו' לא בשמים היא", ו"אין נביא רשאי
לחדש דבר":

(א) בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה ע"י
הקב"ה, "מאתי תצא" - אף שדרגת התורה שאינה
יכולה להתגלות ע"י האדם אלא ע"י הקב"ה
בעצמו ("מאתי") היא שלא בערך כלל לשכלו של
האדם למטה, והתורה "לא בשמים היא"²⁷, הרי עז"נ

בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה - כיון
שטעמים וסודות אלו אינם מתגלים ע"י הלימוד
והיגיעה בפרד"ס שבתורה¹⁹, כי אם, ע"י ש"תורה
חדשה מאתי תצא", "ע"י משיח" ש"נביא גדול
הוא", ה"ז לכאורה גדר של "נבואה", ולא גדר של
"תורה"²⁰?

ובנוגע לחידוש בהלכות התורה - כיון
שמפורש בתורה ששחיטה בסכין פגומה אינה
כשרה, איך יתכן שלעתיד לבוא תהי' שחיטה זו
מותרת, היפך הכלל שהתורה "אין לה לא שינוי
כו', כל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם,
וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר לא
בשמים היא"?

ד. ויובן בהקדם הביאור בחידושי תורה בזמן הזה,
כמארז"ל²¹ "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש²²
הכל ניתן למשה מסיני" - "לחדש" דייקא, חידוש
של התלמיד ותיק, וביחד עם זה "ניתן למשה
מסיני":

במתן-תורה ניתנו למשה כללי התורה²³ שעל ידם
יודעים "לסבור סברות בהלכות ולפלפל בהן
בקושיות ופירוקים לירד לעומק הסברות וטעמי
ההלכות להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר
ולחדש חידושי הלכות . . . וכן בדרשות ההגדות
להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה' . . . כי רוב
סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים
באגדות"²⁴. ולכן: מצד זה שהתלמיד ותיק התייגע
בשכלו למצוא ולגלות דבר זה (ע"פ כללי התורה),
ה"ז חידוש שלו; ומצד זה שמציאות וגילוי

(19) כמו בפנימיות התורה שנתגלתה בזמן הזה - ש"רוב
סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים באגדות"
(הל' ת"ת לאדה"ו פ"ב ה"ג), "דברי חכמים שהסמיכום על מדרש
הפסוקים שהן ההגדות" (שם פ"א ה"ד). וראה בארוכה שומר
אמונים (להר"י אירגס) וויכוח ראשון.

(20) בביאור החילוק שביניהם - ראה בארוכה לקו"ש ח"ט
ע' 177 ואילך. וש"נ.

(21) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר
רפמ"ו. ויק"ר רפכ"ב. קה"ר פ"א, ט (ב). פ"ה, ח (ב). ועוד.

(22) ולהעיר, ש"כל איש ישראל יכול לגלות תעלומות חכמה
ולחדש כל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר . .
ומחוייב בדבר" (תניא אגה"ק סכ"ו קמה, א). וראה הל' ת"ת
לאדה"ז פ"ב ה"ב).

(23) ראה שמו"ר פמ"א, ו: "וכי כל התורה למדה משה כו'
אלא כללים למדוהו כו'" (וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 252
ואילך. וש"נ).

(24) לשון אדה"ז בהל' ת"ת שם.

(25) סה"מ תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. תקמו. תער"ב

ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע'
57. ועוד.

(26) קה"ר פ"א, ח. ועד"ז שם רפ"ב.

(27) ראה ב"מ נט, ב.

— כמ"ש הרגצ'ובי³³ בנוגע להוראת שעה דאליהו ³¹
 בהר הכרמל שנלמדת ממ"ש³⁴ "השמר לך פן ³²
 תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", "אבל אתה ³³
 מעלה בכל מקום שיאמר לך הנביא כדרך שהעלה ³⁴
 אליהו בהר הכרמל" [דלכאורה מהו הצורך בלימוד ³⁵
 מיוחד נוסף על כללות הלימוד דהוראת שעה ³⁶
 ממ"ש³⁵ "אליו תשמעון", "אפילו אומר לך עבור ³⁷
 על אחת מכל מצות שבתורה . . . הכל לפי שעה ³⁸
 שמע לו"³⁶], שהחידוש בזה ש"אין עליו שם שחוטי ³⁹
 חוץ כלל והוה קרבן", היינו, שאין זה היתר לעבור ⁴⁰
 על האיסור דשחוטי חוץ, כי אם שבזה לא נאמר ⁴¹
 מלכתחילה האיסור דשחוטי חוץ³⁷. וי"ל שעד"ז יהי' ⁴²
 החידוש דהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הליתין ⁴³
 — שהקב"ה יגלה "חידוש תורה" (חידוש שאינו ⁴⁴
 יכול להתגלות בזמן הזה ע"י תלמיד ותיק, כי אם ⁴⁵
 ע"י הקב"ה) שדיני שחיטה לא נאמרו מלכתחילה ⁴⁶
 על שחיטה זו]. ⁴⁷

ואף שחידוש זה שאינו יכול להתגלות ע"י ⁴⁸
 תלמיד ותיק שלומד ע"פ כללי התורה, כי אם ע"י ⁴⁹
 הקב"ה, אינו בכלל התורה ש"לא בשמים היא"³⁸ - ⁵⁰

1 "תורה חדשה מאתי תצא" ("תצא" דייקא, ולא
 2 "תנתן" וכיו"ב), שתצא מן השמים ("מאתי")
 3 ותבוא למטה בארץ, בהבנה והשגה דשכל האדם.
 4 ויש לומר, שהציאה מן השמים ("מאתי תצא")
 5 לבוא למטה בארץ מודגשת בהתגלות ה"תורה
 6 חדשה" ע"י מלך המשיח, שעם היותו "נביא גדול
 7 הוא", יהי' גם בעל חכמה . . יתר משלמה ("החכם
 8 מכל האדם"²⁸). . ולפיכך ילמד כל העם", היינו,
 9 שהתורה חדשה שתתגלה אצלו באופן של נבואה
 10 תומשך ותתלבש גם בחכמת בשר ודם, והוא "ילמד
 11 כל העם", ש"יהיו חכמים גדולים ויודעים דברים
 12 הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם", היינו,
 13 שגם העניינים הכי נעלים ד"תורה חדשה" יהיו
 14 מושגים וחדורים בשכל האדם²⁹.

15 (ב) ובנוגע להחידוש בהלכות התורה (היתר
 16 שחיטת שור הבר בסנפירי של הלוייתן) — אולי יש
 17 לומר, שהחידוש הוא שדיני שחיטה שבתורה (שיהיו
 18 גם לעתיד לבוא³⁰) לא נאמרו מלכתחילה על שחיטה
 19 מיוחדת זו:

20 ובהקדם המבואר במפרשים³¹ שהיתר שחיטה
 21 זו הוא באופן דהוראת שעה, אבל ענין זה אינו
 22 בגדר "תורה חדשה", שהרי "למדנו מחכמים
 23 ראשונים מפי השמועה בכל אם יאמר לך הנביא
 24 עבור על דברי תורה . . שמע (חוץ מע"ז), והוא
 25 שיהי' הדבר לפי שעה"³².

26 ויש לומר, שהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי
 27 הליתין אינו ככל הוראת שעה, כי אם "חידוש
 28 תורה" (ש"מאתי תצא") שדיני שחיטה שבתורה לא
 29 נאמרו מלכתחילה על שחיטה זו.

30 [ויש להוסיף, שמצינו דוגמתו גם בהוראת שעה

(33) צפע"נ עה"ת עה"פ. וש"נ. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 70 ואילך.

(34) פ' ראה יב, יג.

(35) שופטים יח, טו.

(36) יבמות ז, ב. ספרי עה"פ.

(37) דוגמא לדבר: החילוק בין היתר חילול שבת בפיקוח נפש, "אמרה תורה וזלזל עליו שבת אחת כו'" (שבת קנא, ב. וש"נ), שלפי שעה היתירה התורה לזלזל השבת, להקרב שני כבשים ביום השבת, שאין זה דחי' או היתר דחילול שבת, אלא שהדין ד"מחללי" לא נאמר מלכתחילה בנוגע להקרב שני כבשים (וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 237 ואילך. וש"נ).

(38) ויתירה מזה: אפילו בענין שנחלקו חכמי ישראל (שב' הסברות הם בשכל האדם שלומד ע"פ כללי התורה) יש חילוקי דעות אם אפשר לסמוך על הודאה משמים (בת קול, וכיו"ב) שאומרת שהלכה כפלוני. וראה לקמן ס"ז.

ולהעיר מפלוגתת הפוסקים בהסוגיא ד"קא מיפליגי במתיבתא דרקינא כו'" (ב"מ פו, א) אם ההלכה היא כהקב"ה שאומר טהור — כמ"ש רבינו הזקן בלקו"ת ס"פ תזריע: "הרמב"ם ספ"ב מהט"ז פסק כהמתיבתא דספיקו טמא, וכתב הכ"מ משום דת"ק ור' יהושע פליגי בזה ספ"ד דנגעים, והלכה כת"ק, ואע"ג דקוב"ה אומר טהור, לא בשמים היא כו', אמנם בהר"ש ספ"ד דנגעים משמע דהלכה כר' יהושע משום דקוב"ה אומר טהור", ומבאר שדרגתו של רבה בר נחמני שאמר "אני יחיד בנגעים", למעלה מרוב החכמים שבדורו, שייכת לדרגת התורה כפי שהיא אצל הקב"ה, וההלכה בתורה (ש"לא בשמים היא") כדעת הרוב, "אחרי רבים להטות", ולכן פסק הרמב"ם כת"ק, והר"ש פסק כר' יהושע, ד"י"ל דהכא שאני דאין זה דומה להא דאחרי רבים להטות, דהיינו דוקא בפלוגתא דחכמי המשנה זע"ז, אבל הכא שאני דקוב"ה אומר טהור". ואכ"מ.

(28) ע"פ מ"א ה, יא.

(29) ועפ"ז יומתק הצורך בהוספה "כפי כח האדם" (אף שע"ז מתמעטת לכאורה ההפלאה דהשגת דעת בוראם) — כיון שבלא"כ אין זה מתאים עם הכלל שהתורה "לא בשמים היא". (30) ראה גם תניא אגה"ק שם (קמג, א): "איך אפשר שלימות המשיח לא יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר . . כי איך ישחטו הקרבנות וגם חולין אם לא ידעו הלכות דרסה וחלדה ושהי' הפוסלים השחיטה ופגימת הסכין, וכי יולד איש בטבעו שיהא שוחט בלי שהי' ודרסה וגם הסכין תהי' בריאה ועומדת בלי פגימה לעולם ועד".

(31) חידושי הרד"ל לויק"ר שם. חידושי מהר"ץ חיות לחולין סז, ב. ולנדה סא, ב. וש"נ.

(32) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ג.

כלומר, כשה"בת קול" באה לחלוק על דברי תורה⁴⁵, "אין משגיחין בבת קול" כיון שהתורה "לא בשמים היא", אבל כשה"בת קול" באה להכריע במקום של ספק, כפולוגתא דב"ש וב"ה, שע"פ הכלל ד"אחרי רבים להטות"⁴⁶, צ"ל הלכה כב"ה שהם הרוב, אלא שנסתפקו בדבר מפני שב"ש היו חריפים יותר מב"ה, סומכים על ה"בת קול" כיון שאין זה נגד כללי התורה⁴⁷.

ובהקדם כללות הביאור בהפולוגות שבתורה – כדאיתא בגמרא⁴⁸ "דברי חכמים כדרכונות גר' בעלי אסופות ניתנו מרועה אחד"⁴⁹. . . אלו תלמידי חכמים שיושבים אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם איך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר כולם ניתנו מרועה אחד א"ל אחד נתן פרנס אחד אמרן מפני אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב⁵⁰ וידבר אלקים את כל הדברים האלה", וכדאיתא במדרש⁵¹ "על כל דבר ודבר . . . ה' אומר לו (הקב"ה למשה) מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, אמר משה רבש"ע מתי נעמוד על בירורן של דברים, א"ל הקב"ה אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא רבו המטהרין טהור" – (ש"כ"מ) עניני התורה כפי שהם מצד עצם (חכמתו של הקב"ה) יכולים להיות בב' אופנים הפכיים⁵², ושניהם אמת, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵³, וההכרעה בזה היא ע"פ דעתם ושכלם של חכמי ישראל⁵³, כדעת הרוב, כפי

יש לומר, שהמלך המשיח (ש"בעל חכמה יהי' יתר משלמה") יבאר וילמד ה"חידוש תורה" ב"בית דין הגדול שבירושלים" באופן שיתקבל אצלם בהבנה והשגה בשכלם של הסנהדרין (ע"פ כללי התורה), וכיון ש"הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל"³⁹, יהי' גם ה"חידוש תורה (ש)מאתי תצא" כ"דברים שלמדו אותם מפי השמועה . . . דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא"⁴⁰.

ו. וכיון שב' ענינים אלו – החידוש בהתגלות טעמי וסודות התורה, והחידוש בהלכות התורה (היתר שחיתת שור הבר בסנפירי הליתן) – הם ב' פירושים ב"תורה חדשה", מסתבר לומר, שיש קשר ושייכות ביניהם⁴¹, היינו, שהחידוש בהלכות התורה שייך ובא כתוצאה מהתגלות טעמי וסודות התורה.

מהי השייכות דה"חידוש תורה" שדיני שחיטה לא נאמרו בנוגע לשחיטת שור הבר בסנפירי הליתן להתגלות הטעמים והסודות שבתורה, שלכן יתגלה חידוש זה לעתיד לבוא דוקא, כש"תורה חדשה מאתי תצא", כשיתגלו "סוד טעמי" ומסתור צפונותי"⁴²?

ז. ויש לבאר זה בהקדמת דוגמא להנ"ל – שינוי בהלכות התורה לעתיד לבוא שקשור עם דרגא נעלית יותר בתורה – בנוגע לפולוגות דב"ש וב"ה:

איתא בגמרא⁴² "שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה כב"ה".

ואף ש"אין משגיחין בבת קול", כיון שהתורה "לא בשמים היא"²⁷ – הרי, ההלכה כב"ה היא מפני ש"ב"ה⁴³ הו' רובא, ולא הוצרכו בת קול אלא משום דב"ש הו' חריפי טפי" ("מחדדי טפי"⁴⁴),

(45) ככב"מ שם, בנוגע להפולוגתא דר' אליעזר וחכמים, שהבת קול אמרה שהלכה כדעת היחיד, היפך הכלל בתורה שהלכה כרבים.

(46) משפטים כג, ב. רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ח.

(47) פרטי הדעות בזה – ראה אנציק' תלמודית ערך בת קול.

וש"נ

(48) חגיגה ג, ב.

(49) קהלת יב, יא.

(50) יתרו כ, א.

(51) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. מדרש תהלים יב, ז. ועוד.
(52) וכפי שרואים ששכל א' יכול להביא ב' מדות הפכיות, ולדוגמא: "כל יצר מחשבות לבו רק רע וגו' אמחה את האדם גו'" (בראשית ו, ה"ז), "כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות גו'" (נח ח, כא) – שאותו הטעם שהי' תחילה לחוב נהפך לזכות.

(53) ובדברים שבעיון וסברא אין נביא עדיף מחכם, ואלף נביאים כאלהיו ואלישע, ואלף חכמים ואחד, הלכה כחכמים, שנאמר אחרי רבים להטות (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה והחלק השני בסופו).

(39) רמב"ם ריש הל' ממזרים.

(40) לשון הרמב"ם שם ה"ב.

(41) כידוע הראי' מ"שעטנז" – ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. וש"נ.

(42) עירובין יג, ב.

(43) תוד"ה כאן – עירובין ו, סע"ב. וראה תוד"ה רבי יהושע

– יבמות יד, א. תוד"ה לא בשמים – ב"מ נט, ב.

(44) יבמות שם.

27 בחכמת התורה גדולה ממעלת ב"ה, אלא, שבזמן
28 הזה אין הלכה כמותם כיון שרוב חכמי ישראל
29 שמכריעים ההלכה ע"פ דעתם לא הגיעו למעלה זו,
30 וע"ד מארז"ל⁴² שלא קבעו הלכה כר"מ אף ש"אין
31 בדורו . . כמותו", משום ש"לא יכלו חבריו לעמוד
32 על סוף דעתו"⁶¹, משא"כ לעת"ל ש"יהיו כל ישראל
33 (ועאכו"כ אלו שיבחרו מכל ישראל לב"ד הגדול
34 שבירושלים) חכמים גדולים", תהי' אצל רובם (ואולי
35 אצל כולם) מעלת החכמה דב"ש ש"מחדדי טפיי",
36 ולכן יפסקו ע"פ כללי התורה כדעת ב"ש.

37 ונמצא, שלעתיד לבוא יהי' שינוי בהלכות
38 התורה ע"פ טבע שכל האדם כתוצאה מדרגא
39 נעלית יותר בלימוד התורה, וע"י זה במקום הלכה
40 כב"ה תהי' הלכה כב"ש, בגלל וע"י שיתוסף
41 בחכמת התורה כדרך ב"ש ש"מחדדי טפיי" – ע"ד
42 ובדוגמת היתר שחיטת שור הבר בסנפירי הליתין
43 כש"תורה חדשה מאתי תצא".

(שופטים יז, ט) אל השופט אשר יהי' בימים ההם, אינך חייב
ללכת אלא אחר בית דין שבדורך". ועאכו"כ כשהב"ד שעמד
אחריהם "גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין", שאז יכול לבטל
גם גזירה או תקנה ומנהג** שפשט בכל ישראל (רמב"ם הל'
ממרים פ"ב ה"א"ב).

ולהעיר מיומא פ, א: "שמא יבוא בית דין אחר וירבה
בשיעורין", "שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין
ותתחדש הלכה כו'" (פרש"י שם).

61 וזהו הטעם ש"קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא . . הקב"ה
אומר כו' וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי כו'" (ראה לעיל הערה
38) – דלכאורה, כששומעים שהקב"ה אומר כך, איך אומרים דלא
כהקב"ה – אלא שכיון שהפס"ד שלהם צ"ל ע"פ דעתם, לכן,
כשלא השיגו בדעתם הטעם של הקב"ה, הוכרחו לפסוק כפי
שמתקבל בדעתם (ראה לקו"ת תוריע כד, ב ואילך).

(* ומסתבר לומר, שהב"ד גדול דלעתיד לבוא יהי' גדול מכל בתי
דינים שבכל הדורות שלפנ"ו בחכמה ובמנין, דכיון שלעתיד לבוא
יהיו כל ישראל חכמים גדולים, יהי' מנין חכמי הדור שמסכימים
ומקבלים דברי הב"ד (כדברי הרמב"ם (שם ה"ב) בפירוש "גדול
במנין" גדול יותר ממנין חכמי הדור שקיבלו דברי הב"ד בכל הדורות
שלפנ"ו, ואלו שיבחרו מכל ישראל (ש"יהיו חכמים גדולים") לב"ד
הגדול בודאי יהיו חכמים הכי גדולים, יותר מהדורות שלפנ"ו,
ועאכו"כ שראש וישיבה, אב בית דין, הנשיא שעומד תחת משה רבינו
– מלך המשיח – יהי' מופלג בחכמה יותר מכל האב"ד בדורות שלפנ"ו
(כדברי הרמב"ם בפיהמ"ש (עדות פ"א מ"ה) בפירוש "גדול בחכמה"),
כולל גם משה רבינו, שהרי משיח ילמד תורה גם עם התנאים
ואמוראים כו' ומשה רבינו (ראה לקו"ת שבהערה 12. ובכ"מ).

(* מלבד דברים שראו ב"ד לגזור ולאטרו לעשות סג' (שם ה"ג),
כדאיתא בגמרא (ע"ז לו, א) "בכל יכול לבטל בית דין דברי דין
חבירו חוץ משמונה עשר דבר (ב"ש וב"ה) יחד נמנו וגזרו עליהם בפ"ק
דשבת), שאפילו יבוא אליהו ובית דינו אין שומעין לו".

1 ראות עיניהם ("אין לו לדיין אלא מה שענינו
2 ראות" ⁵⁴) בכל דבר ודבר לפי ענינו⁵⁵.

3 וזוהי גם ההסברה בהפלוגתות דב"ש וב"ה,
4 שברביבי ההלכות שנחלקו בהם נוטים ב"ש
5 לחומרא וב"ה לקולא – כיון שבאותם ענינים
6 שבהם יש פנים לכאן ולכאן, לחומרא או לקולא,
7 נטיית שכלם (בטבע בריאתם, שנעשית ע"פ שרש
8 נשמתם למעלה) היא (בדרך כלל⁵⁶) באופן שזה
9 נוטה לחומרא וזה לקולא, וזהו הצד השווה
10 והנקודה המשותפת בהפלוגתות שביניהם,
11 וההכרעה בזה – כדעת הרוב, "אחרי רבים
12 להטות", ובמקום שיש ספק בהכרעת הרוב משום
13 שהמיעוט "מחדדי טפיי", סומכים על ה"בת קול".

14 והנה, כלל זה ש"הלכה כב"ה", ועד ש"ב"ש
15 במקום ב"ה אינה משנה⁵⁷, אינו אלא בזמן הזה,
16 אבל לעתיד לבוא תהי' הלכה כב"ש⁵⁸.

17 ויש לומר הביאור זה – דלכאורה, כיון שנפסקה
18 הלכה כב"ה, כדעת הרוב, איך יתכן שינוי שתהי'
19 הלכה כב"ש, היפך הכלל ד"אחרי רבים להטות" –
20 שההלכה כב"ש תהי' לאחר ש"ב"ד הגדול
21 שבירושלים יעמדו למנין ודעת הרוב תהי' כב"ש⁵⁹,
22 ועי"ז (לא יבטל אלא) ישתנה הפס"ד הקודם
23 שהלכה כב"ה, כיון שאז יהי' דעת הרוב כב"ש⁶⁰.

24 ובטעם הדבר שלעתיד לבוא ישתנה שיקול
25 הדעת דחכמי ישראל לנטות לדעת ב"ש – יש לומר,
26 ע"פ דברי הגמרא ש"ב"ש מחדדי טפיי", שמעלתם

(54) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ג ה"ט.

(55) וגם ע"פ המבואר בכ"מ (ביאורו"ז לאדהאמ"צ וישלח כ,

ב) שתנאים ואמוראים הגדולים היו מביטים בהלכות התורה כפי
שהם למעלה, ולפי זה היו פוסקים ההלכה – י"ל שזהו לאחר
סראיתם למעלה ירדה ונתלבשה בשכל האנושי, שלכן, אין זה

בסתירה להכלל ש"לא בשמים היא".

(56) מלבד מיעוט דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה

(עדות פ"ד"ה), מצד ההתכללות שבכל עניני קדושה.

(57) ברכות לו, ב. וש"נ.

(58) ראה מד"ש לאבות פ"ה מ"ט. מק"מ לזח"א יז, ב. לקו"ת

קרח נד, סע"ב ואילך. תוספות חדשים לאבות בתחלתו.

(59) כמו בזמן הזה – בהדברים ש"נמנו ורבו ב"ש על ב"ה",
"באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין" (שבת יג, ב (במשנה)
ובפרש"י), ועוד"ו בהדברים ש"חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש"
(ראה לדוגמא עדיות פ"א מ"ב"ד. ועוד).

(60) ובמכ"ש וק"ו מזה ש"ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות
כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך (שבענינים כאלו פליגי ב"ש
וב"ה) ודנו דין, ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר
לסתור אותו, הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר

על המלך המשיח, "שנאמר" ושב ה' אלקיך 34
את שבותך כו", וממשיך "אף בפרשת בלעם נאמר 35
ושם נבא כו" (ומאריך בפירוש הכתובים), מוסיף 36
בהלכה שלאח"כ 70 "אף בערי מקלט הוא אומר 71
אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש 38
ערים וגו', ומעולם לא הי' דבר זה, ולא צוה 39
הקב"ה לתוהו", ועכ"ל, שציווי זה יתקיים בימות 40
המשיח, שאז תהי' הוספה (ושלימות) במצות ערי 41
מקלט. 42

ונתבאר בארוכה במק"א 72 שבהוספת הראי' 43
מערי מקלט מודגש שביאת המשיח הו"ע המוכרח 44
גם מצד מצוות התורה (נוסף על כללות הענין 45
ש"התורה העידה עליו"), שקיום מצות ערי מקלט 46
בשלימות (ויספת לך עוד שלש ערים) תהי' 47
כש"ירחיב ה' אלקיך את גבולך" בימות המשיח, 48
וכיון שהבטחת הגאולה היא פרט וגדר במצוות 49
התורה, נעשה בה תוקף הנצחיות דמצוות התורה, 50
כמ"ש הרמב"ם בסיום הענין "ועיקר הדברים ככה 51
הן, שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי 52
עולמים, ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן" 73
("מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה 54
לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת", כנ"ל ס"ג). 55

ויש לומר, שבהדגשת ענין הגאולה כפרט וגדר 56
במצוה שבתורה ש"אין לה . . . הוספה" ע"י הוספה 57
בהמצוה בימות המשיח, כלשון הכתוב "ויספת לך 58
עוד שלש ערים וגו'", מרומז שבכל מקום שמצינו 59
שבימות המשיח יהי' שינוי גרעון והוספה בעניני 60
תומ"צ [ולדוגמא: השינוי דהלכה כב"ש, הגרעון 61
בדיני שחיטה ע"י היתר שחיטת שור הבר בסנפירי 62
הליתן, וההוספה ד"תורה חדשה"], אין זה שינוי 63
גרעון והוספה בתורה, אלא ע"ד ובדוגמת ההוספה 64
דערי מקלט (המקור בהלכה להוספה בתומ"צ בימות 65
המשיח), שהוספה זו היא חלק מהמצוה עתה (שגדר 66
המצוה היא שבימות המשיח יוסיפו עוד שלש 67
ערים), שעי"ז נעשית שלימות המצוה, כדלקמן. 68

ח. ובביאור הקשר והשייכות דב' הענינים הנ"ל 1
שיתחדשו לעתיד לבוא – הלכה כב"ש (ש"מחדדי 2
טפי"), והיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הליתן 3
(כיון ש"תורה חדשה מאתי תצא") – צריך להבין: 4
(א) החידוש דהלכה כב"ש הוא לחומרא, לאסור 5
את המותר, שדבר שהי' מותר בזמן הזה כדעת ב"ה 6
המתירים, יהי' אסור לעתיד לבוא כדעת ב"ש 7
המחמירים, ואילו בשחיטת שור הבר בסנפירי 8
הליתן החידוש הוא לקולא, שהקב"ה יתיר שחיטה 9
זו שאינה כשירה בזמן הזה? 10

(ב) איך יתכן שדוקא לעתיד לבוא יתחדשו כו"כ 11
איסורים וחומרות דב"ש (במקום ההיתרים והקולות 12
דב"ה בזמן הזה), בה בשעה שלעתיד לבוא לא יהי' 13
צורך באיסורים וחומרות (ועאכ"כ לא יהי' צורך 14
לחדש איסורים וחומרות) שענינים לשלול 15
האפשרות ונתינת-מקום לענין בלתי-רצוי, כיון 16
שלעתיד לבוא יתבטלו הענינים הבלתי-רצויים, 17
כמ"ש 62 "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" ולא 18
יהי' אלא הוספה וחידוש בקדושה, החל מכללות 19
הענין ד"תורה חדשה מאתי תצא"? 20

ג. בנוגע לסיבת החידוש דהלכה כב"ש, 21
ששיקול הדעת אז דרוב חכמי ישראל יהי' כשיטת 22
ב"ש שמחדדי טפי – מצינו דוגמתו בזמן הזה 23
בהלכות שבהם "נמנו ורבו ב"ש על ב"ה", "באו 24
למנין ונמצאו של ב"ש מרובין" 63, ומפורש 25
בגמרא 64 ש"אותו היום" 65 . . . הי' קשה לישראל כיום 26
שנעשה בו העגל", דבר הכי חמור, והיפך בתכלית 27
מהשלימות ד"תורה חדשה מאתי תצא" לעתיד 28
לבוא? 29

ט. ויש לבאר תחילה המקור להוספה וחידוש 30
במצוות התורה בימות המשיח בהלכה 66 – בהלכות 31
מלכים ומלחמות ומלך המשיח 67 בספר הי"ד: 32
לאחרי שהרמב"ם 68 מבאר ש"התורה העידה" 33

(62) זכרי' יג, ב.

(63) שבת שם.

(64) שם יז, א.

(65) יום שגזרו הי"ח דבר כשנמנו ורבו ב"ש על ב"ה – תוספתא שם פ"א ה"ח. ירושלמי שם פ"א ה"ד.

(66) משא"כ ההיתר דשחיטת שור הבר בסנפירי הליתן – מקורו במדרש (דרש שבתורה), והלכה כב"ש – שמקורו בספרי קבלה (סוד שבתורה).

(67) כ"ה לשון הכותרת – בדפוס וינציאה רפד. שי.

(68) פ"א ה"א.

(69) נצבים ל, ג.

(70) הלכה ב'.

(71) שופטים יט, ח"ט.

(72) לקו"ש ח"ח ע' 280. לקו"ש חלק לד ע' 114 ואילך.

(73) כולל גם שתוקף הנצחיות הוא (לא רק בתוכנו הרוחני, אלא גם) כפשוטו של דברים – כהמשך דברי הרמב"ם (בדפוסים שלא שלטה בהם יד הצנזור): "וכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן, הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס".

ובלימוד חכמת התורה כשלעצמה גופא – ה"ז 32
החילוק שבין נגלה דתורה לנסתר דתורה⁸¹: בנגלה 33
דתורה מודגשת בעיקר הפעולה דבירור העולם ע"י 34
פרטי הדינים דאיסור והיתר טומאה וטהרה כשר 35
ופסול, שלכן נקראת "אילנא דטוב ורע"⁸² ("עץ 36
הדעת טוב ורע"⁸³), ע"ש ההתלבשות לברר הטוב 37
מהרע, להבדיל בין הפסול האסור והטמא להכשר 38
המותר והטהור, וכן ההתלבשות בטענות של שקר 39
(לברר האמת מן השקר) בדיני חיוב ופטור שבין 40
אדם לחבירו⁸⁴; משא"כ נסתר דתורה נקראת 41
"אילנא דחיי" ("עץ החיים"⁸⁵), "דלית תמן . . . 42
מסטרא דרע . . . מרוח הטומאה"⁸⁶, כיון שאינה 43
עוסקת בבירור הטוב מהרע, אלא מדברת בעניני 44
אלקות, "דע את אלקי אביך"⁸⁶. 45

ובענין זה מודגש כללות החילוק שבין זמן הזה 46
לימות המשיח: 47

בזמן הזה – עיקר העבודה היא בבירור העולם, 48
שנעשית בעיקר ע"י לימוד נגלה דתורה, ששה 49
סדרי משנה (כולל הפלפול והשקו"ט בגמרא 50
ובפוסקים, ראשונים ואחרונים) בעניני איסור 51
והיתר טומאה וטהרה חיוב ופטור (אלא שגם 52
בשביל עבודת הבירורים בנגלה דתורה יש צורך 53
בלימוד נסתר שבתורה שע"ז יאיר בנפשו האלקות 54
שבתורה); 55

משא"כ בימות המשיח – לאחר שלימות 56
עבודת הבירורים, שיופד הרע מן הטוב – "לא 57
יהי' עסק התורה והמצוות לברר בירורין, כי אם 58
לייחד יחודים עליונים יותר . . . והכל ע"י פנימיות 59
התורה לקיים המצוות בכוונות עליונות . . . פנימיות 60
המצוות וטעמיהם הנסתרים"⁸⁷ (אלא שגם אז 61
"יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר טומאה 62
וטהרה"⁸⁸, "אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל 63

י. ובהקדם הביאור בהוספת שלש ערי מקלט 1
בימות המשיח – דלכאורה אינו מובן: 2
(א) מהו הענין המיוחד שבהוספת שלש ערי 3
מקלט בימות המשיח, עד כדי כך שבזה תלוי תוקף 4
ונצחיות הבטחת ביאת המשיח שנעשית פרט וגדר 5
במצות ערי מקלט? 6

(ב) יתירה מזה: תוכן מצות ערי מקלט הוא 7
בניגוד (לכאורה) לתוכן דביאת המשיח – כי, הצורך 8
בערי מקלט הוא "לנוס שמה כל רוצח"⁷⁴, ואילו 9
בימות המשיח בודאי לא תהי' המציאות דהורג 10
נפש, אפילו לא בשוגג⁷⁵ וכידוע השקו"ט בביאור 11
הצורך דערי מקלט (אפילו שש ערים, ועאכו"כ 12
"ויספת לך עוד שלש ערים" תשע ערים) בימות 13
המשיח⁷⁶], ואעפ"כ, מודגשת הבטחת ביאת 14
המשיח בהוספת שלש ערי מקלט דוקא? 15

יא. ויש לומר הביאור בהנ"ל: 16
בתורה ישנם (בכללות) ב' ענינים: (א) "חמורה 17
גנוזה שגנוזה לך"⁷⁷ - ענינה של התורה שהיא חכמתו 18
של הקב"ה (שלמעלה מהעולם, אלא שירדה למטה 19
בארץ), (ב) "נתתי' לארץ"⁷⁸ - נתינתה למטה בארץ 20
כדי לפעול שהעולם יהי' ע"פ הוראת התורה, הן ע"י 21
פעולה חיובית, "עשה טוב", והן ע"י פעולה שלילית, 22
"סור מרע". 23

ובפרטיות יותר – החילוק שבין תורה למצוות: 24
תורה היא חכמתו של הקב"ה, ומצוות (עשה ולא 25
תעשה) הם הוראות להאדם איך להתנהג בעולם. 26
ועד"ז בתורה עצמה – לימוד חכמת התורה 27
כשלעצמה שאינו נוגע למעשה בפועל, "יגדיל 28
תורה ויאדיר"⁷⁹, "דרוש וקבל שכר"⁸⁰, והלימוד 29
לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא 30
תעשינה. 31

(74) שופטים יט, ג.

(75) הן מצד ההורג – שגם שוגג צריך כפרה (פרש"י נח ט, ה. פרש"י שבועות ב, א ד"ה תולה), וכידוע שגם שוגג הוא מהתגברות הרע כו' (ראה לקו"ת להאריז"ל פ' ויקרא. תניא אגה"ק סו"ס כח); והן מצד הנהרג – שהריגתו בשוגג היא מפני שנתייב מיתתה על הריגה במזיד ללא עדים (מכות י"ד, ב. פרש"י משפטים כא, יג. וראה פרש"י נח שם).

(76) ראה בארוכה בלקו"ש חכ"ד ע' 107 ואילך. וש"נ.

(77) שבת פח, ב.

(78) שם פט, א.

(79) ישע"י מב, כא. חולין סו, ב.

(80) סוטה מד, א. וש"נ.

(81) בהבא לקמן – ראה תניא אגה"ק סכ"ו. ובארוכה – קונטרס עץ החיים פ"א ואילך. וראה גם לקו"ת שה"ש מח, א ואילך.

(82) זח"ג קכד, ב – ברע"מ.

(83) בראשית ב, יז.

(84) וגם הלימוד באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר", "דרוש וקבל

שכר", הוא בענינים הקשורים עם טוב ורע.

(85) שם ג, כב

(86) דה"א כח, ט. וראה תניא קו, א קנו, ב.

(87) אגה"ק שם (קמה, סע"א).

(88) שם (קמג, א).

27 שרומז על התורה, כמארז¹⁰² "דברי תורה
28 קולטין"¹⁰³, היינו, שהתורה קולטת את האדם
29 העוסק בה להגן עליו ולהצילו מפני גואל הדם,
30 "הוא"¹⁰⁴ שטן הוא יצה"ר¹⁰⁵, ולא עוד אלא שעל
31 ידה נעשה התיקון לשפיכת דם וחיות האדם
32 דקדושה שנמשך מהתורה, חיות חדש מ"תורת
33 חיים"¹⁰⁶.
34 ובימות המשיח לאחר שלימות בירור העולם –
35 יהי' הענין דערי מקלט באופן נעלה יותר:
36 ידוע¹⁰⁷ שגם בימות המשיח, כשתושלם עבודת
37 בני' בבירור הטוב מן הרע ויגיעו לשלימות שהיתה
38 לפני חטא עה"ד – תהי' עדיין מציאות הרע
39 בעולם¹⁰⁸, ולכן ישאר הצורך בערי מקלט¹⁰⁹ כדי
40 לשלול אפשרות לענין בלתי-רצוי שיכול להיות
41 כתוצאה ממציאות הרע בעולם (כמו שלפני חטא

1 איש ישראל בידעה בתחלה בלי שכחה וא"צ
2 לעסוק בהם"⁸⁹).
3 יב. ויש לומר, שזהו גם תוכן החילוק שבין שש
4 ערי מקלט שבזמן הזה ל"ויספת לך עוד שלש
5 ערים" בימות המשיח:
6 מצות עיר מקלט קשורה עם תיקון חטא עה"ד
7 (השורש לכל החטאים)⁹⁰, כדאיתא במדרש⁹¹ "למה
8 נתגרש (אדה"ר מג"ע לאחר חטא עה"ד) על
9 שהביא מיתה על הדורות והי' חייב למות מיד אלא
10 שרחמת עליו וגרשתו כדרך הרוצח בשגגה שגולה
11 למקומו לערי מקלט".
12 ובפרטיות יותר ה"ז קשור עם התיקון דכל חטא
13 ועון⁹²:

14 ידוע שכל חטא ועון הוא מעין ודוגמת "מכה
15 נפש (בשגגה)"⁹³, כמ"ש⁹⁴ "שופך דם האדם
16 באדם", שהו"ע "שפיכת דם וחיות אדם דקדושה
17 באדם דקליפה"⁹⁵, אלא שזהו באופן ד"(מכה נפש
18 ב)שגגה", שלא ברצונו, כי, רצונו האמיתי של
19 כאו"א מישראל הוא "לעשות כל המצוות
20 ולהתרחק מן העבירות"⁹⁶ (אלא ש"יצרו הוא
21 שתקפו"⁹⁶, כמו אונס), ומעשה החטא הוא "בבלי
22 דעת"⁹⁷, כמארז⁹⁸ "אין אדם עובר עבירה אא"כ
23 נכנס בו רוח שטות", ועוד וג"ז עיקר – ש"האלקים
24 אנה לידו"⁹⁹, כמ"ש¹⁰⁰ "נורא עלילה על בני אדם",
25 "עלילה נתלה בו"¹⁰¹.

26 והתיקון לזה הוא ע"י הגלות לעיר מקלט –

(89) שם (קמה, ב). ובהמשך הענין: "וגם אפשר וקרב הדבר
שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית, כמו אברהם
אבינו ע"ה, ולכן א"צ לעסוק בהם כלל".

(90) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך. ועוד.
(91) במדב"ר פכ"ג, יג.

(92) בהבא לקמן – ראה אוה"ת מסעי ע' א'תיד ואילך. ד"ה
דבר אל בני' וגו' כי אתם עוברים וגו' תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע'
קצו ואילך). ד"ה וידבר גו' והקרייתם לכם ערים גו' תרס"ה (סה"מ
תרס"ה ע' שכה ואילך). ד"ה הנ"ל תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' 261
ואילך). תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' 223 ואילך).

(93) מסעי לה, יא.

(94) נח טו, ו.

(95) לקו"ת במדבר יג, ג.

(96) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(97) שופטים יט, ד.

(98) סוטה ג, רע"א.

(99) משפטים כא, יג.

(100) תהלים סו, ה.

(101) תנחומא וישב ד.

(102) מכות יו"ד, א.

(103) ופירוש "עיר מקלט": "עיר" – שנעשית מקיבוץ בתים,
וכל בית נעשה מאבנים, שאבנים קאי על אותיות התורה (כדאיתא
בספר יצירה (פ"ד מ"ב) "שתי אבנים בונות שתי בתים וכו'"),
ומצירופם נעשים בתים, תיבות התורה, ובצירוף כולם יחד נעשית
עיר, כל התורה כולה: ו"מקלט" – מלשון קליטה, שרומז על
הקליטה דשכל האדם בתורה והקליטה דתורה בשכל האדם
(כמבואר בתנאי (פ"ה) שהשכל תופס ומקיף את המושכל, וגם
מלוכב ומוקף בו).

(104) ב"ב טז, א.

(105) ועד"ז אמרו חז"ל "בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה
תבלין" (ב"ב שם. קידושין ל, ב), "אם פגע בך מנוול זה משכחו
לבית המדרש כו'" (קידושין שם. סוכה נב, ב).

(106) ולהעיר, שהתורה נמשלה לדם שהוא הנפש, שעל ידו
נמשך חיות הנפש, וזהו מ"ש "זאת התורה אדם", אותיות א' דם
של"ה בהקדמת בית ישראל בית דוד (כא, א). לקו"ת שם, א.

(107) ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי"א ס"א.

(108) ורק לאחר"ז, בעולם התחזי, יבטל הקב"ה מציאות הרע
מן העולם, כמ"ש "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ועל
תקופה זו אמרו חז"ל (נדה סא, ב) ש"מצוות בטלות לע"ל"^{*}
(ראה הגהות יעב"ץ ר"ה ל, א. אגה"ק סו"ס כו). – ועפ"ז צ"ל
שהסעודה דלוי"ת ושור הבר (שבה יאכלו משחיטה זו שיתירה
הקב"ה) תהי' בימות המשיח, לפני תח"מ^{**}, כי, לאחר
ש"מצוות בטלות" אין מקום לשקו"ט אם "זו היא שחיטה
כשירה", ואין צורך ב"חידוש תורה".

(109) ועד"ז שגם בימות המשיח "יצטרכו לידע הלכות איסור
והיתר טומאה וטהרה", אף שלא יצטרכו לעסוק בהם כיון ש"יהיו
גלויים וידועים לכל איש ישראל בידעה בתחלה בלי שכחה",
כנ"ל סי"א.

(*) פרטי הדעות והשקו"ט במאמר זה – ראה בארוכה בספרים שהובאו
בשדי חמד (כללים וד"ח) בעסק מצוות אם בטלות. תשובות וביאורים
שם (והערה 9).

(**) פרטי הדעות והשקו"ט בזמנה של סעודה זו – ראה הנסמן
בתשובות וביאורים שם סי"א בסופו (הערה 23).

34 הברור הוא באופן של דחי, "שמאל דוחה" 115
 35 - טמא אסור ופסול; בדברים שהם בודאי מותרים,
 36 עניני הרשות, לכו"ע הברור הוא באופן של קירוב,
 37 "ימין מקרבת" 115 - טהור מותר וכשר, ע"י
 38 ההשתמשות בהם לשם שמים, "כל מעשיך יהיו
 39 לשם שמים" 116 ו"בכל דרכיך דעהו" 117, שע"ז
 40 נעשה בהם ברור וזיכון ועלי לקדושה; ובדברים
 41 שיש ספק האם צריכים לדחותם או שיכולים
 42 (ובמילא צריכים) לקרבם ולהעלותם לקדושה,
 43 משום שהרע אינו ניכר ונראה בפועל ובגלוי, כי אם
 44 בכח ובהעלם בלבד, וכיו"ב - פליגי ב"ש וב"ה 118:

45 ב"ש 119 (ששרש נשמתם מבחי' הגבורות) -
 46 נטיית שכלם היא להחמיר, לדחות ולאסור גם
 47 הענינים שהרע שבהם הוא בכח ובהעלם בלבד,
 48 וב"ה (ששרש נשמתם מבחי' החסדים) - נטיית
 49 שכלם היא להקל, לקרב ולהתיר הדברים שאין
 50 בהם רע בפועל ובגלוי.

51 וחילוק זה מרומז גם בשמותיהם 120: "שמאי"
 52 - מלשון "השם אורחותיו" 121, ששוקל דרכיו
 53 בתכלית הזהירות גם מענינים דרע הנעלם,
 54 וכשמוצא שיש בהם רע הנעלם דוחה ואוסר אותם.
 55 ו"הלל" - מלשון "בהלו נרו עלי ראשי" 122, שהו"ע
 56 של אור וגילוי, המשכת אור הקדושה גם במקום
 57 שיש רע בכח ובהעלם 123.

58 ויש להוסיף, שהחילוק בין ב"ש וב"ה הוא גם
 59 בדרגת התורה שעל ידה נעשה ברור העולם:
 60 "ב"ש מחדדי טפי" - דרגא נעלית יותר בלימוד
 61 התורה (ה"בכח" שבתורה, פנימיות התורה),
 62 שבכחה יכולים לברר (לא רק רע הגלוי, אלא גם)
 63 רע הנעלם, משא"כ ב"ה שלומדים התורה כפי

1 עה"ד היתה אפשרות לענין החטא ע"י מציאות הרע
 2 בעולם 110).

3 וענין זה (שלילת האפשרות לענין בלתי-רצוי)
 4 נעשה ע"ז ש"ויספת לך עוד שלש ערים", הוספת
 5 סוג חדש של ערי מקלט, התגלות חדשה ב"דברי
 6 תורה קולטין" - שזהו"ע ד"תורה חדשה מאתי
 7 תצא", התגלות טעמי תורה דפנימיות התורה, דכיון
 8 שפנימיות התורה היא למעלה משייכות לברור טוב
 9 ורע, לכן קולטת את האדם באופן ששוללת גם
 10 האפשרות לענין בלתי-רצוי.

11 ויש לומר, שערי מקלט שבזמן הזה, שש ערים,
 12 הם כנגד ששה סדרי משנה (כולל פירושן בגמרא),
 13 שבהם נתבארו כל פרטי הדינים דאיסור והיתר
 14 טומאה וטהרה חיוב ופטור שעל ידם נעשה ברור
 15 העולם. וערי מקלט שיתוספו בימות המשיח, שלש
 16 ערים, הם כנגד ההוספה והחידוש בכללות התורה
 17 - "אוריאל תליתאי", שלש ערים - ע"י ההתגלות
 18 דפנימיות התורה 111.

19 ויומתק יותר - ששלש הערים שיתוספו בימות
 20 המשיח הם "בערי הקיני והקניזי והקדמוני שנכרת
 21 לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו,
 22 ועליהן נאמר בתורה ואם ירחיב ה' את גבולך" 112,
 23 וידוע 113 שכיבוש ארץ ז' אומות בנפש הו"ע ברור
 24 המדות, שזוהי כללות העבודה בזמן הזה, וכיבוש
 25 ארץ ג' אומות (קיני קניזי וקדמוני) בנפש הו"ע
 26 ברור המוחין שיהי' בימות המשיח, שאז תהי'
 27 ההתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא" 114.

28 יג. עפ"ז יש לבאר גם החידוש שבימות
 29 המשיח תהי' הלכה כב"ש:
 30 ובהקדם ביאור הפלוגתות דב"ש וב"ה, ב"ש
 31 אוסרים וב"ה מתירים - שהפלוגתא היא בנוגע
 32 לאופן פעולת התורה בבירור העולם:

33 בדברים שהם בודאי בלתי-רצויים, לכו"ע

(115) סנהדרין קז, ב. וש"נ. הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

(116) אבות פ"ב מ"ב. רמב"ם הלי' דעות ספ"ג.

(117) משלי ג, ו. רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז א"ח סקנ"ו ס"ב.

(118) ולהעיר מביאור הלשטתייהו דב"ש וב"ה, שב"ש אזלי בתר בכח, וב"ה אזלי בתר בפועל (ראה בארוכה "הדרן על ששה סדרי משנה" (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 645 ואילך)).

(119) ראה זח"ג רמח, א. טעמי המצוות להאריז"ל פ' תצא. תניא בהקדמה. שם אגה"ס י"ג. ובכ"מ.

(120) להעיר ממאמרז"ל "ר"מ הוה דייק בשמא" (יומא פג, ב. וראה בארוכה (ע"ד הענין דמדרש שמות) תשובות וביאורים הנ"ל ס"א. וש"נ).

(121) מו"ק ה, סע"א. וש"נ.

(122) איוב כט, ג.

(123) ראה לקו"ת שה"ש מח, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(110) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' תטו.

(111) ראה אזה"ת שם: "ששה ערי מקלט י"ל עד"ז ששה סדרי משנה . . ג'. ערי מקלט י"ל ע"ד אוריאל תליתאי . . כשירחיב ה' גבולנו צריך להוסיף ג' ערי מקלט והוא התגלות טעמי תורה לע"ל".

(112) רמב"ם הלי' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

(113) ראה בארוכה ד"ה אל תצר את מואב במאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.

(114) ראה גם סה"מ עטר"ת ותש"ט שבערה 25. ועוד.

מעיקר הדין לפי שהי' יום טובו בזמן שביהמ"ק
קיים, דהיינו, שבו ביום היו מקריבין עולות ראי'
שלא היו יכולים להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין
בהם שום צורך אוכל נפש. . ואע"פ שזה הוא
לדברי ב"ש אבל לדברי ב"ה מותר להקריבין אף
ביו"ט עצמו, מ"מ, כיון שבדבר זה עשו ב"ה כדבריהם
והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבין אחר יו"ט
ונעשה להם יום זה הוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט
עצמו להאסר בו בהספד ותענית א"כ אף עתה
משחרב ביהמ"ק לא הותר ההספד והתענית בו
ביום".

ויש לומר הביאור בזה – בפנימיות הענינים¹²⁷:
איתא בגמרא¹²⁸: "מעלי יומא דעצרתא סכנתא
(להקיז דם). . משום דנפיק בי' זיקא ושמי' טובח
דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו
לבשריהו ולדמיהו"¹²⁹. והקשה בחדא"ג
מהרש"א¹³⁰ "לכאורה. . לא ה"ל לקרותו טובח
אלא טובח, שבא לטבוח אחרים", ומתרץ ש"ההוא
זיקא שהוא השטן הוא היצר הרע הוא רוח מ"ה
שבא לטבוח את ישראל אילו לא קיבלו התורה,
אבל כיון שקבלו התורה וכבשו את יצרם הרי
אדרבה זבחו ישראל את היצה"ר".

ויש לומר, שזהו גם תוכן הענין ד"יום טבוח"
(מוצאי חג השבועות) – זביחת היצה"ר. כלומר,
ב"מעלי יומא דעצרתא" (ערב חג השבועות), לפני
קבלת התורה, "נפיק בי' זיקא" "שבא לטבוח את
ישראל אילו לא קיבלו התורה", ובמוצאי חג
השבועות, לאחר שקבלו התורה, נעשה "יום
טבוח", ע"ש ש"זבחו ישראל את היצה"ר".

והטעם ש"בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם (כדברי
ב"ש) והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבין אחר
יו"ט – יש לומר, שביו"ט עצמו, זמן מתן תורתנו,
שכולל (בהעלם) גם ה"תורה חדשה (ש)מאתי
תצא", טעמי וסודות התורה שלמעלה משייכות

1 שהיא בפועל ובגלוי (נגלה דתורה), אין ענינם
2 לברר רע הנעלם, ובמצב כזה שאין הענין לברר
3 הרע הנעלם, אסור לדחות ולרחק דברים שיכולים
4 לקרבם ולהעלותם לקדושה.
5 ולכן:

6 בזמן הזה, שמצב העולם הוא שרוב בני-אדם
7 אינם שייכים לדרגתם של ב"ש לשקול ולדקדק
8 דרכיהם בתכלית הזהירות גם מרע הנעלם ולבררו
9 ע"י דרגא נעלית בתורה – הלכה כב"ה, וב"ש
10 במקום ב"ה אינה משנה, ועד שכש"נמנו ורבו ב"ש
11 על ב"ה", "אותו היום. . הי' קשה לישראל כיום
12 שנעשה בו העגל", כי, עי"ז שדוחים ומרחקים
13 מגבול הקדושה דברים שהיו יכולים לקרבם
14 ולהעלותם לקדושה במילא ניתוסף כח בלעו"ז.

15 אבל בימות המשיח תהי' הלכה כב"ש – כיון
16 שישתנה שיקול הדעת בטבע השכל דחכמי ישראל
17 בהתאם לשינוי מצב העולם בימות המשיח¹²⁴ (ע"פ
18 הכלל ש"אין לו לדיין אלא מה שענינו ראות")
19 כדעת ב"ש – כי, לאחר שיושלם בירור הטוב מן
20 הרע, יהיו כולם במעמד ומצב ד"השם אורחותיו",
21 לדקדק ולשקול דרכיהם בתכלית הזהירות גם מרע
22 הנעלם (בהעלם ובכח), ועד לשלילת האפשרות דענין
23 בלתי-רצוי – ע"י דחיית וריחוק הדברים שיש בהם
24 רע הנעלם (כיון שנשאר עדיין בעולם מציאות
25 הרע, כנ"ל ס"ב); וענין זה יהי' ע"י התגלות דרגא
26 נעלית יותר בתורה ("מחדדי טפי") אצל כל בני'
27 – "תורה חדשה מאתי תצא", טעמי וסודות התורה,
28 שלהיותם למעלה משייכות לבירור העולם, נשללת
29 על ידם אפילו האפשרות לענינים בלתי-רצויים.

30 יד. ויש להוסיף, שגם בקשר ובשייכות לחג
31 השבועות, "זמן מתן תורתנו" – שבו ניתנה כל
32 התורה כולה, כולל גם ה"תורה חדשה (ש)מאתי
33 תצא" (כנ"ל ס"ד) – מצינו דוגמת הענין דהלכה
34 כב"ש, מעין ודוגמת החידוש דהלכה כב"ש בימות
35 המשיח¹²⁵:

36 בסיום הלכות חג השבועות¹²⁶ כותב רבינו
37 הזקן: "במוצאי חג השבועות אסור להתענות

(127) הביאור ע"ד הנגלה – ראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 24
ואילך. וש"נ.

(128) שבת קכט, ב.

(129) וראה מחה"ש לאו"ח סו"ס תסח: "ונודע דבכל הזמנים
שאירע לאבותינו ענין מה כשיגיע זמן ההוא שוב מתעורר קצת
מעין אותו דבר וענין ההוא".

(130) לסנהדרין מג, ב.

(124) להעיר מטעמי המצוות שבהערה 119: "אלו ואלו דברי
אלקים חיים, כי כל אחד ואחד דיבר אמת לפי מקומו (דרגתו),
אלא שההלכה הוא לפי הזמן".

(125) ובלשון רבינו הזקן בתניא פל"ו: "וכבר הי' לעולמים
מעין זה בשעת מתן תורה".

(126) או"ח סתצ"ד ס"ט.

ובביאור הטעם ששחיתתו של הקב"ה אינה
כשחיתת האדם ע"פ דיני התורה (אף ש"מגיד
דבריו ליעקב גו"ל¹³⁸), "מה שהוא עושה הוא אומר
לישראל לעשות" (לעשות¹³⁹) – יש לומר:

תוכנה של שחיטה – "אין ושחט אלא
ומשך"¹⁴⁰, שעי"ז נעשה בירור ומשיכת והעלאת
הבעל-חי, שנעשה מוכשר וראוי למאכל האדם
להיות דם ובשר כבשרו, ובכח זה יעבוד עבודתו
לשמש את קונו ע"י קיום התומ"צ. ונמצא, שבתוכן
השחיטה מודגש כללות הענין דבירור והעלאת
עניני העולם לקדושה, ועד לתכלית השלימות –
זביחת היצה"ר (כנ"ל סי"ב).

ועפ"ז מובן החילוק בין שחיטת האדם
לשחיטת הקב"ה – שבשחיטת האדם, כיון
שפעולת הבירור היא בכחו של האדם, ישנם כו"כ
הגבלות באופן פעולת הבירור שמתבטאים בפרטי
דיני השחיטה שבתורה, ובלעדם השחיטה פסולה;
משא"כ בשחיטת הקב"ה, כיון שפעולת הבירור
נעשית ע"י הקב"ה, לא שייך בזה הגבלות, ולכן
בכל האופנים השחיטה כשרה¹⁴¹.

טז. ויש להוסיף ולבאר כנ"ל (ההוספה דג' ערי
מקלט בימות המשיח, ההלכה כב"ש, והיתר
שחיטת שור הבר) בעומק יותר:
ובהקדם המבואר במק"א¹⁴² בנוגע לכללות
הענין דמצוות לא תעשה שיהיו גם בימות המשיח,
כשעיקר העבודה תהי' בעשה טוב – שאז יהי'

לביור הרע, אין (מקום ו) צורך לזביחת היצה"ר¹³¹
(כשית ב"ש, שמצד מעלתם בלימוד התורה,
"מחדדי טפ"י, שוללים ומבטלים גם רע הנעלם
והאפשרות לענין בלתי-רצוי), ולכן מוצאי חג
השבועות (דוקא) הוא "יום טבוח".

טו. ונוסף על החידוש בימות המשיח דהלכה
כב"ש, שדבר שהי' מותר כדעת ב"ה יאסר כדעת
ב"ש, יהי' גם "חידוש תורה" לעתיד לבוא בהיותו
דדבר האסור¹³² – שהקב"ה יתיר שחיטת שור הבר
בסנפירי הליתין:

ובהקדמה – שנוסף על דברי המדרש "זו
שחיטה היא (בתמי") ולא כך תנינן הכל שוחטין
ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר
והמגרה והשנים מפני שהן חונקין", קשה גם
(ולכל לראש) מ"הכל שוחטין", שזוהי שחיטה
שאינה בידי אדם (כי אם ע"י הליתין), ותנן¹³³
נפלה סכין ושחטה . . פסולה, שנאמר¹³⁴ וזבחת
ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל¹³⁵.

ויש לומר הביאור בזה – ששחיטת שור הבר
בסנפירי הליתין לעתיד לבוא תהי' ע"י הקב"ה¹³⁶,
היינו, שסנפירי הליתין הם הסכין שבו ישחט הקב"ה
את שור הבר. וכיון שתוכן ה"חידוש תורה" הוא
שבשחיטה זו לא נאמרו מלכתחילה דיני שחיטה
(כנ"ל ס"ה), ה"ז כולל גם שבשחיטה זו לא נאמר
הדין ד"מה שאתה זובח אתה אוכל" (שחיטת אדם
דוקא), להיותה ע"י הקב"ה¹³⁷.

בעלי חיים". אבל: (א) טעם זה אינו שייך לחידוש תורה לעתיד
לבוא דוקא, (ב) ועיקר: מאי שנא משאר המצוות שמקיים הקב"ה
אף שלא שייך אצלו הטעם דלצרף כו'.

וראה שו"ת חת"ס חיו"ד סי"ט: "אפילו אנן נמי נשחוט
במגירה אם הי' אפשר לומר ברי לי שלא פגעתי ולא קרעתי, אלא
שאין אדם יכול לאמר כן . . כי מי יכול לשער זה, אבל הקב"ה
ששחוט בעצמו יכול לומר ברי לי". וגם טעם זה אינו שייך לחידוש
תורה דלעתיד לבוא דוקא.

ולכן לכאורה נראה לומר שהחידוש תורה הוא שבנוגע
לשחיטה זו לא נאמרו דיני שחיטה, כבפנים.

(138) תהלים קמז, יט.

(139) שמור פ"ל, ט.

(140) חולין ל, ב. וראה לקו"ש חיו"ט ע' 206. וש"נ.

(141) ראה לקו"ש שמיני יח, ד: "היום שחיטה כזו פגומה
גמורה היא מחמת ההפסק כו', אבל לעתיד צ"ל כן דוקא, כי ענין
השחיטה זו היא בחי' עליות שור הבר למעלה מעלה ע"י הליתין
המעלהו בסנפיריו, ולכן צ"ל הפסק ביתניים, שהרי א"א להיות
כל העליות בבת אחת . . בפעם א', אלא הפסק בין היכל להיכל,
ולכן יתיר הקב"ה פגימה זו".

(142) ראה ספר השיחות תנש"א ח"א ע' 305 ואילך. ועוד.

(131) כלשון רבינו הזקן "לא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו
לפי שאין בהם צורך אוכל נפש" – די"ל ש"אוכל נפש" רומז על
הענינים השייכים לנפש האלקית מצ"ע, ולא בשייכות לבירור
היצה"ר.

(132) וע"ד שמצינו אצל ר' מאיר "שהוא אומר על טמא טהור
ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים" (עירובין יג, ב.
וראה לקו"ש ס"פ תזריע).

(133) חולין לא, א – במשנה.

(134) תבוא כז, ז.

(135) כקושיית הרש"ש בויק"ר שם.

(136) ראה ב"ב ע"ה, רע"א: "אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול
לו, שנאמר (איוב מ, יט) העושו יגש חרבו", "בבהמות כתיב . .
וה"ה עם ליתין" (פרש"י שם. וראה חדא"ג מהרש"א שם).

(137) בפ"י ידי משה ויק"ר שם: "להקב"ה הוא מותר לשחוט
גם בסנפירין, אבל לבני אדם אשר להם נתנה התורה לצרף את
לבבם* ולקבוע בהם רחמנות, להם אסור בסנפירין, כי הוא צער

(* כמ"ש בהתחלת הענין: "לא ניתנו המצוות לישראל אלא לצרף בהן
את הבריות".

37 המשיח כדעת ב"ש, כיון שיתגלה בהם העילוי
38 והשלימות דגבורות קדושות שלמעלה מחסדים,
39 שהמשיחית היא ע"ד השגת השלילה.

40 ועפ"ז יש לבאר גם תוכן הענין דערי מקלט
41 למכה נפש בימות המשיח:

42 מכה נפש (השורש לכל ענינים הבלתי-רצויים
43 שעליהם נצטוונו בלא תעשה) מורה על השורש
44 דמעלת מצוות לא תעשה, גבורות קדושות שלמעלה
45 מחסדים, השגת השלילה.

46 וישיבתו של מכה נפש בעיר מקלט, מורה שע"י
47 לימוד התורה ("דברי תורה קולטין"), ובפרט ע"י
48 התגלות חדשה בתורה, "ויספת לך עוד שלש
49 ערים", טעמי וסודות התורה (כנ"ל סי"ב), נמשך
50 ומתגלה גם השורש דלא תעשה שהו"ע דהשגת
51 השלילה באופן של קליטה בפנימיות, היינו, שגם
52 הענינים הכי נעלים שמצד עצמם אינם יכולים
53 להתגלות באופן דהשגת החיוב, כי אם באופן
54 דהשגת השלילה, נמשכים ומתגלים בכחו של
55 הקב"ה באופן דהשגת החיוב¹⁴⁷.

56 ויש לומר, שענין זה מודגש גם במעשה בפועל
57 (נוסף על לימוד התורה) בענין אחד עכ"פ –
58 בהיתור דשחיטת שור הבר בסנפירי הליתן – שגם
59 דבר שהוא באופן של השגת השלילה, שאינו יכול
60 לבוא בהשגת החיוב, שלכן אסור באכילה כיון
61 שאינו יכול לבוא באופן שיהי' דם ובשר כבשרו,
62 יומשך ויתגלה באופן של השגת החיוב, שלכן יהי'
63 מותר באכילה, שיבוא בפנימיות ויהי' דם ובשר
64 כבשרו.

65 ובביאור הטעם שענין זה מודגש דוקא בהיתר
66 שחיטת שור הבר בסנפירי הליתן – יש לומר:

67 מבואר בדרושי חסידות¹⁴⁸ החילוק שבין לויתן
68 לשור הבר בעבודת האדם, שליתן שמקומו בים,
69 עלמא דאתכסיא, מורה על העבודה ברוחניות
70 ביחוד יחודים עליונים וכו', ושור הבר שנמצא
71 ביבשה, עלמא דאתגליא, מורה על העבודה
72 בגשמיות בבירור העולם. ויש בזה מה שאין בזה:
73 העבודה ברוחניות (לויתן) היא באופן של העלאה
74 למעלה, שמשיגים אורות נעלים ביותר, אבל אין
75 בה השלימות דהמשכה למטה, ואילו העבודה

1 קיומן "בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות"¹⁴³,
2 גבורות שלמעלה מחסדים, כידוע¹⁴⁴ שהשורש
3 דמצוות לא תעשה הוא למעלה מהשורש דמצוות
4 עשה, ע"ד ובדוגמת המעלה דהשגת השלילה לגבי
5 השגת החיוב, שלכן קיומן אינו באופן של חיוב,
6 קום ועשה, אלא באופן של שלילה, שב ואל תעשה.

7 ועפ"ז יש לבאר גם פלוגתת ב"ש וב"ה –
8 בשרש הענינים: ב"ש ששרש נשמתם מבחי'
9 הגבורות, גבורות קדושות שלמעלה מחסדים, ראו
10 ענינים אלו בשרשם (בכח), בבחי' גבורות קדושות
11 שאינם מתגלים כי אם באופן של השגת השלילה
12 (שלמעלה מהשגת החיוב, "מחדדי טפ"י"), שב ואל
13 תעשה – ב"ש אוסרים, וב"ה ששרש נשמתם
14 מבחי' החסדים, ראו ענינים אלו כפי שהם בגלוי
15 (בפועל), ענינים שנמשכים ומתגלים באופן של
16 השגת החיוב, קום ועשה – ב"ה מתירים¹⁴⁵.

17 ולכן:

18 בזמן הזה שרוב בני-אדם אינם שייכים לדרגתם
19 של ב"ש לשקול ולדקדק בשורש הענינים למעלה
20 בבחי' גבורות קדושות (השגת השלילה), כי אם
21 כפי שהם בפועל ובגלוי שמהם יכולים להשתלשל
22 ענינים בלתי-רצויים – יש להגביר החסדים על
23 הגבורות. ולכן נפסקה ההלכה כב"ה (חסדים), ועד
24 שב"ש במקום ב"ה אינה משנה. ועד כדי כך,
25 שבנוגע להלכות ש"נמנו ורבו ב"ש על ב"ה"
26 (התגבורות הגבורות על החסדים), אמרו חז"ל
27 ש"אותו היום . . הי' קשה לישראל כיום שנעשה בו
28 הענגל" (השורש דכל ענינים בלתי-רצויים), כיון
29 שמהתגבורות הגבורות (ב"ש) על החסדים (ב"ה)
30 יכולים להשתלשל ענינים בלתי-רצויים¹⁴⁶.

31 אבל בימות המשיח, כשיושלם בירור הטוב מן
32 הרע, ולא יהי' מקום לחשש מענינים בלתי-רצויים,
33 יהיו כולם במעמד ומצב שיוכלו לדקדק ולשקול
34 בשרש הענינים למעלה בבחי' גבורות קדושות,
35 בחינת השגת השלילה, ולכן, אותם ענינים שיהיו
36 מותרים בזמן הזה כדעת ב"ה, יהיו אסורים בימות

(143) תניא קו"א קס, א.

(144) ראה לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. ובכ"מ.

(145) ומרומז בשמותיהם: ב"ש, "השם אורחותיו" – לשקול
ולדקדק בשורש הענינים בבחי' גבורות שלמעלה מהחסדים,
וב"ה, "בהלו נרו" – ראיית הדבר כמו שהוא בגלוי ובפועל.

(146) ראה לקו"ת קרח נד, ג.

(147) ראה גם ספר השיחות שם ע' 311-5.

(148) ראה לקו"ת ר"פ שמיני. ובכ"מ.

15 אכילת שור הבר בשחיטה אסורה, עי"ז ש"תורה
16 חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא", שגם
17 הדרגא הכי נעלית בתורה, "מאתי" דייקא, שאינה
18 יכולה להתגלות בזמן הזה, ושייך בה רק השגת
19 השלילה בלבד – "מאתי" תצא", שתצא ותומשך
20 ותבוא למטה באופן של השגת החיוב, ש"יהיו כל
21 ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים
22 וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר¹⁴⁹ כי
23 מלאה הארץ (עלמא דאתגלייא) דעה את ה' כמים
24 לים (עלמא דאתכסייא) מכסים¹⁵⁰.

1 בגשמיות היא באופן של המשכה למטה, אבל אין
2 בה מעלת האורות הנעלים יותר. ולעתיד לבוא
3 יתחברו ב' המעלות יחדיו – שגם למטה יומשכו
4 ויתגלו האורות הנעלים ביותר, עי"ז שהלוינתן
5 ישחוט ויעלה ("אין ושחט אלא ומשך") השור
6 הבר, היינו, שתתגלה מעלת האורות העליונים
7 (העלי' שע"י הלוינתן) בעניני העבודה למטה (שור
8 הבר).
9 היינו, ששחיטת שור הבר היא תוכן הסך-הכל
10 דכללות מעשינו ועבודתינו בבירור העולם, ולכן,
11 יתגלה בזה תכלית השלימות דכללות העבודה,
12 שגם הענינים הכי נעלים דהשגת השלילה (לוינתן,
13 עלמא דאתכסייא) יומשכו באופן של השגת החיוב
14 (שור הבר, עלמא דאתגלייא), שלכן יתיר הקב"ה

(149) ישע' יא, ט.

(150) רמב"ם בסיום וחותרם ספרו "משנה תורה".

אגרות קודש

ב"ה, ערב חגה"ש, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מטי' אייר, שנתקבל באיחור זמן קצת, בו כותב אודות טרדותיו ופיזור הנפש
שבמילא משפיע על השיעורים בנגלה ובחסידות ובעבודת התפלה.

והנה בכגון דא, ידועה העצה קנה לך חבר, שנוסף אשר בטח מזמן לזמן מתדבר עם זקני אני"ש
בכל, הנה יהי' לו חבר אמיתי, היינו כזה שיוכל לגלות לפניו נגעי לבבו, וכבר ידוע מרז"ל דאגה בלב
איש ישיחנה ואמר עי"ז הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי אשר באופן כזה, הנה שני נפה"א נלחמים על נפש
הבהמית אחת, והרי כבר רואים התועלת מזה במוחש.

במ"ש אודות הנחת תפילין שלו, ומה שראה בשו"ת הצ"צ וכו', הנה פשוט אשר שאלתו
אם יש חיוב לברך עוד פעם כשמניח על ידו השנית אחר התפלה אין לזה מקום, כי הרי ספק ברכות
להקל, והשאלה אפשרי רק בנוסח הפכי, אם יש לברך אפילו בפעם הראשונה, כיון שספק בדבר, ובטח
כשמברך אז כוונתו גם על ההנחה שעל ידו השני' לאחר זמן, ובהנוגע לגוף העובדא איך עליו להניח וכו',
אין הפרטים מבוררים כ"כ במכתבו, ויציע בפרטיות לרבנים בעלי הוראה ביראת שמים והם יורוהו.

ואחרון אחרון חביב, להודעתו אודות הקשו"ת שלו עם ב"ג תחי', הנה יה"ר מהשי"ת שיהיו
למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת, ולבנין עד עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור
שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב.

מ"ש אשר זמן הנישואין נקבע לחדש אדר תשט"ז, תמי' על אריכות הזמן שעד הנישואין, ובטח
יתרצו שני הצדדים להקדים בשעה טובה ומוצלחת.

בס"ד. משיחות ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תשנ"א.

– התוועדות א' וב' * –

קהת⁸ – שע"י הנשיאת ראש דבני קהת, נושאי
הארון, שזהו"ע דלימוד התורה⁹, נעשית גם
ההתנשאות דבני גרשון, נושאי היריעות וכו',
שקשור עם שאר עניני העבודה, כולל גם בירור
העולם.

ועד"ז מודגשת השייכות למ"ת בהתחלת
הלימוד דפרקי אבות ביום השבת שלאחרי זמן
מ"ת¹⁰:

נוסף על לימוד מסכת אבות בשבתות שבין
פסח לעצרת, הכנה לזמן מ"ת, מתחילים עוה"פ
לימוד מסכת אבות בשבת שלאחרי זמן מ"ת,
תוצאה מזמן מ"ת – "משה קיבל תורה מסיני
ומסרה כו' והעמידו תלמידים הרבה", הדגשת
הענין דנתינת התורה ולימודה ע"י כאו"א מישראל
עד סוף כל הדורות.

ובהמשך הפרק עד לסיומו וחזרתו מודגשת גם
הפעולה דקבלת ולימוד התורה גם בנוגע לעבודה
דבירור העולם – "על שלשה דברים העולם עומד,
על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"¹¹,
ו"על שלשה דברים העולם קיים, על הדין ועל
האמת ועל השלום"¹².

ומזה מובן שמזמן מ"ת וימי התשלומין עד
לסיומם וחזרתם בשבת פרשת נשא, – שאז מתחדש
כללות הענין דמ"ת ככפעם הראשונה, ובאופן של
הוספה משנה לשנה¹³ – צ"ל אצל כאו"א מישראל
התחדשות והוספה בכל עניני תומ"צ, בג' הקוין
דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד,

(8) פרש"י עה"פ.

(9) "לפי שהי' קהת טוען הארון ששם התורה הקדימו הכתוב
לגרשון, שבתחלה אמר נשא את ראש בני קהת, ואח"כ אומר נשא
את בני גרשון וגו'" (במדב"ר ריש פרשתנו).

(10) כמ"ש רבינו הזקן בסידורו ש"ש נוהגין כך כל שבתות
הקין. – וכ"ה מנהג חב"ד, כמודגש מרבתינו נשיאנו שכו"כ
מאמרי דא"ח בשבתות הקין מתחילים במאמר המשנה בפרקי
אבות שלומדים באותו שבת.

(11) משנה ב.

(12) משנה יח.

(13) ע"ד המבואר בתניא אגה"ק (סי"ד) בנוגע לר"ה ש"בכל
שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר שלא
הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה", ומזה מובן גם בנוגע
לזמן מ"ת (ובכמ"ש וק"ו, כיון שהתחדשות בעולם נעשית ע"י
התחדשות בתורה, כדלקמן ס"ב).

א. שייכותו של יום הש"ק זהו ל"זמן מתן
תורתנו" מודגשת בכמה ענינים:

לכל לראש – להיותו יום השבת הראשון
שלאחרי זמן מ"ת², שבו נעשה העילוי והשלימות
("ויכולו"³) דזמן מ"ת, ובפרט שיום השבת
שלאחרי זמן מ"ת הוא ב"ימי התשלומין"
(תשלומין גם מלשון שלימות)⁴ דזמן מ"ת.
והדגשה יתירה בקביעות שנה זו, שזמן מ"ת חל
ביום ראשון בשבוע, ויום השבת שלאחריה הוא י"ב
סיון – שכיון שסיום וחזרתם ("הכל הולך אחר
החיתום"⁵) ימי התשלומין חל ביום השבת, נעשה
בו העילוי והשלימות דזמן מ"ת ודכל ימי
התשלומין שלו.

ושייכות זו מודגשת גם בפרשת השבוע –
פרשת נשא:

"נשא את ראש" – שעיקר ושלמות הענין
דנשיאת ראש כעבודת האדם היא ע"י לימוד התורה,
ולא עוד אלא שע"י נעשית גם ההתנשאות דכל
הגוף (ועד להרגל), היינו, שגם עבודתו בעולם (הן
בקיום המצוות והן בעניני הרשות באופן ד"כל
מעשיך יהיו לשם שמים"⁶ ו"בכל דרכיך דעהו"⁷)
היא באופן של התנשאות.

ויש לומר שענין זה מרומז בדיוק הלשון "נשא
את ראש בני גרשון גם הם", "כמו שצויתך על בני

(*) לפני השקיעה היתה התוועדות (נוספת) פתאומית. – כ"ק
אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה, וצוה לנגן "בני היכלא".
לאחרי השיחה הראשונה צוה לנגן (עשרת) ניגוני רבותינו
נשיאנו. ובסיום ההתוועדות (לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית
והבדלה) חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"כוס של ברכה" (וראה
לקמן סי"ג). הנו"כ.

(1) נוסף על השייכות הכללית דיום השבת למתן-תורה –
כמאד"ל (שבת פו, ב) "דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל"
(וראה תו"א יתרו, ע. ג. ויקהל פח, א ואילך. ובכ"מ).

(2) מעלת השבת שלאחרי מ"ת לגבי השבת דמ"ת עצמו –
ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 49 ואילך.

(3) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.
ועוד.

(4) ראה לקו"ת ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

(5) ברכות יב, א.

(6) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(7) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו
ס"ב.

32 ניתנו, שלימוד התורה יהי מתוך חיות ותענוג ("לא
33 יהי בעיניך כדיוטגמא ישנה כו' אלא כחדשה
34 שהכל רצין לקראתה"²³) – שהנתינת-כח
35 להתחדשות החיות והתענוג בתורה בכל יום, היא,
36 מהתחדשות החיות והתענוג בתורה בזמן מ"ת.
37 ג. וצריך להבין תוכן ההתחדשות דמ"ת בשבת
38 שלאחרי זמן מ"ת:

39 ע"פ האמור לעיל ישנם ב' ענינים בהתחדשות
40 דמ"ת: (א) כללות ההתחדשות דמ"ת שנעשה בזמן
41 מ"ת, (ב) ההתחדשות הפרטית דמ"ת בכל יום
42 שנמשכת מההתחדשות הכללית בזמן מ"ת.

43 אבל, מהדגשת הענין דמ"ת בשבת שלאחרי
44 מ"ת (בפרשת השבוע ובפרקי אבות, כנ"ל ס"א),
45 משמע, שבשבת שלאחרי מ"ת יש חידוש נוסף
46 בכללות הענין דמ"ת שלכן: (א) קורין בו "נשא את
47 ראש" – נשיאת ראש בערך (לשלימות ה) ההתחדשות
48 שבזמן מ"ת, (ב) ועד שמתחילים עוה"פ "משה
49 קיבל תורה מסיני" – מ"ת חדש בערך להתחדשות
50 שבזמן מ"ת.

51 וצריך להבין: מהו החידוש הנוסף (מלבד
52 ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת וההתחדשות
53 הפרטית שבכל יום) שנעשה בשבת שלאחרי זמן מ"ת,
54 שבגלל זה מדגישים בו ביותר הענין דמ"ת?

55 ד. ויש לבאר זה בהקדם ענין נוסף
56 בהתחדשות דמ"ת – חידוש (לא רק התחדשות)
57 בתורה עצמה:

58 ידוע²⁴ שאף שבמ"ת ניתנו כל עניני התורה
59 כולה, לא רק עשרת הדברות, אלא גם תורה
60 שבכתב כולה, ביחד עם פירושה בתורה שבעל פה
61 כולה, כולל גם כל עניני התורה שנתגלו ונתחדשו
62 במשך כל הדורות עד לדורנו זה, כמארו²⁵ל
63 "אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר
64 למשה מסיני" – ה"ז באופן שבמ"ת ניתנו בעיקר
65 כללי התורה, ומהם ועל ידם צריכים לגלות
66 ולהוציא ריבוי פרטי הענינים שבתורה, ועד שפרט
67 זה שנתגלה ע"י תלמיד ותיק הוא חידוש שלו

1 כמרומז בלשון הכתוב¹⁴ "בחדש השלישי",
2 שבשלשת הקוין תורה עבודה וגמ"ח ("שלישי")
3 צ"ל התחדשות ("חדש"), ועי"ז נעשית גם
4 התחדשות בעמידת וקיום העולם בזמן מ"ת
5 (כדרשת חז"ל¹⁵ "מאי דכתיב¹⁶ ארץ יראה ושקטה..
6 בתחילה יראה ולבסוף שקטה.. שהתנה הקב"ה עם
7 מעשה בראשית אם ישראל מקבלים התורה אתם
8 מתקיימין").

9 ב. וביאור הענין:

10 על הפסוק¹⁴ "בחדש השלישי גו' ביום הזה
11 גו'", מפרש רש"י "לא הי' צריך לכתוב אלא ביום
12 ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדים
13 עליך כאילו היום ניתנו".

14 וההסברה בזה – שכן היא המציאות באמת¹⁷,
15 שבכל יום מתחדש הענין דמ"ת ע"י הקב"ה,
16 כמודגש בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה" לשון
17 הוה¹⁸, ע"ד ובדוגמת (ובמכ"ש וק"ו) התחדשות
18 הבריאה בכל יום¹⁹, כמ"ש²⁰ "המחדש בטובו בכל
19 יום תמיד מעשה בראשית", ועאכו"כ²¹ בנוגע
20 להתחדשות דנתינת התורה, דכיון שבריאית העולם
21 היא ע"י התורה, כמאמר²² "אסתכל באורייתא
22 וברא עלמא", צ"ל תחילה ההתחדשות בתורה, ועי"ז
23 נעשית גם התחדשות הבריאה.

24 וכללות ההתחדשות דמ"ת על כל השנה כולה
25 נעשית בזמן מ"ת, ומהתחדשות כללית זו נמשכת
26 ההתחדשות הפרטית בכל יום – כמו בהתחדשות
27 הבריאה, שבראש השנה נעשית כללות התחדשות
28 הבריאה על כל השנה כולה, ומהתחדשות כללית
29 זו נמשכת ההתחדשות הפרטית בכל יום.

30 ומזה מובן גם בנוגע להתחדשות דתורה אצל
31 האדם, "שיהיו דברי תורה חדים עליך כאילו היום

(14) יתרו יט, א.

(15) שבת פח, א. וש"נ.

(16) תהלים עז, ט.

(17) דאל"כ לא היתה תורת-אמת מצווה לאדם שיהיו דברי תורה חדשים עליו כאילו היום ניתנו.

(18) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. מאמרי אדהאמ"צ שמות ח"א ע' קעה. וש"נ.

(19) בהבא לקמן – ראה גם ד"ה אנכי ה' אלקיך תשמ"ט פ"ב (סה"מ מלוקט ח"ג ע' קעה) ואילך, ובהנסמן שם.

(20) נוסח ברכת יוצר.

(21) להעיר מהשקד"ט בזה בסה"מ תש"ה ע' 185 ואילך. ואכ"מ.

(22) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, רע"ב. ח"ג קעה, א.

(23) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב.

(24) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252 ואילך. וש"נ.

(25) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר

רפמ"ז. ועוד.

1 "בגולה" עד עתה³⁴ הו"ע של גאולה (יציאה)³¹
2 מהגלות) בתורה עצמה³⁵, וע"י הגאולה בתורה
3 "מביא גאולה (גם) לעולם".³³
4 אמנם, גאולה זו היא עדיין בזמן ומצב הגלות,
5 כהגאולה דפורים [שממנה הראי' ש"האומר דבר
6 בשם אומרו מביא גאולה לעולם] – "שנאמר³⁶
7 ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי" [ש"אכתי עבדי
8 אחשורוש אנן]³⁷ (אלא שעי"ז מזרזים וממהרים
9 ומביאים את הגאולה האמיתית והשלמה³⁸), וטעם
10 הדבר – כיון שגם הגאולה בתורה אינה בשלימותה,
11 שהרי גם לאחר שה"תלמיד ותיק" (שבכל הדורות)
12 מגלה ומחדש ענין פרטי בתורה ישנם עוד ריבוי
13 ענינים ש"כבושים בגולה".⁴³

14 ושליומות הגאולה בתורה, כשיתגלו כל הענינים
15 שבתורה, היא, ע"י הקב"ה – "תורה חדשה
16 (שהתגלותה אינה אלא ע"י הקב"ה) מאתי תצא",
17 היינו, שגם הגילוי ("תצא") הוא בכחו של הקב"ה
18 ("מאתי"), שלכן יהי' הגילוי בתכלית השלימות
19 (שלא ישאר שום ענין בהעלם), כמ"ש "ולא יכנף
20 עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך"³⁹, "כולם
21 ידעו אותי"⁴⁰.⁵¹

52 ועי"ז נעשית גם ה"גאולה לעולם" בתכלית
53 השלימות:

54 "עולם" הוא מלשון העלם⁴¹, ע"ש ההעלם
55 וההסתר של החיות האלקי שבעולם, היינו,
56 שהחיות האלקי הוא בבחינת גלות. וה"גאולה
57 לעולם" היא שמתבטל לגמרי ההעלם וההסתר
58 ומתגלה החיות האלקי שבעולם.

59 ועוד ועיקר, "השמים החדשים והארץ החדשה
60 אשר אני עושה" – לא רק התחדשות דשמים וארץ
61 שנבראו בששת ימי בראשית (כבזמן מ"ת, שנעשה
62 קיום ועמידת העולם באופן ד"ארץ יראה

1 ("תלמיד ותיק עתיד לחדש"), שנקרא על שמו²⁶,
2 ונאמר בשם אומרו²⁷.

3 ועוד והוא העיקר – שבמ"ת ניתנו גם עניני
4 התורה שיתגלו לעתיד לבוא, תורתו של משיח
5 שילמד את כל העם²⁸ (שהרי מ"ת הו"ע חד-פעמי,
6 ולא יהי' עוד הפעם מ"ת²⁹), אלא שענינים אלה הם
7 בהעלם, ועד כדי כך, שהתגלותם לעתיד לבוא היא
8 בבחינת "תורה חדשה" (שאינה יכולה להתגלות ע"י
9 מקבלי התורה, תלמיד ותיק, כי אם ע"י "נותן
10 התורה") מאתי תצא³⁰, שהיא באיך-ערוך לגמרי
11 לתורה שמתגלית בזמן הזה ע"י מקבלי התורה,
12 כמאדו"ל³¹ "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא
13 לפני תורתו של משיח".

14 וע"י החידוש בתורה ("תורה חדשה מאתי תצא")
15 נעשה חידוש גם בעולם – "השמים החדשים והארץ
16 החדשה אשר אני עושה"³² ("אני עושה" דייקא,
17 ע"ד "מאתי תצא").

18 כלומר, נוסף על ענין ההתחדשות (הן
19 ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת והן ההתחדשות
20 הפרטית בכל יום) שפירושה שאותו ענין שכבר
21 נמשך בגילוי בפעם הראשונה מתחדש משרשו
22 ומקורו עוד הפעם (באופן נעלה יותר), ישנו גם
23 ענין של חידוש, שניתוסף דבר חדש שעד עתה לא
24 נמשך בגילוי – הן בתורה, "תורה חדשה", ועי"ז
25 גם בעולם, "שמים חדשים וארץ חדשה".

26 ה. וביאור הענין:

27 אמרו חז"ל³³ "כל האומר דבר בשם אומרו
28 (אמירה שמדגישה החידוש ד"אומרו") מביא גאולה
29 לעולם", וההסברה בזה, שהחידוש בתורה
30 ש"מחדשים ומגלים תעלומות חכמה שהיו כבושים

(26) נוסף לכך שע"י הלימוד כשלעצמו (גם ללא חידוש)
נקראת "תורתו", "נקראת על שמו" (ראה קידושין לב, ריש ע"ב
(ובפרש"י). ע"ז יט, א).

(27) להעיר ש"האומר דבר בשם אומרו" הוא מהדברים
שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו מ"ו). וראה לקמן ס"ה.

(28) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א.
ובכ"מ.

(29) המשך תרס"ו ע' כג. ועוד.

(30) ראה ישעי' נא, ד: "כי תורה מאתי תצא", ובויק"ר פ"ג,
ג: "תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא" – נתבאר
בארוכה בשיחת יום ב' דחג השבועות.

(31) קה"ר פ"א, ח.

(32) ישעי' סו, כב.

(33) אבות שם.

(34) תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

(35) ועד לגאולה דהקב"ה כביכול, כדאיתא בגמרא (ברכות ח,
רע"א) "כל העוסק בתורה אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו
19 דאני כו" (אגה"ק שם).

(36) אסתר ב, כב.

(37) מגילה יד, א.

(38) ובפרט שכל עניני גאולה קשורים זב"ז – "שם גאולה
עלה" (פרש"י שם יז, ב).

(39) ישעי' ל, כ.

(40) ירמ' לא, לג.

(41) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

חושך האומות גם כן.. ונגלה⁵¹ כבוד ה' וראו כל
בשר יחדיו וגו'⁵².

ו. ויש לומר, שהחידוש ד"השמים החדשים
והארץ החדשה אשר אני עושה" לגבי התחדשות
(קיום ועמידה) העולם בזמן מ"ת הוא בהתאם
(ונעשה ע"י) להחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא"
לגבי זמן מ"ת:

בזמן מ"ת, כיון שהחלק העיקרי דתורה
(שיתגלה לעתיד לבוא) ה' בהעלם, היתה גם
התגלות אלקות בעולם (שע"י נעשה קיום ועמידה
העולם) באופן שהחלק העיקרי – כח העצמות
שעל ידו נעשית ההתהוות מאין ליש – נשאר
בהעלם⁵³, ולכן, אף שבמ"ת בטלה הגזירה ונעשה
החיבור בין העליונים לתחתונים, שעליונים ירדו
לתחתונים ותחתונים עלו לעליונים⁵⁴, מ"מ, גם
לאחרי החיבור נשאר החילוק דעליונים ותחתונים,
היינו, שגדר העולם נשאר "תחתון במדרגה.. בענין
הסתר אורו ית"י"⁵², כיון שעיקרו (כח העצמות)
נשאר בהעלם⁵⁵.

ולעתיד לבוא, כיון שיתגלה גם החלק העיקרי
שבתורה, "תורה חדשה מאתי תצא", תהי' גם
התגלות אלקות בעולם בתכלית השלימות, ללא
הסתר כלל, כמ"ש "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר

ושקטה"⁴²), אלא שמים חדשים וארץ חדשה,
(שעיקר) החידוש בהם הוא בהתגלות ד"אני עושה",
שהכח האלקי שמהוה את השמים וארץ מאין ליש
באופן של ריחוק והבדלה ואינו מתגלה בהם
(בענינם ובמעלתם)⁴³, יהי' בגילוי ממש, שיהי' נראה
בגילוי בשמים וארץ הכח האלקי שמהוה אותם
מאין ליש⁴⁴ – כח העצמות, "אני (דייקא) עושה",
מ"הותו ועצמותו של המאציל ב"ה.. (ש)הוא לבדו
בכחו וביכולתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט
ממש"⁴⁵, שלכן יהי' העולם כולו דירה לו ית"י⁴⁶,
דירה לעצמותו, בדוגמת דירת האדם שבה מתגלה
בכל עצמותו⁴⁷, ועד (בזמנים מיוחדים) בלי שום
לבוש⁴⁸, ודוגמתו לעתיד לבוא, "כדכתיב ולא יכנף
עוד מוריק, פי' שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש",
"אור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש" (כפי
ש"כבר ה' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה,
כדכתיב⁴⁹ אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין
עוד מלבדו"), "ומיתרון ההארה לישראל⁵⁰ יגי'

(42) ודוגמתו בזמן מ"ת בכל שנה – שע"י ההתחדשות דתורה
נעשה קיום ועמידה להתחדשות העולם, הן ההתחדשות הכללית
בר"ה (ע"י ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת) והן ההתחדשות
הפרטית בכל יום (ע"י ההתחדשות הפרטית דמ"ת בכל יום).
(43) ראה קונטרס משיחות ש"פ בהוי"ב ס"ה. וש"נ.
(44) ועי"י ניתוסף יותר גם בהענין ד"שקטה" לאמיתתו
ובשלימותו (ראה ד"ה אנכי הנ"ל פ"ה (סה"מ שם ע' קעט)).
(45) תניא אגה"ק ס"כ.

(46) תנחומא פרשתנו טז. ועוד. תניא פל"ו. ובכ"מ.
(47) ראה סה"מ מלוטק ח"ב ע' רמא. וש"נ.
(48) אפילו לא הלוש המוכרח לכסות כו' שלא יהי' לבו רואה
כו' (ראה כתובות מח, א. שו"ע אה"ע סו"ס עו). – וראה הערה
50.

(49) ואתחנן ד, לה. ובפרש"י: "פתח להם שבעה רקיעים כו'
וראו שהוא יחידי כו'" (נתבאר בארוכה בלקו"ש חכ"ד ע' 36
ואילך). וראה לקמן הערה 53.
(50) כי, בישראל – מציאותם גופא הוא (כביכול) העצמות,
משא"כ כח העצמות שבעולם – ה"ז רק שהעצמות הוא המהווה
אותם ומבלעדיה אין שום מציאות כלל וכלל (ראה לקו"ש ח"ב
ע' 75. וש"נ).

ועפ"י ש' להוסיף בהטעם שאברהם אמר לאליעזר "שים נא
ידך תחת ירכי", "לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה"
(חיי"ש כד, ב ובפרש"י), נקטת חפץ דמילה דוקא (ולא בחפצא
דקרבנות שנתפרש בתורה ענינם ומעלתם גם לפני מ"ת*), אף

(*) כמו הקרבן דהבל. כמ"ש "וישע ה' אל הבל ואת מנחתו", "ירדה אש
ולחכה מנחתו" (בראשית ד, ד ובפרש"י), וכן הקרבן דנח. כמ"ש "ירח
ה' את ריח הניחוח וגו' עוד כל ימי הארץ גו' לא ישבותו" (נח ח,
כא"כ). ועד"י הקרבנות דאברהם (לך לך יב, ז. ג. ד. יח). וכיון שכל
ענין הקרבן הוא שמשנתנה מציאותו להיות עולה לה', מסתבר לומר,
שגם בקרבנות שלפני מ"ת ישנו הגדר דחפצא דקדושה ועצ"ע.

שזה ויפך הצניעות** – די"ל שבזה מרומז שתכלית השלימות
דהתגלות אלקות בעולם שנעשה חפצא דקדושה הוא בישראל
דוקא, ככמילה דאברהם***, "בריתי בבשרכם לברית עולם".
ואולי י"ל, שבזה מרומז גם גילוי כח העצמות שעל ידו
נעשית התהוות היש מאין, שדוגמתו בהאדם למטה כח ההולדה
(בכח הא"ס), שהוא דוגמת התהוות יש מאין, שהמשכחו
והתגלותו בהחפצא דמצות מילה.

(51) ישע"י מ, ה.
(52) תניא שם.
(53) ועצ"ע אם במ"ת נתגלה לפי שעה גם כח העצמות
שבהתהוות היש מאין, או שכח העצמות שבהתהוות יתגלה רק
לעתיד לבוא. ואכ"מ.

(54) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.
(55) ועפ"י יש לבאר עוד טעם שלא נאמר במ"ת "אנכי ה'
אלקיך אשר בראתי שמים וארץ" (כהשאלה הידועה דגדולי
ישראל שהובאה ונתבארה בכמה מאמרי חסידות – נסמן בסה"מ
מלוטק שבעה ערה 19) – כיון שכח התהוות הבריאה מאין ליש
נשאר בהעלם (גם) לאחר מ"ת.

(*) ולהעיר מגדל הזהירות דאברהם בענין הצניעות, כמ"ש "הנה נא
ידעתי גו'", "עד נכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם" (לך לך
יב, יא ובפרש"י).
(**) משא"כ מילת אליעזר עבד אברהם (ועפ"י יומתק שלא השביעו
במילתו הוא).

לוי דוקא, הרי, לעתיד לבוא יהי ענין זה אצל כל
בני, כפס"ד הרמב"ם⁵⁹ "לא שבט לוי בלבד אלא
כל איש ואיש.. אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו
להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את
ה'.. ופרק מעל צוארו עול חשבונות הרכים אשר
ביקשו בני האדם, ה"ז נתקדש קדש קדשים",
ולעתיד לבוא יהי כן מעמדו ומצבו של כל בני,
כפס"ד הרמב"ם בסיום וחזקתם ספרו ש"באותו
הזמן.. לא יהי עסק כל העולם (ועאכו"כ בני)
אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו כל ישראל
חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו
דעת בוראם כו".

וענין זה מודגש גם בפרשת נזיר שבהמשך
פרשת נשא:

בדיני נזירות מודגש הענין ד"אחכה לו בכל יום
שיבוא" ע"פ הלכה: "האומר הריני נזיר ביום שכן
דוד בא בו.. אסור לעולם"⁶⁰, כיון שכל יום הוא
בגדר "יום שכן דוד בא בו", בלשון הוה, "הנה⁶¹ זה
(המלך המשיח) בא"⁶².

ומזה מובן שגם הענין ד"תורה חדשה מאתי
תצא" ("נשא את ראש" בתכלית השלימות לאחר
הקדמת הפרישות מעניני העולם (נזירות) בתכלית
השלימות) אינו בגדר עתיד ("תצא", בלשון עתיד),
אלא בגדר הוה ("תורה חדשה מאתי יוצאת"), ועד
שברגע שלאח"ז נעשה כבר בגדר עבר ("תורה
חדשה מאתי יצאה").

ט. וגם החידוש בעולם, "השמים החדשים
והארץ החדשה אשר אני עושה" (שנעשה ע"י
החידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא", "נשא את
ראש" בתכלית השלימות) – מרומז בפרשת נשא:

יחדיו כי פי ה' דיבר", שיראו בגלוי שהמציאות
ד"כל בשר" היא הכח האלקי שמהוה אותו מאין
ליש, כח העצמות, ובמילא אין חילוק בין עליון
לתחתון, כיון שענינם אחד, ובלשון הידוע⁵⁶
שמציאותו של היש הנברא היא המציאות דיש
האמיתי.

ז. עפ"ז יש לבאר החידוש שנוסף בשבת
שלאחרי מ"ת גם לגבי ההתחדשות שבזמן מ"ת:
ובהקדמה – שאף שבהתחדשות דנתינת התורה
בזמן מ"ת בכל שנה נכלל גם החידוש בתורה, כמו
שבמ"ת בפעם הראשונה כלולים כל עניני התורה
(הן החידושים שמתגלים ע"י דתלמיד ותיק שבכל
הדורות, והן החידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא"),
יש לומר, שבפרטיות יותר מודגש החידוש בתורה
בשבת שלאחרי זמן מ"ת, הן בנוגע לחידושים
שיתגלו ע"י מקבלי התורה (תלמיד ותיק) במשך
כל השנה, והן (ובעיקר) בנוגע לחידוש ד"תורה
חדשה מאתי תצא" שיתגלה ע"י נותן התורה,
וכתוצאה מזה גם החידוש בעולם, "השמים
החדשים והארץ החדשה", שכיון ש"אחכה לו בכל
יום שיבוא"⁵⁷, זמנם כל השנה כולה.

וענין זה מודגש בעניני התורה שקורין ולומדים
בשבת שלאחרי זמן מ"ת, הן בפרשת השבוע
(כדלקמן ס"ח), והן בפרקי אבות (כדלקמן ס"א).

ח. פרשת השבוע – פרשת נשא:

התחלת (וראש) הפרשה היא "נשא את ראש",
ש"ראש" ענינו לימוד התורה, ו"נשא את ראש"
(התנשאות ורוממות בה"ראש") ענינו שלימוד
התורה הוא מתוך תענוג (שלמעלה מהמוחין, ועד
שאינ למעלה מעונג⁵⁸), שע"ז ניתוסף עליו גדול
יותר בלימוד התורה ("ראש"), ועד לחידוש בתורה,
ועוד ועיקר – שלימות הענין דהוספה וחידוש
בתורה ("נשא את ראש") לעתיד לבוא, כש"תורה
חדשה מאתי תצא", טעמי תורה, בחי' התענוג
שבתורה.

ויש להוסיף, שאף שבהמשך הכתוב נאמר
"נשא את ראש בני גרשון גם הם גו", ששייך לשבט

(59) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(60) רמב"ם הל' נזירות פ"ד הי"א (מעירובין מג, ב).

(61) שה"ש ב, ח ובשה"ש עה"פ.

(62) להעיר מהשייכות דדוד מלכא משיחא לשמואל ש"נזיר
עולם היי" (רמב"ם שם פ"ג הט"ז) – עליו התפללה חנה
בנבואתה "ויתן עזו למלכו וירם קרן משיחו" (ש"א ב, יו"ד),
דקאי על דוד מלכא משיחא** שנמשח ע"י שמואל (מפרשים
עה"פ).

(*) ולהעיר שבלקו"ת פרשתנו (כה, ב ואילך) ישנו ד"ה ה' יחתו מריביו
וגו' ובו מובאר כל הפסוק עד "ויתן עזו למלכו גו".

(**) ובביאור הגר"א: "ויתן עזו למלכו זה משיח בן יוסף.. וירם קרן
משיחו זה משיח בן דוד".

(56) ראה ביאורו ל"אדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(57) נוסח "אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה לקו"ש
חכ"ג ע' 394.

(58) ספר יצירה פ"ב מ"ד.

דביהמ"ק — ש"שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם
המפורש בנשיאת כפים⁷⁶, כמ"ש בפרשתנו⁷⁷
"ושמו את שמי", "יברכום בשם המפורש"⁷⁸ —
תתגלה ותחדור בכל העולם כולו, כמ"ש⁷⁹ "ביום
ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד", "כשם שאני נכתב
כך אני נקרא"⁸⁰, כיון שהעולם כולו יהי דירה לו
ית' (בדוגמת המשכן והמקדש)⁸¹.

וכללות הענין דדירה לו ית' בתחתונים,
שהעולם נעשה דירה לעצמותו, ע"י התגלות כח
העצמות שמהוה מאין ליש — הו"ע ד"השמים
החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה", שעיקר
החידוש הוא בהתגלות ד"אני עושה" (כנ"ל ס"ה).

י. ויש להוסיף, שבפרשת נשא מרומזת גם דרך
העבודה שעל ידה באים להחידוש ד"תורה חדשה
מאתי תצא" (ועי"ז גם "השמים החדשים והארץ
החדשה") בימות המשיח:

ובהקדם הידוע שבכא"א מישראל יש ניצוץ
מנשמת משיח, כמרומו בפסוק⁸² "דרך כוכב
מיעקב", שקאי על דוד מלכא משיחא⁸³, וקאי גם
על כא"א מישראל⁸⁴, כיון שבכא"א מישראל יש
ניצוץ מנשמת משיח⁸⁵ — בחי' היחידה, שהיא
ניצוץ מבחי' היחידה הכללית, נשמתו של משיח
צדקנו⁸⁶, ולכן, ע"י גילוי בחי' היחידה שבכא"א
מישראל מזרזים וממהרים ופועלים הגילוי דבחי'
יחידה הכללית בביאת משיח צדקנו, שאז יהי'
הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא", פנימיות
התורה, בחי' היחידה שבתורה⁸⁷, ועי"ז גם

בהתחלת הפרשה מדובר אודות המנין דבני
גרשון ובני מררי "לראות כמה יש שהגיעו לכלל
עבודה⁸⁸", "לעבוד ולמשא"⁸³, "עבודת משא"⁸⁴,
נשיאת היריעות והקרשים כו' בעת המסעות
במדבר⁸⁵; ובסיום הפרשה מדובר אודות שלימות
המשכן עצמו, "ויהי ביום כלות משה להקים את
המשכן גו"⁸⁶, ובהמשך לזה חנוכת המזבח, "זאת
חנוכת המזבח ביום המשח אותו"⁸⁷, "זאת חנוכת
המזבח אחרי המשח אותו"⁸⁸.

ויש לומר, שהשייכות דחנוכת המשכן ונשיאתו
בעת המסעות במדבר לפרשת נשא, היא, ע"ד
ובדוגמת נתינת התורה במדבר דוקא⁸⁹, "ארץ גו'
לא ישב אדם שם"⁷⁰, כדי שגם ה"מדבר", תחתון
שאינן תחתון למטה ממנו, יהי' משכן ומכון (דירה)
לשבתו ית'⁷¹, ועד"ז בנדוד"ד, שהעילוי ד"נשא את
ראש" (השלימות דתורה) נמשך וחודר בעולם,
שזהו תוכן הענין דעשיית המשכן לאחר ובהמשך
למ"ת, כדי שהגילוי דמ"ת יומשך ויחדור בעולם⁷².

וענין זה יהי' בתכלית השלימות לעתיד לבוא —
בחנוכת ביהמ"ק השלישי, "מקדש⁷³ אדני כוננו
ידיך"⁷⁴, שאז יתגלה הענין ד"בכל מקום אשר
אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך"⁷⁵ (כמ"ש
בסיום וחותרם קריאת עשה"ד בזמן מ"ת) בכל העולם
כולו ("בכל מקום" כפשוטו), היינו, שהשלימות

(63) ד, כד.

(64) שם, מז.

(65) ועד"ז בהמשך הפרשה ע"ד העגלות שהביאו נשיאי
ישראל בחנוכת המשכן והמזבח, "קח מאתם גו' ונתתה אותם אל
הלויים איש כפי עבודתו .. שתי העגלות .. לבני גרשון .. ארבע
העגלות .. לבני מררי", "שהי' משא בני גרשון קל משל מררי
שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים" (ז, ה"ח ובפרש"י).

(66) ז, א.

(67) שם, פד.

(68) שם, פח.

(69) עירובין נד, א. ועוד. וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ
בהר"ב.

(70) ירמי' ב, ו.

(71) ראה לקו"ת ריש פרשתנו: "שרש טעם נסיעתם במדבר
עם המשכן וכליו הי' כדי להכניע כח יניקת החיצונים ששרש
יניקתם הוא במדבר דוקא .. ע"י גילוי אלקות שהי' במשכן
כשנשאו אותו במדבר ממילא נכנעו כו'". וראה לקמן הערה 81.

(72) ראה לקו"ש חכ"א ע' 150 ואילך. וש"נ.

(73) בשלח טו, יז.

(74) להעיר מהשייכות ד"כוננו" ידיך", ג' ידות, לג' אופני
העבודה דקהת גרשון ומררי (לקו"ת פרשתנו כא, ב ואילך), שהם
כנגד ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד.

(75) יתרו כ, כא.

(76) פרש"י עה"פ.

(77) ו, כז.

(78) פרש"י עה"פ.

(79) זכרי' יד, ט.

(80) ראה פסחים נ, א. וש"נ.

(81) ועד"ז בנוגע לנשיאת המשכן בעת המסעות במדבר —
כמבואר בלקו"ת שם ש"תועלת הכנעה זו היתה ענין הכנעה לע"ל
שיוכל להיות גילוי אלקות בעולם השפל שלנו, כמ"ש ונגלה כבוד
ה' וגו' .. שיתגלה כבוד ה' שהוא בחי' גילוי עצמיות אלקות ..
לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהי' גילוי אלקות גם בעשי' עד שיראו
כל בשר כו'".

(82) בלק כד, יז.

(83) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

(84) ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ו.

(85) מאור עינים ס"פ פינחס. וראה לקו"ש ח"ב ע' 599. 692.

ועוד.

(86) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ב רס, ב. ועוד.

(87) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות.

ה', שבעת קני המנורה⁹³, מ"מ, מתאחדים כולם³¹
בהאריתם "אל מול פני המנורה", ובהיותם "מקשה³²
זהב" ("מנורת זהב כולה"⁹⁴), וכאמור, ההתאחדות³³
האמיתית דכל בני"ה היא מצד עצם הנשמה, בחי'³⁴
היחידה.³⁵

זאת ועוד:

בהמשך והסמיכות דפרשת המנורה לפרשת³⁷
הנשיאים⁹⁵ מודגשת מעלת שבט לוי על כל י"ב³⁸
השבטים, כפירוש רש"י "למה נסמכה פרשת³⁹
המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן⁴⁰
חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא הי' עמהם⁴¹
בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך⁴²
שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את⁴³
הנרות", וביחד עם זה, כיון שבאים בהמשך⁴⁴
ובסמיכות זל"ז מודגשת גם השייכות שביניהם⁹⁶.⁴⁵
והתיווך בזה – שמעלת שבט לוי נמשכת וחודרת⁴⁶
אצל ואת כל בני"ה⁹⁷, כפס"ד הרמב"ם "לא שבט לוי⁴⁷
בלבד אלא כל איש ואיש.. כמו שזכה לכהנים⁴⁸
ללוים".⁴⁹

וענין זה נעשה ע"י גילויי בחי' היחידה, כמרומו⁵⁰
בסיום דברי הרמב"ם "הרי דוד ע"ה אומר⁹⁸ ה' מנת⁵¹
חלקי וכיסי אתה תומיך גורלי" – ש"גורל" קאי על⁵²
עצם הנשמה⁹⁹, בחינת היחידה, בחינתו של דוד⁵³
מלכא משיחא, אשר, ע"י התגלותה נעשה "כל איש⁵⁴
ואיש" בדרגת (שבט לוי, לוי וכהן, ועד לדרגת)⁵⁵
הקדושה דכהן גדול ("ה"ז נתקדש קדש⁵⁶
קדשים"¹⁰⁰), בחי' היחידה שבישראל (בנפש), כמו⁵⁷
קדש קדשים (בחי' היחידה ש)במקום.⁵⁸

(94) זכר"י ד, ב.

(95) ומודגש במיוחד בהקריאה דימי חנוכה, שלאחרי
שמיסימים "זאת חנוכת המזבח גו" ממשיכין וקורין גם
"בהעלותך את הנרות גו" כן עשה את המנורה" (שור"ע או"ח ר"ס
תרפד), ועד"ז באמירת פרשת הנשיאים בהתחלת חודש ניסן,
ש"נוהגין מר"ח ואילך לקרות פרשת הנשיא שהקריב בו ביום,
וביום י"ג פ' בהעלותך עד כן עשה את המנורה, שהוא כנגד שבט
לוי" (שור"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט סט"ו).

(96) ומודגש ביותר לעתיד לבוא – שיתוסף גם "שער לוי
אחד" (יחזקאל מח, לא), "עתידה ארץ ישראל שתחלק ליי"ג
שבטים" (ב"ב קכב, א). – ולהעיר שמספר יי"ג (שרומו ליי"ג
מדה"ר שלמעלה מהשתלשלות) בגימטריא "אח"ד".

(97) וי"ל שמרומו בלשון רש"י "שאתה (אהרן, הנשיא שבט
לוי) מדליק ומטיב את הנרות", ז' הנרות דכללות בני".

(98) תהלים טז, ה.

(99) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קלט ואילך. וש"נ.

(100) כמ"ש (דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש

1 "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני
2 עושה", גילויי בחי' היחידה בכל העולם כולו,
3 "יחידו⁸⁸ של עולם"⁸⁹.

4 ויש לומר, שענין זה מרומו בהתחלת וסיום
5 פרשת נשא:

6 בהתחלת פרשת נשא – בהמנין דבני"ה נשא
7 את ראש בני גרשון גם הם גו", ששייך גם להמנין
8 דכל בני"ה כפי שהם בדרגת שבט לוי, כפס"ד
9 הרמב"ם "לא שבט לוי בלבד אלא כו' כל איש
10 ואיש כו'" (כנ"ל ס"ח), כי, מנין בני"ה הוא מצד
11 ההתקשרות העצמית עם הקב"ה ("מתוך חיבתן
12 לפניו מונה אותם כל שעה"⁹⁰) שהיא בשוה אצל כל
13 בני"ה (שלכן הגדול במדרגה אינה נחשב יותר מא'⁹¹
14 והקטן במדרגה אינו נחשב פחות מא') – מצד
15 עצם נשמתם, בחי' היחידה.

16 ובסיום פרשת נשא – בהתאחדותם של כל יי"ב
17 נשיאי ישראל (שכוללים את כל בני"ה) שהתנדבו
18 ובאו כולם יחדיו לחנוכת המשכן והמזבח, וגם
19 לאחר שהקב"ה אמר "נשיא אחד ליום נשיא אחד
20 ליום יקריבו את קרבנם גו"⁹¹, "העלה עליהם
21 הכתוב כאילו כולם הקריבו ביום ראשון וכאילו
22 כולם הקריבו ביום אחרון"⁹², שהתאחדות זו
23 (לאמיתתה ובשלימותה) היא מצד עצם הנשמה,
24 בחי' היחידה, שהיא אצל כל בני"ה בשוה.

25 ויש להוסיף, שענין זה מרומו גם בהתחלת
26 פרשת בהעלותך שקורין במנחת שבת זה:

27 "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה
28 יאירו שבעת הנרות גו" וזה מעשה המנורה מקשה
29 זהב עד ירכה עד פרחתה מקשה היא" – שאף שבני"ה
30 נחלקים (בכללות) לז' סוגים, ז' מדרגות בעבודת

(88) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(89) ויש לומר, שגם המשכת וגילויי בחי' היחידה בעולם
מרומו בשם "נוכב" (שמו של משיח, ושמו של כאו"א מישראל
מצד ניצוץ משיח שבו) – כ"ו כ"ב, כ"ו הוא הגימטריא דשם הוי',
מלשון מוה"ה (זח"ג רנו, סע"ב. ועוד), וכ"ב הם כ"ב אותיות
התורה שעל ידם נעשית ההתהוות, כמ"ש (נחמ" ט, ו) "ואתה
מחי' את כולם", "א"ת מחי' אלא מהוה, דהיינו יש מאין, ואתה
הן בחי' האותיות מאל"ף ועד תי"ו, והה"א היא ה' מוצאות הפה
מקור האותיות" (תניא שעהי"א פ"ב), שבזה מרומו המשכת
וגילויי היחידה (בחי' "נוכב") בעולם (כ"ו כ"ב).

(90) פרש"י ר"פ במדבר.

(91) ז, יא.

(92) במדב"ר פיי"ד, יג (בסופו).

(93) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

ישראל כו' שנאמר¹⁰⁶ ה' חפץ למען צדקו יגדיל
תורה ויאדיר¹⁰⁷, שעיקר ושליומות הלימוד ד"יגדיל
תורה ויאדיר¹⁰⁸, שאינו בשביל לידע את המעשה
אשר יעשון¹⁰⁹, אלא באופן ד"דרוש וקבל שכר¹¹⁰,
הוא, ב"תורה חדשה מאתי תצא".

וכיון שלימוד התורה ("משה קיבל תורה
מסיני") הוא באופן ד"תורה חדשה מאתי תצא",
ה"ז נמשך וחודר גם בעמידת וקיום העולם,
"העולם עומד" ו"העולם קיים" – שניתוסף בזה
החידוש ד"השמים החדשים והארץ החדשה אשר
אני עושה".

וגם אחדותם של ישראל שמצד גילוי בחי'
היחידה – בחינתו של משיח שעל ידו נעשה
החידוש דתורה ודשמים וארץ – מודגשת בהקדמה
והחתימה לאמירת פרקי אבות: (א) "כל ישראל יש
להם חלק לעולם הבא, שנאמר¹¹¹ ועמך כולם
צדיקים וגו'" – ענין השוה בכל ישראל מצד עצם
נשמתם, בחי' היחידה, (ב) "יגדיל תורה ויאדיר" –
התאחדות ב' הקצוות דלימוד התורה ולומדי
התורה, מהגדול שבגדולים שלימודו באופן
ד"יגדיל תורה ויאדיר", "דרוש וקבל שכר", עד
לקטן שבקטנים שלומד אצל מלמד תינוקות שיש
טובים ממנו, ויכולים לפתוח בית ללמד תינוקות
בצדו כדי שהתינוקות יבואו אליו, משום "יגדיל
תורה ויאדיר"¹¹².

יב. ויש להוסיף ולבאר השייכות דהחידוש
בתורה ("תורה חדשה מאתי תצא") ובשמים וארץ
("השמים החדשים והארץ החדשה") בשבת
שלאחרי זמן מ"ת – גם מצד ענינו של יום השבת
שלאחרי מ"ת):

ענינו של יום השבת – ש"נקבע בלבבינו אמונת
חידוש העולם כי ששת ימים עשה ה' וכו'¹¹³, ע"י

ועפ"ז יש לבאר בעומק יותר הדגשת אחדותם
של ישראל במתן-תורה, כמ"ש "בחדוש השלישי
גו' ביום הזה באו מדבר סיני גו' ויחן שם ישראל",
"ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"¹⁰¹,
שלכן "אמר הקב"ה הרי השעה שאתן להם את
תורת¹⁰² – שהאחדות שמצד בחי' היחידה,
קשורה במיוחד עם תורתו של משיח, פנימיות
התורה, בחי' היחידה, שניתנה (בהעלם) במ"ת. ויש
לומר, שענין זה מודגש יותר בשבת שלאחרי מ"ת,
שאחדותם של ישראל שמצד בחי' היחידה
שמודגשת בפרשת השבוע (כנ"ל בארוכה), היא,
הכנה להתגלות תורתו של משיח שבהוספה ולאחרי
הגילוי דמ"ת (שבת שלאחרי מ"ת), "תורה חדשה
מאתי תצא"¹⁰³.

יא. ונוסף על הדגשת הענין ד"תורה חדשה
מאתי תצא" בפרשת השבוע שקורין בשבת
שלאחרי מ"ת – ה"ז מודגש גם בהתחלת פרקי
אבות בשבת שלאחרי מ"ת:

בביאור תוכן הענין (האמירה והלימוד) ד"משה
קיבל תורה מסיני" בשבת שלאחרי מ"ת, בהוספה
על קבלת התורה בזמן מ"ת – יש לומר, שעיקר
ההדגשה בזה היא על ההוספה והחידוש שבתורה ע"י
מקבלי התורה, כמודגש בדיוק הלשון "משה קיבל".
ומסרה כו", שנעשית תורתו של כאו"א ממקבלי
התורה ע"י שלומדה ומחדש בה.

ועוד ועיקר – ההוספה והחידוש ע"י נותן
התורה לעתיד לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא",
כמודגש (א) בהקדמה ל"משה קיבל תורה מסיני"
במשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"¹⁰⁴,
דקאי על עולם התחי¹⁰⁵, שמזה מובן שעיקר
ההדגשה דמ"ת היא על התורה דלעתיד לבוא,
"תורה חדשה מאתי תצא", (ב) והחתימה (לאחרי
אמירת הפרק) במשנה "רצה הקב"ה לזכות את

(106) ישע' מב, כא.

(107) מכות כג, רע"ב – במשנה.

(108) ראה חולין סו, ב.

(109) דאף שגם בימות המשיח יצטרכו לידע את המעשה אשר
יעשון, יהיו כל דיני התורה "גלויים וידועים לכל איש ישראל
בידיעה בתחלה בלי שכחה, וא"צ לעסוק בהם" (אגה"ק סו"ס כו),
ועאכ"כ בעולם התחי' ("עולם הבא") שמצוות בטלות לע"ל
(נדה סא, ב. אגה"ק שם).

(110) סוטה מד, א. וש"ג.

(111) ישע' ס, כא.

(112) רמב"ם ת"ת ספ"ב.

(113) חינוך מצוה לא.

קדשים", והרי בהקדמה למ"ת נאמר לכל בני" ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים", שפירושו "כהנים גדולים" (יתרו יט, ו
ובבעה"ט).

(101) יתרו יט, א"ב ובפרש"י. וראה מכילתא שם.

(102) דא"ז פ' השלום. ועוד.

(103) ודוגמתו במ"ת שבכל יום – אמירת "הריני מקבל עלי
מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך" לאחרי מ"ת ביום זה בברכת
התורה ("נותן התורה" לשון הוה), כהכנה ל"תורה חדשה מאתי
תצא", שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", זמנה בכל יום.

(104) סנהדרין ר"פ חלק.

(105) רע"ב (ועוד) סנהדרין שם.

28 לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא" ו"השמים
29 החדשים והארץ החדשה".

30 וגם אחדותם של ישראל שמצד גילויי בחי'
31 היחידה – בחינתו של משיח שעל ידו נעשה
32 החידוש בתורה ודשמים וארץ – מודגשת ביום
33 השבת, שבו צריכים "להקהיל קהלות.. להכנס בבתי
34 כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה
35 לרבים"¹²⁵, ובהדגשה יתירה בהקהלת קהלות בזמן
36 המנחה, "רעוא דרעוין", בחי' פנימיות ועצמות
37 התענוג, ודוגמתו בנפש – בחי' היחידה, שלמעלה
38 מההתחלקות דכחות הנפש, הן כוחות פנימיים והן
39 כחות מקיפים, ולכן מאחדת נמשכת וחודרת
40 בכולם, עד לבחי' העקב שברגל¹²⁶, ועל ידה נעשית
41 גם האחדות עם רבים מישראל¹²⁷ ("להקהיל
42 קהלות"), עד לשלימות האחדות דכל בני' –
43 "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹²⁸, "עוד
44 אקבץ עליו לנקבציו"¹²⁹, ובאופן שנעשים "קהל
45 גדול"¹³⁰, וכולם יחד נכנסים לבית-הכנסת ובית-
46 מדרש העיקרי – ביהמ"ק השלישי (ש"בית תפלה
47 יקרא לכל העמים"¹³¹, ו"מציון תצא תורה"¹³²),
48 ללמוד ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא".

49 יג. ובכל זה ניתוסף עליו מיוחד והדגשה
50 מיוחדת בשבת שלאחרי מ"ת, שבת פרשת נשא,
51 בשנה זו:

52 ובהקדים המדובר כמ"פ שע"פ כל הסימנים
53 שבדברי חז"ל אודות אחרית הימים (נוסף על
54 ההודעה הכללית בזמן הגמרא ש"כלו כל
55 הקיצין"¹³³), דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות

1 המנוחה והשביתה מעניני העולם, וההתעסקות
2 בעניני קדושה, ובפרט בלימוד התורה, ששייך
3 במיוחד ליום השבת, "דכו"ע בשבת ניתנה תורה
4 לישראל"¹¹⁴. ויש לומר, שע"י ההתחדשות בתורה
5 ביום השבת, נעשית גם התחדשות העולם, כמאמר
6 "אסתכל באורייתא וברא עלמא".

7 וע"פ הידוע שיום השבת קשור עם הגאולה,
8 כמודגש בשירו של יום, "מזמור שיר ליום
9 השבת"¹¹⁵, "מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו
10 שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹¹⁶, וכמ"ש בברכת
11 המזון דיום השבת "הרחמן הוא ינחילנו ליום
12 שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ובפרט ביום
13 השבת לאחר חצות, זמן המנחה, "רעוא
14 דרעוין"¹¹⁷, "בחי' פנימיות הרצון ופנימיות
15 התענוג", "עצמות התענוג ממש"¹¹⁸, וסעודה
16 שלישית¹¹⁹, "נחלה בלי מצרים.. כיעקב שכתוב
17 בוי"ק¹²⁰ ופרצת גוי"¹²¹, שקשור עם הגאולה השלישית
18 וביהמ"ק השלישי ("כיעקב שקראו בית")¹²² – יש
19 לומר, שההתחדשות בתורה ודהעולם ביום השבת
20 קשורה עם החידוש בתורה ובעולם לעתיד לבוא,
21 ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים – "תורה
22 חדשה מאתי תצא" ו"השמים החדשים והארץ
23 החדשה אשר אני עושה"¹²³.

24 וענין זה מודגש ביותר ביום השבת שלאחרי מ"ת
25 – דכיון שבזמן מ"ת שבשבוע זה¹²⁴ היתה כבר
26 ההתחדשות בתורה ודהעולם, עכצ"ל, שביום
27 השבת מודגשת בעיקר (הכנה ל)החידוש דלעתיד

(114) כנ"ל הערה 1.

(115) תהלים צב, א.

(116) תמיד בסופה.

(117) זח"ב פח, ב.

(118) המשך תרס"ו ע' תקמה.

(119) התוועדות הב' (המו"ל).

(120) ויצא כח, יד.

(121) שבת קיח, סע"א ואילך. וראה זה שם שענין זה שייך (בעיקר) לסעודה שלישית.

(122) פסחים פח, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 231. וש"נ.

(123) "מאתי" דייקא, "אני" דייקא – כמודגש במיוחד ב"רעוא דרעוין", "בחי' עצמות התענוג ממש.. והיינו בחי' עצמות א"ס שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע" (המשך תרס"ו שם).

(124) משא"כ בנוגע להתחדשות דכל שבת ביחס להתחדשות דהשבת שלפניו – שבכל שבוע חזורים ונשנים כל הענינים דשי"ב, שלכן אומרים בכל שבוע "היום יום ראשון בשבת", יום שני וכו' עד יום השבת, אף שכבר עברו רבבות ימים משי"ב (ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ).

(125) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).

(126) ועד לעקב שברגל כפשוטו – "שמועה טובה תדשן עצם" (משלי טו, ל), כדאיתא בגמרא (גטין נו, ב) ע"ד התרחבות העצם שברגל מצד התענוג.

(127) וע"ד מ"ש (תהלים נה, יט) "פדה בשלום נפשי גוי כי ברבים היו עמדי" [כידוע שעיקרו ושלמותו יהי' בביאת המשיח (ראה שער התפלה לאדהאמ"צ נו, א)] – שהפד' בשלום דכאו"א מישראל בעבודתו הפרטית ("נפשי" דייקא) היא מצד בחי' היחידה שבנפש (שם נה, ג), וקשור גם עם הרבים, "כי ברבים היו עמדי".

(128) ישע"י כז, יב.

(129) שם נו, ח.

(130) ירמ' לא, ז.

(131) ישע"י נו, ז.

(132) שם ב, ג. – וראה מצו"ד שם נא, ד, ש"תורה (חדשה) מאתי תצא" הו"ע "מציון תצא תורה".

(133) סנהדרין צז, ב.

כדאיתא בספרים¹⁴⁴ בהרמז במארוז¹⁴⁵ "הכל"
 מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", ש"עצרת.. הוא
 הזמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ
 הגאולה.. דבעינן לשון אם תבעינן בעו, והוא לשון
 תפלה ובקשה, נמי לכס גימטריא¹⁴⁶ קץ, היינו, שאז
 זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה, "קץ
 הימים" ו"קץ הימין"¹⁴⁷, ובעמדנו בשבת שלאחרי
 ה"קץ" דעצרת, שבת פרשת נשא, "נשא" (ר"ת
 שנת אראנו נפלאות) שב"תנשא" – ה"ז הזמן הכי
 מוכשר להחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא",
 ו"השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני
 עושה" – לא רק בלשון עתיד, אלא בלשון הווה,
 ועד שברגע שלאח"ז נעשה כבר בלשון עבר, כיון
 ש"הנה זה בא", וכבר בא.

[והדגשה יתירה בענין זה – בעריכת
 התועודות¹⁴⁸ מיוחדת (שלא ע"ד הרגיל) דכו"כ
 מישראל בזמן "רעוא דרעוין", השייך ביותר
 לגאולה האמיתית והשלימה¹⁴⁹ (כנ"ל סי"ב),
 ובאופן של סעודה ממש, ובברכת המזון¹⁵⁰ (אפילו

1 ודור הראשון של הגאולה, כפי שהעיד כ"ק מו"ח
 2 אדמו"ר נשיא דורנו – בקשר ובשייכות להכרזתו
 3 הידועה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³⁴ –
 4 שבימיו (לפני עשרות שנים) סיימו כל עניני
 5 העבודה, וצריכים רק "לצחצח הכפתורים"¹³⁵
 6 ולעמוד הכן לקבלת פני משיח צדקנו¹³⁶, ועאכו"כ
 7 לאחר ריבוי העבודה דהפצת התורה והיהדות
 8 והמעיינות חוצה מאז ועד עתה, כולל ובמיוחד
 9 השלימות דארבעים שנה (לאחרי הסתלקותו)
 10 ש"קאי איניש אדעת' דרבי' "¹³⁷, "לב לדעת ועינים
 11 לראות ואזנים לשמוע"¹³⁸ – בודאי ובודאי שסיימו
 12 גם "לצחצח הכפתורים", ועומדים הכן לקבלת פני
 13 משיח צדקנו.

14 וענין זה מודגש ביותר וביותר בשנה זו – שנת
 15 ה'תנש"א, שסימנה מרומז בפסוק¹³⁹ "תנשא
 16 מלכותו" (דקאי על דוד ושלמה¹⁴⁰, שמלך המשיח
 17 הוא מזרעם¹⁴¹) בכל העולם כולו, והר"ת שלה "הי'
 18 תהי' שנת אראנו נפלאות", "כימי צאתך מארץ
 19 מצרים אראנו נפלאות"¹⁴² – מתחיל מה"נפלאות"
 20 שכבר ראו (נוסף על אלה שיראו בעתיד, "אראנו")
 21 בפועל ובגלוי לעיני כל העמים בשנה זו, שבהם
 22 נתקיימו דברי הילקוט שמעוני¹⁴³: "שנה שמלך
 23 המשיח נגלה בו כל מלכיה אומות העולם מתגרים
 24 זה בזה, מלך פרס כו' מלך ערבי כו', ואומר להם
 25 (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו, כל מה שעשיתי
 26 לא עשיתי אלא בשבילכם.. הגיע זמן גאולתכם",
 27 ומאז (ובפרט בחודש ניסן, חודש הגאולה) עומדים
 28 כבר "בשעה שמלך המשיח בא ("הנה זה בא")..
 29 ומשמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן
 30 גאולתכם".

31 ובפרט בעמדנו בזמן מ"ת יומי התשלומין שלו,

(144) ספר מאמר מרדכי עמ"ס פסחים להרה"צ כו' הר"ר
 מרדכי מנדבורנא (סיגעט, תר"ס).

(145) פסחים סח, ב.

(146) א' מאופני הלימוד בתורה, כפי שמצינו בדין נזירות
 שבפרשתנו ש"סתם נזירות ל' יום .. אמר קרא קדוש יהי, יהי'
 בגימטריא תלתין הור" (נזיר ה, א).

(147) ראה אוה"ת ר"פ מקץ. וש"נ.

(148) כידוע ה"פתקא אשר משמי נחיתא" בגודל
 מעלתה של התועודות חסידית, שבכחה לפעול יותר מפעולתו של
 מלאך מיכאל שרם של ישראל (אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע'
 תיג).

(149) ולהעיר מהשייכות למזמור צדי"ק בתהלים (המזמור
 דשנה זו), שסימו וחותמו "ויהי נועם גו' ומעשה ידינו כוננהו"
 (שתוכנו השראת השכינה במשכן, ועד לתכלית השלימות שבוה
 בביהמ"ק השלישי) – ש"נועם" הו"ע התענוג (רעוא דרעוין),
 שאין למעלה ממנו, ונמשך וחודר עד למטה ב"מעשה ידינו".

(150) לאחר הקדמת ניגוני רבותינו נשיאינו (נשיאי תורת
 החסידות שעל ידי הפצתה חוצה קא אתי מר דא מלכא משיחא)
 – הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן אדמו"ר האמצעי, הצמח
 צדק*, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק מו"ח אדמו"ר
 נשיא דורנו** – תשעה*** ניגונים שבהם מסיימים קץ הגלות,
 ובאים לניגון העשירי, שירה העשירית דמלך המשיח.

(*) שב' שמותיו – "צמח" ו"צדק" (בגימטריא מנחם מענדל) הם
 שמותיו של המלך המשיח.

(**) שב' שמותיו – "יוסף" ו"יצחק" – קשורים עם הגאולה.
 (***) ששנת הניגונים של נשיאי חב"ד, מאדמו"ר הזקן עד אדמו"ר
 מהור"י צ"ח, וניגון שלש תנועות (דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן)
 שנחשב לג' ניגונים (המור"י).

(134) "קול קורא" בהקריאה והקדושה דשנת תש"א-ג (אג"ק
 שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל
 ואילך). ועוד.

(135) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(136) ירמ' לא, ז.

(137) ע"ז ה, רע"ב.

(138) תבוא כט, ג.

(139) בלק כד, ז.

(140) פרש"י עה"פ.

(141) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד

הי"ב. אגרת תימן.

(142) מיכה ז, טו.

(143) ישעי' רמז תצט.

ובפשטות – התחדשות והוספה בלימוד התורה
 מתוך חיות ותענוג עד שמחדש חידושים בתורה,
 הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להפעולה על הזולת,
 "העמידו תלמידים הרבה", כידוע ש"כל איש
 ישראל יכול לגלות תעלומות חכמה ולחדש שכל
 חדש בתורה, הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר, כפי
 בחי' שרש נשמתו, ומחוייב בדבר"¹⁶⁴, כולל ובמיוחד
 – התחדשות והוספה בלימוד והפצת פנימיות
 התורה שנתגלתה בתורת החסידות, מעין ודוגמא
 ו"טעמיה" מתורתו של משיח ("טועמי' חיים
 זכו"¹⁶¹), שלכן ע"ז מזרזים וממהרים ופועלים
 ביאת דוד מלכא משיחא¹⁶².

וכדאי ונכון ביותר שכאו"א יקבל על עצמו שנוסף
 על אמירת פרקי אבות ("מילי דחסידותא"¹⁶³) בכל
 שבת משבתות הקיץ, יוסיף וילמד בעיון משנה אחת
 (לכל הפחות) עם הפירושים דמפרשי המשנה, כל חד
 לפום שיעורא דילי'.

טו. ויה"ר שמהדיבור וקבלת החלטה טובה
 בהנ"ל נבוא תיכף ומיד להתגלות ד"תורה חדשה
 מאתי תצא", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י
 משיח צדקנו,

ו"משה (ש"ק יבל תורה מסיני") ואהרן (שידליק
 המנורה בביהמ"ק) עמהם"¹⁶⁴, והבעש"ט וכל
 רבותינו נשיאנו עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר עמהם,
 ביחד עם כל צדיקי ונשיאי ישראל וכל בני
 ("ועמך כולם צדיקים") בדורות שלפניו, ש"הקיצו
 ורננו שוכני עפר"¹⁶⁵, ביחד עם כל בני שבדורנו
 זה, נשמות בגופים ללא הפסק בינתיים,

וכולם יחדיו שומעים ה"תורה חדשה (ש)מאתי
 תצא", בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר
 הקודש, בבית המקדש ובקדש הקדשים – "מעל
 הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים"¹⁶⁶.

ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד, "מיד" ר"ת משה
 ישראל (הבעש"ט, שכשיפוצו מעינותיו חוצה קא
 אתי מר) דוד מלכא משיחא, וכפשוטו ממש, באופן
 של ממשות, למטה מעשרה טפחים, ממש ממש.

1 על אכילה שאין בה שיעור שביעה¹⁵¹) על "כוס של
 2 ברכה"¹⁵², שקשור עם הגאולה האמיתית והשלימה
 3 ע"י משיח צדקנו, כפי שמצינו בגמרא¹⁵³ בנוגע
 4 לכוס של ברכה בסיום הסעודה דלעתיד לבוא¹⁵⁴:
 5 "נותנין¹⁵⁵ לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך,
 6 ואומר להן איני מברך וכו', אומר לו לדוד טול
 7 וברך, אומר להן אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר¹⁵⁶
 8 כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", "כסא¹⁵⁷ דדוד
 9 לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק,
 10 שנאמר¹⁵⁸ כוסי דו', בגימטריא הכי הוי"¹⁵⁹].

11 יד. והמעשה הוא העיקר¹⁶⁰:

12 כיון שיום השבת שלאחרי זמן מ"ת, פרשת
 13 נשא, דשנת אראנו נפלאות, הוא הזמן הכי מוכשר
 14 ומסוגל להתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא" –
 15 מובן שההוראה למעשה לפועל שהזמן גרמא היא
 16 בהכנה (מעין ודוגמא ומביאה בפועל ממש) לקיום
 17 היעוד "תורה חדשה מאתי תצא".

(151) שעז"נ בברכת כהנים שבפרשתנו (ו, כו) "ישא ה' פניו
 אליך", "וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת
 ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית
 ועד כביצה" (ברכות כ, ב. וראה לקו"ת פרשתנו כו, סע"א ואילך).
 (152) להעיר, ש"יש אומרים שברהמ"ז טעונה כוס אפילו
 ביחיד" * (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קפב), ועאכו"כ בשלשה
 שמזמנים יחד, ועאכו"כ בעשרה (ומעשרה ולמעלה אפילו אלף
 או ריבוא) שמזכירים השם ("נברך אלקינו") בברכת הזימון (שם
 קצ"ב ס"ג).

(153) ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ח"ב קצ"א, רע"א) "אע"ג
 דנשים וקטנים פטורין מן המצוות בכוס דברכה הכל חייבין,
 ובלבד דינדעון למאן מברכין, ודא היא ונהרו אליו כל הגוים" –
 כמ"ש לפניו (קפט, סע"ב) שהפסוק (ישעי' ב, ב) "והי' באחרית
 הימים נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו
 אליו כל הגוים" קאי על כוס של ברכה (וראה לקוטי לוי"צ לזח"ב
 ע' קלו ואילך).

(154) ומעין ודוגמא לזה בזמן הזה – סעודה שלישית דשבת
 (ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ).

(155) פסחים קיט, ב.

(156) תהלים קטז, יג.

(157) יומא עו, א.

(158) תהלים כג, ה.

(159) ובהמשך לזה (לאחרי תפלת ערבית, הבדלה וחלוקת כוס
 של ברכה) – קידוש לבנה, "שהם עתידים להתחדש כמותה"
 (סנהדרין מב, א) בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא
 משיחא; וסעודת מלוה מלכה – "סעודתא דדוד מלכא משיחא"
 (סידור האריז"ל במקומו. ועוד).

(160) אבות פ"א מ"ז (בגימט' טוב) – שלומדים בשבת זה.

(*) "אבל מנהג העולם שלא לברך על הכוס כלל ביחיד, ונכון מנהג זה
 ע"ד הקבלה" (שם).

(**) אולי י"ל אותיות "קץ" – "באחרית הימים".

(161) ראה לקו"ש ח"כ ע' 173. וש"נ.

(162) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחילתו.

(163) ראה ב"ק ל, א.

(164) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד – פסחים קיד, סע"ב.

(165) ישעי' כו, יט.

(166) סיום וחותם פרשתנו.

לקוטי שיחות פרשת נשא כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

ו"שמור", שלשון הווה, הבאה במקום ציווי, מצביעה
על כך שהאמירה צריכה להיות תמידית, כפי שכבר
ביאר רש"י לפני כן את המילה "זכור"⁵: "תנו לב לזכור
תמיד...".

לעומת זאת, מסבירים מפרשים אחרים³, שלמרות
ש"אמור" (בקמץ) איננה לשון ציווי, הרי היא
ה"מקור", ורש"י אומר, שמוצאים בתורה את המקור
בשימוש של ציווי: "כמו זכור שמור", שהן לשונות
של מקור, למרות שכוונתן ציווי.

אבל לפי כל זה קשה, בנוסף לקשיים אחרים: אם
רש"י מבאר רק את המילה "אמור", מדוע הוא מצטט
גם את המילה "להם", ואינו אומר בקיצור: "אמור"⁶ –
כמו זכור שמור?

כן יש להבין: מדוע מביא רש"י שתי דוגמאות
"זכור" ו"שמור", ואינו מסתפק בדוגמא של זכור בלבד
או שמור בלבד?

ג.

הפירוש השני של רש"י והשאלות עליו
בפירוש השני של רש"י, "אמור להם שיהיו כולם
שומעים", הכוונה היא בפשטות, כדברי המפרשים,
למנוע מחשבה בטעות שהכהן יכול לומר את ברכת
כהנים בינו לבין עצמו בלי שמיעת הקהל⁷, אלא
שצריך להיות "אמור להם שיהיו כולם שומעים".

צריך להבין: (א) ממה נפשך – אם רש"י לומד את
דבריו מן המילה "להם" – "שהיו כולם שומעים", אין
הוא צריך לצטט את המילה "אמור"? ואם הוכחת
רש"י היא גם מן המילה "אמור"⁸, שהאמירה צריכה
להיות באופן שתגיע "להם" (שזה סביר יותר, כי הענין
מתאים יותר לתוכן הפסוק המדבר על אמירת הכהנים,
ולא על שמיעת בני ישראל), צריך היה רש"י להתבטא
בהתאם לכך, בדומה ללשון הגמרא⁹, שהאמירה צריכה
להיות "בקול רם"¹⁰.

א.

פירושי רש"י ל"אמור להם", והסדר ביניהם

1 בציווי על ברכת כהנים "כה תברכו את בני ישראל
2 אמור להם"¹, מפרש רש"י את המילים "אמור להם",
3 כמו זכור שמור בלע"ז דישנ"ט². אמור להם, שיהיו
4 כולם שומעים. אמור, מלא, לא תברכם בחפזן
5 ובבהלות אלא בכוונה ובלב שלם".

6 מזה שבכל אחד משלושת הפירושים מצטט רש"י
7 מן הפסוק את המילים "אמור להם" (פעמיים) ו"אמור"
8 (פעם אחת), מובן, שכל אחד מן הפירושים מסביר ענין
9 אחר בביטוי המצוטט.

10 אך יש להבין: בשתי הפעמים הראשונות מפרש
11 רש"י גם את המילה "להם", ובקטע השלישי הוא
12 מפרש את המילה "אמור" בלבד, ואם כך, הוא היה
13 צריך להקדים את הפירוש השלישי לפני שני הפירושים
14 הראשונים.

15 מזה מובן, שלמרות שכל פירוש הוא ענין בפני
16 עצמו, בכל זאת הם צריכים להופיע בסדר זה, כי
17 הקושי שאותו מבאר הפירוש השלישי מתעורר רק
18 לאחר שני הפירושים הקודמים.

ב.

פירושו הראשון של רש"י והשאלות עליו

21 לגבי הפירוש הראשון של רש"י – "כמו זכור
22 שמור" – יש המפרשים³, שרש"י מתכוון לתרץ את
23 הקושי במילה "אמור", שאיננה בלשון ציווי, אלא
24 בלשון הווה או מקור – ה"אלף" איננה מנוקדת
25 בסגול (או בחיריק בתוספת וא"ו בסוף המילה –
26 אמור), אלא בקמץ:

27 ורש"י מסביר, לפי מפרשים מסויימים⁴, שאכן,
28 המילה "אמור" כאן איננה ציווי, אלא לשון "הווה",
29 ואין זו תופעה יוצאת דופן, דומה הדבר ל"זכור"

(7) כבספרי כאן – ובגמרא (סוטה לח, סע"א). ראה גו"א. ספר
הזכרון.

(8) ראה גו"א.

(9) סוטה שם.

(10) אבל בגמרא "כה תברכו בקול רם או אינו אלא בלחש ת"ל אמור
להם כאדם שאומר לחבירו".

(1) פרשתנו ו, כג.

(2) להעיר שבדפוס ראשון ובכו"כ כתי"ר רש"י ליתא "בלע"ז דישנ"ט",
ובדפוס שני ליתא כל ד"ה הא' כמו זכור שמור כו'.

(3) ראה גו"א. ספר זכרון. באר מים חיים. באר רחובות. ועוד.

(4) רא"ם כאן.

(5) יתרו כ, ח.

(6) וכמו בפ' יתרו שם. וכן בפ' פנחס כה, יז.

35 ברוך-הוא מסר לכהנים את ברכת ישראל, הם יעשו
36 זאת באופן של "מהירות והגעה"¹⁴.

37 אך אי אפשר לומר שלכך מתכוון רש"י, שאם כך,
38 הוא היה אומר זאת במילים ברורות.

39 ומובן בפשטות למה אין הדברים מתאימים
40 לפשוטו של מקרא, כי כבר לפני-כן נלמד הציווי¹⁵
41 "ואהבת לרעך כמוך", ובדיוק כשם שהכהן חפץ
42 שכאשר יברכו אותו לא יעשו זאת בחפזון אלא בכוונה
43 ובלב שלם, כך הוא ודאי ינהג כאשר הוא יברך את
44 ישראל¹⁶.

45 גם אי אפשר לחשוב שהסברא לברכת הכהנים
46 בחפזון ובבהלות הוא משום שהכהנים יתבלבלו
47 ויבהלו מן העובדה שהקדוש-ברוך-הוא מצווה עליהם
48 לברך את ישראל,

49 כי אם נחוץ להזהיר שציווי של הקדוש-ברוך-הוא
50 לא יגרום לבהלה וכדומה, צריכה היתה התורה להזהיר
51 זאת מיד במצוות הראשונות שמצווה הקדוש-ברוך-
52 הוא, בפרשת בא וכדומה, ולא רק עתה במצוות ברכת
53 כהנים, בפרשת נשא.

54 (ג) מהי כוונת רש"י בדיוקו להשתמש בשני
55 הביטויים "בחפזון ובבהלות", ומנין הוא ליקח זאת¹⁷?
56 (ד) בדומה לכך מתעוררת השאלה לגבי שני
57 הביטויים של רש"י בצד החיובי: "בכוונה ובלב שלם",
58 ובמיוחד כאשר במדרש אכן מוזכר רק ביטוי אחד
59 "בכוונת הלב"¹⁸.

60 ה.

61 "אמור להם" ציווי בלשון מקור

62 ההסבר לכל האמור הוא: ההכרח של רש"י
63 להסביר ש"אמור" הוא "כמו זכור שמור" נובע מן
64 המילים "אמור להם", ולכן מצטט רש"י את שתי
65 המילים הללו:

66 אילו היה כתוב "כה תברכו את בני ישראל אמור"
67 ניתן היה לפרש בפשטות, ש"אמור" איננו ציווי, אלא

1 (ב) אם רש"י מתכוון לשלול את אמירת הברכה
2 בינו לבין עצמו, מדוע אין הוא אומר זאת בפירוש
3 (כשם שהוא שולל בפירושו הבא: "לא תברכם
4 בחפזון..."), וכפי שנאמר ב"ספרי" ובגמרא? ולכאורה,
5 אדרבה: אם בספרי ובגמרא, שאותם לומדים "בן עשר
6 למשנה" ו"בן חמש עשרה לגמרא", צריך לבאר
7 שהכוונה היא שלא יברכו בנים לבין עצמם או
8 בלחש¹¹ – הרי ודאי צריך לבאר זאת רש"י בפירושו
9 המיועד ל"בן חמש למקרא".

10 (ג) מדוע משתמש רש"י בביטוי "כולם שומעים"
11 ואינו מסביר למי הכוונה? אמנם, הדבר נאמר בהמשך
12 ללשון הפסוק "כה תברכו את בני ישראל אמור להם",
13 אך הרי אין הכוונה לכל בני ישראל בכל מקום, אלא
14 ליהודים שבאותו מעמד, והיה מתאים שרש"י יציין
15 זאת, כפי שנאמר ב"ספרי" – "שיהיה כל הקהל שומע"
16 וכדומה.

17 ד.

18 הפירוש השלישי של רש"י והשאלות עליו
19 בפירוש השלישי, "אמור, מלא, לא תברכם בחפזון
20 ובבהלות אלא בכוונה ובלב שלם", צריך להבין: (א)
21 כמסבר מספר פעמים הרי הענין של מלא וחסר אינו
22 קושי בפשוטו של מקרא שרש"י חייב לתרצו –
23 ואדרבה, ברוב המקרים של המילים בחומש שהן
24 מלאות או חסרות, אין רש"י מתעכב על כך, אלא אם
25 כן יש קושי בפשוטו של מקרא המתורץ על ידי הענין
26 של מלא וחסר. צריך אפוא להבין: מהו הקושי כאן
27 בפשוטו של מקרא שמתרץ ה"מלא"?

28 (ב) מדוע עולה בכלל על הדעת שהכהנים יברכו את
29 ישראל בחפזון ובבהלות, שצריך להזהיר על כך?

30 במדרש¹² נאמר: "אמר להם הקדוש-ברוך-הוא
31 לכהנים: לא מפני שאמרתי לכם שתהיו מברכים את
32 ישראל תהיו מברכים אותם באנגריא ובבהלות, אלא
33 תהיו מברכים בכוונת הלב", והמשמעות הפשוטה של
34 דברים אלו, כדברי המפרשים¹³, היא, שכיון שהקדוש-

16) ונוסח הברכה לברך את עמו ישראל באהבה. וראה זה פרשתנו
קמו, ב. שו"ע אדה"ז סי' קכח סי"ט.

17) ובפרט שבפ' בא (יא) פירש בחפזון "לשון בהלה ומהירות".
וראה המשך וככה תרל"ז פ"ב.

18) בכמה דפוסים ובכת"י דפרש"י אי' בסיום פרש"י "שתשלוט
הברכה בהם" (כבמדרש) ומסיים "לכך נאמר להם", וצ"ג דאם כוונת
רש"י לפרש גם "להם" הו"ל להעתיקו בתחילת פירושו. ובא' מכת"י
דפרש"י מועתקת גם תיבת "להם" בתחלת פירושו, וליתא הסיום "לכך
נאמר להם".

11) בספרי "או בינו לבין עצמו", ובגמרא "או אינו אלא בלחש",
ובשו"ע אדה"ז או"ח סי' קכח סו"ס כג "א"א הברכה בינם לבין עצמם
בלחש". ואכ"מ.

12) רבה פרשתנו פ"א, ד (בסופו). תנחומא כאן יו"ד.
13) ראה מת"כ ופי' מהרז"ו שם. ובכ"מ.

14) מת"כ שם. וממשיך "כאדון זה המדבר ומצוה לעבדו עבודתו
ומלאכתו". וראה מהרז"ו שם, ושם: אנגריא פי' כמ"ע עבודה נעשית
באונס. ולהעיר שבדפוס ראשון דפרש"י אי' גם "באנגריא" כבמדרש.
15) קדושים יט, כח.

שמירת שבת אינה פעולה תמידית, היא קשורה ליום השבת בלבד, אך בכל זאת נאמר הציווי בלשון המקור ("שמור" בקמץ) המצביע על ענין תמידי. זוהי הוכחה לכך שגם לגבי פעולה שאינה נעשית כל הזמן, אלא במחזוריות מסוימת ובזמנים קבועים, מתאים להשתמש בלשון המקור.

ההוכחה מ"שמור" בלבד פחותה אף מ"זכור", כי "שמירת שבת" אינה פעולה חיובית, אלא שלילה, וניתן היה לחשוב שרק אז מתאים השימוש בלשון המקור, כי למרות שקיום ה"שמור" הוא בזמן מסוים, הרי המשמעות השלילית של "שמור" קיימת בכל רגע, ואף בימות החול אין מחללים שבת כאשר עושים מלאכה.

לכן ההוכחה הראשונה והעיקרית היא מ"זכור", שהיא פעולה חיובית של זכירה, שאין היא תמידית כמו שלילת "שמור" ובכל זאת נאמר הציווי בלשון מקור.

וכך מובן לגבי "אמור להם", שלמרות שברכת כהנים אינה תמידית, אלא קשורה לזמן מסוים, בכל זאת כיוון שמדובר בזמנים קבועים, מתאים להשתמש בלשון מקור, המורה על תמידיות. כפי שמוצאים את הביטוי "תמיד" אצל המנורה²⁶ כיוון שדלקה בכל לילה, למרות שלא דלקה במשך כל היממה.

ז.

השאלות על ההסבר הנ"ל

לפי זה קשה: א) אם אין התורה מציינת כאן את הזמן הקבוע של ברכת כהנים, מה מוסיפות המילים "אמור להם" לאחר שנאמר "כה תברכו את בני ישראל"²⁷.

וקשה לתרץ, שניתן היה לחשוב לפי המילים "כה תברכו..." שברכת כהנים היא רשות, שכאשר תרצו לברך "כה תברכו", ולכן מדגישה התורה מיד שזהו ציווי – "אמור להם" –

מקור, ומשמעות הפסוק היתה: כך תברכו את בני ישראל באמירת¹⁹ "יברכך...".

אך כיוון שכתוב "אמור להם", הרי זוהי לשון ציווי, כמו "לא יטמא להם" שהוזכר זה עתה, וכדומה. ואם כך, מתעוררת השאלה: מדוע כתוב "אמור" בלשון מקור (בקמץ) ולא בלשון ציווי (בסגול, או "אמרו")²⁰?

לשון מקור ולשון ציווי לפעולה הם ענינים שונים, כי המקור שולל את ענין הפעולה²¹.

לכן מסביר רש"י, שלמרות ש"אמור להם" הוא ציווי, בכל זאת אפשר להשתמש בלשון מקור (בקמץ) – "כמו זכור שמור": בדיוק כשם שאצל "זכור" ו"שמור"²² הכוונה היא לציווי ובכל זאת משתמשים בלשון מקור, כיוון שמתכוונים לענין תמידי, כפי שמפרש רש"י, כך גם נאמר הציווי "אמור להם" בלשון המקור מפני שברכת כהנים היא ענין תמידי.

ו.

ההוכחה משני הביטויים "זכור" ו"שמור"

לפי זה יובן מדוע זקוק רש"י לשתי ההוכחות, הן "זכור" והן "שמור": ההוכחה מ"זכור" בלבד אינה מספקת, כי ב"זכור" מתאים להשתמש בלשון המקור לצורך ציווי, כי הזכירה היא תמידית, כפירוש רש"י "תנו לב לזכור תמיד..." (הכוונה היא לתשומת הלב "לזכור תמיד"²³), וזהו ענין שאינו מוגבל לזמן מסוים, ואילו הציווי "אמור להם" אינו ענין תמידי, אלא בזמנים קבועים בשנה²⁴. ואף אם נאמר שעל-פי פשוטו של מקרא צריכה להיות ברכת כהנים בכל יום, עדיין אין זו תמידיות כמו ב"זכור", לא יותר מפעם אחת²⁵ ביום.

לפיכך מביא רש"י הוכחה גם מ"שמור", ומזה שרש"י אומר בפשטות "זכור שמור" ואינו מציין למה הכוונה, מובן שכוונתו היא לביטויים "זכור שמור" שכבר נלמדו וקשורים ביניהם, ואלו הביטויים זכור ושמור לגבי שבת:

(19) ראה גם ת"י כאן.

(20) דבפשט"מ לא מסתבר (כהספרי ותרגום אונקלוס) דאמור קאי על החזן שיאמר לכהנים, ראה רא"ם ועוד.

(21) ראה בכהנ"ל (ובהבא לקמן) בלקו"ש ח"ד ע' 135 ואילך.

(22) דאף שהבן חמש עדיין לא למד תיבת שמור שבפ' ואתחנן (ה, יב), הרי הביאו רש"י בפ' יתרו שם.

(23) שכונת הזכירה בזה הוא לא רק ב"אם נודמן לך חפץ יפה תהא מזמנו" אלא "תנו לב לזכור תמיד", משא"כ הזכירה דיצי"מ (בא יג, ג) דפרש"י "למד שמוכירין יצי"מ בכל יום" אי"ז מפני שנאמר "זכור" בלשון מקור, כ"א מהלשון "זכור את יום הוה" (שלכן העתיקו רש"י שם

בתחילת פירושו) וכלשונו "למד". וראה בארוכה לקו"ש שם.

(24) ראה ע"ד הלכה שו"ע אדה"ז סק"ח סנ"ו. וש"נ. סידור אדה"ז ברכת כהנים בתחלתו.

(25) כפי שהוא ע"פ הלכה: מ"ע מן התורה שיברכו בכל יום – ראה רמב"ם בהכותרת להל' תפלה. חינוך מצוה שע"ח. שו"ע אדה"ז ר"ס קכח. וחכמים תקנו שישאו כפיהם בכל תפלה – ראה תענית כו, ב. שו"ע אדה"ז שם.

(26) ראה פרש"י ר"פ תצוה ד"ה תמיד. לקו"ש [המתורגם] ח"י ע' 56. וראה לקמן ע' 108.

(27) ראה גם משכיל לדוד כאן.

שתי הדוגמאות שמביא רש"י ל"אמור להם" – 38
 "כמו זכור שמור" – אינן מסבירות רק את המילים 39
 "אמור להם", אלא גם מהוות הקדמה לברכת כהנים: 40
 את "יברכך" מפרש רש"י "שיתברכו נכסיך", ועל 41
 "ישמרך" אומר רש"י "שלא יבואו עליך שודדים ליטול 42
 ממוןך (ורש"י מרחיב כיצד מתרחש ענין זה אצל בשר 43
 ודם) שהנותן מתנה... מה הנאה יש לו במתנה זו אבל 44
 הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן הוא השומר". ולכאורה 45
 אין מובנת האריכות בפירוש רש"י "כיוון שבאים 46
 לסטים ונוטלים אותה ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו", 47
 כי, לכאורה, זהו דבר פשוט, ומה רש"י מוסיף בכך? 48
 אלא בכך מדגיש רש"י ש"יברכך – וישמרך" אינם 49
 שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת "שיתברכו נכסיך" 50
 באופן שהקדוש-ברוך-הוא שומר את הנכסים, כי לולא 51
 "ישמרך", הרי "מה הנאה יש לו", אין שום ברכה 52
 ב"יברכך". 53
 בדומה לכך "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" 54
 אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת הכוללת חיוב 55
 ושלילה. "וישם לך שלום" ייתכן רק כאשר "ישא ה' 56
 פניו אליך" – יכבד כעסו²⁹. 57
 לכן מפרש רש"י על "אמור להם" (אמירת 58
 הברכות), שברכה זו היא "כמו זכור שמור"³⁰: הזכירה 59
 והשמירה בשבת אינם שני ענינים שונים, אלא ענין 60
 אחד, עד-די-כך ש"זכור ושמור בדיבור אחד 61
 נאמרו"³¹ הזכירה היא מושלמת כאשר ישנה שמירת 62
 שבת. וכך גם "אמור להם": כל ברכה שמברכים 63
 הכהנים את ישראל כוללת חיוב ושמירה (שלילה), וזהו 64
 ענין אחד, כדלעיל, ש"יברכך – יתברכו נכסיך" הוא 65
 באופן של "ישמרך" – "הוא הנותן הוא השומר", ורק 66
 אז הברכה היא מושלמת. 67
 ובהמשך לכך מפרש רש"י "אמור להם, שיהיו 68
 כולם שומעים", שההכנה לכך שהברכה תהיה באופן 69
 כזה – ברכה אחת הכוללת חיוב ושמירה – היא כאשר 70
 אצל ישראל, ואצל כוונת הכהנים יהיו שני הענינים: 71
 החיוב – הברכה היא בלשון יחיד לכל אחד במיוחד, 72
 הן באמירת הכהנים והן בשמיעת ובהרגשת בני 73
 ישראל. ומצד שני: "שיהיו כולם שומעים", כל יחיד 74

1 כי לפי זה צריך היה הסדר להיות הפוך²⁸: תחילה
 2 הציווי הכללי על ברכת כהנים, ורק אחר-כך הפרט "כה
 3 תברכו" – נוסח הברכה.
 4 (ב) יותר מכך: "אמור להם" אינו רק ביטוי מיותר,
 5 אלא הוא סותר לכאורה את לשון הברכה: נוסח הברכה
 6 כולו הוא בלשון יחיד – "יברכך... וישמרך, יאר.. אליך
 7 ויחנך, ישא.. אליך.. לך" – ואילו "אמור להם" הוא
 8 בלשון רבים.
 9 לכן מוכרח רש"י לומר, שאין מדובר רק על הציווי
 10 לברכה מצד הכהנים, אלא גם על ענין הנוגע "להם",
 11 לבני ישראל, לשומעים – "שיהיו כולם שומעים".
 12 ההסבר לכך הוא: ברכת הכהנים היא אכן בלשון
 13 יחיד, כלומר, הם מברכים כל יהודי בפני עצמו יחיד.
 14 עם זאת, צריכים הכהנים לברך באופן "שיהיו כולם
 15 שומעים", שכל האחרים והיחיד ישמעו כיצד היחיד
 16 מתברך, ככלל – "כולם".
 17 ובזה מובן, מדוע רק לאחר כל זאת מתעכב רש"י
 18 על המילה "אמור" ומסביר: "לא תברכם בחפזון
 19 ובהלהות": כיוון שצריכים להיות כל הענינים ביחד,
 20 הברכה והכוונה לכל יחיד, והברכה והכוונה לכלל,
 21 עלול הדבר לגרום לכך שהכהן יברך "בחפזון",
 22 כפשוטו, הוא ייחזז בברכה "יברכך" – הברכה לך,
 23 לכל אחד בפני עצמו, כי הוא צריך להתכוון ליהודי
 24 השני והשלישי וכו', וכן ל"כולם" – "ובהלות" –
 25 מלשון בהול ובלבול: הוא עלול להתבלבל מרוב
 26 כוונות.
 27 ולכן מסביר רש"י שכתוב אמור "מלא", כדי
 28 להדגיש במיוחד, שהאמירה צריכה להיות במילואה
 29 ובשלמותה, "בכוונה ובלב שלם" – צריכה להיות
 30 כוונה הן לכל יחיד והן לכלל, וביחד עם זאת ללא
 31 בלבול, אלא "בלב שלם".
 32 כלומר, הכהן עלול לחשוב שכיוון שעליו לברך את
 33 כל עדת ישראל, הוא יברך כל יהודי בחלק מלבו, לכן
 34 נאמר "ובלב שלם", עליו לברך כל יהודי בכל לבו.
 35 ח.
 36 החיוב והשלילה הם ענין אחד
 37 מ"יינה של תורה" בפירוש רש"י זה:

(29) פרש"י עה"פ.
 ועד"ז בברכה השני "יאר ה' פניו אליך" – שזהו הסימן והתוצאה
 של – ויחונך" (ראה פרש"י תשא לג, טז).
 (30) להעיר גם מרמב"ן כאן.
 (31) פרש"י יתרו שם.

(28) ראה גו"א כאן שהציווי הוא בכה תברכו. וכ"ה ע"ד ההלכה. ראה
 ספה"צ להרמב"ם מ"ע כו. ובחינוך מצוה שעח הביא "כה תברכו את
 בני" אמור להם". ועד ש"כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה) עשה
 כה תברכו (אמור להם ושמור) (סוטה לח, ב). ראה רמב"ם סוף הלכות
 נשיאת כפים "הרי זה כעובר", ובכסף משנה שם.

- 1 שומע שמברכים את היהודי האחר ואת כל האחרים,
  - 2 כדלעיל, וזהו ענין של שלילה, התבטלות מציאותו
  - 3 העצמית.
  - 4 וכאשר "כולנו כאחד" זהו הכלי ל"ברכנו אבינו"³²,
  - 5 עד לכללות הברכה "וישם לך שלום", שהוא "שקול
- כנגד הכל"³³, ועד לשלימות בכך בביאת משיח צדקנו⁶
 ש"שלום" שמו³⁴, שאז יהיה "אהפוך אל עמים כולם"⁷
 שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד"³⁵
 – כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"³⁶.
 (משיחת ש"פ נשא תש"ל)

(35) צפני' ג, ט. רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(36) ישעי' יא, ט. רמב"ם שם ספ"ב.

(32) ראה תניא פל"ב.

(33) פרש"י בחוקתי כו, ו.

(34) פרק השלום סוף דרך ארץ זוטא.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אייר, תשט"ו

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר ירחמיאל שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו ממוצש"ק תו"מ, בו כותב אודות השיעורים שיש לו עם הזולת, עם יחידים וגם - והוא העיקר - עם קבוצת תלמידים, ויישר חילו, ובודאי למותר להאריך בגודל הדבר, וכבר ידוע מרז"ל שאחר כל המעלות דהמלמד את בן חברו תורה, ובנו וכו' הנה העומק רום - כשמוציא יקר מזולל (ב"מ פ"ה ע"א).

ובטח למותר לעוררו על הזהירות שלא יפרשו את לימודו עם תלמידי מוסדות חינוך מיוחדים - כעין נתינת הכשר למוסד החינוך ושיטתו. וכמו שכתבתי בזה כבר לאחדים מאנ"ש, אף שפשוט הוא, והזהירות בזה תלוי בתנאי המקום והמוסדות, שלא בכל מקום שוים הם. ובכלל הוא - ע"י אי ההכנסה של שיעורי לימודו בהתכנית שלומדים בהנ"ל, שלילת התערבות הנהלת המוסד בשיעורים וכו' וכו', ותשועה ברוב יועץ של אלו הנמצאים במקום.

במ"ש שבהרצאתו ע"ד נושא חסידותי - הנה מציע שגם הבנות תשתתפנה, אבל בתנאי שתהינה בשורות נפרדות (ובודאי כוונתו בצדדים נפרדים של החדר והפסק מקום מתאים באמצע), הנה אף שאין לפרסם הדבר שזה באופן רשמי, וכעין שיטה, כי בודאי ימצאו קנאים (שלא לשמה) שיזכירו ע"ד מרז"ל כל המלמד בתו תורה כו', אבל יש להשתדל שיבוא הדבר לפועל - (כמובן בהזהירות - שלא יהי כהכשר על עצם המוסד, וכנ"ל). וכמו שסידר כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, כתות בנות לומדי חסידות עוד בהיותו בריגא, וגם כתב להם מכתבים בנושאים כאלו, ובמשך הזמן נראו הפירות והתועלת הגדולה מזה - כי הרי האשה היא עקרת הבית, ועוד קודם לזה בהנוגע לשידוך, ובאמת הוא פסק ודין תורה, וכדאיתא בשו"ע הלכות ת"ת וכן בהלכות ת"ת לרבנו הזקן סוף פרק א', אשר הנשים חייבות בלימוד הנ"ל המביא את האדם לקב"ע מלכות שמים ליראת שמים ולהידור - בחיי היום יומים - בענינים של תומ"צ, והמפורסמות והנראה בחוש מעשים בכל יום - אין צריך אריכות.

בהתאם להנ"ל, מובן ג"כ גודל הענין שנתסיד גרעין או גם סניף של אגודת נשי חב"ד במחנם הט'. ובטח ישתדלו בהתפתחותם באופן המתאים. וכבר כתבתי מאז ולכמה סניפי אגודת נשי חב"ד, שאין להקפיד בהכנסת חברות באגודתן שתהי דוקא מקודם כבר משוכנעות ומתנהגות כמו שפיץ חב"ד. וכיון שרוצות להכנס באגודה זו, זה מראה על יחסן הטוב לחב"ד, ולכן יש להיות בטוח שברובן ורובן ככולן תביאנה מחשבה טובה זו למעשה, ובזמן לא ארוך, ואפילו באופן דטופח ע"מ להטפח...

בברכת הצלחה בכהנ"ל.

ויתפרש ג"כ מ"ש ויבא יעקב שלם עיר שכם, היינו שיעקב בבחינתו דשלם שהוא בחי' דעת, בא עיר שכם הוא לבחי' לאה, שמקומה בשכם דהיינו⁸ בכתפין, ולכן בשכם יצאה דינה בת לאה, בת לאה דוקא.
משא"כ ברחל⁹ יכול להיות פגם וחסרון כמו מיעוט הלבנה וכדומה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד ער

בראשית לג, כ: וַיַּצְבִּי־שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

עז

"אֵל, אֱלֹקִי, יִשְׂרָאֵל", ג' פעמים "אֵל" כנגד "חסד גבורה ותפארת" – בחי' יעקב הכולל כולם

יעקב בחי'¹⁰ תפארת שהוא ממוצע בין חסד וגבורה. וזהו שכתוב ביעקב, ויקרא לו אל אלקי ישראל, דיש ג'¹¹ פעמים שם אל. והיינו, אל דחסד, חסד¹² אל כל היום, אל דגבורה, הוא אל¹³ דאלקים, אל דתפארת, הוא אל¹⁴ דישראל.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס ע' קצז

בראשית לג, יח: וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ פְּנֵן בְּבֹאֹ מִפְּנֵי אֲרָם וַיַּחַן אֶת־פְּנֵי הָעִיר:

עז

"ויבא יעקב שלם" היינו שלימות קו האמצעי

כשיש דעת יש שלימות, וכשאין דעת אין שלימות, כמאמר¹ דעת קנית מה חסרת, דעת חסרת מה קנית. שלם² מספרו ב' פעמים א"ל במילואו, והוא התרין עטרין³ דדעת חסד וגבורה. והיינו מ"ש ויבא יעקב שלם עיר שכם. יעקב⁴ הוא תפארת ובא שלם בבחי' דעת, שהוא פנימיות⁵ התפארת.

ויבא מלשון ביאה ויחוד, שהוא ביסוד. הרי כל קו האמצעי, ויבא – יסוד, יעקב – תפארת, שלם – דעת. ולהיכן בא כל זה לעיר שכם, למלכות, כי מלכות⁶ מושרשת בדעת תפארת יסוד דו"א כמ"ש⁷ בע"ח שער הירח וע"ש בסופ"א ע"ש. שכי"ם ר"ת שם כבוד מלכותו שקאי על מלכות. ויש לכוון שהג' תארים הללו על מלכות, הוא לנגד מה שהיא מושרשת בדעת תפארת יסוד.

(8) פירוש: ראה לעיל סימן יז, דלאה"ה היא כנגד האות ד' – הקשר דתפילין של ראש ע"ש. וזהו בכתף. (ראה עד"ז לקמן סוף סימן צז).
(9) פירוש: רחל בחי' ה' אחרונה מהשם הוי', ראה לעיל סימן יז.
(10) ראה זהר חלק א' דף קנב, ג. חלק ג' שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. תורה אור פרשת נח יא, א. המשך תרס"ו עמוד רצא. תקעג. לעיל טז הערה 6.
(11) פירוש: דבכל אחד מהשמות "אל", "אלקיי", "ישראל" יש שם "אל".
(12) תהלים נב, ג.
(13) אלקים הוא בחי' גבורה. ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ד.
(14) ישראל נוט' שיראל, שיר בחי' גבורה, אל בחי' חסד, דתפארת כולל שניהם. ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קמא וז"ל: "כהנים הם בחי' חסד שם אל, וליוואי הם* בחי' גבורה, שיר (כי עבודת הלויים בשיר), היינו שם ישראל שהוא שיר אל – גבורה חסד", ע"ש.
(* ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 222.

(1) ויקרא רבה פ"א, ו. וש"נ.
(2) שלם בגי' 370, וכן ב' פעמים א"ל במילואו, והוא: אל"ף (111), + למ"ד (74) = 185, וב' פעמים 184 x 2 = 370, שלם.
מבאר ד"שלם" מורה על דעת, הן מה"תוכן" שהוא מלשון שלימות, והן מצד הגימטריא.
(3) "התירין עטרין דדעת חסד וגבורה". בלקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים מבאר הטעם דנק' "עטרין" (כתרים), עטרא דחסד, עטרא דגבורה וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה נקראים עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה הוא בבחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן".
(4) ראה זהר חלק א' דף קנו, ב. חלק ג' שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. תורה אור פרשת נח יא, א. המשך תרס"ו עמוד רצא. תקעג. לעיל סימן טז הערה 6.
(5) ראה לעיל סימן נט הערה 17. עה הערה 6.
(6) ראה המשך תרס"ו (קה"ת תשע"א) עמוד שעז ואילך. ועוד.
(7) שער לה.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת נשא

ו, ז – לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא
יטמא להם במותם כי נזר אלקיו על ראשו

ביאור דנזיר נק' קדוש, שפורש עצמו מן היין,
שחטא עה"ד הי' ע"י גפן, וגרם כתנות עור בעין,
(דקודם החטא, וכן) לע"ל הי' כתנות אור באלף,
וזהו "נזר אלקיו עליו" שהוא בגדר אדה"ר קודם
החטא וכו'

כתיב אצל הנזיר (במדבר ו, ז) כי נזר אלקיו על ראשו
כמו שכתוב בכהן כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, כי הנזיר
הוא כמו כהן שלא יטמא למת ונקרא קדוש.

אמנם יש יותר מעלה בנזיר, כי הכהן לא זכה להנזר אלא
על ידי שמן המשחה, אבל הנזיר נזר אלקיו עליו, ודבר זה
צריך ביאור, ויתבאר גם כן בזה מה שאמר (שם שם, ב) כי
יפליא לנזיר נזר ויהי' מופלא פירושו מכוסה ונעלם
כמו כי לא נפלאה היא ממך.

והענין כי אילו לא חטא אדם הי' גופו קדוש כתנות
אור' ועתה נעשה כתנות עור ובשר חומר והושם בגן עדן
לעבדה ולשמרה כי הי' ראוי לעבודה כי לא הי' זר. ועתה
בהתלבשות כתנות עור נעשה זר עד בוא אהרן שהוא
במקום אדם ונתקן הזרות שבו על ידי שמן משחת קודש.
ועיין לעיל בפרשת תצוה' מה שכתבתי מזה בענין משה
רבינו ע"ה שהי' משמש בחלוק לבן כלומר שלא הי' זר
מעולם, כי מעת שנולד נתמלא הבית אורה עד שלבסוף
קרן אור פניו והוא הי' מלוכש בכתנות אור, וזהו חלוק
הלבן נמצא לא הי' זר ולא הוצרך לתיקון כי לא בא הזרות
אלא לאחר שנסתלק כתנות אור המאיר ונגנז זה האור עד
לעתיד כמו שנגנז אור העליון, ומשה רבינו ע"ה זכה תכף
לאורה.

הנה הנזיר שפירש את עצמו מהיין כוונתו הוא לילך
במופלא, כלומר במה שנתכסה להיות כאדם קודם שחטא
דהיינו היפך התאוה שגרם לאדם להיות נפשט מכתנות
אור, והי' על ידי גפן כי גפן הי' והוא אומר הריני נזיר כלומר
אפרוש את עצמי מהתאוות בכל יכולתי וקובע זמן במה
שאפשר לגופו להתקיים כי מה שהוא הכרחי לקיום הגוף
כדי שתשאר הנשמה דביקה בגוף אין זה נקרא הולך אחר
התאוה.

והנה נצטוו לגדל שער ואחר כך במלאת ימי נזרו לגלח,
כי אין ספק שהשער הגדל ביותר אז הגלוח הגמור יפסיד
תואר בן אדם, ואינו מבקש תאוה מה שאין כן בדרך אמצעי
מוסלסל בשערו.

ואיתא בנזיר ריש פרק קמא (ד, ב) אמר שמעון הצדיק
מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא (בלשון הגמרא חוץ מאדם
אחד שבא אלי מן הדרום יפה עינים) אלא פעם אחד בא

אחד לפני מן הדרום ראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו
סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית
שערך זה נאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי
למלאות [לשאוב] מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי
ופחז יצרי עלי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע
למה [ריקה מפני מה] אתה מתגאה בעולם שאינו שלך
[שסופך להיות] במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה,
העבודה שאגלחך לשמים. (מיד) עמדתי ונשקתיו על
ראשו ואמרתי לו (בני) כמותך ירבו (נודרי נזירות) [נזירים
בישראל], עליך הכתוב אמר (במדבר ו, ב) איש כי יפליא
לנזיר נזר להזיר לה', עד כאן.

וזהו נזר אלקיו עליו, כלומר נכנס בגדר אדם הראשון
קודם שחטא שלא הי' זר ואז הי' נזר אלקיו בלי שום אמצעי
כמו הכהן שהוצרך לשמן, וזה הנזר עליו כל זמן נזרו אבל
בכלות הזמן וישב להיות כשאר בני אדם אזי מסתלק ממנו
הנזר ועל זה הוצרך להביא קרבנות דוגמא של אדם הראשון
שהוצרך לקרבן אחר שחטא כמו שאמרו רז"ל (שבת כח,
ב) שור שהקריב אדם וזהו טעם קרבן הנזיר.

של"ה עה"ת

ו, כג – דבר אל אהרן ואל בניו לאמור³ כה
תברכו את בני ישראל אמור להם

ג' ברכות של ברכת כהנים יתקיים רק לע"ל וזהו
"אמור" בתוס' וא"ו, כשיבואו תולדות מלא וא"ו –
משיח, ורמזים בזה

ג' ברכות של ברכת כהנים בעולם הזה לא נתקיימו כלל
רק לעתיד לבוא, אמור להם מלא ב' כשיבואו תולדות⁴ מלא
ב', על כן וקרבנו ו' יתירה⁵ גבי נחשון, כי שמו של משיח
קודם שנברא העולם⁶, בראשי"ת שית דרגין שמעיטה בהם
משיח וירם קרן משיחו.

מגלה עמוקות

ביאור המשך המשנה (סוטה פ"ז) ברכת כהנים
כיצד, ומבאר החילוק דבמדינה אומרים אותה ג'
ברכות ובמקדש ברכה אחת, עפ"י הגמ' ב"מ (פ"ד)
אליהו הוה שכיח במתיבתא... ומייתו לי' משיח וכו'

בסוטה פ"ז שנינו, ברכת כהנים כיצד, במדינה אומרים
אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת, במקדש אומרים
את השם ככתבו, ובמדינה בכנויו, במדינה כהנים נושאים
את ידיהן כנגד כתפותיהן, ובמקדש על גב ראשיהן, חוץ
מכהן גדול שאינו מגבי' את ידיו למעלה מן הציץ, רבי

(3) כה תברכו את בני ישראל: עיין בענין ברכת כהנים, ילקוט משיח וגאולה על התורה
פרשת תצוה סימן קנב.

(4) כשיבואו תולדות מלא ב': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקותי
סימן קמב, ובהנסמן שם.

(5) וקרבנו ו' יתירה גבי נחשון: עיין בזה לקמן סימן קיב. (קיד).

(6) שמו של משיח קודם שנברא העולם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת
בראשית סימן א, ובהנסמן שם.

(1) אדם הי' גופו קדוש כתנות אור: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת
בראשית סימן שמ. פרשת ויקרא סימן יב. לג. פרשת צו סימן ו. לקמן סימן קלא.
פרשת תזריע סימן קס.

(2) ועיין לעיל בפרשת תצוה מה שכתבתי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה
פרשת מצורע סימן כג אות כד. כה. לב.

פא מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת נשא

שלשת אבות וצריך שלא ירבו בתפלה כדי שלא להביא המשיח חוץ לזמנו, אך במקדש שישראל על אדמותם אומרים אותה ברכה אחת דאף דתקפי ברחמי כך יפה לנו שכבר בית המקדש בנוי.

ולכן הקדים במדינה אומרים אותה שלש ברכות וכו' וצריך טעם למה, לכן אחר שהטעם הוא לפי שבמקדש אומרים את השם ככתבו ואז היו עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ולפיכך לא ה' ראוי שיחזרו לומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד במקום אמן בסוף הפסוק, אך במדינה שאומרים אותו בכנויו ואין צריך לענות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד היו עונין אמן במקומו בסוף כל פסוק ופסוק, וחזר לסדר הראשון במדינה נושאין את ידיהן כנגד כתפותיהן וכו'.

גבול בנימין – ח"ג דרוש לא

להורות כי לכן נכתבו ג' פסוקים לרמוז לג' אבות שבזכותם יתברכו ישראל מפי הכהנים, כי בזכות אברהם שאמר והתפלל על הזרע הבטיחו הקב"ה כה יח' זרעך, שבישר לו שעל ידי הכהנים הקב"ה מבורך העולם בשבע ורוב טוב, כה יח' זרעך שעל ידי ברכת כהנים יתברכו, ולכן **יברך ה'** כח"ש לאברהם ואברהם, וישמור מגהינם שלכן בירר לו את המלכויות להצילם מדין גהינם, ובזכות יצחק שנעקד על גבי המזבח ואמר אברהם שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה זכו לברכת כהנים שכתוב בו יאר ה' פניו אליך ויחונך כשם שנראה ליצחק בהיותו על גבי המזבח והאיר פניו אליו, ובזכות יעקב שעסק בתורה כל ימיו שכתוב בה כה תאמר לבית יעקב זיכה בניו לברכת ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום שאף על פי שבא עשו לקראתו להלחם עמו, עם כל זה הזמין עצמו לשאול בשלומו ושלא מלאכים לפניו ושלא לו דורון כדי להיות בשלום עמו.

יהודה אומר אף כהן גדול מגבי' ידיו למעלה מן הציץ שנאמר וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם ע"כ.

והקשה התוס' על מה שאמר ובמקדש ברכה אחת לפי שאין עונין אמן במקדש שהרי היו עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וזה ה' הפסק גדול מעניית אמן, ותיירצו שמא היו עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד לאלתר כשהיו שומעין את השם ולא היו ממתנין עד סוף הפסוק, ולפי שלא היו מפסיקין בין פסוק לפסוק חשיב להו ברכה אחת ע"כ, וצריך טעם למה. ועוד קשה לי למה בחלוקה ראשונה ושלישית הקדים במדינה, ובחלוקה שנית הקדים המקדש, ולמה לא נקט לה כסדר האחרות.

והנה טעם שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת נלע"ד שהוא עם מאי דגרסינן בבבא מציעא פרק ז' אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא ה' נגה לי' ולא אתא א"ל מ"ט נגה לי' למר א"ד אדאוקימנא לחברה' ומשי יד' ומצלי ומגנינ' לי' וכן ליצחק וכן ליעקב, ולוקמינהו בהדדי הדדי, סברי תקפי ברחמי ומייתו לי' למשיח' בלא זמני' ע"כ.

הנה כי כן במדינה שהוא רמז כשיראל חוצה לארץ אומרים אותה שלש ברכות שכבר כתבנו⁷ שהם כנגד

(7) **שכבר כתבנו:** וז"ל איתא בב"ד פ' מ"ג מהיכן זכו ישראל לברכת כהנים ר' יהודה ורבי נחמיה ורבנן ר"א מאברהם כה יח' זרעך, כה תברכו את בני ישראל, רנ"א מיצחק שנאמר ואני והנער נלכה עד כה לפיכך אמר המקום כה תברכו את בני ישראל, ורבנן אמרי מיעקב שנאמר כה תאמר לבית יעקב וכנגדו כה תברכו וכו' רצה בעל המדרש

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ד אייר, בו כותב על שתובעים אותו למשפט. והרי בכגון דא צריך להתייעץ עם עורך דין היודע החוקים על אתר, וגם לעורר שימת לבם שכיון שהוא עלה מזמן לא כביר ממדינה במ עיני בית הדואר אינם מפורסמים כל כך, וגם לאחר שעלה לאה"ק ת"ו נמצא הוא בכותלי הישיבה ושוקד ומתמיד כל כך, וגם לאחר שעלה לאה"ק ת"ו נמצא הוא בכותלי הישיבה ושוקד ומתמיד בלימודו, הנה מובן ופשוט שאין הוא בקי בעניינים כאלו ופשיטא שאין לחושדו במה שאין בו (והשי"ת יתן לו הרעיון הנכון איך ליעצו).

והרי כבר ידוע בין חסידי חב"ד הזהירות בעניינים כאלו, עד שכ"ק אדמו"ר הצמח צדק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כשהי' מוסר מכתב על ידי נוסע או מהלך ממקום אחד לחבירו, הי' בבת אחת עם זה מכניס למשרד המתאים שוה של הוצאת הבי דואר שבימיו של מכתב כזה, והרי ידוע עד כמה מדקדקים ללכת בדרכים שהורו להם רבותינו נשיאנו הק'. ומתוך מנוחת הנפש יוסיף בהתמדה ושקידה בלימוד נגלה דאורייתא וסתים דאורייתא וקיום המצות בהידור.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

♦ יום ראשון ג' סיון ♦

ד (כא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כא ומליל יי עם משה למימר:

(כב) נָשָׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם-הֵם לְבֵית אֲבֹתָם
לְמִשְׁפַּחָתָם:

כ"א נָשָׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם-הֵם • כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קָהָת, לְרֹאוֹת כְּמָה יֵשׁ שֶׁהִגִּיעוּ לְכָלֵּל עֲבוּדָה.

כלי יקר – עוז וזהר

ונאמר לשון 'נשא' בבני קהת ובבני גרשון, ולא בבני מררי, לפי שהיה לשניהם מעלה ביתר שאת על בני מררי, קהת מצד משא הארון, וגרשון מצד הבכורה, ועוד שמשאו היה יותר מקודש מן משא בני מררי שהיה הפחות שבבבלם, על כן לא הזכיר אצלו לשון 'נשא'. ובזה אתי שפיר גם כן מה שאמר **גם הם** ולא אמר 'גם אותם', אלא שרצה לומר הלא גם המה יש להם יתרון אשר מצדו הם ראויין לנשיאת ראש, והיגו הבכורה כאמור:

וממעים זה נאמר בכל מקום 'למשפחתם לבית אבתם', חוץ מבני לוי שנאמר בהם (פקד את בני לוי לבית אבתם למשפחתם) (לעיל ג טו), וכאן נאמר **נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם**, טעם אחד לשניהם, כי הבכורה באה לאדם מצד אבותיו אם הוא 'כחו וראשית אונ' (ע"פ בראשית מט א), וכשבא להחליף הלויים בבכורים הזכיר בלויים 'לבית אבתם', כאילו היו המה הבכורים אשר מעלתם תלויה ב'בית אבתם'. וכן כאן אמר **נשא את ראש בני גרשון הבכור גם הם**, רצה לומר גם הם יש להם מעלה, ומה היא המעלה, **לבית אבתם**, היגו הבכורה המתקצט 'לבית אבותם':

ואם נפשך לומר שהקדמת 'לבית אבתם' שיה' דוקא אצל הבכורים ולא אצל הלויים, אז נובל לומר שלכך הזכיר אצל הלויים 'לבית אבתם' למשפחתם, להורות שזימנה גם בכורי הלויים. כי סלקא דעתך אמינא מאחר שדין לבכור שישפיק את עצמו מן

שהוא מורע דוד, אבל לכתר תורה הכל זוכין. ומטעם זה דרש ברבתי 'יקרה היא מפנינים' מן הבכורה כמה דאיתא אמר (וזהו לפנים בישאל) (רות ד, כ) כי אל הבכורה אין זוכה כי אם מי שנולד ראשונה, אבל לתורה הכל זוכין. דבר אחר לכן לא נתן משא הארון אל הבכור, שלא תזוה דעתו עליו ביותר. ויש אומרים הטעם לפי שמן קהת יצאו משה ואהרן מקבלי התורה:

גם הם. בשתי תבות אלו חתם הענין, לומר שעל כל פנים יספר תחלה את בני קהת, ואחר כך יספר וימנה את **בני גרשון גם הם**, ואלמלא מקרא זה כתוב, היה אפשר לומר שרצונו יתברך למנות בני גרשון תחלה כי הוא הבכור, ומה שצוה תחלה שזימנה את בני קהת, לא כדי להקדימו במספר אלא בעבור חשיבת הארון הזכירו תחלה. שכן מצינו במשכן וכליו שבראש כל אמר וועשו ארון עצי שטים (שמות כה י) ואחר כך הזכיר המשכן, ובעשייתם עשה בצלאל תחלה משכן ואחר כך כלים (ראה ברכות נה), אם כן ודאי מה שהזכיר הארון תחלה לא כדי להקדימו בעשייה, אלא לכבוד הארון וחשיבתו הקדימו. כך הייתי אומר שלכבוד הארון שהיה משא בני קהת, הקדים תחלה מנוי של בני קהת, אבל לעולם בשיבוא משה לשא את ראשם ימנה הבכור בבכורתו תחלה. תלמוד לומר **נשא את ראש בני גרשון גם הם**, משמע שמתחלה תשא את ראש בני קהת ואחר כך ראש בני גרשון, כי כל 'גם' מוסיף על ענין ראשון בא:

ד (כב) **נשא את ראש בני גרשון**. היה לו למנות תחלה את בני גרשון הבכור. ומה שרצו לתקן זה במדרש הרבתי (ו א) לומר שלפי שנמסר משא הארון אל קהת על כן מנאו תחלה לכבוד הארון, היא גופא קשיא למה לא מסר משא הארון אל הבכור לכבודו ביתר שאת ועו התורה אשר 'לה משפט הבכרה' (ע"פ דברים כא יז): **והקדוש** אלי לומר בזה, שרצה הקדוש ברוך הוא להראות שובבד חכמים ונחלו (משלי ג לה), כדי ללמד דעת את העם שייבדו את לומדי התורה ולקרא (לקדוש ה' מכבד) (ישעיה נח א) לקדשו בכל דבר שבקדשה, בדרך שמנה את קהת תחלה בעבור משא דבר ה' אשר אתו. ואלו היה נותן הארון לגרשון הבכור, הייתי אומר שבעבור הבכורה מנאו תחלה ולא הייתי תולה החשיבות במשא הארון, על כן מסר הארון אל קהת ומנאו תחלה, וידעו הכל לתן כבוד לתורה וללומדיה:

אף מדסמך בעל המדרש ענין זה לפסוק ויקרה היא מפנינים (משלי ג כד) כדאיתא ברבתי (שם) ודאי כונתו להורות שכתר תורה הפקר לכל, ועל כן לא נתן הארון אל הבכור, שלא יהיה תפארתו לומר אני ראוי לכתר תורה יתר מזולתי, אלא הכל שוין בה. לכן נאמר 'יקרה היא מפנינים', היגו מכהן גדול שזכנס לפני ולפנים, כי לכתר כהנה אין זוכה כי אם מי שהוא מורע אהרן, אבל כתר תורה הפקר לכל והכל זוכין אליו. ויקרה היא מפנינים' מקתר מלכות שיש לו זהב וזב פנינים ואין זוכה בו כי אם מי

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵדָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לְצֹבָא וְצֹבָא לְעֶבֶד עֲבָדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגֵּרֶשְׁנִי לְעֶבֶד וְלַמִּשְׁאָה: כד דין פולחן זרעית גרשון למפלח ולמטול:

(כה) וְנִשְׁאָו אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכֶּסֶהוּ וּמִכֶּסֶה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן • עֶשֶׂר הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד • יְרֵיעוֹת עֲדִים הָעֲשׂוּיֹת לְאֹהֶל עָלָיו. מִכֶּסֶהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים. מִסְךְ פֶּתַח • וִילּוֹן הַמִּזְרָחִי.

(כו) וְאֵת קַלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כָּלֵי עֲבָדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ:

כ"י אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן • כְּלוּמֵר, הַקַּלְעִים וְהַמִּסְךְ שֶׁל חֹצֵר, הַסּוּכָכִים וּמִגְנָיִם עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשָׁת סָבִיב. וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם. כְּתַרְגּוּמוֹ: "וְאֵת כָּל דֵּי יִתְמַסֵּר לָהֶן" - לְבִנֵּי גֵרֶשׁוֹן.

(כז) עַל־פִּי אֶהְרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרֶשְׁנִי לְכָל־מִשְׁאָם וְלִכָּל עֲבָדָתָם וּפְקֻדָּתָם עֲלֵיהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מִשְׁאָם:

כ"י עַל־פִּי אֶהְרֹן וּבָנָיו • וְאִיזָה מִהֲבָנִים מִמֶּנָּה עֲלֵיהֶם? בִּיד אֵיתְמָר בֶּן־אֶהְרֹן הִכְהֵן.

(כח) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגֵּרֶשְׁנִי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמֶרֶתָם בִּיד אֵיתְמָר בֶּן־אֶהְרֹן הִכְהֵן: כח דין פולחן זרעית בני גרשון במשכן זמנא ומשטרתהון בידי דאיתמר בר אהרן כהנא:

♦ יום שני ד' סיון ♦

(כט) בְּנֵי מִרְיָ לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אוֹתָם: כט בני מררי לזרעיתהון לבית אבותהון תמני יתהון:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח כרך ב עמ' 465)

בְּנֵי מִרְרִי . . תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כט)

לא נאמר בהם נשיאת ראש, כפי שנאמר בקהת ובגורשון.
וְנִשָּׂא לְבָאָר, דהנה עבודת המשכן דרשה שני תנאים.
מציאות – נדיבת הלב וחקמות לב. וְנִשָּׂא לְבָא לִידֵי בְטוּי

בקהת וגורשון, שנשא את הכלים היותר חשובים. **בטול** –
"לי לשמי", בלי פניות אישיות. וְנִשָּׂא לְבָא לִידֵי בְטוּי בְּמִרְרִי
(לשון מרירות ובטול), שנשא את הקרשים. לכן לא נאמר
בו נשיאת ראש, כי מעלתו היא הבטול והפשטות.

(ה) **מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיָמָעְלָה וְעַד בְּנֵי־חֲמִשִּׁים שָׁנָה**
תִּפְקְדֵם כָּל־הָבָא לִצְבָא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד:

למפר תלתין שנים ולעלא ועד בר חמשים
שנים תמננון כל דאתי לחילא למפלח ית
פלחן משפן זמנא:

לא ודא מטרת מטולהון לכל פלחנהון
במשפן זמנא דפי משפנא ועברוהי
ועמודוהי וסמכוהי:

(ו) **וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל**
מוֹעֵד קֳרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאַדְנָיו:

לב ועמודי דדרתא סחור סחור וסמכוהון
וסמכוהון ואטוניהון לכל מניהון ולכל
פלחנהון ובשמקון תמנון ית מגי מטרת
מטולהון:

(ז) **וְעַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וַיְתִדְתֶּם**
וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלֵיהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבִשְׁמַת
תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם:

תגביהם הרוח, ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב
לתלות בהם הקלעים בשפתם העליונה בכלונסות
וקנדסין כמו ששנויה ב"מלאכת המשכן".

כ"י ויתדות ומיתריהם. של עמודים, שהרי יתדות
ומיתרי הקלעים במשא בני גורשון היו; ויתדות
ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה, שלא

(ח) **זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם**
בְּאֹהֶל מוֹעֵד בֵּיד אִיתָמָר בִּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:

לג דין פלחן ורעצת בני מררי לכל פלחנהון
במשפן זמנא בידא דאיתמר בר אהרן
כהנא:

(ט) **וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשֵׂאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי**
הַקֹּהֲלֵי לְמִשְׁפַּחָתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

לד ומנא משה ואהרן ורכרבי כנשפתא ית בני
קהת לזרעניהון ולבית אבהתהון:

(י) **מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיָמָעְלָה וְעַד בְּנֵי־חֲמִשִּׁים שָׁנָה**
כָּל־הָבָא לִצְבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

לה מפר תלתין שנים ולעלא ועד בר חמשים
שנים כל דאתי לחילא לפלחנא במשפן
זמנא:

(יא) **וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחָתָם אֲלֵפִים שֶׁבַע מֵאוֹת**
וּחֲמִשִּׁים:

לז והיו מנניהון לזרעניהון תרין אלפין
שבע מאה וחמשים:

(יב) **אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲלֵי כָל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל**
מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה
בֵּיד־מֹשֶׁה: ׀

לז אלן מנגי ורעצת קהת כל דפלח במשפן
זמנא די מנא משה ואהרן על מימרא דזי
בידא דמשה:

(לח) ופקודי בני גרשון למשפחותם ולבית אבתם: לח ומנגיני בני גרשון לזרעיתיהו ולבית אבתהו:

(לט) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה כלה־בא לצבא לעבדה באהל מועד: לט מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשים שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשפן זמנא:

(מ) ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ויש מאות ושלשים: מ ויהו מנגייהו לזרעיתיהו לבית אבתהו תרין אלפין ושית מאה ותלתין:

(מא) אלה פקודי משפחת בני גרשון כלהעבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה: מא אליו מנגי זרעית בני גרשון כל דפלח במשפן זמנא די מנא משה ואהרן על מימרא דיי:

(מב) ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: מב ומנגי זרעית בני מררי לזרעיתיהו לבית אבתהו:

(מג) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה כלה־בא לצבא לעבדה באהל מועד: מג מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשים שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשפן זמנא:

(מד) ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: מד ויהו מנגייהו לזרעיתיהו תלתא אלפין ומאתן:

(מה) אלה פקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: מה אליו מנגי זרעית בני מררי די מנא משה ואהרן על מימרא דיי בידא דמשה:

(מו) כלהפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את־הלוים למשפחתם ולבית אבתם: מו מו כל מנגינא די מנא משה ואהרן וברכבי ישראל ית לואי לזרעיתיהו ולבית אבתהו:

(מז) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה כלה־בא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: מז מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשים שנין כל דאתי למפלח פלחן פלחנא ופלחן מטול במשפן זמנא:

כ"י עבדת עבדה • הוא השיר במצלתים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה אחרת. ועבדת משא • כמשמעו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 49)

או יותר, יכולה להעשות גם על־ידי לוי שהוא מעל לגיל חמשים (רש"י בהעלת ח, כה), ואינה שייכת למנוח מבן שלשים עד בן חמשים.

דמשמעו (רש"י ד, מז)

פגנתו, שלא נפרש ש"עבדות משא" היא "עבודה למשא", היינו טענית העגלות, שהיא עבודה למשא העגלות. ורש"י שולל פרוש זה, שכן עבודה זו, שנעשית על ידי שני לויים

שירת הלויים במצלותים וכנורות דוקא

ולכאורה יש להקשות, הרי שירה בפה, או בנבלים וכלילים וכיו"ב, היא עבודה קלה ביותר, ואין צריכים לעבודה זו כוח רב, וא"כ מדוע ראויים לעבודה זו רק אלו שהם פחותים מחמשים שנה, הרי גם המבגרים יותר יכולים לשיר בפה, או לנשף בכלילים ונבלים?

ולכן מתרץ רש"י, שבדרך הפשט אין המדבר כאן על שירה בפה או בנבלים, אלא רק בנגינה "במצלותים וכנורות", שהם עבודות הקשורות עם עשייה ומלאכת יד, ובפרט מצלותים שהם "ב" חתיכות רחבות של מתכת" (רש"י ד"ה עבדתא, ערכין יג, ב), והעבודה בהם מצריכה כח רב. ולכן רק הלויים הצעירים מ"בן חמשים שנה" ראויים למלאכה זו. וק"ל.

מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְלַמַּעֲלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הָאָדָם לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה

הוא השיר במצלותים וכנורות, שהיא עבודה לעבודה

אחרת (ד, מז. ובפרש"י)

יש לעין, מדוע אין רש"י מביא כלל את השירה בפה? כן יש לדייק מה שהביא רש"י רק "מצלותים וכנורות", והרי במקדש היו הלויים מנגנים בעוד כו"כ פלים (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד)?

וגיש לומר בזה באופן מחדש, דהנה זה שרק הלויים הצעירים מחמשים שנה היו ראויים לעבודת המשכן, מפרש רש"י (במדבר ד, ג ד"ה נשא) כי "היותר על בן חמשים כחו מכחיש".

מח ויהיו מנגינהו תמניא אלפינ וחמש מאה ותמני:

(מח) ויהיו פקדיהם שמונת אלפים וחמש מאות ושמונים:

מט על מימרא דיי מנא יתהון בידיא דמשה גבר גבר על פלחנה ועל מטולה ומנינה די פקיד יי ית משה:

(מט) על-פי יהוה פקד אותם ביד-משה איש איש על-עבודתו ועל-משאו ופקדיו אשר-צוה יהוה את-משה: פ

כז"ל ופקדיו אשר-צוה ה' את-משה • ואותן הפקדים היו במצוה "מבן שלשים שנה ועד בן חמשים".

♦ יום שלישי ה' סיון ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

ה (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב פקד ית בני ישראל וישלחו מן משריתא כל דסגיר וכל דדאב וכל דמסאב לטמי נפשא דאנשא:

(ב) צו את-בני ישראל וישלחו מן-המחנה כל-צרוע וכל-זב וכל טמא לנפש:

חננימן: תוף הקלעים היא מחנה שכינה, חנית הלויים סביב – כמו שמפרש בפרשת "במדבר סיני" – היא מחנה לוי. ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל. הצרוע נשתלח

כז"ל צו את-בני ישראל וגו' • פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן, ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום, כדאיתא במסכת גטין בפרק 'הנזקין' (דף ס). וישלחו מן-המחנה • שלש מחנות היו שם בשעת

כלי יקר – עוז ודוד

על הגליות. וקשה גליות מאן דכר שמייה, וכי דעת בעל מדרש זה להוציא פסוק זה מפשוטו לגמרי: ונראה שדעת בעל המדרש לתרץ סמיכת פרשה זו לכאן, כי בראש חדש ניסן נאמרה, דאם לא כן

למחנה שכינה. וסדר שלוח זה מסכים לדברי המדרש (במדבר יז י) האומר 'וישלחו מן המחנה כל צרוע זה עבודה זרה כו', וכל זב זה גלוי עריות כי הוא בא משכבת זרע, וכל טמא לנפש זה שפיכות דמים כו', ודרש כל פסוק זה

ה (ב) וישלחו מן המחנה כל צרוע וגו'. אחר שסדר כל שלש מחנות איש על דגלו, על בן הזכיר מיד סדר קדשת שלש מחנות אלו, כי הצרוע משלח מן שלשטן, והזב חוץ לשנים, וטמא לנפש חוץ

דמסאב לטמי נפשא דאנשא. אומר אני שהוא לשון עצמות אדם בלשון ארמי, והרבה יש ב'בראשית רבה' (פ"ח): אדריאנוס שחיק טמא - שחיק עצמות.

גמדר עד נוקבא תשלחון למברא למשריתא תשלחון ולא יסאבון ית משריתאון די שכתתי שריא ביניהון:

דנעבדו בן בני ישראל ושלחו יתהון למברא למשריתא קמא די מליל יי עם משה בן עבדו בני ישראל:

ה ומליל יי עם משה למימר:

חיו כלל; הוב מתר במחנה ישראל ומשלח מן השמים. וטמא לנפש מתר אף בשל לוי, ואינו משלח אלא משל שכינה. וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים (דף טז). טמא לנפש.

(ג) מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם:

(ה) ויעשו בן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה אל משה בן עשו בני ישראל: פ

(ה) וידבר יהוה אל משה לאמר:

כלי יקר - עוז והדר

ערי מקלט שש וכתוב (דברים טו) וניספת לך עוד שלש ערים, בין הכל תשעה לא יותר, מן הטעם שנתבאר. מ' מן טמא רמז לגלוי עריות, שכן היו מי המבול ארבעים יום על שהטריחו ליוצרים לצור צורת ממזרים בארבעים ימי יצירת הולד (ראה ב"ד לב ח). א' מן טמא רמז לעבודה זרה, הנוגע באחדות השם יתברך הרמזו בא"ף (ראה ילקוט רמז ב):

ועל בן קרא דוד המלך ליצר הרע טמא (ראה סוכה נב), לפי שהשילוח בשלשון. גלוי עריות בבת שבע, שפיכות דמים באוריה החתי, עבודה זרה כמו שלמדו (סנהדרין קו). מן פסוק (ויחי דוד בא עד ה'ראש) (שמואל ב' טו לב) 'בקש לעבד עבודה זרה' כו'. ויש בהם גם כן טמא, כי העבודה זרה מטמאה בנדה שצאמר (ישעיה ל כב) (ותורם כמו דהו). על כן רמז בהרחקת שלשה טמאים אלו להרחקת שלשה ראשי עברות אלו המסבכים סלוק השכינה. וסמך לפיכך זה (איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם) (פסוק ו) להורות שהרחקת הטמאים הוא גם כן בעבור חטאם כפאמור: תורה ג

לרחק שמץ עבודה זרה משלשון, ואם בעון לשון הרע, צריך להיות (בדד מושבו) (ויקרא יג מה) בשם שהבדיל בין איש לחברו (ראה ערכו טו), ואם לא יהיה מרחק מכל שלש מחנות לא יהיה 'בדד מושבו'. וכל זה, כי יבנה שלו הוא אות על שהוא פרוץ בעריות, ועל כן הוא בא לידי יבנה ושלחו חוץ למחנה שכינה הקדושה, וחוץ למחנה לוייה שיש בהם גם כן קדשה, וכל מקום קדשה אינו סובל דבר ערוה, לאפוקי מחנה ישראל שאין בה כל כך קדשה. וכל טמא לנפש, כי זה מורה גם כן על רוח עושים אשר בקרבן, ושאינו מקפיד להטמא בנפש אדם על ידי שפיכות דמים הנוגע בצלם אלהים בכיכול, על כן ראוי שיתרחק ממחנה שכינה, כי הוא פוגם כבוד השכינה:

ולפי ששלשה אלו רמזו החרבן וסלוק השכינה, על כן צוה לרחקם מן המחנה שלא יטמאו את מחניהם, כי במקום שהמה מצויין הקדוש ברוך הוא מרחיק שכינתו משם, כי המקום וטמא טמא יקרא (ויקרא שם מה). רמז לדבר, ט' מן טמא רמז לשפיכות דמים הנוול לט' חדשים, כי מטעם זה היו

למה באו הטמאים אל משה ביד בניסן ואמרו ואנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע וגו' (להלן ט ז), ואם כן למה הקבעה פרשה זו לבאן. אלא ודאי אחר שסדר המשכן על מכוננו והשירה שכינתו יתברך בתוכם, בא להזהירם שלא יסבכו סלוק השכינה על ידי שלשה ראשי עברות אלו המסבכים החרבן. על כן צוה לשלח מן המחנה כל צריע וכל זב וכל טמא לנפש, כי שלשה אלו סימנים מבהקים על אשר בקרבם, או שמץ מינות של עבודה זרה נזרקה בו, כי על זה בא הצרעת כמו שצאמר בעגל (שמות לב כה) ויירא משה את העם כי פרע הוא, ואמרו רבותינו ז"ל (מכילת ד שצטקטרו, כמו שצאמר במצרע (ויקרא יג מה) וראשו יהיה פרוץ). ועל עון זה נחרב בית ראשון ושני, כי אף על פי שלא עבדו עבודה זרה בבית שני, מכל מקום היה בהם חטא שנאת חנם ולשון הרע (ראה יומא טו) השקול בעבודה זרה, כמו שלמדו רבותינו ז"ל (ערכו טו) מן ואשר אמרו ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו (תהלים יח כ) שהמספר לשון הרע חשוב ככופר בעקר. וטעם שלוח המצרע חוץ לשלשה מחנות,

(ו) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ
מִכָּל־חַטָּאת הָאֵלֶּם לַמַּעַל מַעַל בַּיהוָה וְאִשְׁמָה
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא:

שְׁכָתוֹב "וְהַתּוֹדוֹ", לוֹמַר שְׁאִינוּ חִיב חֲמֹשׁ וְאַשֶּׁם
עַל־פִּי עֲדִים עַד שְׁיִוְדָה בְּדָבָר. וְהַשְׁנִי – עַל גִּזְלֵי הַגֶּר
שֶׁהוּא נִתֵּן לַכֹּהֲנִים.

וְיִוְדוּן יֵת חוֹבִיָּהוּן דִּי עֲבָדוּ וְיִתְבּ יֵת
חוֹבָתָהּ בְּרִישָׁה וְחֲמִשָּׁה יוֹסֵף עֲלוּהִי וְיִתֵּן
לְדָחַב לָהּ:

(ז) וְהַתּוֹדוֹ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־
אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לְאִשְׁרֵי
אֲשָׁם לוֹ:

כִּי־אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ • (ב"ק קיא) הוּא הַקֶּרֶן שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו. לְאִשְׁרֵי אֲשָׁם לוֹ • (כתובות יט) לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (ע"פ לקו"ש כרך לח עמ' 18 ואילך)

תְּשׁוּבָה בְּמִצְוָה כְּלָלִית

"תְּמִיִּם וְשִׁלֵּם בְּכָל אִיבָרֵי הַנֶּפֶשׁ כו', מִה־שְּׂאִי־כֵן אִם חֲסֹר
מִצְוָה אַחַת אוֹ פָּגַם בָּהּ הָרִי נַעֲשֶׂה מִחֲסֹר אִיבָר" (לקוטי תורה
נצבים מה, א).

אִךְ מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה בְּכֻלָּהּ לִתְקַן אֶת הָאִיבָרִים הַפְּגוּמִים, כִּי
הַתְּשׁוּבָה מְגִיעָה מַעֲמָקָא דְּלִבָּא וּמַעֲצָם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹר
הַחַיִּית שֶׁל ה"תְּרִי"ג מִיָּנִי כַחוֹת וְחַיִּית". וְלִכֵּן נִמְשָׁךְ מִשֶּׁם
חַיִּית חֲדָשָׁה לִתְקַן הָאִיבָר הַפְּגוּם.

וְלִכֵּן לֹא נִמְנִיֵּת מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה שֶׁבִּלְבַב בְּמִנֵּי הַמִּצְוֹת, כִּי
נִמְנֵוּ רַק הַמִּצְוֹת שֶׁהֵם כְּנֶגֶד כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, אִךְ מִצְוֹת
הַתְּשׁוּבָה מְגִיעָה מַעֲמָק הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְמַעַל מִכַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, עַד
שֶׁבְּכֻלָּהּ לִתְקַן אֶת הַפְּגָמִים שֶׁבְּכַחוֹת, וְרַק מִצְוֹת הַיּוֹדִי
שֶׁהִיא בִּפְנֵי יְכוּלָה לְהַמְנוֹת בְּמִנֵּי הַמִּצְוֹת.

ח וְאִם לִית לְגַבֵּר פְּרִיק לְאַתְבָּא חוֹבָתָא לָהּ
חוֹבָתָא דְּמִתְבַּר גְּדָם יִי לְכַהֲנָא פִּר מְדָבָר
כְּפֻרְיָא דִּי וְכִפָּר בָּהּ עֲלוּהִי:

(ח) וְאִם־אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם
הַמּוֹשֵׁב לִיהוָה לִכְהֵן מַלְכָּד אֵיל הַכִּפָּרִים אֲשֶׁר
יִכְפֹּר־בּוֹ עָלָיו:

עַד יַעֲקֹב? אֵלָּא זֶה הַגֶּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים.
הָאֲשָׁם הַמּוֹשֵׁב • זֶה הַקֶּרֶן וְהַחֲמֵשׁ. לָהּ לִכְהֵן •
קִנְאוֹ הַשֵּׁם, וְיִתְּנֵהּ לִכְהֵן שְׂבָאוֹתוֹ מִשְׁמֶר. מַלְכָּד
אֵיל הַכִּפָּרִים • הָאִמּוֹר בִּי' וְיִקְרָא' שֶׁהוּא צָרִיף לְהִבְיָא.

ט וְכָל אֲפֻרְשׁוֹתָא לְכָל קוּדְשִׁיא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דִּי יִקְרְבִין לְכַהֲנָא דְּלָה יְהִי:

(ט) וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קֹדֶשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יִקְרְבוּ
לִכְהֵן לוֹ יְהִי:

כִּי־אֶל־מַעַל מַעַל בָּהּ • הָרִי חֲזוֹר וְכָתַב כָּאֵן פְּרִשְׁתָּ
גִּזְלֵי וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר, הִיא הָאִמּוּרָה בְּפִרְשֵׁת וְיִקְרָא
(ויקרא ה): "וּמַעַלָּה מַעַל בָּהּ" וְכַחַשׁ בְּעַמִּיתוֹ וְגו',
וְנִשְׁנִית כָּאֵן בְּשִׁבִּיל שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בָּהּ: הָאִתְּד

וְהַתּוֹדוֹ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ (ה, ז)
צָנְנוּ לְהַתּוֹדוֹת עַל הָעוֹנוֹת . . וְלֹאמֹר אוֹתָם עִם הַתְּשׁוּבָה
. . וְהוּא אָמְרוֹ . . וְהַתּוֹדוֹ (סוה"מ"צ להרמב"ם מ"ע עג)
כְּבָר הַקֶּשׁוּ בְּכֻמָּה מְקוּמוֹת עַל הַרְמַב"ם (מנ"ח מִצְוָה סוּד.
וְעוֹד), מִדּוּעַ מִנֵּה רַק הַיּוֹדִי לְמִצְוָה, וְאֵת הַתְּשׁוּבָה עֲצָמָה לֹא
מִנֵּה. וּבִאֲרֹ בְּאֻפְנֵים שׁוֹנִים.
וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ:

אָמְרוּ חַז"ל שֶׁרַמ"ח מִצְוֹת־עֲשֶׂה הֵם כְּנֶגֶד רַמ"ח אִיבָרֵי שֶׁל
אָדָם (מכות כג, סע"ב) וְשֶׁרַמ"ח מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה הֵם כְּנֶגֶד
שֶׁרַמ"ח גִּידִים (וח"א קע, ב). וּמִבְּאֵר בְּסִפְרֵי חֲסִידוֹת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל
נֶפֶשׁ הַתְּרִי"ג מִיָּנִי כַחוֹת וְחַיִּית" (תניא פֶּרֶק נא), וְכִאֲשֶׁר
הָאָדָם הוּא שִׁלֵּם בְּשִׁמְיִרַת כָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת, אֲזַי הוּא

כִּי־וְאִם־אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל • שְׁמַת הַתּוֹבָע שֶׁהִשְׁבִּיעוּ
וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים. לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו • כְּשֶׁנִּמְלָךְ
זֶה לְהַתּוֹדוֹת עַל עֲוֹנוֹ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי יֵשׁ לָךְ
אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שְׂאִין לוֹ גֹּאֲלִים, אוֹ בֶן, אוֹ בַת, אוֹ
אֶח, אוֹ שָׂר אֲשֶׁר הִקְרֹב מִמֶּשְׁפַּחַת אָבִיו לַמַּעַלָּה

כ"י וְכָל-תְּרוּמָה וְגו' • אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: וְכִי תְרוּמָה מִקְרִיבִין לַכֹּהֵן? וְהֲלֹא הוּא הַמִּחְזֵר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגִּגְנוֹת? וְיָמָּה תִּלְמֹד לֹאמַר "אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן"? אֵלּוּ הַכֹּהֲנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות כג): "תָּבִיא

בֵּית ה' אֱלֹהֶיךָ", וְאֵינִי יוֹדֵעַ מֶה יַעֲשֶׂה בָהֶם? תִּלְמֹד לֹאמַר: "לַכֹּהֵן לֹא יִהְיֶה", כֹּא הַפְּתוּב וְלִמַּד עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁיִּהְיוּ נִתְּנִין לַכֹּהֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 29)

אֵין נִתְּנִין לָהֶם תְּרוּמָה בְּשִׁכְרָן, וְאִם עוֹשִׂין כֵּן חֲלָלוּ. לָכֵן כָּתַב "לְבֵית", וְלֹא שֶׁמִּסִּיעַ בְּבֵית הַגִּגְנוֹת עֲצָמוֹ (וְגַם בָּזָה נִרְאָה עַד כֹּמָה יֵשׁ לְדַגֵּק בְּפִרוּשׁ רַש"י).

וְהֲלֹא הוּא הַמִּחְזֵר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגִּגְנוֹת (רש"י ה, ט) וְשֶׁ לְשֵׁאל, מִדּוּעַ מְדִיק "לְבֵית הַגִּגְנוֹת", וְלֹא נִקֵּט "בְּבֵית הַגִּגְנוֹת". וְיֵשׁ לֹאמַר, וְהִנֵּה אָמְרוּ רַז"ל "הַכֹּהֲנִים... הַמִּסִּיעִים... בְּבֵית הַגִּגְנוֹת (לְדוּשׁ וְלִזְרוֹת כְּדִי שֶׁיִּתְּנוּ לֹא הַתְּרוּמוֹת),

(י) וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לַכֹּהֵן: יוֹגֵבֵר יֵת מַעֲשֵׂר קוֹדֶשֶׁה דְּלֶה יִהּוֹן גִּבֵּר דִּיתֵן לַכֹּהֵנָא דְּלֶה יִהִי:

אֶת-קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה, מִי שֶׁמַּעֲכָב מַעֲשָׂרוֹתָיו וְאֵינוֹ נִתְּנָן, לֹא יִהְיֶה הַמַּעֲשָׂרוֹת, סוֹף שְׁאֵין שָׂדֵהוּ עוֹשֶׂה אֶלָּא אֶחָד מַעֲשָׂרָה שֶׁהִיתָה לְמוֹדָה לַעֲשׂוֹת. אִישׁ אֲשֶׁר-יִתֵּן לַכֹּהֵן • מִתְּנוֹת הֶרְאוּיוֹת לוֹ. לֹא יִהְיֶה • מִמּוֹן הֶרְבָּה.

כ"י וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה • לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר מִתְּנוֹת כֶּהֱנָה וְלוֹיָהּ, יָכוֹל יָבוֹאוּ וְיִשְׁלוּם בְּזוֹרָע? תִּלְמֹד לֹאמַר: "וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה", מַגִּיד, שְׂטוּכַת הַנֶּאֱתָן לְבַעֲלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הֶרְבָּה דָּרְשׁוּ בּוֹ ב'סִפְרֵי. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה (תְּנוּמָא פ' רֵאחַ): "וְאִישׁ

♦ יום רביעי ו' סיון ♦

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יֵא וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה לְמִימַר:

(יב) דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי-תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל:

נוֹאֲפִין עַד שֶׁתִּכְנַס בָּהֶן רוּחַ שְׂטוּת, דְּכִתִּיב: "כִּי-תִשְׁטָה", וְכִתִּיב בּוֹ (משלי י): "נֹאֲפָ אִשָּׁה חֶסֶר-לֵב". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "כִּי-תִשְׁטָה" - תַּת מִדְּרָכֵי צְנִיעוּת וְתַחֲשׁד בְּעִינָיו, כִּמּוֹ (שם ד) "שְׁטָה מַעֲלִיו וְעִבְרָ" (שם ט): "אֵל יִשְׁט אֶל-דֶּרֶכֶיהָ לְכָד". וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל • וְיָמָּה הַמַּעַל?.

כ"י אִישׁ אִישׁ כִּי-תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ • מֶה פְּתוּב לְמַעֲלָה מִן הַעֲנִין? "וְאִישׁ אֶת-קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה", אִם אִתָּה מַעֲכָב מִתְּנוֹת הַכֹּהֵן, חִיָּךְ שֶׁתִּצְטָרֵף לְבֹא אֶצְלוֹ לְהִבִּיא לוֹ אֶת הַסּוּטָה. אִישׁ אִישׁ • לְלַמֶּד, שֶׁמוֹעֲלַת בְּשִׁתִּים: בְּאִישׁ מִלְחָמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְאִשָּׁה מִלְמָטָה. כִּי-תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ • שְׁנוֹ רְבוּתִינוֹ: אֵין הַמִּנְאָפִין

כלי יקר - עוז והדר

וְכָל זֶה גֵּרָם הוּא שֶׁמַּעַל בְּקִדְשֵׁי כֹהֵן לְבִלְתִּי תַת לַכֹּהֵן אֶת הַקִּדְשׁ, כִּי עַל יְדֵי זֶה הוּא כֹא לִידֵי עֲנִי, וְהִיא חֲשִׁדָּתוֹ בְּרוּעָה זּוֹנוֹת הַמֵּאֲבֵד הוּן. וְהָאֵמֶת יִתְבָּרַר עַל יְדֵי בְּדִיקַת הַמִּים, כִּי רְבוּתִינוֹ ז"ל אָמְרוּ (סוּטָה כח) וְנִקְחָה הָאִישׁ מִצֵּוֹן (פְּסוּק לֹא) 'אִם הוּא מְנַקֵּה מִצֵּוֹן, הַמִּים בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ כִּי, וְהִינוּ מִצֵּוֹן זֶה הַדּוּמָה לְעוֹן שְׁלֵה, שְׁאֵם הוּא נְקִי מִמָּה שֶׁחֲשָׁדָה אוֹתוֹ אִשְׁתּוֹ, אִזּוֹ דִּין הוּא שֶׁיִּבְדְּקוּהָ הַמִּים, אֲבָל אִם אֵינוֹ

רוֹאֶה שֶׁבַעֲלָה כֹא לִידֵי עֲנִי, הִיא חוֹשְׁדָתוֹ שֶׁכֹּא לִידֵי עֲנִי מִחֲמַת שְׁהִיָּה רוּעָה זּוֹנוֹת כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם כט א) (וְרָעָה זּוֹנוֹת יָאֲבֵד הוּן), בְּרֵאשִׁיתָה שְׁפָתָאִם יָאֲבֵד הוּנוֹ שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ הַעוֹלָם, וּבִסְבָּה זּוֹ תִּנְּנָה גַם הִיא מֵאֲחֲרֵיו לֹאמַר 'אִיהוּ בְּקָרִי וְאִיהוּ בְּבוּצִינִי' (מַגִּילָה יב), לְכָךְ נֶאֱמַר וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל, שְׁאֵם תִּשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה, אִזּוֹ בּוֹ מַעַל, זֶה הַמַּעַל תְּלוּי בּוֹ, כִּי הוּא הַגּוֹרֵם לָהּ שֶׁתִּרְצָה לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתוֹ מִצַּד הַחֲשָׁד:

(יב) אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׁטָה אִשְׁתּוֹ וְגו'. סְמִיכוֹת פֶּרֶשֶׁה זּוֹ לְפִסּוּק הַקּוֹדֶם, פֶּרֶשׁ רַש"י 'אִם אִתָּה מַעֲכָב מִתְּנוֹת הַכֹּהֵן, חִיָּךְ שֶׁתִּצְטָרֵף לְבֹא אֶצְלוֹ לְהִבִּיא לוֹ אֶת הַסּוּטָה'. פְּרוּשׁ לְפִירוּשׁוֹ, לִפִּי שֶׁהַמַּעֲכָב הַמִּתְּנוֹת יָבוֹא לִידֵי עֲנִי כִּמּוֹ שֶׁפֶּרֶשׁ רַש"י לְמַעֲלָה הִיא, וְאָמְרוּ רְבוּתִינוֹ ז"ל (סוּטָה ד) 'כָּל הַבָּא עַל אִשָּׁה זּוֹנָה לְסוֹף מִבְּקֵשׁ כֶּכֶר לָחֶם וְאֵינוֹ מוֹצֵא, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יב) (כִּי בַעַד אִשָּׁה זּוֹנָה עַד כֶּכֶר לָחֶם), וְכִשְׁהָאִשָּׁה

חשיבות ההזירות בצווי הקב"ה

העושה רצון בעלה" (תנא דבי אליהו רבא פ'ק ט (בשני לשון קצת)), ומוכן שבה נוגע שלא לעבור אפילו על רצון קל, שהרי אפילו אם משנים קצת מרצון הבעל הרי אין זה "עושה רצון בעלה", הרי כן הוא ב'ישאל והקדוש-ברוך' הוא שכל עברה נוגעת מכיון שגם על-ידי עברה קלה נפרדים רחמנא-לצלן מהקדוש-ברוך-הוא. ולכן לומדים ענין זה מהפסוק "כי תשטה אשתו", על-מנת להדגיש שגם עברה קלה נוגעת - על-דרך אשה ובעל.

יג. וישכב גבר יתה שכבת זרעא ויהי מכסא מעיני בעלה ומטמא ויהי מטמא וסחיד לית בה והיא לא אתאחזת:

(יג) **וְשָׁכַב אִישׁ אֶת־הַשְּׂכֵבֶת־זָרַע וְנִעְלַם מֵעֵינֵי אִשְׁתּוֹ וְנִסְתָּרָה וְהָיָה נִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהָיָה לֹא נִתְפָּשָׂה:**

בודקין אותה. ונסתרה. שעור שתראה לטמאת ביאה. ועד אין בה. הא אם יש בה אפילו עד אחד שאמר: נטמאת! לא היתה שותה. ועד אין בה. בטמאה, אבל יש עדים לסתירה. נתפשה. נאנסה, כמו (דברים כב): "ותפשה וישכב עמה".

אִישׁ אִשׁ כִּי־תִשָּׁטֵה אִשְׁתּוֹ (ה, יב)
אין אדם עובר עברה אלא-אם-כן נכנס בו רוח שטות, שנאמר: איש איש כי תשטה אשתו, תשטה כתיב (סוטה ג, א).
יש לבאר מה שהראה לענין דאין אדם עובר עברה כו' נלמד מדין סוטה:
דין סוטה שיר רק באשת איש ולא בפנויה. והנה, ישאל נמשלו לאשה והקב"ה לבעל, ומכיון ש"איזוהי אשה כשרה

כ"י. וישכב איש אתה. (סוטה כז) איש, פרט לקטן ומי שאינו איש. אתה שכבת-זרע. (יבמות צה) שכיבתה פוסלת אותה ואין שכיבת אחותה פוסלת אותה, כמעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו. ונעלם מעיני אישה. (סוטה כז) פרט לסומא. הא אם היה רואה ומעמקם (ספרים אחרים: ומעלים), אין המים

כלי יקר - עוז והדר

לשון 'תועה' בכל המקרא בת"י וב'לשון רבותינו ו'ל 'טועה' בטי"ת, כאלו אמר 'כי תשתה' אשתו יין ושכר המרגילים לערה:
ולדעת האומר שהוא לשון שטות, הינו לפי שהיין יקח לב' עד שאינו יודע להבדיל בין קדש לחל, כמו שנאמר (ויקרא י ט"ו) ויין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל וגו', וכמו שנאמר (משלי יא ח) ופן ישתה וישכח מחקקו, הינו התורה, וקראה בשם 'מחוקק' לפי שעולה למספר 'חמ'ר, וכדרך שאמרו (עירובין סה) 'נכנס יין יצא סוד', כך נכנס חמ'ר יצא מחוקק, חושבנא דדין כבוד, ונקרא היין חמ'ר, כי על ידו נעשה האדם 'כחמור אין הבין' (ע"פ תהלים לב ט), לכן נאמר **בי תשטה**, שתהיה שוטה כחמור, עד שאפילו אם חמור תובעתה בשוק נזקקת לו (ראה כתובות סה): תורה יג

שטים מגדל נאפים, שנאמר (להלן בה א) וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב', מאחר שאמר 'טפזו ההרים עסי' דהינו רבוי יין, הדרך להבטיחם על שלא יזיק להם רבוי היין ולא יביאם לידי הרגל עברה, לפי שמעין יצא מבית ה' והשקה את נחל השטים, כי 'בכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה שם אתה מוצא קדשה' (ויקרא כד ט), על פן יצא המעין ממקום קדוש וירפא את נחל השטים שלא יביאם לידי הרגל עברה הוא ושתפו דהינו היין, כי נחל השטים מקורו של סמאל והוא שתף לאותיות ענבים באלפ"א בית"א:
ולילא מסתפינא לומר דבר חדוש אשר לא שערו ראשונים, הייתי אומר כי 'תשטה' בטי"ת כמו 'תשתה' בת"י, כי ט' מתחלפת בת"י באותיות דטלני"ת, וכן פרש רש"י סוף פרשת מקץ (בראשית מד טז) בפסוק (ומה נצטדק) שטי"ת זו במקום תי"ו, וכן

מנקה מעון זה וחדש שלה אמת, אין דין שיבדקה המים, מאחר שהוא עצמו היה 'רועה זונות' ויש לה קצת התנצלות:
ומה שנאמר **בי תשטה** לשון שטות (ראה סוטה ג), אף על פי שכל חוטא נקרא כסיל ושוטה, מכל מקום פרט לומר שהיא דוקא והמיה פתיות ובל ידעה מהו גרם לו העני (ע"פ משלי ט יג), כי היה לה להבין שעבוב המתנות גרם לו העני כפאמור:
ולדעת רבותינו ו'ל (סוטה ב) 'שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין', נקט לשון **תשטה** כי הינו מבבלל שכלו של אדם, כמו שנאמר (דושע ד יא) וזנות ויין ותירוש יקח לבו, ומדסמכן להדי שמע מינה שהיין מרגיל לערוה. לכן נאמר ביואל (ד יח) ויטפו ההרים עסיס וגו' וסמך ליה (ומעין יצא מבית ה' והשקה את נחל השטים), לפי שאמרו רבותינו ו'ל (במדבר כ כב) שמעין של

(יד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קְנָאָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָא לֹא נִטְמָאָה:

כ"י • וְעָבַר עָלָיו • קָדָם לְסִתְיָהּ. רוּחַ קְנָאָה וְקָנָא • פָּרְשׁוֹ רַבּוּתֵינוּ (סוּטָה ב'): לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שְׁמִתָּהּ בָּהּ: אֶל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוּנִי. וְהָיָא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר

(טו) וְהָבִיָא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהָבִיָא אֶת־קִרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יֵצֵק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה כִּי־מִנְחַת קִנְאָתָהּ הִוא מִנְחַת זִכְרוֹן מִזִּכְרָתָהּ עוֹן:

כ"י • קֶמַח • שְׁלֹא יִהְיֶה מִסְלֵת. שְׁעָרִים • וְלֹא חֲטִים (סוּטָה יב'); הִיא עֲשֻׁתָּה מַעֲשֶׂה בְהֶמָּה, וְקִרְבָּנָהּ מֵאֵכֶל בְּהֶמָּה. לֹא־יֵצֵק עָלָיו שָׁמֶן • שְׁלֹא יִהְיֶה קִרְבָּנָהּ מִהֶדֶר, שֶׁהַשָּׁמֶן קָרוּי "אוֹר", וְהִיא עֲשֻׁתָּה בַחֲשֵׁף. וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנָה • שֶׁהָאִמָּהוּת נִקְרָאוֹת "לִבְנָה",

(טז) וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהַעֲמִידָהּ לִפְנֵי יְהוָה:

(יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קִדְשִׁים בְּכָל־חֶרֶשׁ וּמִן־הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּיִּם:

כ"י • מִיָּם קִדְשִׁים • שֶׁקִּדְּשׁוּ בַכִּיּוֹר, (כְּתוּבוֹת עב) לְפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה (הַכִּיּוֹר) מִנְחַשֶׁת - מִקְרָאוֹת הַצּוּבָאוֹת, וְזוֹ פִירְשָׁה מִדְּרָכֶיהֶן, שֶׁהֵיוּ נִבְעָלוֹת לִבְעָלֵיהֶן בַּמִּצְרִים תַּחַת הַתַּפּוּחִים, וְזוֹ קִלְקֵלָה לְאַחֵר - תַּבְּדִק בּוֹ.

הַזִּכָּר הַקָּמַח, עַל כֵּן אָמַר 'הִיא' מוֹסֵב עַל הַמִּנְחָה: תוֹרָה טו
(יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קִדְשִׁים בְּכָל־חֶרֶשׁ. לְפִיכָךְ רִידֵקְטָא נִרְאָה לְפָרֶשׁ עֲנִין בְּדִיקָה זו, כִּי 'בְּכָל' מִקּוֹם שֶׁתִּמְצָא גֶדֶר עֲרוּהָ שֶׁם אֵתָּה מוֹצֵא קִדְשָׁהּ (ויק' כו א), וְהִנֵּה מִיָּם אֵלּוּ שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בַכִּיּוֹר וּבְתוֹכָם הַשֵּׁם שֶׁנִּמְצָאָה, וְדַאי יֵשׁ בָּהֶם קִדְשָׁהּ יִתְרָה, וְכָל מִשְׁקָהּ יוֹצֵא דֶרֶךְ בֵּית הָרָחֵם בְּשִׁתָּן, לְפִיכָךְ אִם נִטְמָאָה וְלֹא הָיָה שֶׁם גֶּדֶר עֲרוּהָ, אֵינּוּ דִין שְׁמִים קְדוּשִׁים

הֵינּוּ שֶׁמִּנְחָתָהּ עוֹן הַטְּחִינָה שֶׁל הָאִשָּׁה: וְכֵּן שֶׁהִקְשָׁה הֶרֶם־בִּין עַל מָה שֶׁנֶּאֱמַר כֵּן מִנְחַת קִנְאָתָהּ 'הִיא', וְאַחֵר כֵּן אָמַר (פסוק יח) מִנְחַת קִנְאָתָהּ 'הִיא', נִרְאָה שֶׁלֹּא קִשָּׁה מִיָּדִי, כִּי כֵּן מִדְּבַר בְּזִמְן שֶׁהַמִּנְחָה בִּיד הַבֶּעַל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק טו) וְהָבִיָא אֶת קִרְבָּנָהּ וְגו', כֵּתֵב 'הִיא' לְשׁוֹן זָכָר, כִּי 'בִּידוֹ מִשָּׁה וְעָמוֹ' (ע"פ יִשְׁעִיָּה יח). אֲבָל אַחֵר כֵּן שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק יח) וְנָתַן עַל כַּפֵּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכְרוֹן כְּתִיב מִנְחַת קִנְאָתָהּ 'הִיא', כִּי 'בִּידָהּ מִשָּׁה וְעָמוֹ'. וּפְשׁוּטוֹ הִוא, שֶׁבְּפִסּוֹק זֶה לֹא

(טו) לֹא יֵצֵק עָלָיו שָׁמֶן. אֵף עַל פִּי שֶׁמִּנְחָה לְשׁוֹן נִקְבָּה, מִכָּל מִקּוֹם נִקֵּט לְשׁוֹן זָכָר עָלָיו, כִּי הִוא מוֹסֵב עַל הַקָּמַח שֶׁהִוא לְשׁוֹן זָכָר. וְצָוָה לָקַח קֶמַח וְדוּקָא, כִּי מִיָּד אַחֵר הַטְּחִינָה הִוא נַעֲשֶׂה קֶמַח כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה מו ב) וְיִטְחֲנִי קֶמַח, וּמִצִּינוֹ בַּמַּעֲשֶׂה זֶה גַם כֵּן לְשׁוֹן טְחִינָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים טו כא) וְיִהְיֶה טוֹחַן בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְכִתִּיב (איוב לא ט) תִּטְחֹן לְאַחֵר אֲשִׁתִּי, עַל כֵּן נֶאֱמַר כִּי מִנְחַת קִנְאָתָהּ 'הִיא', הֵינּוּ הַקָּמַח שֶׁאַחֵר הַטְּחִינָה, וּמִנְחָה זֹאת מִזִּכְרָתָהּ עוֹן,

(יח) וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע
אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּבְחֹן
מִנְחַת קִנְיָאֵת הִוא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים:

יח ויקים כהן את אשתה לפני יי ויפרע ית
רישא דאשתה ויהב על ידהא ית מנחת
דזבחה מנחת קנאית היא וביד דכהן
יהיו מי מארריא מלטטא:

דעתה ותודה ולא ימחה שם המיוחד על המים.
המרים • על שם סופן שהם מרים לה. המאָרְרִים •
המחסרים אותה מן העולם, לשון (יחזקאל כד): סלון
ממאיר. ולא יתכן לפרש מים ארורים, שהרי קדושים
הן. ולא ארורים כתב הכתוב, אלא מאָרְרִים את
האחרים. ואף אנקלוס לא תרגם ליטא, אלא
מלטטא, שמאות קללה בגופה של זו.

כ"י וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן וגו'. וְהָלֹא כָּבֵד נֶאֱמַר
”וְהַעֲמִידָה לִפְנֵי ה'”? אֵלָּא מְסִיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם כְּדִי לִיגְעָה וּתְטַרֵּף דַּעְתָּהּ וְתוֹדָהּ. וּפָרַע •
(שם יד. ספרי) סוּתָר אֶת קָלִיעֵת שַׁעְרָה כְּדִי לְבוֹזוֹתָהּ. מִכָּאֵן
לְכַנּוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁגָלוֹי הָרֹאשׁ גָּנְאִי לָהֶן. לִפְנֵי ה' •
(ספרי) בְּשַׁעַר נִקְנוֹר, הוּא שַׁעַר הַעֲזָרָה הַמְזוּרָחִי, דֶּרֶךְ
כָּל הַנִּכְנָסִים. וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ • לִיגְעָה, אוֹלִי תְטַרֵּף

כלי יקר - עוז והדר

משמע שמעולם היו שם מים מרים,
על כן נאמר (שם) ועל כן קרא שמה
מרה, על שם המעשה שארע שם
שמים אלו שבו להיות מרים בפיהם
על צד הענש:

וְהַקְרֹב אלי לומר בזה, שמי מרה, ומי
סוטה, וענין העגל, הכל אחד
הוא. בהיות שכבר אמרו רבותינו ו"ל
(מכילתא מס' דבזרח טו) "שהדברות היו
חמשה מול חמשה, ודבור 'לא יהיה
לך' פנגדו 'לא תנאף', כי העובר
עבודה זרה כאלו מנאף אחרי המקום
שנאמר (יחזקאל טו לב) (האשה המנאפת)
וגו' (ראה במדבר ט מט). ובמרה היו
שטופים בעבודה זרה, כדאיתא
במכילתא (מס' דיוסא א) ומביאה הילקוט
פרשת בשלח (רמז נה) בפסוק ויטע
משה את ישראל (שמות טו כב), שאמרו
שם נעשה לנו עבודה זרה ותרד
בראשינו, יכול שאמרו ולא עשו,
תלמוד לומר (נחמיה ט יז) ונקמנו לשמעי'
כו', עין שם. ולפי זה המדרש, היו שם
כאשה מנאפת שמים מתוקים ושובו
להיות בפיה למרים, כפי נעשו להם שם
המים בפיהם מרים. (ויורהו ה' עין)
(שמות שם כה), לקדו דרך התורה עץ חיים
המרחקת עבודת אליילים, ועל ידי זה
(וימתקו המים) (שם):

וזה ענין העגל, שנאמר (שם לב ב) (ויטחן
עד אשר דק וגו' וישק את בני
ישראל), ואמרו רבותינו ו"ל (ע"ז מד).
שנחפזו לברך כסוטות' כו', הן מצד
שעובדי עבודה זרה דינם כסוטה, הן

פסוק יא), על ידי שנתנה חמר גם ועב
בכל הנמצאים, ואגב זה נתנה גם
באדם חמר עב ועכור הגורם להיות לו
נטיה אל הזנות ביותר, כמו שפרש
הרמב"ן פרשת בראשית (בט) שאכילת
העץ גרם לו תאוות המשגל. וידוע
שאדם הראשון ממקום בפרתו נכרא,
מן המקום שנאמר בו ומזבח אדמה
תעשה לי (שמות כ בא), והינו מן עפר
המשכן' (כ"ד יד ט), וחמר זה נתון בכל
תולדותיו אשר מקורם מן החמר
הראשון. ואם כן העפר אשר בקרקע
המשכן היא האמן אשר עשתה הבלי
ההוא דהינו האדם, ואוי לעסה
שהנחתום מעיד עליה, כי העפר
ההיא תוכל להעיד על הכלי אם נתנה
בו חמר עב וגם הגורם פריצות
העניות או לא. ויבא האמן ויעיד על
הכלי אשר עשה מה טיבו:

ורבותינו ו"ל נחלקו בדבר אם היה
במים אלו דבר מר, כי
לדעת רבותינו ו"ל (סוטה כ) הושם בהם
דבר מר, ודעת הרמב"ן מדלא נאמר
'ובאו בה המים המרים למאָרְרִים',
וכתיב בהפך זה ובאו המים המאָרְרִים
למרים (פסוק כד), שמע מינה שלא היה
בהם דבר מר אך שבפיה היו למרים.
וכן מצינו במי מרה, שנאמר (שמות טו כג)
ולא יכלו לשותת מים ממרה כי מרים
הם, ולא נאמר 'כי מרים היו', אלא
שלא היו מרים אף בפיהם שבו להיות
מרים, לכך נאמר 'כי מרים הם' הינו
ישראל, ולפי שהמקום נקרא מרה

אלו יגעו במקום ערוה שנטמא, לפיכך
'בטנה צבה וירכה נופלת', כי כך
הטבע בכל חולי השתן שהמשקה
העצור תוף האדם ואין לו דרך לצאת,
יפעל אחת משתים אלה או שניהם
באחד, דהינו בטנו צבה, כי המותרות
הנשאב בפטן ואין לו דרך לצאת גורם
נפיחת הפטן, או המשקה עושה לו
דרך אחר, והוא שנובלעה בבשר הירף,
ולפי שאין כאן מקומו על כן בהכרח
יפל בשר הירף ובכלל חתיכות בשר
הנופלות יפל גם המשקה דרך שם:

אבל אם טהורה היא ולא נטמא
המקום ההוא, הרי אברי
המשגל כשאר אברי האדם ואין בהם
שום צד טמא, שהרי קדם שחטא
אדם הראשון בתיב (בראשית כה) (ויהיו
האדם ואשתו ערומים ולא יתבוששו),
כי כל זמן שלא היה להם נטיה אל
החטא, היו אברי המשגל אצלם
כשאר אברים שאין בושה בהיותם
מגלים, כך בזמן שיש כאן גדר ערוה,
יוצא המשקה בדרך וינינו חושש.
ולפי שחטאה במשקה הנין על כן
תבדל במשקה המים:

וימה שלוקחין מן קרקע המשכן
ונותנים לתוכו (פסוק יז), מבאר
על דרך שכתבתי למעלה פרשת אחרי
מות (ויקרא יח כה) בפסוק ונתטמא הארץ
ואפקד עונה עליה, שבכל מקום שיש
עון עריות, נפקד על הארץ עון
הראשון שחטאה בועץ עשה פרי
(בראשית א יב) ולא 'עץ פרי' (ראה רש"י שם

(יט) וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וַאֲמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתָּךְ וְאִם־לֹא שָׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישׁךָ הִנְנִי בְּיָדִי הַמָּוֶרִים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה:

יט וְיוֹמֵי יָתֵה בְּהֵנָה וַיִּימַר לְאַתְתָּא אִם לֹא שָׁכִיב גְּבֵר יְתִיד וְאִם לֹא סָטִית לְאַסְתָּאבָּא בַר מְבַעְלִיד הָוִי זָכָא מִמֵּיא מְרִידָא מְלֻטְטָא הָאֵלִין:

כ"ט וְהִשְׁבִּיעַ וְגו' • ומה היא השבועה? אם לא שָׁכַב - הִנְנִי, הא אם שָׁכַב - חֲנָקִי (ספרים אחרים: לא תִּנְקִי), שִׁמְכָלֵל לֹא אֶתְּה שׁוֹמֵעַ הֵן, אֵלֹא שִׁמְצוֹה לִפְתַּח בְּדִינִי נִפְשׁוֹת תַּחֲלָה לְזָכוֹת.

(כ) וְאֵת כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישׁךָ וְכִי טְמֵאָה וְיִתֵּן אִישׁ בְּךָ אֶת־שִׁכְבָּתוֹ מִבְּלַעְדִּי אִישׁךָ:

כ וְאֵת אַרְי סָטִית בַּר מְבַעְלִיד וְאִרִי אִסְתָּאבָּת וִיבֵה גְבֵר בִּיד יֵת שָׁכְכָתָה בַר מְבַעְלִיד:

כ"ט וְאֵת כִּי שָׁטִית • "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "אִם".

(כא) וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וַאֲמַר הַכֹּהֵן לְאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבָּעָה בְּתוֹךְ עַמֶּךָ בְּיָתֶּךָ יְהוָה אֶת־יָרְכְּךָ נִפְלֹת וְאֶת־בְּטָנְךָ צָבָה:

כא וְיוֹמֵי בְּהֵנָה יֵת אֶתְתָּא בְּמוֹמְתָא דְלִוְטָא וַיִּימַר בְּהֵנָה לְאַתְתָּא יְהֵב יֵי יְתִיד לְלִוְט וְלִמוֹמֵי בְּגו עַמִּיד בְּדִיבֵה יֵי יֵת יְרִידִי מִסִּיא וְיֵת מְעִיכִי נִפְיַחִין:

לְשִׁבְעָה לְבַחֲרִי, שֶׁהַצְדִּיקִים נִשְׁבָּעִים בְּפָרְעָנוּתָן שֶׁל רָשָׁעִים, וְכֵן לַעֲנִין הַבִּרְכָּה (בראשית יא): "וְנִבְרַכְו וְגו'" (שם מח): "בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר". אֶת־יָרְכְּךָ • בְּקִלְלָה הַקָּדִים יָרַךְ לְכָטָן, לְפִי שֶׁבָּה הַתַּחֲלִילָה בַּעֲבֵרָה תַּחֲלָה. צָבָה • כְּתִרְגוּמוֹ: נִפְוָחָה.

לְשִׁבְעָה הָאֵלֶּה • שְׁבֻעָה שֶׁל קָלָלָה. יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְגו' • שִׁיְהִי הַכֹּל מְקַלְלִין בִּיד: יְבוֹאֵף כְּדִרְךָ שָׁבָא לְפִלּוֹנִית. וְלִשְׁבָּעָה • (סוֹטָה יח, שְׁבֻעוֹת כד) שִׁיְהִי הַכֹּל נִשְׁבָּעִין בִּיד: לֹא יֵאָרַע לִי כְּדִרְךָ שְׁאָרַע לְפִלּוֹנִית. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה סה): "וְהִנַּחְתֶּם שִׁמְכֶם

(כב) וְכֹאֵו הַמִּים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצָבוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל יָרֵךְ וְאִמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן • אָמֵן:

כב וַיַּעֲלוּן מֵיא מְלֻטְטָא הָאֵלִין בְּמַעֲיָכִי לְאַפְסָא מַעֲיִן וְלִאֲמַסָּא יָרַבָּא וְתִימַר אֶתְתָּא אָמֵן אָמֵן:

לְצָבוֹת בָּטָן • כְּמוֹ לְהַצְבוֹת בָּטָן. זֶהוּ שְׁמוֹשׁ פֶּתַח שֶׁהַלֵּמ"ד נִקְוָה בּוֹ. וְכֵן (שְׁמוֹת יג): "לְנַחְתֶּם הַדֶּרֶךְ", (דברים א): "לְרֹאשֶׁתְּכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ־בָהּ".

וְכֹאֵו הַמִּים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצָבוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל יָרֵךְ, שֶׁהַמִּים מְצַבִּים אֶת הַבָּטָן וּמְפִילִים אֶת הַיָּרֵךְ. לְצָבוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל יָרֵךְ • בָּטָנוּ וִירְכּוֹ שֶׁל בּוֹעֵל. אוֹ אֵינוֹ אֵלֹא שֶׁל נִבְעָלָת? כִּשְׁהוּא

נֶאֱמַר (פסוק טו) וְהַעֲמִדָה לִפְנֵי ה', אָמְרוּ בְּהוֹ הַמְּפָרָשִׁים שֶׁעֲמִידָה רִאשׁוֹנָה קָאִי עַל הַמִּנְחָה וְנִכְּחוּ הוּא. וְמָה שֶׁמִּקְדִּים לַפְּעֻמִּים הַבָּטָן לְיָרֵךְ וְלַפְּעֻמִּים מִקְדִּים הַיָּרֵךְ, לְפִי שֶׁהָיָה כָּאֵן כְּמוֹ נֶס בְּתוֹךְ נֶס, כִּי הַמִּים מְאָרְרִים מְחַסְרִים מִן הַבֶּשֶׂר, וְכִשְׁבָּטָנָה צָבָה נִרְאָה כְּאֵלּוֹ נִתְרַבָּה הַבֶּשֶׂר, לְפִיכָךְ בִּשְׁנֵי פְסוּקִים שֶׁהוֹכִיר לְשׁוֹן מְאָרְרִים, סִמָּךְ לָזֶה צְבִיחַת הַבָּטָן, אֲבָל בְּפִסּוּק רִאשׁוֹן שֶׁלֹא הוֹכִיר מְאָרְרִים, הַקָּדִים הַיָּרֵךְ כִּי הוּא הַתַּחֲלִיל בְּעִבְרָה: תוֹרָה יח

הַזֶּהב הַטָּהוֹר אֶצְלוֹ שְׁאָר זָהָב בְּעֵלְמָא: וְלִדְעָת רַבּוֹתֵינוּ ו"ל (סוֹטָה כ), הוֹשֵׁם בְּמִי סוֹטָה דְּבַר מַר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ה גיד) (כִּי נִפֹּת תִּטְפְּנָה שִׁפְתֵי זָרָה) וְגו' (וְאֶחָרִיתָה מֶרֶה כְּלַעֲנָה). וְנִתְיַנֵּת הַמִּים בְּכִלִּי חֲרָשׁ, הֵינּוּ לְפִי שֶׁכֹּל כִּלִּי חֲרָשׁ אֵינוֹ יוֹצֵא מִיָּדִי דְּפִיּוֹ לְעוֹלָם (פסחים ג), כִּךְ הָבָא עַל הָעֵרָוָה וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה מִמֹּר נִקְרָא וּמַעֲוָת לֹא יוֹכֵל לְתַקּוֹן (קהלת א טו, רֹאה חֲגִיגָה ט):

וְכֹמָה שֶׁנֶּאֱמַר (פסוק יח) וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה', אֵף עַל פִּי שֶׁבִּכְר

מִצַּד שֶׁעָבְרוּ בְּזִמְנוֹ הָיוּ גַם עַל גְּלוֹי עֲרִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁלְּמִדּוֹ (תַּנּוּמָא כִּי תִשָּׂא ח) מִן פְּסוּק (וַיִּקְמֹו לְצִחֻק) (שְׁמוֹת לב ו). וְאוֹלִי שֶׁמִּשְׁעֵם זֶה נֶאֱמַר 'וַיִּטְחֹן', לְבִדֵּק חֲטָא הַטְּחִינָה דְּהֵינּוּ גְלוֹי עֲרִיּוֹת כְּמִבְּאָר לְמַעַלָּה (פסוק טו). וְהַעֲגֵל מִצַּד עֲצֻמוֹ הָיָה עֲנִין מַר, וְדִבְקָה בּוֹ הַטְּמָאָה טְמֵאָת עֲבוֹדָה זָרָה וְטְמָאָת גְּלוֹי עֲרִיּוֹת, עַל כֵּן הָיָה מוֹיֵק דְּיוֹקָא לְכָל מִי שֶׁעָבְדוּ כִּי מִצָּא מִין אֶת מִינוֹ' (ע"פ עִירוּבִין ט), אֲבָל לְמִי שֶׁלֹא עָבְדוּ לֹא הָיָה מוֹיֵק, כִּי 'לֹא נִדְבַק בּוֹ מֵאוֹמָה מִן הַחֲרָם' (ע"פ דְּבָרִים יג יח), וְהָיָה

זֶה, "אֶמֶן" אִם מֵאִישׁ אֲחֵר. "אֶמֶן" שְׁלֹא שְׁטִיתִי
אֲרוּסָה וְנִשְׁוָאָה, שׁוֹמֶרֶת יָבָם וְכוּסָּה.

אֹמֵר אֶת־יִרְכָּךְ נִפְלֹת וְאֶת־בִּטְנְךָ צָבָה; הָרִי שָׁל
נִבְעֵלֹת אֲמֹר. אֶמֶן אֶמֶן • קִבַּלְתָּ שְׁבוּעָה: "אֶמֶן"
עַל הָאֵלֶּה, "אֶמֶן" עַל הַשְּׁבוּעָה. "אֶמֶן" אִם מֵאִישׁ

כג וַיִּכְתֹּב יֵת לְיִשְׂרָאֵל הָאֵלֶּין כִּהְנָא בְּסִפְרָא
וַיִּמְחוּק לְמֵיָא מְרִירֵיָא:

(כג) וַיִּכְתֹּב אֶת־הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הִפְתָּן בְּסִפְרָא
אֶל־מֵי הַמָּרִים:

כד וַיִּשְׁקִי יֵת אֶתְתָא יֵת מֵיָא מְרִירֵיָא
מְלֻטְטֵיָא וַיַּעֲלוּן בֵּה מֵיָא מְלֻטְטֵיָא לְמְרִירוֹ:

(כד) וַהֲשִׁקָּה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים הַמֵּאֲרָרִים
וַיָּבֹאוּ בֵּה הַמֵּים הַמֵּאֲרָרִים לְמָרִים:

אם כן, מה תלמוד לומר "בִּטְנְךָ וִירְךָ"? לפי שכן
התחילו בעברה תחלה, לפיכך התחיל מהם
הפרענות. לְמָרִים • להיות לה רעים ומרים.

כ"י • וַהֲשִׁקָּה אֶת־הָאִשָּׁה • אין זה סדר המעשה,
שְׁהָרִי בתחלה מקריב מנחתה, אלא הפתוח מבשרך
שְׁשִׁישְׁקָנָה יָבֹאוּ בֵּה לְמָרִים, לפי שנגמר: בִּטְנְךָ וִירְךָ,
מִנֵּין לְשָׂאָר כָּל הַגּוֹף? תלמוד לומר: וַיָּבֹאוּ בֵּה, בְּכֻלָּה.

כה וַיִּסֵּב כִּהְנָא מִיָּדָא דְאֶתְתָא יֵת מִנְחָת
קִנְיָתָא וִירִים יֵת מִנְחָתָא קִדָּם יֵי וַיִּקְרַב יֵתָּה
לְמִדְבָּחָא:

(כה) וַלָּקַח הִפְתָּן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְיָנֹת
וַהֲנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וַהֲקָרִיב אֹתָהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

אֶתָּה • זו היא הגשתה בקרן דרומית מערבית של
מזבח קדם קמיצה כשאר מנחות.

כ"י • וַהֲנִיף • מוליך ומביא, מעלה ומוריד, ואף היא
מניפה עמו, שִׁידָה לְמַעֲלָה מִיָּדָא שָׁל כֵּהָן. וַהֲקָרִיב

כו וַיִּקְמֹץ הִפְתָּן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִכְרֹתָהּ וַהֲקָטִיר
וַיִּסֵּק לְמִדְבָּחָא וַיִּבְתֵּר בֵּין יֵשְׁקִי יֵת אֶתְתָא יֵת
מֵיָא:

(כו) וַקְמֹץ הִפְתָּן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִכְרֹתָהּ וַהֲקָטִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמֵּים:

כ"י • אֲזִכְרֹתָהּ • הוא הקמץ, שעל־ידי הקטרתו, המנחה באה לזכרון לגבה.

כז וַיִּשְׁקָנָה יֵת מֵיָא וַתְּהִי אִם אֶסְתָּאבֶּת
וַשְׁקֶרֶת שְׁקָר בְּבַעֲלָה וַיַּעֲלוּן בֵּה מֵיָא
מְלֻטְטֵיָא לְמְרִירוֹ וַיִּפְחוּן מַעֲהָא וַתִּתְמַסִּי
יִרְפָּה וַתְּהִי אֶתְתָא לְלוֹט בְּגוֹ עֲמָה:

(כז) וַהֲשִׁקָּה אֶת־הַמֵּים וַהֲיִתָּה אִם־נִטְמָאָה וַתִּמְעַל
מַעַל בְּאִשָּׁה וַיָּבֹאוּ בֵּה הַמֵּים הַמֵּאֲרָרִים לְמָרִים
וַצִּבְתָּה בִּטְנָהּ וְנִפְלָה יִרְכָּה וַהֲיִתָּה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה
בְּקָרֵב עֲמָה:

כִּדְרָךְ כְּנִיסְתָּן בֵּה. וַהֲיִתָּה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה • כְּמוֹ
שִׁפְרָשְׁתִּי, שִׁיְהִיו הַכָּל אֵלֶּין בֵּה. בְּקָרֵב עֲמָה • הִפְרַשׁ
יֵשׁ בֵּין אָדָם הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שֶׁנֶּכֶר, לְאָדָם הַמִּתְנַוֵּל
בְּמָקוֹם שְׂאִינוֹ נֶכֶר.

כ"י • וַהֲשִׁקָּה אֶת־הַמֵּים • לרבות שאם אמרה: אִינִי
שׁוֹתָה! לְאַחֵר שֶׁנִּמְחָקָה הַמְּגִלָּה, מַעֲרַעְרִין אוֹתָהּ
וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל־כִּרְחָה, אֶל־אִם־כֵּן אִמְרָה:
טְמָאָה אֲנִי (סוטה כז). וַצִּבְתָּה בִּטְנָהּ וְגו' • אֶף־עַל־פִּי
שֶׁבִקְלָלָה הַזִּכִּיר יִרְךָ תִּחְלָה, הַמֵּים אֵינָן בּוֹדְקִין אֶלֶּא

כח וְאִם לֹא אֶסְתָּאבֶּת אֶתְתָא וַיִּדְכָּנָהּ הִיא
וַתִּפְּוֹק זָכָה וַתַּעֲדִי עֲדוּיָא:

(כח) וְאִם־לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וַיִּהְרָהּ הוּא
וַיִּנְזָרָהּ זָרַע:

עוֹד אֶלֶּא "וַיִּנְזָרָהּ זָרַע" — אִם הִיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר, תִּלְד
בְּרוּחַ, אִם הִיְתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוּרִים, יוֹלֶדֶת לְבָנִים (סוטה כח).

כ"י • וְאִם־לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה • בִּסְתִירָה זו. וַיִּהְרָהּ
הִיא • מִמָּקוֹם אֲחֵר. וַיִּנְזָרָהּ • מִמֵּים הַמֵּאֲרָרִים, וְלֹא

(כט) זאת תורת הקנאות אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה:
כט דא אורימא דקנאמא די תסטי אתמא פר מפעלה ותסתאב:

(ל) או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את-אשתו והעמיד את-האשה לפני יהוה ועשה לה הפהן את פל-התורה הזאת:
ל או גבר די תעבר עלוהי רוח קנאה ויקני ית אתמה ויקם ית אתמא קדם יי ועעבר לה פהנא ית כל אורימא דא:

כס"א או איש • כמו (שמות כא): "או נודע". פלומר, אם איש קנאי הוא, לךך "והעמיד את-האשה".

(לא) ונקמה האיש מעון והאשה ההוא תשא את-עונה:
לא ויהי זכאה גברא מחובא ואתמא ההיא תקבל ית חובה:

כס"ב ונקמה האיש מעון • אם בדיקה המים, אל ידאג לומר: "תבתי במיתתה!" נקי הוא מן הענש.
דבר אחר: משישקנה, תהא אצלו בהתר ונקמה מעון, שהסוטה אסורה לבעלה (ספרי).

ו (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:
א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש או-אשה כי יפלא לגדל גדר נזיר להזיר ליהוה:
ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר או אתמא ארי פרש למדר גדר נזירו למיזר קדם יי:

כס"ג כי יפלא • יפריש. למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לך: שכל הרוצה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי
ניאוף (סוטה ב). גדר נזיר • אין נזירה בכל מקום אלא פרישה, אף באן שפירש מן היין. להזיר לה • להבדיל עצמו מן היין לשם שמים.

כלי יקר - עזר ודור

תשאל לשמי והוא פלאיו, היינו פלאי שמו, כי כל מלאך נקרא על שם השליחות, ואני נשלחתי לעשות הבן הילוד נזיר, מפלא ומפרש מכל עניני העולם הזה, ועל שם שנאמר **איש כי יפלא** לךך אני נקרא פלאי. ולךך אמר **כי יפלא** ולא אמר 'יפלאיו', לפי שגם גדר של האשה תלוי באישה, שהרי וכל גדר לענת נפש אישה יקימנו ואישה (פרנו) (להלן ל יד), אם בן גם נדרה תלוי בו. ואין הכוונה בנזירות זה שיהיה פרוש מן היין שלשים יום ואחר כך יחזר להיות (וכסבאי יין) בבראשונה (ע"פ משלי כג ב), דאם בן (צדיק מה פעל) (תהלים יא א). אלא הכוונה שירגיל את עצמו מעט מעט כי 'כל התהלות קשות' (ע"פ מכילתא מס' דבחדש ב), ובשלשים יום הוי חזקה ששוב לא יהיה להוט אחריו כל כך:

אבל האיש ודאי מפליא לעשות אם יזיר מן היין ופי חזק הוא מפנו) (ע"פ להלן יג לא), לךך נאמר **כי יפליא**:
דבר אחר, **כי יפליא** לשון הבדלה והפרשה, ודבר זה יש לפרשו בשלשה פנים. האחד הוא, שעל ידי היין אינו יכול להבדיל בין קדש לחל כמו שנאמר (ויקרא י ט"ו) 'וין ושכר אל תשתו' וסמך ליה וזה להבדיל בין הקדש לחל, לךך אמר **כי יפליא**, כשירצה להבדיל בין הקדש לחל, אז יזיר עצמו מן היין (פן ישתה וישכח מחקק) (משלי לא ה) התורה, לאפוקי הנשים שאינן בני תלמוד תורה, אין לשון הפלאה שייך בהם:
השני הוא, לשון הפרשה מן תענוגי העולם הזה אשר היין ראש לכלם, כמו שאמרו (במדבר יח) 'שמטעם זה נאמר במונח (שופטים יג יח) ולמה זה

ו (ב) **איש או אשה כי יפלא לגדר נזיר להזיר לה**. אף על פי שדבר השונה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה (קידושין לה), מכל מקום פרט באן **אשה**, כי 'לךך נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרוצה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין' (סוטה ב), וזה שייך יותר בנשים מבאנשים, כי מסתמא הנשים יזירו מן היין. ואם תאמר היה לו לומר 'כי יפלאיו' שהרי עם שניהם הוא מדבר, בדרך שנאמר (לעיל ה ה) (איש או אשה כי יעשו וגו'). אלא לפי שהיין מוזק יותר לנשים תשושי כח מלאנשים גבורי כח, ואם אשה תזיר מן היין אין הדבר פלא כל כך, כי נקל לה לבא לידי מכשול של ערוה, באמרו רבותינו ז"ל (כתובות סה) 'ארבעה, אפלו חמור תובעתה' כו'.

(ג) מִיֵּין וְשֹׁכֵר יִזְיֹר חֶמֶץ יֵין וְחֶמֶץ שֶׁכֶר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרֵת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לַחִים וְיֵבֶשִׁים לֹא יֹאכֵל:

גמחמר חדת ועתיק יור חל דחמר חדת
וחל דחמר עתיק לא ישתה וכל מתרות
ענבין לא ישתה וענבין רטיבין ויבשין לא
יכול:

כ"י • מִיֵּין וְשֹׁכֵר • פתרגומו: "מחמר חדת ועתיק",
שהיין משכר כשהוא ישן. וְכָל־מִשְׁרֵת • לשון
צביעה במים או בכל משקה. ובכשון משנה יש

הרבה: "אין שורין דיו וסממנים", "נזיר ששנה פתו
בזין".

(ד) כָּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיֵּין מִחֲרָצִים
וְעַד־זֶג לֹא יֹאכֵל:

כל יומי נזרה מכל דיתעבד מגפנא
דחמרא מפורצנין ועד עצורין לא ייכול:

כ"י • חֲרָצִים • (נזיר לד) הם הגרעינין. זג • הם הקלפות שמבחוץ, שהחרצנים בתוכן כענבל בזוג.

(ה) כָּל־יְמֵי גִדְרָה נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ
עַד־מְלֵאת הַיָּמָם אֲשֶׁר־יִזְיֹר לַיהוָה קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדְלָה
פֶּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ:

ה כל יומי גדר נזרה מספר לא יעבר על
רישה עד משלם יומא דנזור קדם יי קדיש
יהי מרבי פרוע שער רישה:

כ"י • קֹדֶשׁ יִהְיֶה • (ספרי) השער שלו, לגדל הפרע של
שער ראשו. פֶּרַע • נקוד פתח קטן (סגול), לפי
שהוא דבוק לשער ראשו - פֶּרַע שֶׁל שְׁעַר. ופרוש

של פרע: גדול של שער. וכן (ויקרא כא) אֵת רֹאשׁוֹ לֹא
יפרע. ואין קרוי 'פרע' פחות משלשים יום.

(ו) כָּל־יְמֵי הַיִּזְרוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא:

וכל יומין דנזור קדם יי על נפשא דמתא
לא ייעול:

(ז) לֹא־יָבִיאוּ וְלֹא־יָבִיאוּ לֹא־יָבִיאוּ לֹא־יָבִיאוּ לֹא־יָבִיאוּ
בְּמֹתָם כִּי נִזְרָה אֱלֹהֵיוֹ עַל־רֹאשׁוֹ:

ולאביהו ולאמו ולאחיו ולאחתו לא יטמא להם
יסתאב להון במותהון ארי כלילא דאלהה
על רישה:

(ח) כָּל יְמֵי נִזְרוֹ קֹדֶשׁ הוּא לַיהוָה:

ה כל יומי נזרה קדיש הוא קדם יי:

כ"י • כָּל יְמֵי נִזְרוֹ קֹדֶשׁ הוּא • זו קדשת הגוף מלהטמא למתים.

(ט) וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בַּפֶּתַע פֶּתָאם וְטָמֵא רֹאשׁ
נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם טַהֲרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַחְנוּ:

ט וארי ימות מתא עלוהי בתקף שלו ויסאב
ריש נזרה ויגלח רישה ביומא דדכותה
ביומא שביעאה יגלחנה:

כ"י • בַּפֶּתַע • זה אנס. פֶּתָאם • זה שוגג. ויש
אומרים: פתע פתאם, דבר אחד הוא: מקרה של
פתאם. וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו • באהל שהוא בו. בַּיּוֹם

טהרתו • ביום הדינתו. או אינו אלא בשמיני, שהוא
טהור לגמרי? תלמוד לומר: בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי. אי שביעי,
יכול אפלו לא הזה? תלמוד לומר: בַּיּוֹם טַהֲרָתוֹ.

כלי יקר - עוז ודוד

השלישי הוא, על דרך שאמר
רבותינו ו"ל (נדרים כב)
'הנזיר כאלו בנה במה' כו', ומאמר זה
תמצא עליו פרוש יקר מאד לקמן
בפרשת משות (א) עין שם, וזה מסכים

למאן דאמר (נדרים י) 'שהנזיר נקרא
חוטא', והחטא הוא שבונה במה
לעצמו, והוא פורש את עצמו מכל
העולם לנהוג אסור בדבר שהכל
נוהגים בו היתר. לכה נאמר פי ופלא,

שהוא רוצה להיות מבדל ומפרש
מזולתו ובונה במה לעצמו, ודבר זה
אינו מצוי בנשים, כי מסתמא דעתם
לפי שראוין טוטה בקלקולה ולא כדי
לכנות במה לעצמם: תורה ג

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה
אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים • לְהוֹצִיא אֶת
הַשְּׂבִיעִי. אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַתְּשִׁיעִי? קָבַע
זְמַן לְקַרְבֵּין וְקָבַע זְמַן לְמַקְרִיבִין: מִה קָרְבִּין הַכָּשִׁיר

(יא) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחֻטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכֹפֶר
עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקָדַשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם
הַהוּא:

וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחֻטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכֹפֶר • שְׁלֹא נִזְהָר מִטְּמֵאת הַמֶּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפֶר אָמַר: שְׂעָעֶר עֲצָמוֹ מִן הַיּוֹם.
וְקָדַשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ • לְחֹזֵר וּלְהַתְחִיל מִגִּזְלוֹ.

כלי יקר – עוז והדר

עד אשר הצריך להתקשר בנזירות, הן מצד שבקיותו נזיר הוא מגרה היצר הרע בנפשו, אבל מכל מקום וקדוש יאמר לו (שעיה ד א) אם יעמד כנגדו, כי היצר הרע כל מזמותיו לפרץ גדרו. וזהו שנאמר (פסוק ט) וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו בַּפֶּתַע פְּתָאם וְגו', הורה כי כל זה מעשה שטן אשר הקרה לידו מקרה בלתי טהור זה בַּפֶּתַע פְּתָאם באנס ובלא יודעים כדי לטמא ראש נזרו, על כן הצריך לכפרה מאשר חטא על הנפש וצער עצמו מן היין, כי על ידי צער זה גרם ליצר הרע שנתגרה בו וסבב סבות לטמא נזרו: וְעוֹד הצריך לכפרה על שצער עצמו, ונתחת אשר לא עבד את ה' בשמחה (ע"פ דברים מח כו) כי אם בצער, והשמחה הוראה על שלמות הפעל, כמו שנאמר (תהלים קלט ד) וּרְאָה אִם דָּרָךְ עֲצָב בִּי וְגו'. כי אלו היה שמח בנזירותו, היה נזהר בשמירה יתרה מן הטמאה, אף מאחר שלא נזהר בה, זה הוראה שלא היה שמח בנזירותו, וכן מציא לו היצר הרע מקום לבצר ממנו כל אשר יזם לעשות (ע"פ בראשית יא א). וצדיקים ישמחו יעלצו לפני ה' וישמשו בשמחה (תהלים סח ד), ב"ת של 'בשמחה', פרושה בזכות השמחה שעבדו את ה' בשמחה כאמור: תורה יב

לנזיר ולהזיר, כי מי יעבב על ידו להתנהג בפרישות ובהרחקת המותרות בלא נזיר. ומדאצטריך להתקשר בנזירות, זה יורה כי הוא יודע בעצמו שאין מעצור לרוחו, על כן הוא קופץ ונשבע כנגד היצר הרע, ובה גרם לעצמו צער, כי כל דבר הנזיר יצרו תוקפו ביותר. ומשעם זה נקרא כל נזיר חוטא כמו שלמדו (דברים ע) מן פסוק וכי תהדר לנזיר לא יהיה בך חטא (דברים כג כג), לפי שמגרה היצר הרע בעצמו, ואומרים לו לא דרך מה שאסרה עליך תורה במאסר של היצר הרע והבו דלא לוסוף עליה (ע"פ שבעות מח). כי בכל מה שאסרה התורה, אף על פי שגרמה לנו גרוי היצר הרע כמו שאמרנו (סוכה נב) 'שמתגרה בישראל יותר מבאמות', מכל מקום השנים יעמדו נגדו, תורה שבכתב ותורה שבעל פה: אֲמַנָם העובר בכל תוסוף הרי הוא מוסוף גרוי היצר הרע, אולי בהוספה זו ולא תסוף התורה ותת בחה לעמוד כנגדו (ע"פ בראשית ד יב), כי אין בחה כי אם בדבר שהתורה סבה לו, כי המוחץ הוא ירפא (ראה פסחים סח). כך נזיר זה נקרא חוטא משני צדדים, הן מצד שקדם נזירותו זה היה כוער פרוצה אין מעצור לרוחו (משלי כה כח)

(יא) וְכֹפֶר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ. 'שלא נזהר מן טמאת המת', ורבי אלעזר הקפר אומר 'על שצער עצמו מן היין' (דברים י). (והוא פלאי) (ע"פ שופטים יג ח), כי יש להפליא על דבריו שאם נצטוו להביא שתי תורים על שצער עצמו מן היין, למה מביא כפרה זו דוקא אחר שנטמא במת. ועוד שהכתוב (פסוק ח) קראו קדוש, ואיך יאמר רבי אלעזר שנקרא חוטא. ונראה שגם רבי אלעזר מודה שכל ימי המושק נזירותו הוא נקרא קדוש ולא חוטא 'כי נזיר אלהים הוא' (ע"פ שופטים יג ח), אֲמַנָם אם נטמא במת שדינו והימים הראשונים יפלו פי טמא נזרו (פסוק יב), ומכאן להלן חושבנא ולמפרע איגלאי מלתא שהימים הראשונים לא היו בכלל הנזירות, וכאלו צער את עצמו בהם מן היין בלא טעם בלא עת נזירותו, ועל כן הוא נקרא חוטא, על אותן הימים הראשונים שאינו בהם כי אם כמצער בעלמא בלא נזירות וקדשה. וזה פרוש יקר: אֲמַנָם מקום אתי לפרש דברי רבי אלעזר בדרך אחר, ולומר שלכך נקרא הנזיר חוטא, כי אלו היה (איש תם וישר) (איוב ב א) (מכלכל דבריו במשפט) (ע"פ תהלים קיב ח), לא היה צריך

(יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יָמֵי נְזָרוֹ וְהֵבִיא כֹבֵשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְאַשָׁם וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נְזָרוֹ:

כ"י - וְהִזִּיר לַה' אֶת־יָמֵי נְזָרוֹ • יִחְזֹר וְיִמְנָה נְזִירוֹתוֹ כְּבִתּוּלָה. וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ • לֹא יַעֲלוּ מִן הַמִּנְיָן.

(יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנְּזִיר בַּיּוֹם מְלֹאֵל יָמֵי נְזָרוֹ יָבִיא
אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י - יָבִיא אֹתוֹ • יָבִיא אֶת עֲצָמוֹ; וְזֶה אֶחָד מִשְׁלָשָׁה
'אֲתִי"ם' שֶׁהֵיָה רַבִּי שֶׁמַּעֲלָל דּוֹרֵשׁ בָּן, פִּיּוּצָא בּוֹ
(וּקְרָא כב): "וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אֲשָׁמָה" - אֶת עֲצָמָם;

(יד) וְהִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה כֹּבֵשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים
אֶחָד לְעֹלָה וְכֹבֵשֶׁה אֶחָת בַּת־שָׁנָתָה תְּמִימָה
לְחֻטָּאת וְאֵיל־אֶחָד תָּמִים לְשִׁלְמִים:

(טו) וְסֵל מִצֹּת סֵלֶת חֲלֹל בְּשֶׁמֶן וְרִקְיָקִי
מִצֹּת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵּיהֶם:

כ"י - וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵּיהֶם • שֶׁל עֹלָה וְשִׁלְמִים. לְפִי
שֶׁהָיוּ בְּכָלל וְיִצְאוּ לְדוֹן בְּדָבָר חֲדָשׁ - שִׁיטְעִינוּ לָחֵם
- הַחֲזִירִין לְכָללן שִׁיטְעִינוּ נִסְכִּים בְּדִין עֹלָה

(טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֶׂה אֶת־חֻטָּאתוֹ
וְאֶת־עֹלָתוֹ:

(יז) וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סֵל
הַמִּצֹּת וַעֲשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:

כ"י - זֶבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סֵל הַמִּצֹּת • יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים עַל־מִנְתָּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַלָּחֶם. אֶת־מִנְחָתוֹ
וְאֶת־נִסְכּוֹ • שֶׁל אֵיל.

(יח) וּגְלַח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נְזָרוֹ
וְלָקַח אֶת־שָׁעֶר רֹאשׁ נְזָרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

כ"י - וּגְלַח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • (ספרי) יָכוֹל
יִגְלַח בַּעֲזָרָה? הָרִי זֶה דֶּרֶךְ בִּדְיוֹן! אֵלָּא "וּגְלַח הַנְּזִיר"
- לְאַחֵר שְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים, שֶׁכְּתוּב בָּהֶן (וּקְרָא א):
"וַיִּשְׁחָטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד". אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח

יג וְזֹאת תּוֹרַת הַנְּזִיר בַּיּוֹם מְלֹאֵל יָמֵי נְזָרוֹ יָבִיא
אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

יד וְהִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה כֹּבֵשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָּמִים
אֶחָד לְעֹלָה וְכֹבֵשֶׁה אֶחָת בַּת־שָׁנָתָה תְּמִימָה
לְחֻטָּאת וְאֵיל־אֶחָד תָּמִים לְשִׁלְמִים:

טו וְסֵל מִצֹּת סֵלֶת חֲלֹל בְּשֶׁמֶן וְרִקְיָקִי
מִצֹּת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְפֵּיהֶם:

טז וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֶׂה אֶת־חֻטָּאתוֹ
וְאֶת־עֹלָתוֹ:

יז וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סֵל
הַמִּצֹּת וַעֲשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:

יח וּגְלַח הַנְּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נְזָרוֹ
וְלָקַח אֶת־שָׁעֶר רֹאשׁ נְזָרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

הַשְּׁלָמִים • תַּחַת הַדּוֹד שֶׁהוּא מְבַשְּׁלֵן בּוֹ, לְפִי שֶׁשְּׁלָמִי
נְזִיר הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בַּעֲזָרָה שְׁצָרִיף לְטַל הַכֹּהֵן הַזֶּרֶע
אַחֵר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל וְלִהְיוֹת לְפָנֵי ה'.

יט ויסב כהנא ית דרעא בשלא מן דוקרא
וגרעתא פטירתא חדא מן סלא ואספוג
פטיר חד ויתן על ידי נזירא בטר דגלח ית
נזרה:

(יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּרֵעַ בְּשִׁלְחָה מִן־הָאֵיל וְחִלַּת
מִצָּה אַחַת מִן־הַפֶּל וּרְקִיק מִצָּה אֶחָד וַתֵּן עַל־כַּפֵּי
הַנָּזִיר אַחֵר הַתְּגַלְחוֹ אֶת־נִזְרוֹ:

כ"ט - הַזֹּרֵעַ בְּשִׁלְחָה • לְאַחֵר שְׁנַת־בְּשִׁלְחָה.

כ וירים יתהון כהנא ארמא קדם יי קודשא
הוא לכהנא על חדיא דארמוותא ועל שקא
דאפרשותא ובתר כן ישתי נזירא חמרא:

(כ) וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן • תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ
הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה
ואחר ישתה הנזיר יין:

הזרוע הזה. לפי שהיו שלמי נזיר בכלל, ויצאו לדון
בדבר החדש - להפרשת זרוע - הצרף להחזיר
לכלל, לדון אף בחזה ושוק.

כ"ט - קֹדֶשׁ הוא לכהן. החלה והרקיב והזרוע -
תרומה הן לכהן. על חזה התנופה • מלבד חזה
ושוק הראויים לו מכל שלמים, מוסף על שלמי נזיר

כא דא אורייתא דנזירא די ידר קרבנה קדם
יי על נזרה בר מדתבין ידה כפום נזרה די
ידר כן לעבד על אורייתא דנזרה:

(כא) וְזֹאת תֹּרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּף קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה
עַל־נִזְרוֹ מִלֶּבֶד אֲשֶׁר־תִּשְׂוֶי יָדוֹ כַּפֵּי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּף
כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תֹּרַת נִזְרוֹ: פ

נזרו - על תורת הנזיר, מוסף ולא יחסר, שאם אמר:
הריני נזיר חמש נזירות על-מנת לגלח על ג' בהמות
הללו, אין אני קורא בו: "כאשר ידר כן יעשה".

כ"ט - מִלֶּבֶד אֲשֶׁר־תִּשְׂוֶי יָדוֹ • שאם אמר: הריני נזיר
על-מנת לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים.
כפי נדרו אשר ידר כן יעשה • מוסף על תורת

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כג מלל עם אהרן ועם בנויה למימר כדון
תברכון ית בני ישראל תימרון להון:

(כג) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: ס

אמור • (תחומא) מלא, לא תברכם בחפזון ובכהלות,
אלא בכונה וכלב שלם.

כ"ט - אֲמֹר לָהֶם • כמו זכור, שמור. בלע"ז דישנ"ט
(דאגנדר). אֲמֹר לָהֶם • (ספרי) שיהיו כלם שומעים.

כלי יקר - עוז והדר

(בלק כז) בפסוק (ואולי אוכל נכה בו) (להלן
כב א, מה מנפין מן הסאה חלק עשרים
וארבעה (ראה ב"ב צא), כך בקש לנכות
מישראל חלק עשרים וארבעה מן
ששים רבוא. דהינו עשרים וחמשה
אלף. ויש להקשות ומה יתרון לו בכל
עמלו) (ע"פ קהלת א א) כשינכה עשרים
וחמשה אלף מן ששים רבוא, ועוד
למה נפלו דוקא עשרים וארבעה אלף.
אלא ודאי שלא בקש כי אם לבטל
מישראל ברכת 'בה', והשב שנופילת
עשרים וחמשה אלף נוגע בברכת 'בה'

לפני המלך' (עירובין סד), על כן צריכין
להיות פנויים. ובמלת כה חתם כל
הברכות, שיהיו דגמת ברפת אברהם
שנתברך ב'בה', שנאמר (בראשית טו ה)
(כה יהיה זרעך). ועל כן רצה בלעם
לבטל מישראל ברכת 'בה', שנאמר
(להלן כג טו) (והתיצב כה על עלתך ואנכי
אקנה כה), ואמרו במדרש (חובא ברביע
בחי להלן כג טו) 'אתה בקרבנותי תבטל
ברכת 'בה' יהיה זרעך', ואני אבטל
ברכת כה תברכו' וגו':
ובזה ראיתי לישב מה שמסיק ברבתי

(כג) כה תברכו את בני ישראל. סמך
הברכות לנזירות, כי הין
קובע ברכה לעצמו (ברכות מב) אבל לא
לאחרים, ואדרבה הביא וילך וקללה
לעולם למאן דאמר (סנהדרין ע) 'עץ
הדעת גפן היה, וכן גרם קללה לאדם
וחזה, וילזעו של נח, וילוט. ומלת כה
קאי אפרשה שלמעלה, לומר שהכהן
המברך לא יהיה שתוי יין בעמדו
לברך את ישראל, כי צריך לאמור
הברכות כמו שנאמר אמור להם,
ונקרא שכור כ'ל שאינו יכול לדבר

~ נקודות משיחות קודש ~ ('לקוטי שיחות' פרשת נשא חלק י"ז)

ושמור בדבור אחד נאמר: "הזכירה היא משלמת פאשר ישנה שמירת שבת. וכן גם "אמור להם": כל ברכה שמברכים הפהנים את ישראל פוללת חיוב ושמירה (שליה), וזהו ענין אחד, פדלעיל, ש"יברךך - יתברכו נכסיר" הוא באופן של "וישמךך" - "הוא הנותן הוא השומר", ורק אז הברכה משלמת.

ובהמשך לכך, מפרש רש"י "אמור להם, שיהיו פלם שומעים", שההכנה לכך שהברכה תהיה באופן כזה - ברכה אחת הפוללת חיוב ושמירה - היא פאשר אצל ישראל, ואצל כנות הפהנים יהיו שני הענינים: החיוב - הברכה היא בלשון יחיד לכל אחד במיוחד, הן באמירת הפהנים והן בשמיעת ובהרגשת בני ישראל. ומצד שני: "שיהיו פלם שומעים", כל יחיד שומע שמברכים את היהודי האחר ואת כל האחרים, פדלעיל, וזהו ענין של שלייה, התבטלות מציאותו העצמית.

וכאשר "פלנו פאחד" - זהו הפלי ל"ברכנו אבינו", עד לכללות הברכה "וישם לך שלום", שהוא "שקול פנגד הפל", ועד לשלמות בך בביאת משיח צדקנו ש"שלום" שמו, שאז יהיה "אחפך אל עמים פלם שפה ברויה לקרא פלם בשם ה' לעבדו שכם אחד" - "כי מלאה הארץ דעה את ה' פמים לים מכסים".

כד יברכך יי ויטריךך :

ליסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן, הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו פ'ספרי'.

שתי הדגמות שמביא רש"י ל"אמור להם" - "כמו זכור שמור" - אינן מסבירות רק את **המלים** "אמור להם", אלא גם מהות הקדמה לברכת פהנים:

את "יברךך" מפרש רש"י ש"יתברכו נכסיר", ועל "ישמךך" אמר רש"י "שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממנוך (ורש"י מרחיב כיצד מתרחש ענין זה אצל בשר-ודם) שהנותן מתנה... מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקדוש-ברוך-הוא הוא הנותן הוא השומר". ולכאורה אינה מובנת האריכות בפירוש רש"י "כיון שבאים לסטים ונוטלים אותה ממנו **מה הנאה יש לו במתנה זו**", כי, לכאורה, זהו דבר פשוט, ומה רש"י מוסיף בך?

אלא בך מדגיש רש"י ש"יברךך וישמךך" אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת ש"יתרבו נכסיר" באופן שהקדוש-ברוך-הוא שומר את הנכסים, כי לולא "ישמךך", הרי "מה הנאה יש לו", אין שום ברכה ב"יברךך".

בדומה לכך "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת הפוללת חיוב ושלילה, "וישם לך שלום" יתכן רק פאשר "ישא ה' פניו אליך" - יכבש כעסו.

לכן מפרש רש"י על "אמור להם" (אמירת הברכות), שבברכה זו היא "כמו זכור שמור": הזכירה והשמירה בשבת אינם שני ענינים שונים, אלא ענין אחד, עד-פדיךך ש"זכור

(כד) יברכך יהוה ויטריךך :

נ"י יברכךך • שיתברכו נכסירך • וישמךךך • שלא יבואו עליך שודדים לטל ממנוך, שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מפל אדם, וכיון שבאים

כלי יקר - עוז והדר

גדוש (ומלא ברכת ה') (ע"פ דברים לב כג), ואחר כך פשהבן אומר לישראל **יברכךך ה'**, הוא מוריק מן פלי מלא על פלי ריקן, אבל אם לא היה הבחן מתברך תחלה, היה מוריק מפלי ריקן אל פלי ריקן:

ויבזה מישב מה שנאמר (בראשית יב א) ויאברה מברכך ומקלך אאר, ויהי לו לומר 'ואאר מקלך' בדרך שאמר 'ואברה מברכך'. אלא שרצה לומר שהבחן המברך את ישראל, אני מברכו תחלה כדי לעשות את הבחן פלי מלא ברכת ה' על ישראל, אבל פקללה אין שיהי לומר כן, אלא אחר שיקללם אאר אותו ולא קדם. לכך

(ראה סוטה לח). ועוד שפסח הברכות **יברכךך ה'** (פסוק כד), ודרשו רבותינו ו"ל (במדבר יא ח) 'בנכסים', וברכה זו חונת גם לפהנים, כי בזמן שיש לישראל נכסים מרבים, לפיהם ירבו מתנות כהנה תרומות ומעשרות, דאם לא כן מאין יקחו והמן הגרן או מן היקבו (מלכים ב' ו כז):

אמור להם. מפאן למדו רבותינו ו"ל (ספרי לט) שהחזן מקריא לפהנים מלה במלה נסח הברכות. וטעמו של דבר, שהחזן הוא הסרסור המושך שפע צנור ממקור הברכות תחלה, ומוריק אותם על ראש פהנים יחולו, כי הוא אומר תחלה אל הבחן **יברכךך ה'** כדי לעשות את הבחן תחלה פלי

ובבטול ברכה זו יהיה לו מקום אז לקללם. אבל לא עלתה בידו, כי לא יוכל להם כי אם במספר עשרים וארבעה עד מספר עשרים וחמשה ולא עד בכלל, כי עמדה להם ברכת **כה תברכו** לשלא תחול הקללה יותר, וזה פרוש יקר:

ואולי מספר 'כה' הוא בזכות עשרים וארבע מתנות כהנה ועם ברכת פהנים הרי עשרים וחמש מתנות כהנה, בזכותם חלה הברכה על ישראל. ואם תשאל מה הנאה יש לפהנים בברכה זו שתהיה נחשבת בכלל כל מתנות כהנה, תלמוד לומר (בראשית יב א) 'ואברה מברכךך', אם כן על ידי ברכה זו יקבלו גם המה ברכה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לג עמוד 50 ואילך - מותך 'לקראת שבת')

יברכה - שיבתברכו נכסיר

יברכה יהוה וישמרה:

יברכה - שיבתברכו נכסיר (ו, כד. ובפרש"י)

יש לעין, דבפשטות ברכת "יברכה" היא ברכה כללית שהקב"ה יברך את האדם בכל עניו, ואם כן מדוע פרש רש"י שהברכה היא "יבתברכו נכסיר" שהיא על הנכסים בלבד?

ויש לומר בזה, דהנה בפרשת בחקותי נתפרשו רבוי ברכות למקמי תורה ומצות, ואם כן קשה מה החדוש בברכת כהנים על הברכות שבפרשת בחקותי (וכן הקשו בפענח רזא ומושב זקנים קאן)?

ולכן פרש רש"י שהברכה כאן היא "יבתברכו נכסיר", שהיא

ברכה מיוחדת שאינה נכללת בפרשת בחקותי.

דבפרשת בחקותי, עקר הברכות הוא בענין רבוי הטוב בכמות שישפע לבני ישראל על ידי קיום התורה ומצות, וכשמדבר על התבואה והפרות, הברכה היא רק ש"הפרות יהיו משתמרים" (רש"י שם, י ד"ה ואכלתם).

מה שאין כן כאן הברכה היא "שיבתברכו נכסיר", דפרושו שהנכסים שיש לו להאדם כבר ("נכסיר"), יבתברכו ויתרבו יותר מכפי מדתם וטבעם. על-דרך שמצינו ביצחק - "וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (תולדות כו, יב), דאף-על-פי ש"הארץ קשה והשנה קשה", "עשתה על אחת שאמזוהי מאה" (פרש"י שם).

כה ינהר יי שנתה ליתך וירחם יתך:

(כה) יאר יהוה פניו אליך ויחנך: ם

כ"י יאר ה' פניו אליך • יראה לך פנים שוחקות, פנים צהבות. ויחנך • (ספרי) יתן לך חן.

כו יסב יי אפה ליתך וישוי לך שלם:

(כו) ישא יהוה פניו אליך וישם לך שלום: ם

כ"י ישא ה' פניו אליך • יכבש בעסו.

כלי יקר - עוז והדר

וכל שומר למעלה מן הנשמר כמו שצאמר (משלי ו כב) (ובשכך תשמר עליך), וכן רבים. ואחר כך קראו 'אחות' בדומה לו, על מדרגה זו נאמר **יאר ה' פניו אליך** בעמך לנגד פנים בפנים, בדרך קבלת הלכנה אורה מן החמה בעמדה לנגדה. ואחר כך קראו 'אם' המושלת על הבת כך וצדיק מושל ביראת ה' (ע"פ שמואל ב כג א), כמו שעניי הבת נשואות אל האם, כך **ישא ה' פניו אליך** בבכול, ואין להאריך בדברים אלו אבל וינבחים הם למצאי דעת' (ע"פ משלי ח ט): תורה כה

(כו) **ישא ה' פניו אליך**. במסכת ראש

השנה (יז) הקשו, 'כתיב (דברים י ז) (אשר לא ישא פנים), וכתיב **ישא ה' פניו אליך** כו', וכתבו התוספות (שם ד"ה אשר לא) שאין זה קשיא, כי כאן מדבר בפנים של הקדוש ברוך הוא, ולהלן מדבר בפנים של אדם שלא ישא ה' פני גדול. ונראה שדעת המקשה שכל נשיאות פנים מורה על פנים הראויין לפל או להיות כבוישים והמה מנשאים דרך ותור, כמו שצאמר (בראשית ד יז) (למה נפלו פניך), (הלוא

פנים, וראית העין, ושמיעת האזן, ודבור פה, והלוח רגלים, ודעת, ובינה, והשכל. וכל עשרים חלקים אלו מתברכין על ידי שישא הפה עשר אצבעותיו, כדי שמן כל אצבע תחול הברכה על חלק גשמי הנגלה ועל חלק רוחני הנסתר. ושלשה יודין הינו ששים, כנגד ששים אותיות שבכל הברכות אשר עליהם דרשו (ילקוט שיה"ש רמז תתקפ"ח פסוק) (וששים גברים סביב לה) (שיר השירים ג ז). ושלשה י' הינו שלשים, ונסמכו ל'סתם נזירות שלשים יום' (נו"ד ה), לומר לך שבזכות הנזירות יזכו לברכות:

ועל צד הרמז, יש לפרש שלש ברכות אלו על דרך שפרשתי למעלה פרשת יתרו (שמות ט ז) המדרש (שהש"ר ג כא) האומר 'שמתחלה קרא הקדוש ברוך הוא לישראל בת, ואחר כך אחות, ואחר כך אם'. כי כל זה מורה על הממשלה, כי מתחלה קראה 'בת', שמסתמא האב מושל על הבת והוא למעלה והבת למטה, על כן אמר **יברכה ה' וישמרה**, שתמשך שפע הברכות מלמעלה, כי הוא שומרך,

נאמר (פסוק כו) **ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם** תחלה, על ידי שיאמר החזן לבדו תחלה **יברכה ה'** תורה כד

(כד) **יברכה ה' וישמרה**. בבאור נסח הברכות רבוי הדעות איש לפי שכלו ופרשם, ובילקוט רמז תשי' תמצא הרבה דעות יבקש ממקומו ואין להאריך בזכרונם. אף אומר אני דרך כלל, מאחר שכל הברכות מתחילים ביו"ד אשר הנעלם ממנה עולה למספר עשרה כמו הנגלה, כי הנעלם מן יו"ד הוא ו' ד', שמע מינה שכל הברכות כפולות, כי חלק מהם אל הגוף וחלק מהם אל הנשמה הנעלמת, כי שניהם באו במספרם עשרה. כאמרו רבותינו ו"ל (נדה לא) שלשה שותפים באדם, אבי מוריע לכן שבו, שממנו גידין, ועצמות, ומוח שבראשו, וצפרניים, ולכן שבעינים, הרי חמשה. אמו מורעת אדם שבו, שממנו עור, וקשר, ודם, ושערות, ושחור שבעינים, הרי חמשה. והקדוש ברוך הוא נותן בו עשרה דברים ורונניים, והם רוח, ונשמה, וקלסתר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר שבת פרשת קרח, א' דר"ח תמוז, ה'תשל"ג)

המהירות הוא, דָּוָה שָׁגם לְמִטָּה הַהִשְׁפָּעָה הַיָּמִינִי הוּא לֹא רַק מִפְּנֵי שֶׁהַמִּשְׁכָּה שְׁמֹלֶמְעֵלָה אֵינָה מוֹתַעֲכָת אֶלָּא גַם שֶׁהַמִּטָּה הוּא כְּלִי לָזֶה עַל־יְדֵי הַשְּׁלוֹם שָׁבוּ, וְאַמִּיתִית עֲנִין הַשְּׁלוֹם הוּא כְּשֶׁגַּם הַמּוֹטָב נִהְפָּךְ לְטוֹב. וְתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת דְּשָׁלוֹם זֶה (שָׁגם הַאֲוִיב נִהְפָּךְ לְאוֹהֵב) יְהִיָּה בְּבִיאת מֹשִׁיחַ צִדְקָנוּ בְּקִרְבּוֹ מִמֶּשׁ, שְׁאֵז יְהִיָּה שְׁלוֹם בְּרִיבּוֹ וּבִרְכָּה בְּרִיבּוֹ, רִיבּוֹ בְּלִתִּי מוֹגְבֵּל, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב פְּרָזוֹת תִּשָּׁב וְיִשְׁלִים, בְּלִי מִדִּידוֹת וְהַגְבָּלוֹת.

מִהֶטְעָמִים עַל זֶה שֶׁהַסִּיּוֹם וְהַחֹתֶם דְּבִרְכַּת כְּהֲנִים הוּא וְיִשָּׁם לָךְ שְׁלוֹם, הוּא כִּי הַכְּלִי לְרִיבּוֹ בְּרָכָה, וְעַד לְרִיבּוֹ בְּלִתִּי מוֹגְבֵּל [דְּרִיבּוֹ הַהִשְׁפָּעָה דְּבִרְכַּת כְּהֲנִים הוּא (בְּשִׁרְשׁוֹ) רִיבּוֹ בְּלִתִּי מוֹגְבֵּל, וְכִנ"ל שֶׁשׁוֹרֵשׁ הַהִשְׁפָּעָה דְּבִרְכַּת כְּהֲנִים הוּא לְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת], הוּא הַשְּׁלוֹם, דְּלֹא מִצָּא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּלִי מַחְזִיק בְּרָכָה לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא הַשְּׁלוֹם. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַשִּׁיכוֹת דְּמַעַלֹת הָאֲתֵהֱפֹכָא לְעֲנִין הַמְּהִירוֹת דְּשִׁקְדִים, כִּי אֲמִיתִית עֲנִין

(כו) וְשָׁמוּ אֶת-שְׁמִי עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֵם: ׀ כֹּז וְיִשׁוּיִן יֵת בִּרְכַּת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֵנוּ:

נש"י • וְשָׁמוּ אֶת-שְׁמִי • (ספרי) • יְבָרְכוּם בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ. וְאֲנִי אֲבָרְכֵם • (חולין מט) לְיִשְׂרָאֵל, וְאַסְפִּים עִם הַכְּהֲנִים. דָּבָר אַחֵר: "וְאֲנִי אֲבָרְכֵם" – לַכְּהֲנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ל עמ' 50 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

פִּירוּשִׁים, א' שְׁנִמְשָׁךְ הַגִּילּוֹי בְּכָל עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, ב' שֶׁהַגִּילּוֹי הוּא בְּאוֹפֶן נִצְחִי, לְעַד וְלְעוֹלָמִי עוֹלָמִים, וּבְגִלּוֹי יְהִיָּה זֶה בְּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי כְּמִבּוֹאֵר בְּהַגָּה בְּתִנְיָא שֵׁם (וּבְאֶרְכּוֹהָ בְּכַמָּה דְּרוּשִׁים) דְּעִיקָר קִבְּלַת הַשִּׁכָּר הוּא בְּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, אֲמָנָם טוֹעֲמֵיָה חַיִּים זְכוֹ, וְטוֹעֲמִים מְכָל תְּבִשִּׁיל וְתַבְשִׁיל גַּם בְּאֶלֶף הַשְּׁשִׁי בְּעֶרְב׃ שְׁבַת, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ, בְּבִיאת מֹשִׁיחַ צִדְקָנוּ.

וְיִהְיֶה צֶדֶן שְׁעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדֵתֵנוּ, וּבִפְרָט בְּאוֹפֶן דְּלִפְנֵים מִשּׁוֹרֵת הַדִּין, וְקִים מַה שֶּׁפְּתוּב כָּאֵן וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי גו', שִׁיְהִיָּה גִילּוֹי שֵׁם הַיְּהוָה, כְּשֶׁם שְׁאֲנִי נִכְתָּב כֶּף אֲנִי נִקְרָא, לֹא רַק "זֶה זִכְרִי" אֶלָּא "זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם", שֶׁבְּמִקּוֹם שִׁיְהִיָּה 'לְעֵלֶם כְּתִיב' מְלִשׁוֹן הָעֵלֶם, יְהִיָּה שֵׁם הַיְּהוָה בְּגִלּוֹי, וּכְבֵּר יְהוָה לְעוֹלָמִים מַעֲיִן זֶה בְּשַׁעַת מִתְּנִי-תוֹרָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּתִנְיָא, דִּישׁ לֹאמַר שְׁמָה שֶׁפְּתוּב לְעוֹלָמִים לְשׁוֹן רַבִּים יֵשׁ בּוֹ ב'

כלי יקר – עוז והדר

ה' פְּנִי אֱלֹהֶיךָ דְּנִקָּא, כִּי אֲתָה עוֹשָׂה דְּרָךְ וְתוֹר וּמַחְמִיר עַל עֲצָמָךְ, גַּם אֲנִי אֶשָּׂא פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ דְּרָךְ וְתוֹר. וְאַפְלוּ וְתוֹר וְזֶה אֵינּוּ בְּכָל דְּבָר כִּי אִם מִדָּה בְּמִדָּה מִמֶּשׁ, כִּי אֲתָם מַחְמִירִין עַד כְּוִנַּת אֲפִלוּ בְּלֹא שְׁבִיעָה כְּאֵלּוּ אֲתָם שְׁבָעִים, כֶּף אֲוֹתֵר לָכֶם שְׁאֲפִלוּ אוֹכַל קִמְעָא מִתְּבַרְבֵּר בְּמַעֲזִי, וְעַל זֶה אָמַר וְיִשָּׁם לָךְ שְׁלוֹם, וְכִמּוֹ שְׁנֶאֱמַר (תְּהִלִּים קמז יד) (וְהִשָּׁם גְּבוּלֶיךָ שְׁלוֹם חֲלָב חֲסִים יִשְׁבִּיעְךָ), וְכֵן הוּא אוֹמַר (יִקְרָא כו ה"ו) (וְאֲכַלְתֶּם לְחֶמְקֶם לְשֹׁבַע וְיִשְׁבְּתֶם בְּאֶרְצְךָ), (וְאֲכַלְתֶּם בְּאֶרְצְכֶם), (וְנִתְּתִי שְׁלוֹם בְּאֶרְצְךָ) (רֹאה רש"י שם). וּפְרִישׁ זֶה נִכּוֹן וּבְרִיר בְּהִבְנֵת מִדְּרָשׁ זֶה: תוֹרָה כֹּז

מְכַנְיִין נֶגֶד פְּנִיךָ, כִּי אֵין אוֹמְרִים 'יִשָּׂא' כִּי אִם בְּרֹאזִי לִפְל אוֹ רֹאזִי לְהִיּוֹת כְּבוֹשׁ, קִשְׁיָא וְתוֹר אֲוֹתֵר: וּבְמִדְּרָשׁ (בְּמִדְּר' יא ז), 'אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאִיךְ לֹא אֶשָּׂא לָהֶם פָּנִים, אֲנִי אֲמַרְתִּי בְּתוֹרָה (וְאֲכַלְתֶּם וְשִׁבְעַת וּבִרְכַּת) (דְּבָרִים ח י), וְהֵם מַחְמִירִים עַד כְּוִנַּת וְעַד בְּכִיּוֹצָה. רָצָה לֹאמַר (וְהֵנָּה בְּרַךְ לְקַחְתִּי) מִהֶם (וּבִבְרָךְ וְלֹא אֶשְׁבִּיבָנָה) (ע"פ לַהֲלֹן כג ב), וְאִיךְ לֹא אֶשְׁבִּיב לָהֶם בְּרָכָה דְּרָךְ וְתוֹר, תְּמוּרַת הַבְּרָכָה אֶשָּׁר אֲנִי לֹאֲקַח מֵהֶם גַּם כֵּן דְּרָךְ וְתוֹר. וּמַה שְׁנֶאֱמַר 'אֶשָּׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים', הֵינּוּ לְכָל הָאֲמוֹת שְׁאֵינָן עוֹשִׂין כְּלוּם דְּרָךְ וְתוֹר, אֲבָל כָּאֵן נֶאֱמַר יִשָּׂא

אִם תִּיטִיב שְׁאֲתוֹ, יְהִיּוּ מִנְּשָׂאִים. וּכְשֶׁאֲמַר לְהֵלֶן 'אֶשָּׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים', הֵינּוּ שְׁפִנֵי הַחוּטָא הֶרְאִיוּן לִפְל כְּפִנֵי קִיָּן וְחִבְרִיו, לֹא יִשָּׂא אוֹתָם ה' לְהַגְבִּיהֶם מִנְּפִילָתָם, אֶלָּא (וּפַל הַנֶּפֶל) הֶרְאִיוּ לִפְל (ע"פ דְּבָרִים כב ח וּבְרִש"י שם) (וְדָחוּ וְלֹא יִכְלוּ קוּם) (תְּהִלִּים לו יג), כִּי אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹתֵר כְּלוּם. וְכָאֵן אָמַר יִשָּׂא ה' פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ, מִדְּקֶאֱמַר 'יִשָּׂא', שְׁמַע מִיָּנָה שְׁאֲפִלוּ בְּשַׁעַת הַכַּעַס שִׁיְשְׂרָאֵל רֹאיוֹן לְהִיּוֹת בְּהַסְתָּרַת פָּנִים וְכָל הַמַּסְתִּיר פְּנֵי דוּמָה כְּאֵלּוּ הֵם כְּבוֹשִׁים לְמִטָּה בְּכִיכּוֹל, מְכָל מְקוֹם אוֹמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁדָרְךָ וְתוֹר אֶשָּׂא לָךְ פְּנֵי שִׁיְהִיּוּ

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א ויהי | בשלשים שנה בשנת היובל האחרון שגלו בו ברכיעי בחודש
הרכיעי בחמשה לחדש ואני אז הייתי בתוך אנשי הגולה חיון לארץ
ישראל עליהם שם כבר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים
מראות השכינה: ב בחמשה לחדש האומר, היא היתה השנה
החמישית לגלות המלך יויכין:

ג אחר סיפור הפראת של פסוק הבא
היה היה דבר יהוה אליהואל
בןבוזי הפתח להם את הגולים
שידעו שהשכינה עמם גם בהיותם
בארץ פשדים והפראות ראה
בשעמר עליהם רכב במקום טהור
על המים ותתי עליו שם יד יהוה
בם הנבואה: ד וארא והנה רוח
סערה באה מן הצפון ענן גדול
ואש מתלקחת מתלחב ובושר ונגה
וחרפה לו סביב ומתוכה פנין
פנין החשמל שהוא האש הוד בלי
העשן מתוך האש: ה ומתוכה
מתוך הנגה ראה דמות ארבע
חיות וזה תואר מראיתן דמות
גוף אדם להנה: ו וארבעה פנים
אדם ואריה ושור ונשר, אחד לכל רוח
לאחת לכל חיה, וארבע פנים
לאחת להם לכל פרעה:
ז ורגליהם רגל ישרה שיהי מכלי
עקום פנים וכן תחתית רגליהם

עטרת מרים

בכף קדמות כף רגל עגל ונצצים פאלו משליבים נצוצות אש פנין
נחשת קלל מושק: ח ידים וידי כיד אדם מתחת פניהם על
ארבעת רבועיהם צדיהם ופניהם וכן פניהם לארבעתם היו שנים
לארבעת החיות זה קנה: ט פניהם היו חכרת מחפזות ונזעזות אשה

אלאחותה לכפות בהם הפנים,

פניהם לא יסבו בלכתן מצד אל

צד איש אליעבר פניו ילכו

פי יש להם פנים לכל רוח: י ודמות

פניהם מראה פני החיות, אחת היה

לפניו פני אדם ופני אריה אל

הימין הפנים לארבעתם ופני

שור מהשמאול לארבעתן ופני

נשר מאחוריו לארבעתן:

יא ופניהם של החיות וכן פניהם היו

פרדות פרושות מלמעלה להם

לחיות מכופות בהם, לאיש לכל פנים

היה שתים חכרת שתי פנים חכרת

נזעזות איש אל אחיו לכפות בהם

הפנים, ושתים ושתים פנים היו

מכפפות את גויתיהנה את גופתן:

יב ואיש כל חיה מתחיות אל מול

עבר פניו ילכו פי היה להם פנים

בכל רוח, אל המקום אשר יהיה

שמה הרצון של הרוח ללכת ילכו

הלכו ולא יסבו מצד אל צד

בלכתן: יג ודמות החיות

הפטרה ליום ראשון של שבועות

יחזקאל פרק א

א ויהי | בשלשים שנה ברכיעי בחמשה
לחדש ואני בתוך הגולה עליהם רכב
נפתחו השמים ואראה מראות אלהים:
ב בחמשה לחדש היא השנה החמישית
לגלות המלך יויכין: ג היה היה דבר יהוה
אליהואל בןבוזי הפתח בארץ פשדים
עליהם רכב ותתי עליו שם יד יהוה:
ד וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן
גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוכה
פנין החשמל מתוך האש: ה ומתוכה דמות
ארבע חיות וזה מראיתן דמות אדם להנה:
ו וארבעה פנים לאחת וארבע פנים לאחת

להם: ז ורגליהם רגל ישרה וכן רגל עגל ונצצים פנין נחשת קלל: ח וידי אדם
מתחת פניהם על ארבעת רבועיהם ופניהם וכן פניהם לארבעתם: ט חכרת אשה אל אחותה
פניהם לא יסבו בלכתן איש אליעבר פניו ילכו: י ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין
לארבעתם ופני שור מהשמאול לארבעתן ופני נשר לארבעתן: יא ופניהם וכן פניהם פרודות
מלמעלה לאיש שתים חכרת שתי פנים מכפפות את גויתיהנה: יב ואיש אליעבר פניו ילכו
אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן: יג ודמות החיות מראיתם בגחלי אש

עטרת מרים

עטרת מרים

מראיהם בנחל־אש בערות במראה הלפדים המראה הליא היתה מתהלכת בין החיות לכולן הנה המראה תהי ונגה הארה ויורה ומורה הנה לאש וזמן מראה האש היה יוצא בעין ברק: יד והחיות לא עמדו במקום אחד אלא היו רצוא ושוב במהירות רב במראה הבזק: מו וארא הסתכלתי אל החיות וראיתי והנה

למעלה לעמיתם גם האופנים ינשאו כי רוח החיה תקועה באופנים: כא בלכתם בעת ילכו החיות ילכו גם האופנים ובעמדם יעמדו ובהנשואם מעל הארץ ינשאו האופנים לעמיתם כי רוח החיה באופנים: כב ודמות השמות ופרוש על־ראשי החיה של רקיע בעין כגון הקרח הנורא המפיל אימה על

ראוי בעבור הפלגת והרו הנה נטוי על־ראשיהם מלמעלה:

כג ויתחת הרקיע בנפיהם של

החיות היו ישרות כמנות אשה

אל־אחותה לאיש לכל אחד ואחד

היו שתים מכסות להנה להם,

ולפנים זה היו ולאיש שתים

מכסות להנה להם את

גויתיהם: כד ואשמע את־קול

הרקיע בנפיהם בקול מים רבים

השומעים ובקול־שדי בדברו בסגור,

הקול שהוא שמעתי בלכתם בקול

המלה המיה ושאו בקול מחנה

מהמון עם. בעמדם תרפינה

בנפיהן לא הרעישו אז בכנפיהם

להשמיע קול: כה ויהי מתי עמדו

החיות ולא הרעישו כשהיה הקול

יוצא מעל לרקיע אשר על־

ראשם כשהיה המקום ברוך־הוא

מדבר אל הנביאים, אבל בעמדם אז

תרפינה בנפיהן: כו ומפעל

לרקיע אשר על־ראשם ראיתי

דבר מזהיר במראה אבן־ספיר

והוא בדמות כפא ועל דמות

הכפא ראיתי דמות במראה

אדם עליו מלמעלה: כז כאשר

הסתכלתי לראות מראה האדם הישב

על הכפא וארא | בעין כגון

בערות במראה הלפדים היא מתהלכת בין

החיות ונגה לאש ומן־האש יוצא ברק:

יד והחיות רצוא ושוב במראה הבזק:

טו וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל

החיות לארבעת פגיו: טז מראה האופנים

ומעשיהם בעין תרשיש ודמות אחד

לארבעתן ומראיהם ומעשיהם כאשר יהיה

האופן בתוד האופן: יז על־ארבעת רבעיהן

בלכתם ילכו לא יסבו בלכתן: יח וגביהן

וגבה להם ויראה להם וגבתם מלאת עינים

סביב לארבעתן: יט ובלכת החיות ילכו

האופנים אצלם ובהנשוא החיות מעל הארץ

ינשאו האופנים: כ על אשר יהיה־שם הרוח

ללכת ילכו שמה הרוח ללכת והאופנים

ינשאו לעמיתם כי רוח החיה באופנים:

כא בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובהנשואם

מעל הארץ ינשאו האופנים לעמיתם כי רוח

החיה באופנים: כב ודמות על־ראשי החיה

רקיע בעין הקרח הנורא נטוי על־ראשיהם מלמעלה: כג ויתחת הרקיע בנפיהם ישרות אשה

אל־אחותה לאיש שתים מכסות להנה להם את גויתיהם: כד ואשמע את־קול בנפיהם בקול מים רבים

השומעים ובקול־שדי בלכתם קול המלה בקול מחנה בעמדם תרפינה בנפיהן: כה ויהי־קול מעל לרקיע אשר על־ראשם בנפיהן: כו ומפעל לרקיע

אשר על־ראשם במראה אבן־ספיר דמות כפא ועל דמות הכפא ראיתי דמות במראה אדם עליו

מלמעלה: כז וארא | בעין חשמל במראה־אש בית־לה סביב במראה מתנוו ולמעלה וממראה

עטרת מרים

חֲשֹׁמֶל בְּמִרְאֵה-אֵשׁ וְדָגָל וְנֶסֶךְ וְהָיָה לָהּ כַּעֲנַן בֵּית בְּמִרְאֵה אֵשׁ לָהּ סָבִיב כֵּן הָיָה מִמִּרְאֵה מִתְּנִיּוֹ וְלִמְעֻלָּה אֲבָל וּמִמִּרְאֵה מִתְּנִיּוֹ וְלִמְטָה רְאִיתִי בְּמִרְאֵה-אֵשׁ וְנֶגְהָה הָאֵרָה וְהִרְחִיחַ הָיָה לִּי סָבִיב: כֹּחַ בְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בַּעֲנַן בְּיוֹם הַנִּשָּׁשׁ כֵּן מִרְאֵה הַנֶּגְהָה סָבִיב הָיָה מִרְאֵה דְמוּת בְּבוּד־יְהוָה נִסְעָה מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְּמוּת מִלֹּךְ יִשְׂרָאֵל עַל הַמִּדְבָּרָה וְנִסְעָה וְאָרְאָה אֶת כָּל

מִתְּנִיּוֹ וְלִמְטָה רְאִיתִי בְּמִרְאֵה-אֵשׁ וְנֶגְהָה לִי סָבִיב: כֹּחַ בְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בַּעֲנַן בְּיוֹם הַנִּשָּׁשׁ כֵּן מִרְאֵה הַנֶּגְהָה סָבִיב הָיָה מִרְאֵה דְמוּת בְּבוּד־יְהוָה וְאָרְאָה וְאֶפֶס עַל-פְּנֵי וְאֶשְׁמַע קוֹל מִדְבָּר: ג יב וְתִשְׁאֲנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בְּרוּךְ בְּבוּד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

עטרת מרים

זֶה, אִם וְאֶפֶס עַל-פְּנֵי לְהַשְׁתַּחֲוֹת מוֹל ה' וְאֶשְׁמַע קוֹל מִדְבָּר וְאֶמַר אֵלֵי כֵן אָדָם עֲמוּד עַל רִגְלָיו וְגו': יב לְאַחֵר שְׁנֵי דְבָרָיו צִוָּה אֵל הָרוּחַ לְשֹׁאֲנִי אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר בְּנֵי הַגּוֹלָה שָׁם וְתִשְׁאֲנִי רוּחַ וְאֶשְׁמַע אַחֲרֵי מִמְּקוֹם הַנְּבוּאָה שְׁהִיִּיתִי שָׁם קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל שֶׁהָיָה אִמֵּר בְּרוּךְ בְּבוּד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ כִּמוֹ שֶׁהָיָה בְּהִיוֹתוֹ בְּמִקְוֵמוֹ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים אַחֲרֵי-עַל-פִּי שֶׁשָּׁר מִמְּקוֹמוֹ:

♦ יום חמישי ז' סיון ♦

עטרת מרים

כ אולם ה' אֲשֶׁר בֵּיתָם אוֹתוֹ וְחִלְלָתָם כָּל הַיָּכֵל קָדְשׁוֹ, וְיִהְיֶה עֲדֵינּוּ שׁוֹכֵן הוּא בְּהִיכָל קִדְשׁוֹ בְּשֵׁמִים מְמַעַל, עִם כָּל זֶה הֵם שׁוֹתֵקִים מִפְּנֵי מַפְנֵי אִמָּתוֹ כֹּל-הָאָרֶץ כִּי הוּא הַמְּשִׁיבָה בָּהֶם וְרוּחָה כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: א תִּפְלָה לְחִבְקוֹק הַנְּבִיא עַל שְׂגִינֹת בַּעֲבוּר שֶׁשָּׁנָה וְהִתְרַעַם מוֹל ה': ב יְהוָה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְתִּי כוּחַ שְׁמַעְתִּי לִי מִהַגְלוֹת וְאֶרְפוּ וְהָיָה יְרֵאָתִי עַד מָאָר, לִכֵּן אֲבַקֵּשׁ מִמֶּךָ אֶת־יְהוָה פְּעֻלָּתְךָ עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁמוֹר עֲלֵיהֶם כִּי בִקְרֹב שָׁנִים הָאֵלֹהִים לֹא יָכֹל, חֲלִיחֵהוּ עוֹרְרוֹ וְהַשְׁבִּיחֵהוּ, וְגַם בִּקְרֹב שָׁנִים הָאֵלֹהִים שְׁאֵנִי בַּפֶּתַח תוֹדִיעַ כִּי אֵם בְּרָגָו בַּעַת הַרְוֵנוּ רַחֵם תוֹקֹר: ג הָאֵל אֶת־הוּא אֵלֹהֵי בִשְׂבָאָת לִימֵן אֶת הַתּוֹרָה תּוֹרַת עַל עֲשׂו מִתִּימָן אֶרֶץ אֲדוֹם וְלֹא קִבְּלָהּ, וְאַחֲרֵי כֵן יָבוֹא וְקִדְּשׁ מִהֶרֶץ-פָּאָרָן מִאֶרֶץ יִשְׂמָעֵאל כִּי גַם הֵם לֹא קִבְּלָהּ סֵלָה לְעוֹלָם, וְכֵתִיב בְּסֵפֶה שְׁמוֹם הוֹדִוּ בַּעַת מִתֵּן הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּסִינִי וְהַתְּלָתוֹ וְהָרָוּ אִם מִלֵּאָה הָאֶרֶץ: ד בִּמְתֵּן הַתּוֹרָה וְכִי לְרֹאוֹת וְנִגְלָה מִרְאֵה כְבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֲכִלַת בָּרָאשׁ הָרָר פָּאוֹר הַיּוֹם תִּתֵּן קִרְנֵים כִּרְו עוֹר בְּנֵי מֹשֶׁה כִּי מִיָּדוֹ מִדֵּ ה' בָּא אֶת־לִי לְמִשְׁחָה, וְשָׁם בְּסִינִי חֲבִינֵן מִה שְׁתִּיחַ נִחְבָּא עַד הַיּוֹם הַהוּא נִגְלָה עֲזָו הַלּוֹחוֹת: ה כַּבִּשׁוֹ הָאֶרֶץ לִפְנֵי לִפְנֵי הָאָרֶץ וְלֹךְ הַדֶּבֶר הַחֲרָה הַחֲרָה לְחִיּוֹת אֶת הַכְּנַעֲנִים וְיִצְאָ רֶשֶׁף וְיִצְאָ רֶשֶׁף וְיִצְאָ

עטרת מרים

הַמְּבִיאִים אֶת הַדֶּבֶר הוֹלֵךְ קְרוֹב לְרִגְלָיו: ו כָּאֲשֶׁר עָמַד הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ כְּבִשׁוֹ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל וְיִמְדַּד אֶרֶץ וְחִלְקֶיהָ לְשִׁבְטִים בְּמִדְּבָר, כָּאֲשֶׁר רָאָה הָאָרֶץ וְשָׁם עֵינֵי בָאָרֶץ וְיִתֵּר הָיָה מַעֲתִיק גּוֹיִם אֶת הַכְּנַעֲנִים לְרֶשֶׁם מִאֶרֶץ וְיִתְפַּצְצוּ וְנִשְׁחַבְּרוּ תְּרִירֵי-עֵד שְׂרֵי הַכְּנַעֲנִים שָׁחוּ וְנִפְלוּ גְבַעּוֹת עוֹלָם הַתְּקִיפִים וְהַעֲרִיצִים שְׁלֵחַם, מִאֲחֵר שֶׁכָּל הַלִּיכּוֹת עוֹלָם מוֹלִכִי וּמִנְחִינִי הַעוֹלָם לִי שֶׁל הַמְּקוֹם בְּרוּךְ-הוּא לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כְּרָצוֹ: ז תּוֹפִיר עֲתָה גְבוּרוֹת שְׁעִשְׂה לִּנִּי בְּמִלְחָמוֹת בּוֹשֵׁן רֶשַׁעִים עַל יְדִי עֲתִינָאֵל כֵּן קֵנוּ וּבְמִלְחָמָה גִּדְּעוּ עִם מִדְּבָר, וְאַחֵר תִּתַּח אֲנִי בְּמִקְוֵם שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם הַמְּקָרָה וְקִיּוֹם כִּי הָיָה ה' אֶת עֲתִינָאֵל וְהַפִּיל אוֹתָם אֶהְיֶה רְאִיתִי אֶחָד כּוֹשֵׁן יִרְגְּזוּן וְיִרְעוֹת אֶרֶץ מִדְּבָר: ח הַבְּנֵהרִים וְכִי בְּנֵהרִים חֲרָה אֶת יְהוָה כְּשֶׁקָּרַע אֶת הַיָּרֵד לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל אִם-בְּנֵהרִים אֶפֶס לְחַמְרִיב מִיָּמִינוֹ, אִם-בְּפִי עֲבָרְתִּי לְחַמְרִיב מִיָּמִינוֹ כְּשֶׁקָּרַע אֶת הָאֵל הַסֶּפֶה הָיָה כִּי תִרְפֹּץ לִפִּי שֶׁכִּבְכַּת עַל-סוּסִיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה לְחִיּוֹשֵׁעַ עֲמִיד וְלִכֵּן בְּקִעַת הַמַּיִם לְלֶכֶת דֶּרֶךְ הַבְּקִיעָה, וְהַכֵּל עֲנִין מוֹלָה: ט עֲרִיָה תַעוֹר נִגְלָה נִגְלִית קִשְׁתְּךָ גְבוּרְתְּךָ, שְׁכָבוֹת מִשּׁוֹת בְּשִׁבְעוֹת שְׁנַעֲבַעַת לְשִׁבְטִים אֲמֹר סֵלָה הוּא מִאֲמֵר הַמְּתַקֵּם לְעוֹלָם, וְכֵמוֹ נִהְרֹת תִּבְקַע בְּקִעַת לָהֶם הָאֶרֶץ לֶחֶם לָהֶם

אִם-בְּפִי עֲבָרְתִּיךָ כִּי תִרְפֹּץ עַל-סוּסִיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה: ט עֲרִיָה תַעוֹר קִשְׁתְּךָ שְׁבַעוֹת מִשּׁוֹת אֲמֹר

עטרת מרים

מים רבים: י' כאשר ראוהו הרי ארנון עובר לפני ישראל ויחילו חלו וירעדו הרים ונתקרבו זה לזה והרגו את הנסתרים בבקיעי ההרים ורם מים מי הבאר עבר בין ההרים והעלה מאברי ההרונים להודיע חנם לישראל נתן תהום קולו מהעומק השמיע מי הבאר קולו לפרסם חנם רום ורממות ודיהו כח ד

המקום נשא או עד למעלה כי כלם הכירו בגפלאותיו: יא בימי יהושע שמש ירח כל אחד מהם עמד ובלה במדור שלה ולא הלכה מחלקה אלא לאור חציו חצי המקום בדרך הוא והלכו לנגה ברק חניתה: יב בועם בועמד על שבעה גוים תצער רמסת יושבי הארץ באר תרוש גרשת את שבעת גוים: יג מעולם יצאת ליטע להושיע את עמך ליטע את משיחך חזקוהו מלך יהודה כי מחצת כל ראש מבית ראשע ממחנה סנחריב על ידי המלאך ערות גלית את הסוד עד צנאר האבדת כל המחנה סלה עד עולם ולא יסופו לקום: יד סנחריב נקבת במשיו בממך כל ראש אנשיד היושבים בערי פרוזו בלי חומה, כי מרוב אנשיו לא יבילם מקום מוקף חומה, הם יסערו באו ברות סערה להפיצני בארצות אחרות, אבל עליצתם סוף שמחת הצלחתם תהי כמו אלו שחשבו לאכל את ישראל שהיה עני מעונה ולכלוחם במסתר במדבר, כמו מצרים שדרפו אחרים לבלות את ישראל בצאתם ממצרים: טו דרכת רמסת בים בסוסיד הם העניים עליהם חמר ובערמת מים

עטרת מרים

רבים באת להלחם עמכם ולאבדם: טז אמר הנביא שמעתי מהצרה שיהיו בה ישראל בעת ההיא ביום בא גוג, ובכעורה ותרנו תחרד במני לקול השמועה צללו שפתי רעוד מרוב הצער יבוא רקב בעצמי ותחתיו בכל מקום עמדי ארגו אחר, כי שמעתי אשר אגלה יתיי חשבו שאננה בארצי אחר שובי מהגלות לארצי, והנה

נהפכה מעותי ליום צרה כי הוא היום שחשב גוג לעלות לעם ירושלים וישראל יגורנו ויביא עלינו גרודי העמים: יז כרתאנה וישראל לאתפרח עדן לא קנו גבורה ואמצות הלב לעמוד במלחמה למולם ואין יכול עדן אין פרי בגפנים כחש מעשה זית ושרממות ושרות חבואה לאעשה אכל עדן לא הצמיחו מאכל גור ממכלה צאן דין הצאן נקבת ממקום כלאו כי מעטו ואין בקר ברפתים הנה ישראל בחיותם בבבל נתמעטו ואיד עמקו מול המון הרב תהי: יח עם כל זה ואני פגסת ישראל ביהודה אעלזזה אנילה אשמה במשענת ה' ובגבורות באלתי ישעי: יט עם כי אנהני המעט, הנה יהיה אדני לי במקום חילי וישם רגלי קלות פאלות לדרוה אחר האויב ועל-במותי ידריכני ידרוה אותי לדרוה על גבתי ההרים אשר סביבות ירושלים, למנצח לכן לוי המנצח בשרי בגנינותי לנגה בנגון אשר יחדתי לה:

יח ואני ביהודה אעלזזה אנילה באלתי ישעי: יט יהיה אדני חילי וישם רגלי פאלות ועל-במותי ידריכני למנצח בגנינותי:

א ויהיה ביוםא דשיצי משה לאקמא ית משפנא ורבי יתה וקדיש יתה וית כל מנוהי וית מדבחא וית כל מנוהי ורבנן וקדיש יתהון:

בקר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת. וכן מצינו בדרך, לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש, שנאמר: (תהילים קלב): "זכור ה' לדוד את כל צנותו אשר-נשבע לה' וגו'", לפיכך נקרא על שמו, שנאמר (מלכים א יב): "ראה ביתך דוד". ביום פלות משה להקים את המזבח:

ז (א) ויהי ביום פלות משה להקים את המזבח וימשח אתו ויקדש אתו ואת כל-בלי ואת המזבח ואת כל-בלי וימשחם ויקדש אתם:

ז"א ויהי ביום פלות משה • (במדבר רבה) "פלות" כתיב (רצה לומר בפפתח ולא "פלות" בשוא ודו"ק) יום הקמת המזבח היו ישראל ככלה הנכנסת לחפה. פלות משה • בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המזבח ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר, כמו שהקראו

וראש חדש ניסן ה'ה' (גיטין ס.) בשני נשׁרפה הפרה, בשלישי ה'ה' ראשונה ובשביעי גלחו.

מלמד, שכל שבועת ימי המלוואים ה'ה' משה מעמידו ומפך, ובאותו היום העמידו ולא פך, לכך נאמר: "ביום פלות משה להקים", אותו היום פלו העמותה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 40 – מתוך 'לקראת שבת')

העגלות היו מגדרי המשכן עצמו

נושאים אותם בהם". ועל-פי-זה יש לומר, שפיון שעל-ידי התנדבות העגלות, נעשה המשכן ממשכן "פורח באויר" למשכן נשא, הרי אין העגלות איזה אמצעי לסיוע למשכן, כפי-אם תרומתם היתה חלק מהמשכן עצמו שנעשה למשכן הנשא בעגלות, דכיון שהמשכן ה'ה' "אהל מועד", שענינו שהוא נשא במקום למקום, הרי שאלולי העגלות ה'ה' חסר בשלמות המשכן עצמו.

ובזה יבין הטעם שהביאו רק שש עגלות, שפשם שכל כלי המשכן הצרכי להיות מדיקים בתכלית ללא כל יתור בכמות ובגדל הפלי, על-דרך-זה העגלות, כיון שמטרתם שלמות המשכן, הצרכי להיות בתכלית הדיק כפי הצורך המשכן, ולכך לא הפליגו הנשיאים בתרומתם.

ויהי ביום פלות משה להקים את-המשכן . . נשיאי ישראל . . ויביאו את-קרבתם לפני יהוה . . עגלה על-שני הנשיאים (א, יז)

ולכאורה דבר פלא הוא, שהרי מצינו שאות נדבת המשכן תרמו בני ישראל בנדיבות לב גדולה ביותר (וכלשון הפתוח "ד"ם . . והותר" (ויקהל לו, ט), ונדון נשיאי ישראל יתרמו בצמצום גדול כל-כך – עגלה אחת על ב' נשיאים? [ובפרט שתורמתם ביום זה היתה בזריזות גדולה, על מנת לתקן עפובם בנדבות מלאכת המשכן, ומדוע צמצמו בכמות התרומה].

והבאור בזה: איתא במדרש (במדבר פ"ב, טז): "ומי נתן להם העצה הזאת שבטו של יששכר, שפך אמורו להם: משכן שעשיתם פורח הוא באויר, אלא התנדבו עגלות שתהיו

ב ויקריבו ויביאו נשיאי ישראל בית אבתם הם נשיאי המטות הם העמדים על-הפקדים:

כ"ה הם נשיאי המטות • (ספרי) שהיו שוטרים עליהם במצרים, והיו מפים עליהם, שנאמר (שמות ה): "ויבן שטרי בני ישראל וגו'". הם העמדים על-הפקדים •

שעמדו עם משה ואהרן כשמונו את ישראל, שנאמר (במדבר א): "ואתכם יהיו וגו'".

כ"ה הם נשיאי המטות • (ספרי) שהיו שוטרים עליהם במצרים, והיו מפים עליהם, שנאמר (שמות ה): "ויבן שטרי בני ישראל וגו'". הם העמדים על-הפקדים •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כח עמוד 40 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בכל פרט צריך להשתמש לעבודת ה'

לגמרי לתכליתו ובכל פרטיו, מבלי שהיה אפילו פרט אחד מיותר. וכדאיתא בספרי (פרשתנו ז, פה) "היו כלי המקדש מקננים במשקלן קלן באחד, לא ריבה כו'".

ואם-כן, מפיו שארבע עגלות הספיקו לנשיאת הקרשים, הרי באם היו משתמשים בעוד עגלות, לא היו עגלות אלו מנצלות לגמרי ולכל תכליתן.

ומזה יש ללמד הוראה נפלאה בדרך-עבודת השם יתברך, ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה" (שבת עז, א). דאל יאמר האדם: הרי רב שעות היום הקדשתי לעבודת ה', ומה בכך באם ילכו כמה רגעים לבטלה? אלא עליו לדעת שכל רגע ופרט בחייו צריך להיות מנצל לגמרי לעבודת ה' ולכבודו יתברך.

ויקריבו נשיאי ישראל . . שש-עגלת צב. עגלה על-שני הנשיאים (א, יז)

עגלות אלו שנדבו הנשיאים השתמשו בהם לצורך נשיאת הקרשים והמשכן, וכמו שכתוב (ז, יז) "את שתי העגלות גו' נתן לבני גרשון כפי עבודתם. ואת ארבע העגלות גו' נתן לבני מרי כפי עבודתם".

ולכאורה תמוה הדבר ביותר, דאף שבנגזע למשכן ולבית המקדש יש כלל ש"אין עניית במקום עשירות" (שבת קב, א), מכל-מקום נדבו הנשיאים רק ארבע עגלות לצורך נשיאת הקרשים המורבים, שרק בדחק הספיקו לנשיאת הקרשים (עין שבת צט, א).

ויש לבאר בזה, דאף שבמשכן ה'ה' הכל צריך להיות ברחבות ובעשירות, מכל-מקום ה'ה' כל דבר במשכן מנצל

ג ואיתיב ית קרבתיהון קדם יי שית עגלו פד מחפין ויהי עשר תורין עגלתא על תרין ברכביא ותור לחד וקריבו יתהון לקדם משכנא:

ג) ויביאו את-קרבתם לפני יהוה שש-עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על-שני הנשיאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן:

הנשיאים: יתנדבו צבור מה שיתנדבו ומה שמחסיין
אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו צבור את הכל,
שנאמר (שמות לו): "והמלאכה היתה דים", אמרו:
מעתה מה לנו לעשות? הביאו את אבני השם
והמלוואים לאפוד ולחשן, לכך התנדבו כאן תחלה.

ז"ל ששעגלת צב. אין "צב" אלא מחפים, וכן
(ישעיה סו): "ובצבים ובפרדים" — עגלות מכסים קרויים
"צבים". ויקריבו אותם לפני המשכן. שלא קבל
משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום. אמר רבי
נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה,
ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה? אלא כך אמרו

ד ואמר יי למשה למימר:

(ד) ויאמר יהוה אל־משה לאמר:

ה קבל מנהון ויהוה למפלח ית פלחון משכן
זמנא ותמן יתהון ללואי גבר כמסת
פלחנה:

(ה) קח מאתם והיו לעבד את־עבדת אהל מועד
ונתתה אותם אל־הלויים כפי עבדתו:

ו ונסים משה ית עגלתא וית תורי ויהב
יתהון ללואי:

(ו) ויקח משה את־העגלת ואת־הבקר ויתן אותם
אל־הלויים:

ז ית תרמין עגלתא וית ארבעא תורי יהב
לכני גרשון כמסת פלחנהון:

(ז) את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לכני
גרשון כפי עבדתם:

ז"ל פפי עבדתם. שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים.

ח וית ארבע עגלן וית תמנא תורי יהב לכני
מררי כמסת פלחנהון בידא דאיתמר בר
אחרן כהנא:

(ח) ואת ארבע העגלות ואת שמנת הבקר נתן
לכני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן־אהרן
הכהן:

ט ולכני קחת לא יהב ארי פלחון קודשא
עליהון ככתפא נטלין:

(ט) ולכני קחת לא נתן כי־עבדת הקדש עליהם
בכתף ישאו:

ז"ל כי־עבדת הקדש עליהם. משא דבר הקדשה: הארון והשלחן וגו', לפיכך "בכתף ישאו".

י וקריבו רכרכא ית חגפת מדבחא ביומא
דרביי יתה וקריבו רכרכא ית קרבנהון
קדם מדבחא:

(י) ויקריבו הנשאים את חגפת המזבח ביום המושח
אתו ויקריבו הנשיאים את־קרבנם לפני המזבח:

את־קרבנם לפני המזבח. כי לא קבל משה מידם
עד שנאמר לו מפי הגבורה.

ז"ל ויקריבו הנשאים את חגפת המזבח. לאחר
שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן, נשאים לפם
להתנדב קרבנות המזבח לחנכו. ויקריבו הנשאים

יא ואמר יי למשה רבא חד ליומא רבא חד
ליומא וקרבין ית קרבנהון לחגפת מדבחא:

(יא) ויאמר יהוה אל־משה נשיא אחד ליום נשיא
אחד וקריבו את־קרבנם לחגפת המזבח: ם

תולדותם, אם כסדר המסעות, עד שנאמר לו מפי
הקדוש־ברוך־הוא: וקריבו למסעות איש יומו.

ז"ל וקריבו את־קרבנם לחגפת המזבח. (ובחים כא)
ועדין לא היה יודע משה האיוף וקריבו; אם כסדר

(יב) וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קֶרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן יְבִהוּהָה דְּמִקְרַב בְּיוֹמָא קְדָמָא יֵת קְרַבְנָה נְחֹשֶׁן פֿר עֲמִינְדָב לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה:
בְּנֵי־עֲמִינְדָב לְמִטָּה יְהוּדָה:

זש"י • **בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטֻרוֹת: רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית, רִאשׁוֹן לְנִשְׂאִים וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּסֵדֶר עוֹלָם. לְמִטָּה יְהוּדָה • יַחֲסוּ הַכְּתוּב עַל שְׁבֻטוֹ, וְלֹא שְׁנֵיבָה מִשְׁבְּטוֹ וְהַקְרִיב. אוֹ אֵינִי אוֹמֵר "לְמִטָּה יְהוּדָה", אֲלֵא שְׁנֵיבָה מִשְׁבְּטוֹ וְהִבִּיא? תִּלְמוּד לומר: "זֶה קְרַבֵּן נְחֹשֶׁן", מִשְׁלוֹ הִבִּיא.

(יג) וַקֶּרְבָּנוֹ קָעֵרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלִשִּׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אַחֵר כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
זש"י • **שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת** • לְמִנְחַת נָדָבָה.

(יד) כֹּה אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת:
זש"י • **עֲשָׂרָה זָהָב** • כְּתֻבָּהּ: מִשְׁקַל עֶשֶׂר שֶׁקֶלִי הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָּהּ. מְלֵאָה קִטְרֶת • לֹא מְצִינֵי קִטְרֶת יִדְבָּקָא כִּדָּא מִתְקַל עֶשֶׂר סֻלְעִין הִיא דְּדָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת בּוֹסְמָא:

זש"י • **עֲשָׂרָה זָהָב** • כְּתֻבָּהּ: מִשְׁקַל עֶשֶׂר שֶׁקֶלִי הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָּהּ. מְלֵאָה קִטְרֶת • לֹא מְצִינֵי קִטְרֶת לְיַחֲד וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֲלֵא זוֹ בְּלִבָּד. וְהוֹרָאתָ שְׁעָה הִתְהַה.

(טו) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:
זש"י • **פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ** • לְעֹלָה:

זש"י • **פֶּר אֶחָד** • מִיַּחַד שְׁבַעֲדָרוֹ.

(טז) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:
זש"י • **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת** • לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם (עֵינִן בְּרֵא"ם) וְטִמְאַת סָפֶק.

זש"י • **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת** • לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם (עֵינִן בְּרֵא"ם) וְטִמְאַת סָפֶק.

כל יקר - עזי וזהר

ז (יב) וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְגו'. סִמּוֹן פֿרָשָׁה זו לְכַרְכַּת פְּהִינִים אֲשֶׁר חוֹתֵם כָּל הַבְּרָכוֹת בְּשִׁלּוֹם, כִּי 'אִם אֵין שִׁלּוֹם אֵין כְּלוּם' (תִּרְכָּא וִיקָרָא כו ה), לְפִיכָךְ הַשִּׁלּוֹם בָּא בְּגִמְרַה הַחֲתִימָה וְאַחֲרָיוֹן הַכִּיב, כִּי כָּל הַקּוּדְמִים נִרְאָה כְּאִילוֹ עֵדִין הֵם חֲסֵרִים עַד בִּיאַת הַבְּרָכָה שְׁאֲחֲרִיָּה הַבָּאָה לְמַלְאוֹת מֵה שְׁחִסְרָה הַבְּרָכָה הָרִאשׁוֹנָה, אֲבָל הָאֲחֻרּוֹנָה אֵינֶה חֲסֵרָה כְּלוּם, כִּי אֵין צִרְף עוֹד בְּשׁוּם בְּרָכָה שֶׁתָּבֹא אַחֲרֶיהָ לְמִלְאוֹת חֲסִירוֹנָה. עַל כֵּן הַמִּדְרָשׁ (בְּמִדְבָּר יא ז) מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר 'גְּדוֹל הַשִּׁלּוֹם שֶׁהוּא חוֹתֵם כָּל הַבְּרָכוֹת', כִּי זֶה מוֹרָה עַל חֲסִירוֹן הַבְּרָכוֹת הַקּוּדְמִים וְעַל מַעֲלַת הַחֲתִימָה, וְיִצִּירַת הָאָדָם בְּאַחֲרֻנָּה יוֹכִיחַ: וְעַל כֵּן נִמְצְאוּ מִדְרָשִׁים רַבִּים הַמְדַּבְּרִים מִמַּעֲלַת הַשִּׁלּוֹם שִׁשׁ בּו צִרְף בִּתְחִילוֹתֵיהֶם וּבְעֲלִיּוֹתֵיהֶם (רֵאָה דְּבִיד ה יב). וְאוֹמְרוּ עוֹד (בְּמִדְבָּר שם) 'גְּדוֹל הַשִּׁלּוֹם שֶׁאִפְלוּ הַמּוֹתִים צָרִיכִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית טו טו) וְנֹאֲתָה תְּבוּאָה אֶל אֲבֹתֶיךָ בְּשִׁלּוֹם', אֵין הַפְּרוֹשׁ שִׁישׁ אֵינוֹ קִטְטָה וּמְרִיבָה בֵּין הַמּוֹתִים שִׁיִּצְטָרְכוּ אֶל הַשִּׁלּוֹם, אֲלֵא הַמּוֹתִים צָרִיכִין שִׁיִּהְיֶה שִׁלּוֹם בֵּין הַחַיִּים, כִּי אִם אֵין שִׁלּוֹם בֵּין הַחַיִּים וְהֵם מִחֲרָפִים זֶה אֶת זֶה, (עַד מְהֵרָה יִרְוֶיךָ דְּבָרָיו) לְחַרֵּף אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַמּוֹתִים (ע"פ תְּהִלִּים קמז טו), עַד שֶׁאִפְלוּ לְשׁוֹכְנֵי עֵפֶר אֵין מְנוּחָה בְּקֶבֶר (מְרִיב לְשָׁנוֹת) שֶׁל הַחַיִּים (ע"פ תְּהִלִּים לא כא), כְּמַעֲשֵׂה שֶׁל הָהוּא שֶׁהִיָּתָה קְבוּרָה בְּמַחְצֶלֶת שֶׁל קָנִים (בְּרֵאשִׁית יח), וְכְּמַעֲשֵׂה בְּכָל יוֹם בְּדוֹרְנוֹ, עַל כֵּן צָרִיכִין הַמּוֹתִים שִׁיִּהְיֶה שִׁלּוֹם בֵּין הַחַיִּים, וְאֵין וְנִחוּ עַל מִשְׁכָּבוֹתֵיהֶם (ע"פ יִשְׁעִיָּה נב ב): וְאַחֲרָיוֹן שֶׁהִפְקִיר חוֹתֵם כָּל הַבְּרָכוֹת וְהוּא הַשִּׁלּוֹם, מִיֵּד הַתְּחִיל בְּפִרְשָׁה אֲשֶׁר בָּהּ רְמִזָּה גַם בֵּין הַשִּׁלּוֹם, כִּי מִטַּעַם זֶה נֶאֱמַר בְּרֵאשׁוֹן 'וְקֶרְבָּנוֹ' (פִּסְק יג) בְּנִי"ו הַעֲטוּף כְּאִילוֹ קְדָמוֹ אַחֵר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה תְּפִאֲרָתוֹ לְאֹמֵר אֵין הַקְרִבָּתִי רִאשׁוֹן. גַּם לֹא הִזְכִּיר בּוֹ שֵׁם 'נִשְׂאִי', שֶׁלֹּא יִתְנַשֵּׂא (וְלֹאִמֵּר אֵין אֲמִלָּה) (ע"פ מְלָכִים א' א ה), וְהַגָּאָה סָבָה לְכָל רִיב וְלְכָל נִגְעָה וְאוֹמְרוּ עוֹד (שְׁמִירָה טו ז) שֶׁכָּל שְׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבָטִים אֵילוֹ נִמְשְׁלוּ לְשְׁנֵי עֶשֶׂר מְזֻלוֹת, שֶׁהוֹלְכִים כְּהוֹלֵךְ בְּסֻלָּם לְאַחֲרֵיהֶם, וְכֵן יִסַּד הַפִּיט שֶׁל נִשְׁוֹאִין 'שׁוֹר לְפָנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם עֲלוֹת בְּשִׁלּוֹם' שֶׁכָּל אֶחָד סוֹבֵר אֵין רִאשׁוֹן, וּמִטַּעַם זֶה הִתְרַבְּהָ הַתּוֹרָה בְּזִכְרוֹן כָּל הַקְרִבּוֹת בְּכָל שְׁנֵי עֶשֶׂר נִשְׂאִים, כְּדִי שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת שׁוּם אֶחָד טָפֵל לְחִבְרוֹ, וְכָל זֶה סִבַּת הַשִּׁלּוֹם: תּוֹרָה יג חֲסִלַת פֿרָשַׁת נִשְׂאִי

יו ולנכסת קודשֶׁא תורין תרין דכרי חמֶּשָׁא
גְּדִי חמֶּשָׁא אמרין בְּגִי שְׁנָא חמֶּשָׁא דין
קרבנא דנחשון בר עמינדב:

(יז) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים
חֲמִשָּׁה בְּבָשִׂים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶן נֶחֱשׁוֹן
בֶּן־עַמְיִנדָב: פ

יח בְּיוֹמָא תַנְנֵנָא קָרִיב נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר רַבָּא
דִּישְׁשֹׁכָר:

(יח) בְּיוֹם הַשְּׁנֵי הַקָּרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר נִשְׂיָא יִשְׁשֹׁכָר:

כז יא הַקָּרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר:

יט קָרִיב ית קרבנא מגסמא דכסף חדא מאה
ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד
דכסף מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלמא דפילא במשה
למנחה:

(יט) הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מֵלֵאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לַמִּנְחָה:

עצה זו. קַעֲרַת־כֶּסֶף • מַנְנִן אוֹתִיּוֹתָיו בְּגִימְטְרִיא
תתק"ל, כְּנָגֵד שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרָאוֹן. שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ • עַל שֵׁם שֶׁכֶּשֶׁתְּעֵמִיד תּוֹלְדוֹת לְקִיּוֹם
הָעוֹלָם, בֶּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הִיָּה, שְׁנֵאָמֵר (בראשית
ה): "וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדַמּוּתוֹ
וְגו'". מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף • בְּגִימְטְרִיא תתק"כ, עַל שֵׁם
נח שֶׁהֶעֱמִיד תּוֹלְדוֹת, בֶּן תת"ק שָׁנָה, וְעַל שֵׁם עֶשְׂרִים
שָׁנָה שְׁנִגְזְרָה גְּזֵרַת הַמַּבּוּל קִדְּם תּוֹלְדוֹתָיו – כְּמוֹ
שֶׁפִּרְשְׁתִּי אֵצֶל (שם ה): "וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה",
לְפִיכָךְ נֵאמָר: "מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף" וְלֹא נֵאמָר: "מִזְרָק
כֶּסֶף אֶחָד" כְּמוֹ שְׁנֵאָמֵר בְּקַעֲרָה, לומר שָׂאף אוֹתִיּוֹת
שֶׁל "אֶחָד" מִצְטְרָפוֹת לַמַּנְנִן. שִׁבְעִים שֶׁקֶל • כְּנָגֵד
שִׁבְעִים אַמּוֹת שִׁיָּצְאוּ מִבְּנִיּוֹ.

כ בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדבב
מליא קטרת בוסמיא:

תרנ"ג מצות, וכלכד שתתלף קו"ף בדל"ת על-ידי
א"ת ב"ש ג"ר ד"ק.

כא תור חד פר תורי דכר חד אמר חד פר
שתה לעלתא:

(כא) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד בְּבָשִׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

י"ו יקח את-האיל וגו' • כְּבָשִׁי־אֶחָד • כְּנָגֵד יַעֲקֹב (שם
ה): וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב •

כב צפיר פר עזין חד לחטאתא:

כז יא הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ • מֵה תַלְמוּד לומר "הַקָּרִיב"
בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל יִשְׁשֹׁכָר, מֵה שְׁלֹא נֵאמָר בְּכָל הַשְּׁבָטִים?
לְפִי שֶׁבֶּא רֵאוּבֵן וְעָרְעָר וְאָמֵר: דִּי שֶׁקְדַּמְנִי הַיּוֹדָה
אָחִי, אֶקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו! אָמֵר לוֹ מֹשֶׁה: מִפִּי הַגְּבוּרָה
נֵאמָר לִי שִׁי־קָרִיבוּ כִסְדֵּר מִסְעָן לְדִגְלֵיהֶם, לְכָף אָמֵר:
"הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ", וְהוּא חֹסֵר יו"ד, שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ:
"הַקָּרִיב" לְשׁוֹן צוּרִי, שִׁמְפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטוּר: "הַקָּרִיב".
וּמֵהוּ "הַקָּרִיב, הַקָּרִיב" שְׁתֵּי פְעָמִים? שֶׁבְּשִׁבִּיל שְׁנֵי
דְּבָרִים זָכָה לְהַקָּרִיב שְׁנֵי לְשִׁבְטִים: אֶחָת שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים
בְּתוֹרָה, שְׁנֵאָמֵר (דברים יב): "וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹדְעֵי בִינָה
לַעֲתִים", וְאַחַת – שֶׁהֵם נִתְּנוּ עֲצָה לְנִשְׂאִים לְהַתְנַדֵּב
קֶרְבָּנוֹת הַלָּלוּ. וּבִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הִדְרִשֵּׁן מִצְאָתִי:
אָמֵר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֵאִיר: נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר הִשְׂיָאן

(כ) כַּף אֶחָת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

כז יא כַּף אֶחָת • כְּנָגֵד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל
הַקֹּדֶשׁ־שֶׁבְּרוּךְ־הוּא. עֶשְׂרֵה זָהָב • כְּנָגֵד עֶשְׂרֵת
הַדְּבָרוֹת. מִלֵּאָה קִטְרֶת • גִּימְטְרִיא שֶׁל "קִטְרֶת"

כז יא פר אֶחָד • כְּנָגֵד אַבְרָהָם, שְׁנֵאָמֵר בּוֹ (בראשית יח):
י"ו יקח בֶּן־בָּקָר • אֵיל אֶחָד • כְּנָגֵד יַצְחָק (שם כב):

(כב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

כז יא שְׁעִיר־עִזִּים • לְכַפֵּר עַל מַכִּירַת יוֹסֵף, שְׁנֵאָמֵר בּוֹ (שם לו): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים •"

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 46)

לומר, על שלא חפש אותו כל אותן השנים. או יש לומר, כדי לכפר על יעקב אביו, ששלח את יוסף לשכם. ושני הדברים שזכים לכל שבט ושבט.

כג ולנקסט קודשאי תורין תרין דברי חמשא גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא דין קרבן נתנאל בר צוער:

לכפר על מכירת יוסף (רש"י ז, כב)
יש לשאל, מדוע הביא גם נשיא בנמין שעיר עזים לכפר, והרי בנמין לא היה קשור כלל למכירתו של יוסף. ויש

(כג) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן נתנאל
בן־צוער:

חמשיות כנגד חמשה חמשין וחמש הדברות הכתובין על לוח אחד וחמש הכתובין על השני, עד כאן מיסודו של רבי משה הדרשן.

כס"א ולזבח השלמים בקר שנים • כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. אילם עתדים כבשים • שלשה מינים – כנגד כהנים ולוים וישראלים, וכנגד תורה נביאים וכתובים; שלש

כד ביומא תלימאה רבא לבגי זבולן אליאב בר חלון:

(כד) ביום השלישי נשיא לבגי זבולן אליאב בן־חלון:

והקרבתו, ובשאר – שלא נאמר בהן "הקריב", נופל עליהן לשון זה "נשיא לבגי פלוני", אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני.

כס"ב ביום השלישי נשיא וגו' • ביום השלישי היה נשיא המקריב לבגי זבולן, וכן פלם, אבל בנתנאל שנאמר בו: "הקריב נתנאל", נופל אחריו הלשון לומר "נשיא יששכר", לפי שפבר הזכיר שמו

כה קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין היה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרניהון מלן סלתא דפילא במשה למנחתא:

(כה) קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

כו בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דרבה מליא קטרת בוסמיא:

(כו) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

כז תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

(כז) פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה:

כח צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(כח) שעיר־עזים אחד לחטאת:

כט ולנקסט קודשאי תורין תרין דברי חמשא גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא דין קרבן אליאב בר חלון:

(כט) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אליאב בן־חלון: פ

ל ביומא רביעאה רבא לבגי ראובן אליעזר בר שדיאור:

(ל) ביום הרביעי נשיא לבגי ראובן אליעזר בן־שדיאור:

לא קרַבְנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
לְמִנְחָתָא:

לב בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סָלְעִין הִיא
דְּדִהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:

לג לַג תֹּר חַד בַּר תֹּרִי דְכַר חַד אֹמֵר חַד בַּר
שְׁתֵּה לַעֲלָתָא:

לד לַד צִפִּיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

לה וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא תוֹרִין תַּרְוִין דְּכַרִּי
חֲמִשָּׁא גְדִיִּי חֲמִשָּׁא אֹמֵרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרְבֵּן אֱלִיצוֹר בַּר שְׂדִיאוֹר:

לו בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאָה רַבָּא לְבָנֵי שְׁמַעוֹן
שְׁלֵמִיאֵל בַּר צוֹרִישְׁדִּי:

לז לַז קַרַבְנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
לְמִנְחָתָא:

לח בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סָלְעִין הִיא
דְּדִהֵב מִלֵּא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיא:

לט לַט תֹּר חַד בַּר תֹּרִי דְכַר חַד אֹמֵר חַד בַּר
שְׁתֵּה לַעֲלָתָא:

מ צִפִּיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

מא וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשִׁיא תוֹרִין תַּרְוִין דְּכַרִּי
חֲמִשָּׁא גְדִיִּי חֲמִשָּׁא אֹמֵרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קֶרְבֵּן שְׁלֵמִיאֵל בַּר צוֹרִישְׁדִּי:

(לא) קַרַבְנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(לב) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(לג) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לַעֲלָה:

(לד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(לה) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן
אֱלִיצוֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: פ

(לו) בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי שְׁמַעוֹן שְׁלֵמִיאֵל
בֶּן־צוֹרִישְׁדִּי:

(לז) קַרַבְנֹו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(לח) כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(לט) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לַעֲלָה:

(מ) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(מא) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן
שְׁלֵמִיאֵל בֶּן־צוֹרִישְׁדִּי: פ

♦ יום שישי ח' סיון ♦

מב בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה רַבָּא לְבָנֵי גֵד אֱלִזָּסָה בַּר
דְּעוֹאֵל:

(מב) בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי גֵד אֱלִזָּסָה בֶּן־דְּעוֹאֵל:

מג קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

מד בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדהב מליא קטרת בוסמיא:

מה תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

מו צפיר בר עזין חד לחטאתא:

מז ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא
גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא דין
קרפן אלכסף בר דעואל:

מח ביומא שביעאה רבא לבגי אפרים
אלישמע בר עמיהוד:

מט קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

נ בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב
מליא קטרת בוסמיא:

נא תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

נב צפיר בר עזין חד לחטאתא:

נג ולנכסת קודשא תורין תרין דכרין
חמשא גדיי חמשא אמרין בגי שגא חמשא
דין קרפן אלישמע בר עמיהוד:

נד ביומא תמינאה רבא לבגי מנשה גמליאל
בר פדהצור:

(מג) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת פלולה בשמן למנחה:

(מד) כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:

(מה) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(מו) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(מז) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלכסף
בן-דעואל: פ

(מח) ביום השביעי נשיא לבגי אפרים
בן-עמיהוד:

(מט) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת פלולה בשמן למנחה:

(נ) כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:

(נא) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה:

(נב) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(נג) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתדים
חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלכסף
בן-עמיהוד: פ

(נד) ביום השמיני נשיא לבגי מנשה גמליאל
בן-פדהצור:

נח קרבנה מגֹסֶתָא דְכֶסֶף תְּדָא מֵאָה וּתְלָתִין
סְלֻעִין הָיָה מִתְקַלָּה מְזֻרְקָא חַד דְּכֶסֶף
מִתְקַלָּה שְׁבַעִין סְלֻעִין בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא
תְּרוּיָהוֹן מְלֹן סְלֵתָא דְפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

נו בְּזִיקָא תְּדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלֻעִין הִיא
דְּדִהֵב מְלִיא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

נז תוֹר חַד בַּר תוֹרֵי דְכַר חַד אָמַר חַד בַּר
שְׁתֵּה לְעֻלְתָּא:

נח צָפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

נט וּלְנִכְסֵת קוּדְשָׁא תוֹרִין תְּרִין דְּכָרִין
חֲמִשָּׁא גְדִיִּי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קָרְבֵּן גְּמִילָאֵל בַּר פְּדָהצוֹר:

ס בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לְבָנֵי בְנִימֵן אֲבִידֹן
בַּר גְּדַעְנִי:

סא קרבנה מגֹסֶתָא דְכֶסֶף תְּדָא מֵאָה וּתְלָתִין
סְלֻעִין הָיָה מִתְקַלָּה מְזֻרְקָא חַד דְּכֶסֶף
מִתְקַלָּה שְׁבַעִין סְלֻעִין בְּסֻלְעֵי קוּדְשָׁא
תְּרוּיָהוֹן מְלֹן סְלֵתָא דְפִילָא בְּמִשָּׁח
לְמִנְחָתָא:

סב בְּזִיקָא תְּדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלֻעִין הִיא
דְּדִהֵב מְלִיא קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא:

סג תוֹר חַד בַּר תוֹרֵי דְכַר חַד אָמַר חַד בַּר
שְׁתֵּה לְעֻלְתָּא:

סד צָפִיר בַּר עֲזִין חַד לְחֻטָּאתָא:

סה וּלְנִכְסֵת קוּדְשָׁא תוֹרִין תְּרִין דְּכָרִין
חֲמִשָּׁא גְדִיִּי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שְׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קָרְבֵּן אֲבִידֹן בַּר גְּדַעְנִי:

סו בְּיוֹמָא עֲשִׂירָאָה רַבָּא לְבָנֵי דֵן אַחִיעֶזֶר בַּר
עֲמִישַׁדִּי:

(נח) קָרְבָּנוֹ קְעֶרֶת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(נו) כֹּהֵף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(נז) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן-בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שָׁנָתוֹ
לְעֻלָּה:

(נח) שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(נט) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן גְּמִילָאֵל
בֶּן-פְּדָהצוֹר: פ

(ס) בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי בְנִימֵן אֲבִידֹן בֶּן-גְּדַעְנִי:

(סא) קָרְבָּנוֹ קְעֶרֶת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

(סב) כֹּהֵף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

(סג) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן-בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שָׁנָתוֹ
לְעֻלָּה:

(סד) שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת:

(סה) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן
אֲבִידֹן בֶּן-גְּדַעְנִי: פ

(סו) בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לְבָנֵי דֵן אַחִיעֶזֶר בֶּן
עֲמִישַׁדִּי:

סו קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סלתא דפילא במשה למנחתא:

סח בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מלא קטרת בוסמיא:

סט תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

ע צפיר בר עזין חד לחטאתא:

עא ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן אחיעזר בר עמישדי:

עב ביזמא חד עשר יומין רבא לבני אשר פגעאל בר עכרן:

עג קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סלתא דפילא במשה למנחתא:

עד בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מלא קטרת בוסמיא:

עה תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

עו צפיר בר עזין חד לחטאתא:

עז ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן פגעאל בר עכרן:

עח ביזמא תרי עשר יומין רבא לבני נפתלי אחירע בר עינן:

(סו) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(סח) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(סט) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה:

(ע) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(עא) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתידים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן-עמישדי: פ

(עב) ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעאל בן-עכרן:

(עג) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

(עד) כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:

(עה) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה:

(עו) שעיר-עזים אחד לחטאת:

(עז) ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתידים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן פגעאל בן-עכרן: פ

(עח) ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע בן-עינן:

(עט) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:

עט קָרַבְנוּ מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הִוָּה מִתְקָלָה מִזְרָקָא חֲדָא דְכֶסֶף מִתְקָלָה שִׁבְעִין סְלַעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא תְרוּיָהוֹן מִלֵּן סֵלְתָא דְפִילָא בְמִשָּׁח לְמִנְחָתָא:

(פ) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:

פ כָּפִיכָא חֲדָא מִתְקָל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְדִּהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:

(פא) פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה:

פא תֹּר חֲדָא בֶּר תְּרוּיָא דְכֶר חֲדָא אִמֵּר חֲדָא בֶּר שְׁתֵּה לְעֹלְתָא:

(פב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

פב צִפִּיר בֶּר עִזִּין חֲדָא לַחֲטָאָתָא:

(פג) וּלְזִבְחֵי הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנֵים אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִירָע בֶּן־עֵינָן: פ

פג וּלְזִבְכִּסְתָּ קוּדְשָׁא תְרוּיָין תְּרוּיָא דְכָרִי חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אִמֵּרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא דִּין קָרְבַּן אֲחִירָע בֶּר עֵינָן:

• שבת קודש ט' סיון •

(פר) זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ מֵאֵת נִשְׂיֵאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרָקִי כֶּסֶף שְׁנֵים עֶשֶׂר כַּפֹּת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה:

פר דָּא חֲנֻכַּת מִדְּבָחָא בְּיוֹמָא דְרִבְעִי יְתֵה מִן רִבְרִי יִשְׂרָאֵל מְגִיסִי כֶסֶף תְּרֵמָא עֶשְׂרִי מִזְרָקִי כֶסֶף תְּרוּיָין עֶשֶׂר כָּפִיכִי זָהָבָא תְרֵמָא עֶשְׂרִי:

כ"י • בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ • בּוֹ בְּיוֹם שֶׁנִּמְשַׁח הַקֹּרִיב, וְיָמָּה אֲנִי מְקַיֵּם "אֲחִירֵי הַמִּשָּׁח" ? שֶׁנִּמְשַׁח תְּחִלָּה וְאַחֲרֵי־כֵן הַקֹּרִיב, אוֹ "אֲחִירֵי הַמִּשָּׁח" – לְאַחֵר זְמַן וְלֹא בֹא לְלִמּוּד בְּיוֹם הַמִּשָּׁח, אֲלֵא לִזְמַן שֶׁנִּמְשַׁח בְּיוֹם ? כְּשֶׁהָיָה

אוֹמֵר (ויקרא ט): "בְּיוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם", לְמַדְּנוּ שֶׁנִּמְשַׁח בְּיוֹם. וְיָמָּה תְּלִמּוּד לִזְמַן: "בְּיוֹם הַמִּשָּׁח אֹתוֹ" ? בְּיוֹם שֶׁנִּמְשַׁח – הַקֹּרִיב. קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה • (ספרי במ"ד) הֵם הֵם שֶׁהִתְנַדְּבוּ וְלֹא אָרַע בָּהֶם פְּסוּל.

(פה) שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקַּעֲרָה הָאֶחָת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרֶק הָאֶחָד כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלֵפִים וָאַרְבַּע מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

פה מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הִוָּה מִתְקָלָה דְּמִגִּיסְתָּא חֲדָא דְכֶסֶף וְשִׁבְעִין דְּמִזְרָקָא חֲדָא כָּל כֶּסֶף מִנִּיָּא תְרוּיָין אֲלֵפִין וָאַרְבַּע מֵאָה בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא:

כ"י • שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקַּעֲרָה הָאֶחָת וְגו' • מֵה תְּלִמּוּד לִזְמַן? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ", וְלֹא פִירֵשׁ בְּאִיזוֹ שֶׁקֶל, לְכָךְ חֲזוֹר וּשְׁנֵאָה בְּאֵן וְכָלֵל בְּכָלֵן "כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ".

כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים וְגו' • (ספרי) לְמַדְּךָ שֶׁהָיוּ כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ מְכֻנָּים בְּמִשְׁקָלָן, שׁוֹקֵלֵן אֶחָד אֶחָד וְשׁוֹקֵלֵן כָּלֵן כָּאֶחָד, לֹא רֵבָה וְלֹא מַעֲט.

(פו) כַּפֹּת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מִלֵּאָת קִטְרֶת עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה הֵכָף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זָהָב הַכַּפֹּת עֶשְׂרִים וּמֵאָה:

פו כָּפִיכִי זָהָבָא תְרֵמִי עֶשְׂרִי מִלֵּן קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא מִתְקָל עֶשֶׂר סְלַעִין הִוָּה מִתְקָלָה דְּכָפִיכָא בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא כָּל דְּהָב בְּכָפִיכָא מֵאָה וְעֶשְׂרִין:

שיעור יומי לשבת קודש ט' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ז - פרשת נשא קיז

כ"י - כפפות זָהָב שְׁתִּים-עָשָׂרָה • לָמָּה נֶאֱמַר? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר "כָּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב" - הִיא שֶׁל זָהָב וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלִים שֶׁל כֶּסֶף. אוֹ אֵינוּ אֵלָּא כָּף

אֶחָת שֶׁל כֶּסֶף וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלֵי זָהָב, וְשִׁקְלֵי זָהָב אֵין מִשְׁקָלָם שׁוֹה לְשֶׁל כֶּסֶף? תִּלְמוּד לומר "כפפות זָהָב" - שֶׁל זָהָב הֵיוּ (ספרי).

(פו) כָּל-הַבֶּקֶר לַעֲלֹה שְׁנַיִם עֶשֶׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנַיִם-עֶשֶׂר כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר וּמִנְחָתָם וְשַׁעֲרֵי עֲזִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר לַחֲטָאת:

פז כָּל תּוֹרֵי לַעֲלֹתָ תְּרֵי עֶשֶׂר תּוֹרִין דְּכָרִין תְּרֵי עֶשֶׂר אִמְרִין בְּגֵי שָׁנָא תְּרֵי עֶשֶׂר וּמִנְחָתָהוֹן וְצִפְרֵי בֵר עֲזִין תְּרֵי עֶשֶׂר לַחֲטָאָתָא:

(פח) וְכָל בֶּקֶר יִזְבַּח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשָּׁח אֹתוֹ:

פח וְכָל תּוֹרֵי לַנִּכְסֵת קוֹדֶשֶׁנָּא עֶשְׂרִין וָאַרְבָּעָה תּוֹרִין דְּכָרִין שְׁתִּין גְּדָנָן שְׁתִּין אִמְרִין בְּגֵי שָׁנָא שְׁתִּין דָּא חֲנֻכַּת מִדְּבָחָא בְּתֵר דְּרַבִּינֵי יְתָה:

(פט) וּבָבֹא מִשֶּׁה אֶל-אַהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מַעַל הַכִּפְּרֹת אֲשֶׁר עַל-אָרֶן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ: פפפ

פט וְכָד עָלִיל מִשֶּׁה לְמִשְׁכָּן זִמְנָא לְמַלְאָ עֲמָה וַשְּׁמַע יְתָ קָלָא דְּמִתְמַלֵּל עֲמָה מַעֲלֵוֹ כְּפִרְתָּא דִּי עַל אֲרֹנָא דְּסִהְדוּתָא מִבֵּין תְּרִין כְּרֹבִיבָא וּמִתְמַלֵּל עֲמָה: פ פ פ

כ"י - וּבָבֹא מִשֶּׁה • שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה, בָּא שְׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (ויקרא א) "וַיְדַבֵּר ה' אֲלֵוֹ מֵאֵהָל מוֹעֵד" - וְהוּא חוּץ לַפְּרֹכֶת, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (שמות כח) "וַיְדַבְּרָתִי אִתְּךָ מַעַל הַכִּפְּרֹת". בָּא זֶה וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: מִשֶּׁה בָּא אֶל אֵהָל מוֹעֵד, וַשֶּׁם שׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל הֵבֵא מַעַל הַכִּפְּרֹת. מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים • הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין

שְׁנֵי הַכְּרֹבִים, וַשֶּׁם יוֹצֵא לַאֲהֵל מוֹעֵד. מִדְּבַר • כְּמוֹ "מִתְדַבֵּר". כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַעֲלָה לומר כֵּן: מִדְּבַר בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ, וּמִשֶּׁה שׁוֹמֵעַ מֵאֱלֹוֹ. וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ • (ספרי) לְמַעַט אֶת אֶהָרֶן מִן הַדְּבָרוֹת. וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל • יָכוֹל קוֹל נְמוּד? תִּלְמוּד לומר: "אֶת-הַקּוֹל", הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינִי, וַיִּשְׁמָעֵה לְפָתַח הָיָה נִפְסָק וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לַאֲהֵל (במדבר רבה):

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג פרשת נשא)

מ"ינה של תורה" שֶׁבִּפְרוּשׁ רש"י: לְכַאוּרָה זֶה עֲצָמוֹ דּוֹרֵשׁ בָּאוּר: מִפְּיֹן שְׁעַל-פִּי טִבַּע הִיָּה הַקּוֹל צָרִיף לְהִיּוֹת נִשְׁמַע לְמַרְחוּק גַּם מִחוּץ לַאֲהֵל מוֹעֵד, לָמָּה נִפְסָק כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפָתַח (וּמִשּׁוֹם כָּף הוֹצֵק מִשֶּׁה לְבוֹא "אֶל אֵהָל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ")? וּבִפְרָט שֶׁהָיָה בָּזָה גַּם מִיָּחָד לְהַפְסִיק אֶת הַקּוֹל! וְהַסְבָּרָה בָּזָה (בְּפִנְיִמִיּוֹת הָעֲנִינִים) מְבוֹאֶרֶת בְּמָה שֶׁכְּתַב רש"י "הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינִי": בְּקוֹל "שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינִי" מִצִּיּוֹ גַּם כֵּן עֲנִין שֶׁל הַפֶּסֶק, אֵלָּא שֶׁהַפֶּסֶק זֶה הִיָּה לֹא בְּמָקוֹם כְּמוֹ בְּקוֹל שֶׁבִּמְשָׁכָן, אֵלָּא בְּזָמַן. שֶׁלְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, "בְּמִשְׁךָ הַיּוֹבֵל", נִפְסָק הַקּוֹל דְּמִתֵּן תּוֹרָה, וְכְמוֹ שֶׁפָּרֵשׁ רש"י: "כְּשִׁימְשָׁךְ הַיּוֹבֵל הוּא סִמְנָן סִלּוֹק שֶׁכִּינָה וְהַפְסַקַת הַקּוֹל". וְכֵשֶׁם שֶׁטַעַם הַפְּסַקַת הַקּוֹל דְּמִתֵּן תּוֹרָה (בְּזָמַן) מוֹבָן הוּא,

כִּי אֵילָּו הָיָה נִמְשָׁךְ גַּם לְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, הָיָה זֶה שׁוֹלֵל אֶת עֲנִין הָעֲבוּדָה הַתְּלוּיָה בְּבַחֲרֶתָם הַחֲפָשִׁית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּהַגְלוֹת הַקּוֹל גְּדוּל' "אֲנִכִּי הוּי' - אֶלְקִיךָ" - אֵין מָקוֹם לְבַחֲרֶה בְּאִפְּן הַפִּי, - כֵּן הוּא גַּם בְּהַפְסַקוֹת הַקּוֹל שֶׁבִּמְשָׁכָן (בְּמָקוֹם) שֶׁ"הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינִי": אֵילָּו הָיָה קוֹלוֹ וְדְבוּרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם (בְּקַבִּיעוּת וּבְתַמִּידוּת) גַּם מִחוּץ לַאֲהֵל מוֹעֵד, הָרִי אַז הָיָה נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּלוּ בְּבַחֲרִית אֵהָל מוֹעֵד, וְלֹא הָיָה מָקוֹם וְאִפְשָׁרוּת לְבַחֲרֶה חֲפָשִׁית. וְעוֹד: נִתְאַוָּה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרָךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים דּוֹקָא, הֵינּוּ שֶׁדּוֹקָא "תַּחְתּוֹנוֹ" כִּזְהָ שֶׁמִּצַּד-עֲצָמוֹ אֵין בּוֹ (בְּגִילּוֹ) קוֹלוֹ וְדְבוּרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, יִמְשִׁיכוֹ וַיְגַלּוּ בּוֹ אֶת קוֹלוֹ יִתְבָּרָךְ, וַיַּעֲשֶׂה עַל-יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם לְדִירָה לוֹ יִתְבָּרָךְ.

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. חסלת פרשת נשא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפג

שיעורי תהלים לשבוע פרשת נשא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ג' סיון פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב	יום רביעי - ו' סיון פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שני - ד' סיון פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח	יום חמישי - ז' סיון פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שלישי - ה' סיון פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד	יום שישי - ח' סיון פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח
שבת קודש - ט' סיון פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ג' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, וז"ש הינוקא... עד עמ' עה, ית' וית'.

ליקוטי אמרים

- 1 להלן, מסיים רבנו הזקן, מה שהחל להסביר (בפרק נ"א) בתוספת
- 2 ביאור, לשון ה"ינוקא" ב"זוהר", שאמר שאור השכינה המאיר
- 3 על ראש האדם – צריך ל"משחא", לשמן, והינוקא מוסיף "ואינון
- 4 עובדין טבין" – ואלה הם מעשים טובים, מעשה המצוות; בכל
- 5 מקום מציין "שמן" את
- 6 הענין ה"חכמה" – איזו
- 7 שייכות, איפוא, יש
- 8 למעשה המצוות,
- 9 ל"חכמה" הנקראת
- 10 "משחא" – שמן? – יוסבר
- 11 להלן, שעל אור השכינה
- 12 להתלבש בחכמה, שהיא
- 13 שמן, מפני שחכמה, מוחין,
- 14 היא כלי ולבוש לאור
- 15 השכינה, והיא החכמה
- 16 המלוכשת בתורה; ברם,
- 17 כדי להמשיך את אור
- 18 השכינה שיאיר בנפשו
- 19 האלקית של יהודי –
- 20 צריכים לא רק לשמן
- 21 (חכמה) הנהפך כולו
- 22 לאור, אלא גם ל"פתילה"
- 23 שהיא (על-ידי השמן)
- 24 פועלת שהאש (שטבעה להימשך למעלה) תחזיק עצמה בנר –
- 25 ה"פתילה" בנפש האדם, היא הנפש החיונית המחיה את הגוף,
- 26 בחיים גשמיים, זוהי הפתילה הנשרפת על-ידי תורה ומצוות;
- 27 כמו ב"פתילה" גשמית, שהחלק העליון שלה – נשרף מהאש, כך
- 28 גם באדם, שעל-ידי תורה ומצוות, נשרפים הלבושים של
- 29 מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, באש של אור
- 30 השכינה, על-ידי המחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות;
- 31 ולכן, על ה"שמן" להתבטא ב"עובדין טבין", מעשה המצוות,
- 32 הבאים מחכמתו יתברך, ולא די בתורה בלבד (שהיא הרי
- 33 חכמה) שתשמש ל"שמן", כי מעשה המצוות דוקא מביאים לכך
- 34 שאור השכינה יימשך ב"פתילה" – בנפש החיונית, וזאת על-ידי
- 35 שהנפש החיונית נשרפת באור השכינה המאיר על ראשו.
- 36 ובלשון ה"תניא": וזה שאמר הינוקא: – ב"זוהר", מובא לעיל
- 37 בפרק ל"ה: "לנהורא עלאה דאדליק על רישיה" – היא
- 38 שכינתא – "אצטרך למשחא", – האור העליון המאיר על
- 39 ראשו (של יהודי), שהוא "שכינה" – צריך ל"שמן", פרוש
- 40 להתלבש בחכמה, הנקרא "שמן משחת קדש", – "קדש" זה
- 41 "חכמה", כמו שכתוב בזהר – ש"שמן משחת קדש" הוא
- 42 "חכמה" – ואור השכינה ש"על ראשו", צריך ל"שמן", כלומר:
- 43 עליו להתלבש בחכמה שהיא הלבוש, הכלי, לאור השכינה –
- 44 וה"זוהר" מסיים שם, את דברי הינוקא: ו"אינון עובדין טבין"
- 45 – ואלה (השמן) הם, מעשים טובים, מעשה המצוות, הן תרין

- 613, מצות – לבאורה, צריך להבין: איזו שייכות יש למעשה
- המצוות – ל"שמן", חכמה? אלא, מפני שהם תרי"ג המצוות,
- הנמשכות מחכמתו יתברך, – ומדוע לא מספיקה לכך, תורה
- בלבד, שהיא שמן, חכמה, וצריכים גם ל"עובדין טבין" – למעשה
- המצוות הנמשכים
- מחכמה? – כדי לאחז אור
- השכינה בפתילה, היא
- נפש החיונית שבגוף,
- הנקראת פתילה על-
- דדד-משל. כי כמו
- שפיר הנשמי האור
- מאיר על-ידי כליון
- ושרפת הפתילה
- הנחשבת לאש – כך אור
- השכינה שורה על נפש
- האלהית – שהיא "נר" –
- "נר ה' נשמת אדם", על-
- ידי כליון נפש הבהמית
- והתהפכותה מחשוכא
- לנהורא – מחושך
- (הקליפה) לאור
- (הקדושה), וממיריו
- למתקא – ממרירות
- (הקליפה) למתיקות (הקדושה) בצדיקים, – שבהם הדבר כך,
- כאמור לעיל פרק י', שהם מהפכים את מהות ועצמות נפש
- הבהמית, מדותיה ושכלה, מרע לטוב וקדושה, או לפחות
- על-ידי כליון לבושיה – של הנפש הבהמית, שהן מחשבה
- דיבור ומעשה, – שהיו לפני כן לבושים של הנפש הבהמית,
- שהיא נפש של קליפה, והתהפכותן מחשך הקליפות לאור ה'
- אין-סוף ברוך-הוא – המלבש ומיוחד במחשבה דיבור
- ומעשה של תרין מצות התורה, בבינונים – כפי שלמדנו
- בפרק י"ב, שב"בינונים" לא נהפכות מהות ועצמות הנפש
- הבהמית לטוב ולקדושה, כפי שהדבר בצדיקים, אלא רק
- הלבושים, מחשבה, דיבור ומעשה של הנפש הבהמית, נהפכים
- לטוב על-ידי מחשבה, דיבור ומעשה של התורה והמצוות
- שלהם – וביחס ל"בינונים" זה נקרא כליון ה"פתילה", של הנפש
- החיונית שלהם, הנהפכת לאור ולקדושה. כי על-ידי
- התהפכות נפש הבהמית הנפח מקלפת נהה מחשוכא
- לנהורא וכו' – הנהפכת מחושך הקליפה לאור הקדושה,
- נעשה בתינת העלאת מין נוקבין, – כפי שכבר למדנו,
- והכוונה להתעוררות שהעבודה של המקבל, מעוררת למעלה,
- להמשיך אור השכינה, – לא רק שמן-חכמה – תורה – שהוא
- כלי לאור השכינה, "לקלוט" את האור, אלא היא ממשיכה את
- אור השכינה, היא בתינת גלוי אור אין-סוף ברוך-הוא, על
- נפשו האלהית שבמחין שבראשו – שלכן אומר ה"ינוקא"

1 "ההוא נהורא דעל רישיה" – האור שעל ראשו (על המוחין) של
2 יהודי – "איצטערין למשחא" – צריך ל"שמך", "ואיננו עובדין
3 טבין" – ואלה הם מעשים טובים. וְכִנָּה יוֹכֵן הַיָּמִב מַה
4 שֶׁנֶּתִיב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ
5 אִישׁ אֶכְלָה הוּא", –
6 כלומר: כמו שאי אפשר
7 לאש להיאחז בדבר, רק
8 עלידי שאותו דבר נשרף
9 ונבלה עלידי האש – כך
10 מאיר אור השכינה, שה'
11 יהיה אלקיך – אלקה
12 שלך, שיאיר על נפש

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 150, ליקוטי אמרים... עד עמ' עו, באריכות.

25 חינוך קטן

26 לְקוּמֵי אֲמָרִים חֶלֶק שְׁנֵי הַנִּקְרָא בָּשָׂם "חֲנוּךְ קָטָן" מְלַקֵּט

27 מִפִּי סִפְרִים וּמִפִּי סוֹפְרִים – כִּךְ הוּא גַם לְשׁוֹנו הַקְדוּשׁ שֶׁל

28 רַבְּנֵנוּ הוּקָן בְּדִף־הַשַּׁעַר שֶׁל הַחֶלֶק הָרֵאשׁוֹן – "מְלוּקֵט מִפִּי סִפְרִים

29 וּמִפִּי סוֹפְרִים" – וּכְפִי

30 שֶׁהֲרִבִּי הַקְדוּם נִשְׁמַתוּ-

31 עֵדָן מֵבִיא בִּשְׂיֻחוֹתָיו

32 הַקְדוּשׁוֹת, מַקּוּבֵל

33 שֶׁהַכוּוֹנָה בִּ"סִפְרִים" לִסְפָּרִי

34 הַשְׁלִיָּה הַקְדוּשׁ וְהַמְהוֹרֵל

35 מִפְּרָאג, וּבִ"סוֹפְרִים" –

36 לְבַעַל־שֵׁם־טוֹב וְלִהְרַב

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע
מיוסד על פרשה ראשונה של קריאת שמע:

משמע שאינה דרך האמת לאמיתו
והוא"ב מאי מעליותא שגם כי יזקין
לא יסור ממנה. אך הנה מודעת
זאת כי שרשי עבודת ה' ויסודותיה
הן דחילו ורחימו חיראה שרש ויסוד
לסור מרע והאהבה לועשה טוב וקיום
כל מ"ע דאוריית' ודרבנן כמו שיתב'

41 **שָׁמַע*** - לפי דברי רבנו
לעזר על פי דרכו גם כי יזקן לא
42 הזקן להלן, באות מילים
יסור ממנה הנה מדברתי על פי דרכו
43 אלו כדי להסביר שני
44 אופני ההבנה באחדות ה', המתבטאים ב"שמע ישראל" וב"ברוך
שם כבוד מלכותו כו'", עליהם נאמר בזהר, "ש"שמע ישראל"
45 הוא "יחודא עילאה" - הפן הנעלה יותר בהבנת אחדות ה',
46 ו"ברוך שם" - "יחודא תתאה" - הפן הנמוך יותר בהבנת אחדות
47 ה'. על שני אלה מיוסד החלק השני של "לקוטי אמרים", הנקרא
48 "שער היחוד והאמונה".
49 (מלות כותרת אלו הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן):
50 **"הנה לעזר על פי דרכו, גם כי יזקן לא יסור ממנה".**
51

70 המתבטאת בקיום תורה
71 ומצוות במחשבה דיבור ומעשה - להזהר מכל מצוות
72 לא-תעשה ולקיים כל מצוות-עשה: **יראת ה'** משפיעה ופועלת
73 שיהודי יישמר מכל לא-תעשה, **ואהבת ה'** משפיעה ופועלת
74 שיקיים כל מצוות-עשה מתוך רגש פנימי של הנפש (הערת כ"ק
75 ארמו"ר שליט"א: כדלעיל רפ"ד), כפי המוסבר להלן: **הִירָאָה**
76 - **שֶׁשֶׁשׁ וְיִסּוּד לְ"סוּר מֵרָע"**, - שלא לעשות מה שאסור
77 לעשות³, **וְהָאֱהָבָה** - היא שורש ויסוד, **לְ"נִשְׁעָה מִזֶּבֶךְ"**,
78 **וְקִיּוּם כָּל מִצְוַת-עֲשֵׂה דִאֲוִרִיתָא וּדְרַבְנָן**, - מצוות שמן

(* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מר"ה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה).".

7. דברים ד, כד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להנדפס בלקו"ת ר"פ אחרי"י. 1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל"ה: שרש – שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים עיי"ו וזכ"ל: נמשכות... קיום אמיתי". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן 'כל מלח' כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה תיבה

1 התורה ומצוות שמדברנו, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקְוִיָּה. – בחלק
2 הראשון של ספר ה"תניא". כפי המקובל בין חסידים, היתה
3 סברא אצל רבנו הזקן, שחלק זה (השני מספר ה"תניא") יהיה
4 החלק הראשון, וחמישים ושלשה הפרקים של החלק הראשון,

5 יהיו החלק השני. לכן,

6 כשהוא מתייחס כאן

7 לחלק הראשון, הוא

8 משתמש בלשון "כמו

9 שיתבאר" להלן. (ומצות

10 תַּחֲנוּךְ – לחנך את הקטן,

11 הַיָּא גַּם־כֵּן בְּמִצְוֹת־

12 עֲשֵׂה, כְּמוֹ שִׁתְבָּאָר

13 בְּאַרְחֵי חַיִּים סִימָן

14 (שמן): – כיוון שיש לחנך

15 את הקטן לא רק במצוות

16 לא־תַעֲשֶׂה אלא גם

17 במצוות־עֲשֶׂה, ומאחר שאהבת ה' היא השורש והיסוד לכל

18 מצוות־עֲשֶׂה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נוסף ע"ז שאהבה

19 עצמה – וכן יראה – הן מ"ע פרטיות") יש לומר שקיימת בחינת

20 אהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות־העֲשֶׂה שמקיימים מצד

21 חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למודריגת האהבה

22 המשמשת שורש ויסוד למצוות־העֲשֶׂה הנעשות על־ידי האדם

23 במצב של תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון

24 שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות־העֲשֶׂה שמקיימים

25 אותן בתור חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך –

26 לא אהבה יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר

27 אופן החינוך לאהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לנער

28 על פי דרכו", שכן, קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקין" לא יסור

29 ממנה. וְהָיָה, בְּאַהֲבָה כְּתִיב – כתוב, בְּסוֹף פְּרָשַׁת עֲקֵב;

30 "אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוָה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ, לְאַהֲבָה אֵת ה' וְגו'".

31 וְצִדִּיק לְהִבִּין, אִיךָ שֶׁיִּדְּ לְשׁוֹן "עֲשֵׂה" גַּם אֲהַבָה – שהיא

32 רגש שְׂפִילָב? – הלשון "עֲשֵׂה" מתאים על דבר של מעשה.

33 כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון עֲשֵׂה לגבי אהבה שהיא

34 רגש שבלב? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה

35 על־ידי התבוננות, על־ידי התעמקותו בענינים המעוררים אהבה

36 זו. לכן מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של עֲשֵׂה –

37 ליצור ולפתח בתוכו אהבה זו. דבר זה יוסבר להלן אחרי הדיון

38 במודריגה העליונה יותר של אהבה, שלגביה לא מתאים

39 להשתמש בלשון עֲשֵׂה, מפני שאין זו אהבה הנוצרת ונפעלת

40 על־ידי האדם: הוא רק עושה הכנה שאהבה זו תוכל להתגלות

41 אצלו. אִךְ הָעֵינָן הוּא, הִישׁ שְׁנֵי מִיְּנֵי אֲהַבָה ה'. הַאֲהַבָה, הַיָּא

42 בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּמַבְעָה אֶל בּוֹרְאָה, – בטבע הנפש ישנה אהבה

43 כזו של "כלות הנפש", שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה

44 ממעל ממש", היא חלק מעצם ה"אי־סוף" – לכן יש בה, מצד

45 הטבע, אהבה כזו של כליון לעצמותה, ל"אי־סוף" ברוך־הוא.

46 הרי מובן שאהבה זו אין צורך ליצור – ואף אין יכולת ליצור

ליקוטי חלק שני אמרים

אוי תתלהב ותתלהב בשלהבת העולה
מאליה ותגל ותשמח בה' עושה
ותתענג על ה' תענוג נפלא והווכים
למעלת אהבה רבה זו הם הנקראים
צדיקים כדכתיב שמוחו צדיקים בה'
אך לא כל אדם זוכה לזה כי לזה
צריך ייבון החומר במאד מאד וגם
תורה ומעשים טובים הרבה לזכות
לנשמה עליונה שלמעלה ממדרגת רוח
ונפש כמ"ש כר"ה שער האהבה.

אותה – כיוון שהיא נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך יש לגלות
אהבה זו של הנפש האלקית, שגם לב הבשר הגשמי ירגיש
באהבה ובכלות הנפש אלו. כיצד היא אכן מתגלה? בְּאֲשֶׁר
תִּתְנַבֵּר נֶפֶשׁ הַשְּׂכָלִית עַל הַחֲמֵר – של הגוף, וְתִשְׁפִּילָהּ
וְתִכְנִיעָהּ תַּחְתֵּיהָ, –
דבר המתבטא בעבודת
הנפש האלקית – לתקן
את הנפש הבהמית ולזכך
את הגוף על־ידי הנפש
השכלית: על־ידי שהשכל
מבין עניני אלקות. שכן,
השכל של הנפש האלקית
והשגתו באלקות הם
במצב מרום ונעלה יותר
מאשר להשפיע על הגוף,
ואילו הנפש השכלית

שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר הוא מבין אלקות, הרי
זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף, להכניעו אל הנפש
באופן של "הגברת הצורה על החומר". וכשהנפש השכלית
יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – אִיזִי תִתְלַהֵב וְתִתְלַהֵב –
הנפש, בְּשִׁלְהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ, – לא שלהבת של אהבה
הנוצרת על־ידי התבוננות, אלא שלהבת של אהבה המתלקחת
בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו, אלא שבתחילה כיסה
עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה להתגלות – ועתה היא
מתגלה, וְתִגַּל וְתִשְׂמַח בַּה' עוֹשֶׂה, וְתִתְעַנֵּג עַל ה' – בקב"ה,
תִּתְעַנֵּג נֶפֶלָא. – בעבודה מסוג אחר משמש התענוג כשכר על
העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו, התענוג הוא באהבה
ובעבודה עצמן. וְהוֹכִיחַ לְמַעַלְתָּ אֲהַבָה רַבָּה זו – הם
הַנִּקְרָאִים צִדִּיקִים, – אופן האהבה של צדיקים הוא בתענוג
ושמחה, בְּדִכְתִּיב: – כמו שכתוב: "שִׂמְחוּ צִדִּיקִים בַּה'". –
כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה בשמחה ותענוג.
למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד הנפש האלקית
הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי היתה צריכה להיות
יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו – מוסבר מיד להלן, שלא
כל אחד יכול להגיע לכך, כי לשם כך נדרשת עבודה רבה
ועבודה גדולה מאד, כדי לזכך את החומר שלא יפריע ליכולת
קליטת אהבה כזו. אִךְ, לֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָזֶה, – להגיע
לאהבה זו, שאז הוא במודריגת צדיק, כִּי לָזֶה צָרִיךְ – לשם כך
נדרש, זְכוּת חֲמֵר – של הגוף, בְּמֵאֵד מֵאֵד, וְגַם – נדרשים
לשם כך, לימוד תורה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים תְּרַבָּה, כדי לְזַכֵּת
לְנִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה שֶׁלְמַעַל מִמְּדֵרְגַת רוּחַ – שעל־ידי־זה זוכה
האדם לדרגת "נשמה" שהיא העליונה בין שלש הדרגות: "נפש",
"רוח", "נשמה", שכן, מצד מודריגת ה"רוח" העבודה היא במדות
שבלב, וְנֶפֶשׁ, – מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת
עול – אלא זו מודריגה של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של
שכל – כלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על

בְּאִשֶּׁר יוֹכֵל שְׂאֵת בְּשִׁבְלוֹ וְמֵה שְׁלֻמְעֵלָה מִשְׁכָּלוֹ. – ענינים 38
 שבכוו שכלו להבין, יבין אותם ב"דיעת החיוב" – וענינים 39
 שלמעלה מהבנתו, יבין אותם ב"דיעת השלילה", שאין הוא 40
 מבין את הדבר עצמו, אלא רק כפי שהדבר מושלל מענינים 41
 וגדרים מסויימים. כלומר, 42
 עניני האלקות שלמעלה 43
 מהבנתו, יבין אותם לכלי 44
 הפחות איך שהקב"ה 45
 מושלל מענין ומושג זה 46
 וזה – בכך יש כבר גם מדה 47
 מסויימת של ידיעה 48
 באלקות; וְאַחֲרֵי־כֵן – 49
 אחרי שיתבונן בפרטי 50
 גדלות ה', יתבונן בְּאַהֲבָה 51
 ה' הַגְדוּלָה וְנִפְלְאוֹת 52
 אֱלֹהֵינוּ, – בני ישראל, 53
 אהבה שהביאה לכמה 54
 פרטי ענינים: לִירֵד – 55
 לדרת, לְמִצְרִים "עֲרוֹת 56
 הָאֶרֶץ", – שם "ירד" כביכול הקב"ה, לְהוֹצִיא נְשָׁמוֹתֵינוּ מִ"כּוֹר 57
 הַבְּרוֹל", שְׁהוּא ה' סִמְרָא־אַחֲרָא רַחֲמָנָא לְעָלָן, – בה היו 58
 בני ישראל שקועים רחמנא ליעלן בהיותם במצרים – והוא 59
 יתברך הוציאנו משם, לְקַרְבְּנוּ אֱלֹוֹ וּלְדַבְּקֵנוּ בְּשִׁמּוֹ מִמֶּשׁ, 60
 והוא וְשִׁמּוֹ אַחֲרֵי, – ועל ידי היותנו דבוקים בשמו התדבקנו בו 61
 יתברך. דְּהֵינּוּ, – כלומר: שְׁרוּמָמְנוּ מִתַּכְלִית הַשְּׁפָלוֹת 62
 וְהַטְּמָאָה לְתַכְלִית הַקְּדוּשָׁה, וְגִדְלָתוֹ יִתְבַּרַךְ שְׁאִין לֵה קִין 63
 וְתַכְלִיתוֹ, – ואחרי שיבין במפורט את גדלות הקב"ה, ולאחרי 64
 שיתעמק באהבת הקב"ה הגדולה לבני ישראל – אֲזִי כְּמִים 65
 הַפְּנִים אֶל הַפְּנִים" – הרי "לב האדם לאדם", הלב, האהבה 66
 שחש אדם לזולתו, מעוררת אהבה חוזרת מהזולת אליו; כך גם 67
 בענינו, האהבה שהראה ומראה הקב"ה לבני ישראל, תשפיע 68
 "כמים הפנים לפנים", שֶׁתִּתְעוֹרֵר הָאֲהָבָה בְּלֵב כָּל מִשְׁכָּל 69
 וּמִתְבּוֹנֵן פְּעִינָן זֶה בְּעִמְקָא דְלָבָא, – בעומק הלב, לְאַהֲבָה אֶת 70
 ה' אֲהָבָה עֲזָה, וּלְדַבְּקָה בּוֹ בְּלֵב וּנְפֶשׁ, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר 71
 בְּמִקּוּמָה בְּאַרְיֻכּוֹת. 72
 – היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים", והוא 73
 בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ו עד מ"ט. 74

ליקוטי חלק שני אמרים

1 החומר להכניעו ולזככו. כְּמוֹ שֶׁפָּתַח בְּרֵאשִׁית חֲכָמָה שְׁעַר
 2 הָאֲהָבָה. – שאהבה כזו קשורה במדרגה של נשמה דוקא –
 3 על-כּל-פנים מובן, שעל אהבה זו לא מתאים לומר שהאדם
 4 יפעל וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה;
 5 הוא יכול רק להכשיר
 6 ולזכך את עצמו, כך
 7 שהאהבה שמהנפש
 8 תתגלה בתוכו, וכן אין
 9 ביכולת כל אחד להגיע
 10 לכך. וְהַשְׁנִיָּה, – הבחינה
 11 השנייה של אהבה היא
 12 אֲהָבָה שֶׁכָּל אָדָם יוֹכֵל
 13 לְהַגִּיעַ אֵלֶיהָ, – כל אדם
 14 יכול להגיע למדרגת
 15 אהבה זו, – כיצד? –
 16 בְּשִׁיתְבּוֹנֵן הֵיטֵב בְּעִמְקָא
 17 דְלָבָא – בעומק הלב,
 18 שההתבוננות היא באופן
 19 שהיא באה בלב, בְּדַבְּרִים
 20 הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאֲהָבָה לֵה' בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל. – ישנם ענינים
 21 המעוררים את האהבה (השנייה) להקב"ה בלב יהודי – וכאשר
 22 הוא יתבונן בענינים אלה – הֵן דְּרֵךְ בְּלָל, – גם כשהוא מתבונן
 23 באופן כללי, כִּי הוּא – הקב"ה, חֵינּוּ מִמֶּשׁ, – הערת כ"ק
 24 אדמו"ר שליט"א: "כמבואר לעיל פמ"ד", וְכֹאשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב
 25 אֶת נַפְשׁוֹ וְחַיּוֹ – כִּן יֹאהֵב אֶת ה', כֹּאשֶׁר יִתְבּוֹנֵן וַיִּשִּׁים
 26 אֶל לְבוֹ כִּי ה' הוּא נַפְשׁוֹ הָאֱמֵתִית וְחַיּוֹ מִמֶּשׁ, – שהרי
 27 הקב"ה הוא הנפש והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה הוא חיו
 28 האמיתיים – לכן ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה להקב"ה,
 29 כאהבת האדם לנפשו ולחיו, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח בְּאַחֲרֵי עַל פְּסוּק:
 30 "נַפְשִׁי אוֹתִידָּ וְגו'". – הזהר מפרש, ש"נפשי" הכוונה על הקב"ה:
 31 "נפשי", מפני שאתה, ריבונו של עולם, הוא נפשי וחיי, לכן
 32 "אוֹתִידָּ", אני אוהב אותך ומתאוה לך. וְהֵן דְּרֵךְ פְּרָט, – וגם
 33 כשיתבונן באופן פרטי – "כמבואר לעיל פמ"ו" – הערת כ"ק
 34 אדמו"ר שליט"א, שֶׁשִּׁיבִין וַיִּשְׁכָּל בְּגִדְלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי
 35 הַמַּלְכִּים הַקְּדוּשִׁים הָיוּ דְרֵךְ פְּרָטִית – כגון, בפרטי גדלות
 36 האלקות, שהקב"ה הוא "ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין,
 37 וכולא קמיה כלא חשיבי" – הרי כשיתבונן בפרטי הגדלות,

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכ"ז הוא ענין כללי – חיים ואהבת חיים. ואין שייך בזה (כ"כ) חילוקי דבקות ופרטים וכו'". 6.
 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה – עיין פמ"ו".

יום שלישי ה' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, והנה ענין אהבה זו... עד עמ' עו, שית' במקומה.

ליקוטי חלק שני אמרים

לעיל, שהיא שלהבת העולה מאליה, – ואין היא אהבה
 שיוצרים אותה, לא שיש לשון ציוי ומצוה כלל, ולא עוד,
 – לא זו בלבד שמדריגת אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור
 עלידי התבוננות, שלכן לא מתאים לגביה לשון ציוי, אלא
 שהיא – אהבה זו היא
 מתן שכר של צדיקים,
 למען מעין עולם הבא
 בעולם הזה, – העולם
 הבא הוא הרי הענין של
 "נהנין מזיו השכינה" –
 תענוג מאלקות, ומזה
 נהנים צדיקים בעולם הזה,
 באהבה זו, שעליה – על
 מדריגת אהבה זו,
 נאמר¹²: "עבודת מתנה
 אתן את כהנתכם"¹³, –
 שישנו אופן עבודה שבא
 כמתנה מלמעלה, כמו שיתבאר במקומה – היכן שמדובר
 אודות מדריגת אהבה בתענוגים. להלן מסיים רבנו חזקן את
 אשר התחיל להסביר במה מתבטאת מעלת "חנוך לנער על פי
 דרכו", עד ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה", כלומר, כש"זקין",
 כשיגיע למדריגה עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא
 ענין של "חנוך לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי
 הביאור בקצרה הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה
 עלידי התבוננות, היא בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של
 "נער" שכל אחד יכול להגיע אליה) בהשוואה למדריגה
 העליונה יותר של אהבה, שהיא עצמותית ותמימית (והשייכת
 לצדיקים בלבד) – הרי יש בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם
 כשנמצא במדריגת צדיק, הכוללת מדריגת האהבה העליונה
 יותר – עליו להודק גם אז לאהבה של "חינוך" הבאה עלידי
 התבוננות. שכן, גם בצדיק יכול להיות אי-פעם, שהמדריגה
 העליונה שלו באהבה בתענוגים לא תהיה אצלו בגילוי; במיוחד
 משום שכשעולים ממדריגה למדריגה, נדרש, לפני שמגיעים
 למדריגה העליונה יותר, לסגת מהמדריגה הקודמת, וזאת כדי
 שהיא לא תפריע להגיע למדריגה העליונה יותר – ואז,
 כשחסרה לו המדריגה שלו באהבה, הוא עובד את ה' במה
 שנשאר לו ממדריגת האהבה הראשונה שלו, האהבה של
 "חינוך" הבאה עלידי התבוננות, בה "התחנון" לפני שהגיע
 למדריגת צדיק.

והנה, ענין אהבה זו – האהבה הבאה מהתבוננות, רצה
 משה רבנו עליו השלום למע – לטעת, בלב כל ישראל,
 בפרשתו: "ועתה ישראל וגו'", בפסוק: "הן לה' אלהיך
 השמים וגו'", – בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה' ובפסוקים
 הבאים אחריו מובאים
 ענינים המראים על
 אהבתו הגדולה של
 הקב"ה לבני ישראל: רק
 באבותיך חשק וגו',
 ומלתם וגו', בשבעים
 נפש וגו', – ירדו אבותיך
 מצרימה ועתה שמך ה'
 אלקיך ככוכבי השמים
 לרוב, דבר הדורש, כפי
 שהפסוק אומר להלן, את
 הענין של: ואהבת וגו'¹⁴.
 – להגיע לאהבה ה'. ולכן
 סים דבריו – בפרשה זו, על אהבה זו: "אשר אנכי מצוה
 אתכם לעשותה"¹⁵, – שלכאורה לא מובן, כיצד מתאים לומר
 על אהבה – שהיא רגש שבלב – לשון עשייה? – אלא, מפני
 שמדובר על אהבה הבאה מהתבוננות, עליה מתאים הלשון
 "לעשותה", משום, שהיא אהבה עשויה בלב, עלידי הבנה
 והדעת – ההבנה והעמקה, בדברים המעוררים את האהבה.
 – ברם, לכאורה אפשר לשאול: מכיון שיש לעורר אהבה זו
 עלידי התבוננות, היה על הפסוק להורות בתחילה שצריכים
 להתבונן? מעיר רבנו חזקן מיד, שאכן: ועל זה צוה כבר תחלה
 – בפרשה ראשונה של "קריאת שמע": "והיו הדברים האלה
 אשר אנכי מצוה היום על לבבך"¹⁶, כדי שעלידיה תבא
 לאהבה את ה', בראיית – כפי שמובא ב'ספרי' על פסוק
 וזהו, והנה, על אהבה זו השנית – הבאה מהתבוננות, שיש
 לשון מצוה וציוי, – כלשון הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם
 לעשותה לאהבה". שהרי, לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי
 אהבה זו בלשון של ציוי, כיוון שאהבה היא הרי רגש הלב,
 וממה נפשך: אם יש לו רגש זה, מיותר הרי הציוי; ואם חסר לו
 רגש זה, מה יועיל הציוי? – ברם, לגבי אהבה זו מכיון שהיא
 באה מהתבוננות, מתאים להשתמש בלשון ציוי: ציוי שיתבונן
 ויעורר את האהבה. דהיינו – כלומר, כוונת הציוי היא: לשום
 לב ודעתו בדברים המעוררים את האהבה. אבל פאהבה
 ראשונה, – לגבי מדריגת האהבה הראשונה אודותה דובר

7. עקב י, יב – יד – טו – כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואתחנן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"י מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך – מה מוסיף בזה על מש"נ (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל". 12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה כעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רס"ח".

יום רביעי ו' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, אך הנה ידוע... עד עמ' עו, יתברך וית'.

שלו, הוא למעלה מכל האדם בעבודתו, כי נשאר בה –
בעבודתו, בחינת רשימו – רושם, ממדרגתו הראשונה. אך
עקרה – עיקר עבודתו באה אז מאהבה שנתחנך והרגל בה
מנעוריו, במרם – לפני, שהגיע למדרגת צדיק. – ולמדרגה
העליונה יותר של אהבה;
שאו היתה עבודתו
באהבה הזאת הבאה
מהתבוננות, האהבה של
ה"חנוך" – הנה גם כעת
עיקר עבודתו הוא באהבה
זו. וזהו שכתוב: "גם כי
יזקין וגו'". – מ"דרכו", בה
מחנכים את ה"נער". – לא
נאמר "גם בזקנתו לא יסור
ממנה", שגם כשיהיה
קשיש לא יסור מהדרך בה
נתחנך, אלא כתוב "כי
יזקין" – כשהוא בתהליך

של התבגרות כלומר: בהליכתו ועלייתו ממדרגה למדרגה,
ובחיותו בין מדרגה אחת לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך
של התבגרות ושל התעלות למדרגה עליונה יותר) – לא יסור
אז מהדרך (מהאהבה) בה נתחנך בנערותו. והנה, ראשית
הדברים המעוררים האהבה והיראה ויסודן – אהבה ויראה
הן הרי, כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה', וראשית ויסוד
האהבה והיראה¹⁷, היא האמונה הטוהרה ונאמנה ביהודו
ואחדותו יתברך ויתעלה: – "אחדות" היינו מה שכל
הנבראים מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. – אמונה טהורה,
היינו ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל
ונתפסים בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה
לתפוס מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס
ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי
"כל חוש תופס מוחשו"; על שכל "לקחת" ענינים של שכל, ועל
אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיוון שבענינים
שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם – אין זו
אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן להבנה,
והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, אז היא אמונה טהורה.
כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל יכול וצריך
להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה, צריכים
איפוא להסביר את הענינים שביכולת השכל להבנם, כדי
שהאמונה תהיה טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה מהבנה.

אך הנה ידוע, למעלה מכל האדם בעבודתו, כי נשאר בה –
בעבודתו, בחינת רשימו – רושם, ממדרגתו הראשונה. אך
עקרה – עיקר עבודתו באה אז מאהבה שנתחנך והרגל בה
מנעוריו, במרם – לפני, שהגיע למדרגת צדיק. – ולמדרגה
העליונה יותר של אהבה;
שאו היתה עבודתו
באהבה הזאת הבאה
מהתבוננות, האהבה של
ה"חנוך" – הנה גם כעת
עיקר עבודתו הוא באהבה
זו. וזהו שכתוב: "גם כי
יזקין וגו'". – מ"דרכו", בה
מחנכים את ה"נער". – לא
נאמר "גם בזקנתו לא יסור
ממנה", שגם כשיהיה
קשיש לא יסור מהדרך בה
נתחנך, אלא כתוב "כי
יזקין" – כשהוא בתהליך

של התבגרות כלומר: בהליכתו ועלייתו ממדרגה למדרגה,
ובחיותו בין מדרגה אחת לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך
של התבגרות ושל התעלות למדרגה עליונה יותר) – לא יסור
אז מהדרך (מהאהבה) בה נתחנך בנערותו. והנה, ראשית
הדברים המעוררים האהבה והיראה ויסודן – אהבה ויראה
הן הרי, כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה', וראשית ויסוד
האהבה והיראה¹⁷, היא האמונה הטוהרה ונאמנה ביהודו
ואחדותו יתברך ויתעלה: – "אחדות" היינו מה שכל
הנבראים מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. – אמונה טהורה,
היינו ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל
ונתפסים בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה
לתפוס מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס
ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי
"כל חוש תופס מוחשו"; על שכל "לקחת" ענינים של שכל, ועל
אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיוון שבענינים
שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם – אין זו
אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן להבנה,
והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, אז היא אמונה טהורה.
כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל יכול וצריך
להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה, צריכים
איפוא להסביר את הענינים שביכולת השכל להבנם, כדי
שהאמונה תהיה טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה מהבנה.

14. משלי כד, טז. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדוגמא דר"ז צם דלישכח בכלי כו' (ב"מ פה, א)". 16. תהלים לו, כד. 17. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"מ (קצת) הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפ"ז זהו סותר הנ"ל – שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך,
דאמונה, ובפרט – טהורה), או ע"י האהבה העליונה – (דרך באבותיך גו'). – וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביהודו כו' (יחז"ע
ויחז"ת וכו'). שבא לבארם עתה) ואין מעוררת האהו"ר כו'? ע"י הבינה ודעת ככ"ז (ושאעפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'.
ולפ"ז הפי': 'ראשית הדברים' – שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' – כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'. והוא ע"ד

- 1 בראשית - בתחילת בריאת העולם, היתה - הארץ, חוזרת
2 לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש -
3 שאז הרי לא היתה קיימת
4 שום מציאות של ארץ, כך
5 לא הייתה קיימת גם עתה
6 שום מציאות של ארץ. 2
7 וזהו שכתב, הארץ וז"ל, 3
8 שגם בדומם ממש, כמו 4
9 אבנים ועפר וימים, - 5
10 בהם לא נראית שום חיות
11 ושום רוחניות, יש בנחית
12 נפש וחיות רוחנית. דהיינו, - איזו חיות רוחנית ישנה
13 ב"דומם", מאחר שגם החיות שקיימת ב"צומח", איננה נמצאת
- 14 בז- זו נחיתת התלבשות אותיות הדבור, מעשרה מאמרות
15 המחיות ומחיות את הדומם, להיות - שיהא הדומם יש
16 מאין ואפס שלפני ששת
17 ימי בראשית - שבמקום
18 המצב שלפני ששת ימי
19 בראשית שאז לא היתה
20 קיימת שום מציאות של
21 "דומם", אלא רק "אין
22 ואפס" - תהיה עכשיו
23 מציאות של "דומם",
24 באמצעות האותיות של
25 "עשרה מאמרות" - ואם כן, האותיות של "עשרה מאמרות" הן
26 הנפש והחיות הרוחנית של ה"דומם".

שער היחוד והאמונה

בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש וז"ש הארץ וז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחנית דהיינו בחי' התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' המחיות ומחיות את הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית

יום שישי ח' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 152, ואף שלא הוזכר שם... עד עמ' עז, כולא חד.

- 27 ואף שלא הוזכר שם "אבן" בעשרה מאמרות שבתורה, -
28 כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של
29 "עשרה מאמרות" שבתורה? אף-על-פי-כן נמשך חיות לאבן
30 - מ"עשרה מאמרות", על-ידי צירופים וחילופי אותיות, -
31 אות אחת מחליפה את
32 השניה, לדוגמה: האות
33 אל"ף מתחלפת באות
34 ה"א, כי שתייהן הן ממוצא
35 אחד, וכדומה, 9
36 המתגלגלות בר"א
37 שצירופים פנים ואחור, - 11
38 המתגלגלות ומתחלפות
39 לפי מאתים שלשים
40 ואחד אופנים, באופן של
41 פנים ואחור", 7, כמו
42 שכתוב ב"ספר יצירה", 16
43 עד שמשתלשל מעשרה
44 מאמרות ונמשך מהן
45 צירוף - האותיות המהוות
46 שם "אבן", והוא - 20
47 צירוף האותיות
48 המשתלשלות מ"עשרה
49 מאמרות" ומצטרפות
50 למלה "אבן", הן חיות

שער היחוד והאמונה

ואף שלא הוזכר שם אבן

בעשרה מאמרות שבתורה אעפ"כ נמשך חיות לאבן

ע"י צירופים וחילופי אותיות המתגלגלות בר"א שצירופים

פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה

מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של

האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים

בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלו

ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י

חילופים ותמורות האותיות בר"א שצירופים עד שמגיעות

ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי

הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן

שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי'

הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י

שיוורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה

ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגמטריאות

שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש

ולתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו

- 51 של האבן, וכן בכל הנבראים שבעולם, השמות שנקראים
52 בהם - הנבראים, בלשון הקדש - לשון הקודש היא הלשון
53 שבה נברא העולם - והשמות בלשון הקודש של הדברים
54 קשורים למחותם - שלא כמו בשפות אחרות, שהן שפות
55 הסבמה בלבד, שבני אדם החליטו לקרוא לדבר מסויים בשם
- 56 מסויים - הרי השמות בהם נקראים הנבראים בלשון הקודש -
57 הן הן אותיות הדבור, המשתלשלות ממדרגה למדרגה
58 מעשרה מאמרות שבתורה, על-ידי חילופים ותמורות
59 האותיות בר"א שצירופים, עד שמגיעות ומתלבשות באותו
60 נברא להחיותו. לפי
61 שאין פרטי הנבראים -
62 (לא) הנבראים הכלליים
63 כמו שמים, ארץ, או שמש
64 וירח, אלא) הנבראים
65 הפרטיים, אינם יכולים
66 לקבל חיותם מעשרה
67 מאמרות עצמן
68 שבתורה, שהחיות
69 הנמשך מהן - מ"עשרה
70 מאמרות" עצמן - גדול
71 מאד מבחינת הנבראים
72 פרטיים, - מלהיות
73 החיות של הנבראים, ואין
74 כח בהם - בנבראים
75 הפרטיים, לקבל החיות,
76 אלא על-ידי שיוורד
77 החיות ומשתלשל
78 ממדרגה - שלה,
79 למדרגה פחותה ממנה,
80 - וירידה זו נעשית על-ידי חילופים ותמורות האותיות,
81 וגמטריאות שהן חשבון האותיות, - החיות היא לא רק
82 על-ידי חילוף אות אחת בשניה, אלא גם על-ידי חישוב חשבון
83 האות, עד שיוכל - שתוכל החיות, להתצמצם ולהתלבש
84 ולהתהוות ממנו - מהחיות, נברא פרטי. וזה שמו אשר

- 1 יִקְרָאוּ לוֹ - השם שקוראים לנברא, בְּלִשׁוֹן תַּקְדֵּשׁ, הוא
2 כְּלִי לַחַיִּית הַמְצֻמָּצֵם בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁם זֶה, שֶׁנִּשְׁתַּלְשַׁל
3 מַעֲשֶׂה מַאֲמָרוֹת
4 שֶׁבְּתוֹרָה, שִׁישׁ בָּהֶם -
5 ב"עשרה מאמרות", בַּח
6 וְחַיִּית לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין, 2
7 וְלַחַיִּיּוֹת - אֵת ה"יש" 3
8 הַנִּבְרָא, לְעוֹלָם, - מדוע 4
- 9 יֵשׁ בָּהֶם כַּח זֶה? - הרי זה מפני דְּאוֹרֵי תֵּא וְקִדְשָׁא בְּרִידָהּ הוּא
10 - התורה והקדוש בְּרִידָהּ הוּא כֵּלָא תָד - הם כולם אחד.
11 וכשם שיש בכוחו של
12 הקב"ה לברוא יש מאין,
13 כֵּךְ יֵשׁ ל"עשרה
14 מאמרות" שבתורה הכוח
15 והחיות לברוא "יש"
16 מ"אין".
- שער היחוד והאמונה**
- בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה
שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח
וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא
וקב"ה כולא חד:

יום שבת קודש ט' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עז, פרק ב והנה מכאן... עד עמ' 154, הבריאה.

- 17 פָּרָק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא
18 כל נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיותו מחדש.
19 שכן, אם הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך
20 הנברא ל"אין ואפס", הוא היה מתבטל ממיציאותו, כפי שהיה לפני
21 שנברא.
22 וְהֵנָּה, מִכָּאן - ממה
23 שהוסבר עד עתה, שהכוח
24 האלקי שברא את הנברא
25 חייב להתקיים תמיד
26 בנברא, לברוא ולהחיותו
27 מחדש, תְּשׁוּבַת הַמִּינִים
28 - התשובה למינים, וְגִלּוֹי
29 שֶׁרֶשׁ מְעוֹתָם, - של
30 המינים. הכוונה ב"מינים"
31 כאן, היא לא לאלה
32 שכופרים בחידוש העולם,
33 שהעולם נברא על-ידי
34 הבורא - בכך הם מודים,
35 אלא הַכּוֹפְרִים בְּהִשְׁגָּחָהּ
36 פְּרִמִּית וּבְאוֹתוֹת
37 וּמוֹפְתֵי הַתּוֹרָה, - הם
38 כופרים בכך שהקב"ה משגיח בהשגחה "פרטית" על כל נברא
39 ויצור, וכופרים גם באותות ובמופתים הכתובים בתורה; מדוע
40 הם אכן כופרים בכך, למרות שהם מודים שהקב"ה ברא את
41 העולם? הרי זה מפני שְׁמוֹעִים בְּרִמְיוֹנָם תְּבוּזָב, - הם טועים
42 בהשוואתם הכוחות והם טועים גם בנוסף לכך. שכן, גם לפי
43 השוואתם הכוחות צריך להיות אחרת מכפי שהם חושבים, כפי
44 שמוכן מזהסבר הבא: שְׁמִדְמִין - שהם משווים מַעֲשֶׂה ה'
45 "עֲשֵׂה שְׁמִים וָאָרֶץ" לַמַּעֲשֶׂה אֲנוֹשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו, כִּי בְּאֲשֶׁר
46 יֵצֵא לַצּוּרָה כְּלִי - כשכלי יוצא מתחת ידי האומן, שׁוֹב אֵין
47 תְּכִלִּי צָרִיף לִידֵי הַצּוּרָה, כִּי - שהרי, אֵפֶּה שִׁנְדִּיו - של האומן,
48 מְסַלְקוֹת הֵימָנוּ - מהכלי, וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּשׁוֹק - תְּכִלִּי קֶנֶם
49 בְּתַבְנִיתוֹ וְצִלְמוֹ מִמֶּשׁ בְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִיֵּדֵי הַצּוּרָה, כִּךְ מְדַמִּין
50 - משווים, הַסְּכִלִּים הָאֵלּוּ מַעֲשֶׂה שְׁמִים וָאָרֶץ. - שאחרי
51 שהקב"ה ברא שמים וארץ, אין הם צריכים להזדקק יותר,
52 חלילה, להקב"ה, בוראם, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית
53 ובאותות ובמופתים שבתורה המראים שהקב"ה משגיח על
- הנבראים ולפעמים גם משנה, על-ידי נסים ומופתים, את טבע
הנבראים. אֵפֶּה טַח מְרָאוֹת עֵינֵיהֶם, - את, הַהִבְדֵּל הַגָּדוֹל
שֶׁבֵּין מַעֲשֶׂה אֲנוֹשׁ וְתַחבּוּלוֹתָיו, שֶׁהוּא - מעשה האנוש, יֵשׁ
מִיֵּשׁ, - מדבר שכבר קיים יוצר האדם יצירה נוספת, כפי המשל
המובא להלן, על כלי
הנוצר מחתיכת כסף,
שהכסף הוא דבר שכבר
קיים, רַק שֶׁמִּשְׁנָה -
האומן את הַצּוּרָה
וְתַחבּוּלָהּ - של החומר:
מִתְּמוֹנֶת תְּחִיבַת כֶּסֶף
לְתַמּוֹנֶת כְּלִי, - הרי כיוון
שלא יצר כאן מציאות
חדשה, שהרי המציאות,
החומר של הכלי, היתה
קיימת גם לפני עשיית
הכלי; וגם הצורה
והתבנית של הכלי שיצר
האומן מחתיכת הכסף,
אין בהם באמת משום
חידוש בכסף, כי מציאות
הכסף נבראה כך, שהיא ניתנת לעיצוב בכל מיני צורות ותבניות
של כלים - הרי שהאדם לא חידש חידוש מהותי במציאות
הכסף, ולכן אין הכלי, אחרי יצירתו, צריך להזדקק לידי האדם
שיצר אותו - ואילו ה"מינים" אינם רואים כיצד אי אפשר
להשוות יצירת כלי - לַמַּעֲשֶׂה שְׁמִים וָאָרֶץ, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאֵין.
- לפני שנבראו השמים והארץ, הם היו אין ואפס, הם לא היו
קיימים כלל, ועם התהוותם הם נעשו בבחינת "יש" דבר ממשי
- הרי שנתחדש כאן דבר חדש שלא היה קיים מקודם כלל.
ומכיוון שנוצרת כאן יצירה מהותית חדשה - יסביר להלן - מן
ההכרח, איפוא, שהכוח שיצר חידוש זה יהווה תמיד את
החידוש, שאם לא כן - יתבטל הדבר ממיציאותו. וְהוּא -
בהתהוותם של שמים וארץ "יש מאין", פֶּלֶא גָדוֹל יוֹתֵר
מִקְרִיעַת יָם סוּף עַל-יְדֵי מִשְׁלַל, - שהיתה על-ידי שְׁהוֹלֵךְ
ה' אֵת הָיִם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל תְּלִילָה - כלומר, הכוח
שבקע את הים התלבש ברוח הקדים וַיִּבְקַע הַיָּם, וְנִצְבּוּ
כְּמוֹ נֶד וּכְחֻמָּה, - שלא זו בלבד שהמים לא המשיכו

מציאות חדשה "יש מאין", דבר חדש שלא היה לפני כן
בנבראים, אלא רק שינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן הטבע להיות
ניגרים, לטבע של עמידה כחומה – ואף-על-פי-כן יש בכך משום
פלא-חידוש גדול, עד שלשם כך מוכרח הכוח מחדש לברוא

תמיד את החידוש (ובאם
לאו – מתבטל החידוש

מיד), הרי מכל-שכן וקל-
וחומר שבחידוש של "יש
מאין", שזה התהוותם של
כל הנבראים, על הכוח
האלקי שברא אותם,
לברוא את החידוש תמיד
ובלי הפסק, שיהיו "יש"
ולא יחזרו ל"אין" כלפני
בריאתם – הרי שגם לפי
ההשוואה הכוחית, מה
שהמינים מדמים מעשה

שמים וארץ ("יש מאין") ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש",
צריכים לומר שגם בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של
חידוש (כמו מטבע המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה
כחומה) מוכרח הכוח לחדש זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו
כבר מחייב, שהכוח האלקי שברא את הנברא חייב לעמוד תמיד
בנברא ולברוא אותו תמיד בלי הפסק, כך, שנוסף על הכוב
שבהשוואתם, הם גם טועים, בחשבם שהכוח המחדש אינו
מוכרח לעמוד תמיד בחידוש – ואם בקריעת ים סוף, שינוי "יש"
אחד לשני בלבד, מן ההכרח שהכוח המחדש יברא את החידוש
תמיד ובלי הפסק – וְכֵן לִשְׁכַּח וְכֵן לִשְׁכַּח בְּבִרְיָאָה – הנבראים,
יֵשׁ מֵאֵין, שֶׁהֵיָא לְמַעַלָּה מִהַטְּבַע, וְהַפְּלָא וְפִלָּא יוֹתֵר
מִקְרִיעַת יָם סוּף, עַל־אֲחַת־בְּמֵהָ וְכֵן שֶׁהַסְתַּלְקוּת בֶּחַ
הַבִּרְאָה מִן הַנִּבְרָא חֲסִדִּים וְשִׁלּוּם – יֵשׁוּב הַנִּבְרָא לְאֵין וְאִפְסָ
מִמֶּשׁ. אֲלָא צָרִיךְ לְהוֹיֵת בֶּחַ הַפּוֹעֵל – המהווה את הנברא,
בְּנִפְעָל – בנברא. תָּמִיד, לְהַחְיּוֹתוֹ וְלִקְיִימוֹ. וְהֵן הֵן בְּחִינַת
אוֹתוֹת הַדְּבִר מְעֻשָּׂה מֵאֲמֵרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָאוּ – הנבראים.
לכן אומר הפסוק: "לעולם הוי' דברך נצב בשמים" – הדיבור,
שהוא הכוח האלקי שברא את הנברא, מוכרח לעמוד תמיד
בנברא לברוא אותו ולהחיותו מחדש* וְעַל זֶה נִאֲמַר: – על מה
שדובר לעיל, שהחיות האלקית שבראה את הנברא מוכרחת
לעמוד תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, אומר הפסוק:
"וְאֵתָה מְחִיָּה אֵת בָּלֵם" – אתה מחיה את השמים ואת הארץ
ואת כל הנבראים שבתוכם – הנוכחים בתחילת הפסוק, אֵל תִּקְרִי
מְחִיָּה אֵלָּא מְחִיָּה, – כך נאמר ב"ראשית חכמה" ובש"ל (ה'
מח, ב, ע, א) שלמרות שנאמר "מחיה", אין הכוונה שהקב"ה
מחיה בלבד את הנבראים, שבתחילה ברא אותם ועתה הוא רק

בורימתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה בצורה. וְאֵלֹהֵי הַפִּסְקִין
ה' אֵת הָרוּחַ פָּרַעַע – הָיוּ הַמִּים חוֹזְרִים וְנִגְרִים בְּמוֹדֵר
בְּדִרְבָּם וְכֵן, וְלֹא קָמוּ בְּחוֹמָה בְּלִי סִפְקָה, – כלומר, אין
מקום לחשוב כלל, שהמים היו נשארים עומדים כחומה אחרי

שהרוח היתה מפסיקה
לנשוב עליהם בחזקה,

אלא בודאי היו המים
חוזרים לטבעם וניגרים
מלמעלה למטה. אֵפָה
שֶׁהַטְּבַע הָיָה בְּמִים גַּם
בֵּין נִבְרָא וּמְחֻדָּשׁ יֵשׁ
מֵאֵין, – שבמקום
שמקודם היה "אין", שלא
היה טבע כזה – נעשה
"יש", נתהווה טבע כזה.
כלומר, כפי שמפרש הרבי
שליט"א – שטבע זה במים,

הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא "יש מאין":
לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם נברא במים
הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה
משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר
חדש לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים
להיות ניגרים) ל"יש" שני (לעמוד כחומה) ואף על פי כן, כדי
שהמים יעמדו באופן של חידוש, מן ההכרח שעל הכוח הפועל
חידוש זה, לברוא את החידוש בלי הפסק – הרוח מוכרחה תמיד
ובאופן סדיר לעשות את המים עומדים כחומה – וכשכוח זה
מפסיק לרגע פעילותו זו, מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר
שגם בחידוש של "יש" מ"יש", מן ההכרח שהכוח המחדש לא
יפסיק מלברוא את החידוש. וכלפי מה שדובר שטבע המים
להיות ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא ענין עצמי במים –
כלומר, שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים, מן ההכרח
שעליהם להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו
למשל, הענין מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא,
באופן שעל תפיסת המקום שלו אין בריאה מיוחדת "יש מאין",
אלא עם יצירת נברא הוא ממילא באופן שהוא תופס מקום,
ואילו מה שהמים ניגרים אינו כך), אלא טבע זה עצמו הוא
בריאה "יש מאין" – על כך מביא רבנו הזקן מיד להלן ראייה
ממה שישנם נבראים, כמו קיר, חומה, העומדים מעצמם מבלי
להזדקק לכוח אחר שיחזיק אותם – שֶׁהָיָה חוֹמַת אֲבָנִים נִצְבָּה
מְעֻצָּמָה בְּלִי רוּחַ – שיחזיק אותה, רַק שֶׁהַטְּבַע הַמִּים אֵינוֹ כֵּן;
– ואם למים יש טבע לא להיות עומדים, אלא להיות ניגרים
מלמעלה למטה, הרי שטבע זה הוא בריאה "יש מאין" במים
עצמם, הרי שהכוח האלקי שברוח, לא היה צריך ליצור

(* על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה"מינים" הכופרים במופת התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין זה מכוון אליהם – שהרי אומרים להד"ם – כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר אליבא דאמת – איך שזוהו פלא גדול וכו' [כן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם – אלא שקרי"ס שהולך ה' מוכיחה שאינו]". 1. נחמיה ט, ו.

לפנינת התגלות הכ"ב אותיות עליונות לנביאים, 28
ומתלבשות - האותיות העליונות, בשכלם והשגתם - של 29
הנביאים, במקרא הנבואה, - ולא רק בשכלם ובהשגתם, אלא 30
וגם במחשבתם ודבורם, כמו שכתוב: "רוח ה' דבר בי, 31
ומלתו על לשוני", וכמו 32
שכתב האר"י ז"ל 33
[בשער הנבואה]. - הרי, 34
שקיים למעלה ענין של 35
אותיות, השייכות 36
להתלבש עד במחשבתם 37
ודבורם של הנביאים. 38
וכעין זה - דומה לכך, 39
היא התלבשות 40
האותיות - שלמעלה, 41
בנביאים, בדרךתיב: - 42
כמו שכתוב: "בדבר ה' 43
שמים נעשו, וברוח פיו 44
- נבראו, כל צבאם", - 45
הרי זה ענין של "דיבור" 46
ו"רוח פה", כמו שנבואה הוא ענין של "דיבור" ו"רוח ה'" רק 47
שהיא - מה שהדיבור מתלבש בנביאים, הוא על-ידי 48
השתלשלות רבות ועצומות, עד שיודרות לעשיה גופנית, 49
- בעולם העשיה, שהוא עולם גופני בעל נבראים גופניים מה" 50
שאין-כן השגת הנביאים היא - בעולם באצילות המתלבשת 51
בעולם הנביאה: - וממדרגה עליונה זו, מאיר ומתגלה 52
לנביאים. ברם, על כל פנים, מדובר כאן על האותיות שלמעלה 53
המתלבשות בנבראים להחיותם באופן של התהוות יש מאין. 54

1 נותן להם חיים בלבד, כמו מה שהנשמה נותנת לגוף, אלא
2 הכוונה היא שהחיות גם מחדשת את קיומו של הנברא, דהיינו
3 יש מאין, - דבר קיים מדבר שלא היה קיים, ובלעדי החיות
4 האלקית לא היה הדבר נמצא כלל, ועל-ידי החיות הדבר הוא
5 "יש", דבר קיים. ו"אתה" הן
6 - המלה "אתה" הן
7 פנינת האותיות מאל"ף
8 - האות הראשונה
9 באותיות - ועד תי"ו, -
10 האות האחרונה באותיות
11 - זהו הא' והת' שבמלה
12 "אתה", וזה"א - שבמלת
13 "אתה", היא - רומזת על
14 ה' מוצאות הפה, -
15 חמשת המוצאות של
16 הדיבור, מקור האותיות.
17 - זהו פירוש "ואתה מחיה
18 את כולם", ש"אתה" -
19 האותיות שלמעלה,
20 הבאות מה' המוצאות שלמעלה, מקור האותיות, הן מחיות כל
21 הנבראים באופן של התהוות "יש מאין", שהתהוות "יש מאין"
22 באה בעיקר מצד האותיות, ולא מצד האור המאיר על-ידי
23 האותיות. ואף שאין לו - להקב"ה, דמות הגוף - כיצד,
24 אפוא, אומרים אנו שקיים ענין האותיות למעלה, ואשר מדן
25 דוקא באה ההתהוות "יש מאין"? - הרי מקרא מלא דבר
26 הכתוב: "וידבר ה'", "ויאמר ה'", - ענין של דיבור ושל
27 אותיות, והיא - מה שכתוב "ידבר ה', ויאמר ה'", הכוונה

2. שמואל ב, כג, 3. תהלים לג, ו.

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ז אייר, בו כותב אודות הקישוים שפוגש בעבודת ד', ואשר ההתעוררות
שמתעורר לפעמים לא תמיד באה בהנוגע למעשה בפועל וכו', ושואל שיורו לו איזה ענינים, ושמצד
בריאות הגוף יכול לקבל את הכל.

והנה כבר כתבתי כמה פעמים ולכמה מהשואלים בכגון דא, אשר אין עבודת האדם לבוראו
באופן של נסים ולהראות קונצצין (ורק בהוראת שעה יש גם ענינים כאלו), ולא זהו דרך הנכונה ודרך
השוה לכל נפש, וביחוד דרך סלולה דרך הרבים, ועוד יותר דרך הדרך, וכדרכת רז"ל בענין כגון דא
(ב"ב ק' ע"ב), הנה אין להתפתות ולחפש דרכים עקלקלות, ושאי אפשר להיות בטוח לאן מובילות.

וכללות ההוראה בענין הנ"ל הוא, ע"פ מה שכתוב בתניא פרק כ"ז, ולכן אל יפול לב אדם עליו
וכו', ובהערה שבימינו אלה שנחלשו הדורות, הנה אין עניני תעניות וסיגופים דרך סלולה והוראה לכל,
כי אם במקרים מיוחדים ביותר, ובפרט אברך ישיבה שעיקר ענינו לימוד התורה, הרי מפורסם מרז"ל
בכגון דא שמתענה וכו', ויתייעץ מזמן לזמן עם המשפיע שלו, ויחקוק בלבו מה שנאמר מעט מעט
אגרשנו בכיבוש ארץ ישראל בגשמיות, וה"ה בכיבוש ארץ ישראל הרוחנית, והשי"ת יצליחו.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

יום ראשון

יום ראשון

ג סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: יח"כב.

תניא: פרק נג. והנה . . . -148" ל"ח.

בשהסתפרו בימי הגבלה, קדם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אדוני-אבי-מורי-ורבי [הרשב"ב] נוחה מזה. המעיין בשיטת 'תוספות' דבור-המתחיל "תורה" (שבת פט. א) יבין, שחג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום כפורים.

יום שני

יום שני

ד סיון, מח לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שני עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.

תניא: ובבית שני . . . -148" ברתא.

חג השבועות הוא זמן המקשר לעשות הכל לטובת למוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג, כדגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכפורים.

יום שלישי

יום שלישי

ה סיון, עחה"ש, מט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.

תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:

וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה', און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן 'תורה':

"וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אבל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לבד. זו היתה כל התורה. ה"צמח צדק" באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את 'היום' ואת 'המחר'; אך נחוץ לכך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לבד.

יום רביעי

יום רביעי

ו סיון, א דחה"ש

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה, אין אומרים אקדמות.

שיעורים. חומש: נשא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לה"לח.

תניא: לקוטי אמרים .. הנקרא בשם . . . ואחדותו ית'.

הסתלקות הבעל-שם-טוב – ביום הרביעי א דחג השבועות תק"ך, ומנוחתו כבוד במעזיבוש. אדמו"ר הזקן אמר על זה – יום ד כ בכסלו תקנ"ט בפעטערבורג – ביום הרביעי גטלי המאורות.

יום
חמישי

יום חמישי

ז סיון, ב דחג השבועות [בחו"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תנאי: שער היחוד . . . כולא חד.

גשיאות בפנים:

כְּשֹׁאֲמֵרִים תִּבְּת יִבְרָךְ - הַמִּתְבָּרֵךְ רָאָשׁוּ בְּאֲמָצֵעַ. ה' - מִסֵּב רָאָשׁוּ לִימִינוּ, שֶׁהָיָא שְׂמֵאל הַמִּבְרָךְ. וְיִשְׁמְרֵךְ - בְּאֲמָצֵעַ. יָאֵר - לְשִׂמְאָלוֹ שֶׁהָיָא יְמִין הַמִּבְרָךְ וְכוּ'. שְׁלוֹם - רָאָשׁוּ בְּאֲמָצֵעַ. אֲמִירַת רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם - בְּשַׁעַה שֶׁהַכֹּהֲנִים מְנַגְּנִים דְּוָקָא, אָבֵל כְּשֹׁאֲמֵרִים הַתְּבוּת צָרִיךְ לְשִׁמּוּעַ. כְּשִׁמְנָגִים לְ"וִישָׁם", אֲמֵרִים רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם . . . הַצָּדִיק. כְּשִׁמְנָגִים לְתִבְּת "לך" - וְאִם . . . אֲלִישֶׁעַ. לְ"שְׁלוֹם" - וְכִשָּׁם . . . לְטוֹכָה. כְּשֹׁאֲמֵרִים [הַכֹּהֲנִים] "שְׁלוֹם" - אֲמֵרִים [הַקָּהָל] "וְתִשְׁמְרֵנִי וְתִחְנֶנִי וְתִרְצֶנִי". "אֲדִיר בְּמָרוֹם" אֲמֵרִים אַחֵר עֲנִית אֲמֵן, כְּשֶׁעֲדִין הַטְּלִית עַל פָּנָיו.

יום
שישי

יום שישי

ח סיון, אסרו חה"ש [בחו"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.
תהלים: מד"מח.
תנאי: פרק ב. והנה . . . 154- אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גינונאי של הקב"ה (א צוזאמענקונפט פלאץ, וואו השי"ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי"ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

הָעוֹלָם הַזֶּה הַגָּשְׁמִי הוּא תַּעֲרֻכַת שֶׁל "גִּינוֹנָיָא" שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (מָקוֹם מִפְּגֶשֶׁ, שְׂבוּ ה' יִתְבָּרֵךְ כְּבִיכּוֹל מְזִדְמֵן עִם הָאָדָם בְּחִיר הַנְּבִרָאִים) וְ"גִנַּת אֲגוֹז" [=הַמְּלָה 'אֲגוֹז' עִם הַכּוֹלֵל] (בְּגִימַטְרִיא חֹטָא). וְהֵשֶׁם יִתְבָּרֵךְ מַעֲנִיק בְּחִירָה חֲפְשִׁית לָאָדָם, שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לִבְחֹר בְּעֶצְמוֹ דֶּרֶךְ בְּחַיִּים.

שבת
קודש

שבת

ט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תנאי: וכ"ש . . . 154- הבריאה.

די וועלט דארף האָבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאָר דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי משנה (בעל-פה) איז א "ובלכתך בדרך" דיקער. די משנה משניות וואָס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואָס פאר א פלאץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואָס דער כסדר'דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י בריינגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באַשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואָס מען וועט פארשאַפען דעם בורא עולם ב"ה.

העולם זקוק לטהרת האור. טהרת האור היא רק על ידי אותיות התורה. האותיות שבתורה הן שמירה כללית ושמירה פרטית. חלקת הששה סדרי משנה (בעל-פה) היא "ובלכתך בדרך". המשנה-משניות שישננו אותם היכן שימצאו, באיזה מקום שימצאו – יאירו את הקשר של ישראל עם קודשא-בריך-הוא. משנה היא אותיות נשמה. קשה מאד למצא את המלים להביע את התועלת הגדולה ביותר, בעזרת ה' יתברך, בשמירה הכללית ובשמירה הפרטית, שהחזרה הסדירה של משניות תביא, בעזרת ה' יתברך, וחסרות המלים לתאר את גדל נחת הרוח שיגרמו לבורא עולם ברוך-הוא.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ד אייר, בו כותב אשר התחיל לעיין בספר התניא הק' והתפעל מזה, ועז רצונו לדעת וללמוד עוד חסידות ליובאוויטש.

והנה כבר ידוע פסק המשנה בהמעלות שהתורה (כל חלק ממנה) נקנית בהם, דבוק חברים. ולכן מהנכון שיתקשר עם אנשי אשר בסביבתו, אנשי חב"ד, ובודאי יוכל למצוא חברים ללימוד זה, והרי אין לך דבר העומד בפני הרצון, ובפרט אם - כלשונו - עז הוא.

אלא שגם בתורת החסידות, כמו בכל שאר חלקי התורה תורתנו הק' - נאמרו הוראות רז"ל לא יגעט ומצאת אל תאמין, לא המדרש עיקר אלא המעשה - היינו גם הליכה בהדרכותי ומנהגי, אלא שהסדר בזה הוא הלימוד שמביא לידי מעשה.

ובשאלתו מדוע צריכים ללמוד דוקא תורת חב"ד.

הנה צריך הענין ביאור ארוך שקשה להעלותו על הכתב, ובפרט בלי ידיעה מוקדמת אודות ידיעותיו בשיטה זו. והנקודה היסודית בזה היא - בדוגמת המענה על השאלה, מדוע צריכים ללמוד גם גמרא ולא משנה או תורה שבכתב בלבד, שהמענה על השאלה הזו פשוט, שלימוד הגמרא הוא מוסיף ומבאר ומגלה את הטמון ומרומז במשנה ותורה שבכתב, והוא הדבר בהנוגע לתורת חב"ד - המבארת ומסברת, ובמילא מגלה, הטמון והמרומז בתורת הבעש"ט ותלמידיו, ובפנימיות התורה בכלל, ואם בשנים מלפנים היי לימוד פנימיות התורה שייך (מכמה טעמים) רק ליחיד סגולה, הנה בדורנו זה מצוה לגלות חלק תורה זה, וגם הכרח וכמבואר באגרת הקדש לרבנו הזקן סי' כ"ו מהאריז"ל (ועיין בארוכה בהקדמות תלמידו הרח"ו בשער ההקדמות), ומבואר בארוכה יותר בקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר - אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר - זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, בפרט לאברכים חובשי בית המדרש.

ויהי רצון שרצונו הנ"ל יתגבר על ההעלמות והסתרים ויפעול פעולתו - שיזכה להתקשר באילנא דחי, וכמבואר באגרת הקדש שם מיוסד על מאמר משה רבינו רעיא מהימנא.

בברכה לקבלת התורה בשמחה בפנימיות.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלג

יום ראשון ג' סיון ה'תשע"ז

הנבלה טמאה, אך האדם טהור

וטעם החילוק הוא שבתחילת ההלכה מדבר הרמב"ם לגבי הנבילה עצמה, אימתי היא נחשבת חפץ של טומאה, ועל כך כתב שאם נפסלה מאכילת הכלב, פקעה ממנה הטומאה. אך לגבי נצל, יתכן שאף כי בדבר עצמו אכן יש טומאה, מכל-מקום האדם האוכל את הנצל טהור, כי האדם האוכל נטמא רק אם הוא אוכל בדרך אכילה, ואילו הנצל אין הדרך לאוכלו.

ולכן דייק הרמב"ם וכתב שהאוכל טהור, אף על פי שהנצל עצמו טמא מספק, אבל לגבי טומאת נבלת בהמה שאינה תלויה באכילה, פסק שהיא ספק טמאה.

(אשר לשלמה מונד סי. נמ. וראה חידושי רג"ז על הש"ס סי' תס)

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ג, הלכה יא: נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכל הכלב, הטהרה... והאוכל נצל של נבלת העוף הטהור, הרי זה טהור.

לגבי טומאת נבלת בהמה, פסק הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ג) שנצל (בשר שנימוח ונקרש) הנבלה הרי זה ספק אם הוא מטמא או לא. ויש לתמוה: מדוע אם כן בהלכה זו, לגבי טומאת נבלת עוף, פסק שטהור בוודאי?

ויש ללמוד את ביאור הדברים מדיוק לשון הרמב"ם כאן שבתחילת ההלכה כתב 'נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכול הכלב טהורה' (היינו הנבילה טהורה), ואילו לגבי נצל כתב שהאוכל אותו 'הרי זה טהור' (היינו שהאדם טהור).

יום שני ד' סיון ה'תשע"ז

טומאת עבודה-זרה

בתירה (שם לב, ב) עבודה-זרה הוקשה למת ומטמאה באוהל כמת, והלימוד הוא מהפסוק (תהלים קו, כח) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מותנים" - "מה מת מטמא באוהל, אף תקרובת עבודת כוכבים מטמאה באהל". ומאותו היקש לומדים גם "מה מת אסור בהנאה... אף תקרובת עבודת כוכבים אסורה בהנאה" (רש"י ע"ז שם).

ולדעת רבי יהודה בן בתירה, בקשת יעקב היתה להסיר 'אלקי הנכר' ולהיטהר מטומאה, כי היתה זו עבודה-זרה שלא נתבטלה. ולמה נאמר (וישלה שם) "ויתנו אל יעקב את כל אלקי הנכר... ויטמן אותו יעקב תחת האלה" - והרי ביעור עבודה-זרה הוא באיבוד והשחתה (שריפה, הריסה וכיו"ב) והטמנה וגניזה אינה מועילה (הל' ע"ז פ"ה)? כי דין עבודה-זרה של ישראל אינו כדין עבודה-זרה של גוי, ודי לה בגניזה (ע"ז נב, א) וסובר רבי יהודה בן בתירה שאפילו אם לא עבדה ישראל אלא קנאה, די בגניזה. אך לדעת חכמים, עבודה-זרה שלא עבדה ישראל אינה מתבערת בגניזה, ומוזה שהסתפק יעקב בהטמנה מוכח שביטלוה, וממילא אין זו 'טהרה' מטומאה.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ו, הלכה א: טמאת עבודה זרה - מדברי סופרים, ויש לה רמז מן התורה: "הסירו את אלילי הנכר אשר בתוככם, והטהרו". וכתב ה'חתם סופר' (עבודה-זרה לב, ב):

הרמב"ן (וישלה לה, ד) פירש שמשמעות הפסוק "הסירו את אלקי הנכר... והטהרו" אינה להיטהר מטומאה, כי עבודה-זרה שנתבטלה על ידי גויים מותרת בהנאה (הל' ע"ז פ"ח ה"ח) אלא "יעקב ציוה להסיר אותה לטהרת הקודש שיהיו ראויים לעבוד את השם ולהקריב לפניו קרבן", ואין זה מן הראוי שתהיה עבודה-זרה ביד בניו אפילו שהיא מבוטלת. וזהו כדברי הרמב"ם כאן שטומאת עבודה-זרה היא מדברי סופרים, ואמירת יעקב 'והטהרו' היא "ומן התורה".

[וכן מסופר בגמרא (סנהדרין יב, ב) שבימי חזקיה מלך יהודה נטמאו בני ישראל מעבודה-זרה שעבדו בימי אחז אביו, ועיברו את השנה כדי להיטהר עד הפסח ולהקריב את הפסח בטהרה. וכתבו התוספות (שם ד"ה שעיברו): אף שטומאת עבודה-זרה מדרבנן, יש לומר שבאותה שעה גזרו על טומאה זו]. וזהו לדעת חכמים (ע"ז כט, ב), אך לדעת רבי יהודה בן

יום שלישי ה' סיון ה'תשע"ז

בין 'טבול יום' ל'טבולת יום ארוך'

נגעה בקדשים נעשו 'שני לטומאה'!

וביארנו אחרונים (פני יהושע פסחים יד, ב. שושנים לדוד נדה שם. ועוד) שיש לחלק בין יולדת שהיא 'טבולת יום ארוך' לשאר טבול יום, כדיוק לשון הרמב"ם (בהל' מטמאי מו"מ שם) "במה דברים אמורים שהיא (היולדת שטבלה) כטבול יום - לענין תרומה ומעשר, אבל לקדשים הרי היא כראשון לטומאה". וזאת, כי מאחר שביולדת יש זמן רב בין טבילתה להערב שמש שלה חששו יותר תססיה דעתה, ולענין קדשים החמירו שתהא 'ראשון לטומאה'.

ומוסיף ה'שושנים לדוד' שיסוד החילוק מבוסס על כך שבמסכת מעילה נוקטת המשנה כדעת חכמים שטבול יום

הלכות שאר אבות הטומאות פרק י, הלכה ג: טבול יום שנגע באבלין של תרומה - עשאן שלישי לטומאה... נגע טבול יום במשקין של קדש - טמא, והרי הן רביעי לטומאה.

והקשה ה'תוספות יום טוב' (נדה פ"י מ"ו):

כאן כתב הרמב"ם שטבול יום נחשב 'שני לטומאה' ואוכל של תרומה שנגע בו נפסל ונעשה 'שלישי לטומאה', ולענין קדשים נחשב 'שלישי' ואם נגע בהם נעשו 'רביעי'. ולכאורה דברים אלה סותרים לדבריו בהלכות מטמאי משכב ומושב (פ"ה ה"ד) שיוולדת שטבלה בסוף ימי טומאתה (שבוע בלית זכר ושבויעים בלית נקבה) ועד מלאות ימי טהרה (ארבעים יום לזכר ושמונים לנקבה) היא 'טבולת יום ארוך' ונחשבת 'ראשון לטומאה' ואם

קלד הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

או בטמא מת" (הל' מטמאי מו"מ שם) ונעשו 'שני לטומאה', כי מאחר שבין טבילתה ל'העריב שמש' הוא זמן ממושך, החמירו בה חכמים, אבל בשאר טבול יום סוברים בית הלל כחכמים שאינו מטמא את הקדשים אלא פוטלם ונעשים 'רביעי'.

פוסק קדשים שנגע בהם (ונעשים 'רביעי לטומאה'), ואילו במסכת נדה מביאה המשנה את דעת בית הלל שיוולדת 'טבולת יום ארוך' נחשבת כ'ראשון לטומאה' לקדשים (ועושה אותם 'שני לטומאה')!

ומזה הוכיח הרמב"ם שרק ביולדת 'טבולת יום ארוך' החמירו בית הלל שנגיעתה בקדשים היא "כמי שנגע בנדה

יום רביעי ו' סיון ה'תשע"ז

נטילה בלי כוונה

והרא"ש, הרא"ה בבדק הבית ו, ד) סוברים שאף בנטילה לאכילת חולין אין צריך כוונה. ואת דברי הגמרא בחולין מפרש הרא"ה שדוקא כשנוטל את ידיו בשחרית לצורך כל היום צריך כוונה, כי ללא כוונה יש חשש שעד שעת האכילה יסיח את דעתו, ורק כאשר מכוון בפירוש שנטילה זו תועיל גם לאכילה, אין חוששים להיסח הדעת.

ואף על פי ש'מצוות צריכות כוונה', הרי זה דווקא במצוה שחובה לעשותה, אך מצוה כגון נטילת ידיים לאכילה שהיא רק ברצונו לאכול פת, ואם לא יאכל פת לא יצטרך נטילה, אינה צריכה כוונה (פרי מגדים אור"ח ד משב"ז טו, ספר החיים סי' ס).

ועוד יש לומר, כי צורך כוונה רק במעשה סתמי שלא נראה וניכר בפירוש שנעשה לשם מצוה, אך כשנוטל את ידיו שלוש פעמים רצופות, ניכר שאין זו נטילה לשם רחיצה אלא לשם מצוה ואין צריך כוונה. ועוד שיש פוסקים הסוברים שבכל מצוה שיש בה מעשה אין צריך כוונה, והכוונה נדרשת רק במצוות שאין בהן מעשה (ראה ילקוט יוסף אור"ח ז ע' נט).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יג, הלכה ב: וכן הנוטל ידיו, או הטבילין - צריך פונה אפילו למעשר. וכן המעשר ומעלה צריך פונה; אבל לחלון, אינו צריך פונה.

בענין נטילת ידיים בלא כוונת טהרה, מצינו סוגיות סותרות:

במקום אחד (תגינה יח, ב) אמרו שבנטילת ידיים לחולין אין צריך כוונה, ורק בנטילה לתרומה ולמעשר צריך כוונה. וכן פסק הרמב"ם כאן. אך במקום אחר (חולין קו, ב) אמרו, 'נוטל אדם את ידיו שחרית ומתנה עליהן כל היום כולו', היינו שיוכל לכוון בשעת נטילת ידיים בשחרית שתעלה לו לאכילת לחם בהמשך היום. וכן פסק הרמב"ם בהלכות ברכות (פ"ו הי"ז). ואם כן נטילת ידיים צריכה כוונה גם לחולין!

ונחלקו ראשונים בדבר:

לדעת הרשב"א והר"ן (חולין שם), הסוגיא במסכת תגינה עוסקת במי שנטל ידיו ורוצה לגעת בחולין ולכך אין צריך כוונה, אך נטילת ידיים לאכילת חולין, צריכה כוונה.

אך רבים מהראשונים (רבינו ירוחם נתיב טז ח"ו בשם הראב"ד

יום חמישי ז' סיון ה'תשע"ז

מתי נחשב 'ספק טומאה הבאה בידי אדם'?

הטומאה לא נודעה לו (וכשעירה מכלי לכלי לא ידע שיש שרץ בכלי) אינה חשובה 'ספק טומאה הבאה בידי אדם', ו'דבר שאין דעתו להישאל' ספקו טהור.

וה'מרכבת המשנה' מבאר:

כשעירה מכלי לכלי ונמצא השרץ בכלי התחתון אינו נחשב 'ספק טומאה הבאה בידי אדם', כי יתכן שהשרץ היה בכלי העליון עוד לפני שמילא בו מים ונטמא קודם שהיה ביד האדם. וכיון שלא ידוע מתי נולד הספק (האם היה השרץ בכלי העליון) אין זה 'ספק הבא בידי אדם', כי יתכן שהספק התחיל לפני שבא בידי האדם, וכיון שהוא 'דבר שאין בו דעת להישאל' - הכלי העליון טהור.

והראב"ד עצמו כתב שהכלי העליון טהור מטעם אחר - "אין מחזיקין טומאה ממקום למקום". ולכן כאשר הטומאה נמצאה בכלי התחתון, אין אומרים שהיתה קודם לכן בעליון. ואף לדעת רבי יוחנן שמחזיקים טומאה ממקום למקום, והלכה כמותו (להלן ה"ב), הרי זה רק כשהטומאה נמצאה באותו כלי שהיה במקום הקודם, אבל כשעברה לכלי אחר - אין מחזיקין טומאה מכלי לכלי.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יז, הלכה א: המערה מפלי לכלי, ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור; ואין אומרים 'מן העליון נפל, אלא שמה בתחתון היה, מפני שהן כלים, ואין להם דעת להישאל'.

ספק טומאה ברשות היחיד טמא רק אם כ"שהיה זה שנטמא בספק, יש בו דעת להישאל ולדרוש ממנו מה שאירע לו" (לעיל פט"ז ה"ב), ולכן כשעירה מכלי לכלי ונמצא שרץ בכלי התחתון שעירה לתוכו וספק האם היה השרץ גם בכלי העליון - היות והספק הוא בכלים שאין להם דעת להישאל, הכלי העליון טהור.

והשיג על זה הראב"ד:

'ספק טומאה הבאה בידי אדם', כגון אדם הנושא בידו שרץ, וספק נגע בכלי ספק לא נגע, הרי זה טמא גם אם הנטמא הוא 'דבר שאין בדעתו להישאל' (שם ה"ה) והרי כאן הטומאה באה על ידי האדם?

וה'כסף משנה' תירץ:

'ספק הבא בידי אדם' הוא רק אם האדם יודע שהטומאה בידו (שנשא את השרץ בידו), והספק הוא אם נגע בכלים, אבל אם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלה

מתי מתירים את הספק?

יום שישי ח' סיון ה'תשע"ז

האמור לעיל התערובת מותרת רק אם החתיכה נפלה לים או נאכלה קודם שנודע הספק אבל לאחר שנודע הספק ונאסרה כל התערובת, הרי היא נשארת באיסורה גם אם חתיכה נפלה לים או נאכלה (משל"מ, ד"ה ומכאן ג"ל).

אמנם, ה'משנה אחרונה' חולק על כך וסובר שגם לאחר שנודעה התערובת ונוצר הספק - נפילת חתיכה לים מתירה את התערובת. והראיה, שההיתר הוא רק אם החתיכה נפלה מעצמה או שנאכלה בשוגג, וההבדל בין נפילה מעצמה לנאכלה במזיד שייך רק לאחר שנודעה התערובת ונוצר ספק איסור (כי רק אז ישנו המושג מיד).

ויש הבדל בין שתי ההלכות: ב'שני שבילין', לאחר שנעשו ה'טהרות' ושתייהן לפנינו הרי זו תערובת של 'חד בחד', אחת טמאה ואחת טהורה, וכל אחד מהשניים נחשב כגוף האיסור, ולכן גם אם נאכלה אחת אין להתיר את השניה כי תמיד האיסור קיים לפנינו. אבל בתערובת איסור וברב היתר ('חד בתרי'), מדין תורה האיסור בטל ברוב (גם ב'בריה' ודבר שיש לו מתירין), ואם נפלה חתיכה לים יש להתיר גם לאחר שנודעה התערובת ונוצר הספק, כי כאשר הרוב היתר (ואיסור המיעוט הוא מדרבנן) תולים שהאיסור נפל (משנה אחרונה טהרות פ"ה מ"ג, ד"ה ונאכלו).

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יט, הלכה א: שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ואין ידוע באיזה הלך, ועשה טהרות, ונאכלו... וטהר, והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; ואם קנמות הראשונות - אלו ואלו תלויות.

אם ה'טהרות' (תרומה טהורה) שעסק בהם לאחר שהלך בשביל הראשון נאכלו ואינם, ואחר כך הלך בשביל השני ועסק שוב ב'טהרות' - גם הן טהורות מספק (כדין ספק טומאה ברשות הרבים), כי כאשר דנים על ה'טהרות' השניות יכולים לתלות את הטומאה בראשונות, אך אם ה'טהרות' הראשונות לא נאכלו ושתייהן לפנינו, כיון שאחת מהן טמאה וודאי ואי אפשר לטהר את הודאי, הרי כיון שלא ידוע איזו היא, שתייהן 'תלויות' ואף אחת מהן אינה נאכלת.

ומדייק ה'משנה למלך': ה'טהרות' השניות טהורות מספק רק אם הראשונות נאכלו קודם שנולד הספק בשניות, אבל אם לא נאכלו והספק נולד כאשר שתייהן לפנינו, אזי גם אם אחת ה'טהרות' תיאכל או תישרף - הנשארות אסורות. והנה, נפסק ב'שלחן ערוך' (יור"ד סי' קי"ז): דבר איסור שאינו בטל ברוב, כגון 'בריה' או 'דבר שיש לו מתירין', שהתערב בהיתר, אם נפלה חתיכה מהתערובת לים או נאכלה - הותרה התערובת כי תולים שהאיסור הלך לו. ואולם לפי

אוכל שנפסד - מתי מקבל טומאה?

שבת קודש ט' סיון ה'תשע"ז

— והיינו, שמותר לגרום טומאה לתרומה שאינה 'בת אכילה'. ומקשה הצ"ח (פסחים שם): לשיטת הרמב"ם שאוכל שנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה, מה החידוש שמותר לשרוף פת תרומה שעפשה עם פת טמאה, והרי פת שנפסלה מאכילת אדם אינה מקבלת טומאה?

ומיישב הגאון מטשעבין:

על דברי הגמרא שפת חמץ שעפשה יש לשרפה בערב פסח, מקשה הר"ן (פסחים יג, ב מדפי הרי"ף): מדוע צריך לשרפה, והרי נבילה שאינה ראויה לגר אינה אסורה, ואם כן פת שעפשה ונפסלה מאכילת אדם אין בה איסור חמץ? ותירץ: כשם שהתורה אסרה שאור אף שאינו ראוי לאכילה, כיון שראוי לחמץ בו עיסות אחרות, כך יש בפת שעפשה איסור חמץ כיון שהיא ראויה לחמץ בה עיסות אחרות.

ומטעם זה עצמו, פת שעפשה מקבלת טומאה אף שאוכל אחר הנפסל מאכילת אדם אינו מקבל טומאה - כיון שראויה לחמץ עיסות אחרות (רובב משרים ח"א סי' קכח).

הלכות טומאת אוכלין פרק ב, הלכה יד: קל אכל שנפסד ונסרף, עד שאינו ראוי למאכל אדם - אינו מקבל טמאה.

לדעת הרמב"ם אוכל שנפסד עד שאינו ראוי לאכילת אדם, אף שראוי לאכילת כלב, אינו מקבל טומאה, אך אם קיבל טומאה כשהיה ראוי למאכל אדם, ולאחר מכן נפסל מאכילת אדם - אין הטומאה יורדת ממנו עד שייפסל מאכילת כלב (כסף משנה).

אך לדעת הראב"ד גם אוכל שאינו ראוי לאכילת אדם מקבל טומאה כל עוד שראוי לאכילת כלב, וכן דעת רש"י (פסחים מה, ב ד"ה מטמאה).

והנה, אף שאסור לגרום טומאה לתרומה הראויה לאכילה (ראה סוכה לה, ב ורש"י שם ד"ה שמכשירה), מסתפקת הגמרא (פסחים טו, ב) האם מותר לטמא תרומה טהורה שאינה ראויה לאכילת אדם? ורוצה להביא ראיה מדברי הברייטא האומרת, שפת של תרומה טהורה שעפשה ונפסלה מלאכול לאדם והכלב יכול לאכלה, מותר לשרפה עם פת טמאה בערב פסח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ג' ט' סיון תשע"ז

יום א' ג' סיון ה'תשע"ז

הלכות שאר אבות הטמאות

פרק שלישי

(1) יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה, וכיצד היא טומאתה. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה. ואם חישוב עליה אם צריכה הכשר. תחב כזית נבלת בהמה למקום שנבלת העוף מטמא. הכורך כזית נבלת העוף בחזרת או בסיב ובלעו. הבולע נבלת עוף טהור ואחר שבלעה הקיאה. ואם בלע ממנה אבר שלם ואין בו כזית. ודין הדברים שמצטרפים לכזית עם הבשר בעוף והראויים לאכילה או לשתייה. נבלת העוף שנפסדה מאכילת כלב, ועוף שנטרף ונשחט. נבלת העוף הטמא, ואבר מן החי הפורש ממנה או מן הטהורה.

א. נבלת העוף² הטהור מטמא מן התורה. מפי השמועה³ למדו, שזה שנאמר: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטריפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים - אינו מדבר אלא באוכל נבלת העוף הטהור בלבד, שהוא אסור משום נבלה וטריפה⁴. וכיצד היא טמאתה? אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ולא בשחיית בתוך הפה, אלא בתוך בית הבליעה. שנאמר: וכל נפש אשר תאכל - אינה מטמאה אלא בשחיית בבית הנפש⁵; וזה שנאמר 'תאכל' - לתת שעור לטמאתה בשעור אכילה שהוא כזית. והרי נאמר בה: וכבס בגדיו - מלמד, שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרש ממטמאיו, כמו שבארנו. כיצד? הבולע כזית מנבלת העוף הטהור ונגע בכלים בשעת בליעתו - טמאים ונעשו ראשון לטמאה. היה נוגע באדם ובכלי חרס בשעת בליעתו - לא טמאן, כמו שבארנו בשאר אבות הטמאות. ואחר שבלע אינו מטמא שאר פלים⁶, שהרי הוא ככלי ראשון לטמאה אחר שפרש ממטמאיו, שאף על פי שהוא טעון טבילה והערב שמש⁷ - אינו מטמא פלים⁸.

(2) כל הדינים שבהלכה זו מקורם בתורת כהנים פרשת אחרי פרק י"ב ומובאים במקומות שונים בש"ס. (3) איש מפי איש עד משה רבינו. (4) בתורת כהנים שם הלכה ז: יכול אף נבלת עוף הטמא ... תלמוד לומר "אשר תאכל נבילה וטריפה" ... נבילה שיש לה טריפה יצא עוף טמא שאין לו טריפה (איסור טריפה חל רק על עוף טהור). (5) עיקר הנאת הנפש היא בבית הבליעה. (6) פירוש, אפילו שאר כלים שאינם של חרס. (7) שקיעת החמה. טמא שטבל אינו טהור לכל דבר עד שתשקע החמה ונקרא "טבול יום". (8) מפני שכלים אינם מקבלים טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה.

ב. אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה⁹ לטמא טמאה זו החמורה¹⁰, אלא כיון שבלע ממנה כזית מפל מקום - הרי זו מטמאה בבית הבליעה. חשב עליה לאכילה - הרי זו מטמאה טמאת אכלין¹¹, והרי היא כאכל ראשון לטמאה אף על פי שלא נגע בה טמאה אחרת¹², ואינה צריכה הכשר.

(9) ישנם סוגי אוכלין שאינם מטמאים טומאת אוכלין עד שהאדם יחשוב לאכלם (ראה לקמן) ומשמעו רבינו שנבלת עוף טהור מטמאה בבית הבליעה בלי מחשבה כזו. (10) שמטמאה בגדים. (11) אם נגעה באוכלין - נטמאו, אבל אם לא חישוב לאוכלה אין דינה כאוכלין - מפני שאין דרכם של בני אדם לאכול נבלת עוף. [בעוקצין פרק ג משנה ג שנינו, שלא אמרו דין זה אלא בכפרים, אבל בשווקים שמתאסף שם עם רב, נאכלת (על ידי גויים), ולפיכך מטמאה גם בלי מחשבה מיוחדת. וכן פסק רבינו בהלכות טומאת אוכלין פרק ג הלכה ג]. (12) נידה נא, א: אינה צריכה לא הכשר שרץ ולא הכשר מים. פירוש, מטמאה טומאת אוכלין אפילו לא נגעה בשרץ (או בדבר טמא אחר) ואפילו לא נרטבה באחד משבעת המשקין שמכשירים את האוכלין לקבל טומאה, וטעמו של דבר, מפני שבבית הבליעה היא מטמאה טומאה חמורה לטמא בגדים, וכל דבר שסופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. כתנא דבי רבי ישמעאל שם.

ג. פרה אדמה¹³ ושעירים הנשרפים אינן כן. אף על פי שהן מטמאין המתעסק בהן, אם חשב עליהן לאכילה - צריכין שתגע בהן טמאה¹⁴ ואחר כך יטמאו טמאת אכלין.

(13) יש להוסיף: ופרים. (14) נבלת עוף טהור מטמאה אוכלין בנגיעה אפילו לא נגעה בטומאה, מפני שמטמאה טומאה חמורה בבית הבליעה כל אדם שהוא, אבל פרה ופרים שאינם מטמאים טומאה חמורה כל אדם, אלא את המתעסקים בהם, אינם מטמאים אוכלין אם לא נגעו בטומאה.

ד. כזית מנבלת הפהמה שתחבו בכוש¹⁵ והכנים לתוף מעי האשה מלמטה, או שהכניסו לתוף בליעתו של חברו במקום שנבלת העוף הטהור מטמאה - הרי זה טמא משום נושא¹⁶, לא משום נוגע, כמו שבארנו בתחלת הספר.

(15) בפלך. (16) רבינו לשיטתו, שמשא מטמא אפילו כשלא הזיז את הטומאה ממקומה. פסק כרבא שם, שמקומות אלה דינם כבית הסתרים שמטמא במשא ולא במגע בניגוד לדעת אביי שדינם כבלוע שאינו מטמא כלל.

ה. הפורץ כזית מבשר נבלת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה ובלעו, אף על פי שלא נגע בגרונו -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' ג' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 הָרִי זֶה טָמֵא¹⁷. פָּרְכוּ בְּסִיב¹⁸ וּבָלְעוּ - הָרִי זֶה
2 טָהוֹר¹⁹.

3 יא. נִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר³¹ שֶׁנִּפְסְדָה מִלֵּאכֹל הַכֶּלֶב -
4 טָהוֹרָה. וְכֵן אִם יִבְשֶׁה פֶּתֶרֶס וְאִינָה יִכּוֹלָה לְהַשְׁרוֹת
5 בְּפֹשְׁרֵין מַעַת לַעַת לַחֲזוֹר לְכֻמוֹת שֶׁהִיָּתָה - הָרִי זֶה
6 טָהוֹרָה. וְהָאוֹכֵל נִצְלָל³² שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר - הָרִי
7 זֶה טָהוֹר³³.

17 שדרך אכילה היא. דרכם של בני אדם לאכול בשר
בחזרת, ולכן אין החזרת חוצצת. (18) כעין חוטים רכים
הכרוכים על אילנות. (19) מפני שהטומאה לא נגעה בבית
הבליעה והסיב חוצץ.

3 ו. הַבּוֹלֵעַ נִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר וְאַחַר שֶׁבָּלְעָה הִקְיָאָה
4 קִדְּם שֶׁתִּתְעַכֵּל - הָרִי זֶה אֵינוֹ מִטָּמֵא בְּגִדִים כְּשֶׁתִּצָּא
5 לְגִרוֹנוֹ בְּשַׁעַת שֶׁמְקִיָּאָה; שְׂאִינָה מִטָּמֵאָה בְּבֵית
6 הַנֶּפֶשׁ אֲלָא בְּשַׁעַת בְּלִיעָה, לֹא בְּשַׁעַת שֶׁמְקִיָּאָה.

31 מבואר למעלה פרק א הלכה יג בדין נבלת בהמה.
32 למעלה (שם) כתב רבינו ניצל של בהמה טמא מספק
מפני שבעיניו היא שלא נפשטה, וכאן, בניצל של עוף, פסק
שאינו מטמא מפני שהבעייתו היא בניצל של בהמה בלבד,
וסובר רבינו שניצל של עוף מאוס יותר משל בהמה.

3 יב. עוֹף טָהוֹר שֶׁנִּטְרַף וְנִשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה -
4 שְׁחִיטָתוֹ מִטְהַרְתּוֹ, וְאִפְלוּ נִשְׁחַט בְּעֶזְרָה. וְאִם נִמְלַק
5 וְנִמְצָא טָרֶפֶה - אֵין מְלִיקָתוֹ מִטְהַרְתּוֹ³³. נִמְצָאָה
6 אוֹמֵר³⁴: שֶׁשְׁחִיטָה עוֹף טָהוֹר, בֵּין בַּחוּץ בֵּין בְּפָנִים,
7 בֵּין קִדְּשִׁים בֵּין חֻלִּין - הָרִי זֶה טָהוֹר³⁵; וְהַמּוֹלֵק
8 חֻלִּין בְּפָנִים³⁶ אוֹ שֶׁמְלַק קִדְּשִׁים בַּחוּץ - הָרִי אֵלּוּ
9 מִטָּמֵאִין³⁷ בְּגִדִים בְּבֵית הַבְּלִיעָה.

7 ז. מְעִי שֶׁל נִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר שֶׁבָּלְעוּ, מְקַצְתּוֹ
8 בְּבֵית הַבְּלִיעָה וּמְקַצְתּוֹ בַּחוּץ לְתוֹךְ פִּי: אִם יֵשׁ
9 בְּבֵית הַבְּלִיעָה כְּזֵית - הָרִי זֶה טָמֵא, וְאִם לֹא -
10 טָהוֹר.

11 ח. בָּלְעָה²⁰ מִמֶּנָּה אֵיכָר שְׁלֵם שְׂאִין בּוֹ כְּזֵית - אֵינוֹ
12 מִטָּמֵא. אִפְלוּ נִטְל צְפוֹר וְאֶכְלָה: אִם יֵשׁ בָּהּ כְּזֵית
13 - נִטָּמֵא, וְאִם לֹא - טָהוֹר.

33 בין בפנים ובין בחוץ. (34) יוצא מזה. (35) ואף על
פי שקדשים טעונים מליקה מפני שהשוחט עוף קדשים
בחוץ חייב כרת (שם קז, א) הרי החשיבה תורה את שחיטת
העוף בחוץ ולפיכך מטרתו מידי נבילה גם בפנים, שבפנים
ובחוץ דינם שווה בכל ענייני טומאת נבלת העוף. (36) וכל
שכן בחוץ, שלא מצאנו שם מליקה בכלל. (37) משנה שם
סח, א. והטעם, מפני שאין מליקה מועילה לחולין בשום
מקום, וקדשים בחוץ נלמד (שם) מן הכלל המקובל: "לא
היה פסולו בקודש, מטמא בגדים בבית הבליעה".

(20) תוספתא זבים פרק ה הלכה ו. נאמר בה "אשר תאכל"
ופחות מכזית אינה אכילה.

14 ט. הַכֹּנֶפִים²¹ וְהַנוֹצָה²², אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּאֶכְלִים
15 וּמִטָּמֵאִין וּמִטָּמֵאִין טָמֵאת אֶכְלִין - אֵינֶן
16 מְצַטְרְפִין²³ בְּנִבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר לְכְזֵית. אֲבָל
17 הַמְּקוֹמוֹת הָרָפִים הַקְּרוֹבִים לְבֶשֶׁר מִן הַחֲרָטוֹם
18 וְהַצִּפְרָנִים - הָרִי הֵן כְּבֶשֶׁר וּמְצַטְרְפִין לְכְזֵית. רֹאשִׁי
19 אֲגָפִים²⁴ וְרֹאשׁ הַזָּנָב וְהַעֲצָמוֹת, אִפְלוּ הִרְפוֹת - אֵינֶן
20 מְצַטְרְפִין²⁵.

41 יג. הַמּוֹלֵק³⁸ קִדְּשִׁים בְּפָנִים, אִם הָיוּ רְאוּיִין לְקָרְבָן
42 לֹא נִמְצָאוּ בָּהֶן מוּמִין שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִקְוָמוֹ - הָרִי אֵלּוּ
43 טָהוֹרִין. כִּיּוֹצֵא בּוֹ, עֲגָלָה עֶרְוָה³⁹ שֶׁנִּצְרְפָה
44 כְּהַלְכָתָהּ - טָהוֹרָה. כִּפְרָה כְּתִיב בָּהּ⁴⁰ כְּקִדְּשִׁים⁴¹. וְכֵן
45 אִם נִשְׁחַטָּה⁴² אַחֲרֵי יִידָתָהּ לַנַּחַל, אֵף עַל פִּי
46 שֶׁאִסוּרָה בְּהִנָּאָה - הַצִּילָה אוֹתָהּ שְׁחִיטָתָה מִיָּדִי
47 נִבְלָה.

(21) הנוצה הדקה הנשארת בעוף אחר מריטת הנוצה הגסה.
(22) הדקה מן הדקה הנשארת אחרי מריטת הכנפיים.
(23) אם אכל פחות מכזית בשר, והנוצה שאכל עימו
משלימה לכזית - טהור. (24) יבשים הם ונוהגים לחתכם
ולזרקם. (25) אבל מטמאים ומיטמאים. כל הלכה זו
מקורה בטהרות פרק א משנה ב.

21 י. הָאוֹכֵל מִנִּבְלַת הָעוֹף הִטְהוֹר מִן הַעֲצָמוֹת הָרָפִין
22 אוֹ מִן הַגִּידִין וּמִן הַשִּׁלָּל שֶׁל בִּיצִים²⁶ וּמִן הַדָּם
23 וּמִבֶּשֶׁר מִן הַחֵי²⁷ מִמֶּנּוּ - טָהוֹר. אֲבָל הָאוֹכֵל מִן
24 הָאֲשָׁכּוֹל²⁸ שֶׁל בִּיצִים וּמִן הַקֶּרֶקֶבֶן וּמִן בְּגִי
25 הַמַּעֲצִים, אוֹ שֶׁהִמָּחָה אֶת הַחֶלֶב²⁹ בָּאוֹר וְגִמְעוּ -
26 הָרִי זֶה טָמֵא כָּאוֹכֵל מִבֶּשֶׁר; שֶׁהִשְׁתִּיתָ בְּכֻלָּל
27 אוֹכֵל. הַמָּחָהוּ בַחֲמָה וְגִמְעוּ - טָהוֹר, שֶׁהָרִי
28 הִסְרִיחוֹ³⁰.

38 ברייתא שם. והיא מלמדת, שלא תאמר, אמנם התורה
התירה מליקה בקדשים למזבח ולכהנים, אולם לאחרים לא
יצאה מכלל נבילה. (39) שם ע, ב. אם נמצא אדם הרוג
ולא נודע מי רצחו מביאים בית דין עגלה, מורידים אותה
לנחל ועורפים אותה. (40) שם: כפר לעמך ישראל.
(41) ועשיית מצוותה מטרתה מידי נבילה כמו מליקה
בעוף. (42) שם. מפני ששחיטתה מתירה בחולין, היא
מועילה לטהר בעגלה ערופה.

48 יד. נִבְלַת הָעוֹף הַטָּמֵא - טָהוֹרָה⁴³ וְאִינָה מִטָּמֵאָה
49 בְּבֵית הַבְּלִיעָה⁴⁴. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָה וְהִשְׁתִּיתָ⁴⁵
50 - הָרִי הִיא כְּאֶכְלִין טָמֵאִין שֶׁהֵן רְאוּיִין לְטָמֵאָה⁴⁶.
51 וְכֹנֶפִים וְהַנוֹצָה וְהַמְּקוֹמוֹת הָרָפִים מִן הַחֲרָטוֹם וּמִן
52 הַצִּפְרָנִים שֶׁלָּה - הָרִי הֵן כְּבֶשֶׁרָה⁴⁷.

(26) הביצים הקטנות כשהן דבוקות בשידרה. (27) חתך
כזית בשר מעוף חי ואכלו. (28) הבשר שעל השידרה
מבפנים. שהביצים דבוקות בו. (29) השומן. (30) שומן
שניתן בחום השמש התקלקל ונפסל לאכילה.

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום א' ג' סיון – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בספר "קהלת יעקב" כתב ששבעת השרצים שמהחולד והלאה הם סוד שבעה קצוות הטומאה וכל אחד כלול מן השאר הרי ביחד מ"ט שיערי טומאה ואילו יש להם עוד צד טהרה ששבעה אלה שבים טהורים (כל שבים טהור) אבל החולד אינו גם בים (חולין קכז, א). ואין לו צד טהרה כלשהו כי חולדה רומז לבניה, כמו שכתב הרב בעניין חולדה הנביאה כי חולדה לשון הטמנה וכיסוי עלמא דאתכסיא "הנסתרות לה" אלקינו" דקאי על בחינת הבינה. ובבניה נ' שיערים, מ"ט מתפשטים לז' קצוות ושער הנו"ן נשאר בה וכולם מתקדשים על-ידי הבינה, כי האם מטהרת והוא סוד התשובה שבחזרתם למקורם לבניה נטהרו אבל אם פגם גם בבניה אין לו שוב מקום להטהר. וכן מצינו ביציאת מצרים שהיו ישראל שקועים במ"ט שיערי טומאה ואילו הגיעו לשער הנו"ן שוב לא היו יכולים להטהר.

ויש להוסיף שכל זה הוא בנוגע לגאולת מצרים, אבל בגאולה האמיתית יהיה גם הבירור של שער הנו"ן כי במצרים הרע עדיין נשאר בתוקפו אלא שהיה העניין של "ברח העם" אבל בגאולה השלימה יתבטל הרע לגמרי וכתב "...ובמנוסה לא תלכון" ועל זה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" שהנפלאות שלעתיד-לבא הם כימי צאתך בכ"ף הדמיון והיו עוד הרבה למעלה מהם. ודוגמא לדבר בעבודת התשובה שהקשה אדמוה"ז באגרת התשובה מעניינים שאין תשובה מועילה בהם איך יתכן והרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ומתרץ שאין מועילה תשובה תתאה אבל מועילה תשובה עילאה (תשובה עילאה בבניה) מועילה גם לעניינים אלו. ועל-דרך זה בעניינינו הגם שאין חולדה בים הרי זה בבחינת ים סתם, אבל כשנמשך ומתגלה בחינת ים לעתיד-לבוא בדרגא נעלית יותר אזי נעשה טהרה גם בנוגע לחולדה בירור שער הנו"ן. ומכיון שכל הגילויים שיהיו לעתיד-לבא תלויים במעשינו ועבודתנו עתה, הרי שמעין ודוגמת דבר זה צריך להיות במעשינו ועבודתנו גם עתה ועניין זה נפעל על-ידי שלומדים בתורה אודות שמונה שרצים, כי המציאות שלהם כמו שהיא בתורה הוא עניין של קדושה ולא עוד אלא שעל-ידיה פועלים הבירור והטהרה של שמונה השרצים גם במציאות העולם עד לטהרה של שער הנו"ן.

על-פי יין מלכות החדש ספר טהרה סימן י"ח.

(2) לא עלה בידי אנשי המדע לקבוע בוודאות, שאפשר לסמוך עליה להלכה, את זהותם של שמונת השרצים ושמותיהם בזמננו.

(43) בברייתא חולין (ק, ב) למדו זה מן הכתוב "נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה" (ויקרא כב, ח) מי שאיסורו משום נבילה, יצא זה שאיסורו משום כל תאכל טמאה. (44) שטומאה זו נאמרה בעוף טהור בלבד, כל דבר שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מטמא טומאת אוכלין אלא אם חישוב עליו לאכילת אדם (הלכות טומאת אוכלין פרק א) ונבלת עוף טמא רוב בני אדם אינם אוכלים אותה ולפיכך צריכה מחשבה. (45) לשון המשנה טהרות פרק א, ג: "צריכה מחשבה והכשר" ופירש הר"י קורקוס, שהכוונה להכשר מים והכשר שרץ, היינו, שתורטב במשקין ותיגע אחרי כן בשרץ. אולם בכסף משנה כאן כתב, שמשלשן רבינו משמע שצריכה הכשר מים בלבד. (46) הר"י קורקוס פירש: כשנגעה באב. (47) מיתטמאים ומטמאים ומצטרפים (טהרות שם משנה ג'). בעוף טהור אמרנו למעלה (בהלכה ט) שהכנפיים והנוצה אינן מצטרפות. הרא"ש מנמק את ההבדל: נבלת עוף טמא אין אוכליה מצויים ולפיכך מניחים אותה כמו שהיא עם הכנפיים והנוצות עד שיימצאו אוכלים ולפיכך הם חשובים כחלק מן העוף.

1 טו. אֶחָד הָעוֹף הַטָּהוֹר וְאֶחָד הָעוֹף הַטָּמֵא - אֵיבָר
2 מִן הַחַי הַפוֹרֵשׁ מֵהֶם טָהוֹר, וְאֵין בּוֹ טָמְאָה כָּלָל.
3 שְׁנָאֵמַר: וְלֹאֲלֵה תִטָּמְאוּ, לְכָל הַבְּהֵמָה⁴⁸ - לְהוֹצִיא
4 אֶת הָעוֹף שֶׁאֵין לוֹ פֶּרֶסָה. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ,
5 שֶׁלֹּא בָּא הַכֶּתוּב אֲלֵא לְטָמֵא אֵיבָר מִן הַחַי שֶׁל
6 בְּהֵמָה אוֹ חֲתִיָּה⁴⁹.

(48) והכתוב ממשיך: "אשר היא מפרסת פרסה".
(49) ומפני שכתוב "פרסה" ממעטים אבר מן העוף.

7 טז. אֵיבָר מִן הַמֵּת⁵⁰ מִן הָעוֹף - הֵרִי הוּא כְּנֹבֶלֶת
8 הָעוֹף שֶׁפִּירֵשׁ מִמֶּנּוּ: אִם הָיְתָה נֹבֶלֶת עוֹף טָהוֹר -
9 מִטָּמְאָה טָמְאָה חֲמִיּוֹרָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה בְּבֵית; וְאִם
10 חָשֵׁב עָלָיו לְאֹכִילָה - מִטָּמֵא טָמֵא אֶכְלִין. וְאִם
11 הָיְתָה נֹבֶלֶת עוֹף טָמֵא - מִטָּמֵא טָמֵא אֶכְלִין, אִם
12 חָשֵׁב עָלָיו וְהִכְשֵׁר. וְאִינוּ מִטָּמֵא אֶכְלִין אַחֲרֵים עַד
13 שִׁיְהִיָּה בּוֹ כְּבִיעָה, כְּשֶׁעוֹר כָּל הָאֶכְלִין לְטָמֵא, כְּמוֹ
14 שִׁיתְּבָאָר.

(50) אבר מן העוף אינו כלול במה שאמרו במשנה (אהלות פרק א משנה ז): "האיברים אין להם שיעור".

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה.

15 א. שְׁמוֹנֶה שְׂרָצִים הָאֲמֻרִין בַּתּוֹרָה, וְהֵן: הַחֹלֶד²
16 וְהַעֲכָבֵר וְהַצֵּב וְהָאֲנָקָה וְהַלִּטָּאָה וְהַכֹּחַ וְהַתַּנְשֵׁמֶת
17 וְהַחֲמָט - טָמֵא כָּלן שָׁוֶה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין שְׂרָץ לְעִנְיָן
18 טָמְאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שמונה שרצים האמורים בתורה והן החולד... והן הנקראין שרץ לענין טומאה".

19 ב. הַשְּׂרָץ³ - אָב מֵאֲבוֹת הַטָּמְאוֹת. מִטָּמֵא אָדָם
20 וְכִלִּים⁴ כְּמִנְעֵה, וְכָל חֵרֶס כְּאִיר⁵, וְאִינוּ מִטָּמֵא
21 כְּמִשְׂאָה⁶, וְהַנוֹגֵעַ בּוֹ אִינוּ מִטָּמֵא כְּגָדִים⁷ כְּשֶׁעַת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' ג' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ^{מגועו⁸¹. וְשַׁעֲוֵר טִמְאָתוֹ בְּכַעֲדָשָׁה⁹. וְכָל הַשְּׂרָצִים}
2 ^{מִצְטָרְפִין לְכַעֲדָשָׁה¹⁰.}
- 3 כלים פ"א מ"א. (4) ככל אב הטומאה. (5) אם השרץ
היה תלוי בחוט והכניסוהו לאויר כלי חרס ולא נגע בדופנו
- נטמא הכלי. (6) אם לא נגע (שם). (7) בתורה כתוב
(ויקרא יא, לא): "הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב", ולא
נאמר "יכבס בגדיו" כמו שנאמר בטומאות אחרות.
(8) כלומר, אפילו בשעת מגע בשרץ, ומכל-שכן אחר שפירש
ממנו. (9) כשיעור תחילת ברייתו של החומט. ברייתא
חגיגה יא, א. (10) חצי עדשה משרץ זה וחצי עדשה משרץ
אחר - מצטרפים ומטמאים (מעילה טו, ב).
- 3 ^{ג. הַאִיבָרִים¹¹ אֵין לָהֶן שְׁעוֹר¹². אִיבָר מִן הַשְּׂרָץ}
4 ^{בְּכִרְיָתוֹ¹³.}
- 5 (11) אהלות פ"א מ"ז. (12) מטמאים בכל שהם.
(13) כשהוא שלם, כמו שנבאר (ראה למעלה פ"ב ה"ג).
- 5 ^{ד. בְּשָׂר¹⁴ וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה,}
6 ^{בֵּין שְׂפָרֶשׁ מִן הַחַי בֵּין שְׂפָרֶשׁ מִן הַמֵּת - מִטִּמְא}
7 ^{טִמְאָתוֹ¹⁵. וְהוּא שְׂיֵהִיָּה בְּבָשָׂר שְׁעָלָיו אוֹ בַּמֶּחַ}
8 ^{שְׁבַעֲצָם כְּדִי לְהַעֲלוֹת אַרְוֻכָּה¹⁶.}
- 9 (14) זה פירוש להלכה הקודמת. (15) טומאת שרץ.
(16) ראה למעלה פ"ב ה"א.
- 9 ^{ה. בְּשָׂר¹⁷ מִן הַחַי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׂרָץ - טְהוֹר¹⁸;}
10 ^{שְׂאִין מִטִּמְא אֲלֹא אִיבָר הַדּוֹמָה לַשְּׂרָץ כִּלּוֹ: מֵה}
11 ^{שְׂרָץ - בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, אֵף אִיבָר הַפּוֹרֵשׁ -}
12 ^{בְּשָׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת.}
- 17 (17) בלי גידים ועצמות. (18) ברייתא חולין קכח, ב.
- 13 ^{ו. הַכְּלִיא¹⁹ וְהַכְּבֵד וְהַלְשׁוֹן וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, אֵף עַל פִּי}
14 ^{שֶׁהֵן אִיבָר וְאֵין עוֹשִׂין חִלְפִּין²⁰ - הָרִי הֵן כְּבָשָׂר,}
15 ^{וְאֵם פָּרָשׁוֹ מִן הַחַי - טְהוֹרִין.}
- 19 (19) חולין שם. ראה למעלה פ"ב ה"ד. (20) אם נחתכו
אינם חוזרים וגדלים. ראה למעלה פ"ב ה"ד.
- 16 ^{ז. דֵּם הַשְּׂרָץ²¹ - כְּבָשָׂרוֹ²², וּמִצְטָרְף לְכַעֲדָשָׁה כָּל}
17 ^{זֶמֶן שֶׁהוּא מְחַבֵּר בְּבָשָׂר²³.}
- 21 (21) משנה מעילה יז, א. (22) מטמא בכעדשה. (23) אבל
אם פירש מן הבשר אינו מצטרף, כרב חנין בגמרא שם,
וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה אמר.
- 18 ^{ח. עֲצָמוֹת הַשְּׂרָץ²⁴ וְגִידָיו וְצִפְרָנָיו - טְהוֹרִין. וְעוֹר}
19 ^{הַחֹלֵד וְהַעֲכָבֵר וְהַעֵב וְהַתְּנַשְּׁמָת - טְהוֹר²⁵, אֵף עַל}
20 ^{פִּי שֶׁהוּא לֹחַ וְעֵדִין לֹא עֹבְדוֹ וְלֹא הֵלֶף בּוֹ²⁶. אֲבָל}
21 ^{עוֹר הָאֲנָקָה וְהַפֶּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמֹט - כְּבָשָׂר,}
22 ^{וּמִטִּמְא כְּכַעֲדָשָׁה. וְאֵם עֹבְדֵן אוֹ שֶׁהֵלֶף בֵּהֶן כְּדִי}
23 ^{עֹבְדָה - טְהוֹרִין. וְכֵמָּה הִיא כְּדִי עֹבְדָה? כְּדִי הַלּוֹף}
24 ^{אֶרְבָּעָה מִלִּין.}
- 24 (24) קולית השרץ²⁷ - הנוגע בה טהור, אף על פי
שהיא מלאה מח. והוא שיהיה המוח מתקשקש²⁸,
שאינו מעלה ארוכה; אבל אם היה עומד במקומו
ויש בו כדי להעלות ארוכה בה מבחוץ - הרי הנוגע
בה טמא, ככל האיברים שיש בהן כדי להעלות
ארוכה, כמו שבארנו²⁹. נקבה הקולית ככל שהיא -
הנוגע בה מכל מקום טמא³⁰.
- 25 (27) משנה שם קכח, א. (28) ראה למעלה פ"ב ה"א.
(29) שם. (30) חולין שם.
- 32 ^{י. בִּיצַת הַשְּׂרָץ³¹ הַמְּרַקֶּמֶת³², אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂרָץ}
33 ^{נִרְאָה מִתּוֹכָהּ³³ - טְהוֹרָה. נִקְבָּה כָּל שֶׁהוּא - הַנוֹגֵעַ}
34 ^{בָּהּ טִמְא.}
- 31 (31) שם קכו, ב. יש שרצים שמולידים ולדות חיים, ויש מהם
(חומט צב ולטאה) שמטילים ביצים. (32) שהתקמה בה
תבנית בעל-חי. (33) דרך קליפת הביצה השקופה.
[בתוספתא חולין פ"ח ה"ה, אמרו: "וכמה היא ריקומה?
כדי שייראה השרץ מתוכה". ומפרש רבינו, שאפילו במצב
שכזה - טהורה, כל זמן שלא ניקבה. והטעם נאמר בברייתא
שם, מפני שאי-אפשר לנגוע בשרץ עצמו].
- 35 ^{י. א. שְׂרָץ³⁴ שֶׁחֲצִיּוֹ בְּשָׂר וְחֲצִיּוֹ אֲדָמָה - הַנוֹגֵעַ בְּבָשָׂר}
36 ^{טִמְא, וּבְאֲדָמָה טְהוֹר. וְאֵם הַשְּׂרָץ עַל פְּנֵי כִלּוֹ³⁵ -}
37 ^{אֵף הַנוֹגֵעַ בְּאֲדָמָה, שְׁעָדִין לֹא נִגְמְרָה צִנּוּתוֹ,}
38 ^{טִמְא³⁶.}
- 34 (34) משנה שם. (35) לכל ארכו, אבל לא לכל רחבו.
(36) כר' יהודה במשנה, לפי פירושו של ר' יהושע בן לוי
שם.
- 39 ^{י. ב. בְּשָׂר הַשְּׂרָץ שֶׁנִּפְסַד³⁷ וְהַבָּאִישׁ וְנִפְסַל מִלְּאֹכֶל}
40 ^{הַכֶּלֶב - טְהוֹר. יִבְשׁ³⁸ עַד שְׁנַעֲשָׂה כְּחֶרֶשׁ: אֵם יָכוֹל}
41 ^{לְהַשְׁרוֹת בְּפוֹשְׁרִין מַעַת לָעַת וּלְחֹזֵר לֹחַ בְּשֵׁהִיָּה -}
42 ^{מִטִּמְא; וְאֵם לֹא - טְהוֹר, וְאִפְלוּ פְּאֻכִּים טִמְאִים}
43 ^{אֵינוֹ מִטִּמְא. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִקְצַת הַשְּׂרָץ;}
44 ^{אֲבָל שְׂרָץ שֶׁיָּבֵשׁ וְשִׁלְדוֹ קִיָּם³⁹, אוֹ שֶׁנִּשְׂרָף וְשִׁלְדוֹ}
45 ^{קִיָּם, הוֹאִיל וְתִבְנִית כִּלּוֹ עוֹמֶדֶת - הָרִי זֶה מִטִּמְא⁴⁰.}
46 ^{וְקֹרֹב בְּעִינָיו⁴¹, שֶׁטִּמְאָה זֶה מִדְּבָרֵיהֶם.}
- 37 (37) ראה למעלה פ"א ה"ג בדין נבילה. (38) משנה, נדה
נד, ב. (39) תבניתו נשארה שלימה וניכרת. (40) שם נו,
א. (41) סברת עצמו, ללא מקור בתלמוד ובגאונים. בגמרא
שם למדו זה מן המקרא, ודעת רבינו שהדרשה היא
"אסמכתא בעלמא" (חכמים הסמיכו גזירתם על הכתוב).
- 47 ^{י. ג. פְּזִיז מִן הַנִּבְלָה אוֹ כַּעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרָץ שֶׁצִּמְקוֹ}

10 משנה, שם מ, א. 11 שם. 12 נקב האבר. רבינו דייק בלשונו וכתב: ויחתום "ממנו" פי אמה, ולא התכוון לומר שהחתים כל פי האמה אלא משהו ממנו הגיע עד לפי אמה וסתם חלק ממנו (ב'תורת כהנים' פרשת זבים פ"א ה"ג, דרשו: "החתים" אפילו כל שהוא. ומכאן שאפילו לא סתם את כל פי האמה, נקרא "החתים"), להוציא אם לא הגיע לפי האמה ולא נסתם כלום ממנו. פסק כ'סתם משנה' (שם מ, א) וכתב חנינאי (שם מג, ב) ולא כשמואל (ראה שם). ומיושבת בזה השגת הראב"ד (ראה כסף-משנה, וראה גם שתי ההערות הבאות). 13 מפני שמטמאה בכל שהיא. 14 הכניס קיסם לחלל האבר, ועבר עליו הזרע על לפי האבר. [ביאור הדברים: בגמרא שם כב, א שאל רבה: הרווא קרי (שכתב זרע) בקיסם מהו? ממנו אמר רחמנא (התורה אמרה "אשר תצא ממנו") עד דנפיק (שיצא) מבשרו ולא בקיסם, או דילמא (או אפשר) האי ממנו (תיבת "ממנו" זו) עד שתצא טומאתו לחוץ? אמר ליה, תיפוק ליה (יצא לו דין זה) דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האבר. ופירש רש"י, שדעת רבה כשמואל, שצריכה שיעור כחתימת פי האמה, והקיסם התופס מקום בפי האמה מקטין את שיעור הזרע שהגיע לשם, ואם כן הדבר פשוט שאינו מטמא. וגם רבינו מפרש כך, ומפני שדעתו שמטמא במשהו, פסק שרואה בקיסם - טמא. ביאור זה מיישב גם תמיהת הכסף-משנה ד"ה ומ"ש. 15 מתוך קישוי אבר. 16 אכילה ושתייה מרובה, קפיצה, בהלה. אלה גורמים לפעמים להוצאת זרע (נדה לה, א).

26 ב. אין שכבת זרע¹⁷ של קטן מטמאה עד שיהיה בן
27 תשע שנים ויום אחד¹⁸.

17 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ו ה"א (וראה נדה לב, ב).
18 בהל' מטמאי משכב ומושב פ"א ה"ד והי"ב נתבאר, שזיבה של קטן בן יום אחד מטמאה.

28 ג. שכבת זרע אדמה - טהורה¹⁹, עד שתהיה לבנה
29 ונמשכת²⁰.

19 נדה לב, ב. 20 כלובן ביצה טריה (תוספתא, זבים פ"ב ה"ב).

30 ד. וכל שכבת²¹ זרע שאין גופו של אדם מרגיש בה
31 - אינה מטמאה. לפיכך, אם ראה בלא קשוי ובלא
32 תאנה - אינה מטמאה משום שכבת זרע. וצ"ע
33 בהרגשה, אף על פי שיעצתה שלא בהרגשה -
34 טמא²².

21 מימרא של שמואל (נדה מג, א). בלשון אחרון אמרו בשם שמואל, שאפילו בלא הרגשה מטמאה ואף-על-פי-כן פסק רבינו כלשון ראשון, מפני שרוב סובר כך (כסף-משנה). 22 כשמואל בלשון ראשון גירסא שנייה (ראה כסף-משנה).

35 ה. המהרהרה²³ בלילה וראה ששמש מטה בחלום
36 ועמד ומצא בשרו²⁴ חם, אף על פי שלא מצא
37 שכבת זרע - הרי זה טמא. פיון שהרגיש ששמש
38 בחלום כפך ראה בהרגשה, ולפיכך מצא בשרו חם;

1 וחסרו - טהורין⁴². פחות מפעדשה מן השרץ ופחות
2 מכוזית מן הנבלה שתפחו ועמדו על פשעור -
3 מטמאין מדברי סופרים⁴³. היו בתחלה פשעור
4 וצמקו, וחסרו ותפחו עד שהגיעו לשרצין - הרי
5 אלו מטמאין כשהיו דין תורה⁴⁴. וכן אתה אומר
6 בכוזית מן המת.

42 טהרות פ"ג מ"ד. 43 מנחות נד, א. 44 שם עמוד ב, נפרכה שיטת ר' שמעון ברבי וריש לקיש שאמרו יש דיחוי באיסורין. פירוש, אם ירד האיסור או הטומאה מחתיכה זו מפני צמקה לפחות מכשיעור, שוב לא יחזור אפילו אם תתפח ותחזור לשיעורה הקודם (ראה הלכות טומאת אוכלין פ"ד ה"ה וה"ו).

7 יד. השרץ⁴⁵ אינו מטמא עד שימות. התזו ראשיהן,
8 אף על פי שערין הראש מערה בעור הגוף⁴⁶, אף
9 על פי שהן מפרקסין פזנב הלטאה⁴⁷ - מטמאין.
10 שאר שקצים ורמשים⁴⁸ בלן, כגון הצפרדע והנחש
11 והעקרב וכיוצא בהן, אף על פי שהן אסורין
12 באכילה - הרי הן טהורין מכלום, ואפילו באכלין
13 טמאין אינן⁴⁹. ואין לה בכל השרצים מה ששטמא
14 במותו חוץ משמונת המינין המפרשין בתורה.

45 אהלות פ"א מ"ו. 46 אבל נמלקו שני הסימנים (קנה וושט). פסק כריש לקיש בחולין כא, א. ושם משמע, שריש לקיש מקפיד רק על מליקת שני הסימנים, אבל העור לא מעלה ולא מוריד. 47 שנחתך והופרד לגמרי מגוף הלטאה מפרס עוד זמן מסוים, ואף-על-פי שאין בו כל חיות. 48 שלא נמנו בהלכה א בין השמונה. 49 אפילו אם נגעו בטומאה, אינם מטמאים אוכלין ומשקין.

פרק חמישי

1 יבאר טומאת שכבת זרע הנוגע בה או הרווא אותה, ומתי
היא מטמאה וכל דיניה.

15 א. שכבת זרע² - מאבות הטמאה. מטמאה אדם
16 וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה
17 במשא³, ואין המתטמא בה מטמא בגדים⁴ בשעת
18 מגעו⁵. ואחד הנוגע בה⁶ ואחד הרווא אותה
19 בבשרו⁷ - שניהן ראשון לטמאה⁸ דין תורה. וכמה
20 שיעורה? לנוגע - בפעדשה⁹, ולרווא - בכל
21 שהוא¹⁰. ואין הרווא טמא עד שתצא ממנו¹¹ ויחתם
22 ממנו פי אמה¹², שנאמר: אשר תצא ממנו שכבת
23 זרע. לפיכך¹³, אפילו ראה בקיסם¹⁴, הואיל והגיעה
24 לפי אמה - נטמא. ואחד הרוואה מחמת בשרו¹⁵ או
25 הרוואה באנס¹⁶ - טמא.

2 של אדם (כלים פ"א מ"א). 3 שם. 4 שם. 5 פירוש, אפילו בשעת מגעו. 6 בשכבת זרע של אדם אחר. בנדה מג, ב - למדו מהכתוב שהנוגע טמא. 7 האדם שיצאה ממנו. 8 זבים פ"ה מ"א. 9 נדה שם, מימרא של רבי חנינאי. למדו זה מנוגע בשרץ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' ג' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גְּדוּלָּהּ שֶׁלֹּא בִּדְרָכָהּ - טְהוּרָה⁴⁸; שֶׁלֹּא טָמְא אוֹתָהּ³⁰
הַכְּתוּב בְּטִמְאַת בֵּית הַסֵּתֵרִים אֲלֵא בִּדְרָכָהּ.³¹

(41) מן הכתוב (ויקרא טו, יח) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע, ורחצו במים וטמאו עד הערב. (42) נדה מא, ב. (43) מקום שאינו נראה. נתבאר כבר (בהל' טומאת מת פ"א ה"ג), שנגיעת טומאה בבית הסתרים אינה מטמאה. (44) דינה כאיש שיצאה ממנו שכבת זרע. גזירת הכתוב היא (שם). (45) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע (פ"ו ה"ז): "אשה", פרט לקטנה. יכול שאני מוציא בת שלוש שנים ויום אחד? תלמוד-לומר "ואשה". פירוש, סתם אשה משמע גדולה, והוא"ו המיותרת מרבה בת שלוש שנים ויום אחד, אבל למטה מגיל זה אינה ראויה לביאה. (46) מן הכתוב: ואשה אשר ישכב איש אותה וכו'. (47) צ"ל: נגעה. (48) יבמות לד, ב.

י. הַבּוֹעֵל⁴⁹ אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא הוֹצִיא שְׁכֶבֶת זֶרַע -
טְהוּר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶעֱרָה. וְכֵן הָאִשָּׁה טְהוּרָה עַד
שִׁיוּצִיא הָאִישׁ.³⁴

(49) 'תורת כהנים' שם ה"ח.

י.א. הָאִשָּׁה⁵⁰ שֶׁפָּלְטָה שְׁכֶבֶת זֶרַע⁵¹, אִם פָּלְטָה אוֹתָהּ
בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת⁵² - הִרִי הִיא טָמְאָה פְּרוּצָה קְרִי.
לְפִיכֵךְ סוֹתֶרֶת יוֹם אֶחָד, אִם הִיתָה זָכָה⁵³, פָּאִישׁ
שֶׁרָאָה קְרִי⁵⁴. וּמִטְמָאָה בְּכָל שְׁהוּא⁵⁵. אֵף עַל פִּי
שֶׁלֹּא יָצֵאת לַחוּץ אֲלֵא נִעְקְרָה וְהִגִּיעָה לְבֵין הַשָּׁנִים⁵⁶
- נְטָמָא; שֶׁהִרִי שְׁכֶבֶת זֶרַע בְּדָמָה: מַה דָּמָה מְטָמָא
בְּפָנִים⁵⁷, אֵף שְׁכֶבֶת זֶרַע שֶׁתְּפִלֵּט תְּטָמָא אוֹתָהּ⁴¹
בְּפָנִים.⁴²

(50) מס' מקוואות שם מ"ג. (51) שקיבלה מזכר. (52) עונה - יום או לילה. שכבת זרע מטמאה כל זמן שהיא ראויה להיקלט בגוף האשה ולהוליד, ואחר זמן מסוים היא מתקלקלת ואינה "זרע" ואינה מטמאה. ונחלקו תנאים בדבר, כמה זמן יעבור ותתקלקל. ופסק רבינו כרבי אלעזר בן עזריה במשנה, שאמר: "הפולטת זרע ביום שלישי (מהבעילה) טהורה". ובפירושו למשנה הוא מבאר, כגון שנבעלה ביום ראשון, והעונה הראשונה מתחילה בליל שני, ואחריה יום שני וליל שלישי הרי שלוש עונות, ואם תפלוט ביום שלישי היא טהורה. ולמה העדיף דעת רבי אלעזר בן עזריה על דעת רבי עקיבא ורבי ישמעאל שם? מפני שבגמרא שבת (פו, ב) אמר רבי יוחנן, שכך היא דעת חכמים. [ויש ספרים שכתוב בהם שם "שש עונות", אבל רבינו גורס "שלוש"']. (53) אשה שראתה דם בשלושה ימים זה אחר זה בימים הראויים לזיבה, הרי זו זבה וטמאה וצריכה לספור שבעה ימים נקיים מראית דם וטובלת ונטהרת. ואם ראתה דם באחד מימים אלה, היא סותרת את הימים הנקיים, ועליה לספור שבעה ימים נקיים אחרי יום הראייה האחרונה. ומלמדנו רבינו, שאם לא ראתה דם אלא פלטה זרע בתוך שבעת הימים, אינה סותרת את כל הימים הנקיים אלא אותו היום אינו נחשב במספר הנקיים, וצריכה להוסיף רק יום אחד בלבד, אפילו אם פלטה ביום השביעי

וְהִיתָה מְעֵט וְנִתְקַנְחָה בְּבִשְׂרוֹ אוֹ בְּכִלּוֹ, וּלְפִיכֵךְ לֹא
מִצָּא לַחֲלוּחִית. הִרְהֵר וְלֹא מִצָּא בִשְׂרוֹ חֵם, אוֹ
שִׁמְצָא בִשְׂרוֹ חֵם וְלֹא הִרְהֵר - טְהוּר²⁵.

(23) מקוואות פ"ח מ"ג, כפירושו של רב הונא, נדה שם. (24) אבר המין. (25) תוספתא, שם פ"ו ה"ג.

ו. הַמְטִיל מִים²⁶ וְרָאָה מִים חֲלוּקִין²⁷ אוֹ עֲכוּרִים
בְּתַחֲלָה²⁸ - טְהוּר; רָאָה אוֹתָם בְּאֻמְצָע אוֹ בְּסוֹף -
הִרִי זֶה טָמֵא²⁹. הִיוּ הַמִּים שֶׁהִטִּיל כָּלָם מִתַּחֲלָה וְעַד
סוֹף חֲלוּקִין אוֹ עֲכוּרִים - הִרִי זֶה טְהוּר. הִיוּ לְבָנִים
וְנִמְשְׁכִין³⁰ - טָמֵא. וְהַמְטִיל טָפִים עֲבוֹת מִתּוֹךְ
הָאֵמָה - טְהוּר³¹.

(26) משתין (שם מ"ב). (27) טיפות טיפות. נראה שמדובר באדם בריא שדרכו להטיל מים בקילוח, אבל כשהפסקת הזרם באה מחמת מחלה, שאין לה קשר לזיבה, טהור אפילו כשההפסקות באות בסוף. (28) בהתחלת ההטלה ואחר-כך הטלה נורמלית כזרם בלתי נפסק. (29) השינוי הזה מוכיח ששכבת זרע יצאה עם השתן. (30) כלובן ביצה. (31) שם (מ"ג) שנינו: "טמא, דברי רבי אלעזר חסמא". ומזה למד רבינו, שחכמים חולקים עליו ומטהרים, ופסק כמותם (כסף-משנה).

ז. בַּעַל קְרִי שֶׁטִּבַּל³² וְלֹא הִטִּיל מִים קֹדֶם שִׁיטְבַּל -
בְּשִׁיטְטֵל מִים³³ טָמֵא, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי שְׁכֶבֶת זֶרַע
שֶׁאֵינָן יוֹצֵאִין אֲלֵא בְּשִׁיטְטֵל מִים. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים³⁴? בַּחֲלָה אוֹ בְּזָקָן; אֲבָל יֵלֵד³⁵ בְּרִיא -
טְהוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹרֶה שְׁכֶבֶת זֶרַע בַּחֲזָקָה בְּחֵץ
וְהִיא בָּלָה נִנְתָּקֶת מִן הָאֵמָה³⁶. עַד בְּמָה³⁷ הוּא יֵלֵד?
כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל רִגְלוֹ אַחַת וְנוֹעֵל אוֹ חוֹלֵץ
מִנְעוּלוֹ. וְאִם אֵינוֹ יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת בֵּין מִפְּנֵי חֲלָיו³⁸ - הִרִי
זֶה חֲלָה לְעֻנָּן זֶה.

(32) שם מ"ד. (33) אחר הטבילה. (34) כרבי יוסי, שם. (35) אדם צעיר. (36) אבר המין. (37) חולין כד, ב. (38) חולשתו.

ח. וְכָל אִשָּׁה³⁹ שֶׁשִּׁמְשָׁה מִטָּתָה וַיְרִדָה וַיְטַבֵּל קֹדֶם
שֶׁתְּקַנַּח עֲצָמָה יָפָה יָפָה - הִרִי הִיא בְּטִמְאַתָּה⁴⁰.

(39) מס' מקוואות, שם. (40) שא"א אפשר שלא תפלוט שכבת זרע, והפולטת - טמאה. ראה בהלכה הבאה.

ט. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁשִּׁמְשׁוּ מִטָּתָן -
שִׁנְיָהֶן טָמְאִים, וּשְׁנֵינֵיהֶן רִאשׁוֹן לְטָמְאָה דִּין תּוֹרָה⁴¹.
וְאִין הָאִשָּׁה טָמְאָה מִשּׁוּם נִגְעָתָה⁴² בְּשְׁכֶבֶת זֶרַע,
שִׁנְיָעַת בֵּית הַסֵּתֵרִים⁴³ אֵינָה נִגְיָעָה, אֲלֵא הַמְשַׁמְשֵׁת
הִרִי הִיא פְּרוּצָה קְרִי⁴⁴. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים
וְיוֹם אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמָר: [וְאִשָּׁה⁴⁵ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ
אִתָּה]. הִיתָה קִטְנָה מִבֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים - אֵינָה
מִתְטָמָא בְּשִׁכְיָכָהּ⁴⁶, אֲבָל מִתְטָמָא בְּנִגְיַעַת שְׁכֶבֶת
זֶרַע אִם נִגְעָה⁴⁷ בְּבִשְׂרָהּ מִבְּחוּץ. [לְפִיכֵךְ, הַבּוֹעֵל

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' ד' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל אחר שלושה ימים, והוא ממשיך ואומר: "אם תימצי לומר, כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו (גופם חס) פירוש ודין כדון ישראלית, "במעמי בהמה מה היא?" ומכיון שרבינו פוסק בכל מקום הלכה כ'אם תימצי לומר, יש לתמוה למה פסק כאן הרי היא ספק?]

יז. פבר בארנו בהלכות מטמאי משכב ומושב⁷⁰,
ששכבת זרעו של עובד פוכבים טהור מפלום.
לפיכך, בת ישראל שפלטת שכת זרע של עובד
פוכבים, אפלו בתוך שלש עונות - טהורה⁷¹.

(70 פ"ב ה"י. 71) מס' מקוואות פ"ח מ"ד.

יח. עובד פוכבים שהרגיש⁷², ונתגזר וירד וטבל⁷³,
ויצאה ממנו שכת זרע שהרגיש בה אחר שטבל⁷⁴
- הרי זה ספק טמא⁷⁵.

(72 בעיה במס' נדה מג, א. 73) לשם גירות. (74) יצאה
אחר שטבל. (75) הבעיה לא נפטרה.

יט. גדולה⁷⁶ ששכב אותה קטן פחות מכן תשע [או
עובד פוכבים או בהמה] - הרי זו טהורה⁷⁷;
שנאמר: [ואשה אשר ישכב איש אתה] - עד שהיה
השוכב איש ומישראל, כמו שבארנו⁷⁸.

(76) למעלה משלוש שנים. (77) 'תורת כהנים' פרשת
מצורע פ"ו ה"ח. (78) בהלכה יז.

יום ב' ד' סיון ה'תשע"ז

פרק ששי

1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה-זרה, וכיצד
היא טומאתם, ושקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה
שמשמא במגע ואינו מטמא במשא או שמשמא במגע
ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך
המקווה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקווה.

א. טמאת עבודה זרה מדברי סופרים. ויש לה רמז
בתורה: הסרו² את אלהי הנגר אשר בהלכם
והטהרו³ והחליפו שמלתיכם. וארבעה אבות
הטמאות יש בה: עבודה זרה עצמה, ומשמשיה⁴,
ותקרבתי שלה⁵, וזין שנתנסף לה. וטמאת פלן
מדבריהן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טומאת עבודה-זרה מדברי סופרים ואף-על-פי-כן יש לה רמז
בתורה הסירו את אלקי הנגר אשר בתוכם והטהרו והחליפו
שמלותיכם כו".

ויש להבין מדוע בחר הרמב"ם ראיה מפסוק שלא הובא
כלל בגמרא כאסמכתא לטומאה שגזרו חכמים על עבודה-
זרה, והלא בגמרא הובאו פסוקים אחרים לגמרי, "תזרם
כמו דוה", "שקץ תשקצנו" וכן איתקש למת כמו שנאמר
"וישלך את עפרה על קבר בני העם" שכל לימודים אלו

(נדה מב, א). (54) כזב הסופר שבעה נקיים וראה קרי
(ראה דיני זב וזבה בהל' איסורי ביאה פ"ו). (55) שם.
(56) מקום בגוף האשה למעלה מבית החיצון. (57) אם
נעקר ממקומו במקור ולא יצא לחוץ.

יב. שכבת זרע עצמה שנפלטת בתוך השלש עונות
מטמאה אחרים שנגעו בה, כדרך שטמאה האשה
שפלטת אותה. ואם פלטה אחר שלש עונות - הרי
האשה טהורה, וכן שכבת זרע שנפלטת טהורה,
שפבר נפסדה צורתה⁵⁸.

(58) ראה למעלה הערה נ.

יג. וכמה⁵⁹ היא עונה? יום או לילה. ואין העונה
שנבעלה בה מן המנין. כיצד? נבעלה בליל השבת
- שלש עונות שלה: יום השבת, וליל אחד בשבת,
ואחד בשבת. אם פלטה בתוך זמן זה - טמאה;
פלטה מזליל שני והלאה - טהורה. והאיש שפרשה
ממנו שכבת זרע אפלו לאחר כמה עונות - הרי זו
טמאה⁶⁰ כל זמן שהיא לחה, והפורש ממנו טמא⁶¹.

(59) שבת פו, א. (60) מימרא של רב חסדא, שם. ופירושו
רבינו חננאל ורבינו שם, שהכוונה בזכר שנרבע ופלט שכבת
הזרע של הרובע. ונראה שגם רבינו מפרש כך. (61) נראה
שכוונתו, שהאיש טמא כרואה קרי ולא כנוגע בלבד.
ונפקא-מינה, שטמאה בכל שהיא, ראה למעלה ה"א.

יד. שכבת זרע אינה מטמאה אלא כשהיא לחה⁶².
יכשה פחרס - טהורה. ואם יכולה לשרות מעת לעת
בפשוטין ולחזור לכמות שהיתה - הרי זו טמאה.

(62) משנה, נדה נד, ב.

טו. פבר בארנו בפרק זה, שהרואה קרי והאשה
ששכב איש אותה שכבת זרע והנוגע בשכבת זרע
טמאים מן התורה. וכן⁶³ האשה שפלטת בתוך שלש
עונות - הרי היא טמאה מן התורה פרואה קרי. אבל
שאר האמורין בפרק זה שהן טמאים, כגון מהרהר
ומטיל מים - אינן טמאין אלא מדבריהם, ולא גזרו
עליהם טמאה אלא לתרימה, אבל לחלין - טהורין⁶⁴.

(63) ברייתא, שם מא, ב. (64) תוספתא, מקוואות פ"ו ה"ד.

טז. נכרית⁶⁵ שפלטת שכבת זרע של ישראל בתוך
השלש עונות, וכן הבהמה⁶⁶ שפלטת שכבת זרע של
ישראל בתוך זמן זה - הרי אותה הנפלטת טמאה⁶⁷.
פלטת⁶⁸ לאחר זמן זה - הרי היא ספק נסרחה או
עדין לא נסרחה⁶⁹.

(65) משנה, מקוואות פ"ח, ד. (66) שבת פו, ב. (67) רב
פפא שואל שם, אם נפלטה אחר שלושה ימים מה דינה.
ומשמע שבתוך שלושה ימים ברור שטמאה. (68) הגויה
או הבהמה. (69) בעיה של רב פפא, ונשארה בתיקו. [רב
פפא שואל שם, מה דין נכרית שפלטת שכבת זרע של

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ב' ד' סיון – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שטמא בכעדרה.

ד. נְתַפְרָקָה¹⁴ עֲבֹדָה זָרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִדְיוּט¹⁵ יָכוֹל לְהַזְזִירָה וְהָרִי פֶלַי אִיבְרִיָה קְיָמִים¹⁶ - אֵינָה¹⁷ מְטַמְּאָה¹⁷.

(14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיניו שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעייתו, וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

ה. כָּל מְשֻׁמְשֵׁי עֲבֹדָה זָרָה - כְּשֶׁרֶץ. מְטַמְּאִין אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶס בְּאֵוִיר, וְאֵינָן מְטַמְּאִין בְּמִשְׁאָא. וְשַׁעֲוֹר טַמְאָתָן בְּכִזִּית. וְאֶפְלוּ קֶצֶץ מְשֻׁמְשֵׁיָהּ כִּזִּית מִן הַפֶּלִי - מְטַמְּא כְּשֶׁרֶץ. זֶה חֶמֶר בְּמִשְׁמָשֵׁיָהּ יוֹתֵר מֵעֲבֹדָה זָרָה עֲצָמָה. וּבֵית עֲבֹדָה זָרָה עֲצָמוֹ, אֲבָנִיו וְעֲצָיו וְעֶפְרוֹ - מְטַמְּאִין בְּכִזִּית¹⁸ בְּמַגֵּעַ כָּל הַמְשֻׁמְשִׁין.¹⁹

(18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ ממשימה.

ו. הַמְכָּנִים רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - נְטָמָא כְּנוֹגֵעַ. וְכֵן פֶּלִי חֶרֶס שֶׁהִכְנִים אֵוִירוֹ לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - נְטָמָא. סִפְסָלִים וְתַתְּדִרְאוֹת¹⁹ שֶׁהִכְנִים רֶבֶן לְבֵית עֲבֹדָה זָרָה - טָמְאִים. וְכָלֵן רֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה²⁰.

(19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

ז. תְּקַרְבַּת עֲבֹדָה זָרָה²¹ מְטַמְּאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשְׁאָא²² כְּנֹבֵלָה. וְשַׁעֲוֹרָה בְּכִזִּית. כָּל דְּבַר שֶׁמְקַרִּיבִין לָהּ, בֵּין בָּשָׂר בֵּין שְׂאֵר אֲכָלִים וּמִשְׁקִין - הִפֵּל כְּנֹבֵלָה, שֶׁהִפְתּוּב קִרְאָן זִבְחֵי מִתִּים²³. וְאָף עַל פִּי שְׂאִין תְּקַרְבַּת עֲבֹדָה זָרָה שֶׁל אֲכָלִין בְּטָלִין²⁴ לְעוֹלָם לְהַתִּירָה בְּהִנָּאָה, אִם בְּטָלָה - הָרִי זֶה סֶפֶק לְטַמְּאָה²⁵. אֲבָל פֶּלִי שֶׁהוּא תְּקַרְבַּת עֲבֹדָה זָרָה שֶׁבְּטָלוּ - טְהוֹר²⁶. וְכֵן עֲבֹדָה זָרָה וּמְשֻׁמְשֵׁיָהּ שֶׁבְּטָלוּ - טְהוֹרִין.²⁷

(21) כל דבר שהוגש כקרבן לאליל. (22) אבל אינה מטמאה באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב. וכלשון אחרון של רבא (חולין יג, ב) בפירוש המשנה. (23) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרבות עבודה זרה (עבודה זרה כט, ב). (24) פסל של גוי שקטע ראש אונה, ראש חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביזוי, הותר הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל אוכלין אינם בטילים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). (25) בעיניו של רבי יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין

הם אסמכתא לגזירת חכמים על טומאת עבודה זרה, אבל הפסוק שהביא הרמב"ם מאן דכר שמי'.

ויש לומר שבזה רוצה הרמב"ם לבאר הגדר המיוחד של ע"ז שבגללו גזרו עליה טומאה.

כי בפסוקים שהביאה הגמרא מדובר על המיאוס של העבודה זרה מצד עצמה, היינו איסור על ה"חפצא" של העבודה זרה ואילו הביא הרמב"ם פסוקים אלו היה משמע שטומאת עבודה זרה היא מצד החפצא של הע"ז ולכן הוזקק להביא הפסוק "הסירו את אלקי הנכר" לרמז שהתוכן הכללי של גזירת טומאת עבודה זרה של חכמים הוא כדי להרחיק ממנה את האדם ה'גברא', ואינו דומה איסור עבודה זרה שאין בו ממש לשאר איסורים שה"חפצא" שלהם אסור מצד עצמו, כי עבודה זרה במהותה היא עניין שבדמיונו של אדם ומוזהר שלא ליתן לה חשיבות, ולכן מדגיש כאן שגם גזירת הטומאה של חכמים היא על ה'גברא', היינו להרחיקו מהעבודה זרה ועניין זה מודגש בפסוק "הסירו את אלקי הנכר כו" המדבר בהיטהרות והסתלקות ה"גברא" מעבודה זרה.

על פי יין מלכות החדש ספר טהרה סימן י"ט

(2) במשנה עבודה זרה מז, ב. הסמיכו על הכתוב (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר מטמאים. (4) הכלים שמשמשים בהם לצרכי עבודת אלילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם מבוארים בהלכות הבאות.

ב. עֲבֹדָה זָרָה עֲצָמָה מְטַמְּאָה אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וְכָלִי חֶרֶס בְּאֵוִיר, וְאֵינָה מְטַמְּאָה בְּמִשְׁאָא, כְּשֶׁרֶץ, שְׁנֶאֱמַר: שֶׁקֶץ תִּשְׁקָצְנוּ⁶. וְשַׁעֲוֹרָה כִּזִּית. לֹא תִהְיֶה זֶה חֲמוּרָה מִן הַמֵּת⁷. אֲבָל אִם הִיְתָה הַצֹּרֶה⁸ פְּחוּתָה מְכֻזֶּת - טְהוֹרָה.⁹

(6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

ג. קֶצֶץ אִיבְרִי מְמַנָּה, אֶפְלוּ הִיָּה כְּמִרְדֵּעַ⁹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁעֲבֹדָה זָרָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים, אֲלֹא הַצֹּרֶה כְּלָה כְּשֶׁהִיא שְׁלֵמָה. שְׁנֶאֱמַר: תְּזַרֵּם כְּמוֹ דְּוָה¹⁰ - מָה דְּוָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים¹¹, אָף עֲבֹדָה זָרָה אֵינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים. כְּקָלִי אֲבוֹת הַטַּמְּאוֹת דָּנוּ בָּהּ¹², מִפְּנֵי שֶׁטַמְּאָתָהּ מְדַבְּרִיהֶם. עֲשֻׂאוֹתָ כְּשֶׁרֶץ שְׂאִינוּ מְטַמְּא בְּמִשְׁאָא, וְכִמְתּוּ שְׂאִינוּ מְטַמְּא אֲלֹא בְּכִזִּית¹³, וְכִנְדָּה שְׂאִינָה מְטַמְּאָה לְאִיבְרִים.¹⁴

(9) איבר גדול כמו העץ שנותנים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין שני הפירושים). (10) נידה. (11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח

בְּאֶקְלִין - הָרִי הֵן שְׁנֵי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשָׂאָר
כָּל הָאֲבוֹת חוּץ מִן הַנְּבִלּוֹת וְהַמְרָקֵב.⁴⁰ אֲכָל הַנְּבִלָּה
וְהַמְרָקֵב, אָף עַל פִּי שְׁמִטָּמְאִין בְּמַגַּע וּבְמִשָּׁא -
הַנוֹגַע בֵּהֶן אֵינוֹ מְטַמָּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגַּעוֹ,⁴¹ וְאִם
נִגַּע בְּאֶקְלִין - הָרִי הֵן שְׁנֵי לְטַמְאָה;⁴² וְהַנוֹשֵׂא
מְטַמָּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתוֹ,⁴³ וְאִם נִגַּע בְּאֶקְלִין עַד
שְׁלֹא פָּרַשׁ - הֵנָּה רֹאשׁוֹן לְטַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(35) בכולם כתוב: "וכיבס בגדיו". (36) תיקנו כעין דאורייתא. (37) והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם. (38) כאילו נגעו הם עצמם באב. (39) מפני שראשון אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. (40) דבר שרכב עליו הזב. (41) בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיו אלא "יטמא עד הערב". (42) אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. (43) בנושא כתבה תורה כיבוס בגדים.

יג. מי חטאת⁴⁴ שֵׁשֶׁת בֵּהֶן כְּדִי הִזָּאָה,⁴⁵ אָף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּנִבְלָה וּכְמְרָקֵב שְׁאִין מְטַמְאִין בְּגָדִים אֲלֵא הַנוֹשֵׂאֵן - הָרִי הַנוֹגַע בֵּהֶן מְטַמָּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגַּעוֹ מִשּׁוֹם נוֹשָׂא; שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׁיִגַּע בְּמִים שְׁלֹא יְסִיט⁴⁶ אוֹתָן, וּכְבֵּר בִּאֲרָנוּ שֶׁאֶחָד הַנוֹשֵׂא וְאֶחָד הַמְסִיט. וְכֵן הַנוֹגַע בְּצִמְרֵי הַנְּבִלָּה אוֹ שְׁנִיגַע בְּנִימִי⁴⁷ הַמְרָקֵב - מְטַמָּא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַגַּעוֹ מִשּׁוֹם נוֹשָׂא; שְׂאִי אֶפְשָׁר לִנְגַע בְּדָבָרִים אֲלוֹ שְׁלֹא יְסִיט אוֹתָן, וּלְפִיכָף מְטַמָּא בְּגָדִים עַד שְׁלֹא פָּרַשׁ כְּדִין הַנוֹשֵׂא.

(44) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (45) בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזייה, שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושא מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע נבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) ונבספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על הפסוקים שבתורה ואחשון גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו). ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והר"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. (46) יזיז. (47) השערות (חוטם דקיקים) הבולטות מן האריג.

יד. הבולע נבלת עוף הטהור - בשעת פליעתו מטמא בגדים, כמו שבארנו, והן ראשון לטמאה.⁴⁸ וכן אם נגע בְּאֶקְלִין - הָרִי הֵן רֹאשׁוֹן לְטַמְאָה. וְאַחֵר שְׁבִלָּע⁴⁹ - הָרִי זֶה פֶּרֶשׁ מִמְטַמְאִין.

(48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש,

אינם בטלים נוגע גם לעניין טומאה או לאיסור הנאה בלבד שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה. הבעיית נשאה בתיקו ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו בטומאת עבודה זרה. (26) גמרא שם. רש"י שם מפרש, שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרובת אינם בטלים, ורבינו מפרש כתוספות (שם) עמוד ב דיבור המתחיל כיוון) שגם תקרובת בכלל (כסף משנה).

ח. יין שנתנסף לעבודה זרה מטמא אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ומטמא אדם במשא²⁷ כנבילה, וטמאתו בכזית. שנאמר: אשר חלב זבחימו יאכלו, וישתו יין נסיכם. הרי יין נסיכם כחלב זבחימו. ואין מטמא טמאה זו אלא יין שנתנסף ביד²⁸ לפני עבודה זרה; אבל סתם יין²⁹ של עובדי נוככים - מטמא טמאה קלה כשאר כל משקין טמאין³⁰.

(27) אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שמתמא גם באוהל. (28) שהושיט ידו ליין ושכשך. (29) שאין אנו יודעים אם נתנסך או לא. (30) ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה זיתים (שם ל, א).

ט. מכל הדברים שבארנו מתחלת הספר³¹ עד כאן אתה למד, שאבות הטמאות - מהן אבות של תורה, ומהן אבות של דברי סופרים.

(31) ספר טהרה.

י. כל המתטמא מחמת אב של תורה - הרי הוא ולד טמאה של תורה³², וכל המתטמא מחמת אב של דבריהם - הרי זה ולד של דבריהם.

(32) בין כלים בין אוכלין ומשקין.

יא. כל אב טמאה שמטמא במגע ואינו מטמא במשא³³, בין אב של תורה בין אב של דבריהם - אדם הנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו³⁴, ולא אדם ולא כלי חרס, אף על פי שעדין לא פרש ממטמאיו. והנו אחר שפרש ממטמאיו או קדם שפירש ולד, שהוא מטמא אכלין ועושה אותן שני לטמאה, מפני שהוא ראשון.

(33) כגון שרץ. (34) פירוש אם נגע בבגדים בשעה שהוא נוגע בשרץ.

יב. וכל אב טמאה שמטמא במגע ובמשא, בין אב של תורה³⁵ בין אב של דבריהם³⁶ - אדם הנוגע בו או הנושא מטמא בגדים³⁷ בשעת מגעו ובשעת נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה³⁸. וכן אם נגע בְּאֶקְלִין - עֲשָׂאָן רֹאשׁוֹן כָּל זֶמַן שְׁלֹא פָּרַשׁ מִמְטַמְאִין. פֶּרֶשׁ מִמְטַמְאִין - הָרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטַמְאָה לְכָל דָּבָר, וְאֵינוֹ מְטַמָּא בְּגָדִים³⁹, וְאִם נִגַּע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' ד' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משימענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקווה וכל זמן שהוא במקווה נשאר בטומאתו. (55) המשכב. (56) אחר פרישתו מן הזב. מובן שאם לא פירש מן הזב לפני שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

פרק שביעי

(1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

- 19 א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין
- 20 מתטמאין. שנאמר: מפל האכל אשר יאכל אשר
- 21 יבוא עליו מים וטמא, וכל משקה אשר ישתה בכל
- 22 פלי וטמא. ואין האכל שנטמא מטמא אכל אחר
- 23 מן התורה², ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר
- 24 אחר מן התורה³. אכל מדברי סופרים גזרו על
- 25 האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר - טמאהו; וכן
- 26 אם נגע אכל הטמא במשקין - טמאין⁴. ואין אכל
- 27 מטמא פלי שנגע בו לעולם ואפילו מדבריהם⁵. וכן
- 28 גזרו⁶ על המשקין הטמאים שיטמאו אכלין או
- 29 משקין או פלים שנגעו בהן⁷.

(2) והוא הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל", וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם אין הדבר כן, שהרי ממשיך וכותב: "מדברי סופרים גזרו וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טמאין", ברור איפוא, שמטמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י ה" כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטומאה, "בין אדם ובין כלים" נטמאו מדברי תורה", מכאן שאם נגעו באוכל ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טמאין (כת"י תימן). (5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

- 30 ב. אין לה⁸ ולד טמאה⁹ שנטמא פלים אלא
- 31 משקין טמאים בלבד. וטמאה זו מדבריהם¹⁰.
- 32 והוא¹¹ שיהיו אותן המשקין טמאין מחמת אב
- 33 מאבות הטמאות¹², בין של תורה בין של
- 34 דבריהם. ומפני מה גזרו על המשקין טמאין
- 35 שיטמאו פלים? גזרה משום משקה הזב¹³, שהוא
- 36 אב ומטמא פלים דין תורה, שנאמר: וכי ירק
- 37 הזב בטהור, כמו שבארנו¹⁴.

(8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. (10) נדה שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטומאה למשקין אלה הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות, ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו

הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. (49) במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמאה רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

- 1 טו. השורף פרה אדמה ושיעורים הנשפכים
- 2 והמשלח את השעיר, אף על פי שבשעת מעשיהן
- 3 מטמא בגדים, כמו שבארנו, אם נגעו⁵⁰ באכלין
- 4 אפילו בשעת מעשיהן - הרי הן שני לטמאה⁵¹.

(50) השורף והמשלח. (51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופרים והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבין זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסוים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

- 5 טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המשלח בתוך
- 6 המקוה, כגו נבלה או שרץ או משקב⁵² שהוא
- 7 במקוה⁵³ ונגע בו - הרי זה טמא. שנאמר: אף מעין
- 8 ובור מקוה מים יהיה טהור, ונגע בנבלתם וטמא -
- 9 אפילו כשהן בתוך המקוה מטמאין. וכשיעלה מן
- 10 המקוה זה הנוגע יטהר⁵⁴. [והנושאן מטמא בגדים
- 11 בשעת נשיאתם, ואם נגע באכלים עד שלא פירש -
- 12 הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו]. וכן זב
- 13 שדרס על המשקב שהוא מנח במקוה - הרי המשקב
- 14 טמא; וכשיעלה המשקב מן המקוה יטהר⁵⁵, שהרי
- 15 עלתה לו טבילה⁵⁶. וזה הנוגע במשקב כשהוא
- 16 במקוה, אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה - הרי זה
- 17 מטמא בגדים. ואין צריך לומר שהוא מטמא אכלין
- 18 ומשקין.

(52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53) ואפילו שניהם - הטומאה והאדם - בתוך המקווה. (54) אם יפרוש מן הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב

עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים. ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל בתנאי שיהיו אלו המשקין יתמאמו מחמת השרץ, ר"ל שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין גם כן כמו שהתבאר . . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד, ב) "דאיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו המשקין טמאים לא יתמאמו בידיים טמאות וכו'". ברור שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה העברי]. (13) נזוללים היוצאים מגופו של זב, כגון רוקר ומימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א הי"ד וט"ו.

ג. בְּשִׁגְזוֹר¹⁵ עַל הַמִּשְׁקִין שֵׁטְמָאוֹ אֶת הַכֵּלִים, גִּזְרוּ שִׁיְהִיוּ מִטְמָאִין אֶת הַכֵּלִים מִתּוֹכָן¹⁶. בִּיצֵד ? אִם נָפְלוּ לְאֹרֶיז כֵּלִי חֶרֶס¹⁷ - נִטְמָא כֵּלִי וְהָרִי הוּא שְׁנִי¹⁸; וְאִם נִגְעוּ¹⁹ בְּשָׂאֵר כֵּלִים²⁰ מִתּוֹכָן - מִטְמָא כֵּלָן וְנִעֲשֹׂו שְׁנִיִּים. אָבֵל אִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טְמָאִים בְּאַחֲרֵי הַכֵּלִי שֵׁישׁ לוֹ תוֹךְ, בֵּין כֵּלִי חֶרֶס בֵּין כֵּלִי שֶׁטָּף וְכֵלִי מִתְּכוֹת - נִטְמָאוּ אַחֲרָיו בְּלִבְד²¹, וְהָרִי אַחֲרָיו שְׁנִי, וְלֹא נִטְמָא תוֹכוֹ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים ? לְתַרּוּמָה; אָבֵל לְקִדְשׁ²², כֵּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו - נִטְמָא כֵּלָּו, וְהָרִי כֵּלָּו שְׁנִי לְטִמְאָה.

שְׁלִישִׁי לְטִמְאָה. וְאִם נִגְעַ הַשְּׁלִישִׁי בְּאֶכָל רְבִיעִי - הָרִי זֶה נִקְרָא רְבִיעִי לְטִמְאָה. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים ? בְּאֶכָלִין; אָבֵל הַמִּשְׁקִין, אֶחָד מִשְׁקָה שֶׁנִּגְעַ בָּאֵב הַטְּמָאָה אוֹ שֶׁנִּגְעַ בְּרָאשׁוֹן אוֹ שֶׁנִּגְעַ בְּשְׁנֵי - הָרִי אוֹתוֹ הַמִּשְׁקָה תַּחֲלָה לְטִמְאָה²⁶, וּמִטְמָא אֶת חֲבֵרוֹ, וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֶפְלוּ הֵן מֵאֶה²⁷, שְׁאִין מוֹנִין בְּמִשְׁקִין. בִּיצֵד ? יֵין שֶׁנִּגְעַ בָּאֵב הַטְּמָאָה אוֹ בְּרָאשׁוֹן אוֹ בְּשְׁנֵי - הָרִי יֵין זֶה בְּרָאשׁוֹן לְטִמְאָה. וְכֵן אִם נִגְעַ יֵין זֶה בְּשִׁמּוֹן, וְשִׁמּוֹן בְּחֶלֶב, וְחֶלֶב בְּדִבְשׁ, וְדִבְשׁ בְּמֵיִם, וּמֵיִם בֵּינָן אַחֵר, וְכֵן עַד לַעוֹלָם - כֵּלָן רָאשׁוֹן לְטִמְאָה, וְכֵאלוּ כֵּל אֶחָד מֵהֵן נִטְמָא בְּאֵב תַּחֲלָה, וְכֵלָן מִטְמָאִין אֶת הַכֵּלִים²⁸. וְכֵן כֵּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו בְּמִשְׁקִין²⁹, וְנִגְעוּ מִשְׁקִין אַחֲרֵים בְּאַחֲרֵי הַכֵּלִים הַטְּמָאִין, אֶפְלוּ הִיוּ מִשְׁקִין חֲלִיץ³⁰ - נִעֲשֹׂו הַמִּשְׁקִין הָאֲחֵרִים תַּחֲלָה לְטִמְאָה, וּמִטְמָאִין כֵּלִים אַחֲרֵים וְעוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנִיִּים, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהֵן³¹ מִטְמָאִין אֶכָלִין וּמִשְׁקִין אַחֲרֵים.

(25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (26) משנה פרה פ"ח, ז': "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. (27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. (28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה - טימאין", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. (29) טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע באוכלין שנגעו באחורי הכלים, ושניהם מטמאים את המשקין שנגעו באחורי כלים שנטמאו במשקין. (30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. (31) המשקין.

ו. אַחֲרֵי הַכֵּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמִשְׁקִין, וְנִגְעוּ אֶכָלִין³² בְּאַחֲרֵי הַכֵּלִי הַטְּמָא, אֶפְלוּ אֶכָלִי תְּרֻמָּה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין. שֶׁהַכֵּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו בְּלִבְד אֵינוֹ מִטְמָא אֶת הָאֶכָלִין אֲלֹא לְקִדְשׁ בְּלִבְד; שֶׁהַכֵּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו - הָרִי זֶה טְמָא כֵּלָּו לְקִדְשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³³, וּלְפִיכָף מִטְמָא אֶכָל הַקִּדְשׁ.

(15) כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו בדופן. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי. (20) שאינם מטמאים מאוירים אלא בנגיעה ממש. (21) אף-על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו (מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא תוכו" (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

ז. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ²³, שֶׁהָאֶכָלִין אֵין מִטְמָאִין כֵּלִים, וְהַמִּשְׁקִין מִטְמָאִין. וְלִמָּה עָשׂוּ בְּטִמְאָת מִשְׁקִין הַכָּר זֶה וְאֲמָרוּ, שֶׁהַכֵּלִי שֶׁנִּגְעוּ מִשְׁקִין טְמָאִין בְּאַחֲרָיו - לֹא נִטְמָא תוֹכוֹ לְתַרּוּמָּה ? לְהוֹדִיעַ שֶׁטְמָאֵת כֵּלִים אֵלוֹ מְדַבְּרִיהֶם, שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ עָלֶיהָ תְּרֻמָּה וְקִדְשִׁים²⁴.

(23) כָּבֵר בְּאַרְנוֹ²⁵, שֶׁהָאֶכָלִין וְהַמִּשְׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּאֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת - הָרִי הֵן רָאשׁוֹן לְטִמְאָה. וְכֵן אִם נִגְעַ אֶכָל בְּאָדָם אוֹ כֵּלִי שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב - הָרִי אוֹתוֹ הָאֶכָל שְׁנִי לְטִמְאָה. וְאָבֵל שֶׁנִּגְעַ בְּזֶה הַשְּׁנִי - נִקְרָא

(32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבגדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. (33) למעלה ה"ג. ומשמע בגדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר הנוגע בידיו בראשון לטומאה, ושהידיים שניות מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריד של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמא ידו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או

(23) בהלכה א. (24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים טהורים.

ה. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ²⁵, שֶׁהָאֶכָלִין וְהַמִּשְׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּאֵב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת - הָרִי הֵן רָאשׁוֹן לְטִמְאָה. וְכֵן אִם נִגְעַ אֶכָל בְּאָדָם אוֹ כֵּלִי שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב - הָרִי אוֹתוֹ הָאֶכָל שְׁנִי לְטִמְאָה. וְאָבֵל שֶׁנִּגְעַ בְּזֶה הַשְּׁנִי - נִקְרָא

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום ב' ד' סיון – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

רבינו צריך של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני ענינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריך של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד). (15) משנה, מעילה יז, ב. (16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. (17) נימוק זה נאמר בגמרא שם בשם שמואל. (18) שם במשנה. (19) נימוק למה צריכים צירוף.

ד. קולית²⁰ הפגול או הנותר, אף על פי שהיא סתומה²¹ - הנוגע בה בידיו נטמא ידיו²²; 20
שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פגול²³ 21
נטמאין את הידים, הואיל ונעשו בסיס לדבר 22
האסור²⁴. 23

(20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. (21) ואמרנו למעלה (פ"ב ה"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. (22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים - טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). (23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. (24) גמרא, שם.

ה. בשר קדש²⁵ שניצא חוץ למחיצתו²⁶ - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים או לא²⁷. לפיכך אינו מטמא, שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר²⁸. 24
ואם בשר פסח שניצא חוץ לבית הוא - הרי הוא 25
טהור. בני חבורה²⁹ זריזין הן³⁰. 26
27
28

(25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו – נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". (27) בעיה שם שנשארה בתיקו. (28) לקמן פ"ד ה"א. (29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פ"ב ה"א). (30) גמרא, שם: "בפסח לא מיבעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזור רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזור טומאה על נותר, כדי שיהיו הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה. ושאל השואל אם גם ביוצא גזור. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל יוצא הוא מעשה בידים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידים, ולא גזור בפסח הנאכל בחבורה ומזרזים אחד את השני ואין יוצא שכיח, וחכמים לא גזור בדבר שאינו שכיח. ויוצא מזה שנותר שכיח גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכול.

ו. אין טמאת ידים במקדש³¹. שששעה שגזור טמאה על הידים, לא גזור במקדש. אלא הנוגע באכלין טמאים³² וכיוצא בהן, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמאין. 29
30
31
32

שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.

א. כל הנוגע² בידיו בראשון לטמאה³, בין שהיה אותו ראשון אדם או פלי או אכל או משקין טמאין - נטמאו ידיו בלבד עד הפסק⁴. וכן המכניס ידיו לאויר פלי חרס שנטמא באב הטמאה, או שהכניס ידיו לבית מנגע⁵ - נטמאו ידיו. וטמאת הידים מדברי סופרים. 1
2
3
4
5
6

(2) זבים פ"ה מ"ב: "אלו פוסלים את התרומה . . . והידים". פירוש, עושים את התרומה שליש מפני שהידים שניות. ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה משנה, שבת יג, ב.). (3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידים פ"ג, א. (4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פ"ב, ג. (5) שם פ"ג מ"א. (6) בית שיש בו נגע והוסגר או הוחלט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו להיות ראשון (ראה הל' טומאת צרעת פט"ז). במה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל בפחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידים שהוכנסו.

ב. הידים שניות⁷ מדברי סופרים לעולם. שאין טמאתן אלא מדבריהם, וכשגזור טמאה עליהן גזור שיהיו כשני לטמאה. אפלו הכניס ידיו לבית המנגע⁸, או שנגע בידיו באדם שנטמא בגדים⁹ עד שלא פרש ממטמאיו - הרי ידיו שניות¹⁰. 7
8
9
10
11

(7) שם. (8) שהוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו ראשון. (9) כגון הנושא את הנבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון. (10) אבל גופו לא נטמא, כמו שנחבאר למעלה פ"ו ה"א.

ג. הפגול והנותר¹¹ וצריך של מנחות¹² - הרי הן בראשון לטמאה, ומוזנין בהן ראשון ושני, לפיכך¹³ מטמאין את הידים בכביצה¹⁴. ואין הפגול והנותר מצטרפין¹⁵, אף על פי ששעורן שוה בכביצה¹⁶, הואיל וטמאת הידים מדבריהן¹⁷. אבל שאר האכלין מצטרפין¹⁸. שאין¹⁹ אכלים טמאין מטמאין את הידים עד שיהיו כביצה. 12
13
14
15
16
17
18

(11) משנה, פסחים קכ, ב. (12) קרטים דקיקים של קמח שנדבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קב, ב) אמרו, שמדרבנן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פ"ב ה"ד). (13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). (14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין בכל מקום – בכביצה. והלכה בכביצה. [לא נתבאר למה כלל

תרומה או קודש. (51) אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשוננו משמע שחולין שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו ה"ח (ראה ראב"ד וכתף-משנה שם).

- י. הואיל והידיים שניות⁵², אם נגעו במשקה -
- עשאום תחלה. ואם נגעו משקין אלו באכלין -
- עושיין אותן שני. ואם נגעו במשקין אחרים - עושיין
- אותן תחלה; שהמשקין תחלה לעולם, כמו
- שבארנו⁵³. אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת
- הידיים מטמאין פלים⁵⁴, שעקר טמאת הידיים
- מדבריהם. וכן גזרו חכמים⁵⁵ על כל אדם שיאכל
- אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או אכל שני,
- ועל כל השותה משקין טמאים⁵⁶, שהיה שני
- לטמא עד שיטבל⁵⁷. ואם נגע באכלין - עשאן
- שלישי⁵⁸; ואם נגע במשקין, אפלו משקה חלין -
- עשאן תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים⁵⁹, אבל
- לא לטמא פלים, הואיל ועקר טמאת אדם זה
- מדבריהם⁶⁰. ומפני מה גזרו⁶¹ טמא על האוכל
- אכלין טמאים? שמא יאכל אכל ראשון או שני
- וישתה עליו משקה תרומה, ונמצא המשקה תרומה
- טמא באכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאין -
- שמא יאכל עמהן אכל תרומה, ונמצא טמא במשקין
- שבפיו. וכבר בארנו בתרומות⁶², שאסור לאכל
- תרומה טמאה.

(52) ונתבאר למעלה בפ"ז ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני, נעשו ראשון. (53) למעלה, שם. (54) דין זה נאמר כבר למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור (ראה הערות שם). (55) טהרות פ"ב מ"ב. (56) זבים פ"ה, יב. (57) ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א). (58) מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין שלישי. (59) אף-על-פי שעיקר טומאת גוף האדם הוא מגזירת חכמים. (60) ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם טמאים מן התורה. (61) שבת יד, א. (62) פ"ז ה"ג.

- יא. אינו מתטמא⁶³ עד שיאכל מאכלים טמאים
- בחצי פרס⁶⁴, שהוא כביצה ומחצה שוחקת⁶⁵. וכן
- השותה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאין
- רביעית⁶⁶. וכל האכלין מצטרפין⁶⁷ לבחצי פרס
- לפסל את הגויה⁶⁸, וכל המשקין מצטרפין
- לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משעור זה -
- טהור. אבל מעט ושתה ואכל מעט: אם יש
- מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס⁶⁹ - מצטרפין,
- ואם לאו - אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט
- וישתה ושתה מעט: אם יש מתחלה ועד סוף כדי
- אכילת פרס - מצטרפין, ואם לאו - אין
- מצטרפין⁷⁰. אבל פחות ממשעור וטבל⁷¹ ועלה,

- 1 ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את הקדש
- 2 ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר³³.

(31) פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכינו שאין טומאת ידיים במקדש. (32) משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו מטמאות גם במקדש. (33) לקמן פ"א ה"ג-ד.

- 3 ז. מי שנטמאת³⁴ ידו אחת ונגעה באחרת³⁵ -
- 4 האחרת טהורה, ונטל³⁶ את הטמאה וידי³⁷. במה
- 5 דברים אמורים? לתרומה³⁸; אבל לקדש, אם
- 6 נטמאת ידו אחת ונגעה בשניה - טמאה³⁹, ושתיהן
- 7 צריכות טבילה⁴⁰ לקדש. אבל לתרומה - בנטילת
- 8 ידיים בלבד⁴¹ יטהרו ידי⁴².

(34) משנה, חגיגה כ, ב. (35) במשנה כתוב: "בתרומה, אם נטמאת אחת מידי - חברתה טהורה". ופירושה: אם נגעה היד הטמאה ביד השניה, אין השניה מטמאה תרומה. (36) שופך עליה רביעית הלוג מים. (37) לטהר אותה לתרומה. (38) שם. (39) לקמן פ"ב ה"ב כותב רבינו, שלקודש מטמאה גם ידו של אדם אחר. (40) טבילת שתי הידיים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים. וכשלא נגעה בשנייה, מטביל את הטמאה בלבד. (41) אפילו אם נטמאו שתיהן. (42) משנה, שם יח, ב: "נוטלים לידיים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילים".

- 9 ח. שלמה המלך⁴³ וביט דינו גזרו על כל הידיים
- 10 שיהיו שניות, ואף על פי שלא ידע בודאי שנטמאו,
- 11 מפני שהידיים עסקניות⁴⁴. ולא גזר שלמה על הידיים
- 12 טמאה אלא לקדש⁴⁵, ואחר כך גזרו חכמים שאחריו
- 13 אף לתרומה. ולפיכך צריך נטילת ידיים לתרומה.
- 14 ואם נגע בתרומה קדם שיטל ידיו - פסולה,
- 15 ונשרפת על טמא⁴⁶.

(43) שבת יד, ב. (44) רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמא נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרכן לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, וגנאי הוא לתרומה שתיגע בכללן, ומלשוננו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטומאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידיים ולא טומאת כל הגוף]. (45) שם טו, א. (46) נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דרבנן, אבל בטומאת ידיים גזרו חכמים בפירוש שריפה (מימרא של אילפא, שם).

- 16 ט. לט⁴⁷ אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת
- 17 ידיים⁴⁸, ואין חוששין שמא יגע⁴⁹. אבל לא יצשה בן
- 18 בחלין שנעשיו על טהרת הקדש או על טהרת
- 19 תרומה⁵⁰, גזרה שמא יגע, לפי שאינו מקפיד
- 20 עליהן⁵¹.

(47) כורך. (48) חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". (49) בידים עצמם, מפני שכהנים זריזים הם, ונזהרים מלנגוע בתרומה בידים טמאות. (50) פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' ה' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 תחלה⁹ לטמא אכלים ומשקין אחרים, אבל לא
17 לטמא כלים¹⁰. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה?
18 מפני שהיו טבולי יום¹¹ טובלין במערות שממיהן
19 רעים¹², ואחר כך היו רוחצין במים שאובים ימים
20 דרך נקיות. ופשט המנהג כך, עד שהיו רב העם
21 מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן
22 שמטהרין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין
23 בזלזול בלא כוונה¹³. ולפיכך גזרו, שכל שבא ראשו
24 ורבו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורבו -
25 נטמא ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור¹⁴ שאינו
26 טבול יום, אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין
27 מים שאובין או שבא ראשו ורבו במים שאובין -
28 הרי זה כשני לטמאה עד שיטבול. טבל - אינו צריך
29 הערב שמש, מפני שעקר טמאה זו מדבריהן. וכן
30 האוכל אכלין טמאים והשותה משקין טמאין וטבל
31 - אינו צריך הערב שמש. וכן כלים שנטמאו
32 במשקין - פיון שמטבילין טהור, ואין צריכין הערב
33 שמש. מפני שטמאות אלו עקרן מדבריהן.

(2) רוב הגוף בלי הראש. (3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי
דיניהם ראה בהלכות מקוואות. (4) לא נתברר אם גם בבא
ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. (5) אבל
אינו צריך הערב שמש, כמו שיתבאר לקמן. (6) של
תרומה. (7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס
"טימאים". (8) צריך להיות "ועשאו" וכן הגירסא בדפוס
רומא (ר"מ). (9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את
התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה).
(10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. (11) טמאים שטבלו בו
ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום".
(12) מזוהמים. בקין קשה היה למצוא בארץ ישראל בור
שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. (13) לא דקדקו לטבול
כדין. (14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו
במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים
שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת
"הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו
בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא
ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן
ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

34 ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני
35 כלים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק
36 הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו
37 מארבעה כלים - אין מצטרפים, ואף על פי
38 שהתחיל זה עד שלא פסק זה - הרי זה טהור. נפלו
39 על ראשו אבל לא על רבו, או שנפלו על רבו ולא
40 על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל
41 רבו נפלו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור, עד
42 שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו פדרפו¹⁵.
43 וכן אם בא ראשו במים שאובין ולא בא רבו, או

1 ואכל מעט מיד, אם לא שהה ביניהן והרי בין
2 אכילה שלפני טבילה ושלאחר טבילה בכדי אכילת
3 פרס - הרי אלו מצטרפין⁷².

(63) משנה, מעילה יז, ב. (64) דעת רבינו שפרס הוא שלוש
ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע
ביצים]. (65) יותר קצת, בריווח. (66) רביעית הלוג. לוג
= שש ביצים. (67) משנה, שם. (68) לטמא את הגוף
ולעשותו שני. (69) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים.
(70) כריתות יג, א. (71) שם. (72) ואין אנו אומרים,
שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון,
ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני
שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה.

4 יב. אשה⁷³ שהיא ראשון לטמאה ומניקה את בנה
5 - הרי הן טהור⁷⁴, ולא גזרו עליו טמאה⁷⁵. שאפלו
6 תאמר שניק רביעית, אפשר שיש מתחלה ועד סוף
7 יתר מקדי אכילת פרס, שהרי אינו יוגק בבת אחת⁷⁶.

(73) שם. (74) אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון
אינו מטמא אדם. (75) משום שניק חלב טמא. (76) אלא
לאט לאט, ובספק לא גזרו.

8 יג. המעברת⁷⁷ התירו לה לאכל אכלין טמאין פחות
9 מפשעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני
10 הספנה. ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא
11 טהורה.

(77) ברייתא, שם: "התירו לה לעוברת לאכול פחות
מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובא
(הרבה). ומפרש רבינו, שהתירו לה לאכול ולא לטבול
אחר-כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טמאה? שמה
תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח').
ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה
לפרש, שלכתחילה מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור,
אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. [ואפשר
גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור
אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה
השלמות].

יום ג' ה' סיון ה'תשע"ז

פרק תשיעי

(1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או
שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי
שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על
ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה
והידיים.

12 א. הבא ראשו ורבו² במים שאובין³, או שנפלו על
13 ראשו ועל רבו שלשה לגין⁴ מים שאובין - הרי הוא
14 כשני לטמאה עד שיטבול⁵. ואם נגע באכלין -
15 עשאו שלשי; ואם נגע במשקין טמאים⁷ - עשאו⁸

בין בשרו בלגדים ... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ו). כמו"כ מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני וחמישי, שהרי סדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא ולכאורה לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור התפילין, ובפרט שתירוצן כזה לא יפתור את זה שלפחות פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או שיש לומר שזה שלא גזרו טומאת ידים במקדש מהני גם בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

על פי יין מלכות החדש ספר טהרה סימן כ'.

(20) שהוא עצמו שני.

- ו. רצועות תפילין עם התפילין²¹, וגליון שבספר²²
- שְׁלֹמֶעֱלָה וְשִׁלְמִטָּה²³ שֶׁבַחְתָּהּ וְשִׁבְסוּף²⁴ כְּשֶׁהָן
- מִחֻבְרִין לְסִפְרָא²⁵, וְסִפְרָא שֶׁנִּמְחַק וְנִשְׁתַּרְבּוּ בּוֹ שְׁמָנִים
- וְחֶמֶשׁ אוֹתִיּוֹת, וּמִגְלָה שֶׁתּוֹבֵב בָּהּ מִן הַתּוֹרָה שְׁמָנִים
- וְחֶמֶשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּפָרֶשֶׁת יוֹהֵי בִּנְסֵעַ הָאָרֶץ²⁶ - הָרִי
- אֵלּוֹ מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים. וְלֹא דִבְרֵי תוֹרָה בְּלִבָּד,
- אֶלָּא כָּל כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ, אֲפִלּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים וְקִהְלָת
- שֶׁהָן דִּבְרֵי חֻקָּה, מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים.

(21) כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשאר ללא כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת הספר ושבוספו. בבבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

- ז. תְּרָגוֹם שֶׁבַעֲזָרָא²⁷ וְשִׁבְדִּינְיָא²⁸ - הָרִי הוּא מְכַלֵּל
- כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ. אֶבֶל תְּרָגוֹם²⁹ שֶׁכְּתָבוּ עֵבֶרִית וְעֵבֶרִית
- שֶׁכְּתָבוּ תְּרָגוֹם, אוֹ שֶׁכְּתָב כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ בְּכֶתֶב עֵבֶרִית³⁰
- אֵינָן מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים, עַד שִׁיְהִיו כְּתוּבִים
- אֲשׁוּרִית עַל הָעוֹר וּבְדִיּוֹ.

(27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית.

- בָּא רַבּוֹ וְלֹא בָּא רֵאשׁוֹ, אוֹ שֶׁבָּא רֵאשׁוֹ בְּלִבָּד וּבָא
- מִשָּׂאָר גּוּפוֹ וְרַבּוֹ מִמֶּנּוּ שְׂאוּבִין מִלְמִטָּה אוֹ מִן הַצַּד
- הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שִׁיבֹאוּ רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ הַסְמוּךְ
- לְרֵאשׁוֹ כְּדֶרְכּוֹ.

(15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

- ג. הֵבֵא מִרֵּאשׁוֹ וְרַבּוֹ הַחֲצִי¹⁶ מִמֶּנּוּ שְׂאוּבִין וְנִפְלּוּ
- עַל הַחֲצִי הָאֲחֵר מִמֶּנּוּ שְׂאוּבִין, הוֹאִיל וְחֲצִיו בְּנִפְלָה
- וְחֲצִיו בְּכִינָה - טָהוֹר¹⁷.

(16) החצי מראשו ורובו. (17) בעיני שנשארה בתיקו שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

- ד. הָיוּ שְׁלֹשֶׁת הַלְגִּין שֶׁנִּפְלּוּ עָלָיו אוֹ שֶׁבָּא בָּהֶן
- מִקְצָתָן שְׂאוּבִין וּמִקְצָתָן אֵינָן שְׂאוּבִין, אוֹ שֶׁנִּתְעַרְבּוּ
- בָּהֶן יָיִן דְּבֶשׁ וְחֵלֶב - הָרִי זֶה טָהוֹר, עַד שִׁיְהִיו
- הַשְּׁלֹשָׁה כֶּלֶן מִמֶּנּוּ שְׂאוּבִין. שְׁלֹשֶׁת לְגִין אֵלּוּ¹⁸
- שֶׁנִּפְלּוּ עַל הַטָּהוֹר אוֹ שֶׁבָּא בָּהֶן וְטִמְאַהוּ, כִּיִּין
- שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּשֶׁנִּי לְטִמְאָה - הָרִי הַמֵּים הָאֵלּוֹ טִמְאִין,
- שֶׁהָרִי נִגְעוּ בְּשָׁנִי. וְהָרִי אֵלּוֹ הַמֵּים אוֹמְרִין לְזֶה
- הַטָּהוֹר: טִמְאָנוּ אוֹתוֹ וְטִמְאַנּוּ¹⁹.

(18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. (19) שנינו היינו טהורים ואנחנו טימאנו אותו תחילה ואחר כך הוא טימא אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשונו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלוגין שנפלו עליו או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

- ה. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ מַנִּיחִין בְּכֻרֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּצַד
- הַסְּפָרִים, וְאוֹמְרִים: זֶה קֹדֶשׁ וְזֶה קֹדֶשׁ. וּבְאֵין
- הַעֲכָבְרִים וְקוֹרְעִין אֶת הַסְּפָרִים. לְפִיכָךְ גָּזְרוּ, שֶׁכָּל
- תְּרוּמָה שֶׁתִּגַּע בְּאַחַד מִכְתָּבֵי הַקֹּדֶשׁ - נִטְמָאת, וְהָרִי
- הָיָא כְּשִׁלְשִׁי לְטִמְאָה כְּאֵלּוֹ נִגְעוּ בְּשָׁנִי. וְנִמְצְאוּ כָּל
- כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ פּוֹסְלִין אֶת הַתְּרוּמָה בְּשָׁנִי. וְלֹא עוֹד,
- אֶלָּא מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו טָהוֹרוֹת וְנִגַּע בְּאַחַד מִכְתָּבֵי
- הַקֹּדֶשׁ - נִעְשׂוּ יָדָיו שְׁנִיּוֹת וּמִטְמְאִין אֶת הַתְּרוּמָה
- וְאֵת הַמִּשְׁקִין. וְאַף עַל פִּי שְׂאֵין הַיָּדִים מִתְטַמְּאוֹת
- אֶלָּא מִרֵּאשׁוֹן לְטִמְאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי - הֵן מִתְטַמְּאוֹת
- מִן הַסְּפָרִים²⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקודש נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומא".

וממשיך בהלכה שלאח"כ וכן "רצועות התפילין עם התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובזה ישנו עניין תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם מלמד שלא יהיה דבר חוצץ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' ה' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.
- 22 סופרים⁸ - הרי הוא פשני לטמאה עד שיעריב
23 שמשו.

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. (6) כל אלה טומאה חמורה הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב בפירוש, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים פ"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי כללי רמב"ם אות ו). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של תורה שאינן כתובות בפירוש, כגון כל הטומאות מהדרשה של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירוש: ואף-על-פי שהן דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדרבנן ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששנינו (פרה פ"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי סופרים . . . לאחר ביאתו (לאחר שטבל) מותר בכולן (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטומאות של דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון: חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל מקרים נדירים הם].

- ג. טבול יום⁹ פוסל¹⁰ אכלי תרומה ומשקה תרומה, ואכלי הקדש ומשקה הקדש, פוסל הכל¹¹. פיצד?
טבול יום שנגע באכלין של תרומה - עשאן שלישי לטמאה, מפני שהוא שני. וכן אם נגע במשקין של תרומה - טמאין, והרי הן שלישי¹² לטמאה. נגע טבול יום במשקין של קדש - טמאן, והרי הן רביעי לטמאה. וכן אם נגע באכלי הקדש - עשאן רביעי. אבל אם נגע באכלי חלין ומשקה חלין - הרי הן טהורין. ודין מחסר פופרים¹³ וטבול יום בנגיעת הקדש אחד הוא. הרי נתבאר לה מכל אלו הדברים, שאין שם¹⁴ משקין שניות לעולם, אלא המשקין תחלה לעולם; חוץ במשקין שנגע בהן טבול יום, שהן שלישי אם היו תרומה, או רביעי אם היו קדש.

- (9) פרה פ"א מ"ה. (10) כל מקום שנאמר "פוסל", הכוונה שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פ"א ה"א). (11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני (למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי, ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ח, ב. ונתפרש שם טעמם, מכיוון שטבל - טומאתו קלושה ואין כוחה יפה לטמא אלא לפסול. (12) בניגוד לכלל שבידינו: כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם). [בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאם", במקום "פסולים" "פוסלם", אלא שהוא מבאר מיד שאינם פסולים אחרים]. (13) יולדת, זב וזבה ומצורע מחוייבים להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש

- 1 ח. הכותב הלל³¹ ושמע³² לתינוק להתלמד בו, אף על פי שאינו רשאי³³ - הרי אלו מטמאין את הידים.

(31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-ק"ח). (32) פרשת שמע ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא ספרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

- 3 ט. המשיחות³⁴ והרצועות שתפרן לספר³⁵, אף על פי שאינו רשאי לקמן³⁶ - כל זמן שהן מחברין לספר מטמאין את הידים.

(34) חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. (36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

- 6 י. תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן תפורות³⁷ - מטמאין את הידים. אבל הברכות, אף על פי שיש בהן מאותיות של שם ומענינים הרבה של תורה - אינן מטמאין את הידים.

(37) לספר.

- 10 יא. ספרי המינים³⁸ - אינן מטמאין את הידים. פרשת סוטה³⁹, הואיל ולמחיתה עומדת - אינה מטמאה את הידים.

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאריים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

פרק עשירי

(1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים. טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

- 13 א. כל המתטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם בין פלים - הרי הוא ראשון לטמאה, כמו שבארנו², עד שיתטבל. טבל - הרי הוא פשני לטמאה³ עד שיעריב שמשו. שנאמר: במים יבא וטמא עד הערב וטהר. הכתוב קרא לטבול יום טמא⁴.

(2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (3) פסחים יד, א: "שמן שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום דינו כשני. (4) ומכאן שטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

- 18 ב. אחד טבול יום⁵ מטמאה חמורה, כגון שטבל מזיבות מטמאת מת וצרעת⁶, ואחד טבול יום מטמאת שרץ⁷ וכיוצא בו, כל הטעון הערב שמש, בין אדם בין פלים, בין מדברי תורה בין מדברי

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' ה' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במשנה ו' שם, וכן פסק רבינו לקמן פי"א ה"ח. ורבינו התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה לנגעו טבול-יום. (23) טבול-יום פ"ב מ"ב. (24) במה שבתוכה. (25) מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח). (26) אבל הקדירה טהורה. [דעת רבינו שמשקין שנגעו בידים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש משנן שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין והקדירה]. (27) שידים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום אינו מטמא. (28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פי"ג ה"ט. (29) לקמן פי"ד ה"א.

ו. אחד טהור שהיו ידיו טמאות או³⁰ טבול יום²⁵ שידיו טמאות³¹ - הרי זה מטמא משקה חלין²⁶ ועושה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין, כמו שבארנו³². ומאחר שמשקה שניצא מטבול יום - כמשקין שנגע בהן, טבול יום שגפול מרקו או מימי רגליו על כפר של תרומה - הרי זה טהור³³, מפני שהן כמשקין שנגע בהן.

(30) בין . . . ובין. (31) מגזירת ידיים. (32) למעלה פ"ח ה"י. (33) משנה, נדה ע"א, ב.

ז. מכל אלו הדברים³⁴ שהקדמנו לבארם אתה למד, שהאדם יהיה אב לטמא ויהיה ראשון לטמא מדברי תורה. ולעולם לא יהיה האדם שני אלא מדברי סופרים. והוא האוכל אכלין טמאים או השותה משקין טמאין או הבא ראשו ורגליו במים שאובין, שכל אלו פשני לטמא מדבריהם. וכן שאר כל הפלים חוץ מפלי חרס³⁵ יהיו אב לטמא ויהיו ראשון לטמא מדברי תורה. ולא יהיה הפלי לעולם שני לטמא אלא מדברי סופרים. שאם ישמא כמשקין טמאים - יהיה שני מדבריהן, כמו שבארנו.

(34) ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35) שאינו אב הטומאה לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

ח. כבר בארנו³⁶, שפלי חרס לא יהיה אב לטמא לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ויהיה ראשון לטמא מדברי תורה, ושני מדבריהן, אם נטמא כמשקין, כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא הפלים שלישי ולא רביעי לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

(36) שם ה"ח.

ט. האכלים לא יהיו אב לטמא לעולם, לא מדברי תורה ולא מדבריהם. ויהיו ראשון ושני מדברי תורה. שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמא, אם נגע באכל - עשהו שני³⁷. והאכלין יהיו שלישי³⁸ ורביעי³⁹ לטמא מדבריהן בלבד⁴⁰.

דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה]. (14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חיזוק השלילה, כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה פ"א ה"א.

ד. כל המטמאין¹⁵, בין חמורין בין קלין¹⁶, משקין היוצאין מהן, כגון רקן ומימי רגליהן - הרי הן כמשקין שנגעו בהן. אלו ואלו ראשון לטמא, כמו שבארנו. חוץ מזב וחבירי¹⁷, שמשקין היוצאין מהן - אב לטמא, ומשקין שהזב וחבירי נוגעין בהן - תחלה. אפלו אוכל אכלין טמאין או שותה משקין טמאין, המשקין היוצאין ממנו קדם שיטבל - כמו המשקין שנגע בהן, שהן תחלה¹⁸. וכן טבול יום, משקין היוצאין ממנו - כמשקין שהוא נוגע בהן, שאין מטמאין אחרים כלל¹⁹; אלא אם נגע²⁰ כמשקה חלין - הרי הן טהורין, ואם נגע כמשקה תרומה - הרי הן שלישי, ואם נגע כמשקה קדש - הרי הן רביעי.

(15) טבול-יום פ"ב מ"א. (16) בחולין פח, א פירשו: קלין - שרץ; חמורין - זב. (17) זבה, נדה, יולדת ומצורע. (18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל. (19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני שאילו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל קודש אחר בנגיעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת בנגע בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא טימאוי - ואתה טימאתני". (20) טבול-יום.

ה. ועתה יתבאר לך²¹, שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי שבקדש מטמא משקה אחר²² או אכל אחר, ואין צריך לומר שאין מטמאין פלים. לפיכך, קדרה שמלאה משקין²³ ונגע בה²⁴ טבול יום: אם היה משקה חלין - הפל טהור, ואם היה משקה תרומה - המשקין פסולין והקדרה טהורה. ואם היו ידיו טמאות²⁵ - המשקה טמא²⁶, בין משקה תרומה בין משקה חלין. וזה חמר פידים מבטבול יום²⁷. וחמר בטבול יום מפידים טמאות: שספק טבול יום - פוסל מספק²⁸, וספק הידים - טהור, כמו שיתבאר²⁹.

(21) טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22) הסגנון אינו מדויק, שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' ה' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כָּל אֲשֶׁר בָּתוֹכוֹ יִטְמָא.⁵
22 נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ אָב, וְכָלִי חֲרָס שֶׁנֶּפֶל הַשֶּׁרֶץ לְאֹיְרוֹ
23 רֹאשׁוֹן, וְהָאֵכָל שֶׁבְּכָלִי שָׁנִי, וְהָרִי הוּא אוֹמֵר יִטְמָא.
24 וְכֵן שֶׁרֶץ שֶׁנֶּפֶל לְאֹיֵר הַתְּנוּרָה - הַפֶּת שֶׁנִּיָּה,
25 שֶׁהַתְּנוּרָה רֹאשׁוֹן.

(3 שם. (4 שם. (5 במה דברים אמורים, ששני בחולין פסול מן התורה? כשנגע בכלי או באדם שהוא ראשון או אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא מדרבנן (למעלה פ"ז ה"א). (6 לא נתבאר מה זה מוסיף על האמור למעלה. (7 התנורים בתקופת המשנה היו של חרס.

26 ג. הראשון⁸ והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים.⁹
27 השלישי - פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה
28 רביעי בתרומה. מניין לאכל שלישי שהוא פסול?¹⁰
29 בתרומה? שנאמר: ובא השמש וטהר ואתה לאכל מן
30 הקדשים. נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב
31 שמשו¹¹, ואם נגע בה - פסלה, וטבול יום בשני
32 לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי
33 בתרומה.

(8 טהרות, שם. (9 השני פסול אוכלין ואינו מטמא, ונקט לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. (10 צ"ל פסול. (11 יבמות עד, ב.

34 ד. הראשון¹² והשני והשלישי בקדש - טמאין
35 ומטמאין¹³. הרביעי - פסול ואינו מטמא. ואין רביעי
36 עושה חמישי לעולם. ומניין לשלישי בקדש שהוא
37 טמא? שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל;
38 וכבר קרא הכתוב לשני טמא, שנאמר: כל אשר
39 בתוכו יטמא. הא למדת, שבבשר הקדש שנגע בשני -
40 נטמא וישרף. ומניין לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל
41 והמר¹⁴: ומה מחסר בפורים, שהוא מתר בתרומה,
42 אסור בקדש עד שביא בפרתו; השלישי, שהוא פסול
43 בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש? אכל
44 החמישי טהור.

(12 טהרות, שם. (13 ראה הערה ח. (14 פסחים יח, ב.

45 ה. בשר תאנה¹⁵, אף על פי שהוא טהור, גזרו
46 עליו¹⁶ שיהיה בשלישי לטמאה: מטמא את
47 הקדש¹⁷, ואינו פוסל את התרומה. ויראה לי, שלא
48 גזרו עליו אלא כדי שלא יערכוהו עם בשר הקדש
49 ויבואו לטעות ולשגוג בו, וידמו שהבשר זה¹⁸ הוא
50 חל והוא קדש¹⁹ ויאכלנו בטמאה.

(15 בשר חולין נקרא "בשר תאנה", מלשון הכתוב (דברים יב, כ): כי תאנה נפשך לאכול בשר. (16 תוספתא, נדה פ"ט ה"י. (17 פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (18 בשר הקודש. (19 והרי הוא קודש.

ו. חבורי אכלין²⁰ על ידי משקין²¹ - הרי הן חבור

(37 מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע באוכל - לא טמאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים, ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה פ"ז ה"א). (38 תרומה וקודש. (39 בקודש. (40 וכן כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-וחומר, ומקור דבריו שם בבביתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה, ורביעי מקל-וחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא סגן הכהנים אות סט, ומנחת-חנינון מצוה קמה, וראה בביתאורנו לקמן בפ"א].

1 ל. המשקין יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי
2 חטאת ורק הזב ומימי גליו. ויהיו ראשון לטמאה
3 מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות. וכן
4 אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין פלים
5 - נטמאו מדברי תורה, והרי הן בראשון לטמאה
6 לטמא אחרים מדבריהן⁴¹. וכן אם נגעו בשני, בין
7 אדם בין פלים בין באכלין - נעשו ראשון לטמא
8 אחרים מדבריהם, כמו שבארנו⁴². ויהיו⁴³ המשקין
9 שלישי ורביעי מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום
10 במשקה תרומה - עשאהו שלישי, ואם נגע במשקה
11 קדש - עשאהו רביעי. ואין אתה מוצא משקין
12 שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה⁴⁴, חוץ
13 ממשקה טבול יום⁴⁵ או מחסר בפורים בקדש, כמו
14 שבארנו, שהוא⁴⁶ פוסל מדבריהם⁴⁷ ואינו מטמא.

(41 נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42 שם. (43 ויש גם אפשרות שיהיו. (44 שיהיו שלישי או רביעי. (45 הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שניות לא יהיו לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת טבול-יום. (46 טבול-יום. (47 ראה מה שכתבנו בסוף ה"ט.

פרק אחד עשר

(1 יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאווה אם מטמא הקודש ופוסל התרומה. וחבורי אוכלין ע"י משקין אם הם חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

15 א. כל מקום² שנאמר באכלין פסול - הוא שיהיה
16 האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם
17 נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.

(2 טהרות פ"ב מ"ג-ו.

18 ב. הראשון שבחלין³ - טמא ומטמא. השני - פסול
19 ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחלין⁴. מניין
20 לאכל שני שהוא פוסל בחלין? שנאמר: וכלי חרש

דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין, שם).

- י. האוכל רביעי שבקדש - אסור לו לאכל את הקדש³⁴, ומתיר לגע בקדש ואינו פוסל³⁵. אפלו תבשיל³⁶ שנתערב בו הקדש ואין בו³⁷ פזית בכדי אכילת פרס³⁸ - הרי זה לא יאכל³⁹ ברביעי של קדש⁴⁰, אלא בחמישי⁴¹, שהוא טהור כמו שבארנו⁴².

(34) גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל, ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א) ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה (ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם ששלישי בתרומה פוסל את האוכל לאכול בתרומה, אע"פ שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש]. (35) שרביעי אינו עושה חמישי. (36) של חולין או תרומה. (37) בקודש. (38) פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירוש, שנתערב כזית (כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). (39) אף-על-פי שבדינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. (40) פירוש, אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו. (41) הוא-הדין שמותר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש מה ששינוי: "והחמישי נאכל בניזיד הקודש", הכוונה למעט רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט - כדרכו - לשון המשנה. (42) למעלה ה"ד.

- יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או של חלין שנעשו על טהרת תרומה - הרי זה אסור לאכל את התרומה⁴³ עד שיטבול⁴⁴, ומתיר לגע בתרומה⁴⁵ והרי היא טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל תבשיל שנתערב בו תרומה, אם אין שם פזית בכדי אכילת פרס - הרי זה מתיר לאכל מאותו תבשיל⁴⁶ בדרך שמותר לגע בתרומה.

(43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. (44) ואינו צריך הערב שמש. (45) זבחים צט, ב: "באכילה עביד (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עביד רבנן מעלה". (46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בניזיד הדמע", פירוש, בתבשיל שנתערב בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

- יב. האוכל⁴⁷ שלישי שבתרומה או של חלין שנעשו על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לגביעת תרומה - הרי הוא פשני לענין קדש⁴⁸; שטהרת תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אבל האוכל שלישי שבחלין שנעשו על טהרת הקדש - הרי הוא טהור⁵⁰; שאין לה דבר שיעושה רביעי בקדש אלא קדש מקדש⁵¹ בלבד.

- 1 לטמא טמאת אכלין²². והדבר ספק, אם חשובים כגוף אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי²³, או חושבים זה האכל שנעשה בו הטמאה ראשון, והאכל המחקר לו שני.

(20) איבעיא בזבחים קה, ב. (21) שתי חתיכות אוכלין, וביניהם משקה הנוגע בשניהם. (22) אם נגעה טומאה באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא שם, ולא כפירוש רש"י). (23) פירוש, הדבר ספק אם שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השניה ראשון לטומאה ועושה שני.

- ז. השני שבחלין²⁴ פוסל אכלי תרומה ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חלין - טמא²⁵. ואין צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש, שהוא מטמא את הכל.

(24) טהרות פ"ב מ"ו. (25) נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות תחילה.

- ח. השלישי שבתרומה²⁶ שנגע באכלי קדש - פסלן ונעשו רביעי. ואם נגע במשקה הקדש - טמא²⁷ ונעשו תחלה²⁷. אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה - הרי הוא טהור²⁸. וכן רביעי שבקדש, אם נגע במשקה קדש - הרי זה טהור.

(26) שם. (27) שכל משקה שנטמא הוא ראשון (ראה למעלה פ"י ה"). (28) שאין רביעי בתרומה.

- ט. חלין שנעשו על טהרת תרומה²⁹ - השלישי שבבהן פסול בתרומה³⁰, ואם נגע³¹ בקדש - אינו עושהו רביעי³², ואפלו משקה קדש אינו פוסל. וחלין שנעשו על טהרת הקדש - השלישי שבבהן טהור כחלין³³.

(29) נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה. (30) הלכה פסוקה היא בחולין דף לג ודל, שחולין שנעשו על טהרת תרומה דינם כתרומה. (31) המשקה. (32) טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. (33) חולין לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם כקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה עא, ב - שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח, ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני שכהנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה-שאין-כן בטהרת הקודש, שרק יחידים נוהגים שמירה קפדנית זו, בטלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ג' ה' סיון – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יג. פל קדש⁵² האמור בענין טמאת אכלין ומשקין¹
הוא קדשי מקדש המקדשין, כגון פשר קדשי²
קדשים⁵³ ובשר קדשים קלים⁵⁴, וחלות תודה⁵⁵
ורקיקי נזיר⁵⁶ שנשחט עליהן הזבח⁵⁷, והמנחות⁵⁸
שקדשו בכלי⁵⁹, ושתי הלחם⁶⁰ ולחם הפנים⁶¹
משקנמו בתנור⁶²; אבל חלות תודה ורקיקי נזיר⁶
שלא נשחט עליהן הזבח, והמנחות שלא קדשו⁷
בכלי - אינן לא פקדש ולא פחלין אלא פתרומה⁶³.

(52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א).
(53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג
השבועות. (54) תודה ושלמים. (55) המביא קרבן תודה,
צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא
ז, יב). (56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה
קרבנות, ועמהם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו,
טו). דיניהם מפורשים בהל' מעשה הקרבנות ס"ט. [לא
נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי
נזיר "רקיקים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים
חלק חלות וחלק רקיקים, וההבדל בין חלות ורקיקים הוא,
שהחלות נילושות בשמן והרקיקים במים, ומושחים אותם
בשמן אחר אפייתם והלחם סופגן]. (57) שחיטת הקרבנות
מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. (58) הבאות בפני
עצמן, לא כתוספת לקרבן. (59) שנתנו אותן בכלי שרת
שבמקדש. (60) שהציבור מקריב בחג השבועות.
(61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן
שבהיכל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא
כד, ה). (62) שעלה עליהם קרום מחום התנור. שתי הלחם
ולחם הפנים מתקדשים קדושה מלאה עם תחילת אפייתם
שהיא העלאת הקרום. (63) שם.

יד. החלה⁶⁴ והפפורים⁶⁵ ותשלומי תרומה⁶⁶
[והמנחה] - הרי הן פתרומה⁶⁷.

(64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). (65) פירות
העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). (66) זר (לא כהן)
שאל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת
חומש המחיר. (67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר.
תוספתא שם ה"ה.

טו. הטבל⁶⁸ והמזמע⁶⁹ וגדולי תרומה⁷⁰, ומעשר⁷¹
שני וראשון⁷¹, ועפה הטבולה לחלה⁷² - הרי הן
פחלין⁷³, והראשון טמא פהו, והשני פסול, ואין⁷⁴
בהן שלישי.

(68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות
ומעשרות. (69) תרומה שנתערבה בחולין ואין בחולין פי
מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו
שלא יטבטל אלא במאה. (70) תרומה שנזרעה והצמיחה
תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת יז,
ב). (71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי
קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללוויים, ומעשר
שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם
מישראל. (72) לפני הפרשת חלתה. (73) טבל, גידולי

(47) שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו
לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי
פירושו של רבינו. שינו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל
אוכל ראשון ואוכל שני - שני, שלישי - שני לקודש ולא
שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש,
אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני
לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה
וקודש, ואם נגע בתרומה - נפסלה, ואם נגע בקודש -
נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו
שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשהו שלישי, אבל לענין
תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו
שנתבאר בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי
יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה.
ומבאר רבינו שם, שהא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת
ביאור ייאמר, שרבי יהושע משמיענו ריבואתא, שאפילו
בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים
שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבואתא, שאפילו אם אכל
שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן
מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו
מאליהם. ראה בהערה הבאה. (48) משמע שהוא עושה
שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה
ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין
נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת
תרומה אינם עושים רביעי בקודש (וכן פסק למעלה ה"ט).
ואילו כאן באוכל לא חילק. ונראה טעמו, שבאוכל החמירו
חכמים ונתנו עליו טומאה חמורה יותר מטומאת הדבר
שאכל, הרחיבו גזירתם גם על חולין בטהרת תרומה,
מה-שאין-כן בנגיעה]. (49) בחולין לה, א - אמר רבי יצחק
בר שמואל בר מרתא, האוכל שלישי של חולין שנעשו על
טהרת הקודש, טהור לאכול בקודש, שאין לך דבר שעושה
רביעי בקודש אלא קודש מקודש (פירוש, קדושת גופו
ממש) בלבד. והקשו עליו מהמשנה שהבאנו למעלה:
"שלישי שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על
טהרת תרומה" והרי חולין אלה אינם קודש מקודש, ועושים
שני בקודש? והשיב רבי יצחק: "הנח לתרומה, שטהרתה
טומאה אצל הקודש", כלומר לא נעשה שני מפני שהחולין
היו שלישי, אלא מפני שלא נעשו על טהרת הקודש. פירוש,
לא נזהרו לשמור שמירה מעולה מפני הטומאה כמו
ששומרים על קודש, אלא שמירה פחות קפדנית כעין
שמירת תרומה. ומפני שרבינו פסק למעלה (ה"ט), שחולין
שנעשו על טהרת הקודש, השלישי שבהן טהור (ראה שם
בביאורנו טעמו של דבר), וכן בסוף הלכה זו הוא מביא
להלכה את דברי רבי יצחק, הוכרח לקבל גם נימוקו למה
נעשה שני. (50) ומותר לו לאכול קודש. למעלה בהלכה
ט, כתב רבינו דין זה לענין נגיעה, וכאן מלמדנו שגם לענין
אכילה הדין כן, שלא טענה לומר שדינם כרביעי שאינם
פוסלים את הקודש בנגיעה, והאוכלם נפסל גופו מלאכול
קודש (ראה ה"י). (51) מקודש קדושה מליאה (ראה הי"א)
ולא חולין שנעשו על טהרת הקודש. [ומדובר במעלות
היתירות שגזרו בקודש, אבל טומאות שהם מעיקר הדין,
כגון שלישי שבתרומה - עושה רביעי, כמו שנתבאר למעלה
בה"ח].

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ו' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרא" או שלא להלך בגדולות.

(יין מלכות טימן קמו)

(2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבא במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבא אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרבא מפני שגם רב נחמן סובר כמותו. (3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילם במקווה ויטהרו. (4) החיצון. (5) כעובי השפופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חוזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים שבתוכו אינם כמחוברים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתורומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

ב. פלי' שנטמאו אחריו במשקין - לא נטמא תוכו, ולא בית אצבע⁷ שבעבי שפתו. והמשקין שבתוכו או שפכית צביעתו טהורין. ושוטה בו, ואינו חושש שמא יגעו משקין שפכיו באחורי הפלי ויחזרו ויטמאו תוכו. במה דברים אמורים? לתרומה; אכל לקדש, נטמאו אחריו - נטמאו פלי⁸.

(6) מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. (7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. (8) אחריים, תוך ובית אצבע.

ג. הנושא את המדרס⁹ - מתר לו לשא עמו תרומה באחד, והואיל ואין הנושא נוגע בתרומה¹⁰ ולא תרומה נוגעת במדרס - הרי היא טהורה. אכל לא הקדש, אף על פי שלא נגע בו. מעשה היה¹¹ באחד, שנושא חבית של קדש¹² טמאה במדרס שנושא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא את המדרס לא ישא את הקדש. ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש¹³, כמעשה שהיה. ואם עבר ונשא, הואיל ולא נגע בקדש - הרי הקדש טהור¹⁴.

(9) דבר שהזב עמד, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים

ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה ל, ב בלשון שני.

טז. פל דבר⁷⁴ שווא⁷⁵ מטמא את החלין מן התורה - גזרו על ספקו בחלין הטבולין לחלה שתעשה אותה העפה בטהרה. ומפרישים ממנה חלה, וחקלה תלויה, לא נאכלת⁷⁶ ולא נשרפת⁷⁷.

(74) נדה ז, א. מסקנת אביי. (75) אם טומאתו וגם נגיעתו ודאי. (76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה. (77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידים תרומה וחלה טהורה.

יום ד' ו' סיון ה'תשע"ז

פרק שנים עשר

(1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.

א. אחת עשרה מעלות² עשו חכמים לקדש על התרומה, ואלו הן: יש לאדם להטביל פלים בתוך פלים³ לתרומה, אכל לא לקדש. גזרה שמא יהיה פי הפלי⁴ צר ולא יהיה בו כשפופרת הנוד⁵, ונמצאו הפלים שבתוכו פאלו טבלו במים שפכלי, לא במקוה. במה דברים אמורים? כשהיה הפלי הגדול שיש בתוכו הפלים הטמאין טהור; אכל אם היה טמא - מתוך שעלתה לו טבילה, עלתה טבילה לפלים שבתוכו אפילו להשתמש בהן בקדש.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.. כו".

ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאוּם בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש אחרונות עשאוּם בקודש בלבד.. כו". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות ואילו "א" ("אחת עשרה מעלות") על למעלה מסדר השתלשלות כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי "א" סממנים שבה היו מבררים בחינת ה"א דלעומת ז"ה.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקודש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על-דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדרגה זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקודש כו" כי ענייני הקודש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת "א" - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ו' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא כגוף אחד. אפילו שאין לו תוף²⁸ מצרף מה
שעליו לקדש. כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או
על גבי העור, אף על פי שאין הפרות נוגעין זה
בזה.

(25) עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לענין טומאה.
(26) לרבות זו. (27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר:
"מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית
משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא
על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי
עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום
במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא
מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג,
ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. (28) זו היא מעלה
שביעית.

ח. היו שני הצבורין²⁹ בתוף הפלי ודבר אחר³⁰
ביניהן ונטמא אחד משניהן: אם היה הדבר
שביניהן צריך לפלי³¹ - הפלי מצרפן ונטמא הפלי;
ואם אינו צריך לפלי³² - לא נטמא אלא זה שנגעה
בו הטמא בלבד.

(29) כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה
של הכלי וחציו השני בצד אחר. (30) לא סולת של מנחה
העומדת להקטרה (כסף משנה). (31) כגון לבונה.
(32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף
משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה
מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגעה בו הטומאה שהרי
ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה ראב"ד].

ט. היו שני צבורין בפלי, והצבור האחד מחבר
למים שאחורי הפלי, ונגע טמא בצבור השני³³ -
נטמאו שניהן³⁴ בצרופן הפלי, ונטמאו המים
שאחורי הפלי³⁵ מחמת זה האכל המחבר להן, אף
על פי שהן אחורי הפלי. נגע הטמא במים שאחורי
הפלי - נטמא האכל המחבר להן, והדבר ספק אם
נטמא האכל השני בצרופן הפלי או לא נטמא מחמת
הצרופן³⁶.

(33) שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם.
(34) שני הציבורים. (35) רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף
מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה
שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תימצי לומר כיוון דמחבר
מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי
מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצי לומר.
(36) בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל
לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה במחוץ או בין כך
ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפשטה. מובן שהאוכל הנוגע
במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

י. אכל קדש שנטמא והניחו בפלי, ובתוף הפלי
אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור
בטהרתו³⁷ והטמא בטמאתו. בא טבול יום ונגע

"מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה
ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. (10) רבינו במשנה
מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו
מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע
בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את
התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו
מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך
לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס].
(11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. (12) צריך להיות:
"וטימאה" או "ונטמאה". (13) אבל לא בטומאה אחרת,
כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו
טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא
במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. (14) מחלוקת
אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

ד. בגדי אוכלי תרומה¹⁵, אף על פי שהן טהורין
ונזהרין מן הטמאות - הרי בגדיהן מדרס לקדש¹⁶.

(15) שנשמרו בטהרת תרומה. (16) מטמאים אדם וכלים
כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

ה. פלי שהוא מפצל¹⁷ ולוחותיו וקורותיו מקשרות,
כגון מטה וכיוצא בה: אם נטמא וצריך להטבילו
לתרומה - יש לו להטבילו בלוי בלא אחד בשהוא
מקשר; אבל לקדש - מתיר¹⁸ ומנגב¹⁹, שפא יש שם
דבר החוצצין²⁰, ומטביל ואחר כך קושר.

(17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. (18) את
החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. (19) מנקה
במטלית כל חלק בפני עצמו. (20) מפריע את מי המקווה
מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

ו. פלים הנגמרים בטהרה²¹, אפילו היה העושה אותן
תלמיד חכם ונזהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה
לקדש, ואין צריכין הערב שמש; אבל לתרומה -
משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה.
ומפני מה הצריכום טבילה לקדש? גזרה משום רק
עם הארץ שיגע בהן²² בשעת מלאכה וצדין²³ הוא
לח²⁴.

(21) גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך
לגמר עשה עם הארץ. (22) שמא נפל הרוק על הכלי
בשעת עשייתו, וורקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות
משכב ומושב פרק י). (23) אחרי גמר מלאכה.
(24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו
דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שישית).

ז. אחר שנגמר הפלי - מצרף²⁵ מה שבתוכו לקדש,
אבל לא לתרומה. פיצד? פלי שהוא מלא פרות
פרודין זה מזה, כגון צמוקין וגרגרות, ונגעה
טמא באחד מהן - נטמא כל מה שפפלי לקדש,
אבל לא לתרומה. וכל המעלות²⁶ של דבריהם הם²⁷.
ורמז יש למעלה זו בתורה: בן אחת עשרה זהב
מלאה קטרת. אמרו חכמים: כל מה שפכף - הרי

18 בְּיָדִים מְסֻבּוֹת⁴⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּתֵרוֹמָה; 19 אֲבָל בְּקֹדֶשׁ - חֲבַת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרְתָּן⁴⁸, וְאִסּוּר לְמִי 20 שִׁידִיו טְמֵאוֹת לְאָכַל קֹדֶשׁ שְׁלֵא הִכְשֵׁר. וְאִפְלוּ לֹא 21 נִגַּע בּוֹ אֲלֹא בְכוֹשׁ⁴⁹ או שִׁתְּחַב לוֹ חֲבֵרוֹ⁵⁰ לְתוֹךְ פִּיו 22 - הָרִי זֶה אִסּוּר⁵¹. וְאִין צָרִיךְ לִזְמֹר, שְׁאֵם נִגְעָה 23 טְמֵאָה בְּאֶכְלִין שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֵא הִכְשֵׁרוּ - שְׁנִטְמָאוּ, 24 מִפְּנֵי שֶׁחֲבַת הַקֹּדֶשׁ מִכְשָׁרְתָּן.

(46) שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). (47) סתם ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם). (48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין (שם כד, ב). (49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה. (50) שידיו טהורות. (51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן אנטיגנוס שמא יקח צנן או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצנן או הבצל שנגעו בידיו נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

25 יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְפָסֵל הָאֲכָל עֲצָמוֹ 26 וְלֹאֲסֹרוֹ בְּאֶכְלָה; אֲבָל לְמִנּוֹת בּוֹ רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי - הָרִי 27 זֶה סִפְקָא⁵². פִּיֶּצֵד? נִגַּע אֲכָל שְׁנִטְמָא בְּלֹא הִכְשֵׁר 28 בְּאֶכָל שְׁנֵי שֶׁהִכְשֵׁר - הָרִי זֶה הָשֵׁנִי סִפְקָא, מִפְּנֵי 29 שֶׁהִרְאִשׁוֹן לֹא הִכְשֵׁר.

(52) בעיניי שלא נפשטה בחולין לו, א בצריר של מנחות שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון ושני או לפסול בלבד. [נהכסף משנה שואל, הלא למעלה פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריר של מנחות שמונים בו ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים, אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני. ומזה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת בנגעה טומאה באוכלין].

30 טו. הָאוֹנָן⁵³ אַחֵר שֶׁתֵּם זְמַן אֲנִינוֹתוֹ, וּמַחֲסֵר פְּפוּרִים 31 אַחֵר שֶׁהִבִּיא פִּפְרָתוֹ - צָרִיכִין טְבִילָה לְאֶכְלִיל 32 הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל לֹא לְתֵרוֹמָה; שֶׁהָאוֹנָן וּמַחֲסֵר פְּפוּרִים 33 מִתְרִין לְאָכַל אֶת הַתֵּרוֹמָה. וּמִפְּנֵי מָה הַצְרִיכִים 34 טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? שֶׁהָרִי עֵד עֵתָה הָיוּ אִסּוּרִין לְאָכַל אֶת 35 הַקֹּדֶשׁ וְהִסִּיחוּ דַעְתָּן⁵⁴, וְשִׁמְאָה נְטֵמָאוּ וְהֵם לֹא יָדְעוּ. 36 וְלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה זֹו אֲלֹא לְאֶכְלָה; אֲבָל לְנִגְיָעָה - 37 נִוְגְעִים בְּקֹדֶשִׁים קִדְּם טְבִילָה⁵⁵.

(53) אבל לפני קבורת המת. (54) מלשמוע על טהרת הקודש. (55) זבחים צט, ב: באכילה עביד (עשו) חכמים מעלה, בנגיעה לא עביד חכמים מעלה.

1 בְּאֶכָל הַטְּמָא - יֵשׁ בְּדָבָר זֶה סִפְקָא, אִם נִפְסֵל הַטְּהוֹר 2 מִחֲמַת מִגַּע טְבוּל יוֹם מִפְּנֵי צָרוּף הַפִּלִי אוֹ לֹא 3 נִפְסֵל; שְׁלֵא נִגַּע טְבוּל יוֹם אֲלֹא בְּאֶכָל שֶׁשָּׂבַע מִן 4 הַטְּמָאָה³⁸ וְלֹא הוֹסִיף לוֹ פְּלוּם³⁹.

(37) לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. (38) כאדם השבע שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. (39) ומתוך כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י שם בראש העמוד).

5 יא. הָרִבִּיעִי בְּקֹדֶשׁ - פִּסּוּל; אֲבָל בְּתֵרוֹמָה - טְהוֹר. 6 וְכֵן שְׁלִישִׁי בְּתֵרוֹמָה, אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה קֹדֶשׁ - הָרִי 7 זֶה נְטֵמָא⁴⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ; וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁבְּתֵרוֹמָה אוֹ 8 שֶׁבְּקֹדֶשׁ אִם נִגַּע בְּמִשְׁקָה תֵּרוֹמָה - לֹא פִּסּוּל.

(40) עשה ראשון.

9 יב. מִי שְׁנִטְמָאֵת יָדוֹ אַחַת וְנִגַּע בָּהּ בְּיָדוֹ שְׁנִיָּה אוֹ 10 בְּיָד חֲבֵרוֹ - פִּסּוּל⁴¹ אֶת הַשְּׁנִיָּה וְהָרִי הִיא כְּשִׁלִּישִׁי. 11 וְאִם הִיתָה יָדוֹ בְּלוּלָה⁴² בְּמִשְׁקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֵא 12 נִגַּע - נְטֵמָאֵת חֲבֵרְתָּהּ⁴³. וְצָרִיךְ לְהַטְבִּיל אֶת שְׁתֵּיהֶן⁴⁴ 13 וְאַחֵר כִּף יָגַע בְּקֹדֶשׁ. אֲבָל בְּתֵרוֹמָה, אִם נְטֵמָאֵת יָדוֹ 14 הָאַחַת - לֹא נְטֵמָאֵת חֲבֵרְתָּהּ, וְאִפְלוּ נִגַּע בָּהּ כְּשֶׁהִיא 15 נְגוּבָה⁴⁵. וְאִין צָרִיךְ לְהַטְבִּיל יָדוֹ שְׁנִטְמָאֵת, אֲלֹא 16 נוֹטְלָה וְנוֹנְגָה בְּתֵרוֹמָה.

(41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא טמאווה. כרבי יוסי בן יהודה שם. (42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום המעלה שבקודש. (43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו, שמא נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה שני. [רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה דנגובה". ראה רש"י שם]. (44) נתבאר למעלה פרק ח הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה במקווה כשירה כמו ששינוי (שם יח, ב): "נוטלים לידים לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם היא נגובה וגם לא נגע בידו האחרת מטביל את היד הטמאה בלבד. (45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית). [למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לענין טומאה (בלשון הגמרא: "דררא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

17 יג. אֲכָלִין נְגוּבִין שְׁלֵא הִכְשֵׁרוּ⁴⁶ - אוֹכְלִין אוֹתָם

הכלים שדרס עליהם זב. (4) מטמאים את הטהרות במגע.
(5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. (6) כרב אחא בר אדא (שם יט, ב). (7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. (8) לפרה אדומה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה. (9) פ"ג א"א.

ב. וכן¹⁰ עשו חכמים מעלות בטבילה. פיצד? מי שטבל בלא פונה - הרי זה טהור לחלין¹¹, ואסור במעשר שני עד שיחפון לטבל למעשר. טבל למעשר - הרי זה בחזקת טהרה למעשר, ואסור בתרומה. טבל לתרומה - החזק¹² לתרומה, ואסור בקדש. טבל לקדש - החזק לקדש, ואסור לחטאת. טבל לחטאת - החזק לכל; שהטובל לחמור - החזק לקל. טבל סתם ולא נתפון לאחד מכל אלו - הרי זה טהור לחלין בלבד, וטמא כשהיה אפלו למעשר¹³. וכן הטובל ידיו או הטבילין - צריך פונה אפלו למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך פונה, אבל לחלין אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו מדברי סופרים¹⁴; אבל דין תורה, הואיל וטבל מכל מקום - הרי הוא טהור לכל.

(10) משנה שם יח, ב. (11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא הוחזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל", אבל בגמרא שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין הטבילה מטהרתו. (12) הרי הוא בחזקת טהרה. (13) שני, ומכל-שכן לחמורים ממעשר. (14) בגמרא שם משמע, שמעלות דרבנן הן.

ג. מי שהיה¹⁵ טהור לתרומה והסיח את לבו מלאכל - נטמא בהסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד שיטבל פעם שניה, ואינו צריך הערב שמש¹⁶. היו ידיו טהורות לתרומה והסיח לבו מלאכל, אף על פי שאומר: יודע אני שלא נטמא ידיו - הרי ידיו טמאות בהסח הדעת, שהידיים עסקניות¹⁷. אם לתרומה פן, קל וחמר לקדש שכל המסיח דעתו צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת מת ולא ידע בודאי שלא נטמא - הרי זה צריך הזאה שלישי ושביעי¹⁸, מפני הסח הדעת. ואם ידע שלא נטמא במת והסיח דעתו משאר טמאות - הרי זה צריך טבילה והערב שמש¹⁹ אף לתרומה. ודבר ברור הוא, שכל אלו הטבילות מדבריהן.

(15) טהרות פרק ז מ"ח. כחכמים. (16) מותר לאכול תרומה אפילו לפני שקיעת החמה. זבחים צט, א. (17) רגילות להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). (18) צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו על טמא מת ממש. (19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב שמש, שמה נגע בטומאה.

טז. שש מעלות הראשונות עשואם בין לקדש בין לחלין שנעשו על טהרת הקדש; וחמש אחרונות, שהן מן הקלי מצרף מה שבתוכו והלאה - עשואם בקדש בלבד, אבל לא בחלין שנעשו על טהרת הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחלין. לפיכך, חלין שנעשו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן, והשני פסול, והשלישי טהור בחלין, כמו שבארנו.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה, ואם שורפים על שני ספיקות.

א. חמש מעלות² עשו חכמים בבגדים, ואלו הן: בגדי עמי הארץ - מדרס³ לאוכלי חליהן בטהרה. וכן עמי הארץ עצמן - פזבין⁴ לטהרות, כמו שבארנו⁵. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה - מדרס לאוכלי מעשר שני⁶. אבל אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראים פרושים - אינם פזבים⁷. אפלו לתרומה הרי זה הפרוש טהור, אפלו אם נגע בה בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני - מדרס לאוכלי תרומה. ובגדי אוכלי תרומה - מדרס לקדש. אבל אוכלי תרומה עצמן - אינם פזבין לקדש. ובגדי אוכלי קדש - מדרס לחטאת⁸, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה⁹. אבל הטהור לקדש - אינו פזב לחטאת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"..בגדי עם הארץ מדרס.. כו"

לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עם הארץ אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו" (כשיטת רש"י) כי אין זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת מפני חומרתה אין מוזלזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שבכולם נזהרים גם עמי הארץ, ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם חכמים חזקת טומאה.

(על פי לקו"ש חזק זז ע' 23 והערה 31)

(2) משנה, חגיגה יח, ב. (3) הטילו עליהם טומאה כטומאת

ז. מִצָּא סִפִּין קְשׁוּרָה לְסִפִּין הַיְדוּעָה אֶצְלוֹ³³, בֵּין
בְּיוֹם טוֹב בֵּין בְּשַׁאֲר הַיָּמִים - הֲרִי הִיא כְּמוֹהָ³⁴: אִם
טְהוֹרָה - טְהוֹרָה, וְאִם טְמֵאָה - טְמֵאָה.

(33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. (34) רבינו למד
זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין
כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה
מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו.
ותירץ, מפני שלרבנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי
שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת ביד, שונה דין
קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

ח. כָּל הָרֶקֶין³⁵ הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם בְּאֻמְצָע הַדֶּרֶךְ³⁶
- גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן טְמֵאָה³⁷ כְּשַׁאֲר הָרֶקֶין הַנִּמְצָאִים בְּכָל
מְקוֹם. וְכָל הָרֶקֶין הַנִּמְצָאִים בְּצִדֵּי³⁸ בִּירוּשָׁלַיִם -
טְהוֹרִים; שֶׁהַפְּרוּשִׁים הֵן שֶׁמְהַלְכִין בְּצִדֵּי, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִתְטַמְּאוּ בְּמַגַּע עִמֵּי הָאָרֶץ. וּבִשְׁעַת הָרִגְלָל³⁹:
שֶׁבְּאֻמְצָע הַדֶּרֶךְ - טְהוֹרִים, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים
בְּרִגְלָל; וְשֶׁבְּצִדֵּי - טְמֵאִים⁴⁰, שֶׁהַטְּמֵאִים בְּרִגְלָל
מַעֲטִים וְהֵן פּוֹרְשִׁים לְצִדֵּי הַדֶּרֶכִּים.

(35) שם. (36) באמצע רחובות העיר. (37) שם הוא של
עם הארץ, שרוקו מטמא מדרבנן כרוק הזב. (38) בצדי
הרחובות. (39) ב"מים טובים". (40) כר' יוסי שם.

ט. כָּשֶׁם⁴¹ שֶׁהָרֵאשׁוֹן עוֹשֶׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשֶׂה
שְׁלִישִׁי⁴², כֵּן סֶפֶק רֵאשׁוֹן עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁנֵי וְסֶפֶק שְׁנֵי
עוֹשֶׂה סֶפֶק שְׁלִישִׁי.

(41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. (42) בתרומה.

י. תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמָאוּ בְּסֶפֶק אֵב מֵאֲבוֹת
הַטְּמֵאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הֲרִי אֵלּוּ נִשְׁרָפִין בְּטֵמֵאָה זו.
כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּמֵּק לֹא⁴⁴ אִם נָגַע בָּאֵב זֶה אוֹ לֹא נָגַע.

(43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות
טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. (44) פירוש, מה שאמרנו
"בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא
ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה
וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה
עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב
הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר
לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או
בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון
המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם
לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית,
ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

יא. וְיֵשׁ שֵׁם⁴⁵ סִפְקוֹת שָׂאִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאִין
אוֹכְלִין אוֹתָן אֶכְלִין שֶׁנִּסְתַּמֵּק לוֹ בָּהֶן, אֶלֶּא תוֹלִין,
לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וְיֵשׁ שֵׁם סִפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין
עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר קִדְשִׁים⁴⁷.

(45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו.

ד. וְכֵן גָּזְרוּ חֻמֵּי²⁰ עַל הַכֹּלִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּקִים
וּבְרַחוּבוֹת, אֶפְלוּ בְּמִדְּבָרוֹת²¹, שִׁיְהִיו בְּחֻזְקַת טְמֵאָה,
שֶׁמָּא עָזָב אוֹ בְּמַת נִטְמָאוּ. וְכֵן הָרֶקֶין הַנִּמְצָאִין שָׁם
- בְּחֻזְקַת טְמֵאָה, שֶׁמָּא רַק עָזָב וְכִיּוּצָא בּוֹ הוּא הָרֶק
הַזֶּה.

(20) שבת טו, ב. (21) שאין אנשים מצויים שם.
ה. כָּל הַכֹּלִים²² הַנִּמְצָאִין בִּירוּשָׁלַיִם - טְהוֹרִין, אֶפְלוּ
נִמְצָאוּ דֶּרֶךְ יְרִידָה לְבֵית הַטְּבִילָה²³. שֶׁלֹּא גָזְרוּ
טְמֵאָה עַל הַכֹּלִים הַנִּמְצָאִים בִּירוּשָׁלַיִם²⁴, חוּץ מִן
הַסִּפִּינִים לְשַׁחֲיֻטָּה הַקִּדְשִׁים²⁵, מִפְּנֵי חֻמְרָת
הַקִּדְשִׁים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּסִפִּין הַנִּמְצָאִים
בִּירוּשָׁלַיִם בְּשַׁאֲר זְמוֹת הַשָּׁנָה; אֲבָל אִם מִצָּא סִפִּין
בִּירוּשָׁלַיִם בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר בְּנִיסָן - שׁוֹחֲט בָּהּ
הַקִּדְשִׁים מִיָּד²⁶, וְאֶפְלוּ חָל אַרְבַּעַת עָשָׂר לְהִיּוֹת
בְּשַׁבָּת²⁷; שֶׁלֹּא גָזְרוּ עַל הַסִּפִּינִין הַנִּמְצָאִים בְּיוֹם
הַזֶּה²⁸. וְכֵן אִם מִצָּאָה בְּיוֹם טוֹב²⁹ - שׁוֹחֲט בָּהּ מִיָּד;
שֶׁחֻזְקַת כָּל הַכֹּלִים בְּיוֹם טוֹב טְהוֹרִין.

(22) שקלים פ"ח מ"א. (23) ויש להניח, שנאבדו כשהוליכו
אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו,
ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחבריו]. (24) פסחים יט, ב.
(25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא סכין בשלושה עשר
בניסן, צריך להטבילה לשחיטת הפסח בארבעה עשר.
ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה
המשנה שאף-על-פי שכל ישראל מטהרים סכיניהם
לשחיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומובן
שמכל-שכן בכל ימות השנה. (26) מטבילים היו סכיניהם
בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה
עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני
הטבילה, ונמצא ביד, מפני שמכבדים היו את שווקי
ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי
רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב.
ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא
גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים
להתכבד בכל יום? (27) לא חששו שמא הסכין טמאה
ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוחט חילל את השבת
שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). (28) כל
אדם מטביל את סכיניו לשחיטת הפסח. (29) שם.

ו. מִצָּא³⁰ הַסִּפִּין בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר - מִזֶּה עֲלִיהָ³¹
וּמִטְבִּילָה, וְשׁוֹחֲט בָּהּ לְמַחֵר; מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאוּהָ בְּיוֹם
זֶה כְּאֵלּוּ יוֹם שִׁלְשָׁה עָשָׂר שְׁבִיעִי שֶׁלָּהּ³².

(30) שם. (31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש
רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי
לטומאה. ראה למעלה ה"ג. (32) שכל אחד מטהר סכיניו
לשחיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת
מת, יש לתלות שהזאה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג
בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה.
ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי
שלה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ו' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ספיקות]. (57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם כמות יין ככמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות מים ככמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים. ומלשוננו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה, ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [אולם כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק מלשון המשנה?]. (58) כגון אם נגעה התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה. (59) למעלה ה"ב. חומרות יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פרק ארבעה עשר

(1) יבארו ששנים עשר ספיקות טיהור חכמים ומה דינם לכל דבר.

- א. שנים עשר ספיקות² טהרו חכמים, ואלו הן: ספק מים שאובים למקוה. ספק טמא צפה על פני המים. ספק משקין לטמא אחרים. אבל לטמא עצמן - טמאים מספק. ספק הידים, בין לטמא עצמן בין לטמא אחרים בין לטהר ידים מטמאתן. ספק דברי סופרים. ספק החלין. ספק קרפנות. ספק נגעים. ספק עובר ועומד. ספק שרצים. ספק רשות הרבים. ספק שתי רשויות.

(2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספיקות שנאמרו במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים-עשר יבוארו בהלכות הבאות.

- ב. ספק מים שאובין למקוה כיצד? שלשה לגין מים שאובין שנפלו למקוה - פסלוהו. ספק נפלו ספק לא נפלו; ואפלו נפלו³, ספק יש בהן שעור או אין בהן - ספקו טהור, והרי המקוה כבשרותו. ואין מורין לו⁴ לטבל במקוה זה ולעשות טהרות לכתחלה; ואם טבל ועשה - טהרותיו טהורות.

(3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו למשנתו). (4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, בשני מקוואות.

- ג. ספק טמא צפה על פני המים כיצד? שרץ⁵ שהיה צף על פני המים, בין שהיו המים בכלים⁶ או בקרקעות, וירד למים⁷, אפלו אין שם אלא מלא אדם וטמא⁸ - הרי זה טהור⁹, עד שיידע ודאי שנגע. ולא אמרו ספק טמא צפה טהור אלא לשרץ

(46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-אחת-כמה-וכמה שתגרום שריפה לקדשים.

- יב. אבל על ספק ספק הטמא⁴⁸ - אין שורפין עליו תרומה לעולם, ואין צריך לומר קדשים⁴⁹; אלא תולין, לא אוכלין ולא שורפין.

(48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמא נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) "אין צריך לומר" זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובספ-משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

- יג. על ששה ספיקות⁵⁰ שורפין את התרומה, וכלם גזרה מדבריהם⁵¹. ואלו הן: על בית הפרס⁵². ועל עפר הבא מארץ העמים⁵³. ועל בגדי עם הארץ⁵⁴. ועל הפלים הנמצאים⁵⁵. ועל הרקם הנמצאים. ועל מי רגלי אדם טמא⁵⁶ שנתערב במי רגלי בהמה מנחצה למחצה ואין ידוע אם בטלו מראיתו⁵⁷ אם לא. כיצד? אם נטמאת תרומה מחמת אחד מששה אלו, אף על פי שעקר טמאתו בספק - הרי זו תשרף, הואיל ודאי ספיקות אלו טמאתו מן התורה, שהקמת והזב טמאין מן התורה. ואחת תרומה שננעה באחת משש טמאות האלו או שננטמאת מחמת אחת מהן והרי היא שלישי לאחת מהן⁵⁸ - הרי זו תשרף. אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפרס ובארץ העמים או לא נגע, אם נגע בבגדים ורקין וכלים ומי רגלים או לא נגע - הרי אלו תולין. מפני שעקר טמאתו מפני הספק, שמא טמאין הן או טהורים; ואם תאמר טמאין, שמא נגע שמא לא נגע. ונמצאו שני ספיקות, ואין שורפין על שני ספיקות אלא תולין, כמו שבאנו⁵⁹.

(50) שם מ"ה. (51) מה-שאינ-כן בשאר טומאות דרבנן, שאין שורפים אלא תולים. (52) ביארנו בהלכה הקודמת, ראה הלכות טומאת מת פ"י ו"א. (53) תרומה וקדשים שנגעו באפר חוץ-לארץ שהוא לארץ ישראל. ראה הלכות טומאת מת שם. (54) שהם טמאים כמדרס הזב מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). (55) שהם טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. (56) טהרות פ"ד מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמא בטלו. ראה בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני

1 בְּלִבְדִּי¹⁰. וְכָל הַנֶּתְלִים¹¹ וְהַנִּגְרִינִי¹² - הָרִי הֵן
2 לְתִרְוֵמָה - סִפְקוֹ טָמֵא²⁶, וְלִפְעֻלֵּי²⁷ - סִפְקָן טָהוֹר²⁸,
3 מִפְּנֵי שֶׁהִיא טָמְאָה צָפָה.²⁴

(24) שם פי"א ה"ט. (25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על גבי היין. (26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה הלכה ה), אבל לא ביין. (27) אוכלי חולין בטהרה. (28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).

ז. סִפְקֵי מִשְׁקִין²⁹ לְטָמֵא אַחֲרֵים - טָהוֹר³⁰, לְטָמֵאת עֶצְמָן - טָמֵא, כִּיצַד? הֲיָה מִקַּל בִּידוֹ וּבִרְאשׁוֹ מִשְׁקִין טָמֵאִים וְיִרְקָן לְתוֹךְ בִּכְרוֹת טָהוֹרוֹת, סִפְקֵי נִגְעוֹ הַמִּשְׁקִין בִּכְפָּרוֹת סִפְקֵי לֹא נִגְעוֹ - טָהוֹרוֹת. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגְעוֹ מִשְׁקִין טָמֵאִין בְּכָלִי זֶה אוֹ לֹא נִגְעוֹ - הָרִי הַכָּלִי טָהוֹר. וְכֵן אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם נִגְעוֹ מִשְׁקִין אֵלּוּ הַטָּמֵאִין בְּמִשְׁקִין אַחֲרֵים אוֹ לֹא נִגְעוֹ - הָרִי הַמִּשְׁקִין הָאֲחֲרִים טָהוֹרִין. אֲבָל טָמֵא שֶׁפָּשַׁט יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ לְבֵין מִשְׁקִין טָהוֹרִין, אוֹ שִׁנְדָּק בְּכָר טָמֵא³¹ לְבֵין מִשְׁקִין טָהוֹרִין, סִפְקֵי נִגְעֵי בְּמִשְׁקִין סִפְקֵי לֹא נִגְעֵי - הָרִי אֵלּוּ הַטָּמֵאִין בְּסִפְקֵי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.

(29) טהרות פ"ד מ"ט. (30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא-קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר ה'כסף משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא – טמא, אלא במשקין לבד, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שיינגבו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וצע"ג]. (31) ראה לקמן פט"ו ה"ו.

ח. חֲבִית³² שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין וּפָשַׁט הַטָּמֵא אֶת יָדוֹ לְאוֹיְרָה³³, סִפְקֵי נִגְעֵי בְּמִשְׁקִין סִפְקֵי לֹא נִגְעֵי בֵּהֶן - הַמִּשְׁקִין טָמֵאִין³⁴, וְהַחֲבִית טָהוֹרָה³⁵; שְׂאִין סִפְקֵי הַמִּשְׁקִין מִטָּמֵא. וְכֵן אִם נִכְנְסוּ מִשְׁקִין שֶׁהֵן טָמֵאִין מִסִּפְקֵי לְאוֹיֵר הַחֲבִית³⁶ - הָרִי הַחֲבִית טָהוֹרָה³⁷, וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ טָהוֹרִין³⁸, שְׂאִינָן מִתְּטָמְאִין אֵלּא מִן הַחֲבִית³⁹. וְאִם נִתְעַרְבוּ מִשְׁקִין אֵלּוּ הַסִּפְקֵי בְּמִשְׁקִין שֶׁבְּחֲבִית - הָרִי כָּל הַמִּשְׁקִין טָמֵאִין בְּסִפְקֵי⁴⁰, וְהַחֲבִית טָהוֹרָה⁴¹. וְכֵן אִם נִפְּלוּ מִשְׁקִין אֵלּוּ לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה⁴² - הָרִי הַפֶּתַח וְהַתְּנוּרָה טָהוֹרִין⁴³.

(32) תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. (33) סתם חבית של חרס היא שטמאה מאוירה בלי נגיעה. (34) נתבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם – טמא. (35) אף-על-פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהושיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא

(5) במשנתנו (טהרות פ"ד, ז"ח) כתוב טומאה צפה סתם, ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב) אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב, ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש. (6) כתנא-קמא במשנתנו. (7) וכל-שכן אם לא היתה הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה. (8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. (9) כרבי יוסי, שם. (10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ השורץ על הארץ. (11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה. (12) אם משהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס לתוכם. (13) נזיר, שם. ופירשו ב'תוספות' שם ד"ה כל, מפני שאדם אחוז בשרץ אין דינו כצף.

ד. שָׂרֵץ¹⁴ שֶׁהִיא מִנְחָה בְּכָלִי וְכָלִי צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, אוֹ שֶׁהִיא מִנְחָה עַל הַמַּיִם¹⁵ אוֹ עַל הַנִּבְלָה, וְאֶפְלוּ נִמּוֹחַ הַנִּבְלָה¹⁶ אוֹ בִּשְׂרֵי מֵת שֶׁתַּחְתּוּ, אוֹ שֶׁהִיא מִנְחָה עַל שִׁכְבַּת זֶרַע הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּמִנְחָה עַל הָאֶרֶץ, שֶׁסִּפְקוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד טָמֵא, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. הֲיָה שָׂרֵץ עַל גִּבִּי שָׂרֵץ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה כְּטָמְאָה עֹבֶה שֶׁצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְסִפְקוֹ טָהוֹר. הֲיָה מִנְחָה עַל גִּבִּי מִי חֲטָאת¹⁷ וְמִי חֲטָאת צָפִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה סִפְקֵי אִם הוּא כְּמִנְחָה אוֹ אִינוֹ כְּמִנְחָה. לְפִיכָךְ יֵרָאֶה לִּי, שֶׁסִּפְקוֹ טָהוֹר.

(14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנויר שם. וכל בעיא אחוזה בזה שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תימצי לומר". (15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן הרי נטמא – לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא בשרץ בלבד. (16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה). (17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.

ה. כְּדִרְךָ שֶׁטָהוֹר¹⁸ סִפְקֵי טָמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת, כֹּף טָהוֹר סִפְקֵי טָהוֹרָה הַצָּפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם¹⁹ בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת. כִּיצַד? עֲרֵכָה שֶׁהִיא טָמֵא מֵת וְכִפֵּר תְּרוּמָה כְּרוֹךְ בְּסִיב²⁰ אוֹ בְּנִיר וְנִתּוֹן בְּתוֹכָהּ, וְיִרְדּוּ לְתוֹכָהּ מִי גִשְׁמִים וְנִתְמַלְאָת, וְנִפְשַׁט הַנִּיר וְהָרִי הַכֹּפֶר צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם²¹ וְהַנִּיר מְבַדִּיל בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּיִם, וְסִפְקֵי נִגְעֵי צִיד²² בְּעֲרֵכָה סִפְקֵי לֹא נִגְעֵי - הָרִי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ²³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף.

(18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. (19) פירוש, הטומאה נחה והטהרה צפה, וספק אם נגיעה בטומאה שהיא נחה. (20) גידולים דומים לחוטמים שעל גזעי אילנות ואינם מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. (21) ולא טימאו המים את הכיכר. (22) של הכיכר. (23) שם.

ו. שָׂרֵץ²⁴ שֶׁנִּמְצָא צָף עַל גִּבִּי בּוֹר בְּתוֹךְ הַגֶּת²⁵:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ז' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלים. (36) ולא נגעו לא בחבית ולא במשקין שבה. (37) כמו בדין הקודם. (38) אף-על-פי שספק משקין להיטמא - טמא. (39) אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. (40) מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. (41) כמו בדינים הקודמים. (42) של חרס. (43) שם.

ט. המרפץ⁴⁴ ביתו במים טמאים או שזלפן⁴⁵ והיו שם טהרות, ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו - ספקו טהור⁴⁶.

1 י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הבית, ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה: נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק המשקין לטמא - טהור. הניח הכפר עד שינגבו המים שעליה - הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה ברשות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין בזה משקין, אלא כפר⁵² שהיא ספק טמאה ספק טהורה.

44 (44) שם ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.

4 י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הבית, ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה: נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק המשקין לטמא - טהור. הניח הכפר עד שינגבו המים שעליה - הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה ברשות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין בזה משקין, אלא כפר⁵² שהיא ספק טמאה ספק טהורה.

47 (47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51) לקמן פט"ז וי"ח. (52) ואם נטרה יטעו הוראים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק בשרות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין, והרי קבלה בדינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור, אבל כשנתנגבו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"ל].

12 יא. ספק⁵³ ידים⁵⁴, בין להטמא בין לטמא אחרים בין לטהרות⁵⁵ - טהור, כיצד? היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים טמאין⁵⁶, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידיו טמאות ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו שני כפרים טהורים ונגע באחד מהן, וספק בטמאה נגע ספק בטהורה; או שהיו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טהור ואחד טמא, ונגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו כפר טמא וכפר טהור ונגע בשניהן, ספק טמאה בטמא והטהורה בטהור או טמאה בטהור והטהורה בטמא - הידים כמות שהיו, והכפרים כמות שהיו⁵⁷. וכן אם היו ידיו טמאות

(53) ידים פ"ב מ"ד. (54) דיני טומאת ידים, נתבאר למעלה בפ"ח. (55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדין. (56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שידים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. (57) עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרות". (58) לקודש (ראה למעלה פ"ב ה"ב). (59) לתרומה. (60) כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים]. (61) שיעור לנטילה - רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

יב. היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא - אומרים לו שלא יעשה טהרות⁶² עד שיטל שתי ידיו; ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שיטל ידיו - טהרותיו טהורות.

(62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

יום ה' ז' סיון ה'תשע"ז

פרק חמשה עשר

(1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

א. ספק דברי סופרים כיצד? ספק אכל אכלין³⁴ טמאין ושתה משקין טמאין³⁵ ספק שלא אכל ושתה, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין ספק שלא בא ושתה נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו עליו שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטהרות אלו ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל ספק אכלין טמאים והשתה משקין שהן טמאים בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה תלויה³⁶ - טהור. וכן כל פיוצא באלו מולדי טמאות³⁷ שהן מדברי סופרים³⁸ - ספקן טהור. אבל אב [הטמאה] שהוא מדברי סופרים - ספקו טמא; אלא אם כן היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על ספק מגען, כמו שבבארנו.

(2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י) שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות

27 ז. השרץ בפי החלדה ומהלכת על גבי כפרות של
28 תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴,
29 מפני שלא נחה הטמאה¹⁵. היתה מהלכת בו ונגע¹⁶
30 בפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה
31 דברים אמורים? בזמן שנשטלתו והלכה לה; אבל אם
32 נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראיהו חי
33 בפיה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו
34 טהורות²⁰. וכן השרץ בפי החלדה והנבלה בפי
35 הפלג ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים
36 ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום
37 קבוע²¹. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן
38 כמנחין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות
39 היחיד, כמו שיתבאר²³.

(13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טמאה
שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזקים", שספקם טהור.
(16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכירות. (17) אחר שירדה
מן הכירות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן.
(19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת
טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא
בכלל "נזקים". (22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ
מתנועע. (23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טמאה
מונחת אינה מטמאה מספק.

40 ח. ספק רשות הרבים פיצד? טמאה שמנחת ברשות
41 הרבים, ספק נגע בה ספק לא נגע - ספקו טהור.
42 היתה ברשות היחיד וספק נגע בה ספק לא נגע -
43 ספקו טמא. וכל אלו הספקות²⁴ שטהרו חכמים
44 אפילו ברשות היחיד, מפני שאין בהן דעת
45 להשאיל²⁵, כמו שיתבאר²⁶.

(24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו.
(25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק
זה (כסף משנה). (26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין
בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם,
מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו
מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה
ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

46 ט. ספק שתי רשיות פיצד? היה דבר טמא ברשות
47 היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר
48 להפך, ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע,
49 או שהסטי²⁷ את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט,
50 אם היה הדבר הטמא מטמא במשא²⁸, או שהיה
51 אחד מהן מטמא באהל והאיהל על אחד מהן ואין
52 ידוע אי זה מהן האיהל - הרי זה טהור. אף על פי
53 שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל אומרין
54 לו: אם טבלת, אין בך הפסד²⁹. אם טבל - הרי זה
55 משבח; ואם לא טבל ועשה טהרות - הרי הן
56 טהורות, שספק רשות הרבים - טהור.

מראשון ולמטה נקראים "וולד הטומאה". (5) כגון גויים,
עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

1 ב. ספק חליץ היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה,
2 והן הנקראים פרושים. פיצד? אוכלי חליהן בטהרה
3 שנוולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו
4 טהורים, ככל⁶ הספקות פלן. ואין להן טמאה אלא
5 טמאה ודאית.

(6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).
6 ג. ספק הקרבנות פיצד? מחסר פפורים שיש עליו
7 ספק חמשה קרבנות, כגון האשה שיש עליה ספק
8 חמש זיבות או ספק חמש לדות⁷ - מביאה קרבן
9 אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאר עליו
10 חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה.

(7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת
זובה מחויבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה
לאכול קודש.

11 ד. ספק נגעים פיצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ -
12 ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות
13 נגעים⁹.

(8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא
כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה.
[במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

14 ה. ספק עומד ועובר פיצד? מצרע שיושב תחת
15 האילן והטהור עובר, ספק האיהל עליו האילן
16 וטמא ספק לא האיהל עליו; וכן אם היה הטהור
17 יושב תחת האילן¹⁰ והמצרע עובר תחתיו, ספק
18 עמד המצרע ונטמא הטהור ספק לא עמד - ספקו
19 טהור.

(10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן
הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור
עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצרע
שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר -
טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצרע, שהרי הוא
רק עובר), אם עמד - טמא".

20 ו. ספק שרצים¹¹ זה ספק הנזקין. פיצד? זרק שרץ
21 או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר לבין
22 הטמאות, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור,
23 הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה.
24 שפל הטמאות - פשעת מציאתן, ואין אומרין שטמא
25 נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי הן פשעת
26 מציאתן.

(11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן".
ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים
שטיהרו חכמים? זה ספק הנזקין". (12) בשעה שעבר
עליהן, אבל אחר שנח אינו נוגע בכירות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ז' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(27) הזיו ממקומו. (28) דעת רבינו שהיסט כמשא. (29) ולפיכך תטבול.

1 י. שָׁרֵץ שֶׁנִּמְצָא שָׁרָף³⁰ וּמִנְחָה עַל גִּבִּי אֶקְלִין, וְכֵן
2 טְלִית שֶׁנִּמְצָאָה בְּלוּיָהּ³¹ וּמִחַט שֶׁנִּמְצָאָה שְׁבוּרָה אוֹ
3 חֲלוּדָה³² בֵּין הַכְּלִים - הֲרִי אֵלּוּ טְהוּרִין בֵּין בְּרִשּׁוֹת
4 הָרָבִים בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד; וְאִין אוֹמְרִין: שְׂמָא אַחֵר
5 שֶׁנִּגְעַ בְּאֶקְלִין נִשְׂרָף וְאַחֵר שֶׁנִּשְׂמָא הַכְּלִים בְּמִנְחָה
6 הַטְּלִית וְהַמִּחַט נִשְׂבְּרָה אוֹ הַחֲלוּדָה וּבִלְתָּה הַטְּלִית
7 עַד שֶׁטְהַרָה³³, שֶׁכָּל הַטְּמָאוֹת כְּשֶׁעָת מְצִיאָתָן.

(30) ואינו מטמא. (31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. (32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראוייה להשתמש בה. (33) בגד טמא שבלה - נטהר.

8 יא. שְׁנֵי עֲדִים אוֹמְרִין לוֹ נְטָמָא, וְהוּא אוֹמֵר טְהוֹר
9 אֲנִי - הוּא נֶאֱמָר עַל יְדֵי עֲצֻמּוֹ³⁴. וְאֵף עַל פִּי כֵן, אִין
10 אוֹמְרִין לוֹ עֶסֶק בְּטְהוּרוֹת; אֲלֹא אִם עֲשָׂה טְהוּרוֹת -
11 הֲרִי הֵן טְהוּרוֹת, וְיִחַשׁ לְעֲצֻמּוֹ³⁵. עַד אוֹמֵר נְטָמָא,
12 וְשֵׁנִים אוֹמְרִים לֹא נְטָמָא, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים בֵּין
13 בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טְהוֹר. שֵׁנִים אוֹמְרִים נְטָמָא, וְעַד
14 אַחַד אוֹמֵר לֹא נְטָמָא, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד בֵּין בְּרִשּׁוֹת
15 הָרָבִים - הֲרִי זֶה נְטָמָא. עַד אוֹמֵר נְטָמָא, וְעַד אוֹמֵר
16 לֹא נְטָמָא; אִשָּׁה אוֹמֶרֶת נְטָמָא, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא
17 נְטָמָא: בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא, בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים -
18 טְהוֹר³⁶.

(34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו בר"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

19 א. מִפְּנֵי מָה² טְהוּרוֹ חֲכָמִים סָפֵק טְמָאָה בְּרִשּׁוֹת
20 הָרָבִים? שֶׁהֲרִי הַצָּבוּר עוֹשִׂין פֶּסַח בְּטְמָאָה בְּזִמְן
21 שֶׁהַטְּמָאִים מְרַבִּין³. אִם טְמָאָה וְדֹאֵית נִדְחִית
22 מִפְּנִיָּהּ, קָל וְחִמְרָ לְסָפֵק טְמָאָה; שְׂאִסוּר כָּל
23 הַסְּפִקוֹת מִדְּבָרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת בִּיאֹת
24 אֲסוּרוֹת⁴. וּמִפְּנֵי מָה הַחֲמִירוֹ בְּסָפֵק רִשּׁוֹת הַיָּחִיד?
25 שֶׁהֲרִי סוּטָה שֶׁנִּסְתַּרָה⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר סָפֵק -
26 הֲרִי הִיא טְמָאָה לְבַעֲלָהּ עַד שֶׁתִּשְׁתַּהֲ?⁶

(2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. (3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני

27 ב. וְכֵשֶׁם שֶׁהַסּוּטָה וּבוֹעֲלָה שְׁנֵי⁸, כֵּן סָפֵק טְמָאָה
28 בְּשֵׁנִים; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - הֲרִי
29 סָפֵק טְמָאָתָם שֶׁם טְהוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים. בְּמָה דְּבָרִים
30 אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה זֶה שֶׁנִּשְׂמָא בְּסָפֵק יֵשׁ בּוֹ דְּעֵת
31 לְהִשָּׂאֵל וּלְדַרֵּשׁ מִמֶּנּוּ מָה אָרַע לוֹ, כְּסוּטָה⁹; אֲבָל
32 אִם הָיָה חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לְהִשִּׁיב
33 עַל הָעֲנָן כְּשֶׁשּׂוֹאֲלִין אוֹתוֹ - הֲרִי סָפֵקוֹ טְהוֹר.
34 פִּיּוֹד¹⁰? חֲרַשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן שֶׁאִין בּוֹ דְּעֵת
35 לְהִשָּׂאֵל שֶׁנִּמְצָאוּ בְּחִצָּר אוֹ בְּמִבְוִי¹¹ שֵׁשׁ שָׁם
36 טְמָאָה, וְסָפֵק נִגְעוֹ וְסָפֵק לֹא נִגְעוֹ - הֲרִי אֵלּוּ
37 טְהוּרִין. וְכֵן כָּל שֶׁאִין בּוֹ דְּעֵת לְהִשָּׂאֵל, אֵף עַל פִּי
38 שְׁנוּלָד לוֹ הַסָּפֵק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - סָפֵקוֹ טְהוֹר.

(8) נזיר נז, א. (9) שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על שאלות. (10) טהרות פ"ג מ"ו. (11) בתקופת חכמי התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות למבואות, והיציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

39 ג. הַסּוּמָא¹² וְהַיֵּשֶׁן וְהַמְהַלֵּךְ בְּלִילָה - סָפֵקוֹ בְּרִשּׁוֹת
40 הַיָּחִיד טָמֵא, מִפְּנֵי שֵׁשׁ בּוֹ דְּעֵת לְהִשָּׂאֵל¹³. בְּמָה
41 דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁכָּל שֶׁאִין בּוֹ דְּעֵת לְהִשָּׂאֵל סָפֵקוֹ
42 טְהוֹר? כְּשֶׁהָיָה הַדְּבָר שְׁקוּל¹⁴ וְאִין שָׁם חֲזָקָה; אֲבָל
43 אִם הָיָה הַדְּבָר יָדוּעַ שֶׁחֲזָקָתוֹ שֶׁנִּשְׂמָא¹⁵ - הֲרִי זֶה
44 טָמֵא. פִּיּוֹד? תִּינוּק¹⁶ טָמֵא¹⁷ שֶׁנִּמְצָא בְּצַד הָעֵסָה
45 וְהַבֶּצֶק בִּידוֹ - הֲרִי הָעֵסָה טְמָאָה¹⁸, שֶׁדִּרְךָ הַתִּינוּק
46 לְטַפֵּחַ¹⁹ וּבִבְכָה הִיא חֲזָקָתוֹ. וְאִין שׁוֹרְפִין²⁰ עַל חֲזָקָה
47 זֶה²¹.

(12) תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13) ואף-על-פי שבענין הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14) שתי האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר מלחברתה. (15) מצב הדברים מחזק את אפשרות הטומאה. (16) טהרות פ"ג מ"ח. (17) במשנה כתוב "תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו. [אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב תינוק טמא, זאת-אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה טעם שהוא]. (18) כחכמים. (19) בעיסה (רבינו בפירושו

בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית מוחזק בכך. ויוצא מזה, שמכנו על חזקה.

- ו. היות³⁶ טמאות וטהרות³⁷ בצד³⁸ או למעלה ממונן,
ונתעטף בטליתו וספק נגע³⁹ ספק לא נגעו בעת
שנתעטף: אם היו ברשות היחיד - ספקו טמא⁴⁰; ו
ספק טמא הבאה בידי אדם - נשאלין עליה⁴¹.
אפלו בכלי המנח על גבי קרקע - הרי הוא כמי
שיש בו דעת לשאל. ואם היו ברשות הרבים - ספקו
טהור. ואם אי אפשר שלא יגע⁴² - ספקו טמא.⁴³

(36) תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב.
(37) בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון
שרץ. (38) והוא טהור. (39) בתוספתא ובגמרא, הגירסא
"נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים:
הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמא, והמדובר
כשהטלית ודאי נגעו בטהרות, והוא הדין אם הטלית טמאה
וספק נגעו בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא
הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביאר עוד כמה אופנים
של ספיקות. (40) ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת
להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל
אפילו ברשות היחיד ספקו טהור, כאן טמא מפני שהספק
בא על-ידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים
נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל.
(42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליו
שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).

- ז. פבר של תרומה⁴³ שנתון על גבי הדף ומדרס⁴⁴
נתון תחתיו, ואי אפשר לו כשיפול שלא יגע במדרס,
אף על פי שהוא במקום מדרון⁴⁵, ובא ומצא הפבר
במקום אחר⁴⁶ - הרי הוא בטהרה⁴⁷; שאני אומר:
אדם בא ונטלו ונתנו במקום זה⁴⁸. ואם אמר: פרי
לי שלא בא אדם לכאן - טמא; שודאי נפל ונגע
במדרס כשנפול.⁴⁹

(43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא.
(45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום
טהור. (46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר
נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום
הטהור. (48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

- ח. תינוק⁴⁹ שנמצא בצד בית הקברות והשושנים
בדיו, אף על פי שאין שם שושנים אלא במקום
הטמא - ספקו טהור⁵⁰, שמא אחר לקטן ונתנם
לו⁵¹. וכן חמור העומד בבית הקברות - פליו⁵²
טהורין, ואין אומרין שמא נתמעה בהן⁵³ ונגעו
בקבר, מפני שאין בו דעת לשאל, וכשנמצאו לא
נמצאו נוגעין⁵⁴, וכל הטמאות בפשע מציאתן.⁵⁵

(49) טהרות פ"ג מ"ז. (50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים
שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה
ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספקו אף ברשות היחיד
טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים

למשנה. [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש,
שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם,
והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש
כרבינו. ראה לקמן ה"י. (20) אם הבצק היה תרומה או
חלה. (21) כר' יוחנן, קידושין פ, א.

- ד. היות משקין²² טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה
או עופות בבית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן -
חזקה²³ ששנתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו²⁴.
היתה שם פרה, ובין המשקין ובצק פדי שתלחף
את לשונה - הרי הבצק טהור²⁵. ובשאר כל הבהמה
- פדי שתנגב את פיה²⁶. פחות מזה - הבצק טמא.
ואם היה פלג, אפלו היות משקין בצד הבצק - הרי
זה טהור; שאין דרכו של פלג להניח המזון ולילף
לו אל המים²⁷. נמצא בבצק נקירת התרנגולין²⁸: אם
יש בין המשקין ובצק פדי שניגבו את פיהן
בארץ²⁹ - הבצק טהור; ואם לאו - טמא, שחזקתן
ששנתו ונקרו בבצק במשקין שבפיהם. במה דברים
אמורים? בשהיו המשקין צלולין, שבבואה של
תינוק נפרת בהן; אבל עכורים³¹ - הבצק טהור,
שאילו נקרו במשקין - היה מקום המשקין נפר
בבצק. אם היו צלולין, אף על פי שהבצק בחזקת
טמא - אין שורפין על חזקה זו, אלא תולין³².

(22) שם. (23) הנחה מכריעה יש כאן. (24) ואף-על-פי
שאין בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה.
(25) אנו תולים שליחכה לשונה לפני שהגיעה לבצק,
והעבירה את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך
את לשונן אחר השתייה. (26) במשנה הגירסא "כדי
שיתנגב", פירוש שיתנגב מאליו, מפני שאין דרכן של שאר
הבהמות לנגב את הפה בלשונן. (27) כר' אליעזר בן יעקב
שם. (28) כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו
תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם.
(30) קידושין פ, ב. (31) כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר'
יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הכולל בין מים לבנים
או אדומים, ומכריעה צלילתם בלבד. (32) כר' יוחנן שם,
שבריתא מסייעת לו.

- ה. איזו היא³³ חזקה ששורפין עליה ברשות
היחיד? עסה בבית ושרצים וצפרדעים³⁴ מטפלין
שם, ונמצאו חתיכות מבשרן בעסה: אם רב
המטפלים שרצים³⁵ - העסה טמאה ותשרף, ואם
הרב צפרדעים - טהורה.³⁶

(33) שם, כר' יוחנן. (34) צפרדעים אינם מטמאים. בתורה
(ויקרא יא, כט-ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים
אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום,
הכוונה לשמונה אלה]. (35) לשונו של ר' יוחנן, ורש"י
מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם
יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה
"חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא
מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם

20 - הרי האדם טמא מספק, והוא שיהיה בו דעת
21 לשאל⁴, והכלים טהורים, מפני שאין להן דעת
22 לשאל. וכן הממלא⁵ בכלי ונתן בעשרה כלים⁶
23 ונמצא השרץ באחד מהן⁷ - הוא טמא⁸ והכלים⁹
24 טהורין, אף על פי שכלן ספק שמא השרץ בכלי
25 שמלא בו היה תחלה¹⁰, מפני שהן כלים ואין בהן
26 דעת לשאל. ואם היה לכלי שמלא בו אֲזֵנִים¹¹,
27 הואיל ואפשר שיעצאו המים ויתאחר בו השרץ¹² -
28 פלן טמאים¹³. וכן הממלא בעשרה דליים¹⁴ זה אחר
29 זה ונתן בעשרה כלים, מדלי אחד¹⁵ לכלי אחר, ואין
30 ידוע הראשון מן האחרון¹⁶, ונמצא השרץ בכלי
31 אחד מהן - הרי התעשה כלים עם עשרת הדליים
32 טהורין¹⁷; שאני אומר: שמא בכלי זה¹⁸ היה השרץ
33 מתחלתו. ואם יש לדליים אֲזֵנִים¹⁹ - הרי כל הדליים
34 עם כל הכלים טמאים²⁰. המערה מקלי לכלי²¹
35 ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור, ואין אומרים
36 מהעליון נפל, אלא שמא בתחתון היה. מפני שהן
37 כלים ואין להן דעת לשאל. וכן כל פיוצא בזה.

(2) טהרות פ"ד מ"ד. (3) כזית מן המת המאהיל על אדם
או כלים - נטמא (הל' טומאת מת פ"א ה"י). (4) ולא
חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה
בפי עורב פורח היא טומאה נזרחת שאינה מטמאה מספק?
(ראה למעלה פט"ו ה"ו). ותיירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא
טיהרו בה ספק טומאה נזרחת]. (5) שם. (6) במשנה
כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו
הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל
מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. (7) באחד הכלים
ששפך לתוכם. (8) הכלי שנמצא בו השרץ. (9) תשעת
הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. (10) וזה מתקבל
על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר
בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני
שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא
זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים,
ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר
הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין
בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו.
ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה,
נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים
מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא
באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו
שמטהרים את תשעת הכלים]. (11) נדה ג, ב. ושם כתוב
"אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר
ריש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין
שבמשנתנו. (12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה.
(13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על
הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי
פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על
בבא ז. ראה שם]. (14) ברייתא, נדה שם. (15) כן צ"ל.
פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדרוסים: אחר.

ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום
טומאה.

1 ט. תינוק⁵⁵ שהיה תופש בידו של אביו או שהיה
2 רוכב על גבי כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד
3 טמא⁵⁶, מפני שאביו נשאל עליו⁵⁷.

(55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת
להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

4 י. וארבעה ספקות⁵⁸ אמרו חכמים בתינוק: תינוק
5 שאינו יכול להלך שהניחתו אמו ונכא וקצאתו כמו
6 שהוא במקומו - טהור, ואין אומרים שמא טמאה⁵⁹
7 נכא ונשקתו וגפפתו⁶⁰. התחיל התינוק לצאת
8 ולהפנס⁶¹ - בגדיו טהורין, ואין מדרס פשאר בגדי עם
9 הארץ⁶². ואף על פי שהן טהורין - אין עושין על
10 גביהן טהרות⁶³. הגדיל עד שיהיה בו דעת לשאל -
11 ספקו טמא ברשות היחיד. הגדיל עד שיהיה בו דעת
12 לשמור את גופו⁶⁴ - אוכלין על גב גופו טהרות⁶⁵; יודע
13 לשמור את ידיו⁶⁶ - אוכלין על גבן⁶⁷ טהרות. כיצד
14 בודקין אותו⁶⁸? מטבילין אותו ונותנין לו חלין לשם
15 תרומה⁶⁹. אם יודע⁷⁰ לשמור את גופו - אוכלין אגב
16 גופו טהרות; ואם יודע לשמור את ידיו - אוכלים אגב
17 ידיו טהרות.

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה".
(60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי
למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?].
(61) בדפוס רומא: ולהיכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם
טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). (63) לכתחילה,
ואם עשו לא נטמאו. (64) מטומאה. (65) טהרות שנגעו
בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט
ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה
מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר
מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו
עד כדי שלא תהיינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א).
(67) אם נגעו בידיו. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו
ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת
תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור
אותם כראוי ותיטמא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא
שומר.

פרק שבעה עשר

(1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או
לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אֲזֵנִים ונתן
בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון.
הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת
מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה
גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו
בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

18 א. פזית? מן המת בפי העורב, ספק האהיל על
19 האדם ועל הכלים ברשות היחיד ספק שלא האהיל

15 הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - הִיא בְּלִבָּד טֻמְאָה, וְכֵלֶן
16 טְהוֹרוֹת; שְׁאֵנִי אוֹמֵר: בְּזוֹ בְּלִבָּד נָפַל הַשֶּׁרֶץ³⁶ אוֹ
17 הִיָּה בְּהָ עַד שְׁלֹא יָזַף לְתוֹכָהּ. לְפִיכָף, אִם הִיָּה בּוֹדֵק
18 כָּל חֲבִית מֵהֶן וְאַחֵר כָּף נִתְּנָה בְּהָ חֵיִין וּמִכֶּסֶה אוֹתָהּ
19 אַחֵר שְׁזוֹלָף לְתוֹכָהּ, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - בְּלֵן
20 טֻמְאוֹת³⁷. וְכֵן אִם נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּבוֹר אוֹ בְּכִלִּי
21 שְׁזוֹלָף בּוֹ - הִכָּל טֻמְאָה³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר שמילא את כולו. (34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה בחבית הראשונה לפני ששאב בה – נטמא כל היין שבבור, ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות לפני השאיבה ולא מצא שרץ – תולים שלא בדק יפה, וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה בחבית זו. מובן שאם נמצא באמצעות, טמאות כל החביות שנתמלאו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) ברור הדבר, שהשרץ היה בבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

22 ד. הִיָּה³⁹ קוֹצֶה⁴⁰ יָתִים מִן הַמַּעֲטָן⁴¹ וּמַעֲלָה אוֹתָן
23 לַגִּי, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּגַג - יָתִים שְׁבַמְעָטָן
24 טְהוֹרִים⁴³. נִמְצָא בְּמַעֲטָן - הַמַּעֲטָן טֻמְאָה⁴⁴. נִמְצָא
25 בֵּין כְּתֹל לְיָתִים⁴⁵ - הַיָּתִים טְהוֹרִים⁴⁶. נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ
26 בְּתוֹךְ גֹּיֶשׁ שֶׁל יָתִים⁴⁷ וְהַגֹּיֶשׁ בְּגַג: אִם בְּתוֹךְ שְׁלֹשֶׁת
27 יָמִים⁴⁸ - אִף הַמַּעֲטָן טֻמְאָה, שְׁאֵנִי אוֹמֵר: גֹּיֶשׁ זֶה מִן
28 הַמַּעֲטָן עָלָה וְהַשֶּׁרֶץ בְּתוֹכָו⁴⁹; וְאִם נִמְצָא אַחֵר
29 שְׁלֹשֶׁת יָמִים מִשְׁהַעֲלָה הַיָּתִים לַגִּי - הִרִי הַמַּעֲטָן
30 טְהוֹר, שְׁמָא בְּגַג נִתְקַבְּצוּ וְנַעֲשׂוּ גֹיֶשׁ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשָׁה
31 יָמִים⁵⁰.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) כשמוסקים (קוטיפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשתמש בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם זזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט 'כין' אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנוול בו הספק, אבל אם טילטל אותו הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'כסף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה'

(16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון. (17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים, שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושמא לא נגע השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני שספק משקין לטמא אחרים – טהור, לא החמירו חכמים כל-כך ותולים שבכלי היה]. (18) ולא בדלי. (19) מתקבל על הדעת, שהאזנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי, ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה, שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה, שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת - הרי אין טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. (20) אינני יודע לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא מצא לה יישוב). (21) כאן – בשני כלים – ספק השקול הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל סברא מכריעה לכאן או לכאן.

1 ב. קָפָה²² שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּטֻהָרוֹת וְנִמְצָא בָּהּ שֶׁרֶץ²³,
2 אִם יֵשׁ לָהּ שְׁוִלִים, או אֲזִינִים²⁴ אִף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ
3 שְׁוִלִים²⁵ - הִרִי כָּל הַטְּהוֹרוֹת שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁוּ בָּהּ
4 טֻמְאוֹת²⁶. אֶפְלוּ הִיָּה בְּדוֹקָה²⁷ וּמִכֶּסֶה, שְׁמָא עִם
5 הַגִּבֵּהֶת יָדוּ מִן הַבְּדִיקָה נָפַל הַשֶּׁרֶץ²⁸. וְאֶפְלוּ
6 נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּטֻהָרוֹת בְּזוּיָהּ זֶה וְטִלְטְלָה לְזוּיָהּ אַחֶרֶת
7 וְנִמְצָא בָּהּ הַשֶּׁרֶץ - בְּלֵן טֻמְאוֹת²⁹; לְפִי שְׁמַחֲזִיקִין
8 טֻמְאָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם³⁰ לְתוֹלָת, אֲבָל לֹא לְשֶׁרֶף.

(22) חבית שנותנים בה פירות. (23) אחר שהוציא את הטהרות. (24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה, ראה למעלה הערה ט. (25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר להניח בה פירות. (26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם, שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות, וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. (27) לפני ששמו בה את הפירות, בדקוה ולא היה שם שרץ. (28) לתוך החבית ולא הרגיש בו. (29) אסורות באכילה אם הן של תרומה, אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. (30) כשהעבירו טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו, אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

9 ג. הַזוֹלָף³¹ אֶת הַבוֹר³² וּמִמֶּלֶא מִמֶּנּוּ חֲבִיּוֹת: אִם
10 הִיָּה מִשְׁקִיעַ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּבוֹר וּמִמֶּלֶא אוֹתָן,
11 וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּרֹאשׁוֹנָה³³ - בְּלֵן טֻמְאוֹת³⁴. נִמְצָא
12 בְּאַחֲרוֹנָה - הִיא טֻמְאָה וְכֵלֶן טְהוֹרוֹת; שְׁאֵנִי אוֹמֵר:
13 אַחֵר שְׁמִילָא אֶת הָרִאשׁוֹנוֹת נָפַל שֶׁרֶץ לְבוֹר³⁵. הִיָּה
14 זוֹלָף בְּכִלִּי וְנִתְּנָה לְתוֹךְ הַחֲבִיּוֹת עַד שְׁמִילָא, וְנִמְצָא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' ח' סיון – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ז. ה'יו⁶³ בַּבִּית אֶכְלִין טָמְאִין וְאֶכְלִין טְהוֹרִים
וְנִמְצָאת גִּרְעִינָה בַּבִּית⁶⁴ - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב⁶⁵. וְכֵן
אִם הָיוּ⁶⁶ דָּמִים טְהוֹרִים וְדָמִים טָמְאִים בְּתוֹךְ הַבֵּית
וְנִמְצָא דָם עַל הָאֶכָל - הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב. מַעֲשֶׂה
הָיָה בְּכֶפֶר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּמְצָא עָלָיו דָּם, וְכָא מַעֲשֶׂה
לִפְנֵי חֲכָמִים וְטְהוּרָהוּ. שְׁאֵפְלוּ נֹאמְרָ: דָּם שָׂרֵץ
הוּא, הֲרִינִי אוֹמֵר: דָּם שָׂרֵץ חֵי הוּא, שֶׁהוּא טְהוֹר.⁶⁷

(63) תוספתא, שם. (64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין
אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65) אם
רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם
הרוב טהורים – הם טהורים (ראה ביאור הגר"א ו'זר זהב'
שם). (66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

ח. עִירֵץ שֵׁשׁ בֶּה נִבְלוֹת וּשְׁחוּטוֹת - בְּשֹׁר הַנִּמְצָא
בֶּה⁶⁸ הוֹלְכִים אַחֵר הָרֵב⁶⁹. וְכֵן אִם הָיָה הַנִּמְצָא בֶּה
סֶפֶק שָׂרֵץ סֶפֶק צִפְרָדַע - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב שֵׁשׁ
בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן. זֶה הַפֶּלֶל: בְּנִמְצָא⁷⁰ הַלֵּף
אַחֵר הָרֵב.⁷¹

(67) שם. (68) מושלך בחוץ. (69) בין לקולא ובין
לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל
האומר שאפילו רוב שחוטות – טמא, מפני שנבילות
מושלכות שכיחות יותר משחוטות מושלכות. (70) להוציא
בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות,
שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות
פ"ח ה"א).

ט. הָאִשָּׁה⁷¹ שֶׁמִּגְבַּת גִּבְבָּהּ⁷² בַּחֲצֵר, וְנִמְצָא שָׂרֵץ
בְּתוֹךְ גִּבְבָּהּ - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שְׂאִין הַשָּׂרֵץ מִטְּמֵא
בְּמִשְׁאֵה⁷³. נִמְצָא עַל גִּבִּי גִבְבָּהּ - הָרִי זֶה טְמֵאָה, שְׂמָא
נִגְעָה בּוֹ. הָיְתָה כּוֹבֶרֶת⁷⁴ בְּכִבְרָה וְנִמְצָא שָׂרֵץ בְּתוֹךְ
הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִבְרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁵. נִמְצָא עַל גִּבִּי
הַכִּבְרָה - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵאָה, שְׂמָא נִגְעָה בּוֹ, וְכָל
סֶפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טְמֵא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷⁶.

(71) שם פ"ג ה"ג. (72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש
רבינו: גבבא – זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק
השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל
לשדה. (73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו.
(74) מנקה גרעינים. (75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות
שבכברה. (76) למעלה פט"ז.

יום ו' ח' סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות
ברשות היחיד – טמא, ברשות הרבים – טהור וכיצד.

א. כָּל שֶׁאֲתָה יָכוֹל לְרַבּוֹת סִפְקוֹת וְסִפְקֵי סִפְקוֹת,
בְּרִשּׁוֹת הָרֵבִים - טְהוֹר, בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טְמֵא. מֵיָּצֵד?
נִכְנָס לְמִבּוֹי² וְהִטְמֵאָה בַּחֲצֵר, סֶפֶק נִכְנָס לְחֲצֵר סֶפֶק
לֹא נִכְנָס; טְמֵאָה בַּבֵּית, סֶפֶק נִכְנָס לְבֵית סֶפֶק לֹא

בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בידנו (יבמות מב, ב)
שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי
מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין
זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו
שסידר את ה'סתם']. (איני יודע לפרש, מה בין זה לדין
נמצא בבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בביתים. (46) ואין
חוששים שמא נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים
אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. (48) משעת
הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים
להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך
שלושת הימים.

ה. הַקּוֹרֵץ⁵¹ מִקְרָצֶת⁵² מִן הָעֵסָה וְנִמְצָא שָׂרֵץ
בְּמִקְרָצֶת⁵³ - הַמְקֻרָצֶת לְבִדָּה טְמֵאָה⁵⁴. נִמְצָא בְּעֵסָה
- הָעֵסָה לְבִדָּה טְמֵאָה⁵⁵. נִמְצָא בְּתוֹךְ הַמְקֻרָצֶת - אֵף
הָעֵסָה טְמֵאָה⁵⁶.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה.
(53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על
המקצת נפל. (55) והמקצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ
נפל לעיסה אחר שנטל את המקצת. כחכמים, שם.
(56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על
המקצת לא היתה שוקעת כל-כך במקצת (ביאור הגר"א
בתוספתא).

ו. אֶכָל טְמֵא⁵⁷ שֶׁנִּמְצָא גִרְעִינָה שְׁלוֹ⁵⁸ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר או
עַל גִּבִּי תִבְשִׁיל רוֹתַח, אֵף עַל פִּי שְׂאִין עָלֶיהָ מִשְׁקָה
טוֹפֶת⁵⁹ - הָרִי הֵן טְמֵאִים⁶¹; שְׂאִנִּי אוֹמֵר: הָאֶכָל
כָּל נֶפֶל שֶׁם וְנִמּוֹחַ בְּתוֹךְ הַכֶּפֶר או מַחְמַת הָרְתִּיחָה
וְנִשְׁאָרָה גִרְעִינָתוֹ. נִמְצָאת הַגִּרְעִינָה עַל גִּבִּי הַכֶּפֶר או
בְּתוֹךְ תִּבְשִׁיל צוֹנֵן - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין, אֵף עַל פִּי
שֵׁשׁ עָלֶיהָ מִשְׁקָה⁶²; שְׂאִנִּי אוֹמֵר: גִּרְעִינָה זֹאת לְבִדָּה
נֶפֶלָה אַחֵר שֶׁאֵבֵד הָאֶכָל מֵעָלֶיהָ, שְׁהָרִי אֵינָה
מִטְמֵאָה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של
זית וכדומה. [נמצאו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום
"גרעין" (משנה יומא – כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב
– גלעינה של רותב, ובתוספתא כאן – גרעינה של גפת).
(59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה.
(60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה
אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן
האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת
טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת
בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה
משקה טופח – טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על
גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח – טהורה".
ופירשה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא
מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת
שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את
הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט.
ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי
התבשיל"].

13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון שנטה לצדי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת, ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור. וכל זה לתרומה, ולנזיר ועושה פסח נתבארו הדינים בהלכות קרבן פסח פרק ו' הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק ט' הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה]. (15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה. (16) ואפילו הוא יודע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין שם כלום מן המת.

ד. שרץ שנמצא במקומו - מטמא למפרע עד העת שיאמר: בידקתי את המקומו הנה ביום פלוני ולא היה בו שרץ¹⁷. אפילו כפדו¹⁸ ולא בידקו - הרי זה מטמא למפרע מקדש הכבוד. במה דברים אמורים? שמצאו יבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא למפרע אלא עד שעה שאפשר שיעמות בה ויהיה עתה לח בעת שנמצא¹⁹.

(17) ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן הרקין הנמצאים שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו, ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע אי זהו - תולין²⁰ עליו את התרומה, מפני שהן שני ספקות²¹: ספק בטהור נגע ספק בנמצא; ואם תאמר בנמצא, ספק שהוא טמא ספק שהוא טהור. היו שני הרקין ברשות הרבים: אם היו גגובין ומנחין שם ונגע באחד מהן - ספקו טהור; נשא אחד מהן - תולין עליו, שהרי משנשא אינו מנח ברשות הרבים; וכן אם היה אחד מהן לח ונתלה בו הרק הלח - תולין עליו, שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו, שאם נגע ברק הנמצא או נשא או הסיטו בכל מקום²² - שורפין עליו את התרומה, בבית הפרס וכיצא בה ששורפין על ודאי מגע²³ בכל מקום.

(20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם באותם הספקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן, כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספקות שגזרו חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.

1 נכנס; ואפילו נכנס, ספק שלא היה שם ספק היה שם; ואם תאמר היה שם בעת שנכנס, ספק יש בה פשעור ספק אין בה; ואם תאמר יש בה, ספק שהיא טמאה ספק אינה טמאה; ואפילו היא טמאה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא³, שהמבוי רשות היחיד.

(2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכו. (3) התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות - טומאה.

ב. תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות היחיד, ונגע באחד מהן ואינו יודע אי זהו - ספקו טמא. תשעה שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים ונגע באחד מהן - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק ברשות הרבים - טהור, עד שיאמר נטמאתי בודאי⁴; וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שיאמר ודאי שלא נטמאתי. לפיכך, עצמות המת⁵ ועצם נבלה⁶ ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית הפרס⁷ או מארץ העמים⁸, ונגע באחד מהן או הסיטו⁹, ואין ידוע במה נגע מהן¹⁰ ובמה¹¹ הסיט; פזית מן המת ופזית מן הנבלה, והאהיל על אחד מהן, ואין ידוע על אי זה מהן האהיל; שני שבילין, אחד טהור ואחד טמא¹², הלך באחד מהן ואין ידוע באי זה הלך; או שנגע באדם זה בדרך, ואין ידוע אם הוא טמא או טהור; או שהיו שני אנשים, אחד טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן נגע - בכל אלו הספקות טהור.

(4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שמטמאים במגע ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב' הלכה ט). (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ, שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הזיוו. דין היסט כדן משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

ג. המוצא מת משפכ¹³ לרחבו של דרך אם היה שלם והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע¹⁴; היה לו מקום לעבר, או שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו ומפרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב הדרך - הקבר מצרפו¹⁵, והעובר שם¹⁶ טמא. שאין זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' ח' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34 שְׂפָל הַטְּמָאוֹת פְּשַׁעַת מְצִיאָתָן. וְאִם רָאוּהוּ חַי
35 בְּעֶרְב, וּבִשְׁחַר מִצְאוּ מֵת - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּרִשּׁוֹת
36 הָרָבִים וְטָהוֹר.

37 טו. הַמִּסְכָּן בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד וְנִתְעַלָּף, וְאִין יָדוּעַ אִם
38 מֵת אוֹ עֹדִין הוּא חַי, וְהוֹצִיאָהוּ לְרִשּׁוֹת הָרָבִים
39 וְחִזְרוּ וְהִכְנִיסוּהוּ לְרִשּׁוֹת הַיְּחִיד: כְּשֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת
40 הַיְּחִיד - סֶפֶקוֹ טָמֵא, וְכִשְׁהוּא בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים -
41 סֶפֶקוֹ טָהוֹר. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מִסְכָּן וְהוֹלִיכוּהוּ
42 מֵעִיר לְעִיר בְּמִטָּה, וְהָיוּ כְּתוּת מִתְחַלְּפוֹת תַּחְתּוֹ,
43 וּבְאַחֲרֹנָה נִמְצָא מֵת, וְלֹא טָמֵא חֲכָמִים אֲלָא כֵּת
44 אַחֲרֹנָה בַּלְבָּד.

45 טז. טָמֵא שֶׁהָיָה עוֹמֵד וּמְדַבֵּר עַל הַבּוֹר וְנִתְּזָה צִנּוּרָא
46 מִפִּי, סֶפֶק הִגִּיעַ לַבּוֹר סֶפֶק לֹא הִגִּיעַ: אִם הָיָה בּוֹר
47 שֶׁל שֶׁמֶן - סֶפֶקוֹ טָמֵא בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד; וְאִם הָיָה בּוֹר
48 שֶׁל זַיִן - סֶפֶקוֹ טָהוֹר כָּל מְקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁשֹּׁפֶת הַבּוֹר
49 קוֹלָטָת.

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

50 א. שְׁנֵי שְׂבִילִין², אֶחָד טָמֵא³ וְאֶחָד טָהוֹר⁴, הֵלֵךְ
51 בְּאֶחָד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ בְּאִי זֶה מֵהֶן הֵלֵךְ⁵, וְעָשָׂה
52 טְהוֹרוֹת וְנֶאֱכָלוּ⁶, וְהָיָה שְׁלִישִׁי וּשְׂבִיעִי⁷ וְטָבֵל וְטָהוֹר⁸,
53 וְהֵלֵךְ בִּשְׁנֵי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת⁹. אִם
54 קִימֹת הִרְאִישׁוֹנוֹת¹⁰ - אֵלּוּ וְאֵלּוּ תְּלוּיוֹת¹¹, שְׂפוּדָאִי
55 שְׂאֶחָד מִן הַטְּהוֹרוֹת טָמֵא¹². וְאִם לֹא טָהַר בִּינְתִּים¹³
56 - הִרְאִישׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת¹⁴, וְהַשְּׁנִיאוֹת יִשְׂרָפוּ, שֶׁהָרִי הֵן
57 טְמָאוֹת בּוֹדָאִי, שֶׁזֶה טָמֵא הוּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵלֵךְ בִּשְׁנֵי
58 הַשְּׂבִילִין. וְכֵן הַשְּׂרִץ¹⁵ וְהַצִּפְרָדֵּעַ¹⁶ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים¹⁷
59 וְאִין צִנְתָּן נִפְתָּר וְאִין יָדוּעַ אִי זֶהוּ הַשְּׂרִץ, וְנִנְע
60 בְּאֶחָד מֵהֶן, וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת וְנֶאֱכָלוּ, וְטָבֵל, וְנִנְע בִּשְׁנֵי
61 וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרוֹת. וְאִם קִימֹת
62 הִרְאִישׁוֹנוֹת - אֵלּוּ וְאֵלּוּ תְּלוּיוֹת. וְאִם לֹא טָבֵל בִּינְתִּים
63 - הִרְאִישׁוֹנוֹת תְּלוּיוֹת, וְהַשְּׁנִיאוֹת יִשְׂרָפוּ.

2) טהרות פ"ה מ"ג. 3) טומאת מת. 4) ושניהם ברשות הרבים. 5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. 6) כדין, שספק

1 ו. מִי שֶׁיָּשָׁב בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים וּבָא אֶחָד²⁴ וְדָרַס עַל
2 בְּגָדָיו אוֹ שָׂרָקָה וְנִנְע בּו²⁵ הָרֶק - עַל רֶקוֹ שׁוֹרְפִין
3 אֶת הַתְּרוּמָה²⁶, וְעַל בְּגָדָיו הוֹלְכִין אַחֵר הָרֶב: אִם רֶב
4 הָעִיר טָמֵא²⁷ - בְּגָדָיו מְדָרַס, וְאִם רֶב הָעִיר טְהוֹרִים
5 - הָרִי הוּא טָהוֹר.

24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. 25) ביושב. 26) כדין ספק רוקים. 27) זבים. [אמנם זה כמעט מן הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה. וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

6 ז. מִי שֶׁאָבַד לוֹ כָּלִי וּמִצְאוּ בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד - הָרִי זֶה
7 טָמֵא מְדָרַס וְטָמֵא טָמֵא מֵת. אָבַד לוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים
8 וּמִצְאוּ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים: אִם אָבַדוּ בָּיוֹם וּמִצְאוּ לְבוֹ
9 בָּיוֹם - טָהוֹר; אָבַד בָּיוֹם וּמִצְאוּ בַּלַּיְלָה, בַּלַּיְלָה
10 וּמִצְאוּ בָּיוֹם, אוֹ שֶׁאָבַד בָּיוֹם וּמִצְאוּ בָּיוֹם שֶׁל אַחֲרָיו
11 - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טָמֵא. זֶה הַכָּל: כָּל שֶׁעָבַר עָלָיו
12 הַלַּיְלָה אוֹ מִקְצָתוֹ - טָמֵא.

13 ח. הִנִּיחַ כָּלִי אוֹ שִׁכְחוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, אָף עַל פִּי
14 שֶׁעָבַר עָלָיו הַלַּיְלָה - טָהוֹר. הִנִּיחוֹ אוֹ שִׁכְחוֹ בְּרִשּׁוֹת
15 הַיְּחִיד - הָרִי זֶה טָמֵא מְדָרַס וְטָהוֹר מִטָּמֵא מֵת.
16 וּמִפְּנֵי מָה לֹא הִתְמַירוּ בְּשׁוּכָת וּמִנִּיחַ כְּמֵאָבַד? מִפְּנֵי
17 שֶׁאִינוֹ דָּבָר מְצוּי תָּמִיד, לֹא גָזְרוּ עָלָיו.

18 ט. הַמֵּאָבַד וּמִצְאָה בְּתוֹךְ הַבֵּית - הָרִי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי
19 שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת שְׂמוּר.

20 י. הַשּׁוֹטֵחַ כָּלִים בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים - הָרִי אֵלּוּ טְהוֹרִין;
21 וּבְרִשּׁוֹת הַיְּחִיד - טָמֵאִים, שֶׁמָּא נִנְעוּ בֵּהֶן טָמֵאִים.
22 וְאִם הָיָה מִשְׁמֶרֶן - טְהוֹרִים. נִפְּלוּ וְהֵלֵךְ לְהִבְיֵאֵם -
23 טָמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּעְלְמוּ מֵעֵינָיו. וְכֵן מִי שֶׁאָבַדוּ כָּלִיו
24 בְּרִשּׁוֹת הַיְּחִיד וּמִצְאָן אֶפְלוּ בּוֹ בָּיוֹם - הָרִי הֵן מְדָרַס
25 וְטָמֵא מֵת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

26 יא. שׁוֹטֵה אַחַת בְּעִיר אוֹ נִכְרִית - כָּל הָרֶקֶין שֶׁפָּעִיר
27 בְּחֻזְקַת טָמֵאָה לְעוֹלָם כָּל מְקוֹם.

28 יב. מִי שֶׁדָּרְסָה אִשָּׁה עַל בְּגָדָיו אוֹ שִׁישְׁבָה עִמּוֹ
29 בְּסִפְיָנָה: אִם מִפִּירְתּוֹ שֶׁהוּא אוֹכֵל בְּתְרוּמָה - כָּלִיו
30 טְהוֹרִין, וְאִם לֹא - יִשְׂאָלָנָה.

31 יג. מִי שֶׁיָּשָׁן בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים וְעָמַד - כָּלִיו טְהוֹרִים.

32 יד. נִנְע בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים בְּאֶחָד בַּלַּיְלָה וְאִין יָדוּעַ אִם
33 חַי אִם מֵת, וּבִשְׁחַר עָמַד וּמִצְאוּ מֵת - הָרִי זֶה טָמֵא,

המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמוז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאפילו" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

ג. כפר טמא שנתערב בתשעה כפרות טהורין, וכאן חמשה בני אדם²⁸ ואכלו חמשה כפרות מהן, וכאן חמשה בני אדם אחרים ואכלו החמשה הנשארים - הראשונים טמאים, מפני שאין להן אנשים אחרים שיתלו בהן²⁹; והחמשה האנשים האחרונים טהורין, מפני שהן תולין בראשונים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה, כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכירות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

ד. שני שבילין³¹, אחד טמא ואחד טהור, והלכו בהן שני אנשים, איש אחד טהור ואיש אחד טמא, אפלו הנה האחד תלוי - הרי זה הטהור תולה בתלוי, ואומרים: זה הטהור הלך בשביל הטהור והרי הוא בטהרתו, וזה התלוי הלך בשביל הטמא. ואף על פי שנשאלו שניהן כאחד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

פרק עשרים

(1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

א. כל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת², כן הוא רשות הרבים לענין טמאה³.

(2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

ב. ארבע אמות⁴ הסמוכות לרשות הרבים - הרי הן ברשות הרבים לטמאה⁵. וכן הפרמלית⁶, כגון הים והאצטונות⁷ - הרי הן ברשות הרבים לטמאה⁸.

(4) בבא-בבא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ב'רמב"ם לעם' בהערות ספר זמנים הל' שבת פ"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו, פירוש, אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים

טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. (7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). (8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום שמתמא תרומה וקדשים (תוספות יום טוב). (9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. (10) ואחת מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. (11) אף-על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. (12) ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. (13) והראשונות קיימות. (14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחון להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

ב. שני שבילין¹⁸, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ועשה טהרות, וכאן חבירו והלך בשני ועשה טהרות: אם באו ונשאלו זה אחר זה - מורין לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור; באו שניהן כאחד, או שבא האחד ושאל עליו ועל חבירו¹⁹ ואמר: שנים היינו ובשני השבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו - הרי שניהם טמאין, וטהרות שעשו נשרפות²⁰. וכן²¹ אם נטמאו בטמאה קלה. כיצד? שני כפרים²², אחד טמא ואחד טהור, אכל את אחד מהם²³ ועשה טהרות, וכאן חבירו ואכל את השני ועשה טהרות: אם נשאלו זה אחר זה - שניהן טהורין, מפני שהן ספק דברי סופרים²⁴, שהוא מקלל הספקות שטהרו חכמים, כמו שבארנו²⁵; נשאלו שניהן כאחת או שנשאל עליו ועל חבירו - שניהן טמאין מספק, וטהרותם נשרפות, שהרי ודאי אחת מהן טמאה. ואפלו כבר אחד²⁶ טמא שנתערב בטמאה כפרות טהורין - כלן טמאין²⁷ וישרפו.

(18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י', א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חבירו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. (20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמורנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [בתוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרנו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות"']. (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פ"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ו' ח' סיון – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוונים זה כנגד זה.
(8) מפני שאי־אפשר להיסתר בה.

24 שְׁעָבְרוּ³⁰ עָלֶיהָ בַּיּוֹם³¹ הַגָּשְׁמִים³² - הֲרֵי הִיא רְשׁוּת
25 הַיְחִיד לְטִמְאָה אֲפֹלוּ בַּיּוֹם הַחֲמֵה³³. וְאֵלּוּ הֵן³⁴
26 יְמֹת הַחֲמֵה? מִשְׁתַּעֲקֵר הַתְּבוּאָה מִתּוֹכָהּ. וְאֵלּוּ הֵן
27 יְמֹת הַגָּשְׁמִים? מִשְׁתַּרְדּוּ רִבְעֶהָ שְׁנֵהָ³⁵. בֵּין
28 הָעֲגוּלִים³⁶ שָׁל עֲנָבִים לְזֹגְגִין³⁷ - רְשׁוּת הָרִבִּים
29 לְטִמְאָה³⁸.

ג. יֵשׁ שָׁם⁹ מְקוֹמוֹת¹⁰, שָׁאף עַל פִּי שֶׁהֵן רְשׁוֹת
הַיַּחֲדִיד לְשִׁבְתָּ - הֲרִי הֵן כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְעִנְיָן
טַמְאָה¹¹. וְאֵלוֹ הֵן: הַשְּׂבִילִין הַמְּפֻלְשִׁין לְשִׁיחִין
וְלִבּוֹרוֹת וְלִתְּלוֹת¹²; וְהַבְּקָעָה¹³ הַמְּקַפֶּת גְּדֵר בִּימּוֹת
הַחֲמָה¹⁴; וּבִסְלֵקֵי¹⁵ מְלָכִים, שֶׁהוּא בְּנֵין רָחֵב הָרֶבֶה
לְעַמֹּד בּוֹ אֲנָשֵׁי הַמְּרַכְּבָה¹⁶ וְיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים הָרֶבֶה
פְּתָחִים לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים; וְהַפּוֹרֵן, וְהוּא הַבְּנֵן הַגָּדוֹל
שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה וְחֲצֵר, שֶׁהָרַבִּים
נִכְנָסִין בְּפֶתַח זֶה וְיוֹצְאִין בְּפֶתַח אַחֵר. וְכֵן מְבֹאוֹת¹⁷
הַיּוֹרְדִים לַיָּם אוֹ לְנָהָר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן גְּדוּרֵי¹⁸
מִבָּאֵן וּמִפְּאֵן, וְרַבִּים¹⁹ מְטַפְּסִין וְעוֹלִין בָּהֶן,
וְהַבִּימוֹסוֹת²⁰ וְהַמְּרַחְצוֹת²¹ - הֲרִי הֵן כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים
לְטַמְאָה. וְכֵן כָּל הָעוֹזֶה²² - כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְטַמְאָה.

9) יש במציאות (סיגנון ערבי). (10) שם מ"ר-ט. (11) לא
 בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא
 כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות
 היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין
 טומאה. (12) שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני
 צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושכיל
 עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות
 (רבינו בפירושו למשנה). (13) שטח גדול במישור שיש בו
 הרבה שדות. (14) ובאים לשם פועלים לקצור את
 התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד
 לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים.
 (15) מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס".
 (16) הממונים על מרכבות המלך. (17) תוספתא פ"ז ה"ד.
 (18) גדירות משני צידיהם המכבדות את הכניסה.
 (19) פירוש, אם רבים. (20) צ"ל: והדימוסות. פירוש,
 מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה.
 (21) תוספתא, שם פ"ז ה"ה. (22) שבבית המקדש (פסחים
 יח, ב).

ד. גְּנוּת הָעִיר²³ שְׁדָרָהּ הָעִיר עוֹבְרַת עָלֶיהָ - רְשׁוֹת
הָרָבִים לְטִמְאָה.¹⁵

23) תוספתא, שם.

ה. הגנה²⁴, בזמן שהיא משתמרת²⁵ - רשות היחיד,
ובזמן שאינה משתמרת - רשות הרבים לטמאה. וכן
בסילקי גדולה²⁶, בזמן שפותחין אותה - רשות
הרבים לטמאה, ובזמן שנועלין אותה - רשות
היחיד לכל.

(24) שם. (25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא ייכנסו לה בני אדם. (26) שננעלת בלילה ונפתחת ביום.

21 ו. הַבִּקְעָה²⁷ הַמִּקְפָּת גָּדַר בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים - רְשׁוֹת
22 הַיְּחִיד לְשִׁבְתָּ וּלְטִמְאָה²⁸; וְאִם לֹא הָיְתָה מִקְפָּת -
23 הָרִי הִיא רְשׁוֹת הַיְּחִיד לְטִמְאָה בְּלִבָּר²⁹. וּבִקְעָה

(27) משנה טהרות פ"ו, על פי פירושו של רב אשי (שבת ז, א). (28) בימות הגשמים אין בני אדם נכנסים לשדות, כדי שלא לדרוס את התבואה. (29) אבל לשבת אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים אלא ככרמלית, שדינה נתבאר בהל' שבת. גם בימות החמה אין תבואה מצויה בשדות, ובני אדם נכנסים לתוכם לקצור את התבואה וגם לטייל, ולפיכך אינם מקום סתירה, ודינם כרשות הרבים אפילו לטומאה. (30) רבא בבבא-בטרא קנג, ב. (31) בבבא-בטרא שם, הגירסא "ימות". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. (32) אחר הקמת הגדר, וחל עליה דין רשות היחיד. (33) מכיוון שנעשתה רשות היחיד, אינה חוזרת להיות רשות הרבים. ראה לקמן ה"י. [ביאור זה הוא על-פי פירושו של הרשב"ם שם. ב'תוספות' ד"ה אמר, הביאו שני פירושים אחרים לדברי רבא, ואי אפשר ליישב על פיהם את דברי רבינו כאן]. (34) תוספתא, טהרות פ"ז ה"ד. (35) הגשם השני שזמנו מתחיל בעשרים ושלשה במרחשון (רבינו בהל' נדרים פ"ו ה"א). (36) משנה, שם פ"י, מ"ח. ופירש רבינו: כלים גדולים עגולים שמונחים בהם הענבים המוכנים לדריכה בגת. (37) הפסולת של הענבים אחר הדריכה שמתקבץ לערימה גדולה (רבינו, שם). (38) מפני שמקום זה גלוי לעיני הדורכים.

30 ז. בָּרַם³⁹ שֶׁלִּפְנֵי הַבּוֹצְרִים⁴⁰ - רְשׁוֹת הַיַּחֲדוּד⁴¹, וּלְאַחֵר
 31 הַבּוֹצְרִים⁴² - רְשׁוֹת הָרַבִּים לְטַמְאָה. אֵימָתִי?⁴³ בְּזִמָּן
 32 שֶׁהָרַבִּים נִכְנָסִים בְּרוּחַ זוֹ וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שְׁכֻנָּה⁴⁴.
 33 שָׂאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת חוּץ מֵאלוֹ שְׂבָאֲרָנוּ דִּינָם - כָּשֶׁם
 34 שֶׁהֵן רְשׁוֹת הַיַּחֲדוּד לְשִׁפְתָּה, כֹּף הֵם רְשׁוֹת הַיַּחֲדוּד
 35 לְטַמְאָה.

(39) שם. (40) המקומות שלא נבצרו עדיין. (41) מפני שבני אדם נמנעים מלהיכנס שמה, כדי שלא יחשדו בהם בגניבת ענבים, והמקום אינו גלוי לעיני הבוצרים, שהגפנים חוצצים. (42) השטח שנבצר. (43) לאחר הבוצרים דינו כרשות הרבים? (44) ואם כן רבים נכנסים שם כדי לקצר את הדרך, אבל פתח אחד אינו עושה רשות הרבים (תפארת ישראל). לא ביארו מפרשי המשנה למה אין המקום רשות הרבים מפני הבוצרים. ואולי מדובר כשאין שם בוצרים.

36 ח. וַיֵּשׁ מִמְּקוֹמוֹת שְׂאִינָן רִשּׁוֹת הַיְּחִיד לְשִׁבְתָּהּ, וְאָף
37 עַל פִּי כֵן הֵן רִשּׁוֹת הַיְּחִיד לְטַמְאָה, מִפְּנֵי שְׂאִין הָעָם
38 מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן⁴⁵. וְאֵלּוּ הֵן: הָאֵלֱלוֹנוֹת, וְחוּרֵי רִשּׁוֹת
39 הָרְבִים אֵף עַל פִּי שְׂאִין בָּהֶן אֲרַבְעָה עַל אֲרַבְעָה⁴⁶.
40 מִיָּצֵד? אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת הָרְבִים וְטַמְאָה
41 בַּתּוֹכָו⁴⁷, עֲלֶה לְרֹאשׁוֹ, סִפֵּק נִגַע סִפֵּק לֹא נִגַע -

- 1 ספקו טמא⁴⁸. הכנים ידור⁴⁹ לחור⁵⁰ שיש בו טמא, 24 לתוכה, ספק נגע בה אחר⁶⁸ ספק לא נגע - ספקו 25 ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא⁵¹.

(45) לענין טומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. (46) מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. (47) בתוך הענפים. (48) אף-על-פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. (49) האדם העומד ברשות הרבים. (50) שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. (51) שאין רבים מצויים שם.

- 3 ט. חנות⁵² שהיא טמא⁵³ ופתוחה לרשות הרבים, 4 ספק נכנס ספק לא נכנס - ספקו טהור⁵⁴; שפל 5 החנות כמו שרץ המנח ברשות הרבים, שספק מנעו 6 טהור. היו שתי חניות, אחת טהורה ואחת טמא, 7 ונכנס לאחת מהן, ספק לטמא נכנס ספק לטהור - 8 ספקו טמא; שהיה ספק רשות היחיד⁵⁵, שהחנות 9 רשות היחיד. וכן בקעה⁵⁶ בימות הגשמים שיש בה 10 שדות הרבה, ובה שדה אחת טמא ואחת טהורה, 11 ואמר: נכנסתי לבקעה זו ואיני יודע אם נכנסתי 12 לאותה שדה או לא נכנסתי - ספקו טמא; שספק 13 טמא ברשות היחיד, אפלו ספק ביאה - טמא⁵⁷.

(52) שם פ"ו מ"ג. (53) מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל. (54) פירוש, הכניסה לחנות הפתוחה לרשות הרבים דומה למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך נידונית כל החנות הטמאה כטומאה המונחת ברשות הרבים (רבינו בפירושו). (55) מפני שודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם-כן הספק הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן (ראה רב"ד וכסף-משנה). (56) שם מ"ה. (57) נחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע - טמא, אבל ספק אם נכנס למקום שהטומאה בו (ספק ביאה) - טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק רבינו כחכמים.

- 14 י. מקום⁵⁸ שהיה רשות היחיד ונעשה רשות 15 הרבים⁵⁹ וחזר ונעשה רשות היחיד⁶⁰ - כשהוא 16 רשות היחיד ספקו טמא, וכשהוא רשות הרבים 17 ספקו טהור.

(58) שם מ"א. (59) כגון שמכרו לרבים. (60) חזר וקנאו מהרבים ('תפארת ישראל'). ואין זה דומה לדין בקעה שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).

- 18 יא. דברים⁶¹ שהן ברשות הרבים - הרי הן ברשות 19 הרבים. כיצד? קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה 20 טפחים⁶² והטמא בתוכה, ספק נגע⁶³ ספק לא נגע 21 - ספקו טהור⁶⁴. הכנים ידו לתוכה, ספק נגע ספק 22 לא נגע - ספקו טמא⁶⁵. היתה פלישה⁶⁶ נתונה על 23 כתפו, וכפר תרומה פרוץ בסיב⁶⁷ או בגזר ונתן

(61) תוספתא, שם פ"ז ה"ב. (62) שיעור רשות היחיד. (63) פירוש, ספק אם הכנים ידו לתוך הקופה. (64) ואין זה דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט. (65) מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. (66) כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. (67) חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכן נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. (68) ואין ידוע אם טהור לתרומה. (69) כמו בהכנים ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמא נגע בכיכר עצמה.

- יב. חמור⁷⁰ ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים 26 וטמא נתונה עליו, ספק נגע⁷¹ ספק לא נגע - ספקו 27 טהור. פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - 28 ספקו טמא⁷². וכן סלע המנח ברשות הרבים גבוה 29 עשרה טפחים וטמא נתונה עליו, ספק נגע ספק 30 לא נגע - ספקו טהור. עלה בראש הסלע⁷³, ספק 31 נגע ספק לא נגע - ספקו טמא. 32

(70) שם. (71) אדם. (72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות היחיד. (73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו", וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.

- יג. היה⁷⁴ זב רוכב על חמורו וזה⁷⁵ רוכב על חמורו 33 ומהלכין בדרך, ספק נגע בזב ספק לא נגע; תינוק 34 טמא מרכב על כתפו של אביו ותינוק טהור מרכב 35 על כתפו של אביו והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק 36 לא נגע; חבילה על כתפו והרק מדבק בכתל⁷⁶, ספק 37 נגע ספק לא נגע; פלים שטוחין ברשות הרבים 38 למעלה מעשרה⁷⁷ והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא 39 הסיט⁷⁸ - הפל טהור⁷⁹. 40

(74) שם ה"ג. (75) אדם טהור. (76) וספק רוקין טמא. (77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. (78) הזוי. (79) ואפילו אם הוא זב שטמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו - טהור".

ברוך רחמנא דסייען

יום ש"ק ט' סיון ה'תשע"ז

הלכות טמאת אכלין

מצות עשה אחת, והיא דין טמאת אכלין ומשקין והקשרן.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובאר מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1 יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שבני אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו או הזק מחשבה.

2 א. פל אכל המיוחד למאכל אדם, כגון לחם וכו' ונעבים וזיתים וכיוצא בהן - מקבל טמאה; וכל שאינו מיוחד למאכל אדם - הרי זה טהור ואינו מקבל טמאה, אלא אם כן חשב עליו ויחדו למאכל אדם. וזה וזה אינו מקבל טמאה עד שיפלו תחלה באחד משבעה משקין. והוא הנקרא הכשר. שנאמר: וכי יתן מים על זרע.

2 ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע, שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

9 ב. ואלו הן השבעה משקין שמכשירין את האוכלין לטמאה: המים, והטל, והשמן, והיין, והחלב, והדבש. ואינן מכשירין עד שיפלו על האוכלין כרצון הפעלים. ולא יהיו סרוחין, שהמשקה הסרוח אינו מכשיר. וכיון שהכשר האכל, אף על פי שיכש והרי הוא נגוב - הרי זה מקבל טמאה.

3 דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. 4 תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמות מאוד, ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במובן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוותיו, ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת

קדושה. משקין, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה. ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוות המדבקת ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו. ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקין יותר מעל אוכלין.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינן מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרות עם פנימיות נשמתו כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם, אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה' גם מקורו של עניין זה הוא בתורה שבה מצינו שאין די בידיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברכו בתורה תחילה" על ידי חיבור נגלה דתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שע"י חיבור גליא דתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(עפ"י "קדוש" חלק כו ע' 74. יין מלכות ט' קמ"ז)

16 ג. אכל שהיה פלול במי פרות, כגון מי תותים ורימונים, אף על פי שהוא פלול ונגע בו הזב או בשר המת - הרי הוא טהור, מפני שלא הכשר. 17 באחד משבעת המשקין.

5 רטוב. 6 שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". 7 עודנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. 8 נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

20 ד. אין שם משקה שמקבל טמאה אלא שבעת המשקין שמיניו בלבד; אכל שאר מי פרות - פדרף 21 שאין מכשירין, כן אין מקבלין טמאה פלול. 22

9 דברי רבינו כאן הם סיום הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלים טומאה. 10 בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי

קצו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות, תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רמונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

- 1 ה. זיתים וענבים¹¹ שלא הביאו שליש¹² - משקין
- 2 היוצאין מהן אינן מכשירין ולא מקבלין טמאה¹³,
- 3 אלא הרי הן כשאר מי פרות שהן טהורין לעולם.

(11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. (12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. (13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

- 4 ו. אלו דברים¹⁴ שאינן מקבלין טמאה אף על
- 5 פי שבגי אדם אוכלין אותן, לפי שאינן נאכלין
- 6 להנאת גופן¹⁵, אלא מפגי שנותנין טעם במאכלות
- 7 או מפגי הריח או המראה. ואלו הן: הקשט
- 8 והחמס וראשי בשמים והתיאה והחלתית
- 9 והפלפלין וחלות חריע¹⁶. וכן כל פיוצא בהן.

(14) פרק ג משנה ה. (15) ליהנות מגוף דברים אלה. (16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשתמשים בהם לשיפור הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

- 10 ז. השבת¹⁷ - סתמו לאכילת גופו כשאר ירקות
- 11 השדה; ואם חשב עליו לקדרה - אינו מתטמא
- 12 טמאת אכלין¹⁸. והשבת משנתנה טעם לקדרה - הרי
- 13 זו כזבל¹⁹ ואינה מתטמאה טמאת אכלין.

(17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשויה"). ואם נותנים אותו בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת שאינה ראויה למאכל אדם. (18) אם חישב עליו לקדירה הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים טומאה. (19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

- 14 ח. התמרים²⁰ והגורגרות²¹ שנתנן לקדרה כתבלין -
- 15 יצדין הן מתטמאין טמאת אכלין עד שיפסדו מלאכל
- 16 אדם²².

(20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. (21) תאנים יבשות. (22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכלב" ורבינו גורס כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד, שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל חשוב.

- 17 ט. הפרשינים²³, אם יחדן למאכל אדם - מתטמאין
- 18 טמאת אכלין.

(23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי בני אדם.

- 19 י. הקור²⁴ - הרי הוא פֶּעֶץ לְכָל דָּבָר. ואם שָׁלְקוּ וטָגְּנוּ - מתטמא טמאת אכלין.

(24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

- 21 יא. החרצנים²⁵ והנגין²⁶, אף על פי שפנסן לאכלין²⁷
- 22 - אינן מתטמאין²⁸ טמאת אכלין.

(25) גרעיני הענבים. (26) קליפות הענבים. (27) אחר שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים והנגים וחישוב לאכול אותם. (28) מפני שאין דרכם של בני אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.

- 23 יב. זיתים וענבים הקשים שגפרצין²⁹ ויוצאין מתחת
- 24 הקורה בשעת הדריכה - אינן מקבלין טמאה³⁰. ועד
- 25 כמה³¹? עד ארבעה קבין לכל כור³². הנה הנפרץ
- 26 יתר מזה - מקבלין טמאה³³. ואם פנסן לאכלין, אף
- 27 על פי שהן פחות מארבעה קבין - מקבלין טמאה.

(29) קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. (30) מפני שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין. (31) תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. (32) הכור הוא שלוש סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבד או לגת אין אדם מוותר עליהם. (33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל, המחשבה מועילה.

- 28 יג. הפפגיות³⁴ והפגין³⁵ והבסר³⁶ והקצח³⁷ - הרי הן
- 29 פאכלין ומקבלין טמאה.

(34) שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון רבינו בפירושו שם). (35) תאנים שלא בשלו. (36) ענבים שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. (37) כמון שחור (ערוך).

- 30 יד. לולבי זרדים³⁸ וחרובין ושל ערל ועלי הלוף
- 31 השוטה - אינן מקבלין טמאה עד שיתמתקו³⁹.

(38) "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים הדקים) בעת שהאילנות מבלבלים". (39) שישופר טעמם על ידי כבישה וכדומה.

- 32 טו. החרדל והתורמוסין⁴⁰ ושאר כל הנכבשין -
- 33 משמאין טמאת אכלין בין משהמתיקו בין עד שלא
- 34 המתיקו⁴¹.

(40) מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. (41) דרכם של בני אדם לכובשם ולאוכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין אפילו לפני כבישתם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישי].
בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין
לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי
דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן
הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).

19 כא. דבש תמרים - לא אכל ולא משקה. חשב עליו
20 לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁹; למשקין - בטלה
21 דעתו⁶⁰. ושאר כל מי פרות פלן - לא אכל ולא
22 משקה. חשב עליהן בין לאכלין בין למשקין -
23 בטלה דעתו.

59 ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה
מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. (60 מפני שאין אדם
שותה דבש תמרים.

24 כב. השלג - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו
25 לאכלין - בטלה דעתו; למשקין - מתטמא טמאת
26 משקין. נטמא מקצתו - לא נטמא כלו⁶¹; העבירו⁶²
27 על גבי כלי חרס הטמא⁶³ - נטמא כלו⁶⁴.

61 אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו
גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה.
62 את השלג. (63 פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי.
64 מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה
(ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם
מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא
מאוויר), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייתא שם הגירסא:
"שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי
חרס". מובן שהתכוון לאוויר, שהרי כלי חרס אינו מטמא
מגבון].

28 כג. החלב שבפחל⁶⁵ שחשב עליו - בטלה דעתו,
29 והרי הוא טהור. חשב על החלב שבפכה⁶⁶ - הרי
30 זה מתטמא טמאת אכלין⁶⁷.

65 שד הבחמה. (66 הנמצא בקיבת עגל יונק. (67 רוב
בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישוב עליו אין
עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים
אותו, מועילה בו מחשבה לעניין טומאה (לעניין איסור ראה
בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ
אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו
עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת
למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין
מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשתותו אלא
מטבילים בו לחם וכדומה].

31 כד. ענבים שדרקן⁶⁸ - משיהלף בהן הדורה שתי
32 וערב מתטמאין טמאת משקין⁶⁹. נשתיר בהן גרגרין
33 שלמים - אותן גרגרין מתטמאין טמאת אכלין⁷⁰.
34 וכן הזיתים - משיטעננס⁷¹ מתטמאין טמאת משקין.
35 נשתירו בהן גרגרין שלמים - מתטמאין טמאת
36 אכלין.

68 בגת להוציא יינם. (69 אפילו הנשאר בתוך הקליפה.

1 טז. זיתים שפכשן בעלין שלהן - אין העלין
2 מקבלין טמאה⁴²; שלא פכשן לאכלין אלא
3 למראה⁴³.

42 מפני שאינם נאכלים. (43 הזיתים נראים טריים ויפים
כשהם מחוברים לעלים.

4 יז. פשות של קשות⁴⁴ והגין⁴⁵ שלה - אין מקבלין
5 טמאה⁴⁶, מפני שאינו אכל.

44 קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות
ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. (45 הפרח שבראש
הקישוא. (46 אם נגעה בהם טומאה לא נטמאו הקישות,
מפני שאינם יד ולא שומר לקישות. ראה לקמן פרק ה הלכה
א והלכה ב.

6 יח. דבש בכורת⁴⁷ - מטמא טמאת אכלין⁴⁸ שלא
7 במחשבה. רדה הדבש⁴⁹ - משירסק החלות⁵⁰
8 מתטמא משום משקה⁵¹. דבש הזב⁵² מפורתו -
9 מתטמא טמאת משקין⁵³; חשב עליו לאכלין -
10 מתטמא טמאת אכלין⁵⁴.

47 כשעודנו בכורת. (48 אינו כמשקה. טומאת משקין
חמורה מטומאת אוכלין. (49 הדבורים אוגרות את הדבש
בשפופרות מושות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות
הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכוורת נקראת
רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש
מהכוורת. (50 כדי להוציא דובשן. (51 אבל לפני
הריסק יש עליו דין אוכל. (52 מאליו. (53 כדין חלות
שריסקן להוציא דובשן. (54 כשריסק החלות אין מחשבת
אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון
למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.

11 יט. השמן הקרוש⁵⁵ - אינו אכל ולא משקה. חשב
12 עליו פשהא קרוש בין לאכלין בין למשקין - בטלה
13 דעתו⁵⁶. וכן הדם שקנש - אינו אכל ולא משקה.
14 חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁷; חשב
15 עליו למשקין - בטלה דעתו.

55 בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו
"הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין.
56 מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין
מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד
משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן
הזיתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת
רבינו]. (57 לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט
מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי
בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו
"כבד כולו דם".

16 כ. חלב שקנש - לא אכל ולא משקה. חשב עליו
17 לאכלין⁵⁸ - מתטמא טמאת אכלין; למשקין - בטלה
18 דעתו.

58 בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין

קצת שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 א. פֶּלֶא אֲכָלִין² הַגְדִּלִין מִן הַקֶּרֶקַע - אֵינָן מְקַבְּלִין
8 טָמְאָה עַד שִׁיעָקְרוּ; אֲבָל כָּל זֶמֶן שֶׁהֵן מְחַבְּרִין,
9 אֲפֹלוּ בְּשֶׁרֶשׁ קָטָן שִׁיכּוּלִין לַחֲיוֹת מִמֶּנּוּ³ - אֵינָן
10 מְקַבְּלִין טָמְאָה.

(2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן". וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

11 ב. יחור⁴ שֶׁל תֵּאֲנָה⁵ שֶׁנִּפְשָׁה⁶ וּמַעֲרָה בַּקֶּלֶפָה שְׂאִינוּ
12 יָכוֹל לַחֲיוֹת מִמֶּנָּה⁷ - כָּל הָאֲכָלִין שֶׁבּוּ מִתְּטַמְּאִין⁸.
13 וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם הִיא שְׂאֵר הָאֵילָן כְּמוֹ יָד⁹ לְזֶה
14 הַיַּחֲוֹר שֶׁנִּשְׁפָּר אוֹ לֹא¹⁰.

(4) שם. (5) ענף, ותאנים תלויות בו. (6) נשבר. (7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. (8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. (9) פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשארה בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשו זה הייחור, והייחור השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחומר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?"]. (10) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קכו, ב.

15 ג. יִרְקוֹת שֶׁיִּבְשׁוּ¹¹ בְּאֶפְיֵיהֶן¹², כְּגוֹן כְּרוֹב וְדִלְעַת
16 שֶׁיִּבְשׁוּ בְּאֶפְיֵיהֶן - אֵינָן מִתְּטַמְּאִין טָמְאָה אֲכָלִין¹³.
17 לְקָטָן¹⁴ לִיבֶשֶׁן - הֲרִי הֵן אֲכָלִין בְּשִׁיבָה¹⁵ עַד שֶׁיִּבְשׁוּ
18 וְיַעֲשׂוּ כַּעֲץ.

(11) טרם שנקצצו. (12) מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. (13) כשהם לחים וראויים לאכילה. (14) ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). (15) שם ה"ד.

19 ד. אֵילָן שֶׁנִּפְשָׁה וּבּו פְּרוֹת - הֲרִי הֵן כְּתִלוּשִׁין¹⁶. וְכֵן
20 אִם יָבֵשׁ הָאֵילָן וּבּו פְּרוֹת - הֲרִי הֵן כְּתִלוּשִׁין¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

חכמה ובינה נקראו אוכל ומשקה שהאוכל הוא נקודה אבל השתיה מביאה התפשטות האוכל בגוף - בינה, ולכן "אין מערבין במים" כי אינם מן המזונות. דבש מרמז על עשיית תורה ומצוות, כמאמר חז"ל "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה כך כל מה שישראל מסגלין מצוות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים". בעשיית המצוות, העיקר הם הניצוצות שבדומם צומח וחי שבהם נעשית המצוה ועל

(70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשארו שלמים במקום הדריכה. (71) יטעינו עליהם את הקורה הכבידה.

1 כה. הַעֲרֵלָה⁷², וְכֹל אֵי⁷³ הַפֶּרֶם, וְשׂוֹר הַנֶּסְקָל⁷⁴
2 שֶׁנִּשְׁחַט, וְעֵגְלָה עֲרוּפָה⁷⁵ בֵּין שְׁנֵשְׁחָטָה בֵּין
3 שֶׁנִּעְרְפָה⁷⁶, וְצִפְרִי מִצְרָע, וּפֶטֶר חֲמוֹר⁷⁷, וּבֶשֶׁר
4 בְּחֵלֶב, וּבֶשֶׁר פָּרָה אֲדָמָה⁷⁸, וְהַפְּגוּל⁷⁹, וְהַנּוֹתֵר⁸⁰, אֵף
5 עַל פִּי שֶׁכָּל אֱלוֹ אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה - קָלָן מִתְּטַמְּאִין
6 טָמְאָה אֲכָלִין⁸¹.

(72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). (73) אם נזרעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. (74) שור שנח אדם או רבע אשה דינו בדין בסקילה, בשרו ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. (75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דינה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. (76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות. מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. (77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, ג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו ששנינו בחולין (ק"י, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרץ, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. (78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. (79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקום), שקבעה תורה. (80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. (81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שיעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 **כָּלֶּה כְּמוֹ יָד לְאִיבָר זֶה, וְיָד שֶׁהִכְשֵׁר - הִכְשֵׁר הָאִיבָר**
15 **כָּלּוּ, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר³². וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם תִּהְיֶה**
16 **הַבְּהֵמָה בְּחַיָּיהָ כְּמוֹ יָד לְאִיבָר אוֹ בְּשֵׁר הַמִּדְלָדֶלֶת³³**
17 **בָּהּ.**

(21) כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. (22) שם קיז, ב. (23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי. והטעם, מפני ששחיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה כשעודה מפרקסת, מועילה היא גם בבהמה טמאה להוריד לה תורת אוכל, ומכל-שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת לאכילה בשחיטה לפני שתמות. (24) עוקצין פ"ג מ"ח, כבית-הלל. (25) בדגים. (26) פירוש, נולד בהם מום או מחלה, שכיוצא בהם בבהמה חיה ועוף - טריפה. (27) נגעו בטומאה. (28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א). (29) להתרפא. (30) נרטבו באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה בפ"א ה"א. (31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחיטה. פסק כר' מאיר (שם קכז, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין ייחור של תאנה. (32) לקמן פ"ה ה"ג. (33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

18 **ז. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף - הִכְשֵׁר כָּל הַבְּשָׂר בָּדָם**
19 **שֶׁיָּצָא בְּשַׁחֲטָהּ³⁴. לְפִיכָּד, אִם לֹא יָצָא מִיָּד דָּם**
20 **בְּשַׁחֲטָהּ - הָרִי כָּל בְּשָׂרָן צָרִיף הִכְשֵׁר³⁵ כָּכָל הָאֹכְלִין**
21 **שֶׁלֹּא הִכְשֵׁרוּ.**

(34) דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מבוא לדין שלאחריו. (35) כנתא-קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.

22 **ח. אֹכְלִין³⁶ שֶׁהִכְשֵׁרוּ בְּשֵׁהן מְחַבְּרִין לְקַרְקַע³⁷, או**
23 **שֶׁהִכְשֵׁרוּ בְּמִים הַמְּחַבְּרִים³⁸ שֶׁבְּקַרְקַע - אֵינוֹ הִכְשֵׁר,**
24 **עַד שֶׁיִּכְשְׁרוּ אַחֵר שֶׁנֶּעְקְרוּ בְּמִים הַתּוֹלְשִׁין מִן הַקַּרְקַע**
25 **אוֹ בְּשָׂאָר מִשְׁקִין; שֶׁנֶּאֱמָר: בְּכָל כְּלִי - אֵינוֹ מִכְשִׁיר**
26 **עַד שֶׁיִּתְלַשׁ מִן הַקַּרְקַע כְּעֵין הַמִּים שֶׁבְּכָלִים³⁹. שֶׁאֵב**
27 **הַמִּים בְּכָלִי וְנִתְּנָן בְּקַרְקַע - אֵינוֹ מִכְשִׁירִין⁴⁰.**

(36) שם קיח, ב. (37) ונעקרו אחר שנוגבו. (38) מים שבבורות ובמערות, ונגעה בהם טומאה בעודם במים המחברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחברים מכשירים. ופירש ריב"א ב'תוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו האוכל מן המים המחברים, ומסתמך על המשנה מכשירין פ"ד מ"ו]. (39) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ב. (40) אף-על-פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה (הכסף-משנה מציין המקור ב'תורת כהנים' שם, אולם נפלו שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה קרבן אהרן שם).

28 **ט. קִשּׁוּת⁴¹ שֶׁנִּטְעָה בְּעֶצִיץ⁴² וְהִגְדִּילָהּ, אָף עַל פִּי**
29 **שֶׁיָּצְאָת חוּץ לְעֶצִיץ⁴³ - אֵינָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה⁴⁴.**
30 **וְעֶצִיץ שֶׁהוּא נָקִיב כְּדִי שֶׁיָּצָא בּוֹ⁴⁵ שֶׁרֶשׁ קִטְוִן⁴⁶ -**
31 **הָרִי הוּא פְּאָרֶץ, וְהִנָּטוּעַ בּוֹ אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן**
32 **אִם הָיוּ בּוֹ מִים - אֵינוֹ מִכְשִׁירִין⁴⁷.**

ידם מקבל האדם חיות בדוגמת החיות של אכילה. אבל כדי שהניצוצות יתלבשו (פעולת המים) באדם העושה צריך שיהיה "תלמודו בידו". ומובן שכל עוד שאין תפיסת יד אדם אין מקום לטומאה, וזהו שאין טומאה במחובר. וכיון שמים עניינם נעלה יותר כי הם המביאים את התפשטות החיות לכל הגוף, לכן עלולים יותר לקבל טומאה.

ונחלקו ב"ש וב"ה "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקין" היינו באיזה אופן צריך האדם לשמור עצמו בעבודתו כדי שיתלבש בו הניצוץ ויתאחד עמו. בית-שמאי אומרים: משיהרהר מחשבה בלבו לרדות הדבש ומחמירים להצריך שימור וזהירות גם על לבוש המחשבה שבאדם. אבל בית-הלל מקילים ואומרים משירסק כי הקפידו רק על לבוש המעשה וכל עוד שלא ריסק נחשבים כמחברים ואינם מקבלים טומאה ומיד כשעושה המצוה ומתחיל בהעלאת דבר גשמי ממקום חיבורו נעשה משקה ומתאחד עם הניצוץ.

(ע"פ רשימות ח' קל"ב ט"ד)

(16) מתטמאים ומטמאים טומאת אוכלין. (17) בתוספתא שם כתוב "כמחברים", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את הגירסא שבגמרא שם "יבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו הסתמך על גירסת התוספתא "יבש". פירוש, האילן יבש. וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהרי הרישא של ברייתא זו מדברת באילן שנפשה, והיא ממשיכה ואומרת: "יבש", ומסיימת: "הרי הן כמחברים". וקושיית הגמרא על שמואל, המדבר על פירות שיבשו, היא מקל-וחומר: אם יבש האילן כולו - דין הפירות כמחברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא כל-שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה-למלך].

1 **ה. תֹּאגִים¹⁸ שֶׁיִּבְשּׁוּ¹⁹ בְּאֵבִיהֶן - מִטְּמָאוֹת טֻמְאָת**
2 **אֹכְלִין בְּמִקְוֵי²⁰.**

(18) מימרא של שמואל שם. (19) בגמרא שם כתוב "שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו. (20) אפילו כשעודם מחברים באילן.

3 **ו. כָּל הָאֹכְלִין שֶׁהֵן מִבְּעֵלִי חַיִּים - אֵינוֹ מְקַבֶּלִין**
4 **טֻמְאָה עַד שֶׁיִּמּוּתוּ²¹. שֶׁחֲטִט²² בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, אָף**
5 **עַל פִּי שֶׁעָדִין הֵן מִפְּרָסִין - מְקַבֶּלִין טֻמְאָה²³.**
6 **וְדָגִים מֵאִמְתִּי מְקַבֶּלִין טֻמְאָה? מִשִּׁמּוּתוֹ²⁴. נִוְלָד**
7 **בְּהֵן²⁵ טְרִפָּה²⁶ וְנִתְּמָא²⁷ בְּשֵׁהן מִתְּנַדְנִין - הָרִי יֵשׁ**
8 **בְּדָבָר סֶפֶק, אִם הֵן חֲשׁוּבִין כְּמֵתִים הוּאִיל וְנִתְּרַפּוּ²⁸,**
9 **אוֹ אֵינוֹ מְקַבֶּלִין טֻמְאָה עַד שֶׁיִּדְמּוּ כְּאֶבֶן וְלֹא**
10 **יִתְנַדְּנוּ. הָאִיבָר אוֹ הַבְּשָׂר הַמִּדְלָדֶלֶת בְּהֵמָה אוֹ**
11 **חַיָּה שֶׁאֵינוֹ יְכוּלִין לְחַיּוּת²⁹, אִם הִכְשֵׁרוּ³⁰ - מְקַבֶּלִין**
12 **טֻמְאָה בְּמִקְוֵי, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חֲשׁוּבִין כְּאֶבֶן שֶׁפִּרֶשׁ.**
13 **נִשְׁחַטָּה הַבְּהֵמָה - הִכְשֵׁרוּ בְּשַׁחֲטָהּ³¹; שֶׁהַבְּהֵמָה**

15 וְנִפְסַד וְאֵינוֹ רָאוּי לְשִׁתִּית אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה,
16 בְּדֶרֶךְ שְׂאִינוֹ מִכְשִׁיר⁶⁴, שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה⁶⁵.

(62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ"ו: "כלל אמרו בטהרות: כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שיפסל מאכילת כלב". ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר עליו), הכא (מה) שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם אף-על-פי שהוא ראו לכלב אינו טמא) לאחותי ליה טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה זו. (63) 'תורת כהנים' פרשת שמני פרשתא ח ה"ד. (64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. (65) ודרשו שם: פרט למשקה סרוח. [פסוק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר, אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "יטמא"].

17 טו. הָעוֹר⁶⁶ שֶׁשָּׁלְקוֹ וְהַשְּׁלִיא שֶׁחֲשַׁב עָלֶיהָ
18 לְאֲכִילָה⁶⁷ - מִתְּטַמֵּאִין טָמְאָת אֲכָלִים בְּפָנֶי עֲצָמָן⁶⁸.

(66) ברייתא חולין עז, ב. (67) אף-על-פי שלא שלקה, עור שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה, ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי שליקה. (68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.

19 טז. עוֹר הַחֲמוֹר⁶⁹ שֶׁשָּׁלְקוֹ - הָרִי זֶה סָפֵק, אִם
20 מִתְּטַמֵּא טָמְאָת אֲכָלִים בְּפָנֶי עֲצָמוֹ מִפְּנֵי שֶׁשָּׁלְקוֹ, אוֹ
21 אֵינוֹ מִתְּטַמֵּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאוּס הַרְבֵּה.

(69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו, שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליקה.

22 יז. חֲטִיטִים⁷⁰ שֶׁבִּגְלָלִי בִּקְרִי⁷¹ וְשִׁעוּרִים שֶׁבִּגְלָלִי
23 הַבִּהֶמָּה שֶׁלֶקְטָן⁷² - אֵין מְקַבְּלִין טָמְאָה. וְאִם חֲשַׁב⁷³
24 עָלֶיהָ לְאֲכִילָה - מִתְּטַמֵּאוֹת טָמְאָת אֲכָלִין.

(70) ברייתא, מנחות סט, א. (71) רגילים להאכיל את הבקר - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים - שעורים (רש"י). (72) ולא חישוב לאכלן. (73) בשעה שליקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ). [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אינן מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם הכסף-משנה כך].

25 יח. כָּל אֲכָלִי⁷⁴ שֶׁנִּטְמָא וְאַחַר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַל וְנִסְרַח:
26 אִם נִפְסַל מִלְּאֲכֹל הַכֶּלֶב אוֹ שִׁיבֵשׁ בְּחֶרֶשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה
27 טְהוֹר⁷⁶; וְאִם נִפְסַל מִלְּאֲכֹל אָדָם וְעֵדִין הוּא רָאוּי
28 לְכֶלֶב - הָרִי זֶה טָמֵא פְשָׁיָה. וְכָל הָאֲכָלִין שֶׁנִּטְמָאוּ
29 - אֵין לָהֶן טְהִירָה בְּמִקְוֵה⁷⁷.

(74) נתבאר למעלה בהלכה יד. (75) והמתוך כך אינו ראוי לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה"א) פסק שבשר המת

(41) עוקצין פ"ב מ"ט. (42) נקוב, והזרעים שבו דינם כמחומר לקרקע. (43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ לעציץ. (44) אין אנו אומרים שחלק זה נתלש מן העציץ, ודינו כפירות תלושים (על-פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה ראב"ד וכסף-משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעציץ שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה חוץ לעציץ, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכנגד הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועציץ שהוא נקוב", משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב]. (45) דרך הנקב. (46) שם מ"ו. (47) שם.

1 י. עֲצִיץ⁴⁸ שְׂאִינוֹ נָקוּב - הָרִי הַנְּטוּעַ בּוֹ מְקַבֵּל
2 טָמְאָה; וְאִם הָיוּ מֵיָם בְּתוֹכוֹ - מִכְשִׁירִין.

(48) שם.

3 יא. פְּלִי⁴⁹ גָּלִילִים⁵⁰ וְכָלִי אֲדָמָה⁵¹ שֶׁהִשְׁרִישׁ יְכוּלִין
4 לְבָקֵעַ בָּהֶן⁵² וְלִצָּאת - אֵינָן מִכְשִׁירִין אֶת הַזְּרָעִים⁵³,
5 וְאִף עַל פִּי שְׂאִינָן נָקוּבִין - הָרִי הֵן בְּנִקְוִבִין.

(49) שם. (50) כלים העשויים מרפש בהמות מיובש. (51) בלתי מוסקים באש. (52) מפני שהם רכים. (53) הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחומר לקרקע ואינם מקבלים הכשר, והמים שבתוכם אינם מכשירים (במשנתנו כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).

6 יב. עֲצִיץ שֶׁמְלֹאָהוּ⁵⁴ עֶפֶר עַד שְׁפָתוֹ - אֵינוֹ חָשׁוּב
7 כְּפְלִי⁵⁵, אֲלֹא הָרִי הוּא כְּטַבָּלָא שְׂאִין לָהּ שְׁפָה, שְׂאִינוֹ
8 כְּפְלִי קְבוּל⁵⁶.

(54) שם. (55) אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו מתורת כלי. (56) כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים הנמצאים בכלי זה שמילאהו עפר - אינם מכשירים.

9 יג. מִשְׁקִין⁵⁷ טָמְאִין שֶׁנִּפְּלוּ עַל הָאֲכָלִין⁵⁸ - נִטְמָאוּ,
10 אִף עַל פִּי שֶׁנִּפְּלוּ שְׁלֵא בְּרִצּוֹן הַבְּעָלִים⁵⁹, שֶׁהָרִי
11 הַטָּמֵא וְהַהִכְשֵׁר בָּאִין פְּאֻחַת⁶⁰. וְהוּא שְׁלֵא יִהְיוּ
12 בְּקִרְקָע⁶¹.

(57) מכשירין פ"א מ"א. (58) שלא הוכשרו לקבל טומאה. (59) בבבא מציעא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח) שהכשר צריך רצון בעלים. (60) נימוק זה נמשך גם לדין מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני נפילת הטומאה, אבל כשההכשר והטומאה באים בבת אחת לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת הכתוב. (61) הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).

13 יד. כָּל אֲכָלִי⁶² שֶׁנִּפְסַד וְנִסְרַח עַד שְׂאִינוֹ רָאוּי לְמִאֲכָל
14 אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה. וְכֵן מִשְׁקָה⁶³ שֶׁנִּסְרַח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו. (87) מטומאתו. (88) שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא, ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. [וב'תורת כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה שהיא (ראה השלמות)]. (89) אם השקיע כלי מלא מים טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. (90) משנה ביצה יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח). (91) כבית-הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.

16 **כב. מַקְלָה⁹² שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין טְמָאִים⁹³ וְהִטְבִּיל**
17 **מִקְצָתָהּ בְּמִקְוָה⁹⁴ - לֹא טָהָרוּ הַמִּים שֶׁעַל מִקְצָתָהּ⁹⁵**
18 **עַד שִׁיטְבַּל אֶת כָּלָהּ.**

(92) טהרות פ"ח מ"ט. (93) כל המקל נרטב במים טמאים. [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרו (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד]. (94) ונגעו מי המקוה במצקת המים שעל המקל. (95) שעל המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק המושק. [ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים, מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר, מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף-על-פי שסופם לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששינוי שם: "הניצוק והקטפרס אינו חיבור" (משקין הוזחלים לאט לאט על פני שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי - דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה (רבינו בפירושו שם). [ולא נתבאר לי למה לא טימאו המשקין את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

19 **כג. שֶׁלֶג⁹⁶ שֶׁנִּטְמָא וְהִשִּׁיק מִקְצָתוֹ לְמִי מִקְוָה -**
20 **הוֹאִיל וְטָהַר מִקְצָתוֹ, טָהַר כָּלָהּ⁹⁷.**

(96) ברייתא, נדה יז, א. (97) למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיתי השלג כמחברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב, מסביר את ההבדל הזה, מפני שלג משלים את המקוה לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

21 **כד. הַתְּמָד⁹⁸ הַטָּמֵא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא אַחֵר שֶׁתְּמָדוֹ בֵּין**
22 **שֶׁתְּמָדוֹ בְּמִים טְמָאִים: עַד שֶׁלֹּא הִחְמִיץ - מִשְׁיָקוֹ**
23 **בְּמִקְוָה וְיִטְהַר, שֶׁהָיָה הוּא כְּמִים; מִשֶּׁהִחְמִיץ - הָיָה**
24 **הוּא כְּיֵין, וְאִין לוֹ טָהָרָה בְּמִקְוָה⁹⁹.**

(98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. (99) ברייתא, חולין כו, ב.

25 **כה. קִדְרָה¹⁰⁰ שֶׁמְלֵאָה מִשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבִשׁ וְיֵין**
26 **וְכִיזָא בִּהְיֵן¹⁰¹, וְנִתְּנָה בְּתוֹךְ הַמִּקְוָה¹⁰², וּפִשֵּׁט**

יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן. אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה שאנו עוסקים בה כאן]. (76) פקעה טומאתו. (77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה מטומאתן".

1 **יט. זְרָעִים⁷⁸ טְמָאִים שְׂזָרְעָם - הָרִי הַצּוֹמֵחַ מִהֵן**
2 **טָהוֹר, וְאִפְלוּ בְּדָבָר שְׂאִין זָרְעוֹ כָּלָהּ⁷⁹. וְהוּא**
3 **שֶׁהִשְׂרִישׁוֹ⁸⁰; אֲבָל קֹדֶם הַשְׂרִשָּׁה - הָרִי הֵן בְּטִמְאָתָן,**
4 **אִפְלוּ בְּדָבָר שְׂזָרְעוֹ כָּלָהּ⁸¹.**

(78) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"א ה"ב, דרשו: מנין לזרעים טמאים שזרען טהור? תלמוד לומר "אשר יזרע טהור" (ויקרא יא, לו). יכול אף-על-פי שלא השרישו, תלמוד לומר "הוא". (79) כגון בצלים ששותלים בצלצל קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצללים משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש, שהבצלים היו מונחים בעלייה על גבי המעזיבה, שעפר שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל, אפילו הוציאו עלים לא טהרו]. ורש"י (פסחים לד, א) מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו מתורת אוכל. (80) הוציאו שרשים. (81) נרקב באדמה.

5 **כ. אֲכָלִין⁸² שֶׁמִּחְבְּרִין לְכִלִּים⁸³ - בְּטָלוּ מִתּוֹרַת אֲכָל.**
6 **וְאִם נִטְמָא הַכִּלִּי - הָרִי הֵן מִתְטַמְּאִין בְּטִמְאָת**
7 **הַכִּלִּי⁸⁴; הוֹאִיל וְהֵן מִשְׁמִשִּׁין תְּשִׁמִּישׁ עֵץ⁸⁵ - הָרִי**
8 **הֵן כָּעֵץ.**

(82) חולין קכט, א. (83) כגון שיירי עיסה הדבוקים בעריבה ואין דעתו לאכלם. (84) בדרגת הטומאה של הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה. (85) נעשו חלק מדופן הכלי.

9 **כא. כָּל מִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא וְאַחֵר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח**
10 **- הָרִי זֶה בְּטִמְאָתוֹ לְעוֹלָם⁸⁶, שְׂאִין הַמִּשְׁקָה יוֹצֵא⁸⁷**
11 **עַל יְדֵי הַכִּלִּי⁸⁸ לְעוֹלָם. וְאִין לְמִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא טָהָרָה**
12 **חוּץ מִן הַמִּים בְּלִבָּד, שְׂאִם הִטְבִּיל מִים טְמָאִים**
13 **בְּמִקְוָה - בֵּינָן שֶׁצִּפּוּ מִי מִקְוָה צְלִיָּה⁸⁹ טָהוֹר⁹⁰.**
14 **וּמִטְבִּילִין חֲמִין בְּצוֹנָן וְצוֹנָן בְּחֲמִין, וְרָעִים בְּיָפִים**
15 **וְיָפִים בְּרָעִים⁹¹.**

(86) לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה הי"ד) שמשקה דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב (בהי"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשת ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה - משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו

1 וְטָבַל - לֹא טָהַר הַשֶּׁמֶן שֶׁעָלָיו; אֲלֵא אִם נִשְׁאַר
2 מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ¹²¹ - הָרִי הַשֶּׁמֶן בְּטִמְאָתוֹ, וְאִם
3 לֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהַטְפִּיחַ מִמֶּנּוּ - בָּטַל בְּמַעוֹטוֹ.¹²²

(118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל, ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין. (121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי בית-שמאי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל, שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים שצריכים מחשבה והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא זה ולא זה.

25 א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ¹²³, שְׁאִין הָאֶכְלִין מִתְטַמְּאִין עַד
26 שִׁיבָתָם; וְשֶׁכֶל אֶכֶל שְׁאִינוּ מִיָּחֵד לְמַאֲכָל אֲדָם -
27 אֵינוּ מְקַבְּלִים טִמְאָה עַד שִׁיחְדוּ לְאָדָם.

(2) פ"א, ה"א.

28 ב. אֶכֶל¹²⁴ שֶׁהוּא מִיָּחֵד לְאָדָם בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֵינוּ
29 מִיָּחֵד לְאָדָם בְּמָקוֹם אֲחֵר - בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מִיָּחֵד בּוֹ
30 אֵינוּ צָרִיךְ מַחְשָׁבָה לְיָחֵדוֹ לְאָדָם, וּבְמָקוֹם שֶׁאֵינוּ
31 מִיָּחֵד בּוֹ צָרִיךְ מַחְשָׁבָה לְיָחֵדוֹ לְאָדָם וְאַחֵר כֵּן יִקְבָּל
32 טִמְאָה¹²⁵. וְכָל אֶכֶל שֶׁסּוּפוֹ לְטַמֵּא אֲדָם וְכָלִים¹²⁶ אֵינוּ
33 צָרִיךְ הִכָּשֵׁר.

(3) עוקצין פ"ג מ"ג. (4) ברבים מדיני טומאה והכשר טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרקת - אינה מטמאה כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין ק"ז, ב). אבל לאחר שתפסיק מלפרק - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

34 ג. יֵשׁ אֶכְלִין¹²⁷ שֶׁצָּרִיכִין הִכָּשֵׁר וְאֵינָן צָרִיכִין
35 מַחְשָׁבָה, וְיֵשׁ שֶׁצָּרִיכִין מַחְשָׁבָה וְאֵינָן צָרִיכִין
36 הִכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שֶׁצָּרִיכִין מַחְשָׁבָה וְהִכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שְׁאִין
37 צָרִיכִין לֹא מַחְשָׁבָה וְלֹא הִכָּשֵׁר. פִּיעֵד? כָּל הָאֶכְלִין
38 הַמִּיָּחֵדִין לְאָדָם בְּכָל מָקוֹם¹²⁸ - צָרִיכִין הִכָּשֵׁר וְאֵין
39 צָרִיכִין מַחְשָׁבָה. דְּגִים טְהוֹרִים וְחִגְבִּים טְהוֹרִים
40 בְּכָל מָקוֹם, וְחִגְבִּים טְמָאִים וְדָגִים טְמָאִים בְּכַפְרִים¹²⁹
41 - הָרִי הֵן מִיָּחֵדִין לְאָדָם, וְצָרִיכִין הִכָּשֵׁר וְלֹא
42 מַחְשָׁבָה¹³⁰. וְכֵן חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂמֵתָה - צָרִיךְ
43 הִכָּשֵׁר¹³¹ וְלֹא מַחְשָׁבָה בְּכָל מָקוֹם¹³². וְאֵלוֹ צָרִיכִין
44 מַחְשָׁבָה וְהִכָּשֵׁר¹³³: בֶּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחִי¹³⁴, בֵּין מִן
45 הָאָדָם בֵּין מִן הַבְּהֵמָה בֵּין מִן הָעוֹף, וּבְנֵלֶת הָעוֹף
46 הַטְּמֵא¹³⁵, וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂחוּטָה בְּכַפְרִים¹³⁶.
47 אֵף עַל פִּי שֶׁהִכָּשֵׁר בְּשִׁחִטָּה¹³⁷, צָרִיךְ הִכָּשֵׁר שְׁנֵי

1 הָרָאשׁוֹן לְטִמְאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָ בָּהֶּ¹⁰³ - הָרִי זֶה מְטַמֵּא
2 אֶת הַמִּשְׁקִין אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוֹךְ הַמְּקוֹה, וְנִטְמָאת
3 הַקְּדֵרָה¹⁰⁴ מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא
4 בְּתוֹךְ הַמְּקוֹה¹⁰⁵. הֵיתָה מְלֵאָה מִיָּם - הַקְּדֵרָה
5 טְהוֹרָה¹⁰⁶, שְׁאִין הָרָאשׁוֹן מְטַמֵּא כְּלִי חָרָס לְעוֹלָם,
6 וְאֵין הַמִּיָּם שֶׁבְּתוֹכָהּ טְמָאִים¹⁰⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִים
7 בְּמֵי הַמְּקוֹה¹⁰⁸. פֶּשֶׁט אֵב הַטְּמָאָה אֶת יָדוֹ וְנִגְעָ בָּהּ
8 - נִטְמָאת הַקְּדֵרָה, שְׁאִין הַמְּקוֹה מְטַהֵר כְּלִי חָרָס¹⁰⁹.

(100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא. (101) כל המשקין המקבלים טומאה חוץ למים. (102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים בלבד. (103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. (104) משום גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב). (105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש... ואותו תשבורו". (106) אפילו נגע בקדירה עצמה. (107) אפילו אם נגע בהם. (108) ונטהרים בהשקה. (109) והקדירה מטמאה את המים כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה ונגע בטומאה שבתוכה.

9 כו. מִי¹¹⁰ שֶׁפִּיכּוֹת¹¹¹ - הָרִי הֵן בְּחֻזָּקָה טִמְאָה. יָרְדוּ
10 עֲלֵיהֶן מִי גִשְׁמִים, אִם רַבּוֹ עֲלֵיהֶן - הָרִי הֵן טְהוֹרִים;
11 מִחֻצָּה לְמַחֲצָה - הַכֹּל טָמֵא, בֵּין בְּכָלִים בֵּין
12 בְּקִרְקָעוֹת¹¹². אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁקָּדְמוֹ מִי שֶׁפִּיכָה; אֲבָל
13 קָדְמוֹ מִי גִשְׁמִים וְיָרְדוּ עֲלֵיהֶן כָּל שֶׁהוּא מִמֵּי
14 שֶׁפִּיכּוֹת - הַכֹּל טָמֵא¹¹³, שֶׁמִּשְׁקִין טָמְאִין שִׁפְיָרְדוּ
15 לְטְהוֹרִים - מְטַמְּאִין בְּכָל שֶׁהוּא.

(110) מכשירין פ"ב מ"ג. (111) מי שופכים. (112) רבינו לשיטתו בפט"ו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. (113) הרא"ש במשנה מסביר, כשקדמו מי השפיכה לא החשיב האדם את מי הגשמים, שהרי יזוהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו הם ומקבלים טומאה.

16 כז. הַטּוֹרֵף¹¹⁴ אֶת גִּגְיוֹ¹¹⁵ וְהַמְּכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ¹¹⁶ וְהָרִי
17 הֵן מְנַטְפִּים, יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גִּשְׁמִים וְרַבּוֹ הַנְּטִיפוֹת¹¹⁷ -
18 הָרִי רַבּוֹ מִי גִשְׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנּוֹטְפִין מִהֵן טְהוֹרִין.

(114) שם מ"ד. (115) מחליק את הטיט שטח על הגג. בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום הישן שנפרץ מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים אותו במעגילה. (116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר במים טמאים). (117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף המים.

19 כח. הַסֶּף¹¹⁸ שֶׁמֶן טְהוֹר וְנִטְמָא זֶה הָאָדָם וְטָבַל וְהָרִי
20 הַשֶּׁמֶן עַל בִּשְׂרוֹ, אִם הָיָה כְּדִי סִיכַת אֵיבָר קָטָן¹¹⁹ -
21 הָרִי הוּא טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה מְקֻדָּם¹²⁰. סֶף שֶׁמֶן טָמֵא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ט' סיון – ספר טהרה – הלכות טומאת אוכלין קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 אַחַר הַמִּחְשָׁבָה¹⁸. וְשָׂאָר כָּל יִרְקוֹת הַשְּׂדֵה¹⁹, כְּגוֹן²⁰
2 הַבְּצִלִּים הַקָּשִׁים בְּיוֹתֵר וְהַפְּטָרִיּוֹת. וְכֵן חֲגָבִים
3 וְדָגִים קָטָנִים²¹ - צָרִיכִין מִחְשָׁבָה בְּכַפְּרִים. עַל־שֵׁין²²
4 שְׂוָרְעָן לְכַהֲמָה²³ וְנִמְלֵךְ עָלֶיהָ לְאָדָם - אֵינָן
5 מְקַבְּלִין טָמְאָה עַד שְׂחִישָׁב עָלֶיהָ אַחֵר שְׂחִילָשׁוֹ,
6 שְׂמִחְשָׁבֶת חֲבוּרָה²⁴ אֵינָה מִחְשָׁבָה. עַל־שֵׁין שְׂלֶקְטָן
7 לְבַהֲמָתוֹ וְהַדִּיחָן, וְנִמְלֵךְ עָלֶיהָ לְאָדָם - צָרִיכִין
8 הַכֹּשֶׁר שְׁנֵי אַחֵר הַמִּחְשָׁבָה²⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.
9 הָאֶלֶל²⁶, אִם חָשַׁב עָלָיו לְאֶכִילָהּ - מְקַבֵּל טָמְאָה
10 אֶכְלִין²⁷, וְאִם לֹא - הִרִי הוּא כְּעֵץ²⁸ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל
11 טָמְאָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת הַמִּחְבְּרִין בְּבֶשֶׁר, וְהַגִּידִים,
12 וְהַמְקוּמוֹת הָרָפִים מִן הַקְּרָגִים וּמִן הַטְּלָפִים²⁹,
13 וְהַקְּנָפִים³⁰ וְהַנוּצָה³¹, וְהַמְקוּמוֹת הָרָפִים מִן
14 הַצְּפָרִיגִים וּמִן הַחֲרָטוּם הַמְּבַלְעִין בְּבֶשֶׁר - צָרִיכִין
15 הַכֹּשֶׁר וּמִחְשָׁבָה. וְאֵלּוֹ שְׂאִין צָרִיכִין לֹא מִחְשָׁבָה
16 וְלֹא הַכֹּשֶׁר: נִבְלָת בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּכָל מְקוֹם³²,
17 וְנִבְלָת הָעוֹף הַטְּהוֹר³³ וְחֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה³⁴
18 בְּכָרְפִים³⁵. לְפִי שֶׁהֵן מִיחְדִּין לְמֵאֵכָל אָדָם, אֵין אֶחָד
19 מֵאֵלּוֹ צָרִיךְ מִחְשָׁבָה; וְאֵינָן צָרִיכִין הַכֹּשֶׁר, מִפְּנֵי
20 שְׂשׁוּפָן לְטָמְאָה³⁶ אָדָם וְכָלִים בְּכֹזֵית³⁷, וְכָל הַמְטַמֵּא
21 טָמְאָה חֲמוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ הַכֹּשֶׁר. וְאֵלּוֹ צָרִיכִים
22 מִחְשָׁבָה וְאֵינָן צָרִיכִין הַכֹּשֶׁר³⁸: נִבְלָת הָעוֹף הַטְּהוֹר
23 בְּכַפְּרִים, וְנִבְלָת בְּהֵמָה טָמְאָה בְּכָל מְקוֹם. וְהוּא
24 שְׂחִישָׁב עַל פְּחוֹת מְכֹזֵית; אֶבֶל כְּזֹית - אֵב טָמְאָה
25 הוּא.

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם. (10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו, שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד): "וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירושו למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ, פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים. בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה כתוב: "החתוך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב, כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתינו תתפרש בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב.

(15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל. (16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתנבלה ובין חלב שחוטא, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה אפילו בכפרים, ובשחוטא פוסק כאן שבכפרים צריכה מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה (הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטא בכפרים צריך מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטא. בהמה שנשחטה כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש'. ראה השלמות). (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א. (20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חורץ משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטירות". אולם גירסת רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטא). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוחית כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוחית זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כתב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השדרה והצוואר - רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. (29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. (30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. (31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). (32) עוקצין פ"ג מ"ג. (33) שם. (34) שחוטא. דין חלב בהמה טהורה שנתנבלה - נתבאר למעלה. (35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. (36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב - אפילו של נבילה - אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטא אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. (37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם

18 ו. פחות מפיזית⁵¹ מנבלת בהמה טמאה שחשב
עליו, והשלים עליו כביצה מאכלים אחרים - אין
20 הכל צריך הכשר⁵²; הואיל ופחות מפיזית⁵³ שפכל
הביצה, אם השלימו לכזית, מטמא טמאה חמורה.
21 וכן פיזית⁵⁴ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו,
22 והניחה בבצק עד שהשלים לכביצה, הואיל ואינו
23 מטמא במגע מפני הבצק⁵⁵ - הרי זה צריך מחשבה.
24 ואין הבצק הזה צריך הכשר, הואיל וכל השעור
25 הזה מטמא במשא⁵⁶ מפני כזית ובלה שבתוכו, אף
26 על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו⁵⁷ לטמא
27 טמאה חמורה, לפיכך אין צריך הכשר.
28

(51 כריתות כא, א. (52 אפילו החלק של אוכלין אחרים.
(53 של הנבילה (ראה השלמות לה"ז).) וגם בנבלת בהמה
טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו",
שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז
על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו. (54 שם עמוד ב.
(55 החוצץ בין הנבילה ובין הנגוע. (56 משא מטמא
אפילו בלא נגיעה (ה'ל' טומאת מת פ"א ה"ז). (57 פירוש,
הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה
הערה נא.

29 ז. פחות מפיזית⁵⁸ מבשר המת שהשלים עליו כביצה
30 משאר אכלין - הכל⁵⁹ צריך מחשבה, שהרי בטל
31 הפל⁶⁰ אצל כל אדם; ואין הכל צריך הכשר, מפני
32 בשר המת שפכללו.

(58 שם. (59 אפילו הבצק שעליו. (60 כך היא גירסת
רבינו בגמרא שם ('קריט ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב
בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" [ולענין
הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה
אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו]. ומדבריו יוצא שההבדל
בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק
צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה שאין-כן
בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת,
ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא
נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיסוי לבשר
המת היה אוכלו (ראה השלמות).

33 ח. פיזית⁶¹ מן המת שחפהו בבצק - הפל מתטמא
34 טמאה חמורה⁶².

(61 שם. (62 אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני
שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

35 ט. החותך בשר מאדם חי להאכילו ללבלב⁶³, אם
36 חשב עליו⁶⁴ למאכל אדם - הרי זה צריך מחשבה,
37 ואינו צריך הכשר⁶⁵.

(63 מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין
טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה
(ראה מס' כריתות שם). (64 לאחר שחתכו נמלך וחישב
עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי

יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה
מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה
סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה
מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם
מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). (38 משנה, שם.

1 ד. ישראל ששחט³⁹ בהמה טמאה לנכרי, ושחט בה
2 שנים⁴⁰ [או רב שנים] - הרי זו מתטמאה טמאת
3 אכלין כל זמן שהיא מפרקסת⁴¹. ואין צריכה
4 מחשבה, שהרי ישראל שחט לאכילת העובד
5 פוכים, ואין לו מחשבה גדולה מזו; ואינה צריכה
6 הכשר, לפי שסופה לטמא טמאה חמורה. שחט בה
7 אחד⁴² או שנתרה⁴³ - אינה מטמאה טמאת אכלין⁴⁴.
8 וכן עובד פוכים ששחט בהמה טהורה לישראל,
9 ושחט בה שנים או רב שנים - מתטמא טמאת
10 אכלין⁴⁵ כל זמן שהיא מפרקסת, ואינה צריכה
11 הכשר. שחט בה אחד או נתרה - אינה מטמאה
12 טמאת אכלין, והרי היא כשאר הנבלות.

(39 חולין קיז, ב (40 שני הסימנים: וושט וקנה.
(41 מפני שישאל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה
באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרקסת,
ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת
נבילות. (42 סימן אחד, וושט או קנה. (43 דקרה.
(44 שחיטה המתירה טהורה מפרקסת באכילה, עושה גם
בהמה טמאה מפרקסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה,
שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה
בטמאה. (45 שם קכא, ב. מפני ששחיטה שכזו על-ידי
ישראל מתירה את המפרקסת באכילה, מועילה שחיטת גוי
להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וסוף-משנה).

13 ה. החותך בשר מאיבר מן החי⁴⁶ של בהמה ואחר
14 כף חשב עליו⁴⁷ - צריך הכשר⁴⁸. חשב עליו ואחר
15 כף חתכו⁴⁹ - אינו צריך הכשר, מפני שמשמא
16 טמאה חמורה נבילה⁵⁰, וכל המטמא טמאה חמורה
17 אינו צריך הכשר.

(46 אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו
אינו טמא טומאת עצמו. (47 ונעשה אוכל. (48 ואף-
על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת
אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר
ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טמא טומאה
חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב).
(49 וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר.
(50 לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא
דווקא אמרו "סופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך
הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך.
[בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו
מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו
מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרלא שבגמרא. רבינו נמנע
בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרלא. ראה
ראב"ד וסוף-משנה].

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ג' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 שוֹטָה וְקָטָן - הָרִי זֶה טָהוֹר⁷². הָעֶלְוִהוּ פְּדִי
8 לְהַאֲכִילוֹ לְאָדָם - הָרִי זֶה טָמֵא; שֵׁשׁ לֶהֱן מַעֲשֶׂה⁷³,
9 וְאִין לֶהֱן מַחֲשָׁבָה.

(66) עוף קטן. (67) טהרות פ"ח מ"ו. (68) בעיר שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. (69) נדה ג, ב. (70) אף-על-פי שנבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). (71) מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). (72) שמחשבתם אינה מועילה. (73) מעשיהם מועילים כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

מדובר בחישוב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר. (65) החזון איש' מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירושו למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליו.

1 י. גוֹזֵל⁶⁶ שְׁנֹפֵל לְגַת⁶⁷ וּמַת, אִף עַל פִּי שְׁהִגַּת
2 בְּמִדְיָנָה⁶⁸ - הָרִי נִמְאָס בְּגַת⁶⁹, וּלְפִיכָף צָרִיךְ
3 מַחֲשָׁבָה⁷⁰. חֹשֶׁב עָלָיו פְּשֵׁה־עֲלֹהוּ לְהַאֲכִילוֹ לְנֹכְרִי -
4 הָרִי זֶה מְטָמֵא, שְׁהָרִי חֹשֶׁב עָלָיו לְמַאֲכַל אָדָם. חֹשֶׁב
5 עָלָיו לְהַאֲכִילוֹ לְכָלֵב - אִינוֹ מִתְטָמֵא טָמֵא
6 אֲכָלִים⁷¹. הִיָּה זֶה שֶׁחֹשֶׁב עָלָיו לְהַאֲכִילוֹ לְאָדָם חֹרֵשׁ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ג' ט' סיון תשע"ז

ונוטל, אלא תקנת חכמים היא כדי להפיס דעתו של הנתבע. (5) הנמצא במקום רחוק, שטורה הדבר להודיעו, כמבואר למעלה (פי"ג הלכה א). (6) אלו שנתבארו למעלה בפי"ב הל' א-ג. (7) כלומר: בין כשהיורש קטן, ובכתובת אשה מדובר כאן, שנוקקים לגבותה אפילו מנכסי קטנים, כמבואר למעלה שם (לחם-משנה). (8) גיטין נ: (9) משום שאילו היה הלוה בפנינו, והיה טוען: ישבע לי שלא פרעתי, משיביעים אותו ואח"כ נוטל, כמבואר בסמוך (הלכה ב). עתה שאין הלוה בפנינו, אנו טוענים במקומו, וכן ליורשים וללקוחות (כתובות שם, וברש"י). (10) ירושלמי שבועות פ"ז הל' א. (11) צ"ל: ואומרים לו, וכן הוא בכת"י (וכן הגיה המשנה-למלך מדעתו), כלומר, כשיטבע - ב"ד אומרים לו השבע ואח"כ תטול, אף אם הנתבעים לא טענו כך, מפני שבי"ד טוענים להם, כמו שביארנו לעיל הערה ח. (12) תוך זמנו, או ביום שנקבע לפרעון החוב (הגהות מיימוניות). וראה פ"ח מהל' שכירות. (13) בבא-בבא ה: כריש לקיש: "ואפילו מיתמי", וסובר רבינו שהוא-הדין לכל שאר הנפרעים בשבועה (מגיד-משנה).

18 ב. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵירוֹ לְפָרְעוֹ, וְטַעַן הַלּוֹה שֶׁפָּרַע שְׁטָר
19 זֶה אוֹ מִקְצָתוֹ, וּבִעַל הַשְּׁטָר אוֹמֵר: לֹא פָּרַעְתָּ כָּלֹם
20 - אוֹמְרִים לוֹ¹⁴: שְׁלֵם לוֹ¹⁵. טַעַן הַלּוֹה וְאָמַר: יִשָּׁבַע
21 לִי שְׁלֹא פָּרַעְתִּי וְיִטַּל - מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ בְּנִקְיִטַּת
22 חֲפִיץ¹⁶ שְׁלֹא פָּרַעוּ כָּלֹם אוֹ שְׁלֹא פָּרַעוּ אֲלָא כָּךְ
23 וְכָךְ¹⁷, וְאַחֵר כָּךְ יִטַּל. וְאִם הִיָּה הַמְּלוֹה תִּלְמִיד חֶכֶם
24 - אֵין נִזְקָקִין לְשִׁבְעָתוֹ¹⁸.

(14) ב"ד ללווה. (15) כשהלווה בפנינו אין ב"ד משיביעים את המלוה אלא כשהלווה דורש זאת. וזהו ההבדל שבין פוגם שטרו לבין אינו פוגם, שבפוגם: אף אם הלוה בפנינו ולא טען הלוה "ישבע לי" - טוענים לו ומשיביעים את המלוה, ובאינו פוגם: טען לוה - משיביעים אותו, לא טען - אומרים ללוה: "שלם" (שבועות מא.). (16) רי"ף שם,

יום ראשון ג' סיון ה'תשע"ז

הלכות מלוה ולוה

פרק ארבעה עשר

(1) מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר על חבירו ואומר פרוע הוא כולו או פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, ודין לוה שאמר שטר מזוייף הוא, ודין מוציא שטר מקויים וטען הלווה פרעתיך בפני פלוני ופלוגי, ודין שטר שאבד, ודין מלווה ולווה אחזים בשטר, ומלווה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלווה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

10 א. הַפּוֹגֵם² אֶת שְׁטָרוֹ³, אוֹ שֶׁעַד אֶחָד מַעֲדִיד עַל
11 שְׁטָרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּעַ⁴, וְהָפֵא לְפָרַע שְׁלֹא בְּפָנֵי הַלּוֹה⁵,
12 וְהַטּוֹרֵף מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, וְהַנִּפְרַע מִן הַיֹּרֵשׁ⁶, בֵּין קָטָן⁷
13 בֵּין גָּדוֹל⁸ - לֹא יִפְרַע אֲלָא בְּשִׁבְעָה⁹ כְּעֵין שָׁל
14 תּוֹרָה¹⁰. וְאוֹמֵר לוֹ¹¹ כְּשִׁיתִּבַּע: הַשֹּׁבַע וְאַחֵר כָּךְ
15 תִּטַּל. וְאִם הִיָּה הַחֹב לְזִמָּן, וְתִבַּע בְּזִמְנָה¹² - יִפְרַע
16 שְׁלֹא בְּשִׁבְעָה¹³; עֶבֶר זְמָנוֹ - לֹא יִגָּבֶה אֲלָא
17 בְּשִׁבְעָה.

(2) מחסר, מגרע. (3) כיצד? היה השטר על סך אלף זוז, וטען הלוה: נפרעת כולו, ובעל השטר אומר: לא נפרעתי אלא כך וכך - לא יפרע השאר אלא בשבועה (כתובות פז. במשנה). והטעם אמרו בגמרא (שם): "דפרע דייק, דמיפרע לא דייק" (הפורע לחבירו מדייק וזוכר כמה שפרע, והנפרע אינו מדייק כל-כך, ויתכן שכבר נפרע הכל ושכח), ולפיכך הטילו עליו חכמים שבועה כדי שידייק. (4) והמלווה טוען: לא נפרעתי כלום - לא יפרע אלא בשבועה (שם). ושבועה זו אינה שבועת התורה כדי להכחיש העד, שהרי כל הנשבעים מן התורה נשבעים ולא משלמים, וזה הלא נשבע

22 אֶלָּא מִבְּנֵי חוֹרֵין³⁵; שְׁהָרִי הִלְקוּחוֹת אוֹמְרִים: אָנוּ
23 עַל הָעֲדִים נִסְמָךְ³⁶, וְהָרִי בְטָלוּ שְׁטָר זֶה.

(29 בבא־בֶּתְרָא קכח: (30) לאחר שכבר הודה הלוה על מחצה (רש"י שם, ועיין ש"ך סי' פב ס"ק לז). (31) שפרע מחצה. (32) והודאת בעל־דין כמאה עדים היא. (33) שפטרונה חכמים מן השבועה, כמו ששנינו (גיטין מח:) "המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם". ובגמרא שם (נא:): אמרו, שכל דבר שאפשר לו לנתבע לשתוק או לטעון טענה אחרת ויהיה פטור, והוא מודה ומחייב את עצמו במקצת - דינו כמשיב אבידה - וכאן אם אמר פרעתי הכל, היה נאמן, שהרי יש עדים שפרעו. (34) בעת ההודאה, קודם שהעדים העידו, וחושש שמא יעידו לחובתו, ולפיכך הודה במחצה (שם כנוסחת הרי"ף, ועיין בינמוקי יוסף). (35) מנכסים שהם תחת רשותו של לווה - ואינו גובה מן הלקוחות. (36) שם.

24 ה. הוֹצִיא עָלָיו שְׁטָר חוֹב שְׁאִינוּ יָכוֹל³⁷ לְקַיְּמוֹ,
25 וְאָמַר הִלּוּה: אֲמַת שְׁאִנִּי כְּתַבְתִּי שְׁטָר זֶה, אֲבָל
26 פְּרַעְתִּיו, אוֹ אֶמְנָה הוּא, אוֹ כְּתַבְתִּי לָלוּת וְעַדִּין לֹא
27 לוֹיְתִי, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה, הוֹאִיל וְאִם רָצָה אָמַר: לֹא
28 הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלִם, וְהָרִי מִפִּי נִתְקַים - הָרִי זֶה
29 נֶאֱמַר³⁸, וְיִשְׁבַּע הֵסֵת וַיִּפְטָר. וְאִם קִיְּמוּ הַמַּלְוֶה אַחֵר
30 בְּךָ בְּבֵית דִּין - הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטָרוֹת³⁹.

(37) שאינו מוצא עתה עדים לקיימו. (38) כדברי האומר (כתובות יט). "מודה בשטר שכתבו - צריך לקיימו", ואם אינו מקיימו - יכול הלוה לטעון: פרעתי. (39) וגובה בו. כרב נחמן (ב"ק קו). ולא כרב, האומר: כיון שקיבלו הבעלים שבועת הנתבע, שוב אינו משלם ממון. (ראה לקמן פ"ב מהל' טוען ונטען הל' יא, והגר"א סי' מו ס"ק ד).

31 ו. הוֹצִיא עָלָיו⁴⁰ שְׁטָר מִקְּיָם⁴¹, וְאָמַר הִלּוּה: מִזִּיף
32 הוּא וּמַעֲוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּיו, אוֹ שְׁטָר אֶמְנָה הוּא, וְאָמַר
33 הַמַּלְוֶה: בֶּן הַדְּבָרִים, אֲבָל שְׁטָר כְּשֶׁר הָיָה לִי
34 וְאֶבְדֵּי⁴²; אָף עַל פִּי שֶׁהַמַּלְוֶה הוּא שֹׁשְׁבֵר אֶת שְׁטָרוֹ,
35 וְאִלּוּ רָצָה אָמַר: אִינוּ מִזִּיף, שְׁהָרִי נִתְקַים בְּבֵית דִּין
36 - אִינוּ גּוֹבֶה בּוֹ כְּלוּם⁴³, אֶלָּא נִשְׁבַּע הִלּוּה הֵסֵת
37 וְנִפְטָר, שְׁהָרִי זֶה הַשְּׁטָר⁴⁴ כְּחֵרֵס הוּא חֲשׁוֹב⁴⁵.

(40) מעשה בב"ב לב. ופסק כרב יוסף. (41) רבינו מפרש הגמרא שם בשטר מקום, והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו, ולדעתם המדובר באינו מקום בשעה שהודה שהוא מזויף ואח"כ קיימו (מגיד־משנה). (42) ולכן זיפתי שטר, כדי לאלצו שידוה. (43) לא ממשועבדים ולא מבני חורין. (44) שהציג לפנינו לגבות על פיו. (45) מה תאמר? נאמינהו על־כִּלְפָּנֵים שחוב יש לו אצלו ויגבה מנכסים בני חורין ב'מיגו' שאילו רצה היה אומר אינו מזויף - 'מיגו' להוציא לא אמרין (אין לנו לומר 'מיגו' אלא לפטור את האדם מחוב, לא שיגבה מאחרים בטענתו כשיזדמן לטעון 'מיגו' - לשון רבינו בפירוש המשנה שביעית פ"י משנה ה. - ועיין ש"ך סי' פג ס"ק ז, ט).

כדרך שאמרו בפוגם. (17) בהכרח צריך לפרש שטענתו הקודמת, לפני שהטילו עליו שבועה, היתה: "לא פרעת כלום", וכמו שאומר רבינו למעלה בפירוש, וכשבא לישבע חוזר וטוען שפרעו מקצת, שאם גם בתחילה טען שפרעו מקצת - הרי זה פוגם שטרו, ובלא טען הלוה - גם כן נשבע. ומלמדנו רבינו, שאין זה חוזר מטענה לטענה ונאמן בשבועה הואיל וטענתו הראשונה לא הוכחשה ע"י עדים (ראה להלן פ"ז מהל' טוען ונטען ה"ח, וראה גם 'גידולי תרומה' שער כא, חלק א בישוב הקושיא שנתקשה בה גם הלחם־משנה). (18) להשביעו לפי בקשת הלווה, שנראה כאילו חשוד הוא בעינינו לגבות בשטר פרוע, וגם אין מגבים בו (שבועות מא). "אלא אם תפס אין מוציאים מידו, וכן אם הוא מעצמו רוצה לישבע כדי לגבות - שומעים לו" (שו"ע סי' פב סעיף ו).

1 ג. הוֹצִיא עָלָיו שְׁטָר מִקְּיָם¹⁹, וְהִלּוּה טוֹעֵן וְאוֹמַר:
2 שְׁטָר מִזִּיף הוּא וּמַעֲוֹלָם לֹא כְּתַבְתִּי שְׁטָר זֶה, אוֹ
3 שְׁטָעֵן שְׁחֹב זֶה רְבִית הוּא אוֹ אֲבָק רְבִית²⁰, אוֹ
4 שְׁטָעֵן שֶׁהוּא שְׁטָר אֶמְנָה²¹, אוֹ שְׁאָמַר: כְּתַבְתִּי
5 לָלוּת וְלֹא לוֹיְתִי²², כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: טוֹעֵן טַעְנָה,
6 שְׁאִם הוֹדָה בְּעַל הַשְּׁטָר הָיָה הַשְּׁטָר בְּטָל, וְהַמַּלְוֶה
7 עוֹמֵד בְּשִׁטְרוֹ, וְאוֹמַר שֶׁזֶה שְׁקָר טוֹעֵן, וְאָמַר הִלּוּה:
8 יִשְׁבַּע לִי וְיִטַּל - הָרִי זֶה מִחֻלְקֶת בֵּין הַגָּאוֹנִים: יֵשׁ
9 מִי שֶׁהוֹרָה, שְׁחִיב בְּעַל הַשְּׁטָר לְהִשְׁבַּע כְּעֵין שֶׁל
10 תוֹרָה²³, כְּמִי שְׁטָעֵן עָלָיו שִׁפְרָעוֹ²⁴; וְרִבּוּתִי²⁵ הוֹרִי,
11 שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע הַמַּלְוֶה אֶלָּא אִם טַעֵן עָלָיו הִלּוּה שִׁפְרָעוֹ
12 בְּלִבֵּר, שְׁהָרִי הוֹדָה בְּשִׁטְרוֹ²⁶ וּלְפָרְעוֹן הוּא עוֹמֵד;
13 אֲבָל כָּל אֵלּוּ הַטַּעְנֹת²⁷ - לֹא כָּל הֵימָנוּ לְבַטֵּל שְׁטָר
14 מִקְּיָם, אֶלָּא יִשְׁלֵם, וְאַחֵר כֶּךָ יִטַּעֵן עַל הַמַּלְוֶה בְּמָה
15 שִׁינְיָה²⁸, שְׁאִם יוֹדָה - יִחְזִיר לוֹ, וְאִם כֶּפֶר - יִשְׁבַּע
16 הֵסֵת. וְלִזְהָר דַּעְתִּי נוֹטָה.

(19) שחתימת עדיו אושרו בב"ד. (20) שאין ב"ד נזקקים להוציאו - לא מלווה למלווה ולא ממלווה ללווה, כמבואר למעלה פ"ו הל' א. (21) שכתבו ומסרו על יסוד אימון שלא יתבענו אלא אם ילוונו - וטוען שלא לזה. (22) אלא ממני נפל, ומצאו זה ('בית יוסף' סי' פב). (23) בנקיטת חפץ. (24) ישבע לי שלא פרעתי, כמבואר למעלה הלכה א. (25) הרי"ף בתשובה, והר"י מיגאש בחידושיו שבועות מא. (26) בכשרות השטר מעיקרו, אלא שטוען טענה העשויה להתהוות במשך הזמן, שהרי השטר לפרעון עומד, ולפיכך משביעים את המלוה. (27) שנפרטו למעלה - טענות לעקירת כשרות השטר מעיקרו הם. (28) טענה בפני עצמה על הדמים שנתן לו, שלדבריו לא כדין הוציא ממנו.

17 ד. הַמוֹצִיא שְׁטָר חוֹב²⁹ עַל חֲבֵרוֹ, מַלְוֶה אוֹמַר: לֹא
18 נִפְרַעְתִּי כְּלוּם, וְלִזְהָר אוֹמַר: פְּרַעְתִּי מִחֻצָּה, וְהָעֲדִים
19 מַעֲדִימִים³⁰ שִׁפְרָעוּ כָּל - נִשְׁבַּע הִלּוּה³¹ וְנוֹתֵן מִחֻצָּה,
20 שְׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת³². וְאִינוּ כְּמִשִּׁיב אֲבִידָה³³, מִפְּנֵי
21 שְׁאִימַת הַשְּׁטָר עָלָיו³⁴. וְאִין הַמַּלְוֶה גּוֹבֶה מִמִּחֻצָּה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ג' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קפז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ז. שְׁטַר שְׁלוֹה בּוֹ וּפְרָעוּ - אֵינוֹ חוֹזֵר וְלוֹה בּוֹ;⁴⁶
- 2 שֶׁכֶּבֶד נִמְחַל שְׁעִבּוּדוֹ וְנִעְשָׂה כְּחֶרֶס.
- 3 (46) ואפילו פרע ביום שלוה - אינו חוזר ולוה בשטר זה בו ביום, ואם לוה הרי זה כמלוה על-פה (ב"מ יז.).
- 4 ח. הַמוֹצִיא שְׁטַר חוֹב מִקֵּמָּה עַל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר הִלֹּה:
- 5 הֵלֹא פְּרַעְתִּיךָ, וְאָמַר לוֹ הַמֶּלֶה: כֵּן הִיָּה, אָכֵל
- 6 חֲזָרְתִּי וְהִחֲזָרְתִּי⁴⁷ לָךְ הַמַּעוֹת וְהַלְוִיתִי אוֹתָךְ פַּעַם
- 7 שֵׁנִיָּה - הָרִי בְּטַל הַשְּׁטַר; שֶׁנִּפְרָע⁴⁸, וְהָרִי הוּא
- 8 כְּחֶרֶס⁴⁹. אָכֵל אִם אָמַר לוֹ: הִחֲזָרְתִּי לָךְ הַמַּעוֹת מִפְּנֵי
- 9 שְׁלֹא הָיוּ טוֹבוֹת עַד שֶׁתַּחֲלִיפֶם - לֹא בְּטַל הַשְּׁטַר⁵⁰, וְעֲדִין שְׁעִבּוּדוֹ קִמָּם⁵¹.
- 10 (47) ב"ב לב: (48) וכבר נמחל שעבודו, כמבואר בהלכה ח. (49) ונשבע הלוה היסט, על טענת המלוה שחזר והלוהו, ונפטר. (50) שם. (51) מכיון שאילו הכיר בהן בתחילה שאינן טובות, לא היה מקבלן - אין זה פרעון (ראה מגיד-משנה).
- 11 ט. הַמוֹצִיא עָלָיו שְׁטַר מִקֵּמָּה שֵׁשׁ לוֹ עָלָיו מִנָּה,
- 12 וְאָמַר לוֹ הִלֹּה: הֵלֹא פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנַי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי;
- 13 וּבָאוּ אֵלָיו וְהִעִידוּ שְׁפָרְעוּ, אָכֵל לֹא הִזְכִּיר לוֹ אֶת
- 14 הַשְּׁטַר; וְאָמַר לוֹ הַמֶּלֶה: כֵּן הוּא שֶׁפְּרַעְתָּ, אָכֵל חוֹב
- 15 אַחֵר פְּרַעְתָּ שֶׁהָיָה לִי אֶצְלָךְ - הָרִי בְּטַל הַשְּׁטַר⁵².
- 16 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁵³ כִּשְׁהִעִידוּ שֶׁנָּתַן לוֹ בְּתוֹרַת
- 17 פְּרָעוֹן; אָכֵל אִם רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מַעוֹת, וְלֹא יִדְעוּ⁵⁴
- 18 אִם הוּא בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן אוֹ בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן אוֹ בְּתוֹרַת
- 19 מִתְּנָה: אִם אָמַר בְּעַל הַשְּׁטַר⁵⁵: לֹא הָיוּ דְּבָרִים
- 20 מַעוֹלִם - הָרִי הַחֲזוֹק כְּפָרָן⁵⁶, וּבְטַל הַשְּׁטַר; וְאִם
- 21 אָמַר: פְּרָעוֹן שֶׁל חוֹב אַחֵר הוּא - הָרִי זֶה גָּאֻמָּן,
- 22 וְנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מֵהַ שֶׁבִּשְׁטַר; שֶׁהָרִי לֹא פְּרָעוּ
- 23 בְּעֵדִים⁵⁷, מִתּוֹךְ שִׁיכּוּל⁵⁸ לֹאמַר: מִתְּנָה נִתְּנָם לִי,
- 24 גָּאֻמָּן לֹאמַר: פְּרָעוֹן שֶׁל חוֹב אַחֵר הֵן. אָמַר לוֹ
- 25 הִלֹּה: וְהֵלֹא שְׁטַר חוֹב זֶה דְּמֵי שוֹר⁵⁹ שֶׁלְקַחְתִּי מִמֶּךָ
- 26 הוּא, וְאַתָּה גִבִּיתְ דְּמֵי בִשּׁוֹר⁶⁰, וְאָמַר לוֹ בְּעַל הַשְּׁטַר:
- 27 כֵּן, אֲנִי גִבִּיתִי אֶת דְּמֵי מִחוּב אַחֵר שֶׁהָיָה לִי
- 28 אֶצְלָךְ⁶¹; הוֹאִיל וְהוֹדָה מַעֲצָמוֹ שְׁדָמִי הַשּׁוֹר הוּא
- 29 הַחוֹב וּמִדְּמֵי נִפְרָע - בְּטַל הַשְּׁטַר. וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין
- 30 עָלָיו עֲדִים שֶׁפְּרָע מִדְּמֵי⁶², יִשְׁבַּע הִלֹּה הֶסֶת שְׁפָרְעוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.
- 31 (52) מאחר שעדים מעידים שפרעו סתם - לא כל הימנו לטעון: חוב אחר פרעת (שבועות מב. "איתרע שטרא", וכפירוש הגאונים והביאם הרי"ף שם, שהכוונה - בטל השטר). ובגמרא שם: וזה דוקא כשפרעו בפני עדים ולא הזכיר לו את השטר, אבל פרעו בינו לבינו, מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם, נאמן לומר חוב אחר פרעת. וכן מתבאר מדברי רבינו בסמוך. (53) שבטל השטר. (54) ר"י מיגאש שם, ע"פ דברי הגמרא שם לד: ורבינו הביאם לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (55) קודם

שבאו עדים. (56) ראה הל' טוען ונטען שם. (57) שהרי העדים אינם יודעים אם נתן הכסף לפרעון החוב. (58) המלוה. (59) שור לקחתי ממך, וזקפת עלי דמי במלוה (שם). (60) ישבת באיטליו שלי, וגבית דמי הבשר של אותו השור והעדים מעידים על זה (הרי"י מיגאש שם). (61) מודה הוא שגבה דמי הבשר, אבל טוען שגבה על חשבון חוב אחר. (62) שכשנתן דמי השור, לשם פרעון אותו השטר נתנם. הוואל והודה המלוה שמדמי בשר השור גבה, רגלים לדבר שקיבלתם לשם פרעון החוב שזקף בעד דמי השור שמכר (ע"פ הש"ך סי' נח ס"ק לא).

י. הַמוֹצִיא עָלָיו שְׁטַר חוֹב בְּעַד אֶחָד⁶³, וְלוֹה טָעַן פְּרַעְתִּי - הָרִי זֶה מִחִיב שְׁבוּעָה⁶⁴ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁבַּע⁶⁵, וּמִשְׁלֵם. טָעַן וְאָמַר: יִשְׁבַּע לִי שְׁלֹא פְּרַעְתִּי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע; שֶׁאִפְלוּ הָיוּ בְּשִׁטְר שְׁנֵי עֲדִים, וְאָמַר: יִשְׁבַּע לִי שְׁלֹא פְּרַעְתִּי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁶⁶.

(63) שחתום בו עד אחד בלבד. וסובר רבינו (וכן הוא דעת 'בעל הלכות גדולות' הובא במגיד-משנה, ועיין רא"ש בבא-בתרא פרק גט פשוט אות ז) שאע"פ שאין השטר כשר לגבות על פיו - זוקק הוא לשבועה כדרך ששנים מחייבים אותן ממון, שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה, כמו שיתבאר להלן פ"א מהל' טוען ונטען הלכה א. (64) להכחיש העד, וכל עוד שאינו נשבע - הרי השטר בחזקתו שלא נפרע. (65) "שהרי הוא מודה במה שהעיד בו העד (היינו על עיקר ההלוואה, אלא שטוען פרעתי) ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע, עד שיכחיש את העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו" (מדברי רבינו להלן פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ח), וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ע"פ בבא-בתרא לב. ועיין הל' טוען ונטען שם). [במגיד-משנה תמה על דין זה, ושאל: הרי אם לוה בשני עדים על-פה, נאמן לומר פרעתי, וכיצד נחייבו ממון ע"פ עד אחד דהשטר אין לו כל ערך. ובכסף-משנה מבאר דברי רבינו ע"פ תשובת הרשב"א, שהמדובר, כשכפר בתחילה בבי"ד ואמר לא לויתי, ואח"כ חזר בו ואמר: לויתי ופרעתי, ואם כן הוחזק כפרן ואין מאמינים לו ב'מיגו'. ראה השגת הראב"ד שם, וראה ההלכה הבאה ופירושו של הראב"ד]. (66) למעלה ה"ב.

יא. וְכֵן הוֹרֵו רְבוּתִי: שֶׁהַכּוֹפֵר בְּמִלּוֹה עַל פֶּה בְּבִית דִּין, וְכֹא עַד אֶחָד שְׁלוֹה - הָרִי זֶה⁶⁷ יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה. חֲזַר וְאָמַר: כֵּן הִיָּה, לְוִיתִי וּפְרַעְתִּי, אוֹ מִחַל לִי, אוֹ נִתְחַיֵּב לִי מִמָּקוֹם אַחֵר - הָרִי זֶה מִחִיב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁבַּע, וּמִשְׁלֵם⁶⁸.

(67) כלומר, שהרי זה הכופר חייב שבועת התורה, כמו שיתבאר בפ"א מהלכות טוען הלכה א. (68) הראב"ד מבאר כאן דברי רבינו: מכיון שטען לא לויתי, הרי זה כאילו הודה שלא פרע, וכשחזר והודה שלוה - אינו יכול לחזור בו מהודאתו הראשונה שלא פרע. ואם לא הוכחש ע"י עד אחד, יכול לחזור בו ולטעון לויתי ופרעתי, ונאמינו ב'מיגו' שהיה יכול לעמוד בטענתו הראשונה שלא לוה

קפת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ג' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלל. ואין זה דומה להלכה הקודמת, שהרי שם הוכחשה טענתו הראשונה ע"י העד.

יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: ישבע המלוה ויטל - אומרים לו: הבא מעותיו ואחר כך ישבע ויטל.⁶⁹ אם אין לו פלוס⁷⁰ לשלם - משביעין אותו בתקנת הגאונים⁷¹: שאין לו ולכשתשיג ידו יתן לבעל חובו, וישביעו⁷² שלא פרע ואחר כך יתן לו.

(69) כי למה נשבע המלוה תחילה, ושמא אין לו ללוה ממה לפרוע (ע"פ כתובות פה. מגיד-משנה). (70) צ"ל: אמר אין לי כלום (וכן הוא בכת"י תימן, וכן העתיק הסמ"ג עשין צד). כלומר, טען הלוה: אין לי כלום. (71) שנחבאר למעלה פ"ב הל' ב, שתיקנו הגאונים להשביע את הטוען אין לי: "שאינן לו כלום. . . וכולל בשבועתו שכל שירוויח, וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו. . . יתן לבעל חובו ראשון ראשון". (72) כלומר: ואז, כשתשיג ידו, ישביע את המלוה שלא פרעו ואח"כ יתן לו (כן נראה הצעת דברי רבינו, ע"פ העתקת הסמ"ג (עשין צד): משביעין אותו תחילה מתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתגיע ידו יתן לבעל-חוב - ואז ישביענו שלא פרעו ואח"כ יתן לו, שפיסקא ולכשתשיג ידו וכו' קשורה עם האמור לפניה, והיא חלק מנוסחת השבועה שמשביעין אותו, וכמו שביארנו. אולם מהעתקת 'בעל התרומות' שער ב, ח"א: "וכשתשיג ידו ליתן לבעל-חובו ישביעו שאין שטרו פרוע ואח"כ יתן לו", וכן מהעתקת ה'טור' (סי' פב, ומשם בשו"ע): "וכשתשיג ידו ויתן לב"ח" וכו', נראה שאין פיסקת "ולכשתשיג" שייכת לנוסחת השבועה אלא שהיא קשורה עם האמור לאחריה, וכך הצעת דברי רבינו: משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתשיג ידו כדי ליתן לבעל-חובו, ישביעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו).

יג. מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר, ואבד השטר, והרי העדים קימין, אף על פי שקנו מידו⁷³, וטען⁷⁵ שפרע - הרי זה נשבע הסת⁷⁶. והורו רבותי: שאפלו היה החוב לזמן⁷⁷, ועדין לא הגיע זמנו להפרע⁷⁸, הואיל וכתבו לו השטר ואין בידו שטר, והלוה טוען פרעתי - נאמן, ונשבע הסת שפרעו; שאני חוששין שמא פרעו⁷⁹, ולפיכך קרע השטר או שרפו. וכן הורו רבותי: שאפלו היה השטר יוצא מתחת ידי אחר, והלוה טוען: ממני נפל אחר שפרעתי, אף על פי שהוא בתוך זמנו - נשבע הסת ונפרע; שפירין שאין השטר ביד המלוה - אין שם תזקה⁸⁰.

(73) אמר המלוה: שטר שהיה לי - אבד. (74) והקינן כשלעצמו חשוב כשטר, שסתם קנין לכתיבה עומד כמבואר (למעלה פ"א הלכה א, ועיין שו"ע סי' לט, א, ה). (75) הלווה. (76) הואיל והשטר אינו ביד המלוה, חוששין שמא פרעו, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (ע"פ בבא-בתרא קמח. והשווה להלן פכ"ג הל' יא: "בשטרי החובות. . . אע"פ שעדין קיימים וקנו מידו. . . ואמר שטר שכתבתם

לי אבד, אין כותבין לו שטר שני - שמא פרעו או מחלו"). (77) כגון שהלווה מודה שלא הגיע עדיין זמן הפרעון או שהעדים מעידים על כך. (78) וחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו (כמבואר למעלה פ"א הל' ו). (79) אע"פ שהוא תוך הזמן (ע"פ בבא-מציעא ז: מגיד-משנה). (80) שאין אדם פורע תוך זמנו (ראה מגיד-משנה ובספ-משנה).

יד. שנים שהן אוהזין בשטר⁸¹, המלוה אומר: שלי הוא והוצאתיו להפרע בו ממך⁸², והלוה אומר: פרעתי וממני נפל: אם היה השטר שייכול לקימו⁸³ - זה נשבע⁸⁴ שאין לו פדמים אלו פחות מחצין⁸⁵, וזה ישבע שאין לו פדמים פחות מחצין, וישלם הלוה מחצה⁸⁶; ואם אינו יכול לקימו - ישבע הלוה הסת שפרעו⁸⁷, וילף לו.

(81) בבא-מציעא ז. (82) וממני נפל. (83) בעדים. (84) מתקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא (שם ה:), ולקמן פ"ט מהל' טוען ונטען (הלכה ז). (85) כלומר: יש לי בזה השטר, ולא פחות מחציו (ראה שם ב: ה: ועיין סמ"ע קלח ס"ק ה, ורבינו בפירושו למשנה שם מבאר (ע"פ גמרא שם ה:): "כי מעיקרנו שהנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו, לא ישבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה, ולפיכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ולא ישבע שהיא כולה שלי, מאחר שאינו נוטל אלא חציה". (86) כרבי יוחנן שם ז: שאין כל הבדל באיזה חלק מן השטר אוהזים, ובכל האופנים - חולקים (ועיין מגיד-משנה ושו"ע סי' סה ס"ק מ). (87) כדין טוען פרעתי בכל שטר שאינו מקום, ואפילו כולו ביד המלוה (כמבואר למעלה הלכה ה).

טו. האומר לחבירו: מנה יש לי בידי, והלה אומר: אין לי בידי פלוס, או שאומר: פרעתיך; אמר לו התובע: השבע לי הסת⁸⁸; אמר לו התובע: והלא שטר יש לי עלי, ואתה רוצה להשביע אותי תחילה⁸⁹, ואחר כך תוציא השטר הפרע⁹⁰ ותגבה בו - אומרים לו: הבא השטר⁹¹. אמר המלוה: אין לי שטר עליו מעולם, או שטר היה לי ואבד - הורו רבותי, שאומרים למלוה: בטל פל שטר שיש ליך קדם זמן זה, ואחר כך תשביעוהו הסת; או תחרם⁹² חרם סתם, ולך ובקש⁹³ עד שתמצא השטר.

(88) כדין כופר הכל. (89) על חנם. (90) אינו סותר טענתו הקודמת "אין לי בידי כלום", אלא מבאר דבריו שכוונתו: עתה אין לי בידי כלום - שפרעתיך, שלשון "אין לי בידי כלום" הוא דר-משמע: כפירה בהלוואה ופרעון (לחם-משנה, והשווה לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה א). (91) כדרך שאמרו במלוה על המשכון, שהמלוה נשבע תחילה, שמא ישבע הלוה ויוציא הלה את המשכון ונמצא שבועתו לבטלה כמבואר למעלה פ"א הל' ד, ובביאורנו (מגיד-משנה). (92) כלומר, ואם אינו רוצה לבטל - אומרים לו: אין לך אלא להחרים על הלווה חרם סתם. (93) חפשי.

יום שני ד' סיון ה'תשע"ז

פרק חמשה עשר

(1) מבאר דין אומר אל תפרעני אלא בעדים או בפני ראובן ושמעון, ודין מלווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא נפרע, ודין לווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי, ודין היתנה המלווה שיהיה גובה בלא שבועה, אינו גובה מיתומים בלא שבועה.

א. המלווה² את חברו בעדים, ואמר: אל תפרעני אלא בעדים, בין שאמר לו בשעת הלואה בין שאמר לו אחר שהלווה³ - הרי זה צריך לפרעו בעדים⁴, מפני התנאי⁵. טען הלוי ואמר לו: וכן עשיתי, ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים או מתו - הרי זה נאמן⁶, ונשבע שבועת הסת ונפטר. וכן אם אמר: אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים או בפני רופאים, ואמר לו: בפניהם⁷ פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו או הלכו להם למדינת הים - הרי זה נאמן, ונשבע הסת ונפטר. אבל אם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ואמר לו: פרעתיך בפני אחרים, ומתו או הלכו להם למדינת הים - אינו נאמן⁸; שםפני טענה זו התנה עליו ואמר לו: אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון, שהם עומדים עמו, כדי שלא ידחה אותו ויאמר: בפני אחרים פרעתי והלכו להם.

(2) משנה, שבועות לח: לפי הדפוסים שבידינו היום. אולם בכתיב יידי (וגם בכמה דפוסים) חולקה משנה ארוכה זו לשלש או לארבע משניות (וכן גם החלוקה במשנה שבמשניות), ומקומו של הדין שלפנינו הוא במשנה שניה בדף לט: (3) זה מוכח מלשון המשנה. (4) אפילו אם הלוה התנגד בפירוש לכך (ע"פ פירושם של הר"ן שם, והמגיד-משנה כאן). וכן פסק רבו רבינו יוסף מיגאש שם מא. וטעמו של דבר, מבואר בר"ן שם: אנו סהדי (ברור לנו, כאילו היינו עדים לזה) שהלוה הטוען: פרעתיך שלא בעדים - משקר, שאין זה מתקבל על הדעת שיעבור על התראת המלוה ויוציא על עצמו שם של כפרן. [בש"ך חו"מ סי' ע"ס"ט, מביא דעת כמה פוסקים ראשונים שאם התנגד בפירוש לתנאי זה אינו צריך לפרוע בעדים, ודעת הרא"ש וה'טור' ורבינו ירוחם, שאם אמר המלוה אחר שהלוהו - אפילו כששתק הלוה אינו צריך לפרוע בעדים, ומכל-שכן כשהתנגד בפירוש. והש"ך עצמו מכריע: בשתק - צריך לפרוע בעדים, ובמוחה בפירוש - אינו צריך]. (5) אבל אם לא התנה בפירוש - אינו צריך לפרוע בעדים אע"פ שהלווהו בעדים. [בדין זה, וכן בדין "אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני", ועדים אחרים מעידים שפרע בפניהם (ראה ה"ב) נטה רבינו מדרכו הסלולה לפסוק בכל מקום כרבותי - רבי יוסף מיגאש"ו ורבו הר"ף - ובשתי הלכות אלו פסק בניגוד גמור לשיטתם. מחלוקתם זו מקורה בחילופי נוסחאות בגמרא, כמו שיתבאר בהלכה הבאה. והראב"ד בהשגותיו כאן נכנס לפשרה ואומר, שאם התנה בפני עדים אין הלוה

נאמן, ואם שלא בעדים - נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון: לא היה תנאי כזה (ראה מגיד-משנה וש"ך שם)]. (6) אפילו כשהתנה המלווה בפני עדים (ראה ראב"ד ומגיד-משנה). ודוקא כשאמר "בפני פלוני ופלוני", אבל אם אמר "פרעתיך בפני עדים" סתם - אינו נאמן (רמ"ה ו'טור' שם), והש"ך (שם) מסביר כך גם דעת רבינו. (7) בפני תלמידי-חכמים, ופירש שמותיים. (8) ואם באו עדים והעידו שבפניהם פרע - פטור (ראה ה"ב).

ב. יש נסחאות מן הגמרא שכתוב בהן, שהאומר לחברו: אל תפרעני אלא בעדים, ואמר לו: פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים - אינו נאמן. וטענות ספרים הוא, ולפיכך טעו המו"רים על פי אותן הספרים.

(9) בהלכה הקודמת נתבאר, שזאת היא דעת הר"י מיגאש"ש והר"ף ע"פ נוסחתם בגמרא. [גדולה התמיהה, שרבינו משתמש בביטוי חריף כזה כלפי רבותיו, שדרכו להתייחס אליהם ביראת כבוד יתירה].

וכבר חקרתי על הנסחאות הישנות, ומצאתי בהן שהוא נאמן. והגיע לידי במקצת מקצת גמרא ישנה, כתוב על הגוילים, כמו שהיו כותבין קדם לזמן הזה בקרוב חמש מאות שנה. ושתי נסחאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו, ובשתיים כתוב: ואם אמר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים - נאמן. ומפני טענות זו שארע למקצת הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ופרעו בפני אחרים - שאינו נאמן, אף על פי שהביא עדים שפרעו בפניהם. וגם זו טעות גדולה. והדין האמת: שאם באו עדים שפרעו בפניהם - נפטר, ואין קאן מקום חשש. גם ההוראה הזאת - על פי ספריהן, שכתוב בהן באותו שאמר לחברו פרעני בפני עדים ששנו הלכות¹⁰: והלך ופרעו בפני עדים¹¹. וטענות ספרים הוא. ומצאתי בגוילים כתוב: אצל פרעה בינה לבין דילה¹². אף על פי שהספרים מגזיזין, כמו שבארנו, כן יראה מדין הגמרא. ועוד, דברים של דעת הן¹³: וכי מה היה לו לעשות? אמר לו: אל תפרעני אלא בעדים - פרעו בעדים! וכי יש לו לאסור את העדים בבית הספר כל ימיהם שלא ילכו? ועוד: אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם לעולם, עד שיביא עדים¹⁴. אם כן, נעשית עדות זו עדות בשטר¹⁵. ונמצא זה, בין שאמר: אל תפרעני אלא בעדים, נעשית מלוה בשטר. ואין מי שעלה על לבו זה. אבל ודאי, אם אמר: בפני פלוני ופלוני - הוא הפסיד על עצמו, שפרע בפני אחרים והלכו להם. אבל אם באו¹⁶ והעידו שפרעו - אין קאן בית מחוש. וכנה ראוי לדון ולהורות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן בשני עדים, אף
 על פי שהביא עדים שפרעו - הרי זה גובה ממנו²⁰
 בלא שבועה²¹, שהרי האמינו בשני עדים²². ואפלו
 הביא מאה עדים (שפרעו) - הרי גובה ממנו בלא
 שבועה, ואפלו הביא מאה עדים (שפרעו בפניהם;
 שהשנים במאה²³. אבל²⁴ אם אמר לו: הרי אתה
 נאמן עלי פשלושה, הואיל ויודע²⁵ למנוק²⁶, אם פרעו
 בפני ארבעה - הרי זה פרוע²⁷. זה שהאמין המלוה
 בשני עדים, מה תהיה תקנתו²⁸ פשיפרע? יקרע
 השטר; או יעיד²⁹ זה המלוה על עצמו³⁰ שבטל כל
 שטר שיש לו על פלוני; או יעיד על עצמו שלא
 בפני הלואה³¹ שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני³².

(20) שם מב. (21) נתבאר בהערה יז, שסתם נאמנות
 משמעותה בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. [במלוה
 בשטר, הדבר פשוט שהכוונה ללא שבועה, שהרי גם בלי
 נאמנות נוטל בשבועה, כשהלוה טוען: פרעתי].
 (22) ב'ספר התרומות' שער כו (מובא בש"ך שם ס"ק ב),
 שואל: למה אין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעלים,
 כמו בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו? ומסביר, שאנו
 סומכים על הלוה עצמו שהאמין לו כשני עדים, וביטל
 לגמרי טענות עצמו נגדו, ולפיכך אין להגדיר טענת המלוה
 כמוכחשת, והרי זה כאילו פסל למפרע כל עדויות שבעולם
 לגבי פרעון חוב זה. (23) ראה הלכות עדות פ"ח ה"ג.
 (24) מסקנת הגמרא שם. (25) הלוה. (26) פירש מספר
 גדול משנים. (27) שאנו אומרים, כשלשה האמינו, אבל
 לא כארבעה. כשאמר "כשנים" לא קבע מספר העדים אלא
 התכוון לעדות רגילה, שאינה פחות משנים. (28) כיצד
 יבטיח עצמו, שהמלוה לא יחזור ויתבע. (29) יצהיר בפני
 עדים. (30) במלוה על-פה. (31) לא נתבארה כוונתו, מה
 הוא ההבדל בין בפני הלוה או שלא בפניו (ראה משנה
 למלך). (32) וכשיתבע המלוה שנית - יביא עדי ההודאה
 לבית-דין. מכאן אתה למד, שהנאמנות לגבי טענת פרעתי
 אין כוחה יפה לגבי הודאת המלוה, שהודאה ענין אחר הוא
 שעליו לא התנה. [מחלוקת ראשונים היא אם פרעון והודאה
 נידונים כשני ענינים או לא. 'בעל התרומות' בשער כו מביא
 תשובת הר"ף, ששני ענינים הם, כדברי רבינו כאן. אולם
 רבינו זרחיה הלוי בשבועות שם פוסק להלכה, שהמלוה
 נאמן גם נגד עדי הודאה, וכן דעת רבינו ישעיה (הובא
 ב'טור' שם), וכן כתב גם הרשב"א (מובא ב'דרישה' סי' עא
 סק"ח). והרמב"ן במלחמותיו שם מחלק בין נאמנות לבין
 "אל תפרעני אלא בעדים", אם האמינו לומר שלא נפרע,
 אין כל טעם לחלק בין עדים לבין הודאת עצמו, אבל
 כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני - הרי זה כאילו
 פסל אחרים להעיד שבפניהם פרע, אבל לא פסלם להעיד
 שהודה. למעלה בה"ב נתבארה שיטת רבינו, שבדין אל
 תפרעני וכו' נאמנים גם אחרים להעיד שבפניהם פרע].

ה. הרי שפרעו³³, וטען המלוה שלא נפרע, ופרעו
 פעם שניה מפני התנאי³⁴ - הרי הלוה חוזר ותובע
 את המלוה בדין, ואומר לו: כך וכך אתה חייב לי,

(10) תלמיד-יחכמים לומדי הלכות, ולא ייחד "פלוני
 ופלוני". (11) שאינם לומדי הלכות. (12) בינו לבין עצמו.
 ביאור הדברים: בגמרא שם, מובא מעשה שבא לפני רב
 נחמן, שאמר המלוה אל תפרעני אלא בפני שוני הלכות,
 וטען הלוה שפרע בפני עדים שאינם שוני הלכות (לפי
 הנוסח שרבינו דוחה אותו), ופסק רב נחמן: מכיון שהודה
 המלוה - הרי זה פרעון גמור. ומזה למד הר"ף, שאם לא
 הודה המלוה - אין הלוה נאמן, והוא-הדין אם אמר לו אל
 תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני. ואומר רבינו כאן, שהנוסח
 הנכון הוא: "ביניה לבין דיליה", היינו הלוה טען שפרע
 שלא בעדים, ולפיכך כשהמלוה מכחיש - אין הלוה נאמן,
 אבל כשהוא מביא עדים אחרים שפרע - פטור. (13) השכל
 הישר מחייב זאת. (14) עד שימצא עדים אחרים ויביאם
 לבית-דין להעיד. (15) שהלוה אינו נאמן לטעון פרעתי.
 (16) העדים האחרים. והר"ף והר"י מיג"א ש מקיימים
 הנוסחאות שדחה רבינו, וסוברים שנפסקה הלכה בגמרא
 בשני הדינים שלמעלה, שחייב לשלם. ונימוקם מבואר
 בר"ף, שהרי זה כאילו פסל למפרע את עדותם של כל
 העדים לענין פרעון חוב זה, וכל תנאי שבממון - קיים.
 וביאר הראב"ד שאנו מאמינים לעדים שהלוה נתן למלוה
 כך וכך, אבל יכול לטעון הכסף שקבלתי הוא לפרעון חוב
 ישן - "סיטרא" בלשון הגמרא. [ב'מרדכי' שבועות סימן
 תשעא (מובא ברמ"א חו"מ שם סעיף ד, בשם "יש
 מפרשים") כתב שהמלוה יכול לטעון "סיטרא". ומלשון
 הרמ"א משמע, שלדעת המחבר - שהיא גם שיטת רבינו -
 אמר זאת (ראה ש"ך שם ס"ק טו שפלפל בזה), ומזה יוצא
 שאין כל מחלוקת בדין זה בין רבינו לבין רבותיו, כי בטוען
 "סיטרא" מודה רבינו שהלוה חייב לשלם, וכשהעדים
 מעידים שאמר בפירוש שנתן המעות לפרעון אותו החוב -
 גם הר"ף - לפי ביאורו של הראב"ד - מודה שפטור (ראה
 מגיד-משנה). ובש"ך שם ס"ק טז, פירש דעת הראב"ד, שגם
 אם מעידים שפרע בפירוש חוב זה, יכול המלוה לטעון
 "סיטרא" וצ"ע. אולם מלשוננו של רבינו משמע ששיטתו
 נוגדת שיטת רבותיו. אגב, רש"י שם מפרש שהמלוה טוען
 עדי שקר הם, וזה לא כראב"ד].

ג. התנה¹⁷ המלוה על הלוה, שיהיה נאמן בכל עת
 שיאמר שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה¹⁸,
 אף על פי שטען שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו
 - אינו נוטל כלום¹⁹.

(17) שם מב. (18) סתם נאמנות פירושו בלא שבועה,
 ואפילו במלוה על-פה. הדעת נוטה, שאם המלוה דרש
 נאמנות וחשש שמא יטעון הלוה פרעתי, בוודאי התכוון
 בלי שבועה, כי למה לו להכניס עצמו לחיוב שבועה (סמ"ע
 סי' עא ס"ק ב). בהלכה א, כתב רבינו: "ואמר אל תפרעני
 אלא בעדים" וכאן שינה וכתב "התנה", שינוי זה מלמדנו,
 שכאן המדובר בשעת ההלוואה, כי שלא בשעת ההלוואה אין
 מקום לתנאים, שהרי הכסף כבר ביד הלוה, ואף-על-פי-כן
 כשקנו מידו (עשו קבלת קנין) מועיל אפילו אחר ההלוואה
 (מגיד-משנה). (19) כרב פפא שם שאמר: הלוה קיבל
 נאמנות המלוה נגד עצמו, אבל לא נגד עדים.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ה' סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ז. התנה⁴⁵ המלוה שיהיה גובה בלא שבועה - הרי
זה גובה ממנו בלא שבועה. אבל אם בא לגבות
מיורשיו - ישבע⁴⁶ ואחר כך יגבה⁴⁷. ואם התנה
שיגבה אף מן היורש בלא שבועה - גובה בלא
שבועה. וכן אם התנה⁴⁸ שיגבה מן העדית⁴⁹ - גובה
מן העדית אף מן היורשין⁵⁰; שכל תנאי שבממון -
קנים. בא לגבות מן הלוקח - לא יטרוף אלא
בשבועה⁵¹; שאין זה מתנה לאבד ממון חברו.

(45) גם זה ברי"ף שם. (46) כעין שבועת התורה, בנקיטת
חפץ. (47) כדן כל הבא לגבות מנכסי יתומים.
(48) מחלוקת אמוראים בגיטין נ. (49) השדה המעולה
שבשדותיו. לפי דין התורה, מלוה גובה מהגרוע (זיבורית),
וחכמים תיקנו שיגבה מבינונית. (50) כשהתנה בפירוש
שיגבה עידית גם מן היורשים, אבל אם לא פירש "גם מן
היורשים" גובה מזיבורית, כרב נחמן שם. והטעם, מפני
שתיקנו חכמים לגבות מנכסי יתומים מן הזיבורית, אין
לעקור תקנה זו אלא-אם-כן התנה בפירוש (על-פי פירוש
של הרמב"ן, מובא במגיד-משנה כאן). (51) אפילו התנה
בפירוש שיגבה מהלוקח בלי שבועה.

יום שלישי ה' סיון ה'תשע"ז

פרק נשעה עשור

(1) מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין אומר הולך
מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד
שלושתם, ודין המחזהו אצל חנווני, ודין חנווני המקיפו, ודין
שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות
פרועים.

א. החוב באחריות הלזה² עד שיפרענו ליד המלוה
או ליד שלוחו³. אמר לו המלוה: זרק לי חובי
והפטר⁴, וזרקו⁵, ואבד או נשרף קדם שיגיע ליד
המלוה - פטור. אמר לו: זרק לי חובי בתורת גטין⁶,
היו המעות קרובות ללזה⁷ - הרי עדין באחריותו;
היו קרובות למלוה⁸ - נפטר הלזה; מחצה על
מחצה⁹, אם אבדו משם או נגנבו - משלם הלזה
מחצה¹⁰.

(2) בקידושין מז: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי
(אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או
נאנסו מפסיד הלווה. (3) של המלווה, שעשהו שליח לקבל
את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרקו
קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמו
עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4) גיטין שם. (5) אפילו
רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס
"וזרקו לו" (וכן הוא בכתב-יד תימן) ומפרש: "לו" הכוונה
לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא
חייב באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין שם). (6) היו
עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר
לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה
בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם).

מפני שפרעתיה שתי פעמים. אם הודה - ישלם;
ואם כפר - ישבע שבועת הסת³⁵ על כך שלא פרעו
אלא פעם אחת³⁶. וכן כל פיצא בזה³⁷.

(33) המדובר בהתנה שיפרענו בעדים, וטען הלווה שפרעו
שלא בעדים. (34) שאם לא התנה - היה נשבע ונפטר.
(35) כדן כל טוען מנה לי בידך, וזה כופר. (36) ברי"ן שם
מא: נושא ונותן בזה, כשהאמינו הלווה למלוה כשני עדים,
ומביא דעת הראב"ד, שאחר הפרעון השני יכול הלווה
לגבות מהמלוה החזרת הפרעון על-פי אותם העדים, משום
שהאמינו למלוה רק על הפרעון בלבד, לא לענין טענת
פרעון כפול (ה'טור' שם מביא שיטה זו בשם רב האי גאון)
ומסיים שם הר"ן שדעת רבינו כאן אינה כן, כי הנאמנות
נגד עדים כוחה יפה לכל הנוגע לפרעון זה. וכן כתב הר"י
מיגא"ש בפירושו לשבועות שם (ראה 'טור' ו'בית יוסף'
שם). (37) כגון שהאמינו כשני עדים (הר"י מיגא"ש שם).
וצ"ע למה חייב שבועת היסת, הלא האמינו בלא שבועה?
ואולי כוונתו, שהלווה פטור משבועה כעין של תורה כדן
נשבע ונוטל, אבל היסת שתיקנו חכמים לכל טענת כפירה
- חלה גם בנידון.

ו. התנה הלזה³⁸ שיהיה נאמן בכל עת שיאמר
פרעתי - אינו גובה בשטר זה לא מן היורש³⁹ ולא
מן הלוקח⁴⁰. ואפלו אמר לזה: לא פרעתי - אין
המלוה טרוף בשטר זה מן הלוקחות, שמא עשו
קנוניא⁴¹ על נכסיו של זה⁴². טען הלזה בשטר זה
ואמר: פרעתי מקצתו, והמלוה אומר: לא פרע
כלום - משלם המקצת שהודה בו, ונשבע שבועת
הסת⁴³; שהרי האמינו⁴⁴. ואם התנה עליו שיהיה
נאמן בלא שבועת הסת - אינו נשבע.

(38) מקור דין זה ברי"ף כתובות פ"ט (אות שמו), והמדובר
במלוה בשטר. (39) אם מת הלווה. (40) הקונה נכסי
הלווה שהיו משועבדים למלוה, שבית-דין טוענים ליורש
וכן ללוקח כל מה שהלווה יכול לטעון, והרי הלווה נאמן
לומר פרעתי, ולפיכך טוען בית הדין: הלווה פרע.
(41) הסכם למעשה תרמית. (42) ויחלקו ביניהם את
הגזילה. (43) גם כשכופר הכל חייב שבועת היסת.
ומשמיענו רבותא, שאפילו כשהודה במקצת אינו נשבע
שבועת התורה אלא היסת. (44) נימוק למה פטור משבועת
התורה. ולמה חייב שבועת היסת? מבואר ברי"ף שם
באריכות. ותמצית דבריו: המלוה בשטר, אם הלווה טוען
פרעתי - נשבע המלוה שלא נפרע ונוטל, ובמלוה על-פה -
נשבע הלווה היסת ונפטר, ולפיכך אנו מפרשים את
הנאמנות לביטול כוחו של השטר בלבד, ויהיה כמלוה
על-פה שהטוען פרעתי נשבע היסת. [ב'בית חדש' חו"מ סי'
עא אות לה מביא תמיהת רבים, שאם הועילה הנאמנות רק
לבטל כוחו של השטר ונשאר מלוה על-פה, למה לא ישבע
הלווה שבועת מודה במקצת? ותיירץ, על-פי מה שנימקו
(בבבא-מציעא ג.) שבועת מודה במקצת, מפני שהלווה
רוצה לכפור הכל, אלא שאין אדם מעיז פניו בפני בעל-חובו
וכו', וכאן שהאמינו - מעיז ומעיז].

קצב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ה' סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שולחן ערוך שם). (21) לא יהא כוחה של ההמחאה גדול מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללוה המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון להביא ראייה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה בשעה שהמחהו אצלו.

ד. כָּבֵר בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר²³, שְׂרָאוּבֵן שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ אֶצֶל שְׁמַעוֹן²⁴ כָּלוּם, וְהָיָה רָאוּבֵן חָיִב לְלוֹי מִנֶּה, וְהִמָּחָהוּ אֶצֶל שְׁמַעוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁהִמָּחָהוּ בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן - לֹא קִנְיָה²⁵. וְאִם רָצָה שְׁמַעוֹן שֶׁלֹּא יִתֵּן - לֹא יִתֵּן; וְאִם נִתְּן²⁶ - חֹזֵר וְגוֹבֵה מִרָאוּבֵן, שֶׁהָרִי עַל פִּי נִתֵּן. וְכֵן אִם רָצָה לְלוֹי לְחֹזֵר וּלְזוֹמֵר: אֵינִי רוֹצֶה לְגַבּוֹת מִשְׁמַעוֹן - חֹזֵר וְגוֹבֵה מִרָאוּבֵן. וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּפְרַע מִקְצַת מִשְׁמַעוֹן - חֹזֵר וְגוֹבֵה הַשָּׂאֵר מִרָאוּבֵן.

(23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חייב לו כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי.

ה. חֲנוּנִי²⁷ שֶׁהָיָה נוֹתֵן לְבַעַל הַבֵּית מִן הַתְּנוּת כָּל מֶה שִׁירָצָה²⁸ בְּתוֹרַת הַלְוָאָה, וּמִקִּיפּוֹ עַד שִׁיתִּקְבֹּץ²⁹ הַכֶּלֶךְ וּפּוֹרֵעַ לּוֹ³⁰, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַבֵּית: תֵּן לְפוֹעֲלִים סֵלַע, אוֹ לְבַעַל חוֹבֵי מִנֶּה שִׁישׁ לוֹ אֶצְלִי, וְאֵנִי אֶתֵּן לָךְ, וְהָרִי הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: נִתְּנִי, וְהַפּוֹעֵל אוֹ בַּעַל חוֹבוֹ אוֹמֵר: לֹא לִקְחָתִי - הָרִי הַפּוֹעֵל אוֹ בַּעַל חוֹב נִשְׁפָּע³¹ וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית חוֹבוֹ, וְכֵן הַחֲנוּנִי נִשְׁפָּע³² וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית מֶה שִׁטְעַן שִׁנְתָּן, שֶׁהָרִי הוּא אָמַר לוֹ לִתֵּן. וְהַפּוֹעֵל נִשְׁפָּע בְּמַעֲמַד הַחֲנוּנִי, וְכֵן הַחֲנוּנִי בְּמַעֲמַד הַפּוֹעֵל אוֹ בַּעַל חוֹב, כְּדִי שִׁיפְלִמוּ³³ זֶה מִזֶּה³⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְשִׁבְעָה זֶה תִּקְנַת חֲבָמִים³⁵ הִיא³⁶ בְּנִקִּיטַת חֲפִיץ³⁷, מִפְּנֵי שֶׁבָּאִין שְׂגִינָה לְטַל. לְפִיכָךְ, אִם מֵת הַחֲנוּנִי³⁸ - נוֹטֵל בַּעַל חוֹב בְּלֹא שְׁבִיעָה³⁹, וְכֵן אִם מֵת פּוֹעֵל אוֹ בַּעַל חוֹב - הַחֲנוּנִי נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבִיעָה³⁹; שֶׁהָרִי אֵין בַּעַל הַבֵּית מִפְּסִיד⁴⁰ כָּלוּם, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא תְּשֻׁלוֹם אֶחָד⁴¹.

(27) שבועות מה: (28) לרבות כסף מזומן. (29) לסכום מסיים. (30) בבת אחת (על פי ביאורו של הר"י מיגא"ש שם מז:). (31) לא לקחתי. (32) נתתי (שם) כתנא קמא: "הוא נשבע ונוטל והם נשבעין ונוטלים", ואף על פי שאחד מהם ודאי נשבע לשוא. ולא כבן ננס השואל: כיצד? אלו ואלו באים לידי שבועת שוא. (33) שבועות מז: ירושלמי שם פרק ז הלכה ה: רבי אומר: אומר אני - אלו נשבעין בפני אלו מפני הבושה. (34) ומפני בעל הבית אינם מתביישים, שהרי אינו יודע מי משקר ולפיכך אינם נשבעים בפניו. (35) ונקראת שבועת המשנה, מפני שחכמי המשנה תיקנוה. מן התורה שניהם נוטלים בלא שבועה, שאין נשבעים על טענת שמא (כמבואר בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א) - והרי בעל הבית טענתו שמא - אלא משום

(7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב ופרק ה מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול לשמור אותם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים, או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני שהמעות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם).

ב. הָיָה רָאוּבֵן חָיִב לְשְׁמַעוֹן מִנֶּה, וְאָמַר לְלוֹי: הוֹלֵךְ לְשְׁמַעוֹן מִנֶּה זֶה שֶׁאֵנִי חָיִב לוֹ, אִם פָּא לְחֹזֵר - אֵינוֹ חֹזֵר¹¹, וְהוּא חָיִב בְּאַחֲרִיתוֹ עַד שִׁנְיָע הַמִּנֶּה לְשְׁמַעוֹן. הַחֲזִיר לּוֹי אֶת הַמִּנֶּה לְרָאוּבֵן - שְׂגִינָה¹² חֲבִיבִין בְּאַחֲרִיתוֹ¹³ עַד שִׁנְיָע לְיָד שְׁמַעוֹן כָּל חוֹבוֹ.

(11) אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר זכה לו (בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ד כותב רבינו, שבמתנה הולך אינו כוכי והסכים לו הראב"ד). ואף על פי כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך, לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן ואין לו ממה לפרוע - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הרי"ף בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה).

ג. רָאוּבֵן¹⁴ שֶׁהָיָה חָיִב לְשְׁמַעוֹן מִנֶּה, וְאָמַר שְׁמַעוֹן לְרָאוּבֵן: מִנֶּה שִׁישׁ לִי בִּנְדָךְ תִּגְהוּ לְלוֹי, וְהִינוּ שְׁלִשְׁתָּן עוֹמְדִין¹⁵, וְקָבַל לּוֹי¹⁶, וְנִמְצָא רָאוּבֵן עֲנִי וְאֵין לוֹ מֶה שִׁיגָבֶה מִמֶּנּוּ - הָרִי לּוֹי חֹזֵר בְּחוֹב שֶׁל שְׁמַעוֹן¹⁷, שְׂגִיָּה¹⁸ הִטְעָהוּ. וְאִם יָדַע לּוֹי שֶׁהוּא עֲנִי אוֹ שֶׁהָיָה עֲשִׂיר בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְהָעֲנִי - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר, שֶׁהָרִי קָבַל. טָעַן לּוֹי שֶׁהָיָה רָאוּבֵן עֲנִי וְהִטְעָהוּ, וְשְׁמַעוֹן אוֹמֵר: עֲשִׂיר הָיָה וְהָעֲנִי - יִרְאֶה לִּי, שֶׁעַל שְׁמַעוֹן לְהִבְיֵא רָאִיָּה¹⁹ וְאַחֵר כֶּף וּפְטוּר²⁰ מִחוֹב לּוֹי; לֹא יִהְיֶה אֶלָּא שׁוֹבֵר²¹ בִּידוֹ, אוֹמְרִים לוֹ²²: קַיִם שׁוֹבֵרָךְ וְהִפְטֹר.

(14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. ביאור הרי"ף בבא מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה בנוכחות שלוששתם. בגמרא ובפוסקים: "במעמד שלוששתן". (16) הסכים לכן, ובזה קנה לוי החוב של ראובן ואינו יכול לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח). (17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה, שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון. (19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלוי מוציא שטר חוב על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול לטעון פרעתי ויהיה נאמן בשבועת היסת, ולפיכך נאמן גם לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראייה יישבע לוי וייטול

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ה' סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לוי⁵⁰ - וְשָׁבַע לְוִי לְשִׁמְעוֹן⁵¹, וְאַחֲרַי כִּי יִגְבֶּה רְאוּבֵן⁵².
הוֹדָה לוֹ שְׁפָרַע⁵³ - וְיִשְׁלַם לְוִי לְרְאוּבֵן⁵⁴. טָעַן לְוִי¹⁵
שֶׁלֹא מָכַר וְלֹא נָתַן שְׁטָר⁵⁵ זֶה - נִשְׁבַּע⁵⁶ הָסֵת¹⁶
וְנִפְטָר⁵⁷.¹⁸

46) וקנאו, כמבואר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא:
"וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה (בשטר אחר) קנה
שטר פלוני ... וימסור לו השטר (שטר החוב) ונמצא שנקנה
בכתיבה ומסירה" (מלשון רבינו שם, על פי בבא בתרא עז).
47) רבינו לשיטתו (בהלכות מכירה שם הלכה יד) שהשטר
נקנה אגב קרקע בכל מקום שהוא בלא כתיבה ומסירה.
48) "ואין צריך עדים לעניין קנייתו" (רבינו שם) אפילו אם
לוי (המלווה - המוכר) מכחישו (עיי' בית יוסף שם סימן
צה). 49) ואין לוי יכול לעכב, אבל שמעון יכול לטעון הבא
ראייה, שהמלווה שלי כתב ומסר לך ובית דין מקבל טענתו
ומחייבים את ראובן להביא ראייה, כמו שמבואר בדברי
רבינו (שם): "אבל צריך עדים לעניין תביעה, שהרי הנתבע
אומר מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך" (מגיד
משנה, ועיי' ראב"ד שם). 50) שלא פרעתי. 51) נתבאר
למעלה (פרק י"ד הלכה ב) שעל פי דרישת הלווה משביעים
את המלווה אף על פי שהשטר בידו. ואם לא רצה (לוי)
להישבע, אף על פי שלא הודה שנפרע, חייב לשלם ללוקח
(=לראובן, מגיד משנה בשם העיטור). 52) משמעון,
ואינו יכול לגבות מלוי, שהרי מכר לו שטר טוב שלא נפרע.
53) ונאמן הוא בכך, אפילו אם יש עדים על הקנייה, שהרי
אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים
לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב
(מגיד משנה). 54) כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו
כשקנאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף
וזו ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו
אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי
ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו
וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו
שנפרע אינו אלא מדין מינו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון
שאלו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר
בפרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי
משלם כל מה שבשטר (ועיי' ש"ך שם סימן סו סעיף קטן
לו). 55) והשטר נפרע (מגיד משנה). 56) לוי. 57) אם
אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה
(בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין
שלו לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון
מלוי (המלווה) צריך להביא ראייה ואם אינו מביא - נשבע
לוי היסת ונפטור כדן כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש
(מגיד משנה).

ח. שְׁטָר⁵⁸ שֶׁהָיָה בְּיַד שְׁלִישׁ, וְהוֹצִיאוֹ מִתַּחַת יָדוֹ¹⁹
בְּבֵית דִּין וְאָמַר⁵⁹: פְּרוּעַ הוּא - נֶאֱמָן, אָף עַל פִּי²⁰
שֶׁהִשְׁטָר מִקֵּים; שֶׁאֵלּוּ רָצָה, הִיָּה שׁוֹרְפוֹ אוֹ קוֹרְעוֹ.²¹
וְכֵן אִם מֵת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא פְּתָב⁶⁰ יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי²²
הַשְּׁלִישׁ שֶׁשְׁטָר זֶה הֵמָּנָה אֶצְלוֹ פְּרוּעַ הוּא - הָרִי זֶה²³
פְּרוּעַ, אָף עַל פִּי שְׁאִין עֲדִים עַל הַפְּתָב⁶¹. אֲכָל²⁴

הפסדו של בעל הבית המשלם פעמיים, אמרו חכמים:
שניהם נשבעים ונוטלים (מגיד משנה). 36) כעין שבועת
התורה (ירושלמי שבועות פרק ז הלכה ו: "כולהון כעין של
תורה ירדו להם"). 37) ויורשיו אינם יודעים אם נתן או
לא, נמצא שאין כאן טענת ברי אלא מצד בעל החוב.
38) כדן של תורה, כמבואר למעלה. 39) הרמב"ן והרמ"ה
חולקים על רבינו בדן מתו פועלים. ודעתם, שהחנווני צריך
להישבע. ומנמקים: הרי זה כאומר לחבירו מנה לי בידך
והלה אומר איני יודע, (החנווני טוען מנה לי בידך ובעל
הבית טוען: איני יודע, שהרי מתו הפועלים ולא אמרו
שלקחו ממך) שאינו נוטל אפילו בשבועה, אלא שחכמים
עשו תקנה לחנווני שייטול בשבועה ולפיכך לעולם אין
נוטלים בלי שבועה, אפילו כשבעל הבית אינו מפסיד כלום
(מגיד משנה). 40) ואינו מפסיד כלום, שהרי הוא מודה
שחייב לשלם פעם אחת ולא תיקנו שבועה זו אלא משום
הפסדו של בעל הבית (במגדל עזו מציין: "מתשובת גאון"
וראה מגיד משנה).

ו. הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: אִתָּה אֲמַרְתָּ לִתֵּן לְזֶה מָנָה, אוֹ צִוִּיתָ¹
וְאֲמַרְתָּ לִּי: אִם יָבוֹא פְּלוֹנִי תֵּן לוֹ, וּבִעַל הַבֵּית²
אוֹמֵר: לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ - הָרִי בִּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הָסֵת³
וְנִפְטָר, וְהַחֲנוּנִי עוֹשֶׂה דִין עִם זֶה⁴ שֶׁנֶּתַן לֹא⁴³. וְכֵן⁴
אִם אָמַר הַחֲנוּנִי לְבִעַל הַבֵּית הַמְּקִיפוֹ: כְּתוּב בְּפִנְקִסִּי⁵
שֵׁישׁ לִי אֶצְלוֹ מָנָה, וּבִעַל הַבֵּית אוֹמֵר: אִינִי יוֹדֵעַ⁶
- נִשְׁבַּע בִּעַל הַבֵּית הָסֵת⁴⁴ שֶׁאֵינִי יוֹדֵעַ וְנִפְטָר, כְּדִין⁷
כָּל טוֹעֵן עַל חֲבֵירוֹ לְכָל דָּבָר, וְאִין בְּזֶה תִּקְנַת⁸
חֲכָמִים⁴⁵.⁹

41) תקנת חכמים שחנווני נשבע ונוטל, תוקנה רק כשבעל
הבית מודה שציווה לחנווני ליתן לפועלים, אבל לא כשהוא
מכחיש את טענת החנווני בעיקר השליחות. והרי זה ככל
טוען על חבירו והלה כופר בכל, שנשבע היסת ונפטור
(שבועות מה:). 42) שלפי דבריו, נתן לו. בש"ך חושן
משפט סימן צא סעיף קטן כו מבואר, שאם הפועל מכחיש
ואומר: לא לקחתי כלום מן החנווני - בעל הבית פטור
אפילו משבועת היסת לדברי הכל, משום שאין כאן כפירת
ממון, שהרי החנווני אינו יכול להוציא ממנו ממון בלי
שבועה, אפילו אם היה מודה שציווה לתת (ראה סמ"ע
שם). 43) ואם הוא כופר, נשבע היסת ונפטור.
44) בשבועות מה. שנינו: "חנווני על פנקסו כיצר? לא
שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתיים זוז וכי",
כלומר, שבועה שתיקנו חכמים ביחסי חנווני עם בעל הבית
אינה ככגון שיאמר לו כתוב בפנקסי ובעל הבית אומר -
אינו יודע. 45) שיישבע החנווני וייטול, כי תקנה זו
נאמרה רק בדן שנתבאר למעלה הלכה ה, אבל בטענת איני
יודע נשבע בעל הבית היסת, כדן כופר בכל, ופטור.

ז. רְאוּבֵן שֶׁהוֹצִיֵא שְׁטָר חוֹב שֵׁישׁ לְלִוִי עַל שִׁמְעוֹן,¹⁰
וְטָעַן שֶׁלִּוִי נִתְּנוֹ לוֹ בְּכִתְיָבָה וּמִסִּירָה⁴⁶, וְאָבַד הַשְּׁטָר¹¹
שֶׁהִקְנָהוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁטָּעַן שֶׁהִקְנָהוּ לוֹ עַל גַּב הַקְּרָע¹²
- הָרִי זֶה גּוֹבֶה אוֹתוֹ⁴⁸ מִשִּׁמְעוֹן⁴⁹, הוֹאִיל וְיוֹצֵא¹³
מִתַּחַת יָדוֹ. טָעַן שִׁמְעוֹן שְׁפָרַע לְלִוִי, וְאָמַר: יִשְׁבַּע¹⁴

- 1 פְּתַבֵּץ שֶׁיֵּצֵא מִתַּחַת יָדֵי מַלְוֶה שֶׁשָּׁטֵר פְּלוֹנִי פְּרוּעַ, 2 אֶפְלוּ הִיָּה בְּכַתֵּב יָדֵי הַמַּלְוֶה - אֵינוֹ אֵלָא כְּמִשְׁחָק.⁶³
3 ט. הִיוּ עֲדִים עַל הַכֶּתֶב⁶⁴: אִם הָיוּ מְקִימִין - הָרִי 4 הַשָּׁטֵר פְּרוּעַ⁶⁵; וְאִם אֵין עָלָיו קִיּוֹם - וְשָׁאֲלוּ הָעֲדִים 5 הַחֲתוּמִין עַל זֶה הַשּׁוֹבֵר. אִם לֹא יָדְעוּ אוֹ שְׂאִין 6 הָעֲדִים מְצוּיִין, הוֹאִיל וּמִתַּחַת יָדֵי הַמַּלְוֶה אוֹ מִתַּחַת 7 יָדֵי יוֹרְשֵׁיו יָצָא - אֵין הַשּׁוֹבֵר כְּלוּם⁶⁶.

21 אֵינוֹ פְּרוּעַ. אָמַר לְחִבְרוֹ⁸⁴: שָׁטֵר לָךְ בְּיַד פְּרוּעַ - 22 הַגְּדוֹל פְּרוּעַ, וְהַקָּטָן אֵינוֹ פְּרוּעַ. חוֹב לָךְ בְּיָדִי⁸⁵ 23 פְּרוּעַ - כָּל שְׁטוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָלָיו כָּלֵן פְּרוּעִין.
24 (78) מִצְוָה בִּשְׁעַת מִיתָה. (79) כָּל לוֹוֶה הַטּוֹעֵן שֹׁטֵר שֶׁלִּי פְּרוּעַ נֶאֱמַר, מִפְּנֵי שֶׁכָּל שֹׁטֵר וְשֹׁטֵר הוּא סִפֵּק פְּרוּעַ (מִשְׁנָה בָּבָא בְּתָרָא קַעג.). (80) לַלוּוֶה אֶחָד. (81) בֵּין שְׁטוֹתָיו שֶׁל הַמִּצְוָה. (82) שֶׁל שְׁתֵּי הַלוֹוֹאוֹת עַל סְכוּמִים שׁוֹנִים וְאִם כֵּן שֹׁטֵר אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ פְּרוּעַ, שֶׁהָרִי רַק עַל שֹׁטֵר אֶחָד אָמַר שֶׁהוּא פְּרוּעַ. (83) הַלוּוֶה יִכּוֹל לִטְעוֹן שֶׁהַגְּדוֹל פְּרוּעַ, שֶׁהַמוֹצִיא מִחִבְרֹו עָלָיו הָרֵאִיָּה (מַגִּיד מִשְׁנָה). (84) שֶׁם בַּגְמָרָא וּמֵאוֹתוֹ הִטְעִם: שִׁיד בַּעַל הַשֹּׁטֵר עַל הַתַּחְתּוֹנָה. (85) נִוְסַח זֶה אֵינוֹ בְּרוּר, אֲפֶשֶׁר לִפְרֹשׁוֹ - שֹׁטֵר חוֹב אֶחָד מִן הַשְּׁטוֹת שֶׁלֶךְ הַנִּמְצָאִים בְּיָדֵי וּמִשְׁמַע גַּם הַחוֹב הַכוֹלֵל שְׁלוּוֹת מִמֶּנִּי, וְהוֹאִיל וְנִיתֵן לְהַתְּפַרֵּשׁ לְכָאן וּלְכָאן - יָד בַּעַל הַשֹּׁטֵר עַל הַתַּחְתּוֹנָה וְכוּלָם בַּחֲזָקָה פְּרוּעִים, וְאִם בֹּא הַלוּוֶה וְטַעַן שֶׁפָּרַע אֶת כּוֹלָם - נֶאֱמַר (מַגִּיד מִשְׁנָה בִּשְׁם הָר"י מִיגָאשׁ).

יום רביעי ו' סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׂבַעָה עָשָׂר

1 מִבְּאֵר דִּין הַבֹּא לִפְרַע מִן הַיּוֹרְשִׁים אוֹ יוֹרֵשׁ הַבֹּא לִפְרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ, וְשֶׁאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבֻעָה לְבָנָיו, וְדִין שְׁטוֹת שֶׁל יְתוּמִים עַל יְתוּמִים. שֶׁאֵין מַגְבִּים בָּהֶם וְאֵין קוֹרְעִים אוֹתָם, וְדִין נִשְׁבָּעִים שֶׁלֹּא פָקְדוּ אֲבִינֵי, וְדִין אוֹמֵר אָמַר לָנוּ אֲבֹא לֹא לוֹוִיתִי, וְדִין יוֹרֵשׁ שֶׁבֹא לִפְרַע בִּשְׁטֵר שִׁישׁ בּוֹ נֶאֱמָנוֹת, וְדִין יוֹרֵשׁ קָטָן שֶׁהִיָּה שֹׁטֵר חוֹב לְאֲבִיו וְיֵצֵא עָלָיו שׁוֹבֵר אַחֵר מִיתָת אֲבִיו, וְדִין מוֹצִיא שֹׁטֵר חוֹב כְּתוּב בְּכָבֵל שֶׁמַּגְבִּהוּ מִמַּעוֹת בְּכָל.

- א. מַלְוֶה שְׁמַת², וְכֹא הַיּוֹרֵשׁ לְתַבֵּעַ אֶת הַלֹּוֶה בְּשָׁטֵר 24 שְׁעָלָיו, וְאָמַר: פְּרַעְתִּי לְאֲבִיךָ, וְהַיּוֹרֵשׁ אוֹמֵר: אֵינִי 25 יוֹדֵעַ - אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְשָׁלֵם לוֹ⁴. אָמַר: וְשָׁבַע 26 לִי - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי⁵: שְׁלֹא פָקְדְנוּ 27 אֲבָא עַל יָדֵי אַחֵר וְשְׁלֹא אָמַר לָנוּ אֲבָא בְּפִיו וְשְׁלֹא 28 מְצִינֵנוּ⁷ בֵּין שְׁטוֹתָיו שֶׁל אֲבָא⁸ שֶׁשָּׁטֵר זֶה פְּרוּעַ⁹, 29 וְגוֹבָה. 30

2 (2) מִשְׁנָה, שְׁבֻעוֹת מֵה. וּגְמָרָא שֶׁם מַח. (3) הַדִּינִים אוֹמְרִים לַלוּוֶה. (4) לַיּוֹרֵשׁ, וְאֵין מִשְׁבָּעִים אוֹתוֹ. דִּין זֶה מְבוּאָר בַּגְמָרָא שֶׁם, שֶׁשָּׁאֲלוּ בַלְשׁוֹן תְּמִיחָה: אֲבוּהוֹן שְׁקִיל בְּלֹא שְׁבֻעָה, וְאִינְהוּ שְׁקִילִי בִּשְׁבֻעָה (אֲבִיהֶם הִיָּה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבֻעָה, וְהֵם (הַיְתוּמִים) נוֹטֵלִים רַק בִּשְׁבֻעָה)? נִתְבָּאָר לְמַעַלָּה פִּי"ד ה"ב שֶׁהַלוּוֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן לומר "שֹׁטֵר זֶה פְּרוּעַ", וְאֵין מִשְׁבָּעִים אֶת הַמַּלְוֶה אֵלָא כְּשֹׁדוֹרֵשׁ הַלוּוֶה מִעֲצָמוֹ שִׁישְׁבַּע. (5) שֶׁל מִצְוָה. מִכּוּן שֶׁאֲבִיו הִיָּה מַחוּיָב שְׁבֻעָה חֲמוּרָה כְּזוֹ כְּשֶׁהַלוּוֶה טוֹעֵן: יִשְׁבַּע לִי שֶׁלֹּא פְּרַעְתִּי - מַחוּיָבִים גַּם יוֹרְשֵׁיו בִּשְׁבֻעָה כְּזוֹ. (6) שֶׁלֹּא הוֹדִיעַ לָנוּ לִפְנֵי מוֹתוֹ. (7) מִצְאָנוּ. (8) כָּל כְּתָב שֶׁהוּא. (9) נִמְשָׁךְ לְכָל שְׁלוֹשׁ הַטְעָנוֹת לְמַעַלָּה: שֶׁלֹּא פָקְדְנוּ, שֶׁלֹּא אָמַר וְשֶׁלֹּא מִצְאָנוּ וְכוּ'. מִתְמַיְהָת הַגְמָרָא שֶׁם, לְמַדְנוּ רַק שֶׁלֹּא הוֹרַע כּוֹחַ

(58) סְנֵהדְרִין לֹא. (59) הַשְּׁלִישׁ. (60) שֶׁם עֲמוּד ב: בָּבָא מְצִיעָא כֹא. (61) הַמִּשְׁךְ הַבְּרִייתָא שֶׁם: "אֵין עָלָיו עֲדִים וְיֵצֵא מִתַּחַת יָדֵי שְׁלִישׁ כֹּשֶׁר" וּמִפְּרֹשׁ רַבִּינוּ שְׁמַת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא בֵּין שְׁטוֹתָיו כְּתָב שֶׁשֹּׁטֵר זֶה פְּרוּעַ וְאֵין עָלָיו עֲדִים (רֹאה לַחֵם מִשְׁנָה וּש"ך שֶׁם סִימָן נו סַעִיף קָטָן יב). וְהַטְעַם, שֶׁהָרִי הַמַּלְוֶה שֶׁמִּסֵּר שֹׁטֵר לְשְׁלִישׁ - הָאִמְנִי. (62) בְּכַתֵּב-יָד תִּמְנֵן מִתַּחֲלִילָה כֹאן הַלְכָה ט. (63) וּפְסוּל (בָּבָא מְצִיעָא כ:).

- ט. הִיוּ עֲדִים עַל הַכֶּתֶב⁶⁴: אִם הָיוּ מְקִימִין - הָרִי 3 הַשָּׁטֵר פְּרוּעַ⁶⁵; וְאִם אֵין עָלָיו קִיּוֹם - וְשָׁאֲלוּ הָעֲדִים 4 הַחֲתוּמִין עַל זֶה הַשּׁוֹבֵר. אִם לֹא יָדְעוּ אוֹ שְׂאִין 5 הָעֲדִים מְצוּיִין, הוֹאִיל וּמִתַּחַת יָדֵי הַמַּלְוֶה אוֹ מִתַּחַת 6 יָדֵי יוֹרְשֵׁיו יָצָא - אֵין הַשּׁוֹבֵר כְּלוּם⁶⁶. 7

(64) הַיּוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי הַמַּלְוֶה. (65) שֶׁאֵין בֵּית דִּין מְקִימִים חֲתִימַת עַדִי הַשּׁוֹבֵר, אֵלָא אִם בִּירוֹר שֶׁהַשֹּׁטֵר פְּרוּעַ (שֶׁם כֹא). (66) אֲנוֹ תוֹלִים שֶׁהַמַּלְוֶה הַכִּינוּ, שְׁמָא יִבְיָא הַלוּוֶה הַכֹּסֶף בְּעַרְבֵי שַׁבָּת וְלֹא יִסְפִּיק לְכַתּוּב שׁוֹבֵר וְיַעֲכֵב הַלוּוֶה אֶת הַפִּרְעוֹן (שֶׁם כ:).

- י. נִמְצָא⁶⁷ הַשָּׁטֵר⁶⁸ בֵּין שְׁטוֹת פְּרוּעִין⁶⁹ - הָרִי זֶה 8 פְּרוּעַ, וְאָף עַל פִּי שְׂאִין עֲדִים עַל הַכֶּתֶב הַנִּמְצָא. וְכֵן 9 אִם נִמְצָא כְּתוּב בְּגוֹפּוֹ שֶׁל שָׁטֵר, בֵּין מִפְּנִיּוֹ⁷⁰ בֵּין 10 מֵאַחֲרָיו⁷¹, וְאֶפְלוּ בְּמִקְצֵת⁷²: שָׁטֵר זֶה פְּרוּעַ, אוֹ 11 נִפְרַע מִמֶּנּוּ כֶּךָ וְכֶךָ - עוֹשִׁין עַל פִּי הַכֶּתֶב, וְאָף עַל 12 פִּי שְׂאִין עַל הַכֶּתֶב עֲדִים, וְאָף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא מִתַּחַת 13 יָדֵי הַמַּלְוֶה; שְׁאֲלוּ לֹא נִפְרַע - לֹא הִיָּה פוֹתֵב עַל 14 הַשָּׁטֵר⁷³. 15

(67) שֶׁם. (68) שֹׁטֵר חוֹב שֶׁהַשּׁוֹבֵר מִשְׁתִּיךְ אֵלָיו (רֹאה מַגִּיד מִשְׁנָה לְקַמֵּן פֶּרֶק י"ז הַלְכָה ב). (69) כְּגוֹן, שֶׁמִּקְוָמוֹ שֶׁל שֹׁטֵר הַחוֹב מְעַרְעֵר אֶת כּוֹחוֹ. (70) בֵּין הַשְּׁטוֹת. (71) בְּצִידוֹ הַחֲלָק, בֵּין כְּנֶגֶד הַכְּתָב בֵּין שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד. (72) בְּכַתֵּב יָד תִּמְנֵן: בְּקִצְתוֹ. וְכֵן הִגִּיהַ הַש"ך סִימָן סה, סַעִיף קָטָן עֲא. וּמִפְּרֹשׁ: בְּשׁוּלֵי הַשֹּׁטֵר אַחֵר חֲתִימַת הָעֲדִים (רֹאה סמ"ע שֶׁם סַעִיף קָטָן ע). (73) בְּרִייתָא שֶׁם: "סַמְפוֹן ... אוֹ שִׁיּוֹצֵא לְאַחֵר חֲתוּם שְׁטוֹת כֹּשֶׁר" וּבַגְמָרָא שֶׁם נִימְקוּ: "דֹּאֵי לֹא דְפְרִיעַ לֹא הוּוֹה מֵרַע לִיָּה לְשִׁטְרִיָּה" (אֲלֵמָלָא נִפְרַע לֹא הִיָּה הַמַּלְוֶה מְעַרְעֵר כּוֹחוֹ עַל יָדֵי כְּתִיבַת הַשּׁוֹבֵר עָלָיו).

- יא. הַמוֹצֵא⁷⁴ שָׁטֵר⁷⁵ בֵּין שְׁטוֹתָיו וְאֵין יוֹדֵעַ מַה 16 טִיבוֹ⁷⁶ - יִהְיֶה מְנַח⁷⁷ עַד שֶׁיִּבְאֹא אֵלָיָהוּ. 17

(74) מִשְׁנָה שֶׁם כ. (75) שֶׁאֵינוֹ שְׁלוֹ. (76) אִם הַלוּוֶה הִפְקִידוֹ אוֹ הַמַּלְוֶה. (77) אֲצִלוּ, וְלֹא יַחֲזִירוּ לֹא לְזוֹה וְלֹא לְזוֹה (רַש"י שֶׁם).

- יב. הָאוֹמֵר לְבָנָיו⁷⁸: שָׁטֵר בֵּין שְׁטוֹתֵי פְּרוּעַ וְאֵינִי 18 יוֹדֵעַ אֵיזֶה הוּא - שְׁטוֹתָיו כָּלֵן פְּרוּעִין⁷⁹. נִמְצָא 19 לְאַחֲד⁸⁰ שֶׁם⁸¹ שְׁנֵי שְׁטוֹת⁸² - הַגְּדוֹל פְּרוּעַ, וְהַקָּטָן 20

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ו' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היתומים שמת אביהן הלזה תחלה - אין קורעין
אותו ואין מגבין בו; אין גובין בו - שאין אדם
מוריש שבועה לבניו, כמו שבאנו, ואין קורעין
אותו - שמה לבוא דין שידון ויציא בו.

גמרא שם. (17) אפילו בשבועה, כרב ושמואל שם. וכן
גם דעת הרי"ף. (18) למעלה ה"ב. (19) כסף שאין
לגבותו בלי שבועה. (20) לאו דוקא בניו, והכוונה
ליורשיו. רבא שם מח: אומר: מה לי שלא פקדנו אבא, ומה
לי שלא פקדנו אחא. (21) אינם יודעים אם נפרע או לא.
(22) בגמרא שם חולק רבי אלעזר על רב ושמואל, ואומר:
יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין. ובמסקנא שם אמרו,
שלא נקבעה הלכה כמי, ולפיכך דיין שפסק כרב ושמואל -
דינו קיים. והפוסק כרבי אלעזר - דינו קיים. (23) מסקנתו
של רב פפא, שם.

ד. אפלו²⁴ היה שם ערב²⁵, ומת הלזה תחלה - לא
יפרעו יורשי המלוה מן הערב; שאם תאמר יפרעו
מן הערב²⁶, הרי הערב חוזר ונפרע מיוצאי לזה²⁷.

(24) שם. (25) ויורשי המלוה באים לגבות מן הערב.
(26) כרב הונא בר רב יהושע, שם. (27) נימוקו של רב
הונא. ב'טור' שם סעיף לב, מביא מחלוקת ראשונים מה
הדין כשהלווה לא השאיר נכסים, והיתומים אינם חייבים
לפרוע חובות אביהם, וממילא גם הערב ששילם את החוב
אינו יכול לגבות מהם כלום. ומבאר, שלדעת האומרים
שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (אע"פ שאינם
חייבים מן הדין) אינו גובה מן הערב, שהרי מצוה על
היתומים להחזיר לו, ולדעת האומרים שאפילו מצוה אין
כאן - גובה. ואם באו יורשי מלוה לגבות מלקוחות שקנו
שדה מהלווה - הכל מודים שגובים מהם כשלא הניח הלווה
נכסים אחרים, שאין לדמות לקוחות לערב, שערב עשה חסד
עם אביהם, ויש על בניו חובה מוסרית כלפיו. אבל לוקח -
טובת עצמו נגד עיניו, ואפשר שמרצון קיבל על עצמו את
הסיכון שמא יגבו ממנו יורשי מלוה את השדה לאחר זמן
(ראה רז"ה ורמב"ן ור"ן שם). ורבינו סתם ולא גילה דעתו
בזה.

ה. אין דנין²⁸ מדין זה²⁹ לכל הדומה לו³⁰. אלא הרי
הפוגם את שטרו³¹ ומת, אף על פי שאינו גובה³²
אלא בשבועה³³ - הרי בניו נשבעין שלא פקדנו אבא
ולא צנונו אבא ולא מצינו בין שטרותיו של אבא
שכל השטר הזה פרוע, וגובין את שאר השטר בין
מן הלזה בין מיוצאיו³⁴.

(28) שם. (29) שאין אדם מוריש שבועת יורשים לבניו.
(30) בגמרא שם אמרו: "הבו דלא לוסיף עלה" (שימו לב
שלא להוסיף על מה שאמרו רב ושמואל בפירוש).
(31) מלוה שהודה בבית-דין שנפרע חלק מהחוב הכתוב
בשטר. (32) המלוה עצמו. (33) כתובות פז: (34) רב
ושמואל אמרו מה שאמרו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומים
- לא יפרע אלא בשבועה, ואין ללמוד מזה לדין שבועת
פוגם את שטרו, ואף-על-פי שאחר-כך מת גם הלווה,

היורשים מכוח המוריש, אבל לא שמענו שיהא כוחם יפה
מכוחו, ולפיכך הם נשבעים בכל מקרה שמורישם היה
מחויב להשבע, אלא שתוכן שבועתם הוא אחר. ושבועה זו
נקראת בפי חכמים: שבועת יורשים. [במגיד-משנה (לקמן
ה"ב) מבאר, שכדי לפסול את השטר - צריך שני תנאים:
א. שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, ב. שנמצא בין
ניירותיו של המוריש כתב המאשר פרעון החוב. וכן משמע
מלשונו של רבינו (למעלה פ"ט ה"י) שכתב: "נמצא השטר
בין שטרות פרועים - הרי זה פרוע, אף-על-פי שאין עדים
על הכתב הנמצא (אישור פרעון)". יוצא ברור, שרק שני
הדברים - נמצא בין שטרות פרועים וגם שובר בידו מלוה
- פוסלים את השטר. וכן פסקו להלכה ה'טור' וה'שולחן
ערוך' חו"מ סי' קח, וראה ש"ך שם ס"ק יב].

ב. מת הלזה¹⁰ אחר שמת המלוה, ובא היורש
להפרע מן היורש - לא יפרע אלא בשבועה,
ואומרין¹¹ לו¹²: תחלה השבע שלא פקדנו אבא
ושלא אומר לנו אבא ולא מצינו בין שטרותיו של
אבא ששטר זה פרוע. ואפלו היה היורש קטן
המטל בעריסה בשמת מורישו¹³ - הרי זה נשבע
ונוטל¹⁴. ואם צוה המלוה¹⁵ בשעת מיתתו ששטר זה
אינו פרוע - יפרע היורש בלא שבועה אפלו מן
היורש.

(10) בגמרא שם. (11) בכת"י תימן: "ואומרין". פירוש,
הדיינים אומרים ליורשי המלוה. (12) אף-על-פי שיורשי
הלווה אינם דורשים. וזה הוא ההבדל בין לווה קיים ובין
מת הלווה. ב'טור' שם מוסיף עוד הבדל, שביורש מן היורש
צריך להישבע גם שהלווה לא פרע לו עצמו, וכשהלווה חי
פטור יורש המלוה משבועה זו, אם הלווה אינו טוען זאת.
ראה ב"ח שם. (13) במשנה שבידינו כתוב: "רבי יוחנן בן
ברוקא אומר: אפילו נולד הבן אחר מיתת האב, הרי זה
נשבע ונוטל". ומלשונו של רבינו שכתב: "ואפילו היה
היורש קטן", משמע שאינו פוסק כמותו בנוולד לאחר מיתת
האב. ונראה דעתו שנוטל בלא שבועה, ורק קטן בשעת
מיתת האב צריך להשבע. [הרי"ף והרא"ש גורסים
במשנתנו: העיד רבי יוחנן בן ברוקא וכו' וכן ב'ספר
התרומות' שער יד חלק ב. ונראה שנוסחת רבינו היא ככתוב
בספרים שבידינו, שהרי כלל בידינו שכל העיד - הלכה.
ראה מגיד-משנה]. (14) נשבע שלא מצא בין שטרותיו של
אבא ששטר זה פרוע, אבל שלא פקדנו ושלא אמר לי - אינו
נשבע, מפני שקטן אינו בר-צוואה ('טור' ושו"ע שם סעיף
ו). (15) דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו.

ג. מת הלזה תחלה¹⁶, ואחר כך מת המלוה - אין
יורשי מלוה נוטלין מיוצאי לזה כלום¹⁷; ששבועה
שמת הלזה נתחב המלוה להשבע ואחר כך יטל,
כמו שבאנו¹⁸, וכבר מת, ואין אדם מוריש
שבועה¹⁹ לבניו²⁰, שאינן יכולין להשבע שלא נפרע
אביהם כלום²¹. ואם עבר הדין והשביע יורשי
מלוה, וגבו את חובן - אין מוציאין מידם²².
לפיכך²³, שטר חוב של יתומים הבאים להפרע מן

(45 בבא-בבא ז: 46) כתב הטור (חו"מ סי' קח) בשם הר"י יוסף מיג"ש, שאפילו לא הגיע זמן הפרעון בחייו, ואפשר לומר שמפני כך לא מיהר הלווה להוציא את השובר - חוששים שמא הוא מזויף, שאם אינו מזויף היה לו לתבוע את המלוה לבית-דין ולדרוש קריעת השטר. והר"י מאיר הלוי אומר, שזה דוקא כשתבעו האב בבית-דין לפרוע ולא הוציא את השובר להוכיח שכבר פרע. [במגיד-משנה כאן מביא דעת רשב"א, שאפילו אם עדי השובר מעידים בפנינו שחתמו על השובר אין סומכים עליהם, מפני שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל-דין, וקטן דומה לשלא בפניו. ומרן הר"י קארו ב'בדק הבית' שלו שם שואל, הרי בית-דין מקיימים שטרות שלא בפני בעל-דין? והוא משיב, במקרה זה, שיש רגליים לרברר שהשובר מזויף - אין מקיימים שלא בפני בעל-דין. ראה משנה-למלך כאן].

ט. המוציא⁴⁷ שטר חוב על חבירו, והיה פתוב
בבבב⁴⁸ - מגבהו ממעות בבבב⁴⁹; היה פתוב בארץ
ישראל - מגבהו ממעות ארץ ישראל⁵⁰. מה שאין
בן בכתבה⁵¹. לא היה בשטר שם מקום, והוציא
בבבב - מגבהו ממעות בבבב; הוציא בארץ ישראל
- מגבהו ממעות ארץ ישראל. בא לגבות ממעות
המקום שיצא בו השטר⁵², וטען הלוה: שהמעות
שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע⁵³ -
ישבע המלוה ויטל⁵⁴. היה בו כסף סתם⁵⁵ - מה
שירצה לוה מגבהו⁵⁶. מפאן⁵⁷ אתה למד, ששטר
שאין בו שם מקום שנכתב בו - פשוט לכל דבר.
והוא הדין לשטר שאין בו זמן כלל⁵⁸ - שהוא פשוט,
אף על פי שעדות זו אי אתה יכול להזמה⁵⁹; שאין
מדקדקין בדיני ממונות בדיישה וחקירה⁶⁰, כמו
שיתבאר⁶¹, כדי שלא תנעל דלת בפני לוי⁶².
ולפיכך, שטרי חוב המאחרין⁶³ - פשרין, אף על פי
שאין אתה יכול להזמן, כמו שיתבאר במקומו⁶⁴.

(47 ברייתא, כתובות קי: 48) כותבים בשטרות שם המקום שבו נכתבו. (49 הדינים שבבבב משקלם יותר מדיני ארץ ישראל, ומתוך כך הם שוים יותר, לפי שערך המטבע נקבע לפי משקל הכסף או הזהב שבו. (50 צריך לשלם במטבע של המדינה שבה נשתבעד. (51 דיני כתובה, נתבאר בפט"ז מה' אישות ה"ו. (52 כדינו. (53 לויתי מטבע שמשקלו פחות ממטבע מקום זה. (54 ב'בית יוסף' שם סי' מב אות יט, מנמק: בסתם מתקבל על הדעת שלוח מטבע היוצאת במקום שנכתב השטר, ואם הלווה טוען שהוא חייב פחות מזה, הניס אותו כאילו אמר פרעתי את ההפרש. (55 ולא נקבע שם המטבע. (56 הפחות שבמטבעות כסף. (57 ממה שלמדנו כאן בדין שלא היה בשטר שם המקום. (58 שטר בלי תאריך. (59 "הזמה" פירושה: עדים מעידים על מה שנעשה בפניהם ביום מסוים ובמקום מסוים, ובאו עדים אחרים והעידו, שבאותו זמן היו עדים אלה אתם במקום אחר (מלשון הכתוב (דברים יט, יט): ועשיתם לו כאשר זמם). וכלל בידינו, שכל עדות שאין אתה יכול להזימה, כגון אם לא

יורשים באו להיפרע מיורשים. ואם מת הלווה לפני שמת המלוה - אין יורשי המלוה שפגם שטרו גובים מיורשי הלווה, שהרי המלוה נתחייב כבר בשבועת הבא להיפרע מיתומים, ושבועה זו אינו מוריש. מה שאין-כן כשמת המלוה קודם ולא חלה עליו כלל שבועה זו (כסף-משנה).

1 ו. יורש³⁵ שפא לגבות³⁶ מן היורש, ואמרו יורשי
2 לוה: אמר לנו אבא לא לויתי חוב זה - הרי יורשי
3 המלוה גובין שלא בשבועה³⁷; שפא האומר לא
4 לויתי - פאומר לא פרעתי³⁸ דמי. וכן מלוה שפא
5 להפרע מיורשי לוה, ואמרו: אמר לנו אבא לא
6 לויתי חוב זה - הרי זה גובהו בלא שבועה³⁹, אפלו
7 האמינו בשטר כל זמן שאמר⁴⁰ פרעתי; שפא האומר
8 לא לויתי - פאומר לא פרעתי⁴¹.

(35 כתובות פח. 36 מלוה בשטר. 37 שבועת היורשים, שנאמרה בהלכה ב. 38) שאם לא לוה, הרי לא פרע. וטענת לא לוה, אינה מחייבת שבועה (ראה הלכות טוען ונטען פ"ו ה"ג). 39) זה למד רבינו מחדין הקודם, שאם המלוה עצמו היה מחויב בשבועה - מחויבים גם יורשיו להישבע שבועת היורשים, כמו שנתבאר למעלה בהלכה א. 40) בכת"י תימן: שיאמר. 41) ומה בכך שהאמינו, הלא הוא עצמו אומר: לא פרעתי.

9 ז. יורש שפא⁴² להפרע מן הלוה בשטר שיש בו
10 נאמנות ללוה כל זמן שיאמר פרעתי - הרי הלוה
11 נשבע הסת⁴³ שפרע לשטר זה ונפטר, אף על פי
12 שלא כתב לו: והרי אתה נאמן על יורשי; שעקר
13 השטר על תנאי זה היתה⁴⁴. ואם התנה עליו שיהא
14 נאמן בלא שום שבועה - אינו נשבע אפלו ליורשי
15 מלוה.

(42 ר"ף בהלכותיו, כתובות סי' שמו. 43) למעלה (פט"ו ה"ו) נתבאר שבועה זו למה. (44) ברי"ף כתוב: "דשטר מיעקר עקיר (נעקר כוחו), דלא מצי למימר ליה אי פרעתן הוה לך למיקרע שטרא, אי נמי מיכתב תברא עילויה, משום דאמר ליה אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי (בעברית): פקע כוחו של השטר, שאין המלוה יכול לטעון: אילמלי פרעת לי, היית צריך לקרוע את השטר או לדרוש שאכתוב לך שובר (ולמה אינו יכול לטעון כך?), משום שהלווה יטען: הסתמכתי על הנאמנות הכתובה (בשטר), הלכך לא-שנא גבי ידיה, לא-שנא גבי ירתיה, כי אמרה פרעתיה נאמן (לפיכך אין הבדל בין לגבי הלווה עצמו בין לגבי יורשו - נאמן לומר פרעתי)". ומתקבל על הדעת שגם רבינו התכוון לנימוק זה שבמקור ההלכה, וכאן שיבשו המעתיקים. ונראה שהנוסחה הנכונה כאן צ"ל: שעקר (בלי "יוד" ע' קמוצה), וכן הוא בדפוס רומא ר"מ) על-ידי תנאי זה.

16 ח. יורש קטן⁴⁵ שהיה שטר חוב לאביו, ויצא עליו
17 שובר אחר מיתת אביו - אין קורעין את השטר ואין
18 מגבין בו עד שיגדלו היתומים; שפא שובר זה
19 מזנה הוא, ולפיכך לא הוציא הלוה פחיי אביו⁴⁶.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי ז' סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שנמכרו או ניתנו לאחרים). משנה מפורשת היא (גיטין מח: :) אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין]. (10) למד זה ממה שאמרו בגמרא (בבא-בתרא מד:) "דילמא דאקני אמר ליה (שמא אמר לו מה שאקנה יהיה גם כן משועבד לך)", מכאן שאם לא אמר לו כך בפירוש - אין השעבוד חל עליהם. וכן כתב רבו הר"י מיגש בבבא-בתרא קנו: (ראה לקמן פכ"ג ה"ב, ובמגיד-משנה שם). (11) מיד הלכות, אבל מן הלווה עצמו גובה גם נכסים שקנה אחר ההלוואה. דייק רבינו, וכתב "טורפן", ולא כתב "גובה מהן", בהתאם להגדרתו למעלה: "זה הנקרא טורף". (12) מסקנת הגמרא שם.

מסרו העדים את המקום והזמן - אינה עדות. (60) אין בית-דין חוקרים את העדים על כל פרטי עדותם, ואין מדקדקים בתאריכים אלא בעובדא שהם מעידים עליה. (61) בהלכות עדות פ"ג ה"א. (62) אם יכבידו על המלוים גביית החוב על ידי דרישה וחקירה מדוקדקת של העדים - יימנעו מלהלוות. (63) רשום בהם תאריך מאוחר מיום כתיבת השטר. (64) לקמן פכ"ג ה"א.

יום חמישי ז' סיון ה'תשע"ז

פרק שמונה עשר¹

1) מבאר שכל נכסי הלווה אחראים למלווה, ודין משעבד נכסים מקרקעי ומטלטלין "דקנה ודאינני", ודין עושה שדהו ועבדו אפותקי ומכרו או שחררו, ודין הקדש שמפקיע מידי שעבוד, ודין טורף מן הלקוחות שהלוקח יכול לסלקו בכסף, ודין היו ללווה שתי שדות ומכר אחת ואחר-כך מכר השנייה (בגמרא: "תרי אפדני"), ודין המניח שדה שערכה פחות מהמלווה וגבה אותה המלווה וסילקוהו היתומים בכסף.

ב. אין כָּל הַדְּבָרִים אֲמֹרִין אֵלָא בְּקֶרְקַע; אַבְל
הַמִּשְׁטָּלְטִין - אין עֲלֵיהֶן אַחֲרִיּוֹת¹³. אַפְלוּ מִשְׁטָּלְטִין
שֶׁהָיוּ לוֹ בַּעַת שְׁלוֹה שְׁמַכְרָן לְשַׁעֲתוֹ - אין בַּעַל חוֹב
טוֹרָף אוֹתוֹ. הַקְנָה לְבַעַל חוֹבוֹ כָּל הַמִּשְׁטָּלְטִין עַל גַּב
קֶרְקַע שֵׁישׁ לוֹ לְהִיּוֹתוֹ נִפְרַע מִן הַכֹּל¹⁴ - הָרִי זֶה
טוֹרָף¹⁵ מֵאוֹתָן הַמִּשְׁטָּלְטִין. וְהוּא¹⁶ שֵׁיכְתָב לוֹ בְּשֹׁטֶר
חוֹבוֹ: שֶׁהִקְנִיתִי לָהּ מִשְׁטָּלְטִין שֵׁישׁ לִי עַל גַּב
הַקֶּרְקַע שֵׁישׁ לִי שְׁלֵא כְּאַסְמַכְתָּא¹⁷ וְשְׁלֵא כְּטַפְסִי
הַשְּׁטָרוֹת¹⁸. וְכֵן אִם כָּתַב: שְׁכָל נְכָסִים שְׁאֵנִי עֲתִיד
לִקְנוֹת, בֵּין קֶרְקַעוֹת בֵּין מִשְׁטָּלְטִין¹⁹, הָרִי הֵן
מִשְׁעַבְדִּים לָהּ לְהַפְרַע מֵהֶן, וְהַמִּשְׁטָּלְטִין קִנְיִין לָהּ
עַל גַּב הַקֶּרְקַעוֹת לְהַפְרַע מֵהֶן שְׁלֵא כְּאַסְמַכְתָּא וְשְׁלֵא
כְּטַפְסִי הַשְּׁטָרוֹת - הָרִי זֶה טוֹרָף אֶף מִן הַמִּשְׁטָּלְטִין
שֶׁקְנָה הַלֵּוָה לְאַחֵר שְׁלוֹה; שְׁכָל תְּנֵאִי שְׁבָמֹון -
קִים.

א. הַמְלִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ סָתֵם - הָרִי כָּל נִכְסֵי¹ אֶחָרָאִין
וְעֲרֵבָאִין³ לְחֹב זֶה. לְפִיכָךְ⁴, כְּשֶׁכָּבֹד לְגָבוֹת - תּוֹבֵעַ
אֶת בָּעַל חֻבּוֹ תַחֲלֶה⁵. אִם מֵצֵא עֲמּוֹ נִכְסִים, בֵּין
מִטְּלָטְלִין בֵּין קִרְקָעוֹת - גּוֹבֶה מֵהֶן בְּרָצוֹן הַלּוּהָ⁶.
וְאִם לֹא נִתֵּן הַלּוּהָ מִדַּעְתּוֹ - מְגַבִּין אוֹתוֹ בֵּית דִּין.
לֹא הִסְפִּיק לוֹ כָּל הַנִּמְצֵא כִּנְגַד שְׁטֵר חוֹבוֹ⁷ - הָרִי
זֶה גּוֹבֶה מִכָּל הַקִּרְקָעוֹת שֶׁהָיוּ לָלוּהָ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָן
עָתָה מְכוּרִין לְאַחֲרִים⁸ אוֹ נִתְּנוּנִים בְּמַתָּנָה⁹. הוֹאִיל
וּמִכָּר הַלּוּהָ אוֹ נִתֵּן אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד בְּחֹב זֶה, הָרִי
זֶה מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת אוֹ מִיַּד בָּעָלֵי הַמַּתָּנוֹת.
וְזֶהוּ הַנִּקְרָא טוֹרֶף. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּקִרְקָעוֹת
שֶׁהָיוּ לוֹ בַּעַת שְׁלוֹהָ; אֲבָל נִכְסִים הֶבְאִין לוֹ לְאַחֵר
שְׁלוֹהָ - לֹא נִשְׁתַּעֲבְדוּ לְבָעַל חוֹב¹⁰ וְאִינוֹ טוֹרְפִין¹¹.
וְאִם הִתְּנָה עָלָיו: שְׁכָּל נִכְסִים שִׁיקָנָה יִהְיוּ מִשְׁעַבְדִּין
לְהַפְרַע מֵהֶן, וְקָנָה אַחֵר שְׁלוֹהָ, וּמִכָּר אוֹ נִתֵּן - הָרִי
בָּעַל חוֹב טוֹרֶף מֵהֶן¹².

(13) משום כך אין גוברים מהם משעה שיצאו מרשותו של לווה (שם מד:): מטלטלי לבעל-חוב - לא משתעבדי. (14) בין מן הקרקע ובין מן המטלטלין. (15) מן הלקוחות. נתבאר בהלכה הקודמת, שהמונח "טורף" משמעותו מן הלקוחות. (16) בתנאי (מאמר רב חסדא, שם). (17) הבטחה מופרזת שאדם נותן לחבירו כדי לחזק איזו שהיא התחייבות, מתוך שלבו סמוך ובטוח שלא יגיע המקרה המחייבו לקיים ההבטחה. ואמרו (בבבא-בבא קסא.): "אסמכתא לא קניא", ואינו מחויב לקיים הבטחה כזו. (18) סופרי שטרות רגילים היו להכין להם טפסים ולהשאיר מקום פנוי לשמות המלוה, הלווה, הסכום והזמן, ונהגו לכתוב בטפסים גם הקנאת מטלטלין אגב קרקע, ולפעמים שוכחים ואינם מוחקים את הפיסקא הזאת, אע"פ שלא התנו כן בפירוש, ולפיכך צריכים להוסיף פיסקא אחרונה זו. [הרשב"ם בבא-בבא קסא שם מפרש "טופסי דשטרי" "היינו שטר עשוי להעתיק ממנו שטרות", אולם רבינו בגיטין כו פירש כדרינן]. (19) בהלכה הקודמת נתבאר, שאם התנה לשעבד גם הקרקעות שיקנה - חל השעבוד. וכאן מרחיב רבינו דין זה גם על מטלטלין אגב קרקע. ובמגיד-משנה מוסיף, שאפילו מכר הקרקע שאגבו שעבד את מטלטליו ואחר-כך קנה מטלטלין - חל עליהם השעבוד, משום שהשעבוד חל בשעה שהקרקע היה בידו.

(2) בין מטלטלין ובין קרקעות. (3) השעבוד לשלם את החוב, מוטל לא רק על גופו של הלווה אלא גם על הנכסים עצמם. (4) מפני ששעבודם של הנכסים הוא מדין ערב (כסף-משנה). (5) כדין אדם ערב, שצריך לתבוע את הלווה תחילה. (6) אבל אינו רשאי לגבות ממנו בדרך כפייה שלא בבית-דין. (7) בדין הקודם, המדובר בין במלוה בשטר ובין במלוה על-פה, ומכאן ואילך במלוה בשטר בלבד. (8) הקונה קרקע - צריך להזהר ולדעת אם אינו משועבד לאחרים. (9) ואפילו לא כתב בשטר, שרקעותיו אחראים לפרעון החוב. כרבנן בבבא-מציעא יד. שאמרו: אחריות (שאינה כתובה בשטר) טעות-סופר, ופירש"י שם: הסופר טעה ושכח לכתובה. [דייק רבינו, וכתב: "לא הספיק לו וכו'"] ללמדך, שאם יש ביד הלוה נכסים שהם ברשותו (בלשון המשנה: בני חורין) אין גובים מן המשועבדים

ג. עֲשֵׂה²⁰ שְׂדֵהוּ אֲפֹתֶיךָ²¹ לְבַעַל חֹבּוֹ אוֹ לְאִשָּׁה³²

13 גובה ממנו, מפני שיש לו קול³⁶. עשה שור³⁷
14 אפותיקי ומכרו - אין בעל חוב גובה ממנו, וכן
15 שאר המטלטלין, מפני שאין להן קול.

(35 בבא בתרא מד: 36) כשאדם עושה עבדו אפותיקי, יש לזה פרסום והיה ללוקח להזהר, וכשלא נזהר - גרם הפסד לעצמו. במגיד-משנה מבאר, שבאפותיקי סתם, גובה רק במקרה שאין נכסים בני חורין. ובאפותיקי מפורש (ראה ה"ג) גובה אפילו יש נכסים כאלה כדין שדה אפותיקי. [הרא"ש בתשובותיו כלל יז מפרש, שהעבד עצמו מספר לכל אדם, שרבו עשהו אפותיקי, ומשום כך יש לדבר קול, והלוקח צריך להזהר. ומדבריו למד ה'בית חדש' בחושן משפט סי' קיז שני דינים: א. כשלא עשהו רבו אפותיקי ומכרו - אין בעל-חוב טורפו אף-על-פי שבכל מקום עבד דינו כקרקע, שהרי אין פרסום לשעבוד זה; ב. כשעשהו אפותיקי טורף אפילו במלוה על-פה, משום שלענין גביה ממשועבדים מכריע הפרסום, וכאן יש פרסום. ולא כמגיד-משנה, שפסק כאן שהדברים במלוה בשטר, ורק עשיית האפותיקי אינה צריכה שטר]. (37) שם.

16 ו. עבד³⁸ שעשהו רבו אפותיקי ונשחררו, אף על פי
17 שכתב לו: לא יהיה לך פרעון אלא מזה³⁹ - יצא
18 לחרות. וכן אם הקדישו⁴⁰. שהחמין⁴¹ והשחרור
19 וההקדש מפקיעין מיד שעבוד⁴². והרי בעל חוב
20 גובה חובו מן הלוה⁴³, וכתב עליו שטר בחובו⁴⁴,
21 וטורף⁴⁵ מזמן זה השטר⁴⁶. ולמה הוא חייב לשלם?
22 מפני שגורם לאבד ממון חברו, וכל הגורם להזיק
23 - משלם, כמו שפארנו במקומו⁴⁷. וכופין⁴⁸ את רבו
24 השני⁴⁹ לשחררו⁵⁰, מפני תקון העולם; שלא
25 ימצאנו⁵¹ בשוק ויאמר לו: עבדי אתה⁵².

(38) משנה וגמרא גיטין מ:מא. (39) ודומה לגבוי.
(40) דעת רבינו - שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד (ראה הלכה הבאה). (41) ישראל ששעבד חמצו לנכרי בחובו, ועבר עליו הפסח - נאסר בהנאה חמצו של ישראל.
(42) מימרא של רבא שם, ונכפלה כמה פעמים בגמרא ככלל מקובל על הכל. (43) שויו של העבד. (44) הלוה מחויב לתת למלוה שטר על החוב החדש של תשלום נזק.
(45) המלוה טורף מהלקוחות. (46) ואינו טורף הנכסים שנמכרו לפני זמנו של השטר החדש, משום שהחוב הראשון כבר נפרע על-ידי שחרור העבד ('טור' חו"מ סי' קיז).
(47) בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הי"ג. (48) שם.
(49) המלוה. (50) אף-על-פי שכבר יצא לחירות על-ידי שחרור רבו הראשון. (51) רבו השני. (52) מכוח האפותיקי.

26 ז. המקדיש נכסיו⁵³ - אין בעל חוב יכול לטרוף מן
27 ההקדש, שההקדש מפקיע השעבוד⁵⁴. וכשפודין
28 הקרקע מיד ההקדש, או מדין פמה אדם רוצה לתן
29 בשדה זו על מנת שיתן לבעל חוב את חובו ולאשה
30 כתבתה⁵⁵. לפיכך, לכשתפדה ותצא לחלין בידי

1 בכתבתה, והוא²² שכתב לה: מכאן תגבו, ושטפו
2 נהר²³ - הרי זה גובה משאר נכסים וטורף אותן.
3 ואם התנה עמו²⁴: שלא יהיה לו פרעון אלא מזו -
4 אינו גובה משאר נכסים²⁵. וכן אם לזה ממנו
5 ופרש²⁶ שאין לו אחריות עליו - הרי זה אינו גובה
6 מן המשעבדי²⁷ לעולם.

(20) גיטין מא. (21) רש"י בבבא-קמא נא: מפרש שזו מילה מורכבת משלוש מילים: אפה תהא קאי ("על זו תהא עומד"). כלומר, בשדה זו תגבה. [בפירוש המשניות לרבינו כתוב שהיא מורכבת מן המלים "פה תקנה", ונראה שטעה המעתיק או המתרגם, כי מה ענין קנין לכאן?].
(22) "אפותיקי" האמור כאן - משמעותו. (23) ואינו ראוי לזריעה, וירד מחירו. (24) שם. (25) שכל תנאי שבממון - קיים. (26) כתב בפירוש בשטר. (27) מה שאמרנו "אחריות טעות סופר", היינו כשלא כתב בשטר "כל נסכי אחראין", אבל כשכתב בפירוש "בלי אחריות" - תנאו קיים.

7 ד. עשה שדה²⁸ אפותיקי²⁹ לבעל חובו או לאשה
8 בכתבתה, ומכרה - הרי זו מכורה³⁰; וכשיבוא בעל
9 חוב לגבות, אם לא ימצא נכסים בגי חורין - יטרוף
10 אותה³¹. במה דברים אמורים? בשמכר לשעתה³²;
11 אבל מכרה ממכר עולם³³ - אינה מכורה³⁴.

(28) בבלי גיטין מא. וירושלמי יבמות פ"ז ה"א.
(29) אפותיקי סתם, היינו "מכאן תגבו" (ראה ההלכה הקודמת). (30) המכר קיים, והשעבוד האפותיקאי רובץ עליה. לקמן מבואר, במה יפה כוחו של שעבוד זה מסתם שעבוד. (31) אף-על-פי שישנם נכסים שמכר אחר מכירת שדה זו. כשלא עשה אפותיקי ומכר כל נכסיו - המלוה גובה הנכסים שנמכרו באחרונה, שהרי הלקוחות הקודמים אמורים לו: השארנו בשבילך נכסים בני חורין לגבות מהם, אבל שדה אפותיקי טורף אותה מן הלקוחות כשלא מצא בני חורין, ואף-על-פי שנמכרה ראשונה (ר"ן גיטין שם, ומגיד-משנה כאן). (32) הודיע ללוקח שהשדה היא אפותיקי, וכשימכור כל שדותיו יגבה אותה המלוה. (33) ככל מכר סתם, ולא העיר תשומת לב הלוקח לאפשרות שתילקח ממנו כשיגיע זמן פרעון החוב או הכתובה. (34) המכר בטל לגמרי, שאלמלי ידע הלוקח שהשדה אפותיקי - לא היה קונה אותה (ר"ן שם, ומגיד-משנה). [מקור דין זה בירושלמי יבמות פ"ז ה"א, מובא ברי"ף כאן: "העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה או לבעל-חוב בחובו ומכרה - מכורה, והלוקח יחוש לעצמו וכו' הוי כשמכרו לשעה אנן קיימין (אנו עומדין), אבל אם לא מכרן לשעה - דברי הכול אינן מכורין". ודעת רבינא שבריייתא זו עוסקת באפותיקי סתם, ופירושה כאמור למעלה. ומה שאמרו "והלוקח יחוש לעצמו" הכוונה, שהלוקח צריך לשים לב לאפשרות שהמלוה בעל האפותיקי יטרוף אותה. במגיד-משנה מעיר שפירושו של רבינו דחוק קצת, אבל הוא מיישב את כל התמיהות שבסוגיא זו (ראה ראב"ד כאן, וספר הזכות לרמב"ן גיטין שם)].

12 ה. עשה עבד³⁵ אפותיקי ומכרו - הרי בעל חוב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ח' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במפורש אינו יכול לסלקו בדמים. (68) השאיר בידו את השדה שטרף כתשלום מלא לכל החוב. (69) שמעון - המלוה. (70) כשלו בא ותובע מראובן המוכר, דמי השדה שטרף בעל-חובו. (71) כמחירה ששילם לראובן. כרב עזירא, שם.

י. ¹⁷ מֵת רְאוּבֵן⁷², וְהָיִיתָ שָׂדֶה אֶחָת שָׁנָה מֵאָה, וְכֹא שִׁמְעוֹן⁷³ וְטָרְפָה, וְנָתַנּוּ לוֹ הִיתוּמִים מֵאָה מִן הַמִּטְלָטְלִין שֶׁהָיִיתָ אֲבִיהֶן וְסִלְקָהוּ⁷⁴ - הָרִי זֶה חוֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ בְּשָׂאָר חוֹבוֹ⁷⁵; שִׁמְעָה שֶׁנָּתַנּוּ לוֹ - מִצָּה עֲשׂוֹנָה⁷⁶, שִׁמְעָה עַל הִיתוּמִים לְפָרַע חוֹבוֹת אֲבִיהֶם⁷⁷. וְאִם אָמְרוּ לוֹ⁷⁸: אֵלֹה בְּמֵאָה דָּמֵי הַשָּׂדֶה שֶׁטָּרַפְתָּ - אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר וְלִטְרוֹף אוֹתָהּ⁷⁹ פָּעַם אַחֶרֶת בְּשָׂאָר חוֹבוֹ.

(72) שם. (73) שהיה נושה בראובן מאתים. (74) ולקחו חזרה את השדה. (75) ואין היתומים יכולים לטעון: לא היינו מחויבים לשלם לך מן המטלטלין שהניח אבא (כאמור למעלה פי"א ה"ח), והיה לך שעבוד רק על השדה שמחירה מאה, ואם-כן סילקנו כל שעבודך. (76) המלוה יכול לטעון: המאה שלמתם כדי לקיים מצוה, ולא לסילוק השעבוד שיש לי על הקרקע. (77) רבינו (שם ה"ח) פסק, שמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם מהמטלטלין שירשו ממנו, אבל משלהם אפילו מצוה אין כאן, ומשום כך דייק וכתב כאן: "מן המטלטלין שהניח אביהם". (בגמרא שם נאמר סתם: אוזל יתמי יהבי ליה וכו'). (78) מסקנת הגמרא שם. (79) שהרי זה כאילו קנו מהמלוה את השדה, ושילמו במטלטלין שלא היו משועבדים לו. ויצא מזה שגם בעל-חוב מאוחר, אינו טורף אותה שדה (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א).

יום שישי ח' סיון ה'תשע"ז

פרק תשעה עשר

1) מבאר שבעל חוב גובה מן הבינונית, ושואין נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו הם זיבורית, ודין ניזקין וכתובת אשה ממה הם גובים, ודין מוכר נכסיו לאחרים שנכנסים במקום הבעלים, ודין מכר עידית ושייר בינונית, ודין כותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עימך, ודין אשה בכתובתה, ודין לוקח שמכר ללוקח והמלוה כתב לראשון דין ודברים אין לי בנכסך.

א. כְּשִׁיזְרִידִין² בֵּית דִּין לְנִכְסֵי הַלֹּהֶה לְגִבּוֹת מֶהֱן - לֹא יִגְבּוּ לְבַעַל חוֹב אֶלָּא מִן הַבִּינוּנִית³ שֶׁבְּקִרְקָעוֹתָיו⁴. וְדִין תּוֹרָה⁵, שִׁיגְבָה בַּעַל חוֹב מִן הַזִּיבוּרִית; שְׁנָאֲמַר: בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אִתָּה נִשָּׂה בּוֹ יוֹצִיא וְגו' - מֶה דָּרְכוּ שֶׁל אָדָם לְהוֹצִיא? פָּחוֹת שֶׁבְּכִלּוֹ. אֲבָל תִּקְנוּ חֲכָמִים בְּבִינוּנִית, כְּדִי שֶׁלֹּא תִנָּעַל דָּלָת בְּכַף לִזְיוֹן⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֹא לְפָרַע מִן הַלֹּהֶה עֲצָמוֹ; אֲבָל הֵבֵא לְפָרַע מִן הַיִּזְרִישׁוֹן, בֵּין קִטְנִים בֵּין גְּדוּלִים - לֹא יִפְרַע אֶלָּא מִן הַזִּיבוּרִית⁷.

1 הַלֹּקֶחַ - יָבֹא בַּעַל חוֹב וְיִטְרֹף אוֹתָהּ, אוֹ הָאִשָּׁה בְּכֶתֶבֶתָּהּ, כִּמּוֹ שְׂבִאֲרָנוּ בְּעִרְכִּין⁵⁶.

(53) משנה, ערכין כג': (54) אפילו נכסים שלא חלה עליהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים (קדושת הגוף חלה על דברים הקרבים על המזבח. וקדושת דמים פירושה, דברים שהם ממונו של הקדש, והם עצמם אינם קרבים) מפקיעים השעבוד. [בפ"ז מהלכות ערכין ה"ד-טז מבאר רבינו דין זה באריכות, וראה פירוש "רמב"ם לעם" שם]. (55) בהלכות ערכין (שם) מבאר רבינו שהשעבוד נפקע רק לגבי הקדש בלבד אבל תלוי ועומד על הנכס, וכשיצא מרשות הקדש על-ידי פדיון - חוזר השעבוד למקומו, והמלוה או האשה יגבוהו, ולפיכך הבא לפדות את הנכס לא יסכים לשלם כל שויו אלא מה שהוא רוצה להוסיף על דמי החוב או הכתובה, ואת הסכום המועט הזה הוא נותן להקדש ופודה בו ומשלם את החוב או הכתובה. (56) שם. [רש"י בפירושו למשנה שם כותב, שקדושת דמים אינה מוציאה מידי שעבוד מפני שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומן הדין המלוה והאשה טורפים מידי הקדש, אלא חכמים גזרו שיפדו בסכום מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלי פדיון (כרבי אבהו שם). וכן גם דעת הראב"ד בהשגותיו (שם ה"ד) ורוב המפרשים. וסמוכין לשיטת רבינו, אנו מוצאים בירושלמי כתובות פ"ח ה"י: רבי אבהו בשם רבי יוחנן - מועלין מעילה גמורה (בנכסים המושועבדים שהקדישם הלווה). ראה כסף-משנה ורדב"ז בה' ערכין שם, ומשנה-למלך כאן].

3 ח. בַּעַל חוֹב⁵⁷ שֶׁבֹא לְטָרֵף⁵⁸, אִם יֵשׁ מַעוֹת לַלֹּקֶחַ - יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ וְלָתֵן לוֹ דָּמֵי מֶה שֶׁהוּא טוֹרֵף⁵⁹, וְחוֹזֵר הַלֹּקֶחַ וְתוֹבֵעַ לְמוֹכְרוֹ⁶⁰. וְאִם עָשָׂה אוֹתוֹ אַפּוֹתִיקִי - אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ בְּדָמִים⁶¹.

(57) כתובות צא: (58) מן הלוקח. (59) הסכום שהוא בא לגבות משדה זו. (60) מן הלווה שמוכר לו שדה זו. כרבא, שם. (61) בבא-מציעא טז: המדובר באפותיקי מפורש, כשאמר לו: "לא יהיה לך פרעון אלא מזה", אבל באפותיקי סתם - יכול לסלקו (גמרא שם).

7 ט. רְאוּבֵן⁶² שֶׁהָיָה חַיֵּב לְשִׁמְעוֹן מֵאֲתִים, וְהָיָה לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, וּמָכַר אֶחָת מֵהֶן לְלִוי בְּמִנְהָ, וְחָזַר וּמָכַר לוֹ הַשְּׁנִיָּה בְּמִנְהָ, וְכֹא שִׁמְעוֹן וְטָרֵף אֶחָת בְּמִנְהָ, וְחָזַר לְטָרֵף הַשְּׁנִיָּה בְּמִנְהָ הַנֶּשְׁאָר לֹא⁶³, וְהִכִּיא לוֹ⁶⁴ מֵאֲתִים וְאָמַר לוֹ: אִם תִּרְצֶה לְהִיּוֹת הַשָּׂדֶה שֶׁטָּרַפְתָּ שׁוּמָה לָךְ בְּכָל הַמֵּאֲתִים שֶׁיֵּשׁ לָךְ⁶⁵, הָרִי מוּטָב; וְאִם לֹא, הִילָךְ מֵאֲתִים שֶׁל חוֹבְךָ וְהִסְתַּלַּק⁶⁶ - הַדִּין עִם לִי⁶⁷. רָצָה שִׁמְעוֹן וְעָמַד בָּהּ⁶⁸, אָף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלָהּ⁶⁹ בְּמֵאֲתִים - אֵין לִי חוֹזֵר וְתוֹבֵעַ⁷⁰ רְאוּבֵן אֶלָּא בְּמִנְהָ⁷¹.

(62) כתובות שם, מעשה שהיה. (63) מותר החוב. (64) לוי - קונה השדות, הביא לשמעון - המלוה. (65) המגיע לך מראובן. (66) וחזר לי את השדה שכבר טרפת. (67) כרבא, שם. המדובר באפותיקי סתם, שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

13 שְׁמַעוֹן בִּינוּנִית כְּמוֹ הַבִּינוּנִית שֶׁלִּקְחָהּ¹⁹ - אֵינוֹ טוֹרָף
14 מְלוֹי; שֶׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: הַנְּחִיתִי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת
15 מְמֻנָּה.

(16) מימרא של רבה כתובות צב. (בבבא קמא ח. נאמר דין זה בשם רבא). (17) כדי להקל את ההבנה רצוי לבאר מתחילה את כל פרטי הדין ולפרש אחר כך כל פיסקא ופיסקא בפני עצמה. ובכן: ראובן לוה כסף מיהודה בשטר ונשתעבדו כל נכסיו ואחר כך מכר כל שדותיו לשמעון והיו ביניהן עידית, בינונית וזיבורית, הלך שמעון ומכר ללוי את כל הבינונית - הרשות ביד יהודה (בעל החוב) לגבות הבינונית מיד לוי או את הזיבורית שנשארו ביד שמעון (ואם נשארו ביד שמעון מאותם נכסים עידית בלבד - גובה אותם. רש"י כתובות שם). מלוי הוא יכול לגבות אף על פי שנשארו נכסים ביד שמעון, מפני שהוא לקח את השדה המשועבדת לו, שהרי בעל חוב דינו בבינונית. ואין זה דומה למה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאין נפרעים מהלוקח במקום שיש בני חורין אפילו כשבני חורין הם זיבורית והנמכרים הם בינונית, משום שזה נאמר כשהמלוה בא לגבות מן הלוה עצמו - אפילו זיבורית - אין לטרוף מן הלוקחות, כדי שלא לגרום להם הפסד, אבל כאן גם שמעון הוא רק לוקח, ולא הוא לזה כסף, ואין כוחו גרוע מכוחו של לוי, ולפיכך אומר המלוה ללוי - אתה קנית את השדה שהייתה משועבדת לי, ואתה אני רוצה. ואם רצה גובה משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא לידך מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהניח לי אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר, כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי לומר למלוה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אפילו עידית או זיבורית. והר"י בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר, שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הריני מוותר על תקנת חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת רבא (בבא קמא ז:). שהאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתיקנוה לטובתו - שומעים לו, ומשום כך לא פקע השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר כלום בזה]. (18) שעליה רובץ עיקר השעבוד. בסמוך יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן. (19) כלשון רבה (רבא) שם: "בינונית דכוותה". ונראה שסגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה מעולה קצת מהזיבורית שבידו, ושיש להגדירה כזיבורית, ביחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת "בשלו הן שמין", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך

(2) משנה גיטין מח. (3) נקבעו שלושה סוגים של קרקעות: עידית (משובחחת), בינונית, זיבורית (גרועה). אדם מעדיף שטח מצומצם של קרקע יפה על שטח יותר גדול של קרקע גרועה. (4) בגמרא בבא קמא ז: שאלו: כשהן שמין, בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין? פירוש, גובים לפי סוגי הקרקעות של הלוה או לפי הסוגים המקובלים בעולם. למשל, כשהקרקעות הטובים ביותר של הלוה מוגדרים בדרך כלל כ"בינוניים", והבינוניים שלו מוגדרים כפי העולם כסוג "זיבורית", מה גובה המלוה? שדה בינונית שלו או של העולם שהיא עידית שלו. ומלשון רבינו שכתב "קרקעותיו" משמע שבשלו הם שמים (וכן פסק בפירוש לקמן פרק כ"ד הלכה י) כדעת רב נחמן (כתובות קט:), שהלכה כמותו בדיני ממונות (ראה לקמן הלכה ד). (5) מימרא של עולא גיטין נ. (6) מי שיש לו מעות במזומן יסרב להלוות על מנת לקבל זיבורית בעד כספו. (7) משנה שם מח: "אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית". ובגמרא שם נ. פירשו: יתומים שאמרו - גדולים ואין צריך לומר קטנים. ורבינו שינה לשון המשנה וכתב מן "היורשים" במקום מן "היתומים", לומר לך - אין דין זה מוגבל לבנים בלבד אלא לכל יורש שהוא. וטעמו של דבר, שהמלוה אינו חושש עד כדי כך, שמא ימות הלוה ויצטרך לגבות זיבורית מן היורשים.

1 ב. אין נפרעים⁸ מנכסים משעבדין⁹ במקום שיש
2 נכסים בני חורין¹⁰, ואפילו היו בני חורין זיבורית
3 והמשעבדים בינונית¹¹ או עידית¹², בין שמכרם בין
4 שנתנם¹³. נשתדפו¹⁴ בני חורין - הרי זה טורף מן
5 המשעבדין¹⁵; שפיון שנשחתו פאלו אינם.

(8) משנה שם. (9) אפילו אם נמכרו אחר ההלוואה. (10) הנמצאים ברשות הלוה ואין עליהם כל שעבוד אחר. (11) אין המלוה יכול לטעון: בינונית אני נוטל כתקנת חכמים, משום שחכמים לא תיקנו במקום שיש הפסד לאחרים. (12) המלים "או עידית" נוגעות לדין גבייה ממזיק, שדינו בעידית, אבל בעל חוב אינו גובה עידית אפילו מבני חורין, כשיש ללוה זיבורית, כמבואר לקמן בהלכה ד. ומכאן, שדין אין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין נאמר גם בניזקין. (13) שם נ: (14) כמו נשתדפו, פירוש, נהר עלה על גדותיו והציף את השדה ונשתתה ואינה ראויה לזריעה. (15) כתובות צה: בעייה שנפשטה, [במגיד משנה מביא דעת הרשב"א בשתובותיו, שאם גזלן לקח בזרוע נכסים בני חורין אין גובים ממשועבדים, שסופו של גזלן ליפול בידי שומרי החוק ויוכל בעל החוב לגבות את חובו].

6 ג. ראובן שמכר¹⁶ כל שדותיו לשמעון, וחזר שמעון
7 ומכר שדה אחת מהן ללוי, ובא בעל חוב של ראובן
8 לטורף - רצה מזה גובה, רצה מזה גובה¹⁷. במה
9 דברים אמורים? בשלל¹⁸ לוי בינונית¹⁸; אבל אם
10 לקח עידית או זיבורית - אינו טורף מלוי; שהרי זה
11 אומר לו: מפני זה טרחת¹⁹ ולקחת²⁰ שדה שאין דינך
12 לגבות ממנו. וכן אם לקח לוי בינונית, והניח אצל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ח' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. מִכֶּרֶן לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי הַלֹּקֶחַ נִכְסֵי תַחַת
הַבְּעָלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁלֹּקֶחַ עֲדִית
בְּאַחֲרֹנָה; אֲבָל לֹקֶחַ זְבוּרִית בְּאַחֲרֹנָה - בְּלֶן גֹּבִיִן
מִן הַזְבוּרִית; שֶׁהָרִי אֹמֵר לְטוֹרֶף כְּשִׁיבֹא לְגִבּוֹת מִן
הַשָּׂדֶה שֶׁלֹּקֶחַ תַּחֲלֶה: הָרִי הַנַּחְתִּי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת
מִמֶּנּוּ. וְלָמָּה אֵינוֹ אֹמֵר לוֹ הַטּוֹרֶף כִּף אִם לֹקֶחַ
עֲדִית בְּאַחֲרֹנָה, וְתִגְבֶּה הָאִשָּׁה וּבַעַל חֹב מִן הָעֲדִית
שֶׁלֹּקֶחַ בְּאַחֲרֹנָה³²? שֶׁזֶּה תַּקָּנָה הִיא לְלֹקֶחַ³³, וְהָרִי
אֹמֵר לֹקֶחַ לָהֶן: אִי אֶפְשִׁי בְּתַקְנָה זֹאת³⁴, אֲלֹא כָּל
אֶחָד מֵכֶם יִגְבֶּה מִן הָרָאוֹי לוֹ.

32 כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על
פי שהיא זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת
העידית והבינונית, למה בלקח עידית באחרונה לא יגבו בעל
חוב והאשה כתובתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה?
33 דין זה, שהלוקח יכול לטעון: הנחתי לך מקום, תקנת
חכמים היא לטובת הלוקח, שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות
ביד המוכר. 34 כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג.
נימוק זה אמרו בגמרא שם ח:

ז. מִכֶּרֶן³⁵ לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה, וּמִכֶּרֶן לוֹ עֲדִית
בְּאַחֲרֹנָה, וְחֹזֵר הַלֹּקֶחַ וּמִכֶּרֶן זְבוּרִית וּבִינֹנִית וְשִׁיר
עֲדִית לְפָנָיו - בְּלֶן גֹּבִיִן מִן הָעֲדִית, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ
בְּמָה יִדְחָה אוֹתָם³⁶. מִכֶּרֶן עֲדִית וְהַיִּים בִּינֹנִית
וְזְבוּרִית - הַנִּזְקִין טוֹרְפִין מִן הָעֲדִית שֶׁבִיד לֹקֶחַ
הַשְּׁנִי³⁷, וּבַעַל חֹב וְכַתְּבַת אִשָּׁה גֹבִיִן מִבִּינֹנִית
וְזְבוּרִית שֶׁשִּׁיר לְפָנָיו³⁸.

35 שם. 36 מכיוון שלקח זו באחרונה לא הניח מקום
לגבות. 37 נתבאר למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה
מזה גובה רצה מזה גובה, ומובן שהניזק עדיף עידית.
38 בעל חוב מבינונית ואשה מזיבורית - כדינם.

ח. מִי שֶׁלֹּהֶה³⁹ מֵאֶחָד, וְאַחֵר כִּף מִכֶּרֶן הַלֹּהֶה נִכְסֵי
לְשָׁנִים⁴⁰, וְכַתְּבַת בַּעַל חֹב לְלֹקֶחַ שְׁנֵי: דִּין וּדְבָרִים
אֵין לִי עִמָּךְ, וְקִנְיִן מִיָּדוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְטַרֵּף מִלֹּקֶחַ
רִאשׁוֹן; שֶׁהָרִי אֹמֵר לוֹ: הַנַּחְתִּי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת
מִמֶּנּוּ אֲצִל בַּעַל חֹבֶכָּה מִן הַנִּכְסִים שֶׁקָּנָה לֹקֶחַ שְׁנֵי
אֲחֵרִי, וְאַתָּה הַפְּסַדְתָּ עַל עֲצָמְךָ, שֶׁהָרִי סִלַּקְתָּ עֲצָמְךָ
מִיָּדוֹ⁴¹. וְהוּא הָדִין לְאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ⁴², אִם כְּתָבָה
לְשָׁנֵי - אֲבָדָה כְּתָבָתָהּ, וְאֵינָה יָכוֹלָה לְטַרֵּף. אֲבָל אִם
כְּתָבוּ לְרִאשׁוֹן - טוֹרְפִין מִן הַשְּׁנִי⁴³. מִכֶּרֶן הַלֹּהֶה שָׂדֶה
לְלֹקֶחַ, וּמִכֶּרֶן לֹקֶחַ רִאשׁוֹן לְלֹקֶחַ שְׁנִי⁴⁴, וְכַתְּבַת
הַמִּלְוֶה לְלֹקֶחַ רִאשׁוֹן: דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ,⁴⁵
וְקִנְיִן מִיָּדוֹ - הָרִי בַּעַל חֹב טוֹרֶף מִלֹּקֶחַ שְׁנֵי אוֹתָהּ
הַשָּׂדֶה⁴⁶, וְלֹקֶחַ רִאשׁוֹן טוֹרֶף אוֹתָהּ מִבַּעַל חֹב⁴⁷,
שֶׁהָרִי כְּתָב לוֹ⁴⁸, וְלֹקֶחַ שְׁנֵי טוֹרֶף אוֹתָהּ מִלֹּקֶחַ
רִאשׁוֹן⁴⁹, שֶׁהָרִי הוּא מִכֶּרֶן לוֹ⁵⁰, וּבַעַל חֹב חוֹזֵר
וְטוֹרֶף מִשְׁנֵי⁵¹, וְחוֹזֵרִין חֲלִילָה⁵², עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה
בֵּינֵיהֶן. וְכֵן הָאִשָּׁה בְּכַתְּבָתָהּ.

דייק רבה (רבא) ואמר "דכוותה" (כמותה). וכן דייק רבינו
וכתב: "כמו הבינונית שלקח".

ד. כִּכְרֵי בְּאַחֲרֹנָה, שֶׁהַנִּזְקִין - שְׁמִין לָהֶן בְּעֲדִית²⁰, וּבַעַל
חֹב - בְּבִינֹנִית²¹, וְכַתְּבַת אִשָּׁה - בְּזְבוּרִית²². הָיָה
לִזְבוּרִית²³ עֲדִית וְזְבוּרִית - נִזְקִין בְּעֲדִית, וּבַעַל חֹב וְכַתְּבַת
אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הָיָה לוֹ עֲדִית וּבִינֹנִית - נִזְקִין
בְּעֲדִית, וּבַעַל חֹב וְכַתְּבַת אִשָּׁה בְּבִינֹנִית. הָיָה לוֹ
זְבוּרִית וּבִינֹנִית בְּלִבָּד²⁴ - נִזְקִין וּבַעַל חֹב
בְּבִינֹנִית²⁵, וְכַתְּבַת אִשָּׁה בְּזְבוּרִית.

20 נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה ז.
21 בפרק זה הלכה א. 22 בפרק ט"ז מהלכות אישות
הלכה ג. 23 ברייתא בבא קמא ח. 24 שם. למעלה
בהלכה א למדנו שבשלו שמיין, ואם כן לכאורה קשה למה
אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית
ולא כעידית? בגמרא שם (ח.) הקשו כך לשיטת האומר
בשלו הן שמיין. ותירצו, שהמדובר, כשהיו לו גם עידית
ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה מוגדרת לפני מכירת
העידית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש
להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן משפט
סימן קכ (ראה לחם משנה). 25 בגמרא שם מובאות שתי
בריות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב בבינונית
והשנייה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקו
בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו
למעלה בהלכה א) ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא
קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו
פוסק כעולא. [והראב"ד ובעל העיטור מפרשים להיפך:
ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם
תתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה י.]

ה. מִכֶּרֶן²⁶ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּכַתְּבַת אֶחָד²⁷ - הָרִי בְּלֶן
נִכְסֵי תַחַת הַבְּעָלִים, וְהַנִּזְקִין טוֹרְפִין מִן הָעֲדִית²⁸,
וּבַעַל חֹב טוֹרֶף מִן הַבִּינֹנִית, וְכַתְּבַת אִשָּׁה טוֹרְפַת
מִן הַזְבוּרִית. מִכֶּרֶן לִזְה אַחֵר זֶה - בְּלֶן טוֹרְפִין מִן
הָאַחֲרֹנִי²⁹; לֹא הַסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלָפְנֵי; לֹא
הַסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלָפְנֵי פָּנָיו. אֲפִלּוּ הָיָה הָאַחֲרֹן
הוּא שֶׁלֹּקֶחַ הַזְבוּרִית³⁰. שֶׁהָרִי הַלֹּקֶחַ הַקּוֹדֵם אֹמֵר
לְטוֹרֶף: הַנַּחְתִּי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת מִמֶּנּוּ³¹.

26 ברייתא שם. 27 כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד,
לזה עידית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. 28 בהגהות
מיימוניות שואל למה ניזק טורף מהלוקח, הלא מלוה על
פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותירץ שמזיק שעמד בדין
וחייבוהו בית דין לשלם דינו כמלוה בשטר, כמו שאמרו
בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה
ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה כתבו
התוספות בבא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. 29 ואין
מתחשבים כלל בסוג השדות. 30 אינו יכול לטעון
הבינונית משועבדת לי - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה
ג) משום שהלוקח הבינונית השאיר מקום אצל הלווה עצמו,
מה שאין כן בהלכה ג בדין לוקח מן הלוקח. 31 כמו
שאמרנו בהלכה ב.

ב. לְוָה וְכָתַב לוֹ: שָׁאֲנִי עֲתִיד לִקְנוֹת מִשְׁעָבֶד לָךְ, וְאַחֵר כִּף קֶנֶה שָׂדֶה, וְחִזָּר וְלְוָה מֵאַחֵר⁸ - הָרִי הַשָּׂדֶה מִשְׁעָבֶד לְרֵאשׁוֹן⁹, וְהוּא קוֹדֵם לִגְבוֹת¹⁰. וְכֵן אָפְלוּ הָיִי מֵאָה. אֵין דִּין קְדִימָה בְּמִשְׁלֵטִין¹¹, אֲלֹא כָל שִׁקְדָם וּגְבָה מִהֵן - זָכָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אַחֲרוֹן. קִדָם אֶחָד מִשְׁאָר אָדָם וְתַפְס מִן הַמִּשְׁלֵטִין שֶׁל זֶה כְּדֵי לִזְכּוֹת לְאֶחָד מִבְּעָלֵי חוּבוֹת - לֹא זָכָה; שֶׁכָּל הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוֹב בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חוֹב לְאַחֲרִים - לֹא קִנְיָה¹². אֲכָל אֵין עָלָיו חוֹב לְאַחֲרִים - קֶנֶה לוֹ¹³. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ¹⁴ הַלְוָה: זָכָה בְּחֻפֵּץ זֶה לְפָלוֹנִי - זָכָה לוֹ; וְאֵין אֶחָד מִבְּעָלֵי חוּבוֹת יְכוּלִין לִגְבוֹת מֵאֹלֹה הַמִּשְׁלֵטִין, שֶׁכֵּבֵר זָכָה בֵּהֶן אַחֵר.

39) ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה. (41) בגמרא שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנידון כאן לבין נשתדפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה ב.). (42) בגמרא שם השוו כתובת אשה לבעל חוב לעניין זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר בה כשהחוב הוא כנגד שתי השדות כגון לווה מנה והשדות נמכרו בחמישים חמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי הגירסאות בשתי הלכות נפרדות]. (43) זה פשוט. וקשה להבין מה משמיענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים מן השני? (44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם:), "וכן בעל חוב ושני לקוחות". (45) שהרי לא הסתלק אלא מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין. (48) ומחזיר לו מעותיו. (49) ומחוייב להחזירה לו אף על פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבלי סוף.

יום ש"ק ט' סיון ה'תשע"ז

פרק עשרים¹

(1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות שזמנם ביום אחד, ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם.

- א. מי שיש לו חובות הרבה - כל שקדם חובו
גובה תחילה³, בין מן הלואה עצמו בין מן הלקוחות.
ואם קדם האחרון וגבה - מוציאים מידו⁴; שכל
שקדם חובו - זכה. במה דברים אמורים? בקרקעות
שהיו לו בעת שלוה; אבל הקרקעות שקנה אחר
שלוה מבעלי חובות הרבה, אף על פי שכתב לל
אחד מהן: מה שאני עתיד לקנות משעבד לך - אין
בהן דין קדימה, אלא כלן שווין⁶, וכל שקדם וגבה
- זכה, אף על פי שהוא אחרון⁷.

2) מי שהגיע לידו שטר החוב תחילה, או שקדם זמן קבלת הקנין שלו. 3) ואף-על-פי שזמן הפרעון של השני קודם לזה של הראשון (הרשב"א בתשובה אלף קטז, וכדבריו כתב ה"טור' בחו"מ סי' קד וראה 'בית יוסף' שם). ואם בא השני לגבות לפני שהגיע זמן הפרעון של הראשון - מגבים לו, וכשיגיע זמן הפרעון של הראשון יטורף ממנו (רשב"א שם). ואין בזה הבדל בין מלוה בשטר לבין מלוה על-פה (מגיד-משנה). 4) בכתובות צד. אמר רב נחמן, הכל מודים בבעל-חוב מאוחר שקדם וגבה - מה שגבה לא גבה. ופסק הרי"ף שם כמותו, וכתב שכן גם דעת רב שרירא גאון. 5) ראה הערותינו בהלכה הבאה. 6) כלומר, יחלוקו (בבא-בטרא קנז: לזה ולזה וחזר וקנה. . . והילכתא יחלוקו). והטעם, מפני שהשעבוד חל על הקרקע בשעה שקנה אותה הלווה, ואז כל המלווים זכותם שוה. 7) סברת עצמו. ונימוקו: שלא אמרו (בגמרא, כתובות שם) "מה שגבה לא גבה" אלא בבעל-חוב מאוחר. ומשמע, שאם כולם שוים - מה שגבה גבה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

וְנוֹתֵינָהּ הַמָּאָה הַנִּשְׁאָרִים לְבַעַל הַשֵּׁלֶשׁ מֵאוֹת, וְנִמְצָא
בְּיָדוֹ שֵׁלֶשׁ מֵאוֹת בְּלִבְדָּה.²⁶ וְעַל דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקִין אֶפְלוּ
הֵן מֵאָה, בְּשִׁבְאוֹ לְגִבּוֹת בְּאַחַת. וְיֵשׁ מִן הַגָּאוֹנִים
שֶׁהוּרִי, שֶׁחוֹלְקִין לְפִי מְמוֹנָם.²⁷

(16) כגון שהיה זמני שטרותיהם שוים (ראה ה"א הערות א
ר"ב). (17) כמבואר שם. (18) נתבאר למעלה, שאין דין
קדימה בקרקעות אלה. (19) נתבאר בהלכה הקודמת, שכל
מקום שאמרו יחלוקו, כל הקודם וגבה הכל - זכה,
והוא הדין להיפך: במקום שאמרו כל הקודם זכה, אם באו
ביחד לגבות, יחלוקו. (20) מחלוקת רבי נתן ורבי שם צג.
והאריך הרי"ף שם בפירוש שתי השיטות, ופסק כרבי
שאמר: חולקות בשוה. וכך היא שיטת רבינו כאן.
(21) לפי מספר בעלי החובות. (22) כל אחד מהם מקבל
אותו הסכום, בלי הבדל בין חוב גדול לקטן. (23) כשנחלק
לפי מספר הגובים. (24) חולקים בשוה חלק מן הנכסים
שיש בו כדי לתת לכל מלוה כשיעור החוב הפחות.
(25) גבה כל חובו, והשלישי מפסיד מאה. (26) המלה
"בלבד" אין לה מקום בדוגמא שלמעלה, שהרי השלישי
גבה כל המגיע לו, ואולי מרמזת לחוב יותר גדול משלוש
מאות. (27) אם כל החובות עולים לאלף, ונכסי הלווה
שוים חמש מאות - מקבל כל אחד מחצית חובו. ואם שוים
ארבע מאות - מקבל כל בעל חוב ארבעים בעד כל מאה,
וכן הלאה. ורבינו אינו מסכים לשיטתם. ונפסקה הלכה
כמותו ב'שולחן ערוך' חו"מ סי' קד סעיף ה.

ה. רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן²⁸, לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם שֹׁטֵר חוֹב
עַל לֹוִי, רְאוּבֵן שֹׁטֵר בְּחִמְשָׁה בְּנֵי־סָן, וְשִׁמְעוֹן שֹׁטֵר
בְּנֵי־סָן סָתֵם, וְהָרִי יֵשׁ לְלֹוִי שְׂדֵה שְׂאִינָה בְּדִי חוֹב שֶׁל
שְׁנֵיהֶם - מוֹרִידִין לְתוֹכָהּ רְאוּבֵן²⁹, שְׁמָא שֹׁטֵר שֶׁל
שִׁמְעוֹן בְּסוֹף גִּיסָן הִיָּה. וְכֵן אֵין שִׁמְעוֹן יָכוֹל לְטַרְף
מֵאִיר וְאַיִלָּף³⁰, שֶׁהֵרִי הַלּוֹקֵחַ אָמַר לוֹ: שְׁמָא בְּאַחַד
בְּנֵי־סָן הוּא זִמְנָה שֶׁל שֹׁטֵר, וְהָרִי שְׂדֵה בֵּת חוֹרִין
בְּיַד רְאוּבֵן³¹ שֶׁתִּגְבֶּה אוֹתָהּ, וְיָבֹא רְאוּבֵן שֶׁהוּא אַחֵר
זִמְנָה וְהוּא שֵׁשׁ לוֹ לְטַרְף מִמֶּנִּי³². לְפִיכָךְ, אִם כְּתָבוּ
הַרְשָׁאָה³³ זֶה לְזֶה³⁴ - טוֹרְפִין מֵאִיר וְאַיִלָּף מִכָּל
צֵד³⁵. וְהוּא הַדִּין³⁶ בְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן שֶׁמִּכָּר לָהֶן לֹוִי
שְׂדֵה אַחַת בְּשְׁנֵי שְׁטֵרוֹת, שֹׁטֵר שֶׁל זֶה בְּחִמְשָׁה
בְּנֵי־סָן וְשֹׁטֵר שֶׁל זֶה בְּנֵי־סָן סָתֵם.

(28) מעשה שהיה (שם צד:). (29) כן פסק רב יוסף, שם.
(30) מהנכסים שמכר לוי מחודש אייר ואילך, שנשארו אחר
שגבה ראובן חובו. (31) בשעה שלוה לוי מראובן, היתה
לו שדה בת חורין - זו שגבה שמעון - ולא נשתעבדה השדה
שנמכרה אחר שעה זו. (32) צ"ל "ממני". פירוש, לו יש
הזכות לטרוף ממני, ולך אין זכות זו. (33) ייפוי כוח.
(34) מלוה אחד לשני. (35) מכוחו של השטר שזמנו חמשה
בניסן או מכוחו של זה שזמנו ניסן סתם. (36) רש"י מפרש
את המעשה שבגמרא שם, בשטרי מכירה. רבינו פירש,
כנראה, בשטרי חוב. ומסביר השווה לזה דין מכר.

להפסד - יכול הלווה לטעון: לאו בעל דברים ידידי את.
(14) גיטין יא: (ראה למעלה פט"ז ה"ב).

ג. שְׁטֵרוֹת שְׁזִמְן בְּלֵן יוֹם אֶחָד, או שְׁעָה אַחַת
בְּמָקוֹם שְׁכּוֹתֵבִין שְׁעוֹת, כָּל שֶׁקָּדַם מֶהֱן וְגִבָּה, בֵּין
קָרָע בֵּין מִשְׁלָטִין - זָכָה.¹⁵

(15) שנינו בכתובות צג: "היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו'
חולקות בשוה", ורבינו לשיטתו בסוף הלכה א, שבמקום
שאמרו יחלוקו, כל שקדם וגבה - זכה (ראה ראב"ד).
בגמרא שם צד, נחלקו רב ושמואל בדין שני שטרות
היוצאים ביום אחד. רב אמר יחלוקו, ושמואל אמר שודא
דדייני (הדיינים יטילו הזכות לפי חוות דעתם - רש"י),
ולכאורה קשה על רבינו למה פסק כרב, הלא כלל בידינו,
שבדיני ממונות הלכה כשמואל נגד רב? אולם כבר העיר
הרי"ף בכתובות (אות שמא), ששמואל אינו חולק על
המשנה, ודבריו נאמרו במכירות ומתנות בלבד, אבל
בהלוואות מודה לרב שיחלוקו. ומביא הוכחה לדבריו, ממה
שהקשו בגמרא (שם עמוד ב) על שמואל מברייתא, ולא
הקשו ממשנתנו. והרי"ף מוסיף וכותב: "ואף-על-גב דחזינן
(שאנו רואים) בירושלמי (שם פ"י ה"ד) דאקשי בה על
שמואל, וקאמר (ואמר) מתניתין פליגא (משנתנו חולקת)
אדשמואל וכו' - אגמרא דילן סמכינן" (על הגמרא שלנו
(הבבלי) אנו סומכים), ורבינו קיבל דעת הרי"ף, כדרכו
כמעט בכל מקום.

ד. בָּאוּ בְּלֵן בִּיחַד לְגִבּוֹת¹⁶, וְכֵן בְּעַלִּי חוֹבוֹת שֶׁכָּל
אֶחָד מֶהֱן קוֹדֵם לְזִמְן חִבְרוֹ שֶׁבָּאוּ לְגִבּוֹת מִן
הַמִּשְׁלָטִין, שֶׁהֵרִי אֵין בֶּהֶן דִּין קְדִימָה¹⁷, או שֶׁבָּאוּ
לְגִבּוֹת מִקָּרָע שֶׁקָּנָה הַלּוֹה לְאַחֵר שְׁלוֹה מִן הָאַחֲרֹון
שֶׁבֶהֱן¹⁸, וְאֵין בְּנִכְסִים כְּדִי שִׁיגְבֶּה כָּל אֶחָד מֶהֱן אֵת
חוֹבוֹ - מִחְלִין בִּיגִיהֶן¹⁹. בִּיצֵד חוֹלְקִין? אִם
כְּשִׁיתְחַלֵּק הַמָּמוֹן הַנִּמְצָא עַל מְנִינָם, יִגִּיעַ לַפְּחוֹת
שֶׁבֶהֱן כְּשֶׁעוֹר חוֹבוֹ אוֹ פָּחוֹת - חוֹלְקִים לְפִי מְנִינָם²¹
בְּשׂוּהָ²²; וְאִם יִגִּיעַ לַפְּחוֹת שֶׁבֶהֱם יוֹתֵר עַל חוֹבוֹ²³ -
חוֹלְקִין מִכָּל הַמָּמוֹן בִּיגִיהֶם כְּדִי שִׁיגִיעַ לַפְּחוֹת
שֶׁבֶהֱם כְּשֶׁעוֹר חוֹבוֹ²⁴, וְחוֹזְרִין הַנִּשְׁאָרִים מִבְּעַלִּי
חוֹבוֹת וְחוֹלְקִין הֵיתֵר בִּיגִיהֶן בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת. בִּיצֵד?
הֵיוּ שְׁלֹשָׁה חוֹבוֹת, שֶׁל זֶה מְנָה, וְשֶׁל זֶה מְאִתִּים,
וְשֶׁל זֶה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת: אִם הָיָה כָּל הַנִּמְצָא שֶׁלֶשׁ
מֵאוֹת - נוֹטְלִין מֵאָה מֵאָה; וְכֵן אִם נִמְצָא שֵׁם פָּחוֹת
מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת - חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ. נִמְצָא שֵׁם יֵתֵר עַל
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מֵאוֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלַּק
בְּעַל הַמָּאָה, וְשֶׁאֵר הַמָּמוֹן חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַשְּׁנַיִם עַל
אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. בִּיצֵד? נִמְצָאוּ שֵׁם חֲמֵשׁ מֵאוֹת אוֹ
פָּחוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מֵאוֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלַּק הָאֶחָד,
וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַמֵּאִתִּים אוֹ הַפָּחוֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלַּק
הַשְּׁנַיִם²⁵. נִמְצָא שֵׁם שֵׁשׁ מֵאוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלַּק בְּעַל הַמְנָה, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין
הַמֵּאִתִּים בֵּין הַשְּׁנַיִם בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלַּק בְּעַל הַמֵּאִתִּים,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' סיון תשע"ז

יום ראשון ג' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים כל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזהירים מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באופן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה, כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הנינו שאנו אומרים שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו נטמא. אף עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא (פרשת שמייני): "ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) — "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ארבעים? תלמוד לומר: "ולאֵלֶּה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובנבלתם לא תגעו", הא ביצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חייבי הטמאים: לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלא לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי, כלומר: שנועשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה בקרבתו באופן כזה. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני הטמאה.

יום שני ד' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

יום שלישי ה' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ז — הצווי שנוצטוינו להיות שמונה מינים מן השרצים מטמאין. ומצוה זו כוללת טמאת שרץ ודיניה.

יום רביעי ו' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שנוצטוינו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת כל-דיני שכבת זרע.

יום חמישי ז' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה קה.

המצוה הק"ה — הצווי שנוצטוינו להיות שכבת זרע מטמאה, ומצוה זו כוללת כל-דיני שכבת זרע.

יום שישי ח' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

יום שבת קודש ט' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה צח.

המצוה הצ"ח — הצווי שנוצטוינו לדון בטמאת אכלין ומשקין פדינים האמורים בהם, ומצוה זו כוללת כל-תורת טמאת אכלין ומשקין כלם.

ב"ה, ד' סיון, ה'תשט"ו

ברוקלין, נ.י.

כבוד מר יחזקאל שי' המכונה פרופ. קוטשר

שלום וברכה!

מאשר אני בתודה קבלת הכתבים, תמצית הרצאותיו על השפה בתקופת התלמוד והתקופה החדשה ועל הטכסטים החדשים הכתובים ארמית, ובטח ינהג [ב]המנהג טוב גם זה להבא להמציא להספרי' שלנו מפרי עטו, ותודה מראש.

וכמנהג בני ישראל לקשר מכתבים בענינא דיומא, ובקשר לימי מתן תורתנו אשר לפנינו, רצוני להבליט נקודה אחת שנתפרסמה ונתבארה באר היטב בתורת החסידות, אבל בהתבוננות גם קלה נמצאת היא בדיבור ראשון של עשרת הדברות במעמד הר סיני, והוא ענין ההשגחה פרטית שהדגישה הבעש"ט כמה פעמים ובכמה אופנים, ואחריו תלמידיו ותלמידיו תלמידיו, ובתורת חסידות חב"ד ביחוד, היינו:

אשר ההשגחה פרטית היא כפשוטה, השגחה על כל פרט ופרט מהנבראים ועל כל פרט ופרט בימי חייהם,

ודלא כדעת כמה מחוקרי ישראל וגדוליו, ובפרט בימי הבינים, אשר מדת ההשגחה תלוי ברמת המושג והתפתחותו, שלכן השגחה פרטית במובן הנ"ל היא רק באותם שהם בעלי שכל השגחה פרטית במובן הנ"ל היא רק באותם שהם בעלי שכל נעלה וכו' וכו'.

ובדבור הראשון הוא: אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אלקיך בל' יחיד, וכמובן בדרשות חז"ל שהדיוק בזה הוא שכל אחד ואחת שעמדו בהר סיני מכוון בזה בפרט, ולכל אחד ואחת נאמר הצאתיך בל' יחיד, מדבר בעדו וליחיד, אף שביניהם אנשים ונשים וטף וערב רב, בעלי רמות שכליות שונות ומהם גם פשוטים ביותר.

בכבוד ובברכה שיזכהו השי"ת להקים תלמידים יראי שמים שהבחינה בזה היא שמירת המצוות בפועל, אשר זהו תכלית בריאת האדם וכמו שנא' את הא' ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם.

ובברכת החג כנוסח המסורתי בתורת החסידות - לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

להיות שעל כל פנים הרשה הזמן ודפדפתי בההרצאות ששלח לי, הנה אבוא עכ"פ בשנים-שלוש הערות, המצורפות לזה.

א. תקופת התלמוד. וקשור ג"כ כאמור לעיל בנוגע להבטוי דאנכי ואני, ובודאי ידוע גם לכ' מרז"ל הנפלא (פס"ר פכ"א. פסיקתא דר"כ פי' י"ב) אנכי בל' מצרי נאמר, משל למלך בוי"ד שנשבה בנו וכו' אמר הקב"ה הרי משיח עמהם בל' מצרי אנכי ה' אלקיך, וראה ג"כ מאמר פרופ. א. ש. יהודא בס' השנה ליהודי אמריקה תש"ט.

ב. תקופה החדשה. לפלא קצת שרק בהעברה נזכר ההדגשה האסכולה - שהקסימה בשעתה - במשך זמן דתקופה זו להשתמש בל' התנ"כית.

והערה כללית לבי' ההרצאות הנ"ל, כי לא נמצא בהם כלל הוראת המקורים, ואף שאינן אלא תמצית הרצאות הרי בטח כוונת כל מרציא הוא לעורר החשק אצל הקורא או השומע להתבונן בנושא ההרצאה ולהתעמק בה, ועיי' הוראת המקורים לא רק שמאפשרים זאת, אלא עוד זאת, שעיי' הוראת מקורים מיוחדים נותנים לה כיוון הרצוי.

ג. טכסטים. ע' 235, טור א', מלת כשור. ולהעיר מהתרגום יונתן בן עוזיאל (בראשית יט, ח) בצל קורתי תחות טלל כשורא, ומובא בגליון הש"ס ב"ק שם. ובתרגום שה"ש א, יז שהביא ב' הלשונות דתרגום אונקלוס ות"י על בראשית שם, שריתי וכשורא. פסיקתא דר"כ צח, א. ובהערה קפב.

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 "יִצְרֶעֶת נַעֲמָן תְּרַבֵּק בָּךְ וּבִזְרָעֶךָ לְעוֹלָם". נאמר בספר מלכים, 57
2 "וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצוֹרְעִים" וישבו בפתח שער שומרון, אָמֵר 58
3 רַבִּי יוֹחָנָן, אַרְבַּעַה מְצוֹרְעִים אֵלּוּ זֶה גִּחְזִי וְשִׁלְשֶׁת בְּנָיו שֶׁנֶּעֱשׂ 59
4 בַּצֵּרֶת הוּא חוֹרֵעוֹ. 60
5 עוֹד מְבִיאַה הַגְמָרָא מִה שֶׁנֶּאֱמַר מִיד אַחֵר מַעֲשֵׂה גִחְזִי 'וַיִּלֶּךְ אֱלִישֶׁעַ 61
6 דְּמִשְׁקִי, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, לָמָּה הִלֵּךְ אֱלִישֶׁעַ לְדַמְשֶׁק. אָמֵר רַבִּי 62
63 יוֹחָנָן, שֶׁהִלֵּךְ לְהַחְזִירוֹ לְגִחְזִי בְּתִשְׁבּוּבָה, וְלֹא חוֹר, אָמֵר לוֹ אֱלִישֶׁעַ 64
65 לְגִחְזִי חוֹזֵר בָּךְ, אָמֵר לוֹ גִּחְזִי, בָּךְ מְקוֹבְלָנִי מְמָד, כָּל מִי שֶׁחָטָא 66
67 וְהִחְטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפִּיקוֹן בִּידֵי לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וּמְבִאֵרֶת 68
69 הַגְמָרָא, מֵאִי עָבַד גִּחְזִי לְהַחְטִיא אֶת הָרַבִּים, אִיכָא דְאָמְרִי, אִכָּן 70
71 שׁוֹאֲבָת - שֶׁמִּגְבַּהֵת אֶת הַמַּתְכַּת מִן הָאֶרֶץ תִּלָּה לוֹ לְחַפְּזָת יִרְבָּעִם 72
73 - לַעֲלִי הוֹבֵב שֶׁהַעֲמִיד יִרְבַּעֵם, וְהַעֲמִידוֹ בֵּין שְׁמֵים לְאֶרֶץ, וְהַטְעָה 74
75 בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלִיָּהוּ עוֹמְדִים. וְאִיכָא דְאָמְרִי, שֶׁם 76
77 חָקַק לָהּ אֶפְסוּפָה - עַל פִּיהָ שֶׁחָטָא יִרְבַּעֵם, וְהִוְהִיֶּה אִימְרָת אֲנָכִי 78
79 וְלֹא יוֹהִי לָךְ, וְהַטְעָה בְּכָךְ אֶת הָרַבִּים שֶׁסָּבְרוּ שֶׁמֶאֱלִיָּהוּ מְדַבֵּרֶת. 80
81 וְאִיכָא דְאָמְרִי שֶׁבְּכָךְ הִחְטִיא גִּחְזִי אֶת הָרַבִּים, שֶׁכֵּל עוֹד הִיָּה אֶצֶל 82
83 אֱלִישֶׁעַ רַבְּנָן דְּחָה מְסַמְיָה - הִיָּה דוּחָה אֶת הַתְּלַמִּידִים מִלְּבוֹא 84
85 לְלַמּוֹד לְפָנֵי אֱלִישֶׁעַ, דְּכִתְבִּיב מִיד אַחֵר שְׁגוֹרֵשׁ גִּחְזִי 'וַיֵּאמְרוּ בְּנֵי 86
87 הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא תִּמְקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים שָׁם 88
89 לְפָנֶיךָ צַר מְמָנו', מְכַלֵּל דְּעַד הַאֲדִינָא לֹא הוּוֹ דְּחִיק - מִשְׁמַע 90
91 מִכֶּךָ, שֶׁעַד עַתָּה לֹא הִיָּה הַמְקוֹם דְּחוּק, מִשׁוּם שֶׁעַתָּה כִּשְׁהֵלךְ גִּחְזִי, 92
93 נוֹסְפוֹ הַתְּלַמִּידִים. 94
95 אֹמֶרֶת הַגְמָרָא, 'וְהוֹשֵׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שֶׁאֲמַרְנוּ לַעֲלִי שְׂדָחָה אֶת אַחֵר 96
97 מִתְּלַמִּידֵי בִּישְׁתִּי יֵדִים מֵאִי הִיָּה, בְּרַחֲמֵהוּ קָא קָטִיל יֵנְאִי מִלְּכָא 98
99 לְרַבְּנָן - כִּשְׁהֵרֵג יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ אֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁמְעֹן 100
101 אֲמִינִיָּהוּ אֲחֵתִיָּה - אַחֲרוֹתָ שֶׁל שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁטָּח, שְׂדִיחָה אֲשֶׁתוֹ שֶׁל 102
103 יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ הַחֲבִיאָה אוֹתוֹ וּכְךָ נִיצֵל, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה נִיצֵל גַּם 104
105 הוּא, שְׂבֹאֲתָה שְׂעָה אֶזֶל עֵרֶק - בְּרַח לְאֶלְכַּסְנִידְרֵאִי שֶׁל מְצָרִים, כִּי 106
107 הוּוֹ שְׁלָמָא - כִּשְׁהַשְׁלִים יֵנְאִי הַמֶּלֶךְ עִם הַחֲכָמִים, שְׁלָח לִיָּה שְׁמַעוֹן 108
109 בֶּן שִׁמְעֹן אֲגִרַת לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה רַבּוֹ, וּכְךָ כָּתַב לוֹ, מִנִּי - מִמֶּנִּי 110
111 יְהוֹשֻׁעַ עִיר תְּקוּדָשׁ, שְׁלֹחָה אֲגִרַת לָךְ לְאֶלְכַּסְנִידְרֵאִי שֶׁל מְצָרִים 112
113 אַחֲרוֹתִי, בְּעָלִי - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שְׂהוּא נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל שְׂרָרִי 114
115 בְּתוֹכָךְ, וְאֵנִי יוֹשֵׁבֶת שׁוֹמְמָה, אָמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה כִּשְׁקִיבֵל 116
117 הַאֲגִרַת, שְׁמַע מִיָּהָ מְדַבְּרִים אֵלָּו, הוּוֹ לִיָּה שְׁלָמָא - כִּבְרִי שֶׁשֹּׁלֵם 118
119 לְחֲכָמִים, וְעָלִי לְשׁוֹב. כִּי אֲתָא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶקְלַע לְהוֹחָא 120
121 אוֹשְׁפִיָּא - נֹדֶמְן לְאַכְסִינֵא אֲחוּת, קָאם קָמִיָּהוּ בִּיקְרָא שְׁפִיר - קָם 122
123 בַּעַל אַכְסִינֵא לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה וְתַלְמִידֵי בִּכְבוֹד רָאוּ, עָבַדִּי 124
125 לִיָּה יְקָרָא טוֹבָא - וְעוֹשֵׁ לוֹ כְּבוֹד הַרְבֵּה, יְתִיב רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה 126
127 וְקָא מְשַׁתְּבָּח בְּאַכְסִינֵא זֶה, כְּמָה נָאֵה אַכְסִינֵא זֶה שֶׁמְכַבֵּדֶת אֶת 128
129 הַחֲכָמִים, אָמֵר לִיָּה אֲחֵר מִתְּלַמִּידֵי, רַבִּי, עֲנִיָּה שֶׁל בַּעֲלָה 130
131 הַאֲכִסְנֵא מְרוֹשָׁת - עֲגוּלוֹת וְאֵינִן נְאוּת, אָמֵר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן 132
133 פִּרְחִיָּה, רְשָׁע, בְּכָךְ אֲתָה עוֹסֵק, אֲפִיק אֲרַבְּעָה מֵאָה שְׁפוּרִי וְשִׁמְתִּיָּה 134
135 - הוֹצִיא אַרְבַּע מֵאוֹת שׁוֹפְרוֹת וְנִידְהוּ, כָּל יוֹמָא אֲתָה לְקָמִיָּה אוֹתוֹ 136
137 תַּלְמִיד לְהַתִּיר לוֹ נִידְיוֹ, וְלֹא קָבָלִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יוֹמָא חַד הָנֹה רַבִּי 138
139 יְהוֹשֻׁעַ קָרִי קְרִיָּה שְׁמַע, וּבִתּוֹן כָּךְ אֲתָה לְקָמִיָּה אוֹתוֹ תַּלְמִיד, 140
141 וּבִאוּרֵי יוֹם הוּוֹ בְּרַעְיָתָהּ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה לְקַבּוּלִיָּה, וּכְיוֹן 142
143 שֶׁלֹּא הִיָּה יָכוֹל לְהַפְסִיק אֲחוּי לִיָּה בִּידֵיָּה - הִרָאָה לוֹ סִימֵן בִּידֵי 144
145 שִׁימְתִּין, אֶךְ הַתְּלַמִּיד קָבַד שֶׁבְּסִימֵן זֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְדַחָא דְּחִי לִיָּה 146
147 לְגַמְרִי, אֶזֶל זָקָה לְבִינְתָא פְּלָחָא - הֵלֵךְ זָקָה לְבִנָּה לְעַבּוּדָה זֹרָה 148
149 וְעַבְדָּה, אָמֵר לִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה, חוֹזֵר בָּךְ, אָמֵר לִיָּה, בָּךְ 150
151 מְקוֹבְלָנִי מְמָד, כָּל הַחֲטִיא וּמַחְטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מְסַפִּיקוֹן בִּידֵי 152
153 לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְכִיכֵד הַחְטִיא אֶת הָרַבִּים, דְּאָמֵר מִר, אוֹתוֹ תַּלְמִיד 154
155 בִּישְׁפָּה וְחִסִּית וְהִרִית וְהִחְטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל. 156
157 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִעֶזֶר אֹמֵר, יָצַד שֶׁל תִּשְׁמִישׁ, תִּינּוֹק, 158
159 וְאִשָּׁה, לֹא יִדְחָה אֲדָם אוֹתָם בִּשְׁתֵּי יָדִים, אֵלָּא תִּהְיֶה שְׁמָאֵל דְּרוּחָה 160
161 וְיִמִּין מְקַרְבָּת. 162

1 רַב וְשִׁמְוָאֵל נִחְלָקוּ בַּמַּעֲשֵׂה זֶה כִּיכֵד נַעֲשָׂה, חַד אָמֵר, שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ 2
3 רַק גַּם אַחֵר, וְחַד אָמֵר שֶׁנַּעֲשָׂה בוֹ גַּם בְּתוֹךְ גַּם. וּמְבִאֵרֶת הַגְמָרָא, 4
5 מֵאֵין דְּאָמֵר גַּם אַחֵר סָבַר, יָצַד הָנֹה שֶׁם מְכַבֵּר, דּוֹבִים לֹא הָיוּ בוֹ, 6
7 וְנַעֲשָׂה נִס וְבֹאוֹ דּוֹבִים. מֵאֵין דְּאָמֵר שֶׁנַּעֲשָׂה גַּם בְּתוֹךְ גַּם סָבַר, לֹא 8
9 יָצַד הָנֹה שֶׁם וְלֹא דּוֹבִים הָיוּ, וְנַעֲשָׂה נִס וְנִהְיָה שֶׁם יַעֲר, וְעוֹד נִס, 10
11 שְׁהִיוּ בוֹ דּוֹבִים. שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, אִם לֹא הִיָּה שֶׁם יַעֲר, לִשְׁם מַה הִיָּה 12
13 צָרִיךְ לִנְס זֶה, וְלִיתָיו רַק דּוֹבִים וְלֹא לִיתָיו יָצַר. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא, 14
15 מִשׁוּם דְּבִעְיָתִי - יִרְאִים הַדּוֹבִים וְאֵינִם מְזִיקִים כְּשֶׁאֵין לָהֶם יַעֲר 16
17 לְהַסְתֵּר בוֹ, וְלִכְךָ הוֹצֵרְכּוּ שְׁנֵי גִסִּים. 18
19 אָמֵר רַבִּי חִנְיָא, בְּשִׁבְלֵי אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים קְרִבְנוֹת שֶׁחֲקָרִיב בְּלָךְ 20
21 מִלֶּךְ מוֹאָב כְּשֶׁבֶא בַּלְעָם לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עֲלָתָה בִּידֵי לְקַלֵּלָם, 22
23 עֲלָה בִּידֵי זֹאת שֶׁתַּחֲלוּ עֲלֵיהֶם קִלְלָה אֱלִישֶׁעַ, וְעַל יָדִי כִּךְ הוֹבְקָעוּ 24
25 מִיִּשְׂרָאֵל אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים יָלְדִים כְּמִסְפֵּר קְרִבְנוֹתָיו. מְקַשָּׁה הַגְמָרָא, 26
27 אֵינִי - וְכִי זֶה הִיָּה שְׁכָרוֹ, וְהָאָמֵר רַב יְהוֹדָה אָמֵר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹךְ 28
29 אֲדָם בְּתוֹךְ וּבְמִצּוֹת וְאֵה עַל פִּי שְׁלֹא לְשִׁמָּה, שְׁמַתוֹךְ שְׁלֹא 30
31 לְשִׁמָּה בֹא לְשִׁמָּה, שֶׁבְּשִׁכָר אֲרַבְּעִים וְשִׁנִּים קְרִבְנוֹת שֶׁחֲקָרִיב 32
33 בְּלָךְ מִלֶּךְ מוֹאָב לְמֹרוֹת שְׁלֹא הִיָּתָה כּוֹונָתוֹ לְמִצְוָה, אֵלָּא לְקַבֵּל 34
35 רְשׁוֹת לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכֵה וְיִצְחָה מְמָנוּ רוּת הַמּוֹאבִיָּה, שִׁינָא 36
37 מְמָנָה שְׁלֹמָה, שְׁכָתוֹב בִּיה 'אֶרְפָּה עוֹלוֹת וְעֹלָה שְׁלֹמָה', וְאָמֵר רַבִּי 38
39 יוֹסִי בֶּן חוּנִי, שֶׁאֵין כִּךְ הוּא, כִּי רוּת בְּתוֹ שֶׁל עֲגוּלוֹן בְּנֵי שֶׁל בְּלָךְ 40
41 הָיָתָה, הִרִי שְׁכָר אַחֵר הִיָּה לוֹ עַל קְרִבְנוֹתָיו. מִתְרַצֵּת הַגְמָרָא, 42
43 לְמֹרוֹת שְׁכָרוֹ הִיָּה שִׁינָא מְמָנָה רוּת, בְּכָךְ לֹא הִיָּה לְשָׁכָרוֹ, שְׁהִי 44
45 תְּאֻרָתוֹ מִיָּהָ עַל יָדִי קְרִבְנוֹת אֵלּוּ לְקַלֵּלָה הָיוּ - שְׁיוֹכֵל לְקַלֵּל אֶת 46
47 יִשְׂרָאֵל, וְעֲלָתָה זֹאת בִּידֵי בְּתִינּוֹקוֹת אֵלּוּ. 48
49 הַגְמָרָא חוֹרֶת לַעֲנִין אֱלִישֶׁעַ, שֶׁבֶא לִירִיחוֹ כִּדִּי לְרַפָּא אֶת הַמִּים שְׁבָה. 50
51 נֶאֱמַר שֶׁם, 'וַיֵּאמְרוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אֶל אֱלִישֶׁעַ הִנֵּה נָא מוֹשֵׁב הָעִיר 52
53 טוֹב כְּאֲשֶׁר אֲדִנִּי רֹאֶה וְהַמִּים רַעִים וְהָאֶרֶץ מְשֻׁכָּלֶת' וְגו', וְתַמְזָה 54
55 הַגְמָרָא, וְכִי מֵאַחֵר דְּמִים רַעִים וְאֶרֶץ מְשֻׁכָּלֶת, אֵלָּא מַה טוֹבָתָה. 56
57 אָמֵר רַבִּי חִנְיָ, אֲפִילוֹ מְקוֹם רַע, בְּעִינֵי יוֹשְׁבֵי הַמְקוֹם טוֹב הוּא, כִּי הֵן 58
59 מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו. 60
61 אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁלֹשָׁה מִינֵי חִינּוֹת הֵן שִׁבְחָם גַּם דְּבַר גְּרוּעַ נִרְאָה 62
63 לוֹ טוֹב, הֵן מְקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, הֵן אִשָּׁה עַל בְּעָלָהּ, הֵן מְקָח עַל 64
65 מְקַחָו וְלֹקְחוֹ. 66
67 תִּנּוּ רַבְּנָן, לְעוֹלָם חֲלָאִין חֲלָה אֱלִישֶׁעַ, אַחֵר בְּעוֹן שְׁנִירָה דּוֹבִים 68
69 בְּתִינּוֹקוֹת, וְאַחֵר בְּעַבְדוֹ שֶׁדְּחָפוּ לְגִחְזִי וּגְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּשְׁתֵּי יָדָיו, 70
71 כִּי שִׁתְּבָאֵר בְּהַמְשָׁךְ, וְאַחֵר שְׁמַת בוֹ, שְׁנֵאמַר, 'וְאֱלִישֶׁעַ חֲלָה אֶת 72
73 חֲלִיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בוֹ', הִרִי שְׁלֹשָׁה חֲלָאִים אֲמוּרִים, 'חֲלָה', 'אֶת חֲלִיו', 74
75 וְאֲשֶׁר יָמוּת בוֹ. 76
77 תִּנּוּ רַבְּנָן, לְעוֹלָם תִּהְיֶה שְׁמָאֵל שֶׁל אֲדָם דּוּחָה אֶת הַחוּטָא וְיִמִּין 78
79 מְקַרְבָּת אוֹתוֹ, לֹא כְּאֱלִישֶׁעַ שֶׁדְּחָפוּ לְגִחְזִי בְּשְׁתֵּי יָדָיו, וְלֹא 80
81 בִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן פִּרְחִיָּה שֶׁדְּחָפוּ לְאַחֵר מִתְּלַמִּידֵי בְּשְׁתֵּי יָדָיו. 82
83 מְבִאֵרֶת הַגְמָרָא, אֱלִישֶׁעַ מֵאִי הִיָּה, דְּכִתְבִּיב מִסְפֵּר שְׂרִיפָא אֱלִישֶׁעַ 84
85 אֶת נַעֲמָן שֶׁר צָבֵא אֲרָם מִצְרַעְתּוֹ, וְסִירֵב לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ כֹל מַתָּן, הֵלֵךְ 86
87 אַחֲרָיו גִּחְזִי מִשְׁרָתוֹ וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ כֹסֶף וּשְׁתֵּי חֲלִיפּוֹת, 'וַיֵּאמְרָה 88
89 נַעֲמָן הוֹאֵל קָח בְּכָרִים' וְנָתַן לְגִחְזִי שְׁתֵּי כִכְרוֹת כֹּסֶף, וּשְׁתֵּי חֲלִיפּוֹת 90
91 גְּבִרִים, וְכִתְבִּיב כְּשֶׁבֶא אֶל אֱלִישֶׁעַ, הוֹכִיחוּ אֱלִישֶׁעַ 'וַיֵּאמְרָה אֵלָּו לֹא 92
93 לָבִי הִלֵּךְ בְּאֲשֶׁר הִפַּךְ אִישׁ מַעַל מְרַבְּכָתוֹ לְקִרְאָתָךְ הָעֵת לְקַחַת 94
95 אֶת הַכֶּסֶף וְלְקַחַת בְּגָדִים וְזִיתִים וְכָרְמִים וְצִנָּא וּבְכָר וְגָדִים וְעֲבָדִים 96
97 וְשִׁפְחוֹת' הִרִי שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים הוֹכִיחוּ כֵּאֵן, וְתַמְזָה הַגְמָרָא, וְכִי שְׁקִיל 98
99 בּוֹלִי הָאִי - וְכִי כֹל כִּךְ הוּא לָקָח, הֵלָא כֶּסֶף וּבְגָדִים בְּלִבָּד הוּא 100
101 דְּשִׁקִּיל כְּכַתּוּב שֶׁם. אָמֵר רַבִּי יִצְחָק, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁבֶא נַעֲמָן לְפָנֵי 102
103 אֱלִישֶׁעַ הָיָה אֱלִישֶׁעַ עוֹסֵק עִם תַּלְמִידֵי וְעַם גִּחְזִי בְּשִׁמְנָה שְׁרָצִים 104
105 שֶׁהֵם אֵב טְמוּנָה, וְכִשְׁלָקָה גִּחְזִי כֹסֶף וּבְגָדִים, שִׁישׁ בְּהֵם כִּדִּי לְקַנּוֹת 106
107 כֹּל דְּבָרִים חֲלָלִי, אָמֵר לוֹ אֱלִישֶׁעַ, רְשָׁע, הִנֵּי עַת לַיְשׁוּל שְׁכָר 108
109 תּוֹרַתְךָ שֶׁעֲסַקְתָּ בְּסוּגִיָּת שְׁמָנָה שְׁרָצִים וּכְגוֹן זֶה קִבְּלָתָה כְּשִׁיעוֹר 110
111 שְׁמוֹנֶה דְּבָרִים בְּעוֹלָם הוּוֹה, וְתִידְחָה לְעוֹלָם הַבָּא, וְנוֹסֵף עַל כֶּךָ, 112

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

27 אכסניא זו יפה. במעשיה: טרוטות. עגלות: כבד אתה עוסק. מסתכל באשת איש: אחי
28 ליה בידיה. שיקבלנו: יצר. של תשמיש תקרבנו נמין שלא יקרו בפריה ורביה, וכן תינוק
29 פן יכרח ויאבד את עצמו, ואשה אף היא דעתה קלה ואם ירדפוה תצא לתרבות רעה.
30 סתני. תצא ותרעה בעדר. כשאר חליו, והאי תנא לית לה לא דאמרין בבמה דוכתי
31 עגלה ערופה נאסרה מחיה וירדקה לנחל
32 איתן אוסרתה, ובמסכת ברייתו מוקמינן לה
33 למלתא בפלוגתא דתנאי בפרק בתרא (ף סה)
34 בפרה ספקיה. היא עשוקה את שלה, ואם לא
35 נמצא החורג נחכפר הספק ולכשנמצא נעשה
36 ודאי ויכרה, ומיהו היא כסאור הנאה וידה
37 קומא דכפרה כתיב בה כקדשים: שנים אוסרים
38 ראינו לא היו עורפין. דתא נודע מי הכהו ואע"פ
39 שאינו עכשיו בפנינו לדנוה: כמלה עגלה ערופה.
40 שהרי מכירין (וא) כהן מי הרגיל בהו להרוג: לא
41 אפקור. על ניאוק נשותיכם לדרקון, ומפני מה על
42 בנותיכם כי תנוניה, ועוד כי הם עם הזונות
43 יפרדו. הם עצמן נואפין כפרדים הללה
44 האשכולית. מפרש בגמרא שהכל בהו, עד ימיו
45 לא היה מחלוקת בתנאי ישראל, כלן היו
46 אומרים דברים בנתינתו למשה מסיני, וכן
47 הראשונים שנקלו בסמיכת קרבנות ביום טוב
48 כדאמרין בחגיגה (ף סה). ודא היה מחלוקת
49 ראשון שהיה בישראל בדברי תורה העביר
50 חזרות הפעשה. שלא היו מתורין בערתי הקדש
51 כו, ובגמרא מפרש טעמא: עוררין וניקפין.
52 בגמרא מפרש טעמא:

ליהו דבים ולא ליהו יער. מאי עבד ליה יער דקריה ליה גם: דבעיתי. הדבים להתגרות
בהם בשאין מקום קרוב להם לנט להתחבאות, וכשהן קרובים ליער יוצאין בהבטחה
ובה וצאתה סמנה רות. שיצאו ממנה דוד ושלמה שהרבו להקריב קרבנות, אלמא זה היה
שכרה לקללה הוה. למעט את ישראל, ואותה כונה כאן נתקמה: ואלא סאי מיבותיה.
דמקום הואיל והמים רעים והארץ משכלת: חן
מקום על יושביו. ואפלו הוא רע נראה להם טוב:
חן האשה. תמיד על בעלה, ואפי' היא מכערת
נושאת חן בעיניה: אחר שגרה דבים. בעון שגרה
דבים בתנוקות. חלה, חר, את חליו תרי, וחד
אשר ימות בו: מי שקיל בלי האי. בהאי קרא
כתיב שמונה דברים, כסף ובגדים וצאן ובקר
ועבדים ושפחות וזיתים וקרימים: כסף ובגדים
הוא דשקל. דכתיב ויצר כברים כסף בשני
חריטים ושתי חליפות בגדים: בשמונה שרצים.
בפרק שמונה שרצים (סח טו). הגיע עת ליפול
שקר. תורתך בעולם הזה אכן שואבת.
שמונתה את המתכת מן הארץ ועממיהו
באיר ויעי' אותו אכן העמיד העגלים של
ירבעם באורה: רבנן דתת. דוחה היה את
התלמידים מפני אלשיע כשהיה משמש לפניו.
דכתיב לאחר שפרש ממנו המקום אשר אנחנו
יושבין בית המדרש של רבנן צר ממנו. שנתסופ
התלמידים שהיה נחזי דוחה: יצא מלכא קטילה
לרבנן. כדאמרין בקדושין בהאומר לשלחו וף
סו: בעלי שריי כתיבה. נשיא היה כדאמרין
בחגיגה (ף סו): קם כפיהו שפיר. כדכתיב:

רב ושמואל, חד אמר: גם. וחד אמר: גם בתוך
גם. מאן דאמר גם, יער הוה, דובים לא הוו. מאן
דאמר גם בתוך גם, לא יער הוה, ולא דובים הוו.
וליהו דובים ולא ליהו יער? דבעיתי. אמר רבי חנינא:
בשביב ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלך מלך
מואב, הובקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים. איני?
והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה
ובמצוות, ואף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה
פא לשמה. שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב
בלך מלך מואב, וכה וצאתה ממנו רות שיצא ממנו
שלמה שכתוב ביה "אלף עלות יעלה שלמה". ואמר
ר' יוסי בן חוני: רות בתו של עגלון בנו של בלך
היתה! תאנות מיהא לקללה הוי. "ויאמרו אנשי העיר
אל אלשיע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדני
ראה" וכי מאחר דמים רעים וארץ משפלת, אלא מה
טובתה? אמר ר' חנין: חן מקום על יושביו. אמר ר'
יוחנן: שלשה חיות הן, חן מקום על יושביו, חן אשה

על בעלה, חן מקום על מקוהו. תנו רבנן: שלשה חלאין חלה אלשיע: אחד שגירה דובים, ואחד שדחפו לגחיו בשתי
ידים, ואחד שמת בו, שנאמר "ואלשיע חלה את חליו אשר ימות בו". תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא
כאלשיע שדחפו לגחיו בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו. אלשיע מאי היא? דכתיב: "ויאמר
נעמן הואל קח כפרים" וכתביב: "ויאמר אליו לא לבי הלך באשר הפך איש מעל מרפכתי לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת
בגדים וזיתים ובכרים וצאן ובקר ועבדים ושפחות" ופי' שקיל כוליה האי? כסף ובגדים הוא דשקיל! אמר ר' יצחק: באותה שעה
היה אלשיע עוסק בשמונה שרצים. אמר לו: רשע, הגיע עת ליפול שכר שמונה שרצים "וצרעת נעמן תרפך בך ויורעך לעולם".
"וארבעה אנשים היו מצרעים" אמר ר' יוחנן: זה גחיו ושלשת בניו. "ויבא אלשיע דמשק" למה הלך? אמר ר' יוחנן: שהלך להתחזיר
לגחיו בתשובה, ולא חזר. אמר לו: חזור בך. אמר לו: בך מקובלני מן, כל מי שחטא והחטיא את הרבים אין מספיקין בידו
לעשות תשובה. מאי עבד? איפא דאמר: אכן שואבת חלה לו לחמאת ירבעם, והעמידו בין שמים לארץ. ואיפא דאמר: שם
חנק לה אפומיה, והיתה אומרת "אנכי" ו"לא יהיה לך". ואיפא דאמר: רבנן דתת מקפיה דכתיב "ויאמרו בני הנביאים אל אלשיע
הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו" מפלל דער האידנא לא הוה דחיק. יהושע בן פרחיה מאי היא? דברהו
קא קטיל יצא מלכא לרבנן, שמעון בן שטח אטמניהו אחתיה, ר' יהושע בן פרחיה אזל ערק לאלכסנדריא של מצרים. כי הוה
שלמא, שלח ליה שמעון בן שטח, מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדריא של מצרים: אחותי! בעלי שריי בתוכך ואני וישבת
שוממה. אמר: שמע מיהו, הוה ליה שלמא. כי אתא, אקלע לההוא אושפיזא. קם כפיהו ביקרא שפיר, עבדי ליה יקרא טובא.
יחיב וקא משתבת, כמה נאה אכסניא זו! אמר ליה ישו הנוצרי: רבי, ענייה טרוטות. אמר ליה: רשע, כבד אתה עוסק? אפיק
ארבע מאה שפורי ושמתיה. כל יומא אתא לקמיה ולא קבליה. יומא חד הוה קרי קרית שמע, אתא לקמיה, הוה בדעתיה לקבוליה
אחיו ליה בידיה, סבר מרחא דחי ליה, אזל וקף לביתא, פלחא, אמר ליה: חזור בך! אמר ליה: בך מקובלני מן, כל החוטא
ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. דאמר מר: ישו הנוצרי בישה והסית והדיח והחטיא את ישראל. תנאי ר'
שמעון בן אלעזר אומר: יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה וימין מקרבת: מרתני' נמצא החורג עד שלא נערפה העגלה, תצא
ותרעה בעדר. משנערפה העגלה, תקבר במקומה, שעל ספק באתה מתחילתה. ביפרה ספיקה, והלכה לה. נערפה העגלה ואחר
כך נמצא החורג, הרי זה יורה. עד אחד אומר "ראיתי את החורג" ועד אחד אומר "לא ראיתי", אשה אומרת "ראיתי" ואשה
אומרת "לא ראיתי", היו עורפין. עד אחד אומר "ראיתי" ושנים אומרים "לא ראיתי", היו עורפין. שנים אומרים "ראינו" ואחד אומר
לחן "לא ראיתם", לא היו עורפין. משרבו הרוצחניו, כמלה עגלה ערופה. משבא אלעזר בן דינאי, ותחינה בן פרישה היה נקרא,
חזרו לקרותו "בן הרצחן". משרבו המנאפים פסקו המים המרים, ור' יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר: "לא אפקור על בנותיכם כי
תנוניה ועל פלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'". משפחת יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יהודה איש ירושלים, כמלו האשכולית,
שנאמר: "אין אשכול לאכול בפרה איתה נפשי". יוחנן כהן גדול העביר חודשית המעשה, אף הוא כמלו את המעוררין ואת הנוקפין.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים. בבית הנפחים בחלו של מועד לעשות מלאכת דבר
האבר שמותרת בוועד, ועמד הוא וגור על הנפחים אפילו בדבר האבר, מפני שקולן
נשמע למרחוק ואין הכל יודעין שהיא לזכר האבר, והכי אמרין לה במועד קטן וילא:
כל ימיו לא הוציא אדם לשאל להבירו על הרמא: אם מעשר אם לא, שהוא התקן
שהיה כל הלוקחין מעם הארץ מעשרין: גמ'
אפילו אחר כמות העולם. הכיר בו: והא אמר
עולא בו: סוגיא זו בלה פרשתיה בפרק מי
שקבא (שיל לא) ואניה חלוקה כאן כלום: אלא
על הספק. ועכשיו יודעים את התורג'ים מי הם:
מנקה מעון. כאן באשה האסורה לו, בין מזה
שנתקנה בין מאחרת: עון דכניה ודכניה: שהם
נואפין: לא אינו מונע את אשתו מלדק: תא
שמע לא אפקוד. לבדוק את הנשים, ומה טעם
על בנותיכם כי תוניה: נתעונו הדינין. דמתוך
שהם בעלי הנאה אין מטרדין עצמן לענין דין
ובאסור והתר' להורות לצבור, ומתוך כך
לסתלקו מעשיהם, וכיון שכן א"ל להקדי' נחת
רוח בעלמא ואין עולמו נוח לו: לחש' לחישה.
עורכי הדין, ומתלחשים עם הדין לפתות
להם פתח בוכותו של זה ובחובתו של זה: דבה
היון את. שעל חטית המשפט הרוץ אף בא.
שנאמר (שמות כז) אם ענה תענה אותו וגו' ותר':

אפי' נצב בעדת אל. בזמן שקרב אלהים ושפט: חולבי אחר בצעם. להנאתם: האומרים
לרע טוב. שמשבחין את הרשעים: רבו היו. דכתיב היו היו בהזיא פרשתא טובא:
מושבי הרק. מאריכין הרק. ומדת גאון הוא: ונתמעטו התלמידים. בדקיל (ומעין זה
(מט) סימן לגלות הרוח צניות של תורה: חוץ על לומדיה. מתורת אולי תמצא לומדיה:
ולכפוש ממילי עליהו. נמאס בעיניהם: מפילי
מלא. הדינים מטילין מלאי פרקטיא שלהם
על בעלי בתים היודעים בטיב סחורה
שישחקרו הדין על דהו רבו איש תישר בעיניו
נעשה. שהרואה שהדין מסבירים לו פנים מפני
טובה שעשה לו ואינו מתקרא מהם: שפלים
הנכהו. שאין אימת הגדולים על הקטנים, ואין
נכר בין גבוה לשפל: ומלכותא. מלכותם של
ישראל אולא ונולא. הולכת ומתגדלת: צרי עין.
מלכותא אחרים במקומם: טורפי. מרד. גולנים
ומאמצי הלב מן העניים לרחם: רבו מים
המרים. רבו המקאים לנשותיהם והיה למים
המרים להתרבות: אלא שפסקו מלחשקיהם.
בדאמרין שאין המים בודקין משרבו המנאפים:
וחזיו חלב. שאין מטיין את אונם לשמוע: פה
מפי רבם וסומכים על ביתם לדקדק שמועתם:
ישראל לפנים. כגוי הוא: שהכל בו. תורה
באמתה ואין דפי ושכחה ומחללת:
ואנן

דבריו של אחד במקום שנים! אמר לך עולא: תני: לא היו עורפין. וכן אמר ר' יצחק: תני: לא היו עורפין. ור' חייא אמר: תני:
היו עורפין. ור' חייא קשיא דעולא! לא קשיא, כאן בבת אחת, כאן בזה אחר זה. תנן: עד אחד אומר "ראיתי את ההורג"
ושנים אומרים "לא ראית" היו עורפין. הא חד וחד, לא היו עורפין. תויבא דרבי חייא. וליפעמיד, אימא סיפא: שנים אומרים
"ראינו" ועד אחד אומר "לא ראיתם" לא היו עורפין, הא חד וחד, היו עורפין. אלא מתניתין בפסולי עדות, ובר' נחמיה, דאמר:
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים איש אחד בשני אנשים באיש אחד. ואיבא דאמרי,
כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו מאה נשים כי אחד דמיין. והכא בבאי עסקינן? בנן דאתאי אשה מעיקרא.
ותרצה לדרבי נחמיה הכי, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה
אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרת' פסולי עדות למה לוי? מהו דתימא: כי
אולינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא, קא משמע לן: משרבו הרוצחין בו: תנו רבנן: משרבו הרוצחין במלה עגלה
ערופה, לפי שאניה באה אלא על הספק. משרבו הרוצחין בגלוי, במלה עגלה ערופה: משרבו הנואפין בו: תנו רבנן, ונקמה
האיש מעון" בזמן שהאיש מנוקה מעון, המים בודקין את אשתו. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו. ואומר:
"לא אפקוד על בנותיכם כי תוניה" בו. מאי ואומר? וכי תימא: עון דכניה אין, דכניה ודכניה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות
בנותיכם כי תוניה ועל פלותיכם כי תנאפנה". וכי תימא: עון אשת איש אין, עון דפניה לא, תא שמע "כי הם עם הזנות
יפרדו ועם הקדשות יזכו" וגו'. מאי "ועם לא יבין ילבט"? אמר ר' אלעזר: אמר להם נביא לישראל: אם אתם מקפדין על
עצמכם, מים בודקין נשותיכם. ואם לאו, אין המים בודקין נשותיכם. משרבו בעלי הנאה, נתעונו הדין ונתקלקלו הפעשים ואין
נוח בעולם. משרבו רואי פנים בדין, בטל "לא תגורו" ופסק "לא תבירו" ופרקו עול שמים, ונתנו עליהם עול בשר ודם. משרבו
לחוש לחישות בדין, רבה חרון אף בישראל, ונסתלקה השכינה, משום שנאמר: "בקרב אלהים יפטר". משרבו בצעם לבם
הלך, רבו "האמרים לרע טוב ולטוב רע". משרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע, רבו "הוי הוי", בעולם. משרבו מושבי הרק,
רבו היהירים ונתמעטו התלמידים, ותתורה חוזרת על לומדיה. משרבו היהירים, התחילו בנות ישראל להנשא ליהירים, שאין דורינו
רואה אלא לפנים. איני? והאמר מר: האי מאן דמנהר, אפילו איניש ביתיה לא מקבל. שנאמר: "גבר יהיר ולא יגוה" לא יגוה
אפילו בגוה שלו, מעיקרא קפצה עליה, לסוף מיתול עליהו. משרבו ממילי מלאי על בעלי בתים, רבה השוחד והפניית משפט,
ופסקה טובה. משרבו "מקבלני טובתך" ו"מחזני טובותיך", רבו "איש הישר בעיניו יעשה" שפלים הונבהו והגבוהים הושפלו,
ומלכותא אולא ונולא. משרבו צרי עין וטורפי מרר, רבו מאמצי הלב וקוצי ידים מלהלות, ועברו על מה שכתוב בתורה השמר
לך פן וגו'. משרבו "נטייות גרון ומשקרות עינים", רבו מים המרים אלא שפסקו. משרבו מקבלי מתנות, נתמעטו המים ונתקצרו
השנים, דכתיב: "ושונא מתנת יחיה". משרבו זוחי הלב, רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והילל שלא שימשו כל
צורך, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה בשתי תורות. משרבו מקבלי צדקה מן הגוים. היו ישראל למעלה והם למטה, ישראל
לפנים והם לאחור: משמות יוסי בן יעזר בו: מאי "אשכולות"? אמר רב יהודה אמר שמואל, איש שהכל בו: יוחנן כהן גדול
העביר הודיית המעשר בו: מאי מעמא? אמר ר' יוסי בר' חנינא: לפי שאין נותנין אותו פתיקונו, דרממא אמר דיהבי ללויים,

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עד אחד יכול להכחיש שנים, וכי גם כאן תוכל לדקדק, שרק משום
שאחד מכחיש את השנים אין העדות הראשונה בטלה, **הא** אם היו
חד וחד, היו עורפין משום שהעדות הראשונה מתבטלת, ואם כך,
הרי יש סתירה בכך מן הרישא לסיפא. **אלא** בהכרח מתניתין בוקלה
הן הרישא והן הסיפא, העדות של השנים השניה בה, בפסולי עדות
המעידים כנגד עד אחד עוסקת, ולגופה נשנית כשיש אחד כנגד
שנים, ולא לדקדק מכאן דין אחד כנגד אחד, ובדרכי נחמיה, **דאמר**,
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, הלך אחר רוב דעות והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועשו משום כך עדות שתי נשים באיש אחד -
המעידות כנגד איש אחד, שמבטלות את דבריו בשני אנשים באיש
אחד ואין הבדל בכך בין אנשים לנשים, ומשמיעה לנו המשנה,
שכיון שעדות עד אחד אינה עדות גמורה, רוב דעות מכריעות אותו,
וכך פירוש המשנה, עד אחד כשר אומר ראיתי את ההורג ושתי נשים
אומרות לא ראית, היו עורפין, שתי נשים אומרות ראינו, ועד אחד
כשר אומר לא ראיתו, לא היו עורפין.
ואיכא דאמר, כל היכא דאתא עד אחד בשר מעיקרא, אפילו
מאה נשים שמעידות כנגדו כי אחד דמין - הרי הן כאחד
המכחישו, ואחר שנתקבלה עדותו של ראשון אין עד אחד יכול
להכחישו, וכאומר לעיל, והא דאמר במשנתנו, שהעדותו אוחה
שהשנים המעידים הם פסולי עדות, כגון נשים, **במאי עסקינן**,
כשהעד האחד האמור במשנה, גם הוא היה מפסולי עדות, כגון
דאתאי אשה מעיקרא - שבאה אשה מתחילה ואמרה ראיתי את
ההורג, ונתקבלה עדותה, ואחר כך באו שתי נשים ואמרו לא ראית,
ומשמיעה המשנה, שאף שנתקבלה עדותה, רוב דעות מכריעות
אותה, וכך הוא פירוש המשנה, ותרצה לדרכי נחמיה הכי - ולפי
זה תפרש כך את דברי רבי נחמיה שאמרנו לעיל, רבי נחמיה אומר
כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כשבאו עדים אחרים
להכחישו, הלך אחר רוב דעות והעדות שיש בה דעות רבות יותר,
היא המכרעת, ועל כך תוסף פירוש, ועשו שתי נשים באשה אחת
שמכרעת אותה בשני אנשים באיש אחד שמכריעים אותו, ודווקא
שתי נשים המעידות כנגד אשה, אבל שתי נשים באיש אחד, כי
פלגא ופלגא דמי הרי הם כמחצה על מחצה, ולכן, כשבאו בבת
אחת, הרי הן מכחישות אותו והעגלה נערכת, אבל כשבאו אחר
שנתקבלה עדותו, נעשית עדות האחד כשנים, ואין שתי נשים יכולות
להכחיש את עדותו.
שואלת הגמרא, אחר שהעמדנו את המשנה בפסולי עדות, וחיידושה
הוא שהולכים בהם אחר רוב דעות, ותרתי בבית על פסולי עדות
למה לי הרי לכך די לנו ברישא, כשעד אחד אומר ראיתי ושנים
אומרים לא ראית, ולשם מה הוצרכה הסיפא, כששנים אומרים
ראינו ואחד אומר לא ראיתם. משיבה הגמרא, אם היתה נשנית רק
הרישא, מהו דתימא - היית אומר, כי אזלינן בתר רוב דעות, רק
בכגון הרישא שהוא לחומרא, שעל ידי כך נערוף את העגלה, אבל
כשהוא לקולא, שעל ידי כך לא נערוף את העגלה כגון ששני פסולים
אומרים ראינו ואחד אומר לא ראיתם לא נלך אחר רוב דעות, ויכול
האחד להכחישם, ונערוף את העגלה, קא משמע לן הסיפא, שגם
אז הולכים אחר רוב דעות, ואין האחד יכול להכחישם, ואין עורפין
את העגלה.
שנינו במשנה, **משרבו הרוצחין כו'**, תנו רבנן, **משרבו הרוצחין**
במלה עגלה ערופה, לפי שאינה באה אלא על הספק שאין
יודעים מי ההורג, ולכן משרבו הרוצחין בגלוי והרי ההורגים
מוכרים לנו, במלה עגלה ערופה.
שנינו במשנה, **משרבו הנואפין כו'**, תנו רבנן, נאמר בפרשת סוטה
'ונקה האיש מעון', מכאן אנו למדים, בזמן שהאיש מנוקה מעון,
המים בודקין את אשתו אם חטאה או לא, אבל אם אין האיש
מנוקה מעון, אין המים בודקין את אשתו, וכיון שרבו הנואפין,

עד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פטויש מכה בירושלים בבית
הנפחים בחול המועד, לצורך מלאכת דבר האבד, המותרת בחול
המועד, והוא גזר על כך ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק,
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד.
ובימיו של יוחנן כהן גדול אין אדם הנוהג במעשרות צריך לשאול
על הקמא - על פירותיו של עם הארץ כשקונה אותם מחבירו
החבר, האם הם מעושרים או לא, משום שתיקן שכל הקונה פירות
מעם הארץ חייב להפריש מהם מעשרות.
נמרא. תנו רבנן, מנין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא
ההורג, שאין עריפת העגלה פומרת אותו ממיתה, תלמוד לומר,
"ולא יאין לא יכופר לרם אשר שפך דם כי אם בדם שפכה".
שנינו במשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג ועד אחד אומר
לא ראיתי כו' היו עורפין. מדייקת הגמרא, משקא דמכחיש ליה -
דווקא כשעד אחד מכחישו, הא אם לא מכחיש ליה אחר, עד אחד
מחמין להעיד שראה את ההורג, ולפטור בכך מעריפת העגלה,
מבאר הגמרא. מנהני מילי, שעד אחד נאמן בכך, דתנו רבנן,
נאמר בפסוק לא נודע מי הכהו, הא - משמע מכאן, שאם נודע
למישהו מי הכהו, אפילו אחד בסוף העולם הכירו, לא היו
עורפין ומכאן שעד אחד נאמן. רבי עקיבא אומר, מנין למנהדרין
שיראו אחד שחרג את הנפש, ואין מכירין אותו, שלא היו
עורפין, תלמוד לומר מה שנאמר בפסוק שעל הזקנים לומר ועינינו
לא ראו, והלא ראו, ומכאן שבסנהדרין גם ראייה לבדה פוטרת
מעריפה, אבל ראית עד אינה פוטרת עד שיכיר מי הוא.
מקשה הגמרא, השתא דאמרת שבעריפת עגלה עד אחד מחמין,
איך חד היכי מצי מכחיש ליה - כיצד יכול העד האחר להכחישו,
ולגרום בכך שנתבטל עדותו ושתערף העגלה, והאמר עולא, כל
מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן עדות גמורה כאילו הוא
שנים, ואין דבריו של אחד הבא להכחישו עומדים במקום שנים.
מתרצת הגמרא, אמר לך עולא אין לשון המשנה שאמרה 'היו
עורפין' מתוקן, אלא תני במשנה, עד אחד אומר ראיתי את ההורג
ועד אחד אומר לא ראית, לא היו עורפין, כי אין עד אחד יכול
לבטל את העדות הראשונה. וכן אמר רבי יצחק, תני במשנה לא
היו עורפין, ורבי חייא אמר, תני במשנה 'היו עורפין' כפי הלשון
שלפנינו, שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה.
מקשה הגמרא, ולרבי חייא שאינו מתקן את לשון המשנה, קשיא
דעולא שאמר אין דבריו של העד האחרון עומדים כנגד העד
הראשון, וכאמור. מתרצת הגמרא, לא קשיא, כאן במשנתנו
שמועילה העדות השניה לבטל את הראשונה, מדובר שבאו שני
העדים בבת אחת והעיד השני בתוך כדי דיבור של הראשון, וכיון
שעדיין לא נתקבלה עדותו של הראשון, יכול השני להכחישו
ולגרום שלא לתקבל, אבל כאן בדברי עולא שאמר שאין השני יכול
להכחיש את הראשון, הוא כשבאו העדים בזה אחר זה, שכיון
שכבר נתקבלה העדות של הראשון, הרי היא כשנים, ואין השני יכול
להכחישו.
מקשה הגמרא, תנן בהמשך המשנה, עד אחד אומר ראיתי את
ההורג, ושנים אומרים לא ראית, היו עורפין, ולכאורה אין בכך
שום חידוש, ששני עדים מבטלים עדותו של אחד, אלא ודאי נשנה
דין זה לדקדק ממנו, שרק משום ששנים הם המכחשים את הראשון,
בטלה העדות הראשונה, הא אם היו חד וחד, לא היו עורפין משום
שנתקבלה עדות הראשון, ואין אחר יכול להכחישו, וכדברי עולא
שירש לשנות במשנה שבאחד ואחד לא היו עורפין, ומכאן תיבוקתא
דרבי חייא ששנה שגם באחד ואחד היו עורפין.
מתרצת הגמרא, ולימעימיה - שפירשת ברישא, שלא נשנה הדין
לגופו אלא לדקדק ממנו את הדין באחד כנגד אחד, איכא סיפא
בהמשך המשנה, שנים אומרים ראינו את ההורג ועד אחד אומר
לא ראיתם, לא היו עורפין, והרי גם שם אין שום חידוש בכך, שאין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שנינו במשנה, כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי. 57
אומרת הגמרא, בדאמרי לעיל בסוגיא, שיוחנן כהן גדול גזר על 58
הדמאי, שהקונה פירות מעם הארץ עליו להפריש מהם מעשרות, 59
ולכך לא היו שואלים חבר שלקח פירות מעם הארץ אם מעושרים 60
הם, שודאי עישרם, בתקנת יוחנן כהן גדול. 61
משנה. המשנה ממשיכה למנות את המעלות הטובות שהיו הולכות 62
ופוסקות מישראל בהדרגה, משבטלה סנהדרין, בטל השיר מבית 63
המשתאות, שנאמר בשיר לא ישתו יין וגו'. משמנתו נביאים 64
הראשונים, בטלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, בטל 65
השמי, ונפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישראל, שנאמר, 66
הושעיה ה' כי נמר חסיד וגו' ומסים הפסוק כי פסו אמונים מבני 67
אדם. 68
רבי שמעון בן נמליאל אומר, העיד רבי יהושע, מיום שחרב בית 69
המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לכרבת, וניפל 70
טעם הפירות. רבי יוסי אומר, אף ניפל טעמן הפירות. רבי 71
שמעון בן אלעזר אומר, הסתירה שלא נשמרה נמלה את (הטעם 72
ואת) תרית, הפעשרות שלא ניתנו נמלו את טעמן הדגן. והכמים 73
אומרים, הנינו והכשפים כילו את הכל. 74
גמרא. שנינו במשנה, שמשבטלה סנהדרין בטל השיר מבית 75
המשתאות, ולמדו זאת מבישר לא ישתו יין. שואלת הגמרא, 76
וממאי דמשבטלה סנהדרין פתיב מקרא זה. אומר רב הונא פריה 77
דרב יהושע, דאמר קרא אחר, באיכה, וקנים משער שבתו 78
פחורים מננינתם, הרי שהשביטה מהנגינה תליה בהשבתת 79
הסנהדרין. 80
אמר רב, אודנא דשמעא זמרא - אוון ששומעת זמר תעקר. אומר 81
רבא, זמרא שנשמעת בביתא, חורבא מזומנת בסיפא - במפתן 82
הבית, שנאמר, קול השורר בחלון, הרב בפה כי איוה ערה" 83
ומדרש, שבעון קול המשוור בחלון, יהיה חורב במפתן הבית. 84
אומרת הגמרא, מאי כי איוה ערה, אומר רבי יצחק, וכי בית 85
המסובב באורים עיר הוא - האם הוא כעיר שקשה להחריבה, 86
אלא אפילו בית המסובב באורים גם הוא מתרועע ונשבר. אומר 87
רב אחי, שמע מינה מפסוק זה, כי מתחיל חורבא בבית. בסיפא 88
- במפתן הבית הוא מתחיל, שנאמר 'הרב בפה'. ואיבעית אימא 89
יש ללמוד דבר זה מהקרא, ושאיה יופת שער - בית השמש מאין 90
ישוב, השדים מכתתים את שערי. אומר רב בר רב אחי, לדידי חיי 91
ליה - אני ראיתי לאותו שד ומנגה כי תורא - ומנגה את שערי 92
הבית כשור. 93
אמר רב הונא, זמרא דנגדי - הזמר שמזמרים מושכי הספינות, 94
שמטרתו לזרז במלאכתם, ודבברי - ושל החורשים בשוורים, 95
שמטרתו לכוון את השוורים לתלמיהם, שרי - מותרים, ואין בכך 96
משום איסור זמר. אבל דנגדא - של אורגים אסיר לפי שמטרתו 97
היא לשחוק. מספרת הגמרא, רב הונא בטיל זמרא - אסר על בני 98
דורו לומר בביתם ובבית המשתה, עקב כך בא שפע לעולם, קם 99
מאה אוויו בוזא ומאה סאה חייבי בוזא - עמדו מאה אווים 100
במחיר זה, ומאה סאה חייס בוז, ולא איבעי - ולא רצו לקנותם 101
אפילו בכך, אתא רב חסדא, ולילי ביה - זלזל בגזרתו של רב הונא, 102
ולא הקפיד למחות בזמורים, עקב כך הופסק השפע, איבעא אוויוא 103
בוזא ולא משתבח - התבקש אוו אחד בוז ולא נמצא. 104
אמר רב יוסף, זמרי גברי ועני נשי - מזמרים אנשים ועונות להם 105
נשים, הרי זה בגדר פריצותא, לפי שקול באשה, ערוה, ואילו זמרי 106
נשי ועני גברי - מזמורת נשים ועונים להן אנשים, הרי זה מבטעי 107
את היצר באש שנאחות בנעורת, שואלת הגמרא, מאחר ששני 108
הדברים אסורים, למאי נפקא מינה עלינו לדעת איזה יותר חמור, 109
עונה הגמרא, לבטולי הא מקמי הא - להעדיף לבטל את החמור 110
מפני הקל, שאם אין בכוחו לבטל את שניהם, עלינו לבטל את זמר 111
הנשים ועניית האנשים, שהוא כאש בנעורה. 112

ואנן קא יהינן לכהנים - ואנו נותנים אותו לכהנים, לפי שקנס 1
עורא הסופר את הלויים, על שלא עלו עמו מבבל, ולכך אינו יכול 2
לומר 'ככל מצותיך אשר צויתני', שואלת הגמרא, ולורי - יתודה 3
אשאר מעשרות שאותם נתן כדן. אומר ריש לקיש, כל בית שאין 4
מתודה על מעשר ראשון, שוב אין מתודה על שאר מעשרות. 5
אומרת הגמרא, מאי מעמא, אמר אבי, הואיל ופתח בו התנב 6
בפרשת וידוי מעשרות תחילה שנאמר ונתת ללוי, לגר ליתום 7
ולאלמנה, וללוי הוא מעשר ראשון הניתן ללויים, וכיון שהוא נכתב 8
תחילה, הוא העיקר, ואם אינו מתודה עליו, אינו מתודה אף על יתר 9
המעשרות. 10
מקשה הגמרא, מכלל - מתוך טעמו של רבי יוסי בר חנינא, שלא היו 11
נותנים מעשר ראשון כדניו, משמע דאפדושי הוו מפרשי את 12
המעשר כדניו, אלא שהנתינה לא היתה כדניו, והא תניא, אף הוא 13
- יוחנן כהן גדול ביטל את הוידוי, וגזר על הדמאי - על פירות עם 14
הארץ, לפי ששלה לבדוק בכל גבול ישראל האם מפרישים תרומות 15
ומעשרות כראוי, ורואה שאין העם מפרשים אלא תרומה גדולה 16
כלכל לפי שיש על האוכלה עון מיתה בידי שמים, ומעשר ראשון 17
ומעשר שני, מקצתן מעשרין ומקצתן אין מעשרין, אמר להם, 18
בני, בואו ואומר לכם, בשם שתירומה גדולה יש בה עון מיתה, 19
בה תרומת מעשר וטבל יש בהן עון מיתה, עמד והתקין להם 20
שאין עם הארץ נאמן על המעשרות אלא על תרומה גדולה בלבד, 21
לפיכך, הלוקח פירות מעם הארץ, מפרש מהן מעשר ראשון 22
ומעשר שני, מעשר ראשון, מפרש מהן מעשר עשירית לשם תרומת 23
מעשר, ונותנה לבתו, ומעשר שני, עולה ואוכלו בירושלים, 24
מעשר ראשון ומעשר עני כיון שפירות אלו הם ספק מעושרים, 25
המוציא מחבירו עליו הראיה ואינו חייב ליתנם מספק ללויים או 26
לעניים, אלא קורא להם שם להוציאם מידי טבל, הרי שבימי יוחנן 27
כהן גדול, לא היו כל העם מפרשים מעשר ראשון. 28
מתרצת הגמרא, תרתי תקנות שונות תקן יוחנן כהן גדול, ביטל 29
וידוי המעשרות דתבירים הזהירים להפריש מעשר ראשון, ותיקן 30
שלא יתוודו משום שאין נותנים אותו ללויים. וגזר על דמאי של 31
פירות עמי הארץ, שהלוקח מהם יפריש מעשרות כמפורט לעיל, 32
משום שחשודים על המעשרות. 33
שנינו במשנה, ואף הוא ביטל את המעוררים. שואלת הגמרא, מאי 34
מעוררים. אומר רחבה, בכל יום ויום שהיו עומדים ליום על דוכן 35
ואומרים את המזמור 'עודה למה תישן ה', לכך נקרא מעוררים, 36
ואותם ביטל יוחנן כהן גדול, וכך אומר לקן יוחנן כהן גדול, וכי יש 37
שינה לפני המקום, והלא כבר נאמר, 'הנה לא ינום ולא יישן 38
שומר גנאלי', אלא, בזמן שישראל שריין בצער, ועובדי 39
בזבבים נחתו ושלחה, הרי זה רומח כאילו יש שינה לפניו. לכך 40
נאמר 'עודה למה תישן ה'. 41
שנינו במשנה ואת הנזקפים. שואלת הגמרא, מאי נזקפים. אומר 42
רב יהודה אומר שמואל, שהיו מקרעין לענל בין קרניו, כדי 43
שיפול דם בעיניו ולא יראה כשהולכים לשחטו, אתא איהו בטיל, 44
משום דמיתו כי מומא - משום שנראה כמום. במתניתא תנא, 45
שהיו חובטין אותו במקלות להפילו לארץ בדרך שיעושין אותו 46
לפני עבדות בזבבים ונזקפים' הוא מלשון מכה. אומר להם יוחנן 47
כהן גדול, עד מתי אתם מאכילין נבילות למזבח, ותמחה הגמרא, 48
וכי נבילות הן, הא שהיו להו, אלא כך אמר, עד מתי אתם 49
מאכילין מריפות למזבח, הרי יש לחוש שמא על ידי החבטות ינקב 50
קרום של מזה, עמד והתקין להם טבעות בקרקע להכניס בהם 51
את ראש הבהמה. 52
שנינו במשנה, עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים. אומרת הגמרא, 53
שוהו בחולו של מועד שהיו עושים מלאכה בבית הנפס לצורך 54
המועד, ובא יוחנן כהן גדול ואסר זאת, משום שנשמע קולם למרחק, 55
ואין כולם יודעים שהיא מלאכת דבר האבד. 56

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד א

רש"י

רש"י

ואנן יהבי ליה לכהנים. קסיתו עורא כדאמר' ביבמות דף ס"א: ובין דאין נותנין כהנן
אין יכולין לומר וגם נתתיו ללוי ככל מצותה: תחלה. ונתת ללוי זה מעשר ראשון, לגר
זה מעשר עני, כשעריך זה מעשר שני דכתיב לא תוכל לאכול כשעריך (דברים יב: א)
הוא. ויתן כהן גדול: טבל ותרומת מעשר עון מיתה. כאלו הן העשרין (פסוקין פ"ג) וליפי
לה, וכשאתם עוקחין מעם הארץ והם לא
הפרישו אלא תרומה עודנו טבל למעשרות
ואתם נעשים מיתה: ספריש תרומת מעשר
ונתתה לבחן. מפרשי כל המעשרות ממה
לדוציא מיד טבל, ואחר כך מפרש מתוך
מעשר ראשון תרומת מעשר מה שעל הלוי
להפריש ונותנו לבחן, משום דאית ביה עון
מיתה אחמור עליו שלא לכבש אצלו ולמכור
לכחן כשם שהוא מעבב אצלו מעשר ראשון
ומעשר עני ואומר המוציא מחברו עליו הראיה.
גורדלמא כי משחי ליה גביה אביל ליה. אבל
מעשר ראשון ומעשר עני מתרים לזרים ואין
באין אלא גול כהן, הלכך המוציא מחברו עליו
הראיה, אלא אפרשי נמי לא הוה מפרשי ואת
אמרת לפי שאין נותנין אותו כהנן הא אפרשי
מפרשי ליה: תרתי תקון. לעולם העברת
הדואות מעשר משום שאינם נותנין אותו לזרים
הוא, והא דתניא לפי ששלח בו לא אבשל את
הדודי קאי אלא אגור על הדמאי קאי, ותרתי
תקנות תקון. כפל דודי של חברים אע"פ
שפרישין אותו לפי שאין נותנין אותו בתקנה.
וגור על הדמאי על לוקח מעם הארץ לפי
ששלח בו: ספריש. כשהיו רוצין להפילו לארץ
לשחטו: שיפול דם בעיניו. ואינו רואה ואינו
מתחזק כל כך על גרוליו. ונתקפין לשון ונחפ
סבכי היער (שם י"ג חובטיו). להפילו לארץ.
ונתקפין לשון חבטה ונקה, כדאמר' אין אדם
בצער ואומות העולם בנחת ושלוח, לכך נאמר "עורה למה תישן ה'", ואת הנוקפים: מאי "נוקפים"? אמר רב יהודה אמר
שמואל: שהיו מסרסין לעגל בין קרניו, כדי שיפול דם בעיניו. אתא איהו, כמיל משום דמחיו כי מואא. במתניתא תנא: שהיו
חובטין אותו במקלות בדרך שעושין אותו לפני עבודה זרה. אמר להם עד מתי אתם מאכילין גבילות למזבח! גבילות? הא
שהיו להו! אלא מריפות, שמוא ניבך קרום של מוח, עמד והתקין להם טבעות בפרקע: עד ימיו היה פטוש מכה בירושלים:
בחולו של מועד: כל ימיו לא היה אדם צריך לשאול על הדמאי: כדאמרן: מתני' משבטלה סנהדרין, כמיל השיר מבית
המשתאות, שנאמר: "בשיר לא ישתו יין" וגו'. משמנתו נביאים הראשונים כמלו אורים ותומים. משחרב בית המקדש, כמיל
השומר ונזפת צופים, ופסקו אנשי אמה מישאל, שנאמר: "הושעה ה' כי גמר חסיד". רבן שמעון בן גמליאל אומר: העיר
ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש, אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הטל לברכה, וניטל פנעם הפירות. ר' יוסי אומר: אף
ניטל שומן הפירות. ר' שמעון בן אלעזר אומר: המתירה נטלה את הפנעם ואת הרים, המעשרות נטלו את שומן הדגן. והכמים
אומרים: הזנות והקשפים פילו את הכל: גמ' וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא
"אקנים משער שבתו בחורים מגנותם". אמר רב: אודנא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא כסיפא, שנאמר:
"קול ישורר בחלון הרב כסף כי ארוה ערה" מאי "כי ארוה ערה"? אמר ר' יצחק: וכי בית המסובף בארזים, עיר הוא? אלא
אפילו בית המסובף בארזים, מתרועע. אמר רב אשי: שמע מינה, כי מתחיל חורבא, כסיפא מתחיל, שנאמר: "הרב כסף".
ואיבעית אימא מהבא "וישאה יפת שער". אמר רב בר רב אשי: לדידי הוי ליה, ומננה כי תורא. אמר רב הונא: זמרא דנגדי
ודבקרי שרי, דגדראי אסיר. רב הונא כמיל זמרא, קם מאה אוויו בזווא ומאה סאה חיטי בזווא, ולא איבעי. אתא רב חסדא,
ולויל ביה, איבעא אוווא בזווא ולא משתבח. אמר רב יוסף: זמרי גברי ועני נשי, פריצותא. זמרי נשי ועני גברי, פאש בענערת.
למאי נפקא מינה? לבטולי הא מקמי הא. אמר ר' יוחנן: כל השוטה בארבעה מיני זמור, מבאי חמש פורעניות לעולם, שנאמר:
"הו' משפמי בבקר שבר ירדפו מאחרי בגשף יין דלמס ויהי כגור ונגל תף וחליל ויין משתיהם ואת פעל ה' לא יביטו" מה
כתיב אחריו: "לכן גלה עמי מביל דעת" שגורמין גלות לעולם, "וכבודו כתי רעב" שמוכיאין רעב לעולם, "והמונו צחה צמא"
שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה, וישח אדם וישפל איש" שגורמין שפלות לשונא של הקדוש ברוך הוא, ואין "איש" אלא
הקדוש ברוך הוא שנאמר: "ה' איש מלחמה". ועיני גבהים תשפלה" שגורמין שפלות של ישראל, ומה כתיב אחריו, "לכן

הרחיבה

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מח עמוד ב

רש"י

1 הרהיב שאל נפשה. לאחר שהביאו חמש פורעניות הללו לעולם סופן נפולין בגיהנם:
2 ויפניו סליק. פעמים עולים ועולים בקדם שבעים ופעמים שלא עלה בקדם. שהרי בשבועה
3 דוד מפני אבשלום יצא מירושלים שאל צדוק באורים ותומים ועלתה לו שהשיבהו
4 ושאל אביתר ולא עלתה לו שצאמר ויעל אביתר שנסתלק מן הכהנה מפני שלא נענה
5 באורים ותומים, והכי תניא בסדר עולם גבי ארון
6 ובכרדו מפני אבשלום יצא עמו עד שעלה
7 במעלה הזיתים ונשאל באורים ותומים ונסתלק
8 אביתר מן הכהנה גדולה כנס צדוק תחתי
9 בדרכים (שמואל ב טו) ואמר המלך לצדוק השב
10 את הארון וגו' בימי זכריה. והוא בנו של
11 יהוידע שהיה בימי יואש ערי מנרש. ערי לזים
12 שהטעין הכתוב מנרש: ערי עמוד כהן וגו'.
13 אלמא הו אורים בבית שני אמור לו. לא שהיו
14 אורים ותומים אלא כאדם שאומר לחברו כו'.
15 אלמא כל ימי המקדש ראשו הוה דתניא. חגי
16 זכריה ומלאכי נקראו אחרונים: שמעון
17 וישמעאל. רבן שמעון שהיה נשיא ורבי ישמעאל
18 בן אלישע ושהיה כהן גדול שהרגתם מלכות
19 וכו' לחרבא. שעתידין לחרג בהרב: לקטלא.
20 לשאר מיתות. כגון רבי עקיבא ששרפו בשרו
21 במקדש פסית של ברזל דקאמר בכרבות וכו'
22 סא. ור' יהודה בן תרדיון שגשרו ורבי יהודה בן
23 בבא בלוגיאות של ברזל דקאמר בסנהדרין וכו'
24 ת. שאין מספידין על הרגו מלכות מאימא
25 המלך, לפיכך מחו בדם: דברים ככתבו.
26 במשמעון. אכן שלמה מסע כמה שהשיעה מן
27 ההר. ולא סתתרה שוב בכלי ברזל: והלא כבר
28 נאמר. מגוררות במגרה וגו' שמיר למאי אתא.
29 דאמר' במס' גטין (דף סח.) שהביאו שמיר ע"י

הרהיב שאל נפשה ופערה פיה לכלי חק ויורד הדרה
והמונה ושאוה ועלו בה: משמתי וביאים הראשונים:
מאן "נביאים הראשונים"? אמר רב הונא: זה דוד
ושמואל ושלמה, רב נחמן אמר: בימי דוד, וימניו סליק
וימניו לא סליק. שהרי שאל צדוק ועלתה לו, שאל
אביתר ולא עלתה לו, שנאמר: "ועל אביתר". מתיב
רבה בר שמואל: "ויהי לדרש אלהים בימי זכריהו
המבין בראת האלהים" מאי לאו, באורים ותומים.
לא, בנביאים. תא שמע, משחרב בית המקדש ראשון,
בטלו ערי מנרש, ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך
מבית דוד. ואם לחשד אדם לומר "ויאמר התרשתא
להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן
לאורים ולחמים כאדם שאומר לחברו" עד שיהיו
מתים ויבא משיח בן דוד. אלא אמר רב נחמן בר
יצחק: מאן "נביאים הראשונים" לאפקי מחגי זכריה
ומלאכי, דאחרונים נינהו. דתנו רבנן: משמתי חגי
זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל. ואף
על פי כן היו משתמשים בבית קול, שפעם אחת היו
מסובין בעליית בית גוריא ביריחו, נתנה עליהן פת
קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי

אשמדאי מלכא דשראי: אבנים הללו. שבאפור וחשן: פתחי חותם. חקק משמע:
במלואותם. שהיו שלמות שלא יחסרו מהם כלום: ויפרא להם שמיר. על פני הדין כדריין
האות: אינני של אבר. גובתא משיא בלעז: שירא פרנא. מין משי הוא: סלת נפח על
גבי נפח. מרוב שמנה מרבית בדפני נפח ודומים לעסה היה שגולשה בין כו'. נפת דבק
הנפה. צופים שצפה: שתי ככרות הנדבקות כו'.
שהיתה ברכה מצויה בעסה, ובשמדבין ככרות
בדפני התנור אחת בדפן זה ואחת בדפן זה
שכנגדו וכן תפוחות אצפלייר בלעז עד
שמוצת פני זו לזו, כצוף זה שגדל ומתפשט
ודולף ותולה באר, כן אלו צפות ותפוחות
באר: מן הצופים. הקריע הגבולות שמעם
צופה למרדוק: מאי משמע? מוהיב ולפת שדבש
בא מן הקריע: דמתרגם רב יוסף. כאשר
תעשינה הדבורים: כל הנצוק. המקרה מכלי
טוהר לכלי טמא אין תכלול מרדוק להיות חבר
לטמא את מה שבתוך הכלי שהוא מערה ממנה
חוצץ מרדש ויפין. שהוא עב מאד ודור הוא
במחבר, שבששקלות פוסק הוא ודולף מלמשה
למעלה, והכי אמרין במדות: הצפחת. ברשקא
בלעז שחן עבות ונכנסת ונכתתה השערה עם
הדבש ששפזין בו. מתוך שהוא טוב ועב
מערבין בו מים ויון ואין נכרות בו: שפזיפין.
שקנים ודולכי רכיל: שפאמינים בתקדוש ברוך
הוא. לומר ממונם לזו הדור מרדוק ולצדקה
ולחצאית שבתות וימים טובים: שיתבזו שלחנם
לעזיד לבא. שאין מקבלין שבר שלם. והכי
משמע כי מי בן ליום הבא את הצדיקים: קטנות.
קטנות אמנה: קטני רשע בני ישראל. שמתו
כשהיו קטנים:
שבכוכין

שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עיניהם בהלל הנקן, וכשמת הספידוהו הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא.
ושוב פעם אחרת, היו מסובין בעלייה ביבנה, נתנה להן פת קול מן השמים ואמרה להן: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה
שכינה עליו, אלא שאין דורו זכאין לכך. נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת הספידוהו הי עניו, הי חסיד, תלמידו של הלל. ואף
הוא אמר בשעת מיתתו: שמעון וישמעאל לחרבא. ובכרדוהי לקטלא, ושאר עמא לכיזא, ועקן סגיאין עתידין למית על עמא. ואף
על ר' יהודה בן בבא בקשו לומר "הי חסיד הי עניו", אלא שגמרפה שעה, שאין מספידין על הרגו מלכות: משחרב בית המקדש
בטל השמיר כו': תנו רבנן: שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש, שנאמר: "והבית בהבנתו אכן שלמה מסע נבנה" הדברים
ככתבו, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' נחמיה: וכי אפשר לומר כן? והלא כבר נאמר "כל אלה אבנים יקרת מגררות במגרה". אם
כן, מה תלמוד לומר "לא נשמע בבית בהבנתו"? שהיה מתקין מבחצין, ומכנים מבפנים. אמר רבי: נראין דברי ר' יהודה באבני
מקדש, ודברי ר' נחמיה באבני ביתו. ור' נחמיה, שמיר למאי אתא? מיועיל ליה לכתריא: אבנים הללו אין פותבין אותן בדיו,
משום שנאמר: "פתחי חותם". ואין מסרמין עליהם באימל, משום שנאמר: "במלואותם". אלא פותב עליהם בדיו, ויפרא להן
שמיר מבחצין, והן נבקעות מאליהן בתאינה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסירה כלום, ונבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים
ואינה חסירה כלום. תנו רבנן: שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית נברא, ואין כל דבר קשה וכול לעמוד בפניו.
במה משמרין אותו? פורבין אותו בספוגין של צמר, ומניחין אותו באינני של אבר, מליאה סובי שעורין. אמר ר' אמי: משחרב
מקדש ראשון, בטלה שירא פרנא וזוכית לבנה. תניא נמי הכי: משחרב מקדש ראשון, בטלה שירא פרנא וזוכית לבנה ורכב
ברזל, ויש אומרים: אף יין קרש הבא משניר הדומה פניוילי דבילה: ונפת צופים: מאי "נפת צופים"? אמר רב: סולת שצפה
על גבי נפה, ודומה לעיסה שגולשה בדבש ושמן. ולוי אמר: שתי ככרות הנדבקות בתנור ותופחות ובאות עד שפגיעות זו לזו.
ור' יהושע בן לוי אמר: זה דבש הבא מן הצפיא. מאי משמע? דמתרגם רב ששת, קמא דנתון דבריתא ושיטין פרומי עלמא
ומתין דובשא מעישי טורא. תנו התם: כל הנצוק טוהר, חוצץ מדבש ויפין והצפיחים. מאי "ויפין"? אמר ר' יוחנן: דבש שפזיפין
בו, וריש לקיש אמר: על שם מקומו, בדרכיב "יוף וטלם ובעלות". פיוצא בדבר אתה אומר "בבוא היופים וימרו לשאול הלא
דוד וגו' מאי "ויפין"? אמר ר' יוחנן: בני אדם המזיפין דבריהם. ור' אלעזר אומר: על שם מקומו, בדרכיב "יוף וטלם ובעלות":
ופסקו אנשי אמנה: אמר ר' יצחק: אלו בני אדם שהן מאמינין בהקדוש ברוך הוא. דתניא, ר' אליעזר הגדול אומר: כל מי שיש לו
פת בסלו ואומר "מה אוכל למחר", אינו אלא מקטני אמנה, וריניו דאמר ר' אלעזר: מאי דכתיב "פי מי בו ליום קטנות" מי גרם
לצדיקים שיתבזו שולחן לעזיד לבא? קטנות שהיה בהן, שלא האמינו בהקדוש ברוך הוא רבא אמר: אלו קטני בני רשעי ישראל
שבכוכין

ביאורים למסכת סוטה דף מח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו" הדברים ככתבם, כמו
שחצבו אותה מן ההר על ידי השמיר ולא סיתתה בכלי ברזל, דברי
רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, וכי אפשר לומר כן, והלא כבר
נאמר בפסוק אחר, "כָּל אֱלֹהִים אֲכָנִים יָקָרוֹת וְגו' מְנוֹדוֹת בְּמִנְהָ" -
בכלי ברזל מלאה פגיונות, הרי שהיו האבנים חתוכות ומסותות
בכלי ברזל, אם כן, מה תלמוד לומר 'כל כלי ברזל לא נשמע'
בבית בהבנותו, פירושו, שבבית לא נשמע כל ברזל, אלא שהיה
מתקין אותם מבחוץ, ומכנים אותם מוכנות מכפנים. אמר רבי,
נראין דברי רבי יהודה שהיו האבנים שלמות כחציבתן באבני
מקדש, ודברי רבי נחמיה שהיו האבנים מסותות באבני ביתו של
שלמה המלך, שהרי הפסוק שהביא רבי נחמיה שהיו האבנים
מגוררות במגרה, בענין בנין ביתו נאמר.
שואלת הגמרא, ורבי נחמיה שאמר שהיו מתקנים את האבנים
מבחוץ בכלי ברזל, לדבריו שמיר למאי אתא - לאיזה צורך
הביאודו. משיבה הגמרא, השמיר מיבעי ליה, לכתבנא, אבנים
הללו של האפוד והחושן, שצריך לכתוב עליהם שמות שבטי
ישראל, אין כותבין אותן בדיו, משום שנאמר עליהם 'פתוחי
חותם', שמשמעו חקוק בתוכם, ואין מסרמין עליהם את האותיות
באיזמל, משום שנאמר עליהם 'במלואותם', שמשמעו שתהייה
שלמות בלי חסרון, אלא כותב עליהם תחילה את השמות בדיו,
ומפריה לחן - לאבנים הרשומות בדיו את השמיר מבחוץ, והן
בנקעות מאליתן בצורת האותיות, תהאנה זו שנבקעת מאליה
בימות החמה ואינה חסירה כלום, ובבקעה זו שנבקעת אדמתה
בימות הנשמים ואינה חסירה כלום.
תנו רבנן, שמיר זה, בריתו בשעורה, ומששת ימי בראשית
נברא, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד בפניו. כמה משמרין
אותו, בורכין אותו כפופין של צמר, ומניחין אותו באיזני של
אבר - בארגו של עופרת מלאה סובי שעורין.
אמר רבי אמי, משחרב מקדש ראשון במלך שירא פרנא - מין
משחשבו, וזוכית לבנה. תניא נמי הכי, משחרב מקדש ראשון
במלך שירא פרנא, וזוכית לבנה, ורכב ברזל. ויש אומרים,
אף יין קרוש - שנעשה מוצק הקא משני, הדומה פניונוי דבילה
בטל אז.
שנינו במשנה, משחרב בית המקדש בטל השמיר ונזפת צופים.
שואלת הגמרא, מאי נזפת צופים. אמר רב, סולת שצפה ונדבקת
על גבי נפה מרוב שומנה בשעת הניפוי, ודומה לעיסה שנילושה
בבר פדבש ושמן, ונזפת' הוא על שם דבק הנפה, וצופים' הוא על
שם שצפה עליה. ולוי אמר, נופת צופים הם שתי בורות לחם
הנדבקות בתנור על גבי שתי דופניו מן הצדדים, כבר בדפן זה,
ובכר בדפן שכנגדה, ותופחות וקאות כל כך בתנור, עד שמגיעות
זו לזו ונזפת' הוא מלשון נוף, שגדל הככר כמו ענף עץ, וצופים'
הוא מלשון צף, שהככרות תופחים וצפים. ורבי יהושע בן לוי אמר,
נופת צופים זה דבש הקא מן הצפיא - מן ההרים הגבוהים שמהם
צופים למרחק. שואלת הגמרא, מאי משמע שהדבש בא מן
המקומות הגבוהים, בדמתרנא רב ששט על הפסוק 'כאשר תעשינה
הדבורים' כמה דנתנו דבראיתא ושייזן בדומי עלמא ומתין
דוקשא מעישיב טורא - כמו שעפות הדבורים ושטות בגובה
העולם, ומביאים דבש מעשבי ההרים, הרי שהדבש המשובח בא
ממקומות הגבוהים.
כיון שעסקנו בדבש משובח, מביאה הגמרא משנה במסכת מבשרין
העוסקת בענין זה, תנן התם, כל משקה הנצזק מכלי טהור לכלי
טמא, מהור - אינו חיבור להעביר את הטומאה מהכלי הטמא לכלי
הטהור, חוץ מדבש ויפים והצפיתים שהם משקים עבים מאד, עד
כדי שכשנפסק הקילוח, חוזר למעלה. שואלת הגמרא, מאי ויפים,
אמר רבי יוחנן, זהו דבש שמייפין בו ומעריכים בו יין ומים, ומתוך
שהוא עב אין הדבר ניכר. ור' לוי קיש אמר, הוא קרוי ויפים על

הרחיבה שאל נפשה ופצרה פיה לכלי חק וירד הדרה והמנה
ושאנה ועלו בה" שבסופו של דבר, כל המון הרשעים הללו יפלו
בגיהנום.
שנינו במשנה, משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים.
שואלת הגמרא, מאן נביאים הראשונים שבמותם בטלו אורים
ותומים. אמר רב הונא, זה דוד ושמואל ושלמה. רב נחמן אמר,
אף בימי דוד, וימני סליק וימני לא סליק - פעמים עלתה להם
תשובה באורים ותומים, ופעמים שלא עלתה, שהרי שאל צדוק
באורים ותומים, כשברח דוד מפני אבשלום ועלתה לו תשובה,
שאל אכיתר באורים ותומים ולא עלתה לו תשובה, שנאמר באותו
ענין ויעל אכיתר, ופירושו, שנסתלק מן הכהונה כיון שלא נענה.
מקשה הגמרא, מתיב רבה בר שמואל, כיצד אמרת שמשמתו דוד
ושמואל ושלמה בטלו אורים ותומים, והרי נאמר ויהי לדוד
אלהים כל ימי זכריה ובימי זכריהו המבין בראות האלהים, מאי
לאו ראיא זו היא באורים ותומים, הרי שהיו גם בימי אורים
ותומים. מתרצת הגמרא, לא באורים ותומים, אלא ראיא בנביאים.
עוד מקשה הגמרא מבריתא, תא שמע, משחרב בית המקדש
ראשון, במלך ערי מנשה - ערי הלויים שנצטוו להניח סביבם מגרש,
ופסקו אורים ותומים, ופסק מלך מבית דוד, ואם לחשך אדם
לומר כיצד אתה אומר שפסקו אז אורים ותומים, והלא נאמר
בעליית זרובבל, בבנין בית שני, כשחלק מהכהנים לא מצאו את כתב
יוחסם, ויאמר התנשטא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים
עד עמוד כהן לאורים ותומים, הרי שגם אז היו אורים ותומים,
[אמור לו], אין הפירוש כך, אלא באדם שאומר להכיר עד שיחיו
מיתם ויבא משיח בן דוד, כך גם אמר להם התרשטא, שלא יאכלו
מן הקדשים עד שיבא המשיח ויהיו אורים ותומים, הרי מפורש
בבריתא זו שאורים ותומים פסקו רק משחרב בית המקדש הראשון,
וקשה על רב הונא שאמר שנביאים הראשונים הם דוד שמואל
ושלמה.
אלא אמר רב נחמן בר יצחק, מאן נביאים הראשונים שבמותם
פסקו אורים ותומים, כל הנביאים שבימי בית ראשון, לאפוקי מחגי
זכריה ומלאכי שהתנבאו בתחילת הבית השני, דאחרונים נינהו
ובימיהם לא היו אורים ותומים, ומצינו כך בבריתא, שהם היו
הנביאים האחרונים. דתנו רבנן, משמתו חגי וזכריה ומלאכי
נסתלקה רוח הקודש של נבואה מישיראל, הרי שהם היו הנביאים
האחרונים. ואף על פי כן היו מושמשים בכת קול מן השמים,
שפעם אחת היו חכמים מסופין בעליית בית גורא ביריחו, נתנה
עליהן בת קול מן השמים ואמרה, יש בכם אדם אחד שראוי
שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לה, נתנו עיניהם
בחלל הקון, ובשמת הלל הזקן, הספידוהו, הי חסיד הי עניו
תלמידו של עזרא. ושוב פעם אחת היו חכמים מסופין בעליית
ביבנה, נתנה להן בת קול מן השמים ואמרה להן, יש בכם אדם
אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לה, נתנו
עיניהם בשמואל הקטן, ובשמתו, הספידוהו, הי עניו הי
חסיד, תלמידו של הלל, ואף הוא - שמואל הקטן, אמר בשעת
מיתתו ברוח הקודש ששרתה עליו אז, שמעון - רבן שמעון בן
גמליאל נשיא ישראל, וישמעאל - רבי ישמעאל כהן גדול, יתנו
להרבא - להריגה בחרב בגורת המלכות, וזכריה אף הם יהיו
לקמלא - להריגה במיתות משונות אחרות, ושאר עמא יהיו לקיאו
לבן, ועקן סניאין עתידין למית' על עמא - וצרות רבות עתידות
לבא על העם, ואף על רבי יהודה בן בבא בקשו לומר במיתות
כשהרגו, הי חסיד הי עניו, אלא שנמרפה שעה מלהספידו, לפי
שאין מספידין על הרוגי מלכות מאמת המלכות.
שנינו במשנה, משחרב בית המקדש במלך השמיר בו, תנו רבנן,
שמיר זהו שבו כנה שלמה את בית המקדש, שנאמר בבנין הבית
שבנה שלמה, "והבית בהבנותו אכן שלמה מסע נבנה ומקבות

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יָרַד מִלִּבְרָכָה וְנִיטַל טַעַם פִּירוֹת וְכו'. מביאה הגמרא ברייתא
 בענין זה, תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, טהרה במלה טעם
 וריח, מעשר ביטל שומן דגן. מספרת הגמרא, רב הונא אשכח
 תומרתא דחינוניתא - מין תמרה שמנה שאף יש בה ריח טוב,
 שקלה ברכה בסודריה - נטלה רב הונא ועטפה בסודרו, אתא רבא
 בריה של רב הונא, אמר ליה לרב הונא, מורחיןא ריחא דחינוניתא
 - מריחא אני ריח של תמרה חינוניתא, אמר ליה רב הונא לרבה בנו,
 בני, כיון שהרחת את ריחה, ודאי טהרה יש בך שלכך לא ניטל ממך
 ריח הפירות, יהבה ניהליה - נתנה לו רב הונא לרבה, אדחכי אתא
 אבא בריה - בין כך בא אבא בנו של רבה בר רב הונא, שקלה יהבה
 ניהליה - נטלה רבה בר רב הונא ונתנה לאבא בנו, אמר ליה רב
 הונא לרבה בנו, בני, שמחת את לבי בכך שיש בך טהרה, והקחית
 את שיני בכך שהראית לי שאנה אוהב את בנך יותר ממני, שלקחת
 אותה ממני ונתת לו, היינו דאמרי אינשי, רחמי דאבא אבני -
 רחמי האב על בניו, רחמי דבני אבני דהוו ליה - ורחמי הבן אינם
 על האב, אלא על הבנים שלו.
 עוד מספרת הגמרא, רב אחא בר יעקב איטפל ביה ברב יעקב בר
 ברתיה - טרח בגידולו של רב יעקב בן בתו, כי גדל, אמר ליה רב
 אחא בר יעקב לנכדו, אשקין מא - השקני מים, אמר לו רב יעקב,
 לאו בריך אנא - אני בנך, ואיני חייב לכבדך כאב, והיינו דאמרי
 אינשי, רבי רבי, בר ברתך אנא - גדל גדל את נכדך, ולבסוף
 יאמרו לך בן בתך אני.
 משנה בפולמוס של אספיינוס - בביאת חילו של אספיינוס
 קיסר רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, נזרו חכמים על עשרות
 חתנים, ועל האירוס. בפולמוס - בביאת חילו של מיטוס,
 כשהביאו הורקנוס להילחם עם אריסטובולוס אחיו, נזרו חכמים על
 עשרות כלות, ושלח למד אדם את בנו ויוניא. בפולמוס - בביאת
 החיל האחרון על ירושלים, שבו בא מיטוס והחריב את בית המקדש,
 נזרו חכמים שלא תצא חפלה באפריין - בחופת כבוד של מעילים
 וטליתות מזהבות בתוך העיר כשמליכים אותה מבית אביה לבית
 בעלה, ורבותינו התירו שתצא חפלה באפריין בתוך העיר.
 משמת רבי מאיר, במלו משלי משלים - מלמדים את החכמה
 דרך משל ומליצה, כגון משלי שעלים. משמת בן צנאי, במלו
 השקדנים - שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. משמת בן
 זומא, במלו דהרשנים - דורשים את פסוקי התורה. משמת רבי
 עקיבא, במל כבוד התורה - שהיה דורש כל קוץ וקוצ של אותיות,
 וכל שכן אותיות, וזהו כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. משמת
 רבי הנינא בן דוסא, במלו אנשי מעשה - בטוחים בצדקתם
 ועושים מעשי פלא. משמת רבי יוסי קמנפתא, פסקו חסידים, ולמה
 נקרא שמו קמנפתא, שהיה קמנפתא וסופם של חסידים. משמת רבן
 יוחנן בן זבאי, במל זיו החכמה. משמת רבן גמליאל הזקן, במל
 כבוד התורה - שהיו עד אז עוסקים בה בעמידה, ומשמת ירדה
 חולשה לעולם ועוסקים בה בישיבה, ומה מחרה ופרישות.
 משמת רבי ישמעאל בן פאבי, במלה זיו הכהונה - שהיה חכם
 ועשר וכתבים רבים אוכלים על שולחנו. משמת רבי, במלה ענה
 ויראת חטא.
 [גמרא. תנו רבנן], רבי פנחס בן יאיר אומר, משחרב בית
 המקדש בושו חברים - תלמידי חכמים ובני חורין - מיוחסים,
 ופשו ראשם לפי שהיו הממזרים ועזי הפנים בגדולה ועושר,
 והתלמידים והמיוחסים בעניות, ונדלדלו אנשי מעשה, ונברו פעלי
 זרוע ובעלי לשון, ואין דורש לישראל ואין מבקש עליהם רחמים.
 ואין שואל בשלום חבירו, ואם כך, על מי לנו להשען, על אבנינו
 שבשמים.
 רבי אלעזר הנדול אומר, מיום שחרב בית המקדש, שרו
 חבימיא למחוי בספריא - התחיל ערך החכמים להיות כמלומדי
 תינוקות, וספריא כחזוניה - וערך מלומדי התינוקות התחיל להיות
 כשמי העבור, וחזוניה בעמא דארעא - וערך שמי העבור התחיל
 להיות כעם הארץ, ועמא דארעא

שפכזבזין - שמבטלים דין אביהם הרשעים לעתיד לבוא, וכך
 אומרים לפניו, רבונו של עולם, מאחר שאתה עתיד ליפרע מהן,
 למה הקחית שניהם גם לענשם במיתתו בקטנותו.
 אמר רבי אלעזר בר ירכיה, אלמלא תפלתו של דוד, היו כל
 ישראל בגלות מוצרי רבב - שומנים ודברים מאוסים, מתוך עניותם,
 שנאמר בתהילים, שבקש דוד על ישראל, שגם כשיהיו בגלות,
 'שיתת ה' מורה להם' שפירושו, תתן לעניים מרות ועושר, כדי שלא
 יהיו פחותים ונבזים כל כך בעיני האומות.
 ואמר רבי אלעזר בר ירכיה, אלמלא תפלתו של חבקוק, היו
 שני תלמידי חכמים מתכבדים במלית אחת מרוב עניותם ועוסקין
 בתורה, שנאמר בתפלתו של חבקוק, 'ח' שמעתי יראתי ה'
 פעלך בקרב שנים תיחיו, אל תקרא בקרב שנים, אלא בקרב
 שנים, וכך הוא נדרש, פעלך, שהיא התורה, כששנים מתקרבם
 ללמוד אותה בכסות אחת מחמת עניים, היה אותם לכל יהיו עוסקים
 בה בעניות מרובה.
 ואמר רבי אלעזר בר ירכיה, שני תלמידי חכמים המהלכין
 בדרך ואין ביניהם דברי תורה, ראוי לישרף באש, שנאמר
 כשולכו אליו הנביא ואלישע תלמידו, 'ויהי המה הולכים הלוך
 ודבר והנה רבב אש וגו' והפריד ביניהם, ולקח את אליהו, מעמא
 שלא נשרפו אש של מעלה, הוא משום דאיכא דיבור תורה ביניהם,
 הא אם ליכא דיבור, היו ראוי לישרף.
 ואמר רבי אלעזר בר ירכיה, שני תלמידי חכמים הדרין בעיר
 אחת ואין נוחין זה לזה בחלכה, אחר מהם מת על ידי חברו, ואחר
 - ההורג בשגגה גולה על ידו, שנאמר בפרשת ערי מקלט, שמטרת
 עיר מקלט היא "לנום שמה רוצח אשר רוצח את רעהו בכלי
 דעת", ואין 'דעת' אלא תורה, שנאמר על ישראל כשעברו על
 מצוות התורה 'נרמו עמי מבלי דעת' שפירושו, שנטפשו עמי
 מתוך שלא עסקו בתורה, ונדרש הפסוק של ערי מקלט כר,
 שהריצחה נגרמה משום שלא עסקו יחד בדעת שהיא תורה.
 אמר רבי יהודה בריה דרבי תיאא, כל תלמיד חכם העוסק בתורה
 מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר, 'כי עם צדיק יישוב
 בירושלים ככה לא תכבה חנוי יתנד לקול ועקב נשמעתו ענה',
 ונדרש, שהקדוש ברוך הוא עונה לקול זקקת אלו היושבים שיבה
 של תורה, ובתריב אביריה, שבאיהו עסק התורה הדברים אמורים,
 'ונתן ה' לכם לחם צר ומים לחץ', ומכאן, ששיבה זו היא על ידי
 הדחק. רבי אבהו אומר, אותו העוסק בתורה מתוך הדחק משגיגין
 אותו מזיו שכניה, שנאמר בסוף הפסוק, 'והיו עיניך רואות את
 מוריד'. רבי אחא בר הנינא אומר, אף אין הפרגוד נגצל בפניו,
 שנאמר באתר הפסוק "ולא יבנה עוד מוריד", שפירושו, שלא יסתר
 ממך מוריד, שהוא הקדוש ברוך הוא, ולא תנעל המחיצה בינך לביתו.
 שנינו במשנה, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע,
 מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין קללה וכו'. אמר רבא, לא
 זו בלבד שאין יום שאין בו קללה, אלא בכל יום ויום מרובה קללתו
 משל חבירו, שנאמר בתוכחת גישול, 'הכי תאמר מי יתן ערב
 ובערב תאמר מי יתן בקר', וכל לשאול, הוי בקר - על איזה בקר
 הכוונה שבערב תאמר עליו מי יתן ויבא, אילימא תאמר כך על בקר
 דלמחר, מי ידע מאי הוי - וכי יודע הוא שיחיה טוב יותר, אלא
 תאמר כך על הבקר דחליף - שעבר, מי יתן ויבא שוב יום כזה, משום
 שהיה טוב יותר מן הערב שאחריו. שואלת הגמרא, ואלא אם כל
 יום מתרבה הקללה, עלמא אמאי קא מקנים - על מה העולם
 עומד. עונה הגמרא, אקדישה דיסידרא - על סדר קדושה שאומרים
 על הסדר בשחרית אחר תפילת שמונה עשרה, ואיהא שמייה רבא
 דאנתא - ועל 'אמן יהא שמיה רבא' שעונים העם אחר הדרשה
 בדברי אגדה כל שבת, שנאמר, 'ארץ עפתה כמו אוהל צלמות
 ולא סדרים', משמעות, שהארץ חשכה וצלמות כשאין בה סדרים,
 סוף הפסוק הוא, 'ותופע כמו אוהל', ופירושו, הא אם יש סדרים -
 סוף קדושה יהא שמייה רבא, אזי תופיע הארץ מאופל.
 שנינו במשנה, העיד רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש וכו' ולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

שפכונו דין אביהם. קורעים דין אביהם, שפכאין לדונם אומרים לפניו וכו'. הקמיתה שניהם. למה האבלתם וצערתם עלינו במותם ונפרעת מהם בחייהם. מוכרי רכב. רכב הוא דבר מאוס. כגון חלב ודבוק בקדרים ואמסין. ואין לך אדם מתעסק בהם אלא עניי שיתא' ה' מורה להם. לעיל מורה כתיב כי לא ילצח יושב אביו תקות עניים תאבד לעד

שיתא' ה' מורה להם. תן להם מרות לאותן עניים עשר שיהו הגויס נוחין בהם כבוד. וידעו הגויס שכן אנש ואינם אלהות. שאין כל הכבוד והגדלה שלהם. מתבספין בשלית אחת. משום עניי בקרב שנים. אברהם פעלה שלך הדתו דבר תורה. שיהא בקרוב שנים. ששנים צריכין להתקרב יחד בכסוי אהר. תחיה. רפאהו ותרוח להם ותן להם חיותם. תהא חולכים הלוח ודבר. בדברי תורה. כאלהו ובאלישע כתיב. ראויין לשרף. שעל מנת כן בא הרבב אש עליהם. אהר מות. ע"י חברו שהרגו בשוגג וזה גולה לעיר מקלט. ואם אין כאן מיתה סימן למיתה ואיכא. וגלות סימן לגלות שאהר מת ואהר גולה בבלי דעת. על שלא היה להם דעת להיות מלמדין זה את זה ולמדין זה מזה. נדמו עמי. וספיה דקרא ותשכח תורת אלהיה. כי עם בציון ישב. אלו יושבי ישיבת תורה. וסיפא דקרא תנו יחנה לקול יעקב. להם צ"ר. במי הכותב מדבר. במי שמונותיו קשין עליו ואנשיב יושב גומי בתורה. והיו עניניו וגו'. וכן בתריה כתיב ולא יבנה פתור. מזהב. לא יבנה. לא יתבסס ממך בכנה בגדו ומחצתה דלמחר. מי יתן שובא יום: מי ידע. אם יושב מן הלילה. אלא דחליה. מי יתן וזה יום תהא בן שעבר. אלא עולא אמאי מקום. מאחר שנקללה חולבת תמיד וזה: אנרשה פדריה. סדר קדשה. שלא תתנה וזה: שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מוגט. שאומר קריאתו ותרגומו וכן בעוסקין בתורה. ובין שנוהג בכל ישראל בתלמידים ובכפמי הארץ ויש כאלו שתיים קדשת השם ותלמוד התורה תביב הוא. וכן יתא שמהי רבה מכר שעתו אחר הגדה שהרדש דורש בריבם בכל שבת היו נוחין בה. וישם היו נקצצין כל העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאלו תורה וקדוש השם. קדרים. סדרי פרשיות דתורה: מהרה. שפסקה מישאל. בשלח. פסע. הפרות וירחם. שמתוך שהיו סדורים ונוהגין בטהרה רע הקב"ה מטהר פרומיתו מריח רע ומטעם אף מעשה בשל שפן דגן. בעון פסוק מעשרות פסק שפן הדגן כשמו של מעשר דאקרי חלב בדכתיב כל חלב יצרה וגו' פסוקי יח דחוניתא.

שפכונו דין אביהם לעתיד לבוא. אומרים לפניו: רבנו של עולם, מאחר שאהר עתיד ליפרע מהן, למה הקמיתה שניהם בהם. אמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של דוד, היו כל ישראל מוכרי רכב, שנאמר: "שיתא' ה' מורה להם". ואמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא תפלתו של חבקוק, היו שני תלמידי חכמים מתבספים בשלית אחת ועוסקין בתורה, שנאמר: "ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים תיהיו" אל תקרא "בקרוב שנים" אלא "בקרוב שנים". ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים המהלכין בדרך ואין ביניהם דברי תורה, ראויין לשרף באש, שנאמר: "ויהי המה חולכים הלוח ודבר ויהנה רכב אש". מעמא, דאיכא דיבור. הא ליכא דיבור. ראויין לשרף. ואמר ר' אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים הדרין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה, אחד מת ואחד גולה, שנאמר: "לנש שמה רוצח אשר רוצח את רעהו בבלי דעת" ואין דעת אלא תורה, שנאמר: "נדרמו עמי מבלי תדעת". אמר ר' יהודה בריה דר' חייא: כל תלמיד חכם העוסק בתורה מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר: "כי עם בציון ישב בירושלם כבו לא תבכה חנון יתנה לקול ועקד בשמעתו ענה" וכתבי בתריה: "ונתן להם ה' להם צד ומים לחץ". ר' אבהו אומר: משביעין אותו מזיו שכניה, שנאמר: "והיו עניניו ראות את מוריד". ר' אהא בר חנינא אומר: אף אין הפרגוד ננעל בפניו, שנאמר: "ולא יבנה עוד מוריד": רבן שמעון בן גמליאל אומר: משום ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש אין וכו': אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו, שנאמר "בפקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר" הי בקר? אילמא בקר למחר, מי דע מאי הווי? אלא דחליה. ואלא, עולא אמאי? קא מקיים? אקדושה דיסדיא וא"הא שמהי רבא? דאגדתא, שנאמר: "אין עפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים" הא יש סדרים,

רש"י

שמנה ויש בה ריח טוב, ומין תמרים הוא לעצמן: מהרה יש בה. לפיכך מריחה לך ולא בטל הריח מאצלה: אהא בריה, דרבה בר רב הונא: אל' רב הונא לבריה: שמתא את לבי. בטהרתה: והקמיתה את שני. שהראיתני שאברהם על בנה דוד, מעלי, שנקלעו מקוץ ונתת לו רחמי. אהבה: איטפל ביה. גדלו בביתו: רבי רבי. גדלו גדלו אותי ואע"פ כן איני בנה בר

ביתך. אמא. ואין עלי לבכוד כבן: סתני בפולמוס. חל שהביא אספסיוס על וירושלים: עטרת חתנים ואירוס. מפרש בגמרא: בפולמוס של מיטום. שהביא הורקנוס אריסטוהלוס אחיו, ובין זה לזה היו משימים ושעלים פשה כדאמר בסדר עולם: עטרת בלות. משה בגמרא: בפולמוס האחרון. הוא של חרבן הבית ושל טיטוס נמי תרה: כאפריין בתוך העיר. שהיו מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריין של מעילים וטליתות מזהות מקפות לה: מושלי בשלות. לתת אות אמתלא וטעם לחכמה לבסס בה בשערי ביהמ"ד. כגון ממשלות שועלים דאמר בסנהדרין (ף נ"ח) כי הנה דריש ר"מ בפירקא וזה דריש תלתא שמעתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי שנקנים. שוקדין על דלתות בית המדרש לילה ויום כדאמר ביבמות (ף נ"ט) אבל מה אעשה שנשפי חשקה בתורה: תדרשנים. שהיה בקי בטעמי המקראות כדאמר לא ויכיתו שתאמר יצאת מצרים בלילות עד שירדשה. בן זומא (נדרים פ' י"ב) בשל כבוד תורה. שהיה נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אור. וכ"ש תבות יתרות ואותיות יתרות כגון בת ובת אני דורש (סנהדרין פ' נ"א) וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבסלה אנשי מעשה. בטוח בחשיבותו ועושה מעשים מספלים כדאמר בעשית (ף נ"ה) נמשי שפירין יאמר לחמץ וירדוק ולעולם להביא זאבים בקרניהם: קטנותם של חסידים. שהיו החסידים חולכים וקלים והוא היה מקטנותיהם וסופו: ויו תחבקנה. זה לא ידענא מאי היא: משפח ר"ג תוקן בשל כבוד התורה. במסכת מגלה (ף נ"ה) אמר שער שפוח הוא היה בריאות העולם ולא היה למדור תורה אלא מעמך. שמתה הוא ירד חלי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מן שם: בשל ויו תחבקנה. שהיה חכם ועשיר וכתבים רבים אוכלי על שלחנה: וכני חורין. מחסין: חפ ראשם. שגברת יד ענינים ממוזרים שהם עשירים ואלו עניים: נדרלו אנשי מעשה. אין חש להם: שני דורש ואין מבקש. ואין מבקש. עלהם רחמים: שני חביא: התחילו החכמים ספריא מלמדי תינוקות, שהם קטנים מן החכמים: בעמא דארעא. בעמא דארעא: אולא

תופיע מאופל: לא יר טל לברכה וניטל טעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: מהרה בפולה טעם וריח, מעשר ביטל שומן דגן. רב הונא אשכח תומרתא דחוניתא, שקלה. פרבה בסודריה. אהא רבה בריה, אמר ליה: מורחניא וריחא דחוניתא. אמר ליה: בני, מהרה יש בה. יהבה גיהליה. אהא אבא בריה. שקלה. יהבה גיהליה. אמר ליה: בני, שמתא את לבי והקמיתה את שני. היינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבני, אבני דהווי ליה. רב אהא בר יעקב, איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה. כי גדל, אמר ליה: אשקין מין. אמר לו: לאו בריך אמא. והיינו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אמא: מתני' בפולמוס של אספסיוס גזרו על עטרת חתנים, ועל האירוס. בפולמוס של מיטום גזרו על עטרת בלות, ושלא ילמד אדם את בנו ויוגית. בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא תפלה באפריין בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא תפלה באפריין בתוך העיר. משמרת ר' מאיר בטלו מושלי משלים. משמרת בן עזאי בטלו השקדנים. משמרת בן זומא בטלו תדרשנים. משמרת ר' עקיבא בטל כבוד התורה. משמרת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה. משמרת ר' יוסי קטנתא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קטנתא"? שהיה קטנתא של חסידים. משמרת ר' יוחנן בן זבאי בטל ויו תחבקנה. משמרת רבן גמליאל תוקן בטל כבוד התורה, ומתה טהרה ופרישות. משמרת ר' ישמעאל בן פאבי בטלה ויו תהפונה. משמרת רבי בטל ענוה ויראת חטא: גמ' [תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בושו חכמים וכני חורין וחפו ראשם, ונדרלו אנשי מעשה, ונכרו בעלי זרוע ובגלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים. ר' אלעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חבימא למהו כספריא. וספריא בחנינא. וחנינא פעמא דארעא, ועמא דארעא אולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

רש"י

אֵלֶּיָּהּ וְנִקְלָא. הוֹלְכִים וְדֹלִים וּמוֹתְנִלִּים: בַּעֲקֻבּוֹת הַפְּשִׁיט. בְּסוֹף הַגָּלוּת לִפְנֵי בִּיאַת מִשִּׁיחַ וְהָיוּ בִּיָּקָר. שֶׁהָלַךְ עוֹסְקִין בְּמִשְׁתָּאוֹת: וְאֵין תּוֹכְהָ. אֵין לָהּ אֶדָם שִׁיבֹל לְהוֹכִיחַ. שֶׁכֵּלֶם נִבְשָׁלִים בְּחִשְׁאוֹת וּבְשִׁמּוּכִיחוֹ אֹמֵר לוֹ אַתָּה כְּמוֹנִי: וּבֵית הַנֶּעֱר. שֶׁל חֲכָמִים הָיוּ לְבֵית זִנוּת. שֶׁכֵּלֶם הַחֲכָמִים וְאֵין לֹמֵד תּוֹרָה. וְהָאֵין חָרֵב מֵאֵין אִישׁ, וּבְעֵלֵי זִמָּה מִתְּגוֹדְדִים שֶׁם מִפְּנֵי שִׁחּוֹן לְעִיר הָיוּ בְּתֵי מִדְּרֹשׁת שִׁלְהֵם: גַּמְ'.

אֵלֶּיָּהּ וְנִקְלָה, וְאֵין שׂוֹאֵל וְאֵין מִבְּקָשׁ, עַל מִי יֵשׁ לְהִשָּׁעַן עַל אֲבוֹנֵי שִׁבְשָׁמִים. בַּעֲקֻבּוֹת מִשִּׁיחָא, חוֹצֵפָא יִסְבָּא וְיוֹקֵר יֵאֱמִיר. הִנֵּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָיוּ תְּחִלָּה וְהָיוּ תְּחִלָּה לְמִינוֹת וְאֵין תּוֹכְחָת. בֵּית וְעֵד וְהָיוּ לְנוֹת, וְהִגְלִיל יִחַרֵּב, וְהִנְבֵּלן יָשׁוּם, וְאִנְשֵׁי הַגָּבֹל יִסְבּוּ מֵעִיר לְעִיר וְלֹא יִחַנְּנוּ, וְהַכְּמוֹת סוֹפְרִים תִּסְפְּרוּ, וְיִרְאִי חָטָא וְיִמָּאסוּ, וְהָאֲמַת תְּהֵא נַעֲדֶרֶת. נַעֲרִים פְּנִי זְקִנִּים וְלִבְיָנִים, וְזָקִנִּים יַעֲמִדוּ מִפְּנֵי קִטְנִים, בֶּן מִנוּל אֵב, בֵּת קָמָה בְּאִמָּה, פֶּלֶא בְּחִמְתָּה, אִיבִי אִישׁ אִנְשֵׁי בִיתוֹ, פְּנִי הַדּוֹר כְּפִנֵּי הַפֶּלֶא. הֵבֵן אִינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ מֵאֲבִיו, וְעַל מִה יֵשׁ לָנוּ לְהִשָּׁעַן עַל אֲבוֹנֵי שִׁבְשָׁמִים: גַּמְ' אֲמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁל מֶלֶךְ וְנִפְרִית, אֲבָל שֶׁל הָדָם וְשֶׁל וְרַד מוֹתֵר. וְשִׁמּוּאֵל אֹמֵר: אֵף שֶׁל הָדָם וְשֶׁל וְרַד אֲסוּר, שֶׁל קִנִּים וְשֶׁל חֵילֵת מוֹתֵר. וְלֹא אֲמַר: אֵף שֶׁל קִנִּים וְשֶׁל חֵילֵת אֲסוּר. וְכֵן תֵּנִי לֹא בְּמִתְנִיתִיה: אֵף שֶׁל קִנִּים וְשֶׁל חֵילֵת אֲסוּר: וְעַל הָאִירוֹם: מֵאִי "אִירוֹם"? אֲמַר ר' אֲלֵעָזָר: מִבְּלָא דְחַד פּוֹקֵא. רַבָּה בַר רַב הוֹנָא, עֲבַד לִיה לְבִרְיָה מִנְּבוֹרָא. אֲתָא אָבוּהּ, תְּבִרְיָה. אֲמַר לִיה: מִיִּחְלָף בְּמִבְלָא דְחַד פּוֹקֵא, זֶל עֲבִיד לִיה אֲפּוֹקֵא דְחֻצְבָא אוֹ אֲפּוֹקֵא דְקִפְיָא: בְּפּוֹלֵמוֹם שֶׁל מִיטוֹם גָּזְרוּ עַל עֲטֻרוֹת פְּלוֹת וְכו': מֵאִי "עֲטֻרוֹת פְּלוֹת"? אֲמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אֲמַר ר' יוֹחָנָן: עִיר, שֶׁל זֶהָ. תֵּנִי נָמוּ חָכִי: אִיזְהוּ עֲטֻרוֹת פְּלוֹת? עִיר שֶׁל זֶהָ, אֲבָל עוֹשָׂה אֹתָהּ כִּיפָה שֶׁל מִילָת. תֵּנָא: אֵף עַל חוֹפֵת חֲתָנִים גָּזְרוּ. מֵאִי "חוֹפֵת חֲתָנִים"? וְהוֹרִית הַמּוֹחֲבֹת. תֵּנִי נָמוּ חָכִי: אֵלֹי הֵן חוֹפֵת חֲתָנִים, וְהוֹרִית הַמּוֹחֲבֹת, אֲבָל עוֹשָׂה פְּפִירִית וְתוֹלָה בָּהּ כָּל מִה שִׁירְצָה: שְׂלֵא יִלְמַד אֵת בְּנֵי יוֹנוֹת: תֵּנוּ רַבְּנָן, כִּשְׁצֻרוֹ מִלְכִּי בֵּית חֲשִׁמוֹנִאי וְהָיוּ עַל זֶה הָיָה הוֹרְקָנוֹם מִבְּחֻץ וְאִרְסִטוֹבָלוֹם מִבְּפָנִים. כָּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מִשְׁלָשִׁין דִּינָרִים בְּקוֹפָה, וְיַעֲלִין לָהֶן תְּמִידִים. הָיָה שֶׁם זָקֵן אֶחָד שֶׁהָיוּ מִבְּיָר בְּחֻכְמַת יוֹנוֹת, לָעוֹ לָהֶם בְּחֻכְמַת יוֹנוֹת, אֲמַר לָהֶן: כָּל זֶמֶן שֶׁעוֹסְקִים בְּעִבּוּדָה אֵין נִמְסְרִין בְּיָדְכֶם. לְמַחֵר, שִׁלְשֻׁלוֹ לָהֶם דִּינָרִים בְּקוֹפָה וְהָעוֹל לָהֶם חִזּוֹר. כִּיּוֹן שֶׁהִינֵעַ לְחַצֵּי חוֹמָה, נַעֲץ צִפְרִינִי, נִדְרָעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲרַבַּע מֵאוֹת פָּרָסָה. אֹתָהּ שָׁעָה אֲמַרו: אִירֹר אֶדָם שִׁיגְדֵל חִזּוֹרִים, וְאִירֹר אֶדָם שִׁיִּלְמַד לִבְנוֹ חֻכְמַת יוֹנוֹת. וְעַל אֹתָהּ שָׁנָה שְׁנִינוּ: מַעֲשֶׂה וְכָא עוֹמֵר מִגִּנּוֹת צִרְפִּים, וְשִׁתִּי הִלָּחֵם מִבְּקַעֲתָ עֵין סוֹכֵר, אִינִי? וְהָאֲמַר רַבִּי: בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל לָשׁוֹן סוֹרְסִי לָמָּה? אֶלָּא, אִי לָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ אִי לָשׁוֹן יוֹנוֹת. וְאֲמַר רַב יוֹסֵף כִּבְבֵּל לָשׁוֹן אֲרָמִי לָמָּה? אֶלָּא, אוֹ לָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ אוֹ לָשׁוֹן פְּרָסִי. לָשׁוֹן יוֹנוֹת לְחֹדֶר, וְחֻכְמַת יוֹנוֹת לְחֹדֶר. וְחֻכְמַת יוֹנוֹת מִי אֲסִירָא? וְהָאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שִׁמּוּאֵל מִשׁוּם רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מֵאִי דְכִתְּבִי "עֵינִי עוֹלֵלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בְּנוֹת עִירִי"? אֶלָּה לְיָדִים הָיוּ בְּבֵית אָבָא, חֲמִשׁ מֵאוֹת לְמִדּוֹ תוֹרָה, וְחֲמִשׁ מֵאוֹת לְמִדּוֹ חֻכְמַת יוֹנוֹת, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִהֵן אֶלָּא אֵין בָּאָן, וְכֵן אֲחִי אָבָא בְּעֵסָיָא. שְׂאִנִּי שֶׁל בֵּית רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, דְּקָרוּבִין לְמַלְכוּת הָיוּ, דִּתְנִיָּא מִסְפַּר קוֹמִי, הָרִי זֶה מִדְּרָבִי הָאֲמוּרִי. אֲבִטוֹלוֹם בֶּן רַאבוּבִן הַתִּירוֹ לוֹ לְסַפֵּר קוֹמִי, שֶׁהָיוּ קְרוֹב לְמַלְכוּת. שֶׁל בֵּית רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַתִּירוֹ לָהֶן חֻכְמַת יוֹנוֹת מִפְּנֵי שֶׁקָּרוּבִין לְמַלְכוּת: בְּפּוֹלֵמוֹם הָאֲחִירוֹן גָּזְרוּ שְׂלֵא תִצָּא פֶלֶא בְּאַפְרִיזִין וְכו': מֵאִי מַעֲמָא? מִשׁוּם צִנְעוּתָא: מִשְׁמַת רַבֵּן יוֹחָנָן בְּמִלָּה הַחֲכָמָה: תֵּנוּ רַבְּנָן: מִשְׁמַת ר' אֲלֵעָזָר נִגְנוּ סֵפֶר תוֹרָה. מִשְׁמַת ר' יוֹהֲשֻׁעַ בְּמִלָּה עֲצָה וּמִחֻשְׁבָּה. מִשְׁמַת ר' עֲקִיבָא בְּמִלָּה וְרַעֲיָ תוֹרָה וְנִסְתַּתְמוּ מַעֲשֵׂיֹת הַחֲכָמָה. מִשְׁמַת ר' אֲלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּמִלָּה עֲטֻרוֹת חֲכָמָה, שֶׁ"עֲטֻרוֹת חֲכָמִים עֲשֶׂרֶם". מִשְׁמַת ר' חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא בְּמִלָּה אִנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מִשְׁמַת אָבָא יוֹסִי בֶּן קָטָנְתָא בְּמִלָּה חֲסִידִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אָבָא יוֹסִי בֶּן קָטָנְתָא? שֶׁהָיָה מִקְטָנִי חֲסִידִים. מִשְׁמַת בֶּן עֲזַרְיָה הַשְּׁקִדְנִי. מִשְׁמַת בֶּן זוֹמָא בְּמִלָּה הַדְרָשְׁנִי. מִשְׁמַת רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל עָלָה גּוֹבָאִי וְרַבּוֹ צְרוּת. מִשְׁמַת רַבִּי הוֹכְפֵלוֹ צְרוּת: מִשְׁמַת רַבִּי בְּמִלָּה עֲנוּהָ וְרִאֲתָ חָטָא: אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְתַנָּא: לֹא תִיתְנִי עֲנוּהָ, דְּאִיבָא אָנָּה. אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְתַנָּא: לֹא תִיתְנִי יִרְאֵת חָטָא, דְּאִיבָא אָנָּה:

הִדְרִין עֲלֵךְ עֲגִלָּה עֲרוּפָה וְסִלְיָקָא לָהּ מִסְפַּכַת סוּמָה

שֶׁבְעָה עַל חֲלוֹל שְׁמוֹ: וְעַל אֹתָהּ שָׁנָה שְׁנִינוּ כו'. שְׂאוֹתָהּ שָׁנָה הַתִּירוֹת הַחִילוֹת אֵת הַזְרָעִים שֶׁסִּבְבוּת מִדְּרֵית יִירוּשָׁלַם וְהַזְרָר לְהִבְיָא אֹתָהּ שָׁנָה אֵת הָעֹמֵר מִגִּנּוֹת צִרְפִּים, וּבִשְׁאָר הַשָּׁנִים מִצּוֹת הָעֹמֵר לְהִבְיָא מִן הַקְּרוֹב לִירוּשָׁלַם כְּדִתְּבִי (וְעוֹלָה כ) בְּקָרֵל תִּקְרִיב שִׁתָּה הַזֶּרֶע לֹחַ וְהִדְרָר מִלָּא מִמֶּנּוּ. וּבִשְׁאוֹרָא בָא מִרְחוֹק מִיִּבְשׁ וּמִתְמַעַר וְאֵין כָּר הַשְּׁבֵלֶת מִלָּא מִן הַזֶּרֶעִי: לָשׁוֹן סוֹרְסִי. קְרוֹב הוּא לְלָשׁוֹן אֲרָמִי, וְאֹמֵר אֵין שִׁיחַ לָשׁוֹן גִּמְרֵת יִירוּשָׁלַם, וְאִמּוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתוֹ לִינְיָא שׁוּרִיָּא: אוֹ לָשׁוֹן יוֹנִי. שְׁהִי קְרוֹבִין לָאֶרֶץ יוֹן, וְלָשׁוֹן יוֹן יִפָּה מִזֶּה וְהָיָה לוֹ לְסַפֵּר בּוֹ מֵאִי דְכִתְּבִי. לֹא גָרַם אֶלָּא רִישׁ קָרָא מִקְרָא זֶה עַל עֲצוֹם וְזִמְרָן מִן הָאֵלֶּיךָ לְעוֹלָל אֵת עֵינֵי בְּבִי יוֹתֵר מִן הַכֵּל: עוֹלָלָה. מִגִּנּוֹת אֵת עֵינֵי: לְנַפְשִׁי. עַל נַפְשִׁי מִפְּנֵי קוֹרוֹתִי: מִסְפַּר קוֹמִי. שְׁעָרוֹ שֶׁלִּפְנֵי וּמִנִּיחַ בְּלוֹרִית מֵאֲחוּרֵי: מִדְּרָבִי הָאֲמוּרִי. שֶׁהָיוּ מִנִּיחַ בְּלוֹרִית לְשֵׁם עֲבוּדָת בּוֹכְבִים: נִגְנוּ סֵפֶר תוֹרָה. שֶׁהָיָה בְּעַל הַלְכוֹת מִפִּי שְׁמוּעָה הַרְבֵּה, וְסִדּוּרוֹת בְּפִי כְּאֵלוֹ כְּתוּב בְּסֵפֶר בְּדָמָר בְּסִנְהֶדְרִין (וְ עַתָּה) הַרְבֵּה תוֹרָה לְמִדְרֵי מְרֻבּוּתִי, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׂאִנִּי שְׁנוֹה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הִלְכוֹת בְּנִסְיוֹת קִשּׁוּאִין וְשִׁלְשׁ מֵאוֹת בְּבִרְתָּ עוֹדָה עֲצָה וּמִחֻשְׁבָּה. שֶׁהָיָה וְהָיוּ בְּדִרְשׁוֹת וְכִי בְּהִלְכוֹת וּבְחִשְׁבוֹת הָאֲפִיקוֹרְסִים וְלִהְיוֹן בְּרִמּוּזִים בְּדָמָרִי בִּפְ"ק דְּהִלְגִּינָה (וְ עַתָּה) כִּי בִּחַ נִפְשִׁיהָ אֲמַרוֹ לִיה רַבְּנָן מֵאִי תִּתְּנִי עֲלֵךְ מִמִּינִים, אֲמַר לָהֶן אֲבָדָה עֲצָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְחָה חֻכְמָה שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִים: וְרַעֲיָ תוֹרָה. עֵמֶס סִבְרָא וְלִסְמוֹךְ טַעְמֵי תוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה עַל מִדְרָשִׁי הַמְּקִרָאוֹת וְאוֹתִיוֹת הַתִּמְרִים וְלִשְׁנוֹת הַמִּשְׁתַּנִּים בְּמִקְרָא: רַבִּי אֲלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. שְׁעִירִי הָיוּ בְּדָמָרִי (נִגְנוּ עַתָּה) תִּרְסֵר אֲלֵפִי עֲגִלָּה וְהָיוּ מַעֲשֵׂר מַעֲרֻבֵּל כִּי שִׁתָּא: דְּאִיבָא אָנָּה. שְׂאִנִּי עֲנוּתָה:

הִדְרִין עֲלֵךְ עֲגִלָּה עֲרוּפָה וְסִלְיָקָא לָהּ מִסְפַּכַת סוּמָה

הַמּוֹחֲבֹת, אֲבָל עוֹשָׂה פְּפִירִית וְתוֹלָה בָּהּ כָּל מִה שִׁירְצָה: שְׂלֵא יִלְמַד אֵת בְּנֵי יוֹנוֹת: תֵּנוּ רַבְּנָן, כִּשְׁצֻרוֹ מִלְכִּי בֵּית חֲשִׁמוֹנִאי וְהָיוּ עַל זֶה הָיָה הוֹרְקָנוֹם מִבְּחֻץ וְאִרְסִטוֹבָלוֹם מִבְּפָנִים. כָּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מִשְׁלָשִׁין דִּינָרִים בְּקוֹפָה, וְיַעֲלִין לָהֶן תְּמִידִים. הָיָה שֶׁם זָקֵן אֶחָד שֶׁהָיוּ מִבְּיָר בְּחֻכְמַת יוֹנוֹת, לָעוֹ לָהֶם בְּחֻכְמַת יוֹנוֹת, אֲמַר לָהֶן: כָּל זֶמֶן שֶׁעוֹסְקִים בְּעִבּוּדָה אֵין נִמְסְרִין בְּיָדְכֶם. לְמַחֵר, שִׁלְשֻׁלוֹ לָהֶם דִּינָרִים בְּקוֹפָה וְהָעוֹל לָהֶם חִזּוֹר. כִּיּוֹן שֶׁהִינֵעַ לְחַצֵּי חוֹמָה, נַעֲץ צִפְרִינִי, נִדְרָעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲרַבַּע מֵאוֹת פָּרָסָה. אֹתָהּ שָׁעָה אֲמַרו: אִירֹר אֶדָם שִׁיגְדֵל חִזּוֹרִים, וְאִירֹר אֶדָם שִׁיִּלְמַד לִבְנוֹ חֻכְמַת יוֹנוֹת. וְעַל אֹתָהּ שָׁנָה שְׁנִינוּ: מַעֲשֶׂה וְכָא עוֹמֵר מִגִּנּוֹת צִרְפִּים, וְשִׁתִּי הִלָּחֵם מִבְּקַעֲתָ עֵין סוֹכֵר, אִינִי? וְהָאֲמַר רַבִּי: בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל לָשׁוֹן סוֹרְסִי לָמָּה? אֶלָּא, אִי לָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ אִי לָשׁוֹן יוֹנוֹת. וְאֲמַר רַב יוֹסֵף כִּבְבֵּל לָשׁוֹן אֲרָמִי לָמָּה? אֶלָּא, אוֹ לָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ אוֹ לָשׁוֹן פְּרָסִי. לָשׁוֹן יוֹנוֹת לְחֹדֶר, וְחֻכְמַת יוֹנוֹת לְחֹדֶר. וְחֻכְמַת יוֹנוֹת מִי אֲסִירָא? וְהָאֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שִׁמּוּאֵל מִשׁוּם רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מֵאִי דְכִתְּבִי "עֵינִי עוֹלֵלָה לְנַפְשִׁי מִכָּל בְּנוֹת עִירִי"? אֶלָּה לְיָדִים הָיוּ בְּבֵית אָבָא, חֲמִשׁ מֵאוֹת לְמִדּוֹ תוֹרָה, וְחֲמִשׁ מֵאוֹת לְמִדּוֹ חֻכְמַת יוֹנוֹת, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִהֵן אֶלָּא אֵין בָּאָן, וְכֵן אֲחִי אָבָא בְּעֵסָיָא. שְׂאִנִּי שֶׁל בֵּית רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, דְּקָרוּבִין לְמַלְכוּת הָיוּ, דִּתְנִיָּא מִסְפַּר קוֹמִי, הָרִי זֶה מִדְּרָבִי הָאֲמוּרִי. אֲבִטוֹלוֹם בֶּן רַאבוּבִן הַתִּירוֹ לוֹ לְסַפֵּר קוֹמִי, שֶׁהָיוּ קְרוֹב לְמַלְכוּת. שֶׁל בֵּית רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַתִּירוֹ לָהֶן חֻכְמַת יוֹנוֹת מִפְּנֵי שֶׁקָּרוּבִין לְמַלְכוּת: בְּפּוֹלֵמוֹם הָאֲחִירוֹן גָּזְרוּ שְׂלֵא תִצָּא פֶלֶא בְּאַפְרִיזִין וְכו': מֵאִי מַעֲמָא? מִשׁוּם צִנְעוּתָא: מִשְׁמַת רַבֵּן יוֹחָנָן בְּמִלָּה הַחֲכָמָה: תֵּנוּ רַבְּנָן: מִשְׁמַת ר' אֲלֵעָזָר נִגְנוּ סֵפֶר תוֹרָה. מִשְׁמַת ר' יוֹהֲשֻׁעַ בְּמִלָּה עֲצָה וּמִחֻשְׁבָּה. מִשְׁמַת ר' עֲקִיבָא בְּמִלָּה וְרַעֲיָ תוֹרָה וְנִסְתַּתְמוּ מַעֲשֵׂיֹת הַחֲכָמָה. מִשְׁמַת ר' אֲלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּמִלָּה עֲטֻרוֹת חֲכָמָה, שֶׁ"עֲטֻרוֹת חֲכָמִים עֲשֶׂרֶם". מִשְׁמַת ר' חֲנִינָא בֶּן דּוּסָא בְּמִלָּה אִנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מִשְׁמַת אָבָא יוֹסִי בֶּן קָטָנְתָא בְּמִלָּה חֲסִידִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אָבָא יוֹסִי בֶּן קָטָנְתָא? שֶׁהָיָה מִקְטָנִי חֲסִידִים. מִשְׁמַת בֶּן עֲזַרְיָה הַשְּׁקִדְנִי. מִשְׁמַת בֶּן זוֹמָא בְּמִלָּה הַדְרָשְׁנִי. מִשְׁמַת רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל עָלָה גּוֹבָאִי וְרַבּוֹ צְרוּת. מִשְׁמַת רַבִּי הוֹכְפֵלוֹ צְרוּת: מִשְׁמַת רַבִּי בְּמִלָּה עֲנוּהָ וְרִאֲתָ חָטָא: אֲמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְתַנָּא: לֹא תִיתְנִי עֲנוּהָ, דְּאִיבָא אָנָּה. אֲמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְתַנָּא: לֹא תִיתְנִי יִרְאֵת חָטָא, דְּאִיבָא אָנָּה:

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בה, ואז נודעוה ארץ ישראל ארבע מאות פסחה מחמת חילול
כבוד שמים, אותה שעה ארבע חכמים, ארור אדם שיגדל חוירים,
וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית, ועל אותה שנה שבאו
הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שנינו, מעשה וכן עומד
מנגות צריפים ושתי הלחם במקעת עין סוכר שהם מקומות
רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות
ירושלים.
מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יונית אסורה, והאמר רבי,
בארץ ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון
הקודש, אי לשון יונית שהיא לשון צד ויפה ואילו לשון סורסי הוא
לשון עילג, ואמר רב יוסף, בבבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא
או לשון הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי
מבואר בדברי רבי, שלשון יונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון
יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד שאמנם לשון יונית מותרת, אבל
חכמת יונית, שהיא שפת רמזים שהקרויים למלכות משתמשים בה,
אסורה.
שוב מקשה הגמרא, וחכמת יונית מי אסירא, והאמר רב יהודה
אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה
"עני עוללה לנפשי מכל בנות עיר" ליש להצטער לבכות ולנוול
את עיני יותר מכל משפחות עיר, אלא לדרים היו בבית אבא -
רבן גמליאל דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות
מהם למדו חכמת יונית, ולא נשתתף מהן אחר החורבן אלא אני
באן, וכן אחי אבא בעסיא, הרי שמונת ללמד חכמת יונית.
מתרצת הגמרא, שאני של בית רבן גמליאל דקרוכין למלכות הוו
והיה להם צורך להשתמש בחכמת יונית לצורך ישראל, דתנאי, מי
שהוא מספר קומי - מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה
מודין בלתי אמוני. שהיו נוהגים לעשות כך לשם עבודה זרה, אולם
אכזבולוס בן רבאון התייר לו חכמים לספר קומי, לפי שהיה קרוב
למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התייר להן ללמוד חכמת
יונית מפני שקרוכין למלכות.
שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון
וכו' ושנינו שם שרבותינו התייר גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי
מעמא התייר רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום צניעותא -
שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי בבטלה זיו ההקמה. תנו
רבנן, משמת רבי אליעזר בן הורקנוס, נגזר ספר תורה - שהיו
הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת
רבי יהושע, בבטלה עצה ומחשבה - שהיה זהיר בדרשות ובקי
בהלכות, ויודע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא,
בטלו זרועי תורה - עומק הסברא בתורה, ונסתתמו מעיינות
ההקמה - שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות
הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא.
משמת רבי אליעזר בן עזריה, בטלו עטירות חכמה - שהיה
עשיר מופלג, ש"עטירות חכמים עשרים". משמת רבי חנינא בן
דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטניא, בטלו
בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטניא, שהיה
מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי, בטלו השקדנין.
משמת בן זומא, בטלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן
גמליאל, עלה גובאי רבני צרות. משמת רבי, והובטלו צרות.
שנינו במשנה, משמת רבי, בבטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב
יוסף לתנאי השונה את המשנה, לא תיתני במשנתך ענוה, דאיכא
אנא - שהרי יש אותי, שאני עני. אמר ליה רב נחמן לתנאי, לא
תיתני במשנתך ויראת חטא, דאיכא אנא - שהרי יש אותי, שאני
ירא חטא.

אולא ודלדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל לישאל
ואין מכקש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
בעקבות משיחא חוצפא יסנא - לקראת ביאת המשיח תרבה
החוצפה בעולם, ויזכר ואמיר - היוקר יגדל, הנפן תתן פריה והיין
למרות כן ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, ומלכות תהפך
למינות, ואין תובחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של
החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום
שמתאספים בו בעלי זממה, והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים
וחסידים יתרח, והבבל יושם - יהיה שמם, ואנשי הבבל - אנשי
גבול ארץ ישראל יסוככו מעיר לעיר, ולא יחוננו - אין מי שיחון
אותם, וחכמות סופרים תפסח - יהיה לבזה, ויראי חטא ימאסו,
והאמת תהא נעדרת, נערים פני יקנים ולבינו, וקנים יעמדו מפני
קטנים, "בן מנוול אב, בת קמה באמה לחרפה ולבישה, בלה
בחמתה, אויבי איש אנשי ביתו", פני הדוד בפני הכלב - שתהיה
עזות ולא יתביישו זה מזה, תבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש
לנו להשען, על אבינו שבשמים.
(גמרא) אמר רבי, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא
עטרה של מלח ונפרית - העשויה מאבן מלח, או מכסף וזהב,
ומציינים אותו בגפרית, אבל עטרה של הדם ושל וורד מותר.
ושמואל אומר, אף עטרה של הדם ושל וורד אסור, אבל של
קנים ושל חילת - צמח כמין גומא הגדל במים מותר. ולוי אומר,
אף עטרה של קנים ושל חילת אסור, וכן תני לוי בפתיתיה -
וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של קנים ושל חילת אסור.
שנינו במשנה, בפולמוס של אספסינוס גזרו על וכו' ועל האירוס.
שואלת הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אליעזר, מבטל דחד פומא
- פעמוני שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת
הגמרא, רבה בר רב הונא עבד ליה לגריה מנבדא - עשה לבנו
מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, אתא אבבה
תבדיה - בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אמר
ליה רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי מיחלה בבטלה
דחד פומא שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, ויל
עבד ליה תוף אפומא דחצבא - על פי חבית או אפומא דקפיא
- על פי כלי ששמו קפיא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף
באירוס.
שנינו במשנה, בפולמוס של מיטוס גזרו על עטרות בלות וכו'.
שואלת הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר רב הנה אמר
רבי יוחנן, עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב
מצייתת עליה. תנאי נמי הכי, איהו עטרה בלות עיר של זהב,
אכל עושה אותה כיפה של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
תנא בברייתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי
חופת חתנים, והורית המוזהבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים
בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תנאי נמי הכי, אלו
הן חופת חתנים שאסורות, והורית המוזהבות, אכל עושה
פפירית - עיגולים מעץ כמין כיפה, ותולח בה כל מח שירצה כגון
רצועות של זהב.
שנינו במשנה, ושלא ילמד את בנו יונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי
בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה חורקנוס מכוון לחומה,
וארסמובולוס מבפנים, בכל יום יום היו משלשלין אלו שבפנים
דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומעלין להן אלו שבחוץ טלאים
לצורך תמידים, היה שם זון אחד שהיה מביד בחכמת יונית,
לעז להם לאותם שבחוץ בחכמת יונית באופן שאין הכל מבינים,
אמר להן, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר
שלשלו להם אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם
שבחוץ חויר במקום טלה. בין שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרינו

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד ב

40 **אֵינִי שֵׁי** בִּיתִּיהָ לֹא מִיִּקְבֵּל, **שְׁנֵאֲמַר**, **נִכְרַח יְהוָה וְלֹא יִנְוֶה** וּפִירוּשׁוֹ
41 **לֹא יִנְוֶה** אֲפִילוּ בְּנוֹה שְׁלוֹ. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא, מִעֲקָרָא קִפְצָה עָלֶיהָ
42 – מִתְחִלָּה קוֹפֶצֶת עָלֶיהָ, אֹלָם לְסוֹף מִיתְוִיל עָלֶיהָ – בְּסוֹף נִמְאֵס
43 בַּעֲיִנָּהּ.
44 **מִשְׁרְבוּ מִטְּוִיל מְלֵא** עַל פְּעָלֵי בָתִּים – דִּינִים הַנּוֹתָנִים סְחוּרָה
45 לְבַעֲלֵי בָתִּים לְהַתְּעֵסֵק בָּהּ וּלְעִשׂוֹת רִיחַ לְדִינֵינִי, רַבָּה הַשּׁוֹחֵד
46 וְהַמִּיִּית מִשְׁפָּט שְׁהִי הַדִּינִים מִשְׁוֹחִדִּים בְּכָךְ וְנוֹטָה לָבֶס לְמִי
47 שְׁהִרְחִיחַ לָהֶם, וּפְסָקָה מוֹבָה.
48 **מִשְׁרְבוּ** הַדִּינִים הָאוֹמְרִים לְמִי שְׁעוּשָׁה לָהֶם טוֹבָה 'מִקְבָּלֵנִי מוֹבָתָךְ'
49 'וּמִחֻקֵּי מוֹבָתֶיךָ', אֵינֶם יִרְאִים מִן הַדִּינִים, וְעַקֵּב כִּךְ רַבּוֹ 'אִישׁ
50 הַיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה', וְאֵין אֵימַת הַגְּדוּלִּים עַל הַקִּטְנִים, וְאִם שְׁפִלִּים
51 הַנִּבְחָה וְהַנְּבֻחִים הוֹשְׁפִלוּ וְאֵין נִיכָר בֵּין גְּבוּהָ לְשַׁפְּלָהּ, וּמִלְּבוּתָא
52 אֲוִלָּא וְנִלְאָ – וּמִלְּכוּת יִשְׂרָאֵל הוֹלֶכֶת וּמִתְנוּלוֹת.
53 **מִשְׁרְבוּ צִירֵי עֵין** מִלְּהוֹנוֹת לֵאחֲרֵיהֶם, וְשׁוֹרְפֵי טָרֶף – גּוֹלְנִים, רַבּוֹ
54 מֵאֲמָצִי חֶלֶב מִן הַעֲנִיִּים מִלֵּת לָהֶם צִדְקָה וְקוֹפְצֵי יָדִים מִלְּחָלוֹת,
55 וְעִבְרֵי עַל מַה שֶּׁתּוֹב בְּתוֹרָה 'הַשֶּׁמֶר לֶךְ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לִבְכָּךְ
56 בְּלִיעַל וְגו' וְרַעָה עֵינְךָ בִּאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עֲלֶיךָ אֵל ה'
57 וְהִיָּה בְּךָ חֹטָא".
58 **מִשְׁרְבוּ** נָשִׁים הַהוֹלֶכֶת 'נְטוּיוֹת גְּרוֹן וּמִשְׁקָרוֹת עֵינִים' וְבֹאוֹת עַל
59 יָדֵי כִךְ לִידֵי נִיאָק, רַבּוֹ הַבְּעֵלִים הַמְּקַנְאִים לְנִשְׁתוּתֵיהֶם, וְצִרִּיכִים
60 לְהַשְׁקוֹת מִיָּם הַמְּרִים, אֲלֵא שֶׁפְּסָקוֹ הַמִּים הַמְּרִים מִלְּבִדּוֹק, כֵּאֲמוֹר
61 לְעִיל.
62 **מִשְׁרְבוּ מְקַבְּלֵי מִתְנוֹת**, נִתְמַעְטוּ הַיָּמִים שֶׁל חַיֵּי הָאָדָם וְנִתְקַצְרוּ
63 הַשָּׁנִים, דְּבָתִּיב 'וְשׁוֹנָא מִתְנוֹת יְהוָה'.
64 **מִשְׁרְבוּ וְחוֹחֵי חֶלֶב** – הַסּוֹמְכִים עַל בִּינָתָם וְאֵינֶם מֵתַמְצִיִּים לְשִׁמּוֹעַ
65 הַיֵּטֶב מִפִּי רַבִּם, לֹא הִבִּינוּ הַתְּלִמִּידִים אֶת רְבוּתֵיהֶם, וְעַקֵּב כִּךְ רַבּוֹ
66 מִחֻלּוֹקוֹת בִּישְׂרָאֵל.
67 **מִשְׁרְבוּ תְּלִמִּידֵי שְׁמַאי וְהִילֵּל** שְׁלֹא שִׁימוּ כָל צוּרָן, רַבּוֹ
68 מִחֻלּוֹקוֹת בִּישְׂרָאֵל, וְנַעֲשִׂית תוֹרָה בְּשֵׁתִי תוֹרוֹת.
69 **מִשְׁרְבוּ מְקַבְּלֵי צִדְקָה מִן הַעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים**, הֵיוּ כְּבִיכּוֹל יִשְׂרָאֵל
70 לְמַעַלָּה וְהֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְהֵם לְאַחֲרוֹר בְּלִשׁוֹן נִקְיָה,
71 וְחֻבּוֹנָה הִיא לְהִפְיָךְ.
72 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, מִשְׁמַת יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר ב' בְּטִלוֹ הָאֲשֻׁכּוֹלוֹת. שׁוֹאֵלֶת
73 הַגִּמְרָא, מָאִי אֲשַׁבְּלוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אִישׁ שֶׁחָבֵל
74 בּוֹ – שְׁתוּרְתוֹ אִמְתָּ וְאֵין בָּהּ פָּגַם, וְלֹא שִׁכְחָה.
75 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, יוֹחֲנָן בְּחֵן דְּחִיל הַעֲבִיר הַדּוֹרִית הַמַּעֲשֵׂר ב'. שׁוֹאֵלֶת
76 הַגִּמְרָא, מָאִי מַעֲמָא בְּטִל אֶת יְדֵי הַמַּעֲשֵׂרוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
77 הֲנִינָא, לְפִי שְׂאִין נִזְתָּנִין אוֹתוֹ – אֶת מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן בְּתִיקוֹנוֹ,
78 דְּרַחֲמָנָא אָמַר דִּיהָבִי לְלוּיִם – שִׁתְנוּהוּ לְלוּיִים,

1 הִרִי אֵין הָאֲנָשִׁים מְנוּקִים מִעוּוֹן, וְלִכְךָ בְּטִלוֹ מִי הַמְּרִים, וְאָמַר פְּסוֹק
2 נוֹסֵף, "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֶיכֶם בִּי תוֹנִיָּה ב' שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא עַל
3 דְּבִרֵי הַבְּרִייתָא, מָאִי וְאָמַר – מִה מִלְּמִדְנוּ פְּסוֹק זֶה. מִשְׁבִּיבָה הַגִּמְרָא,
4 וְכִי תִימָא, עֵין דִּידֵיהָ אֵין – הוּא בְּלִבָּד מַעֲבֵב אֶת בְּדִיקַת מִי הַמְּרִים,
5 אֲבֵל עוּוֹן דְּבָנִיה וְדְּבָנִיה לֹא מַעֲבִיבִים אֶת הַבְּדִיקָה, לִכְךָ תָּא שְׁמַע
6 פְּסוֹק נוֹסֵף "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֶיכֶם בִּי תוֹנִיָּה וְעַל בְּלוֹתֶיכֶם בִּי
7 תְּנַאפְנָה" שֶׁאִף עוּוֹן בְּנוֹתֵינוּ וְכִלּוֹתֵינוּ מַעֲבִיבִים אֶת הַבְּדִיקָה. וּמִבֵּאֵרֶת
8 הַגִּמְרָא שֶׁגַּם הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוֹק הוֹצִיר לְלִמְדוֹ, וְכִי תִימָא, עֵין הָאִישׁ
9 הַבּוֹעֵל אִשֶּׁת אִישׁ אֵין – הוּא בְּלִבָּד מַעֲבֵב אֶת הַבְּדִיקָה, אֲבֵל עֵין
10 דְּפָנִיהָ לֹא מַעֲבֵב, לִכְךָ תָּא שְׁמַע אֶת הַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוֹק, "כִּי הֵם עִם
11 הוֹנוֹת וְיִפְרְדוּ וְעִם הַקְּדָשׁוֹת יִזְבְּחוּ וְגו'" רְחוּנוֹת' מִשְׁמַע פְּנוּיָה,
12 לִמְרָא שֶׁאִף בְּעוּוֹן זֹנוֹת עִם פְּנוּיָה אֵין הַמִּים בּוֹדְקִים אֶת אִשְׁתּוֹ. עוֹד
13 מִבֵּאֵרֶת הַגִּמְרָא אֶת סוֹף אוֹתוֹ פְּסוֹק, מָאִי "וְעִם לֹא יִכִּין יִלְכֹּט",
14 אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לָהֶם נִבְיָא לְיִשְׂרָאֵל, אִם אֲתֵם מְקַפְּרִין
15 עַל עֲצָמְכֶם מִלְּחַבְשֵׁל בְּזוֹנוֹת, אִזְ מִיָּם בּוֹדְקִין נִשְׁתוּתֶיכֶם, וְאִם לֹא,
16 הִרִי אֵינֶכֶם מְנוּקִים מִעוּוֹן, וְאִזְ אֵין הַמִּים בּוֹדְקִין נִשְׁתוּתֶיכֶם.
17 מִמְּשִׁיבָה הַבְּרִייתָא, מִשְׁרְבוּ פְּעָלֵי הִנָּהָ, וּמִתּוֹךְ כִּךְ אֵינֶם טוֹרְחִים
18 לְעֵיין בְּדִין וְלְהוֹצִיא דְּהִבְרָא לְאִשּׁוּרָה, נִתְעוּנוֹת הַדִּינִין וְנִתְקַלְקְלוּ
19 הַמַּעֲשִׂים מִתּוֹךְ כִּךְ, וְאִזְ נִזְחַל לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם.
20 **מִשְׁרְבוּ רֹאֵי פָנִים בְּדִין** – דִּינִים הַמְּכַבְּדִים בַּעַל דִּין אֲחֵר עַל פְּנֵי
21 חֲבֵרוֹ, בְּטִל לֹא תִגְדּוּר מִפְּנֵי אִישׁ וּפְסָק 'לֹא תִבְרִיזוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט',
22 וּפְרָקוּ עוֹל שְׁמִים מַעֲלִיָּה, וְנִתְנוּ עֲלֵיהֶם עוֹל בְּשֵׁר וְדָם.
23 **מִשְׁרְבוּ לוחֲשֵׁי לחִישׁוֹת בְּדִין** – עוֹרְכֵי הַדִּינִים הַמִּתְלַחֲשִׁים עִם
24 הַדִּינִים בְּדָבָר וְזוֹתוֹ שֶׁל זֶה וְחֻבּוֹתוֹ שֶׁל זֶה, נִגְרַמֵּת בְּכָךְ הַסִּית
25 הַמִּשְׁפָּט, וְאִזְ רַבָּה חֲרוֹן אַף בִּישְׂרָאֵל, וְנִסְתַּלְקָה הַשְׁכִּינָה, מִשּׁוֹם
26 שְׁנֵאֲמַר 'בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפּוּט', מִכֵּאן שֶׁשְׁכִּינָה שְׂרוּיָה בְּשִׁישׁ
27 מִשְׁפָּט, וּבַחֲטִיית הַמִּשְׁפָּט הִיא מִסְתַּלַּקָת.
28 **מִשְׁרְבוּ** הָאֲנָשִׁים הַעוֹשִׂים מַעֲשִׂים לְהַנָּתֵם, שְׁעִלֵיהֶם נִאֲמַר 'אַחֲרֵי
29 בְּצִעֲמָם לָבֶס הוֹלֵךְ', עַל יְדֵי כִךְ רַבּוֹ הַמִּשְׁבָּחִים אֶת הַרְשָׁעִים,
30 שְׁעִלֵיהֶם נִאֲמַר 'הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע'.
31 **מִשְׁרְבוּ** 'הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע', רַבּוֹ צַעֲקוֹת הֵיוּ הֵיוּ
32 בְּעוֹלָם, שִׁכָּךְ נִאֲמַר, 'הֵיוּ הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע'.
33 **מִשְׁרְבוּ** גִּסֵּי הָרוֹחַ שְׂדֵרָם לִהְיוֹת מוֹשְׁבֵי הָרוֹק בְּפִיהֶם, רַבּוֹ
34 הַיְּחִידִים, וְנִתְמַעְטוּ עַקֵּב כִּךְ הַתְּלִמִּידִים, וְהַתּוֹרָה חוֹזֶרֶת עַל
35 לְמִדְּתָהּ וּמַחֲפֶשֶׁת אוֹתָם, כִּיֵּן שֶׁאֵינָה מִתְקִימַת בְּגִסֵּי הָרוֹחַ.
36 **מִשְׁרְבוּ** הַיְּחִידִים, הַתְּחִילוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַנְשֵׂא לַיְּחִידִים, לְפִי
37 שְׂאִין דּוֹרִינוּ רוּחָהּ אֲלֵא לְפָנִים וְעַל יְדֵי יְהִירוֹתָם נִרְאִים לְחַן
38 חֲשׁוּבִים. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, אִינִי – וְכִי אֲכֹן כִּךְ הוּא, שְׁהִיחִירִים
39 מְקוֹבִלִים עַל נִשְׁתוּתֵיהֶם, וְהָאֲמַר מֶר, הָאִי מָאֵן דְּמִיָּהָ, אֲפִילוּ

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד ב

9 לְמַצּוֹת וְאֵינֶם דּוֹאגִים, דְּתִנָּא, רַבִּי אֶלְעָזָר הַגָּדוֹל אָמַר, כָּל מִי
10 שִׁישׁ לוֹ פֶּת בְּסָלוֹ לַחֲיוֹם, וְאָמַר, מַה אוֹכֵל לְמַחֵר, אֵינִי אֲלֵא
11 מְקַטְנֵי אֲמָנָה, וּמִבֵּיאָה הַגִּמְרָא, שֶׁאִף רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר כִּךְ, וְהִינֵינוּ
12 דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מָאִי דְּבָתִּיב 'כִּי מִי ב' לְיוֹם קָמְנוֹת', מִי גָרַם
13 לְצַדִּיקִים שִׁיתְּבּוֹבוּ שׁוֹלְחָנָם וְלֹא יִהְיֶה שְׁלֵם לְעֵתִיד לְבָא, קָמְנוֹת
14 שְׁתִּיהִי בָהֶן, שְׁלֹא הָאֲמִינוּ בְּתַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. רַבָּא אָמַר, 'יוֹם
15 קִטְנוֹת' אֵלּוּ קָמְנֵי בְּנֵי דְשַׁעֲרֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמִתוֹ בַּעֲדוֹם קִטְנִים,

1 שֶׁם מְקוֹמוֹ, בְּדְבָתִּיב בִּיהוּשֻׁעַ שִׁישׁ מְקוֹם שִׁמּוֹ כִּךְ 'יוֹף וְטָלָם
2 וּבְעֵלּוֹת', בְּיוֹצֵא בְּדָבָר אֲתָהּ אָמַר בְּמַה שְׁנִאֲמַר בְּתִיחִלִּים, 'בְּבֹא
3 הַיּוֹפִים וְיִאֲמְרוּ לְשֹׂאֵל הָלֵא דּוֹד וְגו'', וְאִף שֶׁם שָׁאֵל מָאִי יוֹפִים,
4 אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, אֵלּוּ בְּנֵי אֲדָם הַמְּזִיפִין דְּבִרְהֵם וְאוֹמְרִים דְּבִרֵי
5 שֶׁקֶר וּרְכִילוֹת. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, קִרְיִים כִּךְ עַל שֶׁם מְקוֹמוֹ,
6 בְּדְבָתִּיב 'יוֹף וְטָלָם וּבְעֵלּוֹת'.
7 שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה, וּפְסָקוֹ אֲנִשׁ אֲמָנָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנִשׁ אֲמָנָה
8 אֵלּוּ בְּנֵי אֲדָם שֶׁחֵן מֵאֲמִינוֹן בְּתַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמוֹצִיאִים מִמּוֹן

ישעיה פרק מב יד-כא

יד החֲשִׁיתִי מַעֲוֹלָם אַחֲרִישׁ אֶתְאַפֵּק פִּיּוֹלְדָה אַפְעָה אֲשֶׁם וְאַשְׂאָף יָחַד: טו אַחֲרִיב הָרִים וְנִבְעֹת
 וְכָל־עֶשְׂבָּם אוֹבִישׁ וְשִׁמְתִי נְהֹרוֹת לָאֵיִם וְאַנְגִּים אוֹבִישׁ: טז וְהוֹלַכְתִּי עֲוֹרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדְעוּ בְּנִתִּיבוֹת
 לֹא־יָדְעוּ אֲדִרִיכֶם אֲשִׁים מַחֲשֵׁד לַפְּנִיָּהֶם לְאֹר וּמַעֲקָשִׁים לְמִישׁוֹר אֵלֶּה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזֹבְתֶם:
 ז נִסְגּוּ אַחֹר יִבְשׁוּ בִשֵּׁת הַבִּטְחִים בַּפֶּסֶל הָאֲמָרִים לְמַסַּכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ: (פ) יח הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ
 וְהַעֲוִרִים הִבִּיטוּ לְרֹאשׁוֹת: יט מִי עוֹר כִּי אֶסְעֶבְדִּי וְחָרַשׁ כְּמִלְאָכִי אֲשַׁלַּח מִי עוֹר כְּמִשְׁלֹם וְעוֹר כְּעֶבֶד
 יְהוָה: כ (רֹאיתִי) רֹאשׁוֹת רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמַר פְּקוּחַ אֲזִנִּים וְלֹא יִשְׁמָע: כא יְהוָה חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל
 תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

רש"י

(יט) מי עור. בכס אין אחד כִּי־אם עבדי הוא העור
 שבכולכם, וחרש שבכם הרי הוא כמלאכי אשר אני
 שולח להנבא נבואות: מי עור כמשולם. מי היה עור
 בכס כבר קיבל יסוריו והרי הוא כמשולם כל תגמוליו
 ויוצא נקי: (כ) ראות רבות. ראיות הרבה לפניכם
 ואינכם שומרים להביט במעשי ולשוב אלי: פקוח
 אזנים. אני עסוק לפקוח אזניכם ע"י נביאי ולא ישמע
 איש מכם את דברי, ולשון הוה הוא: (כא) ה' חפץ.
 להראותכם ולפקוח אזניכם למען צדק ולכך הוא מגדיל
 ומאדיר לכם תורה:

(יד) החשיתי מעולם. זה ימים רבים החשיתי על
 חורבן ביתי ותמיד אחריש: אתאפק. לשון הווה עד
 עתה הציקתני רוחי ומעתה כיולדה אפעה: אשום.
 אתבהל: ואשאף. ואתאווה להשמיד הכל יחד כל
 אויבי: (טו) אחריב הרים וגבעות. אהרוג מלכים
 ושלטוננים של עכו"ם: וכל עשבים. כל הנלוים עליהם:
 אוביש. ל' יובש הוא לענין דבר לח כגון עשב ונהרות:
 (טז) והולכתי. ישראל שהיו עורים עד הנה מהביט
 אלי בדרך הטוב אשר לא ידעו להלוך בה: עשיתים.
 אעשה כן ל' נבואה לדבר על העתיד כאילו עשוי:
 (יח) החרשים. והעורים. על ישראל הוא אומר:

מצודת ציון

(יד) החשיתי. ענין שתיקה כמו לא אחשה (לקמן סב): אחריש.
 אשתוק: אתאפק. ענין התחזקות כמו המון מעיך וגו' התאפקו
 (לקמן סג): אפעה. ענין צעקה וברדר"ל פעייתא היא דא (סוכה
 לא): אשום. מל' שממון: אשאף. ענין בליעה וכן ושאף צמים
 חילם (איוב ה): (טו) אחריב. מל' חורבן: אוביש. מלשון יבש:
 ואגמים. מקום כניסת המים: (טז) בנתיבות. מלשון נתיב
 ושביל: אדריכם. מל' דריכה והלוך: אשים. מל' שימה:
 ומעקשים. מל' עקש ועקום: למישור. מל' ישר ושוה:
 (יז) נסגו אחור. ענין החזרה לאחור וכן נסג מאחור אלהינו
 (לקמן נט): למסכה. לצורת גלולים הנעשה ממתכת ביציקה
 והתכה: (יח) הביטו. ענין הסתכלות וראיה: (יט) כמלאכי.
 ענין שליח: (כ) פקוח. ענין פתיחה: (כא) חפץ. ענין רצון:
 ויאדיר. ענין חוזק:

מצודת דוד

(יד) החשיתי מעולם. זה זמן רב אני שותק על מה שעשו
 האומות לעמי: אתאפק. אתחזק לכבוש כעסי: כיולדה אפעה.
 אבל מעתה אשאג בקול כיולדה להומם ולאבדם: אשום
 ואשאף יחד. אעשה שממה אבלע כולם יחד: (טו) אחריב.
 את ההרים והגבעות אעשה חורבה ואוביש את עשבים וכל
 המון העם: לאיים. להיות חורב יובש כאיים: ואגמים וכו'.
 כפל הדבר במ"ש: (טז) והולכתי עורים. אז אוליך את ישראל
 לארצם דרך המדבר בדרך אשר לא ידעוהו והמה כעורים לה:
 בנתיבות וכו'. כפל הדבר במ"ש: אשים מחשך. ההולך בדרך
 שאין ידוע לו הוא כאילו הולך בחושך: ומעקשים למישור.
 דרך המעוקם אעשה ישר ושוה: עשיתים. מאז כשיצאו
 ממצרים עשיתי כאלה: ולא עזבתים. לעתיד לבוא: (יז) נסגו
 וכו'. אז הבוטחים בפסל יבושו בבושת ויחזרו לאחור כדרך
 אדם הנכלם שחזור לאחוריו לכל יראהו בבשתו: האומרים

וכו'. כפל הדבר במ"ש: (יח) החרשים שמעו. אתם ישראל החרשים משמוע דבר ה' והעורים מלראות מצותיו שמעו מעתה
 והביטו לראות הואיל וטובה גדולה מוכנת לכם: (יט) מי עור וכו'. כאילו יפרש דבריו לומר מה שכללתי גם הכשרים שבכם
 להקראם חרשים ועורים כי מי הוא היותר ראוי להקרא עור כִּי־אם עבדי על כי הוא יודע ומכיר בקלקול הדור ואינו מסתכל
 במעשיהם להישירם ולתקנם: וחרש וכו'. חזר על מלת מי הוא היותר ראוי להקרא חרש כמלאכי אשר אשלח, רצה לומר מי
 שנתתי חכמה בלבו וכאילו שלחתי ללמד דעת את העם והוא כחרש לא ישמע מעשי בני העם להזהירם על הדבר: כמשולם.
 השלם במדות: כעבד ה'. כפל הדבר פעמים ושלש כדרך המליצה: (כ) ראות רבות. הלא המה רואים הרבה חכמה ואין בהם
 מי אשר ישמור את הזולת להשיבו מדרכו הרעה ולכן מהראוי להקרא עור: פקוח אזנים. הלא יש להם אזנים פתוחות להבין
 מצות ה' ואין בהם מי אשר ישמע כי עושה עצמו כאילו לא יבין ואינו מזהיר לזולת ולכן מהראוי להקרא חרש: (כא) ה'
 חפץ. ר"ל הלא עיקר חפץ ה' באנשים כאלה הוא בעבור שכו"א מהם יצדיק את הזולת ללמדו דרך הישר ולהגדיל התורה
 ולהאדירה ר"ל להרבות למוד דעת את העם:

איוב פרק כד יב-יז

יב מַעִיר מְתִים | יִנָּאקוּ וּנְפִשׁ־חַלְלִים תִּשְׁוַע וְאַלֹהִים לֹא־יִשִּׁים תַּפְלָה: יג הִמָּה | חַיֵּו בְּמִרְדֵּי־אֹר לֹא־הִפְּרִיז דְּרָכָיו וְלֹא יִשְׁכּוּ בְּנִתְיֹבְתָיו: יד לָאֹר יָקוּם רוּחַ יִקְטֹל־עָנִי וְאִבְיוֹן וּבְלִילָה יְהִי כְּגֹנֵב: טו וְעֵין נֹאֶף | שְׁמֶרָה נִשָּׁף לֵאמֹר לֹא־תִשְׁוֹרְנִי עֵין וְסֹתֵר פָּנִים יִשִּׁים: טז חֹתֵר בְּחֹשֶׁךְ בָּתִּים יוֹמֵם חֲתוּמוֹ־לְמוֹ לֹא־יִדְעוּ אֹר: ז פִּי יַחְדּוֹ | בִּקֵּר לְמוֹ צִלְמוֹת פִּירִיכֵר בְּלֵהוֹת צִלְמוֹת:

רש"י

מעשו' לסטיו' ביום היו חותרים בבתיים בלילה וביום היו חתומים ומסוגרים בבתיהם: לא ידעו אור. לא היו מכירין את האור ולא היה עת מהלכם: (יז) כי יחדו בקר למו צלמות. שביום היו נסגרים ובלילה היו הולכים למחתרתם ולא היו יראים מן המזיקים כלל: כי יכיר בלהות צלמות. מכיר היה כל אחד שדים המבהילים ולא היה ירא מהם, ורבותינו פירשו יומם חתמו למו ביום היו עושים סימנים היכן מרתפו של בית והיכן גנזיו של עשיר שהיו מפקדין אפרסמון אצל בעלי בתים עשירים ויודעים הם שיניחנו בבית גנזיו ובלילה מריחין והולכים שם וחותרים שם:

מצודת ציון

(יב) מתיים. אנשים כמו מתי מספר (בראשית לה): ינאקו. ענין אנטה כמו נאק נאקת חלל (יחזקאל ל): תפלה. ענינו דבר גרוע שאין בו טעם כמו ולא נתן תפלה (לעיל א): (יד) כגנב. הכ"ף באה לאמיתת הענין וכן יהי כרשע אויבי (לקמן כז): (טו) שמרה. תצפה כמו ואביו שמר את הדבר (בראשית לו): נשף. חשכת הלילה: תשורני. תראני: (טז) חתר. חפר כמו אם במחתרת ימצא הגנב (שמות כב): חתמו. סגרו כמו כי חתום הוא (ישעיה כט): למו. להם: (יז) צלמות. חשכת הקבר: בלהות. הוא הפוך מן בלהות:

לא הכירו דרכיו. אינם מכירים דרכי האור ולא ישבו בנתיבותיו כי לא יכלו לעשות מאומה באור היום: (יד) לאור. בעבור אור היום המונע חפציו יקום הרוצח השכם עד לא יאיר ויקטול עני ואביון אשר ישכימו לצאת למלאכתן: ובלילה. בעצם הלילה יהיה גנב לגנוב בחשכת הלילה: (טו) ועין נואף. הרי הוא כעין נואף אשר גם היא תמרוד באור היום כי תשמור ותצפה את הנשף כי תחשב לומר אז לא תראני עין אדם כי חשכת הלילה ישים לי הסתר פנים לכל יראני מי: (טז) חתר. וכן הוא יצפה על הנשף כי בחשכת הלילה חותר הוא את הבתים לכנוס בהן דרך החתירה לגנוב מה בבית וביומם סגרו א"ע לכל יהיו נראים לבני אדם למען לא יכירו מי ולא ידעו א"כ אור היום כי לא יראו החוצה: (יז) כי יחדיו. הגנב והנואף יחדיו זה כזה יחשב למו הבוקר צלמות ומאד ימאסו בו: כי יכיר. כאשר יאיר היום ויכיר איש את רעהו הוא להם בלהות צלמות:

מצודת דוד

(יב) מעיר. מן העיר יאנחו אנשים מגודל חמסם ובשדה תשוע כל נפש מהחללים אשר רצחו: ואלוה וגו'. כאומר ואיך א"כ תאמרו כל מעשה אלוה המה במשפט ולא ישים דבר תפלה שאין לו טעם ומדוע יאריך אף לרשע כזה אשר יאבד הרבה מן האנשים בחרב וברעב הלא מוטב לאבד נפש אחת להעמיד כל הנפשות האלה: (יג) המה. הרשעים ההמה היו בין שאר המורדים באור ודומים להם והם האנשים אשר יתגבר בם חולי השחורה אשר ימאסו לשבת במקום האור כ"א בחשך ישבו וכן הרשעים האלה ימאסו באור היום כי טוב להם חשכת הלילה כי אז יעשו מעשיהם ולא יראום מי:

לא הכירו דרכיו. אינם מכירים דרכי האור ולא ישבו בנתיבותיו כי לא יכלו לעשות מאומה באור היום: (יד) לאור. בעבור אור היום המונע חפציו יקום הרוצח השכם עד לא יאיר ויקטול עני ואביון אשר ישכימו לצאת למלאכתן: ובלילה. בעצם הלילה יהיה גנב לגנוב בחשכת הלילה: (טו) ועין נואף. הרי הוא כעין נואף אשר גם היא תמרוד באור היום כי תשמור ותצפה את הנשף כי תחשב לומר אז לא תראני עין אדם כי חשכת הלילה ישים לי הסתר פנים לכל יראני מי: (טז) חתר. וכן הוא יצפה על הנשף כי בחשכת הלילה חותר הוא את הבתים לכנוס בהן דרך החתירה לגנוב מה בבית וביומם סגרו א"ע לכל יהיו נראים לבני אדם למען לא יכירו מי ולא ידעו א"כ אור היום כי לא יראו החוצה: (יז) כי יחדיו. הגנב והנואף יחדיו זה כזה יחשב למו הבוקר צלמות ומאד ימאסו בו: כי יכיר. כאשר יאיר היום ויכיר איש את רעהו הוא להם בלהות צלמות:

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושמונה לעומר עמוד א

8 זו פורענות שלישית שגורמין לתורה שתשתבח מלומדיה,
9 שנמשלה תורה למים. 'וישח אדם וישפל איש', זו פורענות רביעית
10 שגורמין בביכול שפלות לשונאיו של הקדוש ברוך הוא בלשון סגי
11 נהור, ואין איש האמור כאן אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'ה'
12 איש מלחמה'. 'ועיני נבוחים תשפלה', זו פורענות חמישית
13 שגורמין שפלות של ישראל. ומה בתיב אחריו – אחר כל חמש
14 הפורעניות. "לבן

1 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַשּׁוֹתֶה יֵין בְּאַרְבַּעַה מִיָּנִי וְזָמַר, מִבֵּיא חֲמִשׁ
2 פּוֹרְעָנִיּוֹת לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר, 'הוּא מְשַׁכְּמִי בְּכֶכֶר שֶׁכֶּר יִרְדֵּפוּ,
3 מֵאַחֲרֵי כֵּןשֶׁף יֵין יִדְלִיקֵם, וְהָיָה כְּנֹזֶר וְנָבֵל תּוֹף וְחִלְלִיל וְיֵין
4 מְשִׁתִּיקֵם, וְאֵת פּוֹעֵל ה' לֹא יִבְיִשוּ', הָרִי אֲרַבְעָה מִיָּנִי זְמַר בֵּינָן,
5 כְּנֹזֶר וְנָבֵל תּוֹף וְחִלְלִיל. מִה פּוֹרְעָנוֹת בְּתִיב אַחֲרָיו, 'לִבָּן גִּלָּה עָמִי
6 מִכָּלִי דָעַת', זו פּוֹרְעָנוֹת אַחַת שְׁגוֹרְמִין גִּלּוֹת לְעוֹלָם. 'וְכַבֵּדוּ מִתִּי
7 רָעָב', זו פּוֹרְעָנוֹת שְׁנִיָּה שְׁמִבְיָאִין רָעָב לְעוֹלָם. 'וְהִמּוֹנוּ צִחָה צִמָּא,

י' שָׁכַח אֶחָד מִן הַחֲצִיזוּגָה וְלֹא עָרַב – הַפְּנִימִית מִתַּת וְהַחֲצִיזוּגָה אֲסוּרָה; מִן הַפְּנִימִית וְלֹא עָרַב – שְׁתֵּיתֵיהֶן אֲסוּרוֹת. נִתְּנוּ עֲרוּבֵן בְּמָקוֹם אֶחָד, וְשָׁכַח אֶחָד, בֵּין מִן הַפְּנִימִית בֵּין מִן הַחֲצִיזוּגָה, וְלֹא עָרַב – שְׁתֵּיתֵיהֶן אֲסוּרוֹת; וְאִם הָיוּ שֶׁל יְחִידִים – אֵינָן צָרִיכִין לְעָרַב.

פ ר ק ש ב י ע י

א חלון שבין שתי חצרות, ארבעה על ארבעה, בתוך עשרה – מערבין שנים, ואם רצו, מערבין אחד; פחות מארבעה על ארבעה, או למעלה מעשרה – מערבין שנים ואין מערבין אחד.

ב פתל שפין שתי חצרות גבוה עשרה ורחב ארבעה — מערבין שנים ואין מערבין אחד. היו בראשו פרות —

פירוש ברטנורא

שבע אחד מן הפנימיות בו. הדויה פנימית רגל האסורה ואוסרת: **נתנו עירובין במקום אחד.** שעירבו שתיהן זו עם זו ונתנו העירוב בחיצונה. וקרי לה מקום אחד לפי ששתי החצירות משתמשות בה כאחד. ושכח אפילו אחד מן החיצונה ולא עירב, שתיהן אסורות, דפנימיות נמי אסורה למלטלם בחצרה שהרי אינה יכולה להסתלק מן החיצונה ולהשתמש באנפי נפשה דהא ליתא לעירובה גבה, דאותו עירוב המתירה בחצר תולכינהו לחיצונה. אבל נתנו העירוב בפנימיות, חיצונה בשכחה דפנימיות ופנימיות לא מתסרא בשכחה דחיצונה, דהא אחרא להשא ומשתמשא: **ואם היו של יחידים.** שאין בפנימיות אלא אחד ובחיצונה אחד, אין צריכין לערב זה עם זה משום דריסת הרגל, דכיון דיחיד הוא בפנימיות היא רגל המותרת ואינה אוסרת. וסתם מתניין כתנא קמא לדלעי דסבר רגל המותרת אינה אוסרת.

ז א חלון בתוך עשרה. שהוא קצת ממנו ואפילו משהו בתוך עשרה סמוך לקרקע: **מעריבין שנים**. שני עירובין, אלו לעצמן ואלו לעצמן ואסורים זו עם זו: **ואם רצו מעריבין אחד**. עירוב אחד, שיתנו אלו עירובן באחרת ויערבו עממן ויהיו אחד: **פחות מוד'**. לאו פתח הוא ואין ראוי לעבור מוז לזו. ולמעלה מעשרה נמי לא ניהא תשמישיתיה הילכך אין מעריבין אחד. ודוקא בחצר שאינו מקורה אבל בבית המקורה אפילו למעלה מעשרה מעריבין אחד. שדרך לשום ספסלים ותיבות סביבות הבית וניהא תשמישיתיה:

ב כותל שבין שתי הצורות. האי דנקט רחב ד' לאו משום דצריך רוחב ד' למהיו תתימה, דמחיצה ברוחב כל דהו הויא תתימה. אלא משום דבעי למיתני סיפא הוי [בראשון] פירות אלו עולין מכאן ואוכלין ובלבד שלא יורידו למטה, דחשיב רשות באנפי נפשה, ולחאי דינא צריך שידעה רוחב ד', דפחות מו'

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה א

חמש המשניות הראשונות בפרקנו עוסקות בשתי חצרות הסמוכות זו לזו, והן באות ללמד מתי הן מערבות עירוב אחד.

חֲלוֹן שֶׁבִּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת – כלומר, אם יש חלון בכותל שבין שתי חצרות, שהוא לפחות **אַרְבְּעָה עַל אַרְבְּעָה** – טפחים, **בְּתוֹךְ עֶשְׂרֵה** – טפחים סמוך לקרקע; בגמרא מבואר, שאפילו רק מקצת החלון הוא בתוך עשרה סמוך לקרקע, **מְעַרְבִּין שְׁנֵי** – כל חצר מערבת עירוב חצרות לעצמה, ואסורים לטלטל מחצר אחת לחברתה; **וְאִם רָצוּ, מְעַרְבִּין אֶחָד** – אם רצו אנשי שתי החצרות הללו לערב עירוב אחד, רשאים הם לעשות כן, ויתנו בני חצר אחת את עירובם בחצר האחרת ויהיו כבני חצר אחת, שיהיו מותרים לטלטל מזו לזו, לפי שחלון שהוא ארבעה על ארבעה בתוך עשרה דינו כפתח, הואיל ואפשר לעבור בו, והוא מצרף את שתי החצרות ועושה אותן ראויות לעירוב אחד. אבל אם החלון הוא **פָּחוֹת מֵאַרְבְּעָה עַל אַרְבְּעָה** – טפחים, שהואיל ואינו ראוי לעבור דרכו מחצר אחת לחצר האחרת, הרי אינו כפתח, **אוּ לְמַעַלָּה מֵעֶשְׂרֵה** – שהחלון שבכותל הוא למעלה מעשרה טפחים, שאינו נוה להשתמש בו; ועוד, שנמצא כותל גבוה עשרה טפחים מפריד בין שתי החצרות (המאיימי), **מְעַרְבִּין שְׁנֵי** – כל חצר מערבת בפני עצמה, **וְאִין מְעַרְבִּין אֶחָד** – ואינן יכולות לערב עירוב אחד לשתיהן. בגמרא אמרו, ששני בתים שיש ביניהם חלון, אפילו הוא למעלה מעשרה טפחים, יכולים לערב עירוב אחד, לפי שנותנים על יד החלון כלים גבוהים, ואפשר לעלות עליהם ולהשתמש בחלון בנקל, הלכך דינו כפתח, ואם רצו מערבים אחד.

י ר ם ש נ י

באור משנה ב

כְּתֹל שְׁפִינִי שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת גְּבוּהָ עֲשֶׂרָה – טפחים, **וְרִחֵב אֲרָפְנָה** – כלומר שעבוי ארבעה טפחים; בזמרא מבואר, שמה שנקטה המשנה "ורחב ארבעה" אינו אלא משום סיפא ("היי בראשו פירות...") כמו שנבאר להלן, אבל לענין מחיצה בין שתי החצרות, כל שהיא גבוהה עשרה טפחים, אף שעביה כל שהוא, הריה חוצצת את החצרות לשתי רשויות, ולכן **מְעַרְבֵין שְׁנֵי** – שני עירובים, שכל חצר מערבת עירוב חצרות לעצמה, **וְאִין מְעַרְבִין אֶחָד** – ואין שתי החצרות

יִוֹם רֵאשִׁון

באור משנה י

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד בשתי חצרות זו לפני זו.

שָׁכַח אֶחָד מִן הַחֲצִיצוֹנָה וְלֹא עָרַב – כלומר שעירבב החצר הפנימית לעצמה והחצר החיצונה לעצמה, ושכח אחד מן החיצונה ולא נתן חלקו לעירוב, **הַפְּנִימִית מִתֵּרַת וְהַחֲצִיצוֹנָה אֲסוּרָה**. – שהחיצונה כאילו לא עירבה כלל. **מִן הַפְּנִימִית** – שכח אחד מן החצר הפנימית, **וְלֹא עָרַב** – עם בני חצרו, **שִׁתְּיָהּ אֲסוּרוֹת** – שהפנימית כאילו לא עירבה כלל, וכיון שהיא רגל האסורה במקומה, הרי היא אוסרת שלא במקומה (כדעת תנא קמא במשנה הקודמת), כלומר שעל ידי דריסת הרגל שיש לפנימית בחצר החיצונה הריהי אוסרת גם על החיצונה. **נִתְּנוּ עֵרׇבָן בְּמָקוֹם אֶחָד** – שעירבוו שתייהן זו עם זו ונעשו כחצר אחת; ובגמרא מובאר: "נתנו עירובן במקום אחד" – היינו בחצר החיצונה, ונקראת "מקום אחד", לפי ששתי החצרות משמשות כלא כאחד, **וְשָׁכַח אֶחָד, בֵּין מִן הַפְּנִימִית בֵּין מִן הַחֲצִיצוֹנָה, וְלֹא עָרַב, שִׁתְּיָהּ אֲסוּרוֹת** – אפילו שכח אחד מן החיצונה, אסורה גם הפנימית לטלטל בחצרה, שהואיל והעירוב מונח בחיצונה, אין הפנימית יכולה להסתלק ממנה, כדי לטלטל בחצרה בפני עצמה. ברם, אם נתנו עירובן בפנימית, ושכח אחד מהן ולא עירב, אין שתייהן אסורות אלא אם כן שכח אחד מן הפנימית, שהרי הפנימית אוסרת על החיצונה בדריסת רגלה, אבל אם שכח אחד מן החיצונה, החיצונה אסורה, אבל הפנימית מותרת, לפי שיכולה לסגור את פתחה בפני החיצונה ולהשתמש בחצרה בפני עצמה הואיל והעירוב מונח אצלה. אמנם אם השוכח ביטל רשותו לבני חצרו, שתייהן מותרות מכל מקום, אלא שמשנתנו אינה עוסקת בכגון זה. **וְאִם הָיוּ שְׁלֹשׁ יְחִידִים** – שבכל חצר לא דר אלא דייר אחד בלבד, **אֵינָן עֵרְבִין לְעָרַב** – זה עם זה, שהרי כל אחד מטלטל בחצרו, שכולה רשות שלו היא, ומכאן שהדייר בחצר הפנימית אינו אוסר על הדייר בחצר החיצונית, שרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה, כדעת תנא קמא במשנה הקודמת, שהלכה כמותו (כמו שהוזכרו כבר בסוף המשנה שם).

אלו עולין מכאן ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין, ובלבד שלא יורידו למטה. נפרץ הכתל עד עשר אמות – מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד, מפני שהוא כפתח; יותר מכאן – מערבין אחד ואין מערבין שנים. ג חריץ שבין שתי חצרות, עמק עשרה ורחב ארבעה – מערבין שנים ואין מערבין אחד, אפילו מלא קש או תבן; מלא עפר או צורות – מערבין אחד ואין מערבין שנים. ד נתן עליו נסר שהוא רחב ארבעה טפחים, וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו – מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד; פחות מכאן – מערבין שנים ואין מערבין אחד.

פירוש ברטנורא

הוי מקום פטור ומותרין אלו ואלו להוריד למטה: ובלבד שלא יורידו למטה. לדיוורין בבתים, אבל בחצר שרי: יותר מכאן. הוי פירצה, והויא כולה כחצר אחת, ואם עירבה כל אחת לעצמה הוי כאילו חולקין את עירובין ואוסרין אלו על אלו:

ג חריץ. ארוך הוא ומפסיק על פני כל החצר כולה: ורחב ד'. רפחות מכאן נוח לפסעו משפתו לשפתו: ואפילו מלא תבן וקש. לאו סתימה היא, דלא מבטל ליה לחתם דסופו לישלו:

ד נתן עליו נסר. משפתו לשפתו כעין גשר, הוי כמו פתח: שתי גזוזטראות. כמין תקרה בולטת מרה"י על רה"ר, ונתן נסר רחב ד' מו"ל, הוי נמי פתח: פחות מכאן. שאין הנסר רחב ד', אדם ירא לעבור עליו ולא נראה תשמישיתיה:

משניות מבוארות – קהתי

מה שנקטה כאן משנתנו "ורחב ארבעה" דווקא הוא (לא כמו בגדר ששנינו במשנה הקודמת). שכן חריץ שהוא רחב פחות מארבעה טפחים, הואיל ונוח לפסוע עליו משפתו לשפתו, אינו חוצץ בין שתי החצרות, ונחשבות הן כחצר אחת. – בגמרא מבואר, שכל דבר שאינו ניטל בשבת, אם הוא סותם את החריץ, אף על פי שדעתו של בעל הבית לפנותו משם, מכל מקום עושה את שתי החצרות בשבת לחצר אחת, הואיל ובשבת אסור לפנותו. ואם נסתם מקצת החריץ באמצע, ונשאר חריץ מכאן ומכאן, כל שאין בחלקו הסתם יותר מעשר אמות, הרי הוא כפתח, ומעריבים שנים, ואם רוצים מעריבים אחד.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בחריץ שבין שתי חצרות עמוק עשרה ורחב ארבעה.

נתן עליו – על החריץ שבין שתי החצרות. נסר – קרש, כמין גשר משפתו לשפתו, שהוא רחב ארבעה טפחים – ונוח לעבור עליו מחצר לחצר, הרי דינו כפתח, וכן שתי גזוזטראות – הבולטות למבוי או לרשות הרבים, זו כנגד זו – ורוחב החלל שביניהן הוא ארבעה טפחים, אם נתן עליהן נסר שהוא רחב ארבעה טפחים או יותר, מעין גשר מגזוזטרה אחת לחברתה, מערבין שנים – שני עירובים, ואם רצו מערבין אחד – עירוב אחד לשתייהן, כלומר שבין בשתי חצרות שיש ביניהן חריץ הרחב ארבעה טפחים ובין בשתי גזוזטראות שרוחב החלל ביניהן הוא ארבעה טפחים, אם נתן על החריץ או על הגזוזטראות נסר ברוחב ארבעה טפחים, הרי הוא כפתח, ומעריבים שנים, ואם רצו מעריבים אחד. פחות מכאן – אם רוחב הנסר הוא פחות מארבעה טפחים, מערבין שנים – שני עירובים, שכל חצר או כל גזוזטרה מערבת לעצמה, ואסורים לטלטל מזו לזו, ואין מערבין אחד – עירוב אחד לשתייהן, שהואיל והנסר הוא צר, אדם ירא לעבור עליו, הלכך אין דינו כפתח, ואינו מצרף את שתי החצרות או הגזוזטראות.

יש גורסים במשנתנו: "נתן עליו נסר שהוא רחב ארבעה טפחים, מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד; פחות מארבעה טפחים – מערבין שנים ואין מערבין אחד. וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו (אם נתן עליהן נסר שהוא רחב ארבעה טפחים), מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד, פחות מכאן – מערבין שנים ואין מערבין אחד" (הר"ף ורובנו ינתנו). ואמנם כך בארנו את משנתנו אף לפי הגירסה שלפנינו. אבל בעלי התוספות גורסים בסיפא גירסה אחרת, שכן מפרשים הם, שהסיפא – "וכן שתי גזוזטראות" – אינה מדברת בנוון עליהן נסר, אלא באה היא ללמד דין שתי גזוזטראות בכלל, שאם רוחב החלל ביניהן הוא ארבעה טפחים, מערבין שנים ואין מערבין אחד. כדן חריץ, אבל פחות מכאן. היינו שרוחב החלל שבין הגזוזטראות הוא פחות מארבעה טפחים, הואיל ורגילים לפסוע מזו לזו, מערבין שנים, ואם רצו מערבין אחד (תוספות דייבור המתחיל "וכן", עירובין עב, ב).

יכולות לערב עירוב אחד לשתייהן. הוי בראשו פרות – היו מונחים פירות בראש הכותל שבין שתי החצרות, אלו עולין מכאן ואוכלין ואלו עולין מכאן ואוכלין – אנשי חצר זו ואנשי חצר זו מותרים לעלות לראש הכותל ולאכול שם את הפירות, ובלבד שלא יורידו למטה – לבתיהם (גמרא), והוא הדין שלא יעלו חפצים מבתיהם למעלה, שהואיל והכותל רחב ארבעה דינו כנג, וגגות ובתים שתי רשויות הן; וזהו שהזכרנו לעיל, שמשום הלכה זו נקטה המשנה "ורחב ארבעה", שאילו אינו רחב ארבעה, הריהו "מקום פטור" ומותרים אלו ואלו להוריד למטה. ברם, גם כשהוא רחב ארבעה מותר להוריד ממנו לחצר ולהעלות עליו מהחצר, שגגות וחצרות רשות אחת הן (להלן ט, א), ואף בחצר שאינה מעורבת, מותר לטלטל בכולה כלים ששבתו בחצר, אלא שאסור להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר בלא עירוב. נפרץ הכתל עד עשר אמות – אם נפרץ הכותל שבין שתי החצרות והפירצה אינה רחבה מעשר אמות, מערבין שנים – שני עירובים, שכל חצר היא עדיין רשות בפני עצמה ולכן היא מערבת עירוב לעצמה; ואם רצו מערבין אחד – עירוב אחד לשתייהן, ויטלטלו מזו לזו כמו בני חצר אחת, מפני שהוא כפתח – שהפירצה שאינה רחבה מעשר אמות היא כפתח, וכל שיש פתח בין שתי חצרות מעריבים שנים, ואם רצו מעריבים אחד. יותר מכאן – אבל אם הפירצה היא רחבה מעשר אמות, מערבין אחד – צריכים דיירי שתי החצרות לערב עירוב אחד, ואין מערבין שנים – שני עירובים, כל אחת לעצמה, לפי ששתי החצרות נחשבות מחמת הפירצה כחצר אחת, ואם עירבה כל אחת לעצמה הרי הן כבני חצר שחלקו עירובם ואוסרים הם אלו על אלו להכניס ולהוציא מבתיהם לחצר.

באור משנה ג

חריץ שבין שתי חצרות – המפסיק ביניהן על פני כל רחבן, עמק עשרה – טפחים, ורחב ארבעה – טפחים, או יותר, מערבין שנים – שני עירובים, שכל חצר מערבת לעצמה, ואין מערבין אחד – עירוב אחד לשתייהן, לפי שהן שתי חצרות נפרדות, אפילו מלא קש או תבן – אפילו החריץ מלא קש או תבן, ואפשר לעבור עליו מחצר לחצר, מכל מקום אין מעריבים אחד, שאין דרך לבטל את הקש או התבן ולהניחו שם אפילו לשבת עצמה, אלא נוטלים ממנו למאכל בהמה, הלכך חוצץ החריץ בין החצרות. מלא עפר או צורות – אבל אם החריץ מלא עפר או צורות, הואיל וסתמם מבוטלים הם במקומם, ונמצא שהחריץ סתום, מערבין אחד – עירוב אחד לשתייהן, ואין מערבין שנים – שני עירובים, שתי החצרות כחצר אחת הן.

ה מתבן שבין שתי חצרות גבוה עשרה טפחים – מערבין שנים ואין מערבין אחד. אלו מאכילין מפאן ואלו מאכילין מפאן. נתמעט התבן מעשרה טפחים – מערבין אחד ואין מערבין שנים.
 ו פיצד משתתפין במבוי? מניח את החבית ואומר: הרי זו לכל בני המבוי, ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו ושפחתו העבדים ועל ידי אשתו; אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים, מפני שידן כידו.
 ז נתמעט האכל – מוסיף ומזכה, ואין צריך להודיע. נתוספו עליהם – מוסיף ומזכה, וצריך להודיע.

פירוש ברטנורא

ה מתבן. גדיש של תבן, ומפסיק על פני כל רוחב החצרות: אלו מאכילין. מניחין בהמתן לאכול מן התבן, ולא חיישין דלמא ממעיט התבן מ' והו"ל חרא רשותא ואסרי אהרדי ומטלטלי בחצר ולא מסקי אדעתיהו, להא לא חיישין דהא אפילו אמעיט אי לא הוי המעיט על פני עשר אמות ויותר לא אסרי, דהא עשר אמות פתחא הוי ואין בהמה ממעטת כ"כ באכילתה [בשבת אחד]: נתמעט התבן מ' טפחים. על פני כל אורך החצר או במשך י' אמות [ועוד]: מערבין אחד. אם נתמעט בחול לפני השבת:

ו מניח את החבית. משלו אם ירצה ואז צריך לזכות, דאלו משלהם אין צריך לזכות: ומזכה להם ע"י בנו ובתו. ואומר להם קבלו חבית זו וזכו בה לשם כל בני המבוי. והזוכה מגביה העירוב בידו טפח מן הקרקע, דכל היכא דמנחא ברשותיה לא הויא זכיה, ואומר וזכיה להם: שידן כידו. ולא זכיה היא: **ז נתמעט האוכל.** משעורו המפורש לקמן במתניתין: מוסיף ומזכה. אם בא להוסיף משלו אפילו ממין אחר שאינו ממין השתוף הראשון, מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיעו, כיון שגשאר קצת מן המין הראשון אינו נראה כמעבר בתחלה. אבל אם נתן ממין השתוף הראשון אפילו כלה לגמרי מאותו המין ומזכה ואינו צריך להודיעו: נתוספו עליהם דיורים מוסיף ומזכה וצריך להודיעו. ודוקא בזמן שיש לחצר ב' פתחים לב' מבואות, שבשעושה עירוב עם אנשי מבוי זה אסור להשתמש במבוי אחר, לפיכך צריך להודיע, דלמא לא ניחא להו לקנות ברוח זו ולהניח יד ברוח שכנגדה. אבל אם אין לו פתח אלא למבוי זה שגשגאר בו תחלה אינו צריך להודיע, דזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו:

משניות מבוארות – קהתי

המבוי, וצל ידי עבדו ושפחתו העבדים – שהואיל ואין גופם קנוי לו, אין ידם כידו, וצל ידי אשתו – בכגון שאינה סמוכה על שולחנו; ויש סוברים, אפילו כשהיא סמוכה על שולחנו (ענין 'תוספות יום טוב'): אבל אינו מזכה – את החבית, לא על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים, מפני שידן כידו – ונמצא שלא יצא המזון מתחת ידו לידי אדם אחר כדי לזכות בו לבני המבוי. בגמרא אמרו, שהזוכה לבני המבוי מגביה את מזון ה"שיתוף" טפח מן הקרקע, ואומר: "זכיתי להם", שכל זמן שהמזון ברשותו של המזכה לא זכו בו בני המבוי. ויש מפרשים בגמרא, שאפילו כל אחד נותן משלו ב"שיתוף" צריך להגביה את הכלי שמונח בו מזון ה"שיתוף" טפח מן הקרקע, כדי שיהיה ניכר (רמב"ם עירובין א, יז).

באור משנה ז

נתמעט האכל – אם האוכל המונח בחבית לשם "שיתוף המבוי", נתמעט מהשיעור המפורש להלן (משנה ח), מוסיף – אוכל ל"שיתוף" משל בני המבוי או משלו, ומזכה – בו את בני המבוי על ידי אחר, אם הוא מוסיף משלו, ואין צריך להודיע – לבני המבוי שהוסיף וזיכה, והואיל וכבר הסכימו בתחילה ל"שיתוף". בגמרא מבואר, שאם נשאר עוד מן המין הראשון, אפילו כשהוא מוסיף מין אחר משל בני המבוי, אינו צריך להודיעם, וכל שכן כשהוא מוסיף משלו ומזכה להם; אבל אם כלה מזון השיתוף לגמרי, והוא מניח מזון משל בני המבוי: ממין אחר – צריך להודיעם, שמה מקפידים הם על כך; מאותו מין – אינו צריך להודיעם. ברם, אם הוא מניח משלו, אפילו ממין אחר אינו צריך להודיע. נתוספו עליהם – דייירים, מוסיף – מזון משלהם לשיתוף, ומזכה – או מזכה להם משלו, וצריך להודיע – לדייירים הנוספים ששיתפם במבוי. יש מפרשים: מוסיף ומזכה – להם משלו, וצריך להודיע – להם, אם משלהם הוא מוסיף (דש"י; הר"ד יונתן). ויש מפרשים, שמדובר במשנתנו כשיש לחצר שני פתחים לשני מבואות, שהעושה עירוב עם אנשי מבוי אחד, אסור לו להשתמש במבוי האחר, הלכך צריך להודיעו, שמה לא נוח לו השיתוף במבוי זה אלא במבוי זה, אבל אם אין לחצר פתח אלא למבוי אחד בלבד, אינו צריך להודיעו, שכן זכין לאדם שלא בפניו (רמב"ם; הרב מברטנורא).

באור משנה ה

מתבן – גדיש של תבן, שבין שתי חצרות – ומפסיק על פני כל רחבן, גבוה עשרה טפחים – הרי דינו ככותל (ענין לעיל משנה ב), ואף על פי שלענין חריץ שנינו (לעיל משנה ג), שאין התבן נחשב כסתימה, הואיל ואין אדם מבטלו ומניחו שם, מכל מקום לענין מחיצה, כל זמן שאינו נוטלו משם, דין המתבן כדין הכותל, שכל דבר הראוי להתקיים עושים בו מחיצה (המאירי); ולכן מערבין שנים – שני עירובים, שכל חצר מערבת לעצמה; ואין מערבין אחד – עירוב אחד לשתייהן. ברם, אלו מאכילין מפאן – מן התבן שבמתבן לבהמתם, ואלו מאכילין מפאן – בגמרא מבואר, שאין בני החצר מאכילים בידיים, מחשש שמא ימעטו את התבן עד שלא יהא למתבן דין מחיצה ויאסרו זה על זה ולא ירגישו בכך, אלא מניחים הם לבהמתם לאכול מאליהן, שבכגון זה אין חוששים שמא יתמעט גובה המתבן מעשרה טפחים ונמצאת המחיצה בטלה, שכל שלא נתמעט ביותר מעשר אמות, אין המחיצה בטלה, שהרי פירצה של עשר אמות דינה כפתח, ואין דרך הבהמה לאכול כל כך הרבה בשבת אחת. נתמעט התבן מעשרה טפחים – כלומר, אם לפני השבת נתמעט התבן שבמתבן ופתחה מידת גבהו מעשרה טפחים, מערבין אחד – עירוב אחד לשתי החצרות, ואין מערבין שנים – שבטלה מחיצה, והרי הן חצר אחת.

יוס רביעי

באור משנה ו

משנתנו דנה ב"שיתופי מבואות"; וכבר הזכרנו שיש הבדל בין עירובי חצרות ושיתופי מבואות, שעירובי חצרות מערבים בפת דווקא, ואילו שיתופי מבואות בכל מזון שהוא. – משנתנו באה ללמד, שאחד מבני המבוי יכול לזכות במזון משלו את כל בני המבוי לשם ה"שיתוף", ואין צורך לגבות מכל אחד ואחד. פיצד משתתפין במבוי? מניח את החבית – אחד מבני המבוי מניח חבית משלו, כגון של יין או של שמן או של מזון אחר, במקום שרוצה להניח שם את ה"שיתוף". ואומר: הרי זו לכל בני המבוי, ומזכה להן – את החבית על ידי אדם אחר, שאומר לו: "קבל חבית זו וזכה בה לשם כל בני המבוי", ואפילו על ידי בנו ובתו הגדולים – שכיין שהם גדולים ואין רשותו עליהם הרי הם זוכים בחבית לבני

ח במה הוא שעורו? בזמן שהן מרבין – מזון שתי סעודות לכלם. בזמן שהן מעטין – בגרונרת, להוצאת שבת, לכל אחד ואחד.

ט אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? בתחלת ערב, אבל בשירי ערב – כל שהוא. ולא אמרו לערב בחצרות, אלא פדי שלא לשבח את התינוקות.

י בכל מערבין ומשתתפין, חוץ מן המים ומן המלח; דברי רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר: כפר הוא ערב. אפילו מאפה סאה והיא פרוסה – אין מערבין בה; כפר באפר והוא שלם – מערבין בו.

יא נותן אדם מעה לחנוני ולנחתום פדי שצקה לו ערב; דברי רבי אליעזר. ונחתום אומרים: לא זכו לו מעותיו.

פירוש ברטנורא

ח מרובין. י"ח בני אדם ולמעלה: מועטין. פחות מ"ח: מזון שתי סעודות. הן י"ח גרונרות: להוצאת שבת. שעור של הוצאת שבת. כי המציא אוכלים בשבת אינו חייב בפחות מבגורגרת:

ט בשירי העירוב. שנתמעט משיעורו: ולא אמרו לערב בחצרות. אחר שנשתתפו במבוי, אלא שלא תשתכח תורת עירובי חצירות מתינוקות שאינן יודעין שנשתתפו במבוי, הלכך מקילנין ביה. ואע"פ דטעמא דמערבין עירובי חצרות לאחר שנשתתפו במבוי הו' כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות, מ"מ אין הלכה כר"י בשירי עירוב דלא, מקילנין ביה כולי האי:

י בכל מערבין. עירובי תחומין, דאילו עירובי חצרות אין מערבין אלא בפת. ומיהו בכל מערבין דאמר ר' אליעזר הכא לאתויי עירובי חצירות שמערבין בפת פרוסה ואי' כבר שלימה, ופליג עליה ר"י ואמר דוקא כבר שלם הוא עירוב. והלכה כר"י: אין מערבין בה. וטעמא משום, איבה שבאים בני החצר לידי מחלוקת לומר אני נתן שלימה והוא נתן פרוסה: כבר באיפר והוא שלם מערבין בו. נותנין אותו בעירוב עם שאר ככרות של בני חצר, וכלבד שיהיה בין כולם כגורגרת לכל אחד ואחד. ורמב"ם פירש דכבר שלם כאיסר מערבין בו לבדו לכל בני החצר ואין צריך שיעור:

יא נותן אדם מעה לחנוני. המוכר יין, ודר עמו במבוי: או לנחתום. המוכר ככרות ודר עמו בחצר שיהיה לו בעירוב עם חבריו. אם יבואו בני מבוי לקנות

משניות מבוארות – קהתי

קיים (המאירי). ויש סוברים שרבי יוסי מכשיר אפילו בשירי שניהם כאחד, ומכאן שרבי יוסי חולק על התנא דלעיל (משנה ז), הסובר: "נתמעט האוכל, מוסיף". ויש מבארים, שרבי יוסי אינו חולק עליו, אלא הוא בא לפרש דבריו, שלאחר שנכנסה שבת ראשונה אין צורך להוסיף, ואף שיירי העירוב או השיתוף כשרים הם (עיין "תוספות יום טוב").

י ו ש י

ב א ו ר מ ש נ ה י

בכל – בכל מזון, מערבין – עירובי חצרות ועירובי תחומים (רש"י; הר"ר יונתן); ויש מפרשים: מערבין – עירובי תחומין דווקא, שאילו עירובי חצרות אין מערבין אלא בפת (רמב"ם; ברטנורא), ומשתתפין – שיתופי מבואות, חוץ מן המים ומן המלח – לפי שאינם מזון; דברי רבי אליעזר – הלכה זו נשנתה כבר לעיל בהתחלת פרק ג, אלא שהיא חוזרת כאן להשמיענו (לפי רש"י והר"ר יונתן) מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע אם גם עירובי חצרות מערבים בכל, או בפת ושלמה דווקא. ברם, לפי פירוש הרמב"ם והברטנורא אף רבי אליעזר סובר, שאין מערבים עירוב חצרות אלא בפת, אבל במה שהוא אומר "בכל מערבין" בא הוא להשמיענו, שמכל מקום מותר לערב עירובי חצרות אפילו בפרוסה (רמב"ם; ברטנורא). ורבי יהושע אומר: כפר הוא ערב – כיכר לחם שלם מועיל לעירוב חצרות אבל לא פרוסה.

אפילו מאפה סאה – מעשה מאפה שיש בו סאה קמח, והיא פרוסה – אם מאפה זה אינו שלם אלא פרוסה, אין מערבין בה – עירובי חצרות; ואילו כפר באפר – כיכר קטן שקונים באיסר (מטבע קטנה של נחושת = 1/24 דינר); ורוב המפרשים גורסים: כיכר כאיסר, היינו קטן כמדת איסר, והוא שלם – מערבין בו – וכלבד שיהיה שם ככרות הרבה עד שיהא בין כולם כגורגרת לכל אחד ואחד (רש"י). ולדעת הרמב"ם, כיכר שלם כאיסר מערבים בו לבדו לכל בני החצר, ואין צריכים כגורגרת לכל אחד (הל' עירובין א, ח; ועיין ברטנורא ויתוספות יום טוב). בגמרא מבואר, שטעמו של רבי יהושע הוא ממשום איבה. כלומר שלא יבואו הדיירים לידי מחלוקת: "אני נתן פת שלמה ואתה פרוסה" (עיין גמרא עירובין פא, א). והלכה כרבי יהושע.

ב א ו ר מ ש נ ה י

נותן אדם מעה לחנוני – שהוא מוכר יין ודר עמו במבוי, ולנחתום

י ו ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ח

במה הוא שעורו – של האוכל הצריך לשיתוף מבואות, וכן לעירוב חצרות? בזמן שהן מרבין – שהמשתתפים או המערבים מרובים הם, ומבואר בגמרא: משמונה עשר בני אדם ואילך, מזון שתי סעודות לכלם – מניח בשביל כולם מזון לשיתוף או לעירוב כשיעור שאוכלים בשתי סעודות, היינו כשמונה עשרה גרונרות שהן כשש ביצים בינוניות (רמב"ם הל' עירובין א, ט); ואפילו היו שם אלף דיירים די בשיעור זה של שתי סעודות, שמוזן שתי סעודות דבר חשוב הוא ומועיל לכולם (הר"ר יונתן; המאירי): אבל בזמן שהן מעטין – פחות משמונה עשר, בגרונרת – צריך כשיעור גרונרת, להוצאת שבת – שהוא השיעור לענין הוצאת אוכלים בשבת, כמו ששנינו (שבת ז, ד): "המוציא אוכלים כגורגרת חייב". וכן הוא השיעור בשיתוף ובעירוב, היינו כגורגרת לכל אחד ואחד – יש מפרשים, שאין מונים לפי גולגולת, אלא לפי החצרות במבוי או לפי הבתים בחצר, כלומר ש"מרובים" הם שמונה עשר או יותר בעלי חצרות או בעלי בתים, ו"מועטים" הם פחות משמונה עשר, ואפילו היו הבתים והחצרות מרובים כאוכלוסים (הר"ר יונתן; המאירי).

ב א ו ר מ ש נ ה ט

אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים – שצריך לעירוב חצרות כלשיתוף מבואות כשיעור גרונרת לכל אחד ואחד (בזמן שהם מועטים), או מזון שתי סעודות לכולם (בזמן שהם מרובים)? בתחלת ערב – בשעה שמנחים את העירוב בתחילה, אבל בשירי ערב – בעירוב שנתמעט משיעורו לאחר כניסת השבת הראשונה, כל שהוא – דיו אם נשאר ממנו כל שהוא, ואין צורך להוסיף עליו כדי שיעורו; ולא אמרו – ויש גורסים: לא אמרו. לערב בחצרות – לאחר שכבר נשתתפו במבוי, ונמצא שאין כבר צורך בעירוב חצרות, אלא פדי שלא לשבח את התינוקות – שלא תשתכח תורת עירובי חצרות מן התינוקות, שאינם יודעים ולא מרגישים בשיתוף המבוי. מכאן גם הקילו בעירוב חצרות להכשיר שיירי בכל שהוא, הואיל והשיתוף קיים.

יש מפרשים, שלדעת רבי יוסי אף שיירי שיתוף כשרים בכל שהוא כל שהעירוב

ומוֹדִים בְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם – שָׁזָבוּ לוֹ מְעוֹתָיו, שְׁאִין מְעַרְבִין לְאָדָם אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעִרְוֵי תַּחֲוּמִין; אֲבָל בְּעִרְוֵי חֲצֵרוֹת מְעַרְבִין לְדַעְתּוֹ וְשֵׁלָא לְדַעְתּוֹ; לְפִי שְׁזָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו, וְאִין חֲבִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו.

פ ר ק ש מ י נ י

א בִּיצֵד מִשְׁתַּתְּפִין בְּתַחֲוּמִין? מַנִּית אֶת הַחֲבִית וְאוֹמֵר: הֲרִי זֶה לְכָל בְּנֵי עִירִי, לְכָל מִי שִׁילְךָ לְבֵית הָאֵבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתָּה. וְכָל שֶׁקֶבֶל עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם – מִתֵּר. מִשְׁתַּתְּשָׁךְ – אֲסוּר; שְׁאִין מְעַרְבִין מִשְׁתַּתְּשָׁךְ.

פירוש ברטנורא

ממך יין לשותוף, או בני חצר לקנות כבר לעירוב, שיהיה לי חלק בו: לא זכו לו מעותיו. שאין מעות קונות עד שימשוך. ואפילו עירב זה החנוני לכל האחרים וזכה גם לזה, אינו עירוב, שהרי לא נתכוין לזכות לו במתנת חנם כשאר המוכין בעירוב אלא שיקנה במעה, והרי אינה קונה לו דמעות אינן קונות ונמצא מערב לו במעותיו: ומוֹדִים בְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם. בעל הבית שאמר לו חבירו הילך מעה זו וזכה לי בעירוב והלך וזכה לו, שקנה עירוב, דהואיל ואין בעל הבית רגיל למכור כבורות לא נתכוין זה אלא לעשותו שליח ונעשה כאומר לו ערב לי: שְׁאִין מְעַרְבִין לְאָדָם. כשמערבין לו משלו אלא מדעתו. הלכך נבי חנוני כי אמר לו זכה לי לא נתכוין אלא לקנות ממנו ולא סמך עליו שיעשה שלוחו ומעות אינן קונות ולא סמכיה דעתיה נמצא מערב לו שלא מדעתו: עירובי תחומין. חוב הוא שמפסיד לצד האחר ושמא אין נוח לו. והלכה כר' יהודה:
א א כיצד. לכל מי שילך לבית האבל וכו'. דמילי דמצות נגהו, וקו"ל אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה: וכל מי שקבל עליו. לסמוך על עירוב זה מותר: ומשחשיכה אסור. והני מילי כשלא הודיעוהו מבעוד יום, אבל הודיעוהו מבעוד יום אפילו לא קיבל עליו לסמוך על עירוב זה בורא אלא משחשיכה, מותר:

משניות מבוארות – קהתי

אם מערבים לו משלו צריכים להודיעו כמו ששינו לעיל (משנה ז); ולדעת ר' יוחנן בא רבי יהודה לחלוק על חכמים, והוא סובר שבעירובי חצרות מערבין לו לאדם אף משלו שלא לדעתו, לפי שזכין לאדם שלא בפניו.

בארנו את המשנה לפי רוב המפרשים (רש"י; הר"ר יונתן; המאירי; ברטנורא). אבל יש מקשים על פירוש זה ומתחבטים לפרש את המשנה בדרכים אחרות (הרא"ש ואחרים; ועיין "תוספות יום טוב" שמאריך בהסבר פרטי העניינים של משנתנו). ומדברי הרמב"ם (הל' עירובין ו, כ) משמע, שהוא מכאר את כל המשנה – על פי דברי רבי יהודה – לענין עירוב תחומין.

ש ב ת ק ו ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה א

אם רבים מבני העיר רצו לילך בשבת למקום אחד שהוא מחוץ לתחום, יכול אחד להניח "עירוב תחומים" בשביל כולם, ואם הוא מניח מזון משלו, צריך הוא לזכות להם על ידי אדם אחר, כמו ששינו בענין שיחופי מבואות (בפרק הקודם משנה ו). "עירוב תחומים" זה שמיני אדם בשביל הרבים נקרא "שיחוף תחומים", ובוה עוסקת משנתנו.

בִּיצֵד מִשְׁתַּתְּפִין בְּתַחֲוּמִין – כיצד משתף האחד ב"עירוב תחומים" שלו את האחרים? **מַנִּית אֶת הַחֲבִית** – של יין או של שמן או של פירות במקום שרוצה לקנות שם שביתה; ונקטה משנתנו "חבית", וכן לעיל (ז, ו), לפי שהיו רגילים להניח כל פירותיהם בחבית (**ותוספות**); **וְאוֹמֵר: הֲרִי זֶה לְכָל בְּנֵי עִירִי** – הרי עירוב זה לכל אנשי עירי הרוצים לילך בשבת בצד זה חוץ לתחום, **לְכָל מִי שִׁילְךָ לְבֵית הָאֵבֶל** – לנחם אבלים, או **לְבֵית הַמִּשְׁתָּה** – של חתונה או של סעודת מצווה אחרת; משנתנו נקטה דוגמות אלו להשמיענו, שאין מערבים עירובי תחומים אלא לדבר מצווה (**ענין "ותוספות יום טוב"**), **וְכָל שֶׁקֶבֶל עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם** – כל מי שקיבל עליו בערב שבת מבעוד יום לסמוך על עירוב זה, כדי ללכת בשבת חוץ לתחום, **מִתֵּר** – לו ללכת. **מִשְׁתַּתְּשָׁךְ** – אבל אם קיבל עליו לאחר שחשכה, **אֲסוּר** – ללכת חוץ לתחום, **שְׁאִין מְעַרְבִין מִשְׁתַּתְּשָׁךְ** – בגמרא מבואר, שמה שנקטה משנתנו "כל שֶׁקֶבֶל עָלָיו" לאו דווקא הוא, אלא כוונת המשנה היא, שכל מי שהודיעוהו מבעוד יום שהונח עירוב תחומים לכל בני העיר, אף על פי שלא קיבל עליו לסמוך על עירוב זה אלא משחשיכה, מותר, שכן בתחומים אומרים: יש ברידה, לומר, הוברר הדבר למפרע, שמשעה שנודעה לו היתה דעתו על עירוב זה. אבל אם לא הודיעוהו עד שחשכה, אסור לו ללכת חוץ לתחום על סמך עירוב זה, שהואיל ולא ידע על העירוב מבעוד יום אין כאן דין ברידה

– או לנחתום שהוא מוכר פת ודר עמו בחצר, **כְּדִי שִׁיזְנֶה לוֹ עִרְוֹב** – שאם יבואו בני המבוי לחנווני לקנות יין לשתוף, או בני החצר לנחתום לקנות פת לעירוב, יתן להם, החנווני או הנחתום, גם בשבילו, תמורת מעה זו, כדי שיהא לו חלק בשיתוף או בעירוב; **דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – הסובר, שזוכה לו החנווני בשיתוף או הנחתום בעירוב; ואף על פי שאמרו חכמים: אין מעות קונות במטלטלים עד שימשכם, והרי לא משך את היין או את הפת, ונמצא שלא קנה אותם, ואינם שלו, מכל מקום סובר רבי אליעזר, שבעירוב הקלו חכמים להעמיד את הדבר על דין תורה, שיהיו המעות קונות, והיין או הפת שלו הם. **וְהַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא זָכוּ לוֹ מְעוֹתָיו** – בזה שנתן את המעה לחנווני או לנחתום לא קנה את היין או את הפת, מפני שאין מעות קונות עד שימשוך את החפץ שקנה; והלכך לא זכה לו החנווני בשיתוף או הנחתום בעירוב. ואפילו עירב החנווני לכל האחרים וזיכה גם לזה, אינו עירוב, שהרי לא נתכוון לזכות לו במתנת חנם כשאר המזכים בעירוב, אלא לקנות את המעה, והרי אינה קנויה לו, ונמצא מערב לו במעותיו שלא לדעתו. **וּמוֹדִים** – חכמים, **בְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם** – שאם נתן מעות לאחד משכניו, שאינו חנווני או נחתום, שיקח בהן יין או פת ויתן לשתוף או לעירוב בשבילו, וזיכהו בינו או בפתו, **שָׁזָבוּ לוֹ מְעוֹתָיו** – לפי שלא נתכוון אלא לעשותו שליח לערב בשבילו במזון שיקח מן החנווני או מן הנחתום, והרי זה כאומר לו "ערב לי", שאף בחנווני עצמו, אם אמר לו: "ערב לי", הריהו זוכה לו בעירוב; **שְׁאִין מְעַרְבִין לְאָדָם אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ** – אין מערבים לאדם משלו אלא לדעתו, הלכך בחנווני או בנחתום שנותן לו מעה כדי שיזכה לו עירוב, הואיל ולא נתכוון לעשותו שליח לערב אלא לקנות ממנו, והרי מעות אינן קונות, נמצא מערב לו במעותיו שלא לדעתו, ולכן אינו זוכה לו. ברם, אם משך ממנו מזון והניחו אצלו לשם עירוב וודאי עשאו שליח, והוא זוכה לו. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים** – שאין מערבים לאדם אלא מדעתו? **בְּעִרְוֵי תַּחֲוּמִין** – הואיל ועל ידי העירוב הוא מפסיד לצד האחר, ושמא אין דעתו נוחה מזה, **אֲבָל בְּעִרְוֵי חֲצֵרוֹת מְעַרְבִין לְדַעְתּוֹ וְשֵׁלָא לְדַעְתּוֹ** – שהואיל והמערב זוכה ואינו מפסיד כלום, מערבים לו לאדם אפילו שלא מדעתו, **לְפִי שְׁזָכִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו, וְאִין חֲבִין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפָנָיו** – בגמרא נחקק ר' יהושע ור' יוחנן, שלדעת ר' יהושע לא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים, שמה שאמרו: אין מערבים לאדם אלא מדעתו, היינו בעירובי תחומים, אבל בעירובי חצרות, כל שהמערבים מזכים לו משלהם, מערבים לו אפילו שלא מדעתו. ברם,

ב כִּמָּה הוּא שְׁעוּרוֹ? מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לָכֵל אֶחָד. מִזֶּזֶן לְחָל וְלֹא לְשִׁבְתָּ; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְשִׁבְתָּ וְלֹא לְחָל. וְזֶה הוּא מִתְּבַנֵּין לְהִקְלִי. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר: מִכְּפָר בְּפִנְדִּיּוֹן מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֻלָּע. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁתֵּי יָדוֹת לְכָבֶד מִשְׁלָשׁ לָקֶב. חֲצִיָּה לְבֵית הַמְּנֻנֶּה. וְחֲצִי חֲצִיָּה לְפִסּוּל אֶת הַגְּזִיָּה.

פירוש ברטנורא

ב מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכֵל אֶחָד. מתוך שקונה שביתתו שם צריך להניח שם מזון שצריך לו לשבת: אלו ואלו מתבוננים להקל. רבי מאיר סבר בשבת אכיל אינש מפי מושם דבסיס תבשיליה. ור' יהודה סבר כיון דבשבת אכיל שלש סעודות אינו מרבה לאכול בכל סעודה, וב' סעודות של חול הו' טפי מב' סעודות של שבת: **כבר בפנדיין.** כבר הלכות בפנדיין כשמוכרין ד' סאין חצין לסלע. ור' סאין הן כ"ד קבין, והסלע כ"ד מעין, נמצא קב לכל מעה, והמעה שני פונדיין, הרי כבר הנמכר בשוק בפנדיין הוא חצי קב, והחננו לוקח חציו לשכר האפיה והטחינה, נמצא כבר הלכות מן החננו בפנדיין הוא רובע קב שהם ו' ביצים, שהקב כ"ד ביצים, והם שיעור ב' סעודות של עירוב לדברי רבי יוחנן בן ברוקא. והלכה כמותו: **רבי שמעון.** ממעט בשיעור ואומר. שדי לערב בשתי ידות של כבר של ג' בכורות לקב. וכבר שלם של ח' ביצים הוא שלישית הקב. ושתי ידותיה שהם ח' ביצים ויותר הו' ב' סעודות: **הציה לבית המנוגע.** סתם מתניתין היא, והכי קאמר, חצי כבר שלם ששיערו בו בין למד ובין למד, הוא שיעור לשהיית בית המנוגע, שהנכנס לבית שיש בו נגע צרעת אע"פ שהוא טמא מיד אינו מעון כבוס בנגים עד שישחה כדי אכילה, וחצי כבר זו הו' כדי אכילה. ולרבי יוחנן בן ברוקא דאמר כבר שלם הו' רובע קב שהם ששה ביצים, נמצא חציה ג' ביצים והוא פרס דבכולי תלמודא. ולר' שמעון דאמר כבר שלם הוא של שלישית הקב שהם ח' ביצים, הו' חציה ד' ביצים והוא פרס דבכולי תלמודא אליבא דר' שמעון. ואע"ג דר"ש סבר דבכבר שלם יש ג' סעודות דהא שתי ידותיה קאמר ר"ש דהו' שתי סעודות, הני מילי בעירוב דנתבוננו בו להקל וא"צ שתי סעודות שלימות, אבל בכל שאר דוכתי סבורא ליה לר' שמעון דאין סעודה פחותה מחצי כבר של שלישית הקב, ובעינן שישחה כדי אכילה חצי כבר זו שהם ד' ביצים: **חצי הציה לפסול את הגזיה.** דהאכיל אוכלים ממאמם כחצי פרס נפסל גופו מדרבנן מלאכול בתרומה. וחצי פרס הו' ביצה ומחצה לר"ש בן ברוקא, וב' ביצים לר"ש:

משניות מבוארות – קהתי

עשרים וארבעה קבים (שהסאה 6 קבים), והסלע הוא ארבעים ושמונה פונדיונים, נמצא שקב נמכר בשני פונדיונים, וכיכר הנקנית בפנדיין היא מחצי קב חטים (כשיעור 12 ביצים); אבל בגמרא מבואר, שיש לנכות מזה מחצה, מה שהחננוני נוטל להוצאות הטחינה והאפייה ושכר טרחתו, ונמצא שהכר הנקנית בפנדיין אין מידתה אלא רבע הקב (כשיעור 6 ביצים), והוא מזון שתי סעודות לדעת רבי יוחנן בן ברוקא. **רבי שמעון אוֹמֵר: שְׁתֵּי יָדוֹת לְכָבֶד מִשְׁלָשׁ לָקֶב** – שתי סעודות הן שני שלישים של כיכר, כשעושים שלש ככרות מן הקב. נמצא שכיכר היא משליש הקב (כשיעור 8 ביצים), ושני שלישי כיכר (כשיעור 5 ביצים) הם מזון שתי סעודות של עירוב. רבי שמעון מקל וממעט משיעורו של רבי יוחנן בן ברוקא בשני שלישי ביצה (שלדעת רבי יוחנן שיעור שתי הסעודות הוא 6 ביצים, ולדעת רבי שמעון 5 ביצים). **חֲצִיָּה** – של כיכר כוז שמשערים בה את שתי הסעודות של עירוב, הוא השיעור **לְבֵית הַמְּנֻנֶּה** – שכן הנכנס לבית שיש בו נגע צרעת, אף על פי שהוא טמא מיד, אינו טעון כיבוס בגדים אלא אם כן שהה שם כדי שיעור אכילה, שנאמר בפרשת נגעי בתים (ויקרא יז, טז): "והאוכל בבית יכבס את בגדיו", ודרשו חכמים, שבא הכתוב ליתן שיעור לשהייה בבית המנוגע, כדי שיעור אכילה; וכמה שיעור אכילה? כדי אכילת פרס. היינו חצי כיכר; ובאה המשנה להשמיענו, שלדעת רבי יוחנן בן ברוקא הסובר שכיכר שלמה היא רובע קב, שהוא כשיעור שש ביצים, שיעור "אכילת פרס" הוא שלש ביצים; ולדעת רבי שמעון שהכר היא משליש הקב, שהוא שמונה ביצים, שיעור "אכילת פרס" הוא ארבע ביצים. ואמנם בענין עירוב מקל רבי שמעון ומשער בסעודות דחוקות, שאינו מצריך לשיעור שתי סעודות של עירוב אלא שני שלישים של כיכר, ונמצא ששיעור כל סעודה אינו אלא שתי ביצים ושני שלישי ביצה, אבל בכל שאר המקומות סובר רבי שמעון ששיעור "אכילת פרס" היינו שיעור סעודה אחת שלמה, ואינו פחות מחצי כיכר של שליש הקב, שהוא ארבע ביצים. **וְחֲצִי חֲצִיָּה** – של כיכר כוז, הוא השיעור **לְפִסּוּל אֶת הַגְּזִיָּה** – שהאוכל אוכלים ממאמם בשיעור חצי פרס, נפסל גופו מלאכול בתרומה עד שיטבול. ומדברי סופרים הוא, שכן מדין התורה אין אוכל מטמא אדם, אלא שחכמים גזרו על כך. ובאה המשנה ללמד שלרבי יוחנן בן ברוקא חצי פרס הוא ביצה ומחצה, ולרבי שמעון – שתי ביצים.

כלל. ואף שחברו זיכהו בעירוב, אין זה כלום, שאין מערבים לו לאדם עירובי תחומים אלא לדעתו, שמא אינו רוצה לערב באותה הרוח שזה עירב לו.

באור משנה ב

כִּמָּה הוּא שְׁעוּרוֹ? – של עירוב תחומים? **מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לָכֵל אֶחָד** – מזון כשיעור שאדם אוכל ממנו בשתי סעודות, לכל אחד ואחד מהמשתתפים בעירוב; ומשערים לכל אדם לפי מידת סעודתו (כלים יז, יא); וכיון שיש לו במקום העירוב שיעור שתי סעודות, ניכר לכול שעקר דעתו מן העיר, וקנה שביתתו במקום סעודתו. **מִזֶּזֶן לְחָל** – מזון כשיעור שתי סעודות של חול, **וְלֹא לְשִׁבְתָּ** – ולא כשיעור שתי סעודותיו של שבת, **דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר** – כמבואר טעמו להלן. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְשִׁבְתָּ וְלֹא לְחָל** – מזון שתי סעודות של שבת ולא של חול. **וְזֶה וְזֶה** – רבי מאיר ורבי יהודה, **מִתְּבַנֵּין לְהִקְלִי** – רבי מאיר סובר, שבשבת אוכל אדם יותר, לפי שמאכלי השבת טעימים ומעוררים תיאבון, הלכך מיקל הוא לגבי עירוב, וקובע שיעורו לפי סעודות של חול; ורבי יהודה סובר: הואיל ובשבת אוכל אדם שלש סעודות, אינו מרבה לאכול בכל סעודה, ושתי סעודות של חול הן, איפוא, יותר משתי סעודות של שבת, הלכך בא להקל בעירוב וקובע שיעורו לפי שתי סעודות של שבת (דש"י; ברטנורא; ועיי' "תפארת ישראל"). ויש מפרשים שמשנתנו משערת שתי הסעודות בפת עצמה, כמו שהיא ממשיכה להלן בסיפא, ולא בשאר הדברים הבאים ללפת את הפת, ומכאן טעמו של רבי מאיר, שבסעודת שבת, שיש בה מיני מאכלים הרבה, אוכל אדם עמהם פת יותר מבסעודת חול, ולכן הוא משער בסעודות חול. ורבי יהודה סובר, שבסעודת שבת אוכל אדם פחות פת מבסעודת חול, לפי שהוא ממלא כרסו במיני תבשיל ומעודנים (הר"ר יונתן; המאירי; רבנו חננאל עפ"י חידושותיו), ולפיכך הוא משער בסעודות שבת. ואמנם המערב ביין, שיעורו בחצי לוג, ושאר מינים הנאכלים כמות שהם, שיעורם כדי לשבוע מהם בשתי סעודות, ודבר העשוי ללפת בו את הפת שיעורו כדי ללפת ממנו שתי סעודות (גמרא עירובין כט, א; ומב"ם הל' עירובין א, טז). **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר: מִכְּפָר בְּפִנְדִּיּוֹן מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֻלָּע** – שתי סעודות של עירוב הן מכיכר לחם הנקנית בפנדיין בשעה שארבע סאים חטים נמכרות בסלע. ארבע סאים הן

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

כי קרא ה' לרעב — בימי יהורם בן אחאב נאמר. **מה שבשרות** — ספיחים, ומה שנשתייר בשדות. **אכלו בשר בניהם** — מקצתם. **משום דבקרבך קדוש** — שאתה מטיב מעשיך — לא יבוא הקדוש ברוך הוא בעירך! **לא אבוא בירושלים כו'** — והכי קאמר: עד שיחא בקרבך קדוש למטה, דהיינו ירושלים, לא אבוא בעיר שלמעלה. **ירושלים הננויה בעיר שחוברה לה יחדיו** — ירושלים שלמטה תהא בנויה כעיר שחוברה לה, שהיא כיוצא בה, חבירתה ודוגמתה. מכלל דאיכא ירושלים אחרית, והיכן אם לא למעלה? **ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבליים עין הוא** — אי לאו גזירה שוה היה משמע: אטומים כעץ לקבל מוסר, ולשוא היו לזקין. **באחת** — עבירה שהן עושין יתבערו הכסילים — רשעים. **עשרים וארבע שביקא לחו** — בתמיה. בפרשת "התשפוט" (יחזקאל כב) עשרים וארבע עבירות שעברו. לשון אחר: שעברו על עשרים וארבעה ספרים. **ששקולה כשתים** — דכותיים וקדריים, כדמפרש שהרעו משניהן, לא הבינו מהן, דכותיים וקדריים אף-על-פי שיראתם פחותה לא רצו להמיר — ועמי המירו באחר, ולא עוד אלא בלא יועיל.

דף ד ע"א: מזמרים נוספים שאמר רבי יצחק לרב נחמן בשם רבי יוחנן: **אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, מאי דכתיב בפסוק שנאמר בימי יהורם בן אחאב (מלכים ב' ח א), 'כי קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים מאי אבול** — באותן שנות רעב מה אכלו, וכיצד יכלו להתקיים זמן כה רב בלא מזון. **אמר ליה רבי יצחק, הכי אמר רבי יוחנן, בשנה הראשונה של הרעב אכלו מה שבביתם, בשנה אכלו מה שבשדות** — ספיחים שגדלו מאליהם, ומה שנשתייר בהם מהשנה הקודמת. **בשלישית אכלו בשר בהמה מהורה, ברביעית בשר בהמה ממא, ובמישית בשר שקצים ורמשים**, בשנה הששית אכלו מקצתם בשר בניהם ובנותיהם, ובשביעית בשר זרועותיהם, לקיים מה שנאמר (ישעיה ט יט) **'איש בשר זרעו יאכלו'**.

ואמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, מאי דכתיב (הושע יא ט) 'בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר', וכי משום ד'בקרבך קדוש' — שאתה מטיב מעשיך, יאמר הקב"ה 'לא אבוא בעיר' — שלא יבוא להשרות שכינתו בירושלים. אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן, הכי אמר רבי יוחנן, אמר הקדוש ברוך הוא לא אבוא בירושלים של מעלה הנמצאת ברקיע, עד שאבוא לירושלים של מטה.

שואלת הגמרא: **ומי איכא** — האם יש ירושלים למעלה. מתרצת הגמרא: **אין** — כן, **דכתיב (תהלים קכב א) 'ירושלם הבנויה בעיר שחברה לה יחדו'**. כלומר, שירושלים של מטה תהיה בנויה כעיר אחרת הדומה לה, ומוכח שיש ירושלים נוספת חוץ מזו של מטה, והיכן היא אם לא למעלה.

ואמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, מאי דכתיב בזילותם של חכמי הגוים (ירמיה י ח), 'ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבליים עין הוא'. אמר ליה רבי יצחק, הכי אמר רבי יוחנן, כוננת הכתוב לומר שעבירה אחת היא שמכערת רשעים העוברים עליה בגיהנם, מאי היא אותה העבירה, עבודה זרה. ולומדים זאת בגזירה שוה, כתיב **הא מוסר הבליים עין הוא, וכתיב **התם לענין עבודה זרה** (ירמיה י טו) **'הכל חמה מעשה תעתעים'**, וכשם ש'הכל' זה נאמר לענין עבודה זרה, אף 'הבליים' שנאמר בפסוק **'מוסר הבליים עין הוא'** לענין עבודה זרה נאמר.**

ואמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, מאי דכתיב בתוכחת ירמיה הנביא (ירמיה ב ג), 'כי שתים רעות עשה עמי, תרתין הוא דהו' — האם עם ישראל עשו רק שתי רעות, וכי עשרין וארבע עבירות המנויות בספר יחזקאל (פרק כב) שביקא לחו — מחולות להם. אמר ליה רבי יצחק, הכי אמר רבי יוחנן בביאור הכתוב, שנה עבירה אחת מהעבירות שעברו שהיא שקולה בשתים — כשתי עבירות, ומאי ניהו — מה הוא אותו עון חמור, עבודה זרה, שבשעה שעבדו ישראל עבודה זרה לא זו בלבד שהחליפו את הקב"ה באחר, אלא שהחליפוהו בכזה שאינו מועיל, דכתיב באותו

פסוק (ירמיה ב ג) **'כי שתים רעות עשה עמי, אתי עזבו מקור מים חיים, לחצב להם בארות בארות נשברים'**. ולא למדו מהקדריים העובדים למים ואינם ממירים עבודתם באש הפחותה ממים, ומהכותיים העובדים לאש שעל אף פחיתותה אינם ממירים עבודתם במים, וכמו דכתיב בהו [בישראל] בנבואה זו (ירמיה ב ייא) **'כי עברו אני בתיים וראו, וקדר שלחו והתבוננו מאד וגו', החימיר גוי אללהים והמה לא אללהים, ועמי המיר כבודו בלא יועיל'**. כלומר, תעברו באיי מגורי הכותיים, ושלחו אנשים לראות במנהג קדר, וראו אם אחד מהם המיר אלוהיו באחר, וזאת אף שבאמת אינם אלוהים, ואילו עם ישראל החליף את הקב"ה בעבודת כוכבים שאין בה תועלת. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את הפסוקים כפי שהתבאר: **תנא, פותיים עובדים לאש, וקדריים עובדים למים, ואף-על-פי שהכותיים יודעים שהמים מכבין את האש וחזקים ממנה, לא המירו אללהיהם במים, ועמי המיר (כבודי) [כבודי] בלא יועיל'**.

בכוונתו, שהבכור נוטל פי שנים אף בשבח הדריכה. ותמחה: וכי
בדרכים נוטל פי שנים ביין, הלא מעיקרא עינבי השתא חמרא –
מתחילה היו ענבים ועכשיו הם יין, וכבר קנאום היורשים בשינוי
מעשה. ואמר ר' עקיבא בר חמא בישוב דברי שמואל, שאין
כוונתו לענין פי שנים ביין, אלא רק ליתן לו דמי היום ענביו.
הגמרא מביאה מחלוקת האמוראים בדין מחילת בכור על חלק
בכורת: אמר רב אסי, בכור שנטל באחת משדות הירושה חלק
אחד בלבד כאח פשוט, ויתר על חלק בכורתו, ושוב אינו יכול
לתובעו. שכן הוקש חלק הבכורה למתנה, וכשם שאין אדם זוכה
במתנה בעל כרחו, כן אין הבכור יורש פי שנים בעל כרחו. ואם
אמר 'איני נוטל' לא חלה מתנה זו, ושוב לא יזכה בה עוד. מבררת
הגמרא: מאי 'ויתר' – לענין מה מועילה מחילתו. מביאה הגמרא
שנחלקו אמוראים בדבר: רב פפא משמיה דרבא אמר, ויתר כאותה
שדה בלבד, אבל בשאר הנכסים שעדיין לא נעשתה בהם חלוקה
לא הפסיד את חלק בכורתו. ורב פפי משמיה דרבא אמר, ויתר בכל
הנכסים בכולו, שכן מאחר שנטל בשדה אחת חלק כפשוטו, גילה
דעתו שהוא מוחל על חלק בכורתו בכל הירושה, ואינו נוטל בה
אלא חלק פשוט בלבד.
הגמרא מבארת את סברתם: רב פפא משמיה דרבא אמר ויתר
כאותה שדה בלבד, משום דקא סבר, אין לו לכבד קודם חלוקה –
אין לו בעלות על חלק הבכורה בירושה, ורק בשעת החלוקה זוכה
הוא בחלק זה. (ומה דאיתא ליה אהיל, איך לא אהיל – רק על
מה שבא לידו הוא יכול למחול, אבל על השאר אין בידו למחול,
שכן אין אדם מקנה דבר שעדיין לא בא לרשותו, וכן אין בידו
למחול עליו). ומאחר שקודם החלוקה עדיין לא זכה בחלק
הבכורה, אין בידו למחול עליו. ואין חלה מחילתו אלא רק באותה
שדה שכבר נחלקה, אבל לא בשאר הנכסים שעדיין לא נעשתה
בהם חלוקה. ורב פפי משמיה דרבא אמר, אם נטל חלק כפשוטו
בשדה אחת ויתר על חלק בכורתו בכל הנכסים בכולו, משום דקא
סבר, יש לו לכבד את חלק בכורתו שנכסים אף קודם החלוקה,
ובכל שעה שירצה הוא וזכה בחלק זה. לפיכך הוא כדבר הנמצא
ברשותו שיש כח בידו למחול עליו. ומדאיתא ביה אהיל בכולהו –
ומכך שמחל על חלק הבכורה בשדה זו שנטל בה חלק כפשוטו,
גילה דעתו שהוא מוחל על הבכורה בירושה כולה.
אומרת הגמרא: והא מימרא דרב פפי ורב פפא בשם רבא לאו
בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר – לא נאמרו הדברים בפירוש
מפיהם בשמו, אלא מכלל מעשה שהיה לדמוע מה מחלוקתם
בשיטת רבא בנידון האמור. דהוא בכור דאזיל ובין נכסי דידה
ודפשוט – שהלך קודם החלוקה ומכר לאחרים את הירושה כולה,
חלקו וחלק אחיו הפשוט יחד, שלא ברשות אחיו, על מנת לחלוק
עמו בדמי המכירה. ואחר כך מת אחיו, ואזיל יתמי בני פשוט
למיכל תמרי [מהנהו לקוחות – באו היתומים בני הפשוט לאכול
מהתמרים שנמכרו ללקוחות על ידי הבכור, מכח חלק אביהם
שבתמרים אלו. מהנהו – הכום הלקוחות ולא הניחו להם לטול
מהם]. אמרי להו הקרובים של יתומים אלו ללקוחות, לא מיסתמיא
דזנתינהו לנכסייהו, אלא מיסתמיא נמי מחיתו להו – לא די לכם
שקניתם שלא כדין את הנכסים שלא מדעת הפשוט או יורשיו
ושהרי פשיטא שאין לבכור זכות למכור את חלק אחיו שלא
מדעתו, ואתם עוד מכים אותם כשהם באים לטול את חלקם
בדין. אתי לקמיה דרבא, אמר להו, לא עשת הבכור במכירתו זו ולא
כלום.

ומלוה שפלו – חוב הלואה שלוח הבכור עצמו מאביו,
חולקים הבכור והפשוט ביניהם את חלק הבכורה של מלוה זו. ואף
שחוב שיש לאב על אחריים נחשב 'ראוי' ואין הבכור נוטל בו פי
שנים, אבל חוב שיש לו על בנו הבכור ספק הוא בדינו האם נחשב
ל'ראוי' או ל'מוחזק'. שכן יתכן שהבכור רוצה לשעבד את נכסיו
לאביו לגמרי בעין יפה, כדי שיחשב האב מוחזק בהם, ויטול הוא
בהם פי שנים. ומאחר שספק הוא, ממון המוטל בספק חולקים
אותו.
הגמרא מביאה אופן שבו נוטל הבכור פי שנים בשבח: אמר רב
הונא אמר רב אסי, אף על פי שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח
שהשיבוהו נכסים לאחר מיתת אביהם, אבל בכור שמיחה באחיו
ואמר להם, אל תשיבוהו את חלקי בנכסים, אלא נחלק את
הירושה ואשביח אני לבדי את חלק פשיטותי וחלק בכורת, ואזכה
בשבח שלהם, מיחה – מועילה מחאתו, ואם לא שמעו לו והשיבוהו
את הנכסים בלא לחלוק, הרי הוא נוטל פי שנים בשבח. שכן
משעה שתבע הבכור חלוקה, הרי הוא זוכה מיד בחלק הבכורה.
ומאחר שיש לו פי שנים בגוף הנכסים, ממילא יש לו גם בשבח פי
שנים, שכן כל שבח היוצא מנכסיו של אדם הרי הוא שלו.
הגמרא מבארת באיזה שבח מועילה המחאה: אמר רב, מסתמי
משמיה [–דינו] דרב אסי הסובר שמועילה מחאת הבכור לחת לו
פי שנים, רק בשבח של ענבים שהניח להם אביהם ונצרום
היורשים שלא מדעת הבכור, או ביותם ונקקום [–ותלשום] שלא
מדעתו. אכל אם דרכים היורשים לענבים ועשו מהם יין על מנת
לחלקו בשוה בין כולם, אפילו אם מיחה לא נוטל הבכור פי שנים
בשבח זה. שכן אפילו שכבר זכה פי שנים בגוף הענבים, מכל מקום
קנו האחים את חלק בכורתו ביין על ידי שינוי המעשה שבדריכה,
כדין גולן הקונה את הגזילה בשינוי ואינו משלם לבעלים אלא את
דמי הגזילה כפי שוויה בשעת הגזילה, והשבח שלו. ורב יוסף אמר,
אפילו אם דרכים היורשים את הענבים, אם קודם לכן מיחה
הבכור הרי הוא נוטל פי שנים.
סברה הגמרא שכונת רב יוסף היא לפי שנים בשבח היין. ועל כן
תמחה: וכי בדרכים היורשים יתכן שיטול בהם הבכור פי שנים,
הלא מעיקרא עינבי השתא חמרא – מתחילה היו ענבים ועכשיו
הם יין, וכבר קנאום היורשים בשינוי מעשה, ואין עליהם לשלם
לבכור אלא כפי חלקו בענבים, שכן כל הגזלנים משלמים כשעת
הגזילה. מתרצת הגמרא: מה שאמר רב יוסף 'אפילו דרכום', הוא
בדאמר רב עקיבא בר חמא בבאור מימרת שמואל שבסמוך,
שאם דרכו היורשים את הענבים שלא מדעת הבכור ועשוהו יין,
ונשפך היין או שהתקלקל ונפחת מדמי הענבים שבתחילה, על
צריכים הם ליתן לו את דמי היום ענביו, ועליהם לשלם את דמי
הגזילה. קא נמי בדבר רב יוסף, לא בא לחלוק על רבה הסובר
שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח היין, אלא לומר שאם מיחה
הבכור בפשוט ותבע לחלוק בענבים, ודרך הפשוט את הענבים
שלא מדעת הבכור ופחתו דמיהם, הרי הוא נוטל לו דמי היום ענביו
גם כנגד חלק בכורתו.
מבררת הגמרא: תיבא איתמר – על מה נאמרה מימרתו דרב
עקיבא בר חמא. משיבה הגמרא: אהא דאמר רב יהודה אמר
שמואל, בכור ופשוט שהניח להו אביתו ענבים ונצרום, או יותם
ונקקום, בכור נוטל פי שנים בשבח הבעירה והמסיקה, אם קודם
לכן מיחה ותבע את חלק בכורתו. ואפילו דרכים. והבינה הגמרא

עלידי קבלת התורה בחג השבועות נמשך על כל השנה כולה כללות העניין דלימוד התורה.

ממאמר ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תשכ"ז

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קכו עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רכט רש"י

קרקע בחוב אביהן היא חזרת וגובה מהן בשבועה, כדן בעל חוב, או אם פטרה מן השבועה
— גובה ממלה שהיא ביד אחרים, אפילו לרבי עקיבא ודלא כאבא שאול בן אימא מרים.
ואין לומר דההוא כרבי אתיא, אבל לרבנן הוי מלה ראוי — דהא לא משתמיט דהם שום
אמורא לאוקומי כרבי, משמע דליכא מאן דפליג, אלא כולי עלמא אית להו מלה מוחזקת
לגבי כחובה. ובזמן הזה דתקיני גאונים דגיבא
אשה ובעל חוב ממטלטלי דיתמי כמו ממרקעי,
יתומין שגבו בחובת אביהן בין מקרקעי בין
מטלטלי — חזרת אשה וגובה מהן, כי הכי
דבמרקעי משום דרבי נתן חשיב כאילו גבאן
אביהן מחיים — הכי נמי במטלטלי, וצריך עיון,
דבר פפא סבר הכא בין גבו קרקע בין גבו מעות
אין לו — אם כן סבר שעבודא לאו דאורייתא,
דשיליח "גט פשוט" (בבא בתרא קעה, ב) מדמי
להו אהודי. ובפרק קמא דקדושין (ג, ב) סבר רב
פפא שעבודא דאורייתא. **ובמלוה** שעמו פלגי
— לא משום דקימא לן ממון המוטל בספק
חולקין, דהא לא קימא לן בסומכוס, כדפרישית
לעיל (לה, א), אלא תקנת חכמים היא דבא,
ובמקום שמפרש בהדיא, דחולקין. **אבל** דרכוס
לא — לפירוש הקונטרס, דטעמא משום דקאום
בשינוי — קשיא, דהיינו פריך: מעיקרא ענבים
והשתא חמרא? הא איכא למואן דאמר ב"הגחל
קמא" (בבא קמא צה, א): שינוי במקומה עומד
לא

**ויתר באותה שדה, קא סבר: אין לו לבכור קודם חלוקה, ומה דאיתא לידיה אחיל, איך
לא אחיל; ורב פפי משמיה דרבא אמר ויתר בכל הנכסים פולין, קא סבר: יש לו לבכור
קודם חלוקה, ומדאחיל בהא אחיל בכילהו. והא דרב פפי ורב פפא - לאו בפירוש איתמר
אלא מפלגא איתמר; דההוא בכור דאזיל וזין נכסי דידיה ודפשוט, אזיל יתמי בני פשוט
למיכל תמרי מהנהו לקוחות, מחנהו; אמרי להו קרובים: לא מיסתמיא דובנתניהו לנכסיהו,
אלא מימחא נמי מחיתו להו? אתו לקמיה דרבא, אמר להו: לא עשה ולא כלום;
מר**

חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים, ולא יתן להם שבח בצידה. דענבים היו ואכתי ענבים נעוהו, וענבים של בכור הוא דאשבות. והרי זה דומה לגחל פרה והוקירה, דמשלם אותה
כמות שהיא, הואיל ולא נשתנית. **אבל** דרכוס — על מנת לזכות הן בשבח דריכה — לא שקיל בכור פי שנים. כדתנן: הגחל עצים ועשאו כלים — משלם כשעת הגחלה, דקנייה
בשינוי. הכי נמי קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי. כך נראה בעיני. ורבנן זנבאל פירש: בכור שמיחה ואמר "איני מוותר חלק בכורה" — דין, ואין צריך למחות פעם אחרת. ואמר רבה:
הני מילי כשמיחה בענבים ובצורים, וזיתים ומסקום — הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת. אבל אם דרכוס וחלקו ולא מיחה — ויתר. ולא נהירא לי, חזא: דאפילו לא מיחה לא
הפסיד חלק בכורה עד שיטול חלק באחת מן השדות כפשוטו, כדלקמן, ואו יתור חלק בכורה בכל הנכסים. ועוד: הא אכתי לא איירינן לעיל בשום תיור, דנימא מכין שמיחה מיחה,
ולא ויתר עוד. **ורב יוסף אמר אפילו דרכוס** — קא סלקא דעתין השתא דאפילו דרכוס שקיל בשבח היין פי שנים. ודחינו דקא מתמנה גמרא: דרכוס, אמאי שקיל פי שנים? הא מעיקרא
ענבי והשתא חמרא. וקנייה בשינוי כדפרישית. ומשני: דבאמר רב עקיבא כ' לקמן, הכא נמי נותן לו דמי הזיק ענבי. כלומר, האי דאמר רב יוסף אפילו דרכוס — לא לטול שבח
היין היתר על הענבים אמר, דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים. אלא הכא במאי עסקינן — שפחת היין ונשפר או נתקלקל, שאין שוה כדמי ענבים. ואתא רב יוסף למימר דאפילו
דרכוס ופחות — בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים. דכיון דמיחה בהן — לא הוו להו לדרוך ענבים שלו, ומשלמים לו דמי ענבי, הכל כשעת הגחילה.
ומר דהא אמר חזא. ולא פליגי: רבא איירי דאין נוטל בשבח היין, ורב יוסף אתא למימר דהכי נמי לא שקיל בפחותת היין מדמי ענבים. **דאמר רב יחזיה אמר שמואל בכור
ופשוט כ' נוטל פי שנים** — וכגון שמיחה. **אמר רב עקיבא כ'** — והכי קאמר: ואפילו דרכוס — נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שהן שוין קודם דריכה. **בכור שנפל חלק** — באחת
מן השדות כאחד מאחיו, חלק פשיטות. ויתר — כלומר, דרי מחל חלק בכורה, כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים. וטעמא — כדאמרן לעיל: אם אמר "איני נוטל ואיני
נותן" — רשאי, דכיון דמתקנה קרייה רחמנא, ואידו לא בעי לה — לא הויה מתנה, ולא יוכה בה עוד. **קסבר אין לו לבכור** — חלק בכורה, לא לתת ולא למכור קודם חלוקה, כדכתיב
"לתת לו" — עד דאתיא לידיה דמקל מתנה. הלכך, האי שדה שבא לידו חלקו ממנה, והיה לו לזכות בו חלק בכורה, דהא שעת חלוקה הוא וקרינן ביה "לתת לו" — הלכך מצי
מחיל. אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דעד שעת חלוקה לא זכי בהו. וכל שכן בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה, שלא הוברר חלקו.
ומיהו, אם מת קודם חלוקה, לא שנא בכור ולא שנא פשוט — בנו יורש עם האחין, ונטול חלק אביו כשיבאו לחלקו. דלא גרע היכא דמת האב ואחר כך מת הבן, דבן הבן יורשו,
מדיכא דמת הבן בחי האב. דבן בנו יורשו, כדכתיב "זבן אן לו" — עיין עליה. אבל קודם חלוקה — אין יכולין למכור, לא האב ולא הבן. יש לו לבכור קודם חלוקה — ואף על גב
דחלק פשוט אין לו. דהא כתיב "לתת" — משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו, הלכך בבכור תליא מילתא, דבשעה שירצה יוכה בחלקו, וכדאמרן לעיל: בכור שמיחה מיחה, והלכך
יש בח פתח למחול כל שעה שירצה, דהיינו דבר שבא לעולם. ואנן סודרי, דכי היכי דאחיל בהא שדה — אחיל בכלולה. וכיון דיש בח בידו לזכות — יש בח נמי בידו ליתן ולמחול,
והויה מחילה. **נכסי ידיה ודפשוט** — שי מפרשי: בחלק בכורתו ובחלק פשיטות. ואין זה לשון גמרא. ועל כרחי דוקא אני לפרש שמכר כל הנכסים, שני חלקים שלו וחלק פשוט
אחיו. מקמי דניפלוג בהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו, ולצורך אחיו, לתת לו מעות של חלקו, למיכל תמרי — מאותו שדה, בשביל חלק אביוהו. מחנהו = הכוס. אמרו להו
— ללקוחות. קרוביהו דיתמי. דובנתניהו לנכסיהו — שלא מדעתם ושלא מדעת אביוהו. דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור. לא עשה — הבכור ולא כלום במכירה זו.
מר

האהבה בתענוגים שבקריאת שמע הוא באופן שנעשה עניין האהבה גם בנפש הבהמית.

ממאמר ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תשכ"ז

במלוה שעמו — שהבכור נתייבח לאביו. **פלגי** — חלק בכורה יחלקו ביניהן, אידו מעכב
פלגא ונותן לאחיו פלגא, דהוי ליה ממון המוטל בספק וחולקין. דאין ידוע אי חשיב
מוחזק לאביו, שהרי הבכור רוצה הוא לשעבד נכסיו לאביו לגמרי, ובעיני יפה גמר ומקני
נכסיו לאביו, כדי שיהא אביו מוחזק בהך מלה ויטול בה אותו פי שנים, או דלמא לא
שנא משאר מלה. הלכך פלגי. יש לשונות
אחרים, ולא נתיישבו לפי הלשון הכתוב
בספרים. והא דאמרין: כל האומר "אחרוך"
כאומר "מעבשיר" דמי — לאו מילתא היא, אלא
כשלוהו מתם, דאמר רבה: מסתבר טעמא דבני
מערבא כו'. וכל היכא דאמר "נכסי לך ואחרוך"
לירשתי, מת ראשון — קנו יורשי הנותן או
יורשי יורשין הקודמין ליורשו. אבל בעל לא,
דאין הבעל נוטל בראוי. ואם נתן הנכסים לבת
מזויה ולאחר מותה, אף על פי שמתה בחי
הזקנה — הבעל יורשה. דהויה לה מוחזקת בגוף
הקרקע בחי הזקנה. **אמר רב הונא אמר רב אסי**
— אף על גב דאוקימנא לדברי הכל דאין הבכור
נוטל פי שנים בשבח שהשיבירו יתומים לאחר
מיתת אביהן, מיהו, אם מיחה ואמר: אל
תשיבירו חלקי, אלא תחלקו מדי, ואשביח אני
שני חלקים שלי, ואטול כל שבחך, הון נתייאשו
מלחלוק, והשיבירו הנכסים — הרי מיחה בהן,
ויטול פי שנים. דהא פסקינן לקמן: יש לו לבכור
פי שנים קודם חלוקה, משעה שחפץ לזכות
בבכורתו. והרי חפץ ליטול חלקו לאלתר, הוכח
בחלק בכורתו מיד, כל מקום שהוא. הלכך
נכסין דידיה אשבות. **אמר רבא מפתברא מילתא**
דרב אסי — דיטול הבכור פי שנים בשבח
שהשיבירו יתומים, בשביל מחאתו כשמיחה —
בענבים מחזורים ובצורים היתומים שלא
מדעתו. אי נמי, מדעתו ובעל כרחו, שלא רצו
לחלקו, או וזיתים היו מחזובין כשמיחה בהן,
ומסקום והשיבוסם יתומים בבצירה ומסיקה —
בהאי שבח שקיל בכור פי שנים, שנטול שני

חלקים מן הענבים כמות שהן בצורים, ולא יתן להם שבח בצידה. דענבים היו ואכתי ענבים נעוהו, וענבים של בכור הוא דאשבות. והרי זה דומה לגחל פרה והוקירה, דמשלם אותה
כמות שהיא, הואיל ולא נשתנית. **אבל** דרכוס — על מנת לזכות הן בשבח דריכה — לא שקיל בכור פי שנים. כדתנן: הגחל עצים ועשאו כלים — משלם כשעת הגחלה, דקנייה
בשינוי. הכי נמי קנינהו יתמי להני ענבים בשינוי. כך נראה בעיני. ורבנן זנבאל פירש: בכור שמיחה ואמר "איני מוותר חלק בכורה" — דין, ואין צריך למחות פעם אחרת. ואמר רבה:
הני מילי כשמיחה בענבים ובצורים, וזיתים ומסקום — הוא דאין צריך למחות לו פעם אחרת. אבל אם דרכוס וחלקו ולא מיחה — ויתר. ולא נהירא לי, חזא: דאפילו לא מיחה לא
הפסיד חלק בכורה עד שיטול חלק באחת מן השדות כפשוטו, כדלקמן, ואו יתור חלק בכורה בכל הנכסים. ועוד: הא אכתי לא איירינן לעיל בשום תיור, דנימא מכין שמיחה מיחה,
ולא ויתר עוד. **ורב יוסף אמר אפילו דרכוס** — קא סלקא דעתין השתא דאפילו דרכוס שקיל בשבח היין פי שנים. ודחינו דקא מתמנה גמרא: דרכוס, אמאי שקיל פי שנים? הא מעיקרא
ענבי והשתא חמרא. וקנייה בשינוי כדפרישית. ומשני: דבאמר רב עקיבא כ' לקמן, הכא נמי נותן לו דמי הזיק ענבי. כלומר, האי דאמר רב יוסף אפילו דרכוס — לא לטול שבח
היין היתר על הענבים אמר, דודאי לא שקיל אלא דמי ענבים. אלא הכא במאי עסקינן — שפחת היין ונשפר או נתקלקל, שאין שוה כדמי ענבים. ואתא רב יוסף למימר דאפילו
דרכוס ופחות — בכור נוטל פי שנים בענבים בצורים כדמים שהיו שוין הענבים. דכיון דמיחה בהן — לא הוו להו לדרוך ענבים שלו, ומשלמים לו דמי ענבי, הכל כשעת הגחילה.
ומר דהא אמר חזא. ולא פליגי: רבא איירי דאין נוטל בשבח היין, ורב יוסף אתא למימר דהכי נמי לא שקיל בפחותת היין מדמי ענבים. **דאמר רב יחזיה אמר שמואל בכור
ופשוט כ' נוטל פי שנים** — וכגון שמיחה. **אמר רב עקיבא כ'** — והכי קאמר: ואפילו דרכוס — נוטל פי שנים בענבים בצורים כמו שהן שוין קודם דריכה. **בכור שנפל חלק** — באחת
מן השדות כאחד מאחיו, חלק פשיטות. ויתר — כלומר, דרי מחל חלק בכורה, כדמפרש לקמיה אי בהאי שדה אי בכל הנכסים. וטעמא — כדאמרן לעיל: אם אמר "איני נוטל ואיני
נותן" — רשאי, דכיון דמתקנה קרייה רחמנא, ואידו לא בעי לה — לא הויה מתנה, ולא יוכה בה עוד. **קסבר אין לו לבכור** — חלק בכורה, לא לתת ולא למכור קודם חלוקה, כדכתיב
"לתת לו" — עד דאתיא לידיה דמקל מתנה. הלכך, האי שדה שבא לידו חלקו ממנה, והיה לו לזכות בו חלק בכורה, דהא שעת חלוקה הוא וקרינן ביה "לתת לו" — הלכך מצי
מחיל. אבל בשאר נכסים לא מצי מחיל, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, דעד שעת חלוקה לא זכי בהו. וכל שכן בחלק פשיטות דלא זכי קודם חלוקה, שלא הוברר חלקו.
ומיהו, אם מת קודם חלוקה, לא שנא בכור ולא שנא פשוט — בנו יורש עם האחין, ונטול חלק אביו כשיבאו לחלקו. דלא גרע היכא דמת האב ואחר כך מת הבן, דבן הבן יורשו,
מדיכא דמת הבן בחי האב. דבן בנו יורשו, כדכתיב "זבן אן לו" — עיין עליה. אבל קודם חלוקה — אין יכולין למכור, לא האב ולא הבן. יש לו לבכור קודם חלוקה — ואף על גב
דחלק פשוט אין לו. דהא כתיב "לתת" — משעת שמת האב הוא ראוי ליתן לו, הלכך בבכור תליא מילתא, דבשעה שירצה יוכה בחלקו, וכדאמרן לעיל: בכור שמיחה מיחה, והלכך
יש בח פתח למחול כל שעה שירצה, דהיינו דבר שבא לעולם. ואנן סודרי, דכי היכי דאחיל בהא שדה — אחיל בכלולה. וכיון דיש בח בידו לזכות — יש בח נמי בידו ליתן ולמחול,
והויה מחילה. **נכסי ידיה ודפשוט** — שי מפרשי: בחלק בכורתו ובחלק פשיטות. ואין זה לשון גמרא. ועל כרחי דוקא אני לפרש שמכר כל הנכסים, שני חלקים שלו וחלק פשוט
אחיו. מקמי דניפלוג בהדיה מכר כל השדה שלא ברשות אחיו, ולצורך אחיו, לתת לו מעות של חלקו, למיכל תמרי — מאותו שדה, בשביל חלק אביוהו. מחנהו = הכוס. אמרו להו
— ללקוחות. קרוביהו דיתמי. דובנתניהו לנכסיהו — שלא מדעתם ושלא מדעת אביוהו. דהא ודאי חלק פשוט אחיו לא היה יכול למכור. לא עשה — הבכור ולא כלום במכירה זו.
מר

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קכו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

לא עשה כלום בפלגא — פירש הקונטרס: בחלק פשיטות, וכל שכן בחלק פשיטות אחין. ואין נראה, דחלק פשיטותו — פשיטא דמכר, כדקאמר לעיל: מה חלק פשוט אף על גב דלא אתי לידידהו אלא נראה: דלא עשה ולא כלום בפלגא — היינו בחלק פשיטות אחין, אבל חלק בכורה — מכר, וכל שכן חלק פשיטותו. ומר סבר: לא עשה ולא כלום בכלוהו — לא חלק בכורה ולא חלק פשיטות אחין. אך תימא:

דלמאן דאמר לא עשה ולא כלום בפלגא, היינו בחלק פשיטות אחין — מאי קא משמע לן רבא? והלכתא יש לבכור קודם חלוקה — אף על גב דקימא לן כרבנן, כדפסק רב פפא דאין בכור נוטל פי שנים במלוה, כרבנן דאמרי: חלק בכורה עד דאתי לידידה — מדרו רבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה, כפירוש הקונטרס, דהוי שפיר ראויה לית לו, שמשענה שמת האב היה ראויה לית לו, ומיהו, מכל מקום אין נוטל פי שנים בשבח, דלא מילת לר' ממעטין לה, אלא מ"מצא לר' ממעטין דבעי מצוי ומוחזק, למעוטי ראויה מלוה ושבח, ומילת לר' גלי לן, מדקרייה מתנה דרשין מ"מצא לר' מצוי ומוחזק, ואי לא "מצא לר' — לא הוה דרשין מילת לר' פרט לראוי, וכן משמע הדין דספרי דבי רב דמ"מצא לר' ממעטין שבח, ולעולם אית להו לרבנן דיש לו לבכור קודם חלוקה. והא דאמרין: ואם אמר "איני נוטל ואיני נותן" רשאי — לא הוי טעמא משום דיש לו קודם חלוקה, דאפילו אין לו לבכור — יכול לומר "איני נוטל ואיני נותן". דלא משום שרצה להסתלק מן הבכורה לגמרי שלא איכל לחזור ולתבעה קאמר, אלא הכי קאמר להו: איני נוטל, וכל זמן שלא נטלתי — לא תוכלו לתבעני כלום. הרי זו מקודשת ותנאו בטל — מפורש בריש "אף על פי" (כתובות נו, א). מדרש

מר סבר: לא עשה כלום בפלגא, ומר סבר: בכלוהו. שלחו מתם: בכור שמכר קודם חלוקה — לא עשה כלום. אלמא, אין לו לבכור קודם חלוקה. והלכתא: יש לבכור קודם חלוקה. מר וזמרא מדרישבא פלג בצנא דפלפלי בהרי אחין בשונה, אחא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: הואיל ויתרתה במקצת — ויתרתה בכל הנכסים פולן. משנה האומר: "איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים", "איש פלוני בני לא יירש עם אחיו" — לא אמר כלום, שהתנה על מה שכתוב בתורה. המוחלק נכסיו על פי, ריבה לאחר ומיעט לאחר, ויהשוה להן את הבכור — דבריו קיימין, ואם אמר משום ירושה — לא אמר כלום. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה — דבריו קיימין. גמרא לימא, מתניתין דלא פרבי יהודה, דאי רבי יהודה, האמר: בדרך של מומן תנאו קיים! דתנא: האומר לאשה "הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה" — הרי זו מקודשת, ותנאו בטל, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: בדרך של מומן תנאו קיים. — אפילו תימא רבי יהודה, התם ידעה וקא מחלה, הכא לא קא מחיל. אמר רב יוסף: אמר "איש פלוני בני בכור הוא" — נוטל פי שנים, "איש פלוני בכור הוא" — אינו נוטל פי שנים, דלמא בוכרא דאמא קאמר. ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר חנה, אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא בכור. אמר ליה: מנא ידעת? — דלמא בוכרא סכלא". — דלמא בוכרא דאמא הוא, דכל בוכרא דאמא נמי "בוכרא סכלא" קארו ליה. ההוא דאתא לקמיה דרבי חנינא, אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא בכור. אמר ליה: מנא ידעת? אמר ליה: דכי הוה אתו לגבי אבוי, אמר להו: זילו לגבי שבתא ברי, דבוכרא הוא ומסי רוקיה. — ודלמא בוכרא דאמא הוא! — גמירי: בוכרא דאבא — מסי רוקיה, בוכרא דאמא — לא מסי רוקיה. אמר רבי אמי: טומטום שנקרע וגמאצא זכר — אינו נוטל פי שנים, דאמר קרא: "והיה הבכור לשניא", עד שיהא בן משעת היותו. רב נחמן בר יצחק אמר: אף אינו נידון כבן סורר ומורה, דאמר קרא: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה", עד שיהא בן משעת היותו. אממר

מר סבר: לא עשה כלום בפלגא — בחלק פשיטות, וכל שכן בחלק פשוט אחין. אבל בחלק בכורה — יפה מכר, דיש לו לבכור קודם חלוקה. בכלוהו — אפילו בחלק בכורה. והלכתא יש לו לבכור קודם חלוקה — ואם מכר, או מחל, או נטל חלק אחד כפשוטו — ויתר בכל הנכסים כולן, משום דמתנה קרייה רחמנא, ומשמת אב נתונה לבכור. צנא — סל מלא פלפלין. משנה האומר איש פלוני בני — שהוא בכור, לא יטול פי שנים. אי נמי, איש פלוגי בני פשוט לא יירש עם אחיו. לא אמר כלום — שהרי מתנה לעקור דבר מן התורה, ובעל כרחו של זה יירש עם האחין. ואינו יכול לסלק מירושה זו אלא על ידי שיתן בלשון מתנה כל נכסיו לשאר בניו, או שיאמר: שאר בניי יירשו כל נכסי, ואליבא דרבי יוחנן בן ברוקא. המחלק נכסיו על פי — דטעות, ולא שכיב מרע אינה צריכה קנין, ולא שטרא, ולא משיכה, אלא בדבור פיו בעלמא. וכגון שמצה מחמת מיתה, כדאמר לקמן בפרק "מי שמת". וריבה לאחר — נתן לו במתנה כפלים, או שהשוה להן הבכור בלשון מתנה. דבריו קיימין — שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה, ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להוריש לבניו בתורת ירושה שיתלו הפשוטים בשוה והבכור פי שנים. ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום — אם ריבה לאחר ומיעט לאחר בלשון ירושה, שאמר "פלוני בני יירש אותו שדה בית כור, ופלוני בני יירש שדה לתר", ועל בנו בכורו אמר "פלוני בני יירש שדה פלוני, ופלוני בני יירש שדה פלוני הגדול כשל הבכיר" — לא אמר כלום, דמתנה על מה שכתוב בתורה, שאינו יכול לעשותו יורש אלא כמשפט הכתוב. ודלא כרבי יוחנן בן ברוקא, דאמר לקמן במתניתין (קל, א): אם אמר על מי שראוי לירשו — דבריו קיימין. ודך משנה דרבנן היא. ורבותא הוא דנקט ריבה לאחר ומיעט לאחר משום ירושה, לא אמר כלום, וכל שכן היכא דעקר כל הנחלות מן האחין והוריש לאחר מהן — לא עשה ולא כלום. כתב בין בתחלה ב' דבריו קיימין — דכיון דאיכא לשון מתנה בהדה — מהני ליה דאף לשון ירושה קונה. גמרא לימא, מתניתין — דקתני: אין אדם מתנה, דלא כרבי יהודה. ואנן קיימא לן: רבי מאיר ורבי יהודה — הלכה כרבי יהודה. שאר — מוזן. עונה — תשמיש. ותנאו בטל — דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, והוי קידוש, המעשה מעשה, והתנאי כמאן דליתיה, דמעשה בלא תנאי דמי. בדבר של פסול — שאר וכסות. אבל ענות תשמיש — מצוה היא, וצערא דגופא הוא. תנאו קיים — הקדושין קדושין, ויש לה עליו עונה, אבל לא שאר וכסות. ומתניתין נמי — של דבר מומן הוא. התם קא מחלה — שעל מנת כן קבלה קדושין, ובהויא התנא דמקדש לה מחלה ליה, ובין דקבלה לקדושין מיניה — נתרצת למחול. אבל הכא מי מחלה: מה התנא יש לו לכן שימחול? ואף על פי ששחק הבן — אין זו מחילה, דאינו רוצה להכעיס את אביו. ולא גרסינן: מי ידע דמחיל. האומר איש פלוני — "הנה הוא בני בכור" — מהמינן ליה לאב ליטול פי שנים. דאפילו רבנן דפליגי אדרבי יהודה לקמן בשמעתין, ואמרי: אינו נאמן — הני מילי בדמוחזק לן דלאו בכור הוא. אבל בדלא מוחזק לן די מנייהו בכור — מדרו דנאמן, כדאמרין לקמן: אלא לרבנן "כיר" למה לי — בעריך היכרא. אבל אמר יירש פלוני בני הנה הוא בכור — ולא אמר "בכורי" — אז לא יטול פי שנים. דלמא בוכרא דאמא קאמר, והוי בכור לכוון אבל לא לנחלה, דלא הוי ראשית אונו דידיה. ומספיקא לא הדינן ליה פי שנים, ואפילו אם תספ — מפיקן מיניה, דלא קרינא ביה "כיר" לאחרים, דאכתי מספקא לן. מוחזק אני בו — ועד אחר עמו (כו). בוכרא סוכלא — בכור שוטה. דכל בוכרא דאמא בוכרא סוכלא קרי ליה — ולא משום שטותו, אלא לפי שאינו בכור גמור. כמו "הרס שוטה", שאינו כשר. מוחזק אני בזה שהוא בכור — והיה עד אחד עמו. והאי בכור היה שמו שכתוב כדלקמיה. דבי הוה אתו — החוששין בענינן. שבת ברי — שם הבכור. ולאו היינו בריה דרבי חנינא דאמרין ב"לא יפחור" (בבא בתרא כו, א), אמר רבי חנינא: לא שכיב שבת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה. מסי רוקיה — לעין. אמר רבי אמי — בכור הנוול טומטום, שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות, ולאחר זמן נקרע וגמאצא זכר, שהיה גיד שלו וביציו טמונין בגוף. ורבותא נקט, דאף על גב שנמצא זכר גמור, וכל שכן אנדרוגינוס, שאין ספיקו עתיד להודיע. והיה — קרא יתירא הוא. הויה — לידה. אממר

כיוון שהמלאכים מסייעים לישראל בעבודתם, מתעלים גם המלאכים על-ידי עבודתם של ישראל.

ממאמר ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תשכ"ז

ונחלקו רב פפא ורב פפי בביאור דברי רבא: מר ורב פפין קבר, לא
עשה כלום בפלגא (בחצין) מחלקו בירושה. שכן קודם חלוקה אינו
זוכה בחלק הפשוט שלו ואינו יכול למוכרו. אבל בחלק בכורתו
חלה מכירתו, משום שיש לבכור חלק זה אף קודם חלוקה. ומר
ורב פפאן קבר, בגללהו נכסים לא עשה ולא כלום, ואף לא בחלק
בכורתו, משום שאף בחלק זה אינו זוכה קודם חלוקה, ואין בידו
למוכרו. וממחלוקתם זו למדנו אף לענין מחילה, שלדעת רב פפא
אין בידו למחול על חלק בכורתו קודם החלוקה, שכן אין אדם
מוחל על דבר שעדיין אינו ברשותו, ולדעת רב פפי בידו לזכות
בחלקו מיד לאחר מיתת האב, ועל כן חלה מחילתו.
הגמרא מביאה את דעת אמוראי ארץ ישראל במחלוקת הנ"ל:
שלהו קתם (ומארץ ישראל), גבור שפכר את חלק בכורתו קודם
חלוקה, לא עשה כלום. מוכיחה הגמרא: אלמא – מוכח שאף בני
מערבא סוברים כרב פפא, שאין לו לגבור קודם חלוקה. מסיקה
הגמרא: והלכך יש לגבור קודם חלוקה את חלק בכורתו, והרי
הוא יכול למוכרו או למחול עליו.
הגמרא מביאה מעשה התלוי במחלוקת האמוראים שהובאה
לעיל: מר וזמרא מדישפא (שם מקום) פלי בצנא דפלגלי כהרי אחין
בשוה – חלק עם אחיו בשוה סל מלא פלפלים שנופל להם בירושה
מאביהם, ואפילו שהיה מר וזמרא בכור לא נטל אלא חלק כפשוט
בלבד. אהא לקמיה דרב אשי ושאלו, מה דינם של שאר נכסי
הירושה? אמר ליה רב אשי, הואיל וייתקנה במקצת הירושה על
חלק בכורתו, ויתקנה עליו ככל הנכסים בולן, ואין לך בהם אלא
חלק אחד כפשוט בלבד. שכן הלכה בידינו שיש לבכור קודם
חלוקה, ובידו למחול על חלק בכורתו אף קודם החלוקה.

משנה

האומר איש פלוני בני בכור לא יטול פי שנים נכסי לאחר מותי,
או שאמר איש פלוני בני לא יירש נכסי עם אחיו, לא אמר כלום,
משום שהתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי ציונה התורה על דין
ירושת פשוט וירושת בכור, ואין כח ביד אדם לעקור דין תורה.
דין נוסף: שכיב מרע המחלק את נכסיו על פיו בדרך מתנה, וריפה
לאחד מבניו יותר מכפי חלקו הראוי לו בירושה, ומיעט לאחר מהם
מחלקו הראוי לו, וכמו כן אם השנה לקח ולבנים הפשוטים את
הבכור והקנה את נכסיו שוה בשוה לכל בניו, דבריו קיימין. שכן
בידו לתת במתנה את נכסיו למי שירצה. ואולם אם אמר כן משום
ירושה, שירש אחד מבניו יותר מכפי חלקו הראוי לו, לא אמר
כלום, שכן אינו יכול להתנות על דין ירושה הכתוב בתורה,
כאמור. ואם הזכיר בדבריו גם לשון ירושה, אלא שכתב בין
בתחלה בין באמצע ובין בסוף דבריו שהוא נותן את נכסיו משום
מתנה, דבריו קיימין. ולהלן (קכט) יבואר דין זה.

גמרא

מקשה הגמרא: לימא מתניתין האם נאמר שמשנתינו שאמרה
שאין אדם יכול לבטל את ירושת בנו, ולא כרבי יהודה היא. דאי
כרבי יהודה היא, האמר רבי יהודה, המתנה על מה שכתוב בתורה,
אם הוא גידר של קמון תנא קיים. אלא בהכרח שבשיטת רבי
מאיר החולק על רבי יהודה היא שנויה. ואם כן קשה, הרי בכל
מקום שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, ונמצא
שמשנתינו אינה להלכה.
הגמרא מביאה את מחלוקתם: דתניא, האומר לאשה, הרי את
מקדשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו

מקדשת, ותנא בבל. ואף על פי שקידש רק על מנת שלא יחולו
עליו חיובים אלו, חלים קידושו ומחייבים אותו בשאר כסות
ועונה. משום שמן התורה מחויב הבעל לאשתו בשלשה חיובים
אלו, ואין בידו להתנות את הקידושין בביטול דין מהתורה. דברי
רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אם התנאי הוא גידר של קמון, כגון
בשאר וכסות, תנא קיים. ואף ירושה היא דבר שבממון המסור ביד
האדם, ואם כן לשיטת רבי יהודה יוכל אדם להתנות עליו ולבטלו.
מתרץ הגמרא: אפילו תימא – אף אם תאמר שמשנתינו שנויה
בשיטת רבי יהודה, נחא. שכן קתם דעשה האשה שהוא מקדש
אותה בלי חיוב שאר וכסות, ומאחר שהתרתה לקידושין אף
באופן זה, הרי קא מחלה לבעל על חיובים אלו. מה שאין כן הפא
בירושה, שהבן לא קא מחיל על ירושתו, אין האב יכול לסלקו
מהירושה.
הגמרא דנה על אופן שאדם אומר שבנו בכור: אמר רב יוסף, אם
אמר האב, איש פלוני בני בכור – בכור שלי הוא, נוטל אותו איש
פי שנים בירושת אביו, שכן נאמן אדם לומר זה בכורי, כמבואר
להלן (קכז). אבל אם אמר, איש פלוני בכור הוא, אותו איש אינו
נוטל פי שנים בירושתו, משום שלא אמר 'בכורי' אלא 'בכור' סתם,
ודלמא בוכרא דאמא קאמר – שמא התכוין לומר שהוא בכור
לאמו שאינו נוטל פי שנים, ולא בכור לאביו.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: ההוא דאתא לקמיה דרבה בר בר
חנה – מעשה באדם שבא לפני רבה בר בר חנה, ואמר ליה,
מוחזקני באדם זה שהוא בכור, ודינו לטול פי שנים בירושת אביו.
והצטרף אליו עוד אדם לדעות זו. אמר ליה רבה בר בר חנה, מנא
ידעת – מנין אתה יודע שהוא בכור. השיבו אותו אדם, יודע אני
את הדבר מכך דהוה קרי ליה אבית בוכרא סבלא – שהיה קורא
לו אביו בכור שוטח, והאב נאמן לומר זהו בני בכורי. אמר לו רבה
בר בר חנה, דלמא בוכרא דאמא הוא, דכל בוכרא דאמא נמי בוכרא
סבלא קארו ליה – שזמא את התכוין אלא אלא לכך שהוא בכור
לאמו, שכן גם לבכור שהוא קוראים 'בכור שוטח'. ואינו נקרא כך
מחמת סכלותו, אלא משום שאינו בכור גמור.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: ההוא דאתא לקמיה דרבי
חנינא – מעשה באדם שבא לפני רבי חנינא, ואמר ליה, מוחזקני
באדם זה ששמו 'שכחת', שהוא בכור, ויש לו לטול פי שנים
בירושת אביו. אמר ליה רבי חנינא, מנא ידעת – מנין לך שהוא
בכור. אמר ליה אותו אדם, יודע אני זאת מכך דכי הווי אתו לגבי
אבית, אמר להו וילו לגבי שכחת כרי, דבוכרא הוא, ומסי רוקיה –
שכשהיו באים לאביו אנשים עם מיוחד בעיניהם, היה אומר להם,
לכו לשכחת בני שהוא בכור, ורוק פיו הוא רפואה לעינים.
שואלת הגמרא: ודלמא התכוין האב לומר שבוכרא דאמא הוא,
ולא בכור לאביו. משיבה הגמרא: נמיין (קבלה בידינו), בוכרא
דאבא מסי רוקיה, בוכרא דאמא לא מסי רוקיה – רק רוק של בכור
מהאב מרפא, ולא רוק של בכור מהאם.
הגמרא מביאה שיש סוג של בכור שלא מקבל פי שנים: אמר רבי
אמי, מומטום בכור שנקרע העור המכסה על מקום זכרותו ונמצא
שהוא זכר, אינו נוטל פי שנים בירושת אביו. משום דאמר קרא,
'והיה חפן הכבד לשניא', ודרשו מהיתור של 'והיה', עד שהיה
יודע שהוא בן משעת חויה, והויה היא לידה. ומאחר שבשעת
לידתו היה ספק בן ספק בת, אין בו דין בכורה.
הגמרא מביאה דינים נוספים שנאמרו בטומטום שנקרע: רב נחמן
בר יצחק אמר, טומטום שנקרע ונמצא זכר אף אינו נידון כבן סוֹרֵר
ומזנה. משום דאמר קרא, 'כי יהיה לאיש בן סוֹרֵר ומזנה', עד שהיה
יודע שהוא בן משעת חויה, אבל אם בשעת לידתו היה ספק בן,
אינו נידון בדין האמור.

58 לה להטמא בטומאת נדה אף בימים אלו. ואם אכן הסתפק התנא
 59 בדרשא זו, היה לו לחשוש שמא אין לה ימי טהרה כלל,
 60 ולטמאותה בתוך שבועיים ללידתה גם בלא ראיית דם כדן
 61 יולדת, וגם לאחר מכן אם תראה דם כדן נדה. מסיקה הגמרא:
 62 קשיא – אכן קשה מהמשנה גם על רב שיזבי, שכן משמע מדבריה
 63 שאינה דורשת כלל את הדרשה האמורה.
 64 הגמרא מביאה סיוע לדברי רבי אמי מדברי הברייתא: **אמר רבא**
 65 **תניא בנותיה דרבי אמי** שאמר בבכור טומטום שנקרע ונמצא זכר,
 66 שאינו נוטל פי שנים בירושת אביו. שכן שנינו בברייתא, ממה
 67 שנאמר בפרשת בכורה 'והיה ה' משמע שדווקא מי שניכר
 68 משעת הויה (לידה) שהוא בן נוטל פי שנים, ולא טומטום שנקרע
 69 ונמצא זכר. וכן ממה שנאמר שם 'בכור' משמע שדווקא בכור
 70 ודאי נוטל פי שנים ולא ספק.
 71 מבררת הגמרא: **בשלמא** בן ולא טומטום, הוא דרבי אמי,
 72 שאפילו אם נקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים. **אלא** 'בכור' ולא
 73 **ספק**, **לאפוקי מאי** – ממה באה הברייתא להוציא בדבריה אלו,
 74 הלא פשיטא שאינו נוטל פי שנים עד שיביא ראיה שהוא בכור.
 75 משיבה הגמרא: הברייתא באה **לאפוקי** מהדין דרבי רבא. **דרש**
 76 **רבא**, שתי נשים של אותו אדם שילדו שני בנים במקביל, ואין ידוע
 77 מי מהם נולד ראשון והוא הבכור, ואחר כך נולד לאדם זה בנים
 78 נוספים, **ביתין שני בנים אלו תרשאה זה לזה**. כלומר האחד מרשה
 79 לשני לתבוע את חלק הבכורה אם אכן הוא של המרשה, על ידי
 80 שהוא מקנה לו חלק זה. ומעתה יכול זה שקיבל מאחיו את
 81 ההרשאה לתבוע את חלק הבכורה משאר האחים. שכן ממה
 82 נפסק, אם הוא הבכור הרי לו משפט הבכורה, ואם אינו הבכור
 83 אלא אחיו, הרי הוא בא מכח אחיו.
 84 ואף שכן נראה ממכר, דורשת הברייתא ממה שנאמר 'בכור',
 85 שלא כן הוא. אלא גזירת הכתוב היא, שכל שאין ידוע עליו בשעת
 86 לידתו שהוא הבכור, אינו נוטל פי שנים. ואם כן אינם יכולים
 87 לתבוע פי שנים על ידי הרשאה בטענת ממה נפסק, שכן בתורת
 88 ודאי אין לאף אחד מהם דין בכורה.
 89 הגמרא מביאה שאף רבא חזר בו: **אמר ליה רב פפא לרבא בשעה**
 90 **שדרש את דרשתו האמורה**, איך אתה אומר כן, **והא שלח רבין**,
 91 **דבר זה ששנינו בברייתא** 'בכור ולא ספק', **שאליתי את פירשו לל**
 92 **רבתי, ולא אמרו לי דבר**. **גרם דך אמרו משום רבי ינאי**, אם בשעת
 93 לידתם הוכרו מי מהם הבכור ומי הפשוט, ורק **לבסוף נתערבו**
 94 **ונשכתב מי הוא הבכור**, הרי הם **ביתין תרשאה זה לזה**. שכן
 95 באופן זה ודאי שלאחד מהם יש דין בכורה, שהרי בשעת לידתו
 96 היה ידוע שהוא הבכור, ועל כן יכול האחד לתבוע את חלק
 97 הבכורה על ידי הרשאה מהשני, כי ממה נפסק הוא של אחד
 98 מהם. אבל אם לא הוכרו מעולם, וכבר משעת לידתם לא היה
 99 ידוע מי הוא הבכור, אין **ביתין תרשאה זה לזה**. שכן אפילו זה
 100 שהוא בכור אין לו דין בכורה, מאחר שדרשו ממה שנאמר 'בכור'
 101 **שצריך שיהיה ניכר משעת לידתו**, ולפיכך לא תועיל להם
 102 הרשאה. וכששמע רבא את הדברים, **הרי אוקי רבא אמורא עליה**
 103 **– חזר והעמיד מתורגמן לפניו ודרש**, **דברים שאמרת לי לבם**,
 104 **שלעולם הם כותבים הרשאה זה לזה, פטית הן בדי**. **גרם דך אמרו**
 105 **משום רבי ינאי**, הוכרו ולבסוף נתערבו, **ביתין תרשאה זה לזה**. לא
 106 הוכרו, אין **ביתין תרשאה זה לזה**.
 107 הגמרא מביאה ספק בנאמנות האב על בנו: **שלח ליה בני אקרא**
 108 **דאנקא וכפר שעומד בגאס** לשמואל, **ילמדנו רבינו**, **היו מוחזקין על**
 109 **פי קול בן זה שהוא הבכור**, ואמר אבי על בן אחר 'בכור הוא', מהו.
 110 שכן הלכה בדינו שהוא נאמן לומר על בנו שהוא בכור,
 111 והסתפקו האם נאמנותו זו היא גם נגד מה שהחזקנו על פי קול, או
 112 שאינו נאמן במקום שחזקה זו מכחישתו. **שלח ליה שמואל, ביתין**
 113 **שני בנים אלו תרשאה**

1 **אמירא אמר**, טומטום שאינו בכור אלא פשוט שנקרע ונמצא זכר,
 2 **אף אינו מקטע חלק בבכורה**. שאם הם שלשה בנים, בכור ופשוט
 3 ואותו טומטום, והניח להם אביהם תשעה מנים, נוטל הבכור
 4 שליש מהם ושהם שלשה מנים לחלק בכורתו, כאילו אין כאן
 5 אלא אח פשוט אחד מלבדו, והנותר מתחלק בין שלשתם. נמצא
 6 שהבכור נוטל חמישה מנים והפשוט והטומטום שני מנים כל אחד.
 7 **שנאמר (דברים כא טו) 'וילדה לו בנים האהובה והשנואה והיה הבן**
 8 **הבכור לשניאיה'**, **עד שיעת לידה**, ואם לאו, אין מילתו דוחה שבת.
 9 אחד לבכורתו לפי חשבון האחים הידועים כבנים משעת לידתם,
 10 אבל מי שאינו ידוע כבן משעת לידתו אינו נחשב לענין חלק
 11 הבכורה ואינו ממעט ממנו.
 12 **רב שיזבי אמר**, טומטום שנקרע ונמצא זכר אף אינו נימול לשמנה
 13 ימים מלידתו, אם חל היום השמיני בשבת. משום **דאמר קרא (ויקרא**
 14 **יב ב)**, **אשה כי תוריע וילדה זכר וגו'**, **וביום השמיני ימול**, **עד שיהא**
 15 **ידוע שהוא זכר משעת לידה**. ואם לאו, אין מילתו דוחה שבת.
 16 **רב שריבא אמר**, אף אין אמו של טומטום זה סמאה בטומאת לידה.
 17 **דאמר קרא (שם א)**, **אשה כי תוריע וילדה זכר, וסמאה שבעת ימים**,
 18 **עד שיהא ידוע שהוא זכר משעת לידה**. וכן אם נקרע ונמצא נקבה,
 19 אין אמו נטמאת בטומאת שבועיים של יולדת נקבה, שכן נאמר בה
 20 **(שם ד)** **ואם נקבה תלד וסמאה שבעים בנותיה**, עד שתהיה מוכרת
 21 כנקבה משעת לידתה.
 22 מקשה הגמרא על רב שריבא: מיתבי, אשה שילדה זכר טמאה
 23 שבעת ימים אפילו בלא ראיית דם, וביום השמיני היא טובלת
 24 ונטהרת. וכל הדמים שהיא רואה מאז עד היום הארבעים ללידתה
 25 טהורים, ולאחר מכן היא חוזרת להטמא על ידי ראיית דם ככל
 26 אשה נדה. והיולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום, וביום החמשה
 27 עשר היא טובלת ונטהרת. וכל הדמים שהיא רואה מאז ועד היום
 28 השמונים ללידתה טהורים, ולאחר מכן היא חוזרת להטמא על ידי
 29 ראיית דם ככל נדה. ושנינו במשנה (נדה כח), **המפלת טומטום**
 30 **ואנדרוניסוס**, מספק תשב בטומאה גם את הימים שניתנו ליולדת
 31 זכר וגם את הימים שניתנו ליולדת נקבה. שכן כל זמן שלא נקרע
 32 הטומטום, הרי הוא ספק זכר ספק נקבה, ועל אמו להחמיר על
 33 עצמה כחומר שניהם, גם להטמא על ידי הדמים שרואה מיום
 34 הארבעים ואילך כדן יולדת זכר, וגם להטמא אף בלא ראיה כל
 35 שבועיים ימים ללידתה כדן יולדת נקבה. הרי לנו כי אף טומטום
 36 מטמא את אמו בטומאת לידה. תיובתיה דרב שריבא – ולכאורה
 37 יש מכאן פירכא על דברי רב שריבא שאמר שילדת טומטום אינה
 38 נטמאת כלל, בין אם הוא זכר ובין אם היא נקבה. מסיקה הגמרא:
 39 **תיובתא**, אכן יש ממשנה זו פירכא על רב שריבא, ונדחו דבריו.
 40 מבררת הגמרא: **לימא תיתי תיובתא דרב שיזבי** – האם נאמר שיש
 41 ממשנה זו קושיא גם על רב שיזבי שאמר שטומטום שנקרע ונמצא
 42 זכר אינו נימול לשמונה. שכן אם יש לנו לדרוש מילדה זכר' עד
 43 שיהא זכר משעת לידה לגבי מילה בשמיני, יש לדרוש כן אף לגבי
 44 טומאת לידה האמורה בכתוב זה. ומאחר שהמשנה אינה דורשת
 45 כן לגבי טומאה, מוכח שאין לדרוש כן אף לגבי מילה. משיבה
 46 הגמרא: אין קושיא מדברי המשנה לדברי רב שיזבי. שכן יתכן
 47 שהתנא של המשנה **ספוקי מספקא ליה** – הסתפק האם יש לדרוש
 48 מכתוב זה 'עד שיהא זכר משעת לידה' או לא. ועל כן נקט
 49 **לחומרא** וחשש בו לטומאת זכר ונקבה, כי שמא אין לדרוש את
 50 הדרשא האמורה. ולענין מילה בשמיני, החמיר לחשוש לדרשת
 51 'עד שיהא זכר משעת לידה' ומספק אין מילתו דוחה שבת.
 52 מקשה הגמרא: **אי הכי** – אם אכן מסופק התנא בדרשא האמורה,
 53 אם כן 'תשב לזכר ולנדה' מיקעי ליה – היה צריך לומר
 54 ביולדת טומטום. שכן ממה שנאמר 'תשב לזכר ונקבה' יוצאת אף
 55 קולא, שאינה נטמאת בטומאת נדה על ידי ראיית דם מהיום
 56 הארבעה עשר ללידתה עד היום הארבעים. אך לפי הצד שיש
 57 לדרוש מילדה זכר' שהיולדת טומטום אין לה דין יולדת כלל, יש

הנשמות ירדו למטה ונתלבשו בגוף – ארצה, אבל שרשם מגיע השמימה.

בבא בתרא. יש נוהלין – פרק שמיני דף קכו עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלג רש"י תוספות

אמימר אמר אף אינו מבעט חלק בבורה – אותו טומטום שנקרע ונמצא זכר, אם הוא פשוט ואינו בבור, וכל נכסי האב תשעה מנים, וכן שלשה בנים, בבור ופשוט וטומטום – חולקים הנכסים תולה לשלשה חלקים כאילו אין כאן כי אם בבור ופשוט, והטומטום כמאן דליתיה. ומגיע לחלק הבכור ששה מנים שהן שני חלקים, לפי שהבכור נוטל פי שנים בפשוט, נמצא חלק בבורה שלשה מנים. חורים וחולקים הששה מנים הנותרים בין שלשתן. נמצא הבכור נוטל חמשה מנים והטומטום והפשוט נוטלים כל אחד שני מנים. אבל אי היה ממועט – לא היה נוטל הבכור אלא ארבעה וחצי מנים, פי שנים כנגד כל אחד. דנהי דאינו ממועט חלק בבורה – אבל חלק פשוט מיהא ממועט מכול. מאי ענינא וילד לו בנים – והיה הבן הבכור. מי שהוא בן בשעת לידה, חולק הבכור כנגדו חלק בבורה, וממועט לחלק בבורה מן הבכור. דהכי מושמע קרא: כנגד הבנים משעת לידה יטול חלק בבורה, דהיינו חלק גדול, ולא נחשוב טומטום עמהם, שלא יטול הבכור אלא כנגד שנים מהם. בדקשון מרובין – ממועט חלק בבורה. אף אין אמו טמאה ליה – שבעה, אם נקרע ונמצא זכר, וגם לא שבועיים אם נמצא נקבה. דכתיב "וילדה זכר וטמאה", והכי נמי כתיב "ואם נקבה תלד וטמאה שבועיים". וילדת טמאה היא אף על פי שאינה רואה דם. אף אינו נימול לשבעה – בדרשות שבת, בדרשין (שבת קלב, א): "וביום השמיני", "ביום" – אפילו בשבת. המפלות טומטום – וכל זמן שלא נקרע מספקין ליה בזכר ובנקבה. אנדרוניס – שיש לו זכרות ונקבות. תשב ליה – ימי טוהר דוכר, וימי טמאה דנקבה. שתטמא שבועיים משעת לידתה אפילו אם לא תראה דם, ומשבועיים ואילך תשב על דמי טוהרה אם תראה דם עד ארבעים ללידתה, דהיינו שלשים ושלשה ימי טוהר דוכר חסר שבעה ימים, שמונתה שבועיים לטמאה מספק, תיובתא דרב שריא – דכלל כלל לא חשיב ליה יולדת. לא לטמאה ליה לטהרה. לימא תיהוי נמי תיובתא דרב שיובי – דאידאו נמי דריש לענין מילה: עד שיהא זכר משעת לידה, והוא הדין לגבי טומאת לידה.

ואילו האי תנא חשיב ליה זכר לענין טומאת לידה, דקתני: תשב לזכר. תנא – דמסכת נדה, ספקי מספקא ליה אי האי "וילדה זכר" להכי בעינן – דליתיה זכר משעת לידה בין לגבי טומאה בין לגבי מילה, ואילו לחומרא ליתן עליו חומרי זכר, דשמא לא דרשינן האי "וילדה זכר" להכי דבעינן דליתיה זכר, אלא לכדאמרין במסכת נדה (לא, א) אשה מותרת תחת – וילדת זכר. רב שיובי נמי לחומרא קאמר, דלא דהויא מילתו שבת, דדלמא דרשינן "וילדה זכר" – שיהא זכר משעת לידה. אבל רב שריא לקולא דריש, דקא פטר לה מטומאת לידה. הלכך, אי לאו דפשיטא ליה – לא הוה דריש לקולא. הלכך הויא (ברייטא) [וצריך להיות: משנה] תיובתיה. אי הכי – דמספקא ליה הויא דנקרע ונמצא זכר, אם אמו טמאה לידה אי לאו, אם כן אמאי יתיבין ימי טוהר דוכר, כדקתני: לזכר ולנקבה – דהיינו ימי טוהר דוכר, וימי טמאה דנקבה? והלא שמא אם יקרע ימצא זכר, ושמא איכא למידרש "וילדה זכר" – לטהר את אמו מדין לידה. ובין ימי טמאה בין ימי טוהרה לית לה. ואמאי יתיבין לה ימי טוהר כלל? הכי הוה ליה למיתני: תשב לזכר ולנקבה ולנדה. והכי פירושו: תשב לנקבה – ימי טמאה דנקבה שבועיים, אפילו בלא ראית דם, דלמא נקבה היא. ולנדה – לאחור שבועיים מיד אם תראה דם הויא טמאה נדה. מספקא דלמא זכר הוה, ואי לן למידרש: עד שיהא זכר משעה לידה, ולית לה ימי טוהר כלל במסכת נדה מקשינן: למה הוהכר זכר? כלומר, בכל מקום דקתני לנקבה ולנדה, למה לי למיתני לזכר בדידותא? אי ליתן לה ימי טמאה דוכר – לא קתני: תשב לנקבה וצריך שבועיים. ואם ליתן לה ימי טוהר דוכר – הא קתני: ולנדה, דבמשמע דלא ניתיב לה ימי טוהר כלל ומשנינן; נפקא מינה שאם תראה יום שלשים וארבעה ללידתה ותחזור ותראה יום ארבעים ואחד – הויא מקלקלת למנינא, שמא לא הוה לה ימי טוהר ודחתה תחת נדה בראיית יום שלשים וארבעה, ובראיית ארבעים ואחד הויא תחת זיבה, ואם תראה שלשה רצופין – צריכה שבעה נקיים וקרבן. או שמא זכר יולדה, וראיית יום שלשים וארבעה היו ימי טוהר, ועתה בראיית ארבעים ואחד הויא תחת נדה – הרי היא בספק זבה ונדה עד שתשב שבעה עשר ימים נקיים, כדמפרש במסכת ערכין (ת, א). ואם ישובה לה שבעה עשר נקיים וראתה יום שמונה עשר – הרי היא תחת נדה. וזו היא דינה: שאם תראה כל שבעה ימים הללו, או אם לא תראה כי אם ראייה ראשונה – טובלת בליל שמיני ומשמינת עם בעלה. ואחר שבעה ימים הללו באין אחד עשר יום של ימי זיבה, שאם תראה בתחלתן או באמצעיתן או בסופן שלשה ימים רצופין – הויא זבה גדולה וצריכה שבעה נקיים וקרבן, ולעולם לא תחזור לדקדומתה להיות תחת נדה עד אחר שבעה נקיים. ואם לא ראתה בכל אחד עשר יום הללו עד שנים עשר – הרי היא תחת נדה בכל המשפט אשר פירשתי, ולכך נקראו אחד עשר יום שבין נדה לנדה. קשיא – אבל תיובתא ממש אינה בשביל שחסר מן (הברייטא) [וצריך להיות: המשנה], דמצי למימר: תני לזכר ולנקבה ולנדה. (הגהות) לכך הוהכר זכר, שאם תראה יום שלשים וארבעה ללידתה אמרינן טמאה היא, ואף על גב דכתיבי משכי ימי טוהר דוכר, דמספקין ליה בלא ולד ותשב לנדה. וכי הדר חזיא ליום ארבעים ואחד שהוא שמונה לראייתה, ותרצה להיות שומרת יום כנגד יום – אמרינן ולד היה, וזכר היה, וראייה דיום שלשים וארבעה דם טוהר הוה, והשתא הוא דהויא תחת נדה. והשתא מקלקלין לה, דלא טבלה עד ארבעים ושמונה, שהוא שמיני לראייה אחרונה. ואי לאו משום ספקא דוכר – הוי טבלה למחר ביום ארבעים ושנים, ממה נפשך, אי לאו ולד הוא – הרי היא שומרת יום כנגד יום, ואי ולד הוה נקבה הוה – אכתי הוי דם טוהר עד שמונים, וספקא דוכר מקלקלא לה. וכן לענין נקבה. כלומר, וספקא דנקבה מקלקלא לה עד שמונים ושמונה, דלא טבלה עד שמונים ושמונה, ואי ראתה ביום שבעים וארבעה, ואי הוה פשיטא לן דלא ולד הוא – הוה טבלה למחר ביום [ושנים], דראיית שמונים ואחד באחד עשר יום שבין נדה לנדה היא, ומשום דמספקין דלמא ולד הוה וראיית שבעים וארבעה דם טוהר, אמרינן דהשתא הוא דהויא תחת נדה. הן פירשה רבינו שמואל (נדה ל, ב) עד כאן הגהות. הן – שיהא בן משעת לידה. ולא טומטום – ואף על פי שנקרע אחרי כן ונמצא זכר. בדרבי אמי – דטומטום שנקרע, אף על פי שנמצא זכר, אינו נוטל פי שנים. אלא בכור ולא ספק לאפוקי מאי – אי לאפוקי ספק בכור – פשיטא דלא שקיל חלק בבורה אלא אם כן מייחי ראייה שהוא הבכור לאפוקי מדרש רבא – דמסברא אית ליה, ואתי קרא למעוטיה. שתי נשים – של אדם אחד. במחבא – ואין ידוע איזה קדם להיות ראשית אונן. בותבין הרשאה זה לזה – ואתי חד מנייהו ותבע חלק בבורה מן האותיק. אם בכור אני – תנו לי בשביל עצמי, ואם לאו – תנו לי בשביל אחי, שהרי נתן לי חלקי, ופסקינן לעיל: יש לו לבכור קודם חלוקה, ויכול למכור וליתן חלק בבורתו לכל מי שירצה. והך מילתא אתא קרא למעוטי, דאף על גב דמדינא אית ליה – גזירת הכתוב הוא שיתנו לו חלק בבורה מן הספק. אמר ליה רב פפא לרבא – כשדרש כן. הוכיח – בשעת לידה, אף על גב דלבסוף נתערבו בו, דהוה ליה בכור ודאי שעה אחת. וקרא לא אתא למעוטי אלא מאי דמצי למעוטי, דהוה ליה ספק בשעת לידה. דהכי משמע "ויהיה הבכור" – שיהא בן משעת לידה ולא טומטום, ושיהא בכור משעת הווייה ולא ספק. ושמינין מהבא דהוה תחת הלכתא – דאם הוכרו ולבסוף נתערבו מיהא כותבין הרשאה. הוי מוחזקין – לאו בעדים שמועדין שראו שנוול קודם לראיה, דאם כן – אין האב נאמן. אלא בקול בעלמא, כעין שאמרנו למעלה, דהוה קרי ליה בוכרא. על אחד – מן הבנים, מהו? מי מוהמנינן לאב במקום חזקה שמכחשת דבריה, או לא? וה

מדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה – ואם תאמר: הא רב (פפי) משמיה דרבא אמר דאין לו לבכור קודם חלוקה, והיך יבא ליטול בבורה מוכח אידך? ואומר רבינו יצחק: דאין זה בא אלא מוכח שלחיתו, דהלכתא שליח שווה. כך

מדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה – ואם תאמר: הא רב (פפי) משמיה דרבא אמר דאין לו לבכור קודם חלוקה, והיך יבא ליטול בבורה מוכח אידך? ואומר רבינו יצחק: דאין זה בא אלא מוכח שלחיתו, דהלכתא שליח שווה. כך

מדרש רבא שתי נשים שילדו במחבא כותבין הרשאה זה לזה – ואם תאמר: הא רב (פפי) משמיה דרבא אמר דאין לו לבכור קודם חלוקה, והיך יבא ליטול בבורה מוכח אידך? ואומר רבינו יצחק: דאין זה בא אלא מוכח שלחיתו, דהלכתא שליח שווה. כך

כך נאמן לומר זה בן גרשה כו' – תימה: לפי שנאמן לבכר ידא נאמן גם לפסול ולומר
שהוא בן גרשה או בן חלצה? ויש לומר: כיון שנאמן לבכר – בכל ענין האמינו
הכתוב, ואפילו על אחד מבניו הקטנים נאמן לומר שהוא בכור. ואם כן – עושה בניו
הגדולים ממזרים, שמאיש אחר הם. והבי נמי נאמן לומר שהוא בן גרשה. ורבינו אליהו

5 מפרש ד"יכיר" נמי קאי אבן השנואה, כלומר בן

השנואה יכיר, דנאמן לומר שדואו בן שנואה —
הדינו שנואה בינושואה. כדפפוש בפרק שני
דיבמות (ובג, א) כגון חיבי לארין, שנשא כזן
גרשואה. (כ"ש שנאמן לומר" משמע דממה
שנאמן לכבר לויף. אבל בירושלמי בפרק "עשרה
יחסין" משמע כפירוש רבינו אליהו. ופוסק
בהלכות גדולות דהא דפסקין לקמן הלכה כרבי
יהודה כדשלח רבי אבא — הינו דוקא כשפוסל
על ידי חכרת כבורה, אבל אלא הלכה כרבי יהודה
שחא אתהבמו "זה" בן גירושא.) ויאות נראה
לרבינו יצחק, דאמר בפרק "החולץ" (יבומין ג,
א): הווא דאתא לקמיה דרב יהודה, אמר ליה:
נתייחיה בני לבין עצמי, אמר ליה: נאמן אתה
לפסול עצמך, ואי אתה נאמן לפסול בנך. ופריך,
התנאי: אתי יהודה אומר "יכיר!" ומשני, אמר רב
נחמן בר יצחק דהכי קאמר: לדרבין רב נחמן, ואין
עדות לגוי. ופסק התם הלכה כרב נחמן בר יצחק.
משמע דאי לא דאין עדות לגוי היה נאמן לפסול,
אף על גב דליכא חכרת כבורה. **בנכסים**
שנפלו כשדואו גוסס — הכי נמי הוה מצי לשנויה:
בנכסים ולא בעידי דאתו, אלא חזא מתרי טעמי
נקט.

הכי

זוה לוח. - מה נִפְשֵׁד? אי כִּרְבֵּנָן סְבִירָא לִיה - לִישְׁלַח
לְהוּ כִּרְבֵּנָן, אי כִּרְבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לִיה - לִישְׁלַח
לְהוּ כִּרְבִּי יְהוּדָה! - מִסַּפָּקָא לִיה אי כִּרְבִּי יְהוּדָה אי
כִּרְבֵּנָן. מָאֵי הִיא? דִּתְנָא: "יִבִּיר" - יִכְרִינוּ לְאַחֲרִים,
מִכָּאֵן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: נֶאֱמָן אָדָם לֹמֵר "זֶה בְּנִי
כְּבוֹר". וּכְשֶׁם שֶׁנֶּאֱמָן אָדָם לֹמֵר "זֶה בְּנִי כְּבוֹר", קִדְּ
נֶאֱמָן אָדָם לֹמֵר "זֶה בֶּן גְּרוּשָׁה" וְ"זֶה בֶּן חֲלוּצָה";
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ נֶאֱמָן. אָמַר לִיה רַב נְחֻמִּן כִּרְ
יָצִיחַ לְרַבָּא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יְהוּדָה - הֵייוֹ דְּכִתְבִּי
"יִבִּיר", אֵלֹא לְרִבְּנָן "יִבִּיר" לָמָּה לִּי? - בְּצִירִיד הִיכְרָא
לְמָאֵי הִלְכְּתָא - לְמִיתְבָּא לֹא פִי שְׁנִים; לֹא יֵהָא
אֵלֹא אַחֲרֵי, אֵילוֹ בְּעֵי לְמִיתְבָּא לִיה בְּמִתְנָה מִי לֹא
יְהִיב לִיה?! - לֹא צִירִיבָא, בְּנֻכְסִים שֶׁנֶּפְּלוּ לוֹ לְאַחֲרֵי
מִכָּאֵן. - וְלְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר: אָדָם מִקְּנָה דְּבָר שֶׁלֹּא
כָּא לְעוֹלָם, "יִבִּיר" לָמָּה לִּי? - בְּנֻכְסִים שֶׁנֶּפְּלוּ לוֹ
מִשְׁהוּא גּוֹסֵם. תְּנִי רִבְּנָן: הֵיוּ מוֹחֲזֵקִין בּוֹ שְׁהוּא כְּבוֹר,
וְאָמַר אָבִיו עַל אַחֲרֵי שְׁהוּא כְּבוֹר - נֶאֱמָן; הֵיוּ מוֹחֲזֵקִין
בּוֹ שְׁאֵינוֹ כְּבוֹר, וְאָמַר אָבִיו כְּבוֹר הוּא - אֵינוֹ נֶאֱמָן;
רִישָׁא - רַבִּי יְהוּדָה, וְסוּפָא - רִבְּנָן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הוא" - אינו נאמן; "עבדי הוא", וחזר ואמר "בני הוא"
 . וחילופיה אבית המכס: היה עובר על בית המכס
 הוא" - נאמן; אמר "עבדי הוא", וחזר ואמר "בני
 שמשו כבן, ובא ואמר "בני הוא", וחזר ואמר "עבדי
 עבד, ובא ואמר "עבדי הוא", וחזר ואמר "בני הוא"
 חק: הם דקדאו ליה "עבדא מצר מאה". מאי מצר
 ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא: האומר לחבירו:
 בתי". - "מה טיבו אצלך?" - "אתה מכרתו לי,
 אהה

כִּי עָלֵיו שְׁהוּא בְּכוֹר. וְטַעְמָא מִפְּרֵשׁ וְאוּלַּי. [פ] 2
אִי רַבִּי יְהוּדָה — לִקְמָן. יֵבִיר — קָרָא יִתְרָא הוּא. 3
הֵן. נֶאֱמַן אֲדָם לֹמֶר — וָאֵף עַל פִּי שְׁמוּחִיק אֲחִיר 4
הוּא — לְאַחֵר גִּישְׁרֵתִיה הַחוּרְתִּיה. וְיִלְדָה לִּי זֶה. 5
אִי שְׁנַשָּׁא אִשְׁהָ גִרְשֻׁהָ. וְסִבְרָא הוּא. מִדְּבָרִית 6
"יֵבִיר" — מַה לֵּי בְּכוֹר, מַה לֵּי לְדָבָר אֲחִיר. כֵּן 7
גִּרְשֻׁהָ — וְחָלַל הוּא. כֵּן חִלּוּצָה — חָלַל מִדְּרַבְּנָן, 8
גִּזְרֵיהּ חִלּוּצָה אֲטוּ גִרְשֻׁהָ. וָאֵף עַל גֵּב דְּנִפְקָא 9
לָן בִּיבְמוֹת (כָּר, א) מִדְּבָרִית "אִשְׁהָ גִרְשֻׁה" 10
— הָא אֲמַרְיִן הָתֵם דְּקָרָא אֲסַמְכְּתָא בַּעֲלָמָא. 11
וְחִבְסִין אֲמַרְיִן אִינוּ נֶאֱמַן — לֹא בְּכוֹר 12
וְלֹא חָלַל. וְכַוְנָן שְׁמוּחִיקָא בְּאֲחֵר שְׁהוּא בְּכוֹר 13
וְקָרָא מִזִּיק בְּצִיר הִדְרָא. כֵּנָן שְׁבָאָא מִדְּבָר 14
בְּכָאן וְאִין מִזְחֻקָא בְּאֲחֵר מִזֵּן מִי הַבְּכוֹר וּמִי 15
הַפְּשׁוּט — הָתֵם דְּהָא אֵב מִדְּמִין. לְמַאי הִלְכְּתָא 16
— אֲדִרְבֵּנָן קִפְרִי, דְּאוּקִימָנָא בְּצִירִי הִדְרָא. 17
דְּבִשְׁלָמָא לְרַבִּי יְהוּדָה — טוֹבָא אֲשַׁמְעִין קָרָא. 18
דְּמַדְמִינִין לֵיהּ לֹא אֲבָל מִבְּמִקְוֶה חֻקֵּי וְהִיבְרִין 19
לִיהּ פִּי שְׁנִים. וְנִיבִית דְּלֵקָא דְּעֻרְתִּי אֲמַנְיָא; נִיזִיל 20
חֻקֵּה, וְנִיבִית פִּי שְׁנִים לְמוֹחֻזֵּךְ. וְלֵיכָא 21
לְמִימֵר גִּבִּי אֵב: מַגּו דְּמִי דְּבִעִי יְהִידִי לִיהּ בְּמִתְנָה 22
פִּי שְׁנִים, כִּי אֲמַר נָמִי עָלֵיו שְׁהוּא בְּכוֹר — נֶאֱמָן. 23
דְּהָא קִימָנָא לָן "מַה לֵּי לִשְׁקִי" בְּמִקְוֶה עֵרִים לֹא 24
אֲמַרְיִן. אֲלֵא לְרַבְּנָן, לְמַאי חִלְכְּתָא תֵּבִי "יֵבִיר" 25
לְצִירִי הִדְרָא. שְׁהָא אֲבָל לְחִבְרִי לְאַחֲרִים. 26
דְּאִי לְמִתְבָּא לִיהּ פִּי שְׁנִים — אֲמַאי צִירִי קָרָא 27
סִבְרָא הוּא דְּנֶאֱמָן עַל יְדֵי מַגּו, דְּלֵא אִין הָאִי 28
בְּכוֹר אֲלֵא אֲדָם נָבִיר, וָאֵף עַל פִּי כֵן יִכּוֹל הִידֵּה 29
לִיתֵן לִי בְּמִתְנָה כֵּן בְּנִסִּי. הִלְכֵךְ מַה לֵּי לִשְׁקִי 30
בְּמַאי דְּאֲמַר שְׁהוּא בְּכוֹר — הָא לְכָלָא הִבִּי יִכּוֹל 31
לִיתֵן לִי פִּי שְׁנִים, שִׁימָרֵהּ הִבִּי לִיהּ בְּמִתְנָה 32
מִנְכִּסִּי. לְמַאי צִירִי — הָא אֲשַׁמְעִין קָרָא 33
דְּמַדְמִינִין לֵיהּ, אֲלֵא בְּנִסִּים שְׁאִינִי יִכּוֹל לִיהּ 34
בְּאֻתָּהּ שְׁעָה שְׁאֲמַר עָלֵיו שְׁהוּא בְּכוֹר, כֵּנָן 35
בְּנִסִּים שְׁנַפְלוּ לִי לְאַחֵר מִיכָן, לְאַחֵר שְׁאֲמַר 36
"בֵּינִי זֶה בְּכוֹרִי הוּא". לְדִכָּא לְמִימֵר הִתְהִיא 37
שְׁעָתָא "מַגּו", דְּהָא אִין אֲדָם מִקְנֵה דְּבִר שְׁלֹא 38
בֹּא לְעוֹלָם. וְהִידֵּי מֵאִיר אֲדָם בֹּר — הָא רַבְּנָן 39
דְּרַבִּי יְהוּדָה לִרְבִּי בֶרַךְ מֵאִיר. דְּאֲמַרֵּי: אֲרַם מִקְנֵה 40
גִּבִּי אֲמַרֵּר לְאִשְׁהָ "הִידֵּי מִי מִקְדוּשְׁתָּא" עַל מִנְת

שאתגיד" כר. **בנכסים שנפלו לו בשוהו גוסס** — דתגן במסכת שמחות (פרק ראשון הלכה א:) הגוסס היה הוא כחי לכל דבריו, ובר יורשה הוא. ולדגוהו נכסים איצטרך "יכיר" שיתול בהן החכור פי שנים, בדגוהו ליכא מגו. דאפילו לרבי מאיר דאמר: אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הני מילי כגון נכסים שנופלין לו בשעה שיש בו חכ לינתם לאחרים, אבל גוסס אינו יכול לדרב ואין בו חכ ליתן. והלכך לא מצו לאקנוניהו מקמי דאתי ליהידה. דהא אפילו בשעה שבאו לידו אינו יכול להקנותו, וכל שכן מקודם לכן. ובלאחר מיתה לא מצו לשנוי, דאין בבור גוטל בראי. הני גרסינן: דהו מוחזקין בו שאינו בבור ואמר אביו בבור הוא אינו נאמן — כרבנן, בדמקום חזקה לא מהדמינן ליה לאב. ואמר **אביו לך אחי** **הוא כבור נאמן** — כרבי יהודה. **וישאר רבי יוחנא ויפלא רבנן** — בני חותא. וחור ואמר **עבדי הוא** — כי בתוך דבר דיבור, כי לא אחר זמן אמר כן, לא אחר שחלף מיתה עליו מחללה **"בני"** **הוא נאמן** — במאי דאמר השתא "עבדך", ולכא למימא: דהא קרי ליה מחללה **"בני"** — משום דאתרבו בכני. דאין דרך לקרוא לעבדו בנו. והלכך, אחר טענה ראשונה נלך, דהואיל וזאת האחרונה אינו פירוש כי אם הכחשה, לא לנו לילך אחר טענה אחרונה. דהודאת פיו האמינה תורה במאי דאמר "בני", בדכתיב "יכיר", וכיון שהגיד — שוב אינו חוזר ומגיד. וחור ואמר **בני נאמן** — במאי דאמר השתא "בני", דאינו סותר דבריו הראשונים אלא מפרש הוא: "עבדך" דקאמר — בני הוא, והאי דקאמר "עבדך" — לפי שהוא משמש יותר מדאי, כאילו הוא עבדו. אבל ברישא לא שייך לפרושי הכי, דעבדו הוא בדאמר השתא. והאי קרי ליה מעיקרא "בני" לפי שאתרבו בכני. דאין דרך האזין לייחס לעבדו ולקרואו בנו בשביל שום חיבה. **אבית המכס** — לשם רגיל לקרוא לעבדו בנו, להבדיתו מן המכס. אבל לבנו לא יקרא לעולם עבדו, שהרי גורם לעצמו הפסד על חנם. ואמר **בני** — לא המוכסים. וחור ואמר עבדי — כשעבר משם והלאת. **נאמן** — במאי דחור ואמר "עבדי". דודאי מעיקרא קרי ליה **"בני"** בשביל איחא המכס. וחור ואמר **בני אינו נאמן** — אלא דאי עבדו הוא. בדאמר מעיקרא. דאילו היה בנו — לא היה אמר למוכסים שהוא עבדו. הכי גרסינן: **מיתבי היה משמשו בכני** **והוא ואמר בני** **והוא ואמר עבדי אינו נאמן** **היה משמשו כעבד ואמר עבדי** **והוא ואמר בני אינו נאמן** — ומסיפא קפריך ליה לרבי יוחנן. והכי פירושו: היה משמשו בכני, מלביש ומנעיל מכנים ומוציא, אבל עבודת עבד לא. ורבותא נקט, דאף על גב דמשמשו בכני, ואיכא למימר האי קרי ליה בנו משום דמשמש ליה בכני — אפילו הכי, כי חור ואמר "עבדי" — אינו נאמן במאי דקאמר לבסוף, אלא נלך אחר לשון ראשון, דודאי בנו הוא. דאין דרך לקרות לעבדו בנו אפילו היכא דמשמש ליה בכני, שאין האזין מחבבו כל כך לקרותו בנו. היה משמשו **כעבד ואמר עבדי** **והוא ואמר בני אינו נאמן** — במאי דקאמר "בני", ואף על גב דאיכא למימר דמעיקרא קראו עבדו משום דמשמשו כעבד, דאין משום דעבדו הוא. וקשיא דרבי יוחנן, דאמה אמר "עבדי" — ואמר "בני" — נאמן. דרבי יוחנן, אפילו היכא דלא חזינן למימר כעבד קאמר במאי דאמר לבסוף "בני", וכל שכן היכא דחזינן למימר כעבד, וכל שכן היכא דחזינן למימר כעבד, ואילו ברייתא, אפילו היכא דמשמשו כעבד קאמר במאי דאמר לבסוף "בני", וכל שכן היכא דלא חזינן היקא משמשו, דאינו נאמן. וקשיא דרבי יוחנן דאמר נאמן **התם** — דבריייתא. דקרי ליה **עבדא מצר מאה** — כלומר, עבד גמור הוא לי, שסמוכים לי עליו מאה דינר במצר שלו. כלומר, ששמה מאה דינר. והלכך, כי אמר "עבדי מצר מאה" וחור ואמר "בני" — אינו נאמן. דאילו היה בנו — לא היה קרי ליה "עבדא מצר מאה" ואף על גב דמשמש ליה כעבדא, דאין קורין כן אלא לעבד. **עבדא מאה זוזי** — ששמה מאה זוזי. שלל ליה **רבי אבא** — כל הני "שלל ליה רבי אבא לרב יוסף רב תנא" נקט הכא. משום דבחד מינייהו קא פסיק הלכתא כרבי יהודה. ובכולהו הלכתא כדשלל רבי אבא. כדפסקין בספא בשעתין. **אמה**

אתה

בבא בתרא דף קצז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים שני) רלה

הדבר לעולם כבר אין ביד המקנה להקנותו, לא חלה הקנתו
שנעשתה קודם שבה הדבר לעולם. וכשהוא גוסס אין בו כח
לדבר, ואין בידו להקנות את נכסיו לאחרים. נמצא שעל נכסים
אלו אין לו נאמנות מינו שיכול להקנותם לבנו, ובאופן זה הוצרך
הכתוב ללמדנו שמכל מקום הוא נאמן לומר זה בכורי.
תני רבנן, היו מוחזקין בו בן אחד שהוא בכור, ואמר אביו על בן
אחר שהוא בכור, נאמן. היו מוחזקין בו בן זה שאינו בכור, ואמר
עליו אביו שבכור הוא, אינו נאמן. מפרשת הגמרא (בניחותא):
הרי"ש שניה בשיטת רבי יהודה הסובר שהאב נאמן אף נגד חוקה,
ואילו הרי"ש שניה בשיטת רבנן הסוברים שאין האב נאמן נגד
חוקה.
אמר רבי יוחנן, אם אמר האב על איש פלוני 'בני הוא', ואחר כך
חזר ואמר 'עבדי הוא', אינו נאמן. שכן מאחר שהאמינה לו התורה
במה שאמר 'בני הוא', אינו נאמן להכחיש את דבריו הראשונים
ולומר שאינו בנו, שמכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. אבל אם
אמר בתחילה 'עבדי הוא', ואחר כך חזר ואמר 'בני הוא', נאמן.
משום שדבריו האחרונים אינם מכחישים את דבריו הראשונים,
אלא הם מפרשים אותם. שכן עתה הוא מפרש שמה שאמר
בתחילה 'עבדי הוא', דמשמש לי כעבדא קאמר – לא היתה כוונתו
לעבד ממש, אלא לכך שהוא משמשו כעבד.
וחילופיהו – הדינים מתחלפים) אמית המכס. שאם היה עובר על בית
המכס, ואמר על האיש הנלווה אליו 'בני הוא', ולאחר שעבר משם
חזר ואמר 'עבדי הוא', נאמן. משום שבבית המכס רגיל אדם לומר
על עבדו שהוא בנו, כדי להבריעו מהמוכסים שלא יחייבוהו
לשלם עליו מכס. ומאחר שיש לנו לתלות את דבריו הראשונים
בסיבה זו, הרי הוא נאמן לחזור בו ולומר שהוא עבד. אבל אם
אמר בבית המכס 'עבדי הוא', ואחר כך חזר ואמר 'בני הוא', אינו
נאמן. משום שבבית המכס אין אדם קורא לבנו 'עבדי', שכן בכך
הוא מתחייב לשלם עליו מכס, ואם לא היה עבדו לא היה קורא
לו כך. לפיכך שוב אינו נאמן לחזור בו ולומר שהוא בנו.
מקשה הגמרא: מיתבי, אם היה אדם משמשו כבן, כגון שהיה
מלבישו ומנעילו אבל לא היה עובד לו עבודת עבד, וקאמר
עליו 'בני הוא', ואחר כך חזר ואמר עליו 'עבדי הוא', אינו נאמן
לחזור בו. ואפילו שהיה משמשו כבן, אין לומר שמשום כך קרא
לו בתחילה 'בני', שכן אין אדם קורא לעבדו 'בני'. כמו כן אם היה
אותו אדם משמשו כעבד, וקאמר עליו 'עבדי הוא', ואחר כך חזר
ואמר עליו 'בני הוא', אינו נאמן לחזור בו. ואפילו שהיה משמשו
כעבד, אין לומר שמשום כך קרא לו בתחילה 'עבדי', שכן אין אדם
קורא על בנו 'עבדי'. ולא כרבי יוחנן האומר שנאמן לפרש שלא
התכוין מתחילה לעבד ממש אלא רק לכך שמשמשו כעבד.
מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, ה"תם בברייתא מדובר
דקארו ליה 'עבדא מצר מאה' שבתחילה קרא עליו 'עבדי' שסמוכים
לי עליו מאה דינר במצר (בתחום) שלו (בסמוך יבואר פירושו).
ואם לא היה עבדו, לא היה קורא לו כן. אבל דברי רבי יוחנן
אמורים במי שאמר 'עבדי' סתם, ובאופן זה יש לתלות שקרא לו
כן משום שהוא משמשו כעבד.
מבררת הגמרא: מאי 'מצר מאה' משיבה הגמרא: 'מצר עבדא ק' וזו
– עבד ששנה מאה זו. ואין אדם קורא לו על בנו, ואפילו אם הוא
משמשו כעבד.
אגב שהגמרא הזכירה לעיל את דברי רבי יהודה (שנאמן לומר 'זה
בני בכור'), מביאה הגמרא כמה דינים ששלח רבי אבא, שבאחד
מהם פסק כרבי יהודה: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא,
הואמר לחבירו עבדי ננכת, והוא אומר לא ננכת, ושאלו התובע,
מה מביא אצלך – מדוע הוא נמצא אצלך, ואמר לו המחזיק אתה
מכרתו לי.

זה לזה, וממה נפשך נוטל המורשה פי שנים בירושה, או מכח
בכורתו הוא או מכח אחיו.
שואלת הגמרא: הלא נחלקו (הלן) בדין זה חכמים ורבי יהודה,
האם נאמן האב להעיד זה בני בכורי במקום שבו אחר מוחזק לנו
בכבור. ואם כן מדוע הצריכם שמואל לכתוב הרשאה זה לזה.
הלא ממה נפשך, אי ברבנן סבירא ליה לשמואל, לישלח להו לבני
אקרא דאגמא ברבנן שאין האב נאמן, אלא זה שהוחזק בכבור
נוטל פי שנים. ואי ברבי יהודה סבירא ליה, לישלח להו ברבי יהודה
שהאב נאמן, ואותו כן שהעיד עליו האב נוטל פי שנים. משיבה
הגמרא: מספיקא ליה לשמואל אי הלכה ברבי יהודה אי – או האסן
הלכה ברבנן. נמצא שאם יבוא כל אחד מהם בפני עצמו לתבוע
את חלק בכורתו, יכולים האחים לדחותו ולומר לו, שמא להלכה
אין אתה הבכור אלא אחיך השני. לפיכך אינם יכולים ליטול את
חלק הבכורה אלא על ידי הרשאה.
מבררת הגמרא: מאי היא מחלוקת רבי יהודה וחכמים בנאמנות
האב. משיבה הגמרא: דתניא, נאמר בפרשת בכורה, 'כי את הבכר
בן השנואה יביר לתת לו פי שנים'. ומיתור תיבת 'יביר' למדנו,
שיבירנו לאחרים, כלומר יעיד לנו עליו האב שהוא הבכור. מכאן
אמר רבי יהודה, נאמן אדם לומר זה בני בכור הוא, ואפילו במקום
שבו אחר מוחזק לנו בכבור. ועוד למד מכאן רבי יהודה, שפישם
שנאמן אדם לומר זה בני בכור, קד נאמן אדם לומר בני זה הוא כן
גרושה ובני זה בן חלוצה, והרי הוא חלל הפסול לכהונה. שכן אין
סברא לחלק בין נאמנות האב לענין בכורה לבין נאמנותו לענין
החלות. ולחכמים אומרים, אין אינו נאמן לומר על בנו שהוא בכור
במקום שאחר מוחזק לנו בכבור. וכן אין האב נאמן לומר על בנו
שהוא חלל ולפסולו לכהונה.
אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא, בשלמא לרבי יהודה היינו דכתבי
'יביר', ללמדנו שהאב נאמן להכיר לאחרים. אלא לרבנן הסוברים
שאינו נאמן, 'יביר' למה לו, הלא מיותר הוא. השיבו רבא: לחכמים
נכתב 'יביר' ללמדנו שהאב נאמן להעיד על בנו שהוא בכור
במקום שצריך היכרם – אין אינו מוחזק לנו מי מבניו הוא בכור.
אבל במקום שמוחזק לנו בן אחד שהוא הבכור, אין האב נאמן
לומר על אחר זה בכורי.
מקשה הגמרא: למאי ה'לכתא נכתב ה'יביר' לחכמים, ומה צורך בו.
אם למיתבא – (לתת) לו לזה שהעיד עליו האב שהוא הבכור פי
שנים בירושה, הלא אף בלא יתור ה'יביר' פשיטא שהאב נאמן
בוה. שכן אפילו לא יתא איש זה בנו אלא אדם אחר, אילו בעי
למיתבא ליה כמתנה מי לא יתיב ליה – אם ירצה האב בחייו לתת
לו את נכסיו במתנה ובי לא יוכל ליתנם לו, והרי הוא בעל הנכסים
ובידו להקנותם למי שירצה. ומיגו (מתוך) שהוא יכול לתת לו את
חלק הבכורה במתנה, הרי הוא נאמן אף לומר שהוא בכור כדי
שיירש חלק זה בתורת ירושה. מתרצת הגמרא: לא צריכא ללמדנו
על נאמנות האב, אלא רק כנכסים שנפלו לו לאב לאחר מכאן –
לאחר שהעיד לפנינו שזהו בכורו. שבשעה שהעיד לא היה בידו
להקנות לבן זה נכסים אלו, שכן אין אדם מקנה דבר שעדיין לא
בא לרשותו, ועל נכסים אלו אין לו מיגו שיכול ליתנם לו במתנה.
ומיכיר' למדנו שאף בלא מיגו נאמן האב לומר זה בכורי.
שוב מקשה הגמרא: הרי חכמים החולקים בברייתא זו על רבי
יהודה הם רבי מאיר. ולרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא פא
לעולם, חזרת הקושיא למקומה, 'יביר' למה לי. הרי גם בנכסים
שנפלו לו לאחר מכאן יש לו לאב מיגו, שכן אפילו שעדיין אינם
ברשותו בידו להקנותם כבר מעתה לבן זה, ויזכה בהם הבן
לכשיפלו לרשות האב. מתרצת הגמרא: אף לרבי מאיר הוצרך
הכתוב לתת נאמנות לאב כנכסים שנפלו לו כשהוא נזקק. שכן אף
לשיטתו אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא אם כן לבסוף
בא הדבר לעולם בשעה שבידו להקנותו. אבל אם בשעה שבה

ההכרח הגדול בתקופתנו זו לקבוע עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

מסיימת הגמרא: וְלִית הִלְכָתָא – ואין ההלכה כְּמִרְבֵּי בַר רַב אִשִּׁי.
 דין נוסף בענין עדות: שֶׁלֹּחַ לִית רַבִּי אֲבָא לְרַב יוֹסֵף בַּר חֲמָא, הָיָה
 יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת קָרָקַע שְׂמִידתָּהּ עַד מְקוֹם פְּלוּנִי, וַיֵּדַע עֵדוּת זוֹ עַד
 שֶׁלֹּא נִסְתַּמָּא וְקוֹדֵם שֶׁחֲסִפִּיק לַהֲעִיד נִסְתַּמָּא. פְּסוּל עֲכָשִׁיו לַהֲעִיד,
 מִכֵּיּוֹן שֶׁעָתָה אֵינוֹ יָכוֹל לִרְאוֹת וּלְהִרְאוֹת לָנוּ בְּדִיּוֹק אֵת גְּבוּלוֹת
 הַשָּׂדֶה, וְנִמְצָא שֶׁעֲדוּתוֹ תְּהִיָּה מֵאוֹמֵד הָדַעַת, וְאֵין לִקְבֹּל עֵדוּת כֹּזֵר.
 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, כִּשְׁרִי לַהֲעִיד, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר דְּמַכְבִּין מִצְרֵנְהָא – יָכוֹל
 הוּא לְכוּיִן אֵת גְּבוּלוֹת הַשָּׂדֶה עַל יְדֵי סִימָנִים מִשְׁדוֹת סְמוּכוֹת
 לַשָּׂדֶה זֶה. אֲמַנָּם זֶה דּוּוֹקָא בִּקְרָקַע, אֲכָל בְּגִלְמָא לֹא – כֵּיּוֹן שִׁישׁ
 הִרְבֵּה טְלִיתוֹת וּבְגָדִים שְׂמִידוֹתֵיהֶם שׁוֹת לְמִידַת טְלִית אוֹ בְּגָד זֶה,
 וְיָקָא אִם הִיָּה רֹאשׁ עֵתָה בְּגָד זֶה וְעֵדִי שִׁידַע שֶׁהוּא שֶׁל חֲבִירוֹ,
 הִיָּה נֶאֱמָן בְּעֵדוּתוֹ. וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר, אֶפְּלִי בְּגִלְמָא כִּשְׁרִי
 אֶפְשָׁר דְּמַכְבִּין מִדַּת אֲרָבֵי וּמִדַּת רַחְבּוֹ שֶׁל הַבְּגָד, וְאֵין עוֹד אָדָם שִׁישׁ
 לוֹ בְּגָד דּוּוֹקָא בְּמִידוֹת אֵלּוּ, אֲכָל בְּנִסְכָּא לֹא – עַל חֲתִיכַת כֶּסֶף אוֹ
 זֶה אוֹיֵנוּ יָכוֹל לַהֲעִיד. וְרַב פֶּפְאָה אָמַר, אֶפְּלִי בְּנִסְכָּא כִּשְׁרִי
 אֶפְשָׁר דְּמַכְבִּין מִדַּת מִשְׁקָלוֹתֵינוּ, וְלִפִּי שִׁיעוֹר הַמִּשְׁקָל יָכוֹל לַדַּעַת
 שֶׁאֵין חֲתִיכָה שֶׁל חֲבִירוֹ.
 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל שְׁמוּאֵל וְרַב שֵׁשֶׁת וְרַב פֶּפְאָה: מִיִּתְּבִי, שִׁנִּי
 בְּבִרְיֵיתָא הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נִעְשָׂה חֲתָנוּ – קוֹדֵם שֶׁנִּשְׂא
 אֵת בִּתּוֹ, וְקוֹדֵם שֶׁחֲסִפִּיק לַהֲעִיד נִעְשָׂה חֲתָנוּ, וּבִכֵּר נִפְסַל לַהֲעִיד לוֹ
 מִשּׁוּם שֶׁנִּהְיָה קְרוֹבוֹ (סְנַהֲדִין כו), וְכֵן פִּיקֵּחַ – שׁוֹמַע בְּאֲזִינוֹ, וְקוֹדֵם
 שֶׁהָעִיד נִתְחַרֵּשׁ, וְחֹרֵשׁ וְשִׁאֲנוֹ שׁוֹמַע וְאֵינוֹ מְדַבֵּר פְּסוּל לַעֲדוּת, וְכֵן
 פִּיתָח – שְׂרֹאָה כְּרֹאִי, וְקוֹדֵם שֶׁהָעִיד נִסְתַּמָּא, וְעִירוֹ פְּסוּל לַעֲדוּת,
 וְכֵן שְׁפִי – מִיּוֹשֵׁב בְּעֵדוּת וְקוֹדֵם שֶׁהָעִיד נִשְׁתַּמָּה. בְּכָל אֵלּוּ פְּסוּל
 לַעֲדוּת, אִף שְׂרֹאָה אֵת הָעֵדוּת בִּשְׂעָה שֶׁהִיָּה כִּשְׁרִי. מִמְּשִׁיכָה
 הַבְּרִיִּיתָא: אֲכָל הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת עַד שֶׁלֹּא נִעְשָׂה חֲתָנוּ, וְנִעְשָׂה
 חֲתָנוּ, וְאַחֲרָיָה מִכָּן מִתָּה בִּתּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, כְּלוֹמַר אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל רֹאשׁ
 הָעֵדוּת, וְעַל יְדֵי כֵךְ פֶּסֶק מִלְּהוּיֹת חֲתָנוּ, וְשׁוֹב כִּשְׁרִי לַהֲעִיד לוֹ, וְכֵן
 פִּיקֵּחַ וְנִתְחַרֵּשׁ, וְחֹרֵשׁ וְנִתְפַּקֵּחַ, וְכֵן פִּיתָח וְנִסְתַּמָּא, וְחֹרֵשׁ וְנִתְפַּתַּח, וְכֵן
 שְׁפִי וְנִשְׁתַּמָּה, וְחֹרֵשׁ וְנִשְׁתַּפַּת. הָרִי הוּא כִּשְׁרִי בְּכָל הָאוֹפְנִים הָאֵלּוּ
 לַהֲעִיד.
 וּמִסִּימַת הַבְּרִיִּיתָא: זֶה הַבִּלָּל, כָּל שֶׁתְּחַלְתּוֹ בִּשְׁעַת רֵאִיִּת הָעֵדוּת,
 אוֹ סוֹפּוֹ בִּשְׁעַת הַגְּדַת הָעֵדוּת, הִיָּה בְּפִסְלוֹת, פְּסוּל. אֲבָל אִם הִיָּה
 תְּחַלְתּוֹ וְסוֹפּוֹ בְּכִשְׁרִי, כִּשְׁרִי לַהֲעִיד, אִף שֶׁבִין זְמָנִים אֵלּוּ הִיָּה
 פְּסוּל.
 מְבֹאֵר מְדַבְּרֵי הַבְּרִיִּיתָא, שֶׁלֹּא מִקְבָּלִים עֵדוּת מִסּוּמָא אִף שְׂרֹאָה
 אֵת הָעֵדוּת בְּעוֹדוֹ פִּיקָה,

אוֹ שֶׁאִמְרָא אִתָּה נִתְּתוֹ לִי בְּמִתְנָה, וְאִם הִיָּה הַמְּחִזִּיק טוֹעֵן רַק טַעֲנוֹת
 אֵלּוּ הִיָּה נֶאֱמָן וְלֹא הִיָּה מוֹצִיאִים אֵת הָעֵבֶד מִיָּדוֹ, אֲלֵא שֶׁהִמְשִׁיק
 וְאִמְרָא לְתוֹבָע, רְצוֹנָה הִשְׁכָּע שֶׁלֹּא מִכְרָתוֹ וְסוּל, וְנִשְׁכָּע הַתּוֹבָע, צִרִיךְ
 הַמְּחִזִּיק בְּעֵבֶד לְהַשְׁכִּיב לִידֵי הַתּוֹבָע, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ, אִף שִׁישׁ
 סִבְרָא לֹמַר שֶׁהִתְכוּוֹן רַק לַשְׁטוֹת בּוֹ, מִכָּל מְקוֹם מִכֵּיּוֹן שֶׁהִטִּיל
 עָלָיו שְׁבוּעָה הָרִי הָאֵמִינוּ בּוֹ, וְהָרִי הוּא כְּמִי שֶׁהוּדָה.
 שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: מֵאִי קָא מִשְׁמַע לָנוּ רַבִּי אֲבָא, הֲלֹא תִּנְיָנָא – שִׁנִּי
 כֵּן כִּבֵּר בְּמִשְׁנָה (סְנַהֲדִין כד), לַעֲנִין בְּעֵלִי דִין הָרוּצִים לְבַחֲרוֹר לָהֶם
 דִּיִּין שִׁיפְסוֹק בִּינִיהֶם, שֶׁאִם אָמַר לוֹ אֶחָד מִבְּעֵלֵי הַדִּין לְבַעַל דִּין
 הַשִּׁנִּי, נֶאֱמָן וְ–מִקּוֹבֵל) עָלֵי אֲבָא שֶׁלֵּי לַהֲיֹת דִּיִּין בְּדִינָנוּ, אוֹ שֶׁאִמְרָא
 נֶאֱמָן עָלֵי אֲבִיד וְאֵב פְּסוּל לָדוֹן מִן הַתּוֹרָה (שם כו), אוֹ שֶׁאִמְרָא נֶאֱמָן
 עָלֵי שְׁלֹשָׁה דְּעִי בְּכָךְ שֶׁאֵינֶם בִּקְיָאִים בְּדִין, וְלֹאֲחֵר שֶׁאִמְרָא כֵן, רִצָּה
 לְחֹזֵר בּוֹ. רַבִּי מֵאִיר אָמַר יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁרַק דְּבָרִים
 בְּעֵלְמָא אִמְרוּ וְלֹא עָשׂוּ קִנְיָן עַל כֵּךְ, וְחֻקִּים אֲמָרִים אֵינוֹ יָכוֹל
 לְחֹזֵר בּוֹ. וּמְבֹאֵר שְׁלֵדַת חֲכָמִים אִף אֵין קִיבֵל עָלָיו דְּבַר שֶׁאֵינוֹ
 לְפִי הַדִּין אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ, וְאִם כֵּן, מִזֶּה חִידוֹשׁ רַבִּי אֲבָא בְּדַבְּרֵיו
 שֶׁאִם הִסְכִּים לַתֵּת אֵת הָעֵבֶד אִם יִשְׁבַּע הַתּוֹבָע, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר
 בּוֹ.
 מִשְׁבִּיבָה הַגְּמָרָא: הָא קָא מִשְׁמַע לָנוּ, דְּבִלְתָּן לָךְ מִחְלוּקָתָא – כְּלוֹמַר
 בְּסְנַהֲדִין (כד), נִחְלָקוּ הָאֲמֹרָאִים, שְׁמוּאֵל סִבֵּר שֶׁמִּחְלוּקָתָא רַבִּי
 מֵאִיר וְחֲכָמִים הִיא רַק בְּמִחְלוֹ לָךְ וְשִׁמּוֹכָא לְמַחְלוֹ עַל הַחוּב עַל יְדֵי
 הַדִּינִים הַפְּסוּלִים אֲבָל בִּלְתָּן לָךְ לְפִי כּוֹלֵם יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ, וְרַבִּי
 יוֹחָנָן סִבֵּר שֶׁנִּחְלָקוּ בִּלְתָּן לָךְ, שֶׁאִף בְּאוֹפֵן זֶה אִמְרוּ חֲכָמִים שֶׁאֵינוֹ
 יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ, וְבֵא רַבִּי אֲבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ כְּדַבְּרֵי רַבִּי יוֹחָנָן. יְעוֹד בֵּא
 רַבִּי אֲבָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהִלְכָּה בְּרַבִּי חֻקִּים שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ.
 דִּין נוסף בענין גְּבִיִּית עֵבֶד מִיתוּמִים בְּחוּב אֲבִיהֶם: שֶׁלֹּחַ לִית רַבִּי
 אֲבָא לְרַב יוֹסֵף בַּר חֲמָא, הִלְכָּה, גִּזְבִּין מִיתוּמִים אֵת חוּב אֲבִיהֶם, מִן
 הָעֲבָדִים הַכְּנַעֲנִים שֶׁהוֹרִישׁ לָהֶם, מִשּׁוּם שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁעֲבָדִים נִחְשָׁבִים
 כְּקַרְקָעוֹת לְגַבִּי כְּמֵה דִּינִים, כֵּךְ לַעֲנִין גְּבִיִּית חוּב. וְרַב נֶחֱמָן אָמַר,
 אֵין גִּזְבִּין מִעֲבָדִים, מִשּׁוּם שֶׁלַּעֲנִין זֶה נִחְשָׁבִים כְּמִטְּלָטִלִים שֶׁאֵינֶם
 מִשְׁתַּעֲבָדִים לְבַעַל חוּב.
 דִּין נוסף בענין כְּשִׁירוֹת אָדָם לַהֲעִיד לְקְרוֹבוֹ: שֶׁלֹּחַ לִית רַבִּי אֲבָא לְרַב
 יוֹסֵף בַּר חֲמָא, הִלְכָּה הִיא, שֶׁשְׁלִישִׁי בְּשֵׁנֵי כִּשְׁרִי לַעֲדוּת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה
 רֹאבוֹן וְשִׁמְעוֹן אֲחִים, וְהֵם נִקְרָאִים רֹאשׁוֹנִים, שֶׁכֶּשֶׁר ה'שְׁלִישִׁי'
 דִּהְיִינוּ נִכְדוֹ שֶׁל רֹאבוֹן, לַהֲעִיד ב'שְׁנֵי דִּהְיִינוּ בְּנֵינוּ שֶׁל שִׁמְעוֹן. וְרַבָּא
 אָמַר, אִף שְׁלִישִׁי וְנִכְדוֹ שֶׁל רֹאבוֹן בְּרִאשׁוֹן (שִׁמְעוֹן) כִּשְׁרִי לַעֲדוּת.
 וְרַבִּי בַר רַב אִשִּׁי אָבִישׁר פֶּאֶבָא דֶּאֱבָא – הַכְּשִׁיר לַעֲדוּת אִף אִם מַעֲיֵד
 לֹאֲבִי אֲבִי וְרֹאבוֹן.

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח אייר, וכבקשתו אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נגז"מ זי"ע, בכלל ובהנוגע לחלישות שמוכיר במכתבו בפרט.

וימים אלו ימי הכנה למתן תורה וקבלתה שנעשו אז כל ישראל בריאים גם בפשטות בגשמיות
 כמסופר בשמו"ר הרי ידוע המבואר בחסידות שכל ההמשכות חוזרים ונעורים בכל שנה ושנה, וכמ"ש
 והימים האלה נזכרים (ואז הם גם) ונעשים, הנה יצליחו השי"ת לבשר טוב בכל הנ"ל.

ברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב. בבקשה לפרסם בהנוגע ללימוד במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר בימי חג השבועות הבע"ל,
 שהצעתי בזה הוא מאמרי חג השבועות תשי"ד שנמצאים בקופיר והולכים עתה ונדפסים.

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קכח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלז רש"י תוספות

הבי גרסינן: ונשבע אינו יכול לחזור בו - פירוש: אם נשבע כבר - אינו יכול לחזור בו. אבל אם לא נשבע - יכול לחזור בו, כדאמרין ב"זה בורר" (סנהדרין כה, ב): מחלוקת לאחר גמר דין, אבל לפני גמר דין - דברי הכל היה יכול לחזור בו. והכא, אף על גב דאמר "השבע וטול" - יכול לחזור, כיון שעדיין לא נשבע הוי קודם גמר דין. וכן משמע בריש "המפקד" (בבא מציעא לה, ב):

אמר "הריני משלם" חזור ואמר "איני משלם", מהו? מי אמר מיהדר ביה? אלמא, דיכול לחזור בו, דהוי כמו קודם גמר דין. והא דאמר בריש "שבעת הדיינין" (שבעות לט, א): ואם אמר "איני נשבע" - פוטרין אותו מיד, אומר רבינו תם: היינו שמסלקין אותו, כדי שיתבייש מלחזור בו. אבל אם רוצה לחזור ולבא לבית דין ולישבע - הרשות בידו. אבל קצת קשה: מנא ליה הא דקאמר הכא דקסבר הלכה כחכמים? ולמאן סבר דלפני גמר דין מחלוקת, אבל אחר גמר דין - דברי הכל אינו יכול לחזור בו. אבל רש"י פירש: אם אמר "איני נשבע" - פוטרין אותו מיד, דשוב אינו יכול לחזור בו. והכא גרס נשבע בלא ד"ה, שישבע בעל כרחו. והוא דריש "המפקד" (בבא מציעא לה, ב) דקאמר: מי אמרינן מיהדר ביה? הדר ביה. אף על גב דאניו יכול לחזור בו, מכל מקום כיון דדעתו לחזור ובעי לאטרחיזי בי דינא - לא מנקי ליה כפילא. דכדאי גוונא אמר התם. אבל לפירוש זה לא אתי שפיר דפסק בשמעתין ככל הני דשלח רבי אבא, ואם כן אפילו קודם גמר דין אינו יכול לחזור, וב"זה בורר" מסקינן דלפני גמר דין יכול לחזור בו. אם לא שניאמר הכא: אפילו קודם שבעת חשיב גמר דין בי אמר "רצונך השבע וטול". כור בר רב אשי מכשר באבא דאבא - ואם תאמר: והלא אפילו שני בשני אמר בפרק "זה בורר" (סנהדרין כה, א) דפסול, וכל שכן קצוה ויש לומר: דאבא דאבא כשר טפי, דאתפלג דרא. לית הלכתא כמר בר רב אשי - פירש בקונטרס דאפילו עד סוף כל הדורות פסול. ואין נראה לרבינו יצחק, כיון דאתפלג דרא כל כך.

פיתח ונסתמא פסול - ואף על גב דבבי גט מכשירין, שאם היה בשעת כתיבה פיתח יכול לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" לאחר שנסתמא - שאני התם, דאקילו רבנן להכשיר אפילו אשה וקרויבם.

נשבע ויתן, דהיינו דומיא דרבי אבא, דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו, אלא יתן, דכרבנן דהתם סבירא ליה. וכל שכן היכא דקאמר תובע: נאמן עלי אבא ואבך שאם יפטרך מחול לך, דכולי עלמא מודו, אפילו רבי מאיר, דאין יכול לחזור בו, שהרי מוחזק ועומד, ומחילה דאיך - כקני דמי. ואיכא למאן דאמר התם ב"מחול לך" מחלוקת, אבל ב"אתן לך" - דברי הכל יכול לחזור בו. הלכך אצטרך רבי אבא לאשמועין ד"אתן לך" פליגי, והלכה כדברי חכמים, אף על גב דמסתבר טעמא דרבי מאיר. גובין מן העבדים - בעל חוב שמו - גובה מעבדי יתומים, דכמקרקעי דמי. ובהא לחוד הוא דלית הלכתא כרבי אבא. ולקמן מתרצינן לה, ואמרין הכי קתני: אין גובין, וכן אמר רב חנמן. ורב נחמן ואמר אין גובין - דנהי דתאשק לקרקעות, כדכתיב (ויקרא כה) "והנתחלתם" - הני מילי לדברים הכתובים בתורה, כגון לקנות בכסף בשטר ובחוקה, ושלא לישבע עליהן, ושאיין חזק אבא. אבל לענין של חוב - במטלטלי דמי. דאין בעל חוב סומך אלא על קרקעות, ושכישו פסול לעדותו בכך, כדאמרין בסנהדרין בפרק "זה בורר" (ה, ב). פיתח - עיניו פקוחות, שרואה יפה. שפוי - חכם. ונתת - מחמת חולי. היינו גמי נשתת, דחרש דומיא דשוטה. אי גמי, נשתת מחמת חולי, והתורה אמרה "מפיהם" ולא מפי כתבם, וראשון נראה בעיני עיקר, דאין בנשתתק מיירי - פשיטא, כיון דאניו יכול להעיד בפיו - אין עדותו עדות, ולא הוה ליה למיתנייה בהדי חך שיכולין להעיד אלא שפסולין מחמת דבר אחר, והאי לא פסול עדות אית ביה, אלא שאין בו חכמה להעיד. ומתב בתו - דהיינו קרוב עדותו, ובגן שאין לו בגים הימנה, דכנתן בפרק "זה בורר" (שם). וחזר ונתפתח - שחזר מאור עיניו. כל שתחלתו - ראיית המעשה. או סופו - שעת הגדת עדות. בפסולות - כל שתחלתו פסולות שעת ראיית העדות, והשתא סופו בכשרות - פסול, דמעיקרא לא היה ראוי לעדות זו, וקרא כתיב (ויקרא ה) "הוא עד או ראה" - דבשעת ראיית המעשה יתא ראוי לעדות זו. או סופו - אף על פי שתחלתו בכשרות.

תיובתא

אתה נתת לי במתנה - ונאמן הוא בטענה זו. ואף על גב דאמרין ב"חזקת הבתים" (לעיל לה, א): הגדרות אין לזן חזקה - הני מילי לאלתר, אבל לאחר שלש שנים - יש לזן חזקה. והכא גמי - כגון שהחזיק בו שלש שנים, או כגון המוטל בעריסה, דיש לו חזקה לאלתר. או עבד שלא ראה אותו בעדים זה המערער בביתו של זה. רצונך השבע וטול - רבותא היא, דקאמר

ליה האי מחזיק למערער. שהרי פטור לגמרי זה המחזיק מכל שבעות שבעולם, דקימא לן: אין נשבעין על העבדים, בשבועות (מב, ב). ואינו מחויב בשבועה כלל. וגם זה התובע אין שביעה מועלת לגבות מזה, דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, אם לא מרצו של זה שמטיל עליו שביעה לישבע ולטול. ונשבע - זה התובע. אינו יכול - זה המחזיק לחזור בו, ולומר: מנשה הייתי כך. שהרי פטור הייתי, וגם לא נתחייבתי לי שביעה כדי לישבע ולטול, דאין אדם נשבע ונטול, ולא הקניתי לך בקנין לתת לך העבד אם תשבע עליו. אלא כיון דעל פיו נשבע ובכוחא - צריך לתת לו העבד, דכיון דהטיל עליו שביעה - הא הימניה בשבועה, וכמאן דאדרי ליה שהוא עבדו של זה הנשבע דמי. והאי דנקט "עבדי גבתי" - רבותא נקט, דלא מביעאי שאר מטלטלין, שהתבע חייב שביעה כדי שלא ישלם, והוא הופכה על שבגורו - דלא מצי הדר ביה ולמיהו "אשבע אני ואפטר". אלא אפילו עבדים, דלא שייכא בהו שביעה כלל - אפילו הכי, כיון דהשביעו לא מצי הדר ביה. נאמן עלי אבא - להיות דין, אבא פסול מן התורה לדוננו לא לזכות ולא לחובה, כדנפקא לן בסנהדרין (כו, ב) מ"לא יומתו אבות" וגו'. שלשה רועי כקר - שאין בקאין בדין. ורועי צאן לא נקט, משום דרשעים נינהו, דסתם רועי בחמה דקה גולנין נינהו, ופסולין מל דין שבעולם. אבל אבא ואבך - כשרין מלחא לדינן של אחרים. יכול לחזור בו - דדברים בעלמא בלא קנין הוא דקאמר ליה. והכמים אומרים אינו יכול לחזור בו - הוא הדין לגבי שביעת התובע, שנשבע על העבד ונטול. דבריהויה, אף על גב דלא הוי דינא

הכי, כיון דקיבל עליו - אינו יכול לחזור בו. ומשני: הא קא משמע לן רבי אבא - דאמר "השבע ואתן לך" דאין יכול לחזור בו. דהתם גמי ב"אתן לך" פליגי, שהתבע אמר: לתובע: נאמן עלי אבא, שאם יחייבני - אתן לך. ואפילו הכי אמרי רבנן דאניו יכול לחזור, ויתן. דהיינו דומיא דרבי אבא, דלאחר שנשבע זה אין יכול לחזור בו, אלא יתן, דכרבנן דהתם סבירא ליה. וכל שכן היכא דקאמר תובע: נאמן עלי אבא ואבך שאם יפטרך מחול לך, דכולי עלמא מודו, אפילו רבי מאיר, דאין יכול לחזור בו, שהרי מוחזק ועומד, ומחילה דאיך - כקני דמי. ואיכא למאן דאמר התם ב"מחול לך" מחלוקת, אבל ב"אתן לך" - דברי הכל יכול לחזור בו. הלכך אצטרך רבי אבא לאשמועין ד"אתן לך" פליגי, והלכה כדברי חכמים, אף על גב דמסתבר טעמא דרבי מאיר. גובין מן העבדים - בעל חוב שמו - גובה מעבדי יתומים, דכמקרקעי דמי. ובהא לחוד הוא דלית הלכתא כרבי אבא. ולקמן מתרצינן לה, ואמרין הכי קתני: אין גובין, וכן אמר רב חנמן. ורב נחמן ואמר אין גובין - דנהי דתאשק לקרקעות, כדכתיב (ויקרא כה) "והנתחלתם" - הני מילי לדברים הכתובים בתורה, כגון לקנות בכסף בשטר ובחוקה, ושלא לישבע עליהן, ושאיין חזק אבא. אבל לענין של חוב - במטלטלי דמי. דאין בעל חוב סומך אלא על קרקעות, ושכישו פסול לעדותו בכך, כדאמרין בסנהדרין בפרק "זה בורר" (ה, ב). פיתח - עיניו פקוחות, שרואה יפה. שפוי - חכם. ונתת - מחמת חולי. היינו גמי נשתת, דחרש דומיא דשוטה. אי גמי, נשתת מחמת חולי, והתורה אמרה "מפיהם" ולא מפי כתבם, וראשון נראה בעיני עיקר, דאין בנשתתק מיירי - פשיטא, כיון דאניו יכול להעיד בפיו - אין עדותו עדות, ולא הוה ליה למיתנייה בהדי חך שיכולין להעיד אלא שפסולין מחמת דבר אחר, והאי לא פסול עדות אית ביה, אלא שאין בו חכמה להעיד. ומתב בתו - דהיינו קרוב עדותו, ובגן שאין לו בגים הימנה, דכנתן בפרק "זה בורר" (שם). וחזר ונתפתח - שחזר מאור עיניו. כל שתחלתו - ראיית המעשה. או סופו - שעת הגדת עדות. בפסולות - כל שתחלתו פסולות שעת ראיית העדות, והשתא סופו בכשרות - פסול, דמעיקרא לא היה ראוי לעדות זו, וקרא כתיב (ויקרא ה) "הוא עד או ראה" - דבשעת ראיית המעשה יתא ראוי לעדות זו. או סופו - אף על פי שתחלתו בכשרות.

תיובתא

נשבע ונטול מחצה מנכסים בני חורין — נראה לרבינו יצחק: דלחכי נאמן בשבעה — משום דחשיבא כמלוה על פה, שדרי עדים מעידין שהשטר פרוט. ואף על גב דלדבריו העדים פסולים, שדרי מבחישם, ואומר שחייב מחצה — מכל מקום שטר אינו מתקיים אלא על ידי הודאתו, והא קאמר דפרע מחצה, ולא דמי למודה בשטר שכתבו שאין צריך לקיימו, ואינו נאמן לומר "פרעתי", וגובה מנכסים משועבדים אף על גב דאינו מקיים אלא על פה. דהתם הוי שטר גמור, דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין, אלא רבנן הוא דאצרכו קיום כי טעין בהדיא מוהף. אבל בשקיימו — הוי שטר גמור, ואין נאמן לומר "פרעתי".

ואפילו לרבי עקיבא דאמר משיב אבדה הוי — אומר הרב רבינו יעקב דאדול"ש: "דלא גרס 'רבי עקיבא', אלא 'רבי יעקב' גרס. ואין להאריך.

אבל היכא דאיכא עדים איתותי מירתת — תימנה לרבינו יצחק: אמאי תלי טעמא משום מירתת בנזה שיש עדים שירא שמא יכשודו? הלא רק שלא יסייעוהו אינו יכול לכפור הכל ולהעניצו, דאין אדם מעניצו פניו בפניו בעל חוב לכפור הכל ויש לו מזה: דכיון שהוא סבור שיבאו עדים לסייעו, שדרי מבניא, והגידו לו דעתן, ותו ליכא עזות אם יכפור הכל, ואי לאו שירא שמא יחזרו בתוך ויכשודו — היה לו מגו טוב, אבל לפי שירא שיכשודו — אין נוח לו לכפור הכל, שלא יראה שקרן יותר מדאי אם יכשודו.

הלכתא ככל הני שמעתא — ואם תאמר: והא קיימא לן ד"הילך" פטור, בדפס רבינו גננאל בריש בבא מציעא (ה, א), והכא פסקין דנשבע וגובה מחצה, והא דף שטרא כיון דקא מודה ביה "הילך" הוא! ויש לומר: דלא חשיב שטר "הילך" אלא שטר דגבי ביה ממשעבדי.

דליכא עדים דקא מסייעי ליה, אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי ליה — ודאי משיב אבדה הוי. דרש מר זוטרא משמיה דרב שמי בר אשי: הלכתא ככל הני שמעתא דרש"ל ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא. אמר ליה רבינא לרב אשי: דרב נחמן מאי? אמר ליה: "אין גובין" מתנינן לה, וכן אמר רב נחמן. — ואלא הלכתא לאפוקי מאי?

תיובתא דכולהו — שמואל רב ששת רב פפא. דכולן הכשירו מיהא לעדות קרקע פיתח ונסתמא, והכא קא פסיל כלולו עדיות, מדדור ותנא: זה הכלל, כל שתחתלו או סופו בפסלות — פסול. דהא מרישא שמעת מינה דאם סופו בפסלות פסול, ולמה לי למדור? ולמתני ב"זה הכלל" אי לאו לאתויי כל הני? האומר על תינוק בין הבנים נאמן — לקמייה מפרש מאי אמר על אותו תינוק. רבי יוחנן בן ברוקה — במתניתין: אם אמר על מי שראוי ליהוש — דבריו קיימין. ואמר על מי הלכתא כותיה: נאמן — רבי יוחנן. ואף על גב דמוחק לן באחר שהוא בכור, אפילו הכי אב נאמן. והכי הלכתא, דהא פסיק הכי לקמן דהלכתא בבוללו כדשלח רבי אבא, ואמרין דלאפוקי רבי יוחנן אצטריך, למיפסק הלכתא כותיה דרבי אבא. ושמע מינה אם הווחק אחד מן הבנים בבכורה בחי האב, אף שלא אמר האב כי בני בכורי הוא — נטל פי שנים. שלא נחלקו רבי יהודה וחכמים אלא במוחק שאר בכור, ואמר אביו על המוחק בפשוט שהוא בכור, והתם אמר רבי יהודה: נאמן האב לבטל החוקה. אבל אם לא אמר האב על האחר שהוא בכור — התם אפילו רבי יהודה מודה שהוחק קיימא. והא לא תימא הכי — הוה ליה לרבי יהודה למימר הכי: רבי יהודה אומר: כל בכור שלא הכירו אביו ואמר "זהו בכורי" — אינו נטל פי שנים. אלא מדלא תני הכי — שמע מינה כדאמרין. אינו נאמן כרבנן — דהואיל ומוחק לן באחר שהוא בכור. האומר תפול אשתי באחד מן הבנים — וקבלה, שנתרצת, כדלקמן בפירקין. אי נמי, לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו. ובשכיב מרע מיירי, דדבריו ככתובין ובמסורין. אי נמי, בבריא ועל ידי קנין, ובנכסים של עכשיו — שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה — אינה נוטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה — הני מילי במפרש, אבל בסתמא — אין אדם מעלה על דעתו דבר הראוי לו לבא להקנותו, אלא לדבר שהוא מוחק בו. והלכך, דף אשה — ידה

היוכבא דכולהו, תיובתא. שלח רבי אבא לרב יוסף בר חמא: האומר על תינוק בין הבנים נאמן; ורבי יוחנן אמר: אינו נאמן. מאי קאמר? אמר אביי, הכי קאמר: האומר על תינוק בין הבנים 'ירש כל נכסי' — נאמן, פרבי יוחנן בן ברוקה; ורבי יוחנן אמר: אינו נאמן, פרבנן. מתקיף לה רבא: האי נאמן ואינו נאמן, ירש ולא ירש מכעני ליה! אלא אמר רבא, הכי קאמר: האומר על תינוק בין הבנים 'בכור הוא' — נאמן, פרבי יהודה; ורבי יוחנן אמר: אינו נאמן, פרבנן. שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא: האומר 'תפול אשתי באחד מן הבנים' — נטילת באחד מן הבנים. אמר רבא: ובנכסים של עכשיו, ובבנים הבאין לאחר מקאן. שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא: המוציא שטר חוב על הבירו, מלוה אומר "לא נפרעתי כלום", ולוה אומר "פרעתי מחצה", והעדים מעידין שפרע כולו — הרי זה נשבע וגובה מחצה מנכסים בני חורין, אבל ממשועבדין לא, דאמרין: אגן אעדים סמכינן. ואפילו לרבי עקיבא דאמר: משיב אבדה הוי — הני מילי היכא דליכא עדים, אבל היכא דאיכא עדים — איתותי איתתא. מתקיף לה מר בר רב אשי: אדרבה, אפילו לרבי שמעון בן אלעזר דאמר: מודה מקצת הפענה הוי — הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי ליה — ודאי משיב אבדה הוי. דרש מר זוטרא משמיה דרב שמי בר אשי: הלכתא ככל הני שמעתא דרש"ל ליה רבי אבא לרב יוסף בר חמא. אמר ליה רבינא לרב אשי: דרב נחמן מאי? אמר ליה: "אין גובין" מתנינן לה, וכן אמר רב נחמן. — ואלא הלכתא לאפוקי מאי?

על התחתונה, דמסתמא לא נתן לה אלא נכסים שהיו לו באותה שעה. ובבנים הבאין לאחר מכן — כלומר, לא לפי חשבון הבנים של שעת חלוקה נתן לה. ונראה בעיני דאפילו אם היה לו בנים מרובים ותנעטו בחי האב — דשקלה חלק גדול כחשבון מיעוט הבנים הבאין לחלוק בנכסיו האב לאחר מיתתו, דהא תטול כאחד מכל הבנים קאמר, ולשעת חלוקה איכין. דלפי חלוקת ההיא שעתא תטול, לא שגא נתרבו ולא שגא נתמעטו, דהא נטלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר רבי אבא. ולוה אמר פרעתי מחצה — ומחצה אני חייב, דהוה ליה מודה מקצת הטענה, וישבע, כדמפרש לקמיה. ובגן דמקמי דאסחידו העדים שפרע לו כלול הוה לו, דלא הוה משיב אבדה. והעדים מעידין — אחר הדודה מחצה. נשבע — הלוה שפרע, ופטור מלשלם מחצה. ומחצה ישלם, לפי שכבר הודה, דהודאת בעל דין שוה יותר מהעדאת עדים. וגובה המלוה מחצה מנכסים בני חורין שיש לו ללוה, אבל לא ממשעבדי, דיכלי לקחות למימר: אתון קנוניא עבדתו אהדרי, אגן אעדים סמכינן דמסחדי דפרע הכל. פלוגתא דרבי עקיבא ורבי שמעון על אלעזר בתחלת "שנים אחוזין": שטר שכתוב בו "סלעין" או "דינרים", מלוה אומר: חמש, ולוה אומר: שלש. רבי שמעון בן אלעזר אומר: הוהילי הודה מקצת הטענה — ישבע. רבי עקיבא אומר: אינו אלא כמשיב אבדה, ופטור משבועה. ד"סלעין" לא משמע טפי משנים, דתפסת מרובה לא תפסת, ויד בעל השטר על התחתונה. ועל השלישי שהודה — הוה משיב אבדה, ותנן: המוצא מציאה לא ישבע, מפני תקן העולם. ואפילו לרבי עקיבא דאמר — התם: משיב אבדה הוא בסלע השלישי, דאי הוה בעי הוה אמר אינן אלא שנים, ד"סלעין" הרי משמע, והוה מפרט משבועה כדמפרש התם — משום דקא מסייעי ליה שטרא. הני מילי — דחשבינן ליה משיב אבדה — היכא דליכא עדים, כי התם, שעדי מלוה לא ידעו אלא מה שכתבו, ד"סלעין" כתבו סתם, ופחות סלעים — שנים. אבל היכא דחזינן לבסוף דאיכא עדים כאחד מהם — איכא למימר דוה הלוה היה יודע שרוצין להעיד כאחד מהן, ואירתת שלא יבאו לסייע למלוה, ולפיכך הוה מחצה. וראי משיב אבדה הוי — ואף על גב דלא אתו עדים אלא ברת הודאתו. ודף אתקפתא לא חשישין לה, כדלקמן. ורב נחמן מאי — דפליג עליה גבי בעדים, ואמור: אין גובין מן העבדים, וקיימא לן כרב נחמן בדיני, וקשיא הלכתא אהלכתא. אין גובין מתנינן — בדבריו אבא. ואלא הלכתא לאפוקי מאי — כיון דלא פליג, פשיטא דהכי הלכתא

עיקר העבודה דאהבה בתענוגים היא בכוח הנשמה עצמה בקריאת שמע דווקא.

ממאמר ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תשכ"ז

בבא בתרא דף קכח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רלט

לגבותן מהלקוחות, אך באופן זה לא גובה אותן מהלקוחות, משום
דאמר הלכות אן אעדים סמכין – אנו סומכים על עדות העדים
שכבר פרע הכל, ואין אנו מאמינים ללוה, שהרי יתכן שעשה
קנוניה עם המלוה לומר שחייב חצי, כדי להוציא נכסים
מהלקוחות.
מוסיף רבי אבא: ואפילו לרבי עקיבא דאמר בבבא מציעא (ד),
שלוה שהודה במקצת, ויש לו ראייה מלשון השטר שחייב אף
פחות ממה שהודה, משיב אבה הוי – נחשב כמשיב אבידה
למלוה, משום שהיה יכול לומר שאינו חייב כלום ולשון השטר
היה מסייע, ולכן אינו ככל מודה במקצת ופטור משבועה. מכל
מקום הני מילי – דברים אלו אמרם רבי עקיבא רק היבא דליבא
עדים על פירעון ההלואה אלא יש רק שטר שמסייע, אבל היבא
דאיבא עדים, כיון שמתחילה אינו יודע מה יעידו, אירחותי אירחות
– ירא הוא שמא יסייעו למלוה, ולכן כשמודה במקצת אינו נחשב
משיב אבידה, אלא הרי הוא ככל מודה במקצת החייב שבועה
מקשה הגמרא: מתקנה לה מר בר רב אשי, הלא אדרבה – הפוך
צריך להיות, שאפילו לרבי שמעון בן אלקנה, דאמר (ס) שמודה
במקצת שהשטר מסייע, מודה מקצת הפענה הוי וצריך להשבע,
הני מילי – דבריו אלו אמורים רק היבא דליבא עדים דקא מסייע
ליה, אבל היבא דאיבא עדים דקא מסייע ליה – כשיש עדים
המסייעים לטענתו, כמו כאן שמעידים שפרע הכל, אף שבאו
העדים רק לאחר הודאתו, מכל מקום אנו אומרים שכנראה ידע
מעידותו ויכול היה לטעון שפרע הכל, ואם כן בכך שהודה
במקצת ודאי משיב אבה הוי, וצריך להיות נאמן בטענתו ולא
להשבע עליה, ושלא כדברי רבי אבא שצריך להשבע ככל מודה
במקצת.
הגמרא מביאה את פסק ההלכה בכל הדינים ששלח רבי אבא:
דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי, הלכתא ככל הני
שמעתתא – ההלכה בכל השמועות הללו כדשלה ליה רבי אבא
לרב יוסף בר קמא, ולא כפי החכמים שחלקו עליו בפסקי ההלכה
השונים.
הגמרא דנה בדבריו של רב שימי בר אשי ומבארת אותם: אמר ליה
רבינא לרב אשי, דרב נחמן מאי – האם אכן ההלכה כרבי אבא אף
בדיון גביה מן העבדים (לעיל ע"א), הלא בדיון זה חלק עליו רב נחמן,
שרבי אבא אמר שבעל חוב של מת גובה מעבדי המת, ורב נחמן
אמר שאינו גובה, ומקובל בדינו שהלכה כרב נחמן בדיני ממונות,
ואם כן קשה מפסק ההלכה של רב שימי בר אשי כרבי אבא, על
פסק ההלכה המקובל בדינו.
אמר ליה – ענה רב אשי לרבינא, אין גובין מתניין לה – אנו שונים
שרבי אבא שלח שההלכה היא 'אין גובים מן העבדים', ולפי זה
רב נחמן לא חולק עליו, ואכן שונים בהמשך 'וכן אמר רב נחמן',
ונמצא ששני פסקי ההלכה, של רב שימי בר אשי כרבי אבא, ומה
שמקובל בדינו בדיני ממונות כרב נחמן, אינם סותרים.
לפי ביאור זה מבררת הגמרא מה חידש רב שימי בר אשי בדבריו:
ואלא הלכתא לאפוקי מאי – מדעת מי בא רב שימי להוציא, ומדוע
הוצרך רב שימי בר אשי לפסוק כרבי אבא,

תיובתא דכולהו – ולכאורה יש מכאן קושיא לדברי שמואל ורב
ששת ורב פפא, שכולם הכשירו מי שראה בשעת ראיית העדות
ואחר כך התעורר לעדות על מידת קרקע, אף שעתה בשעת הגדת
העדות הוא פסול להעיד. מסיקה הגמרא: תיובתא – אכן יש מכאן
קושיא, ונדרשו דבריהם.
דין נוסף בענין נאמנות האב על בנו: שלח רבי אבא לרב יוסף בר
קמא, האומר וולחלן תפרש הגמרא מה אמרו על תינוק בין הבנים
– על אחד מבניו, נאמן במה שאומר. ורבי יוחנן אמר, אינו נאמן.
מבררת הגמרא: מאי קאמר – מה אמר האב על התינוק. מבארת
הגמרא: אמר אבי, הכי קאמר, האומר על תינוק בין הבנים, בני זה
יירש כל נכסי נאמן – דבריו קיימים, שפוסק רבי אבא כרבי יוחנן
בן ברוקה, שאמר להלן (קל) במשנה, שהאומר 'איש פלוני יירשני',
אם היה אותו פלוני אדם הראוי ליורשו דבריו קיימים. ורבי יוחנן
אמר, אינו נאמן, כיון שסבר כרבנן שאמרו לעיל (קכז) שאם ריבה
נכסים לאחר מבניו ומיעט לאחר בלשון ירושה, אין דבריו קיימים.
רבא מקשה על ביאורו של אביי: מתקנה לה רבא, האי – הלשון
'נאמן' 'אינו נאמן', קשה, שהרי אין דנים כאן אם להאמינו או לא,
אלא האם דברי המוריש קיימים או לא, ואם כן יירש ולא יירש
מבעיא ליה – הוי צריכים לומר.
לכן מבאר רבא את דברי רבי אבא ורבי יוחנן באופן אחר: אלא
אמר רבא, הכי קאמר, האומר על תינוק בין הבנים 'בכור הוא',
אפילו אם בן אחר היה מוחזק בכבור, נאמן האב, שפוסק רבי אבא
כרבי יוחנן (לעיל קכז, בבביתא), שנאמן אדם לומר 'בני זה בכור הוא',
וביאה הגמרא (ס) שנאמן אף אם היו מוחזקים שכן אחר הוא
הבכור. ורבי יוחנן אמר, אינו נאמן, משום שסבר כרבנן, שאמרו
(ס) שכיון שכן אחר מוחזק בכבור אינו נאמן.
דין נוסף בדיני ירושה: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר קמא, האומר
'הפול אשתי חלק בירושתה' חלקו של אחד מן הבנים. נופלת
כאחד מן הבנים.
רבא מוסיף ומבאר את דינו של רבי אבא: אמר רבא, ודווקא
בנכסים של עבדי – שנמצאים אצלו עתה בשעת אמירתו זו, ולא
בנכסים שיכנסו לרשותו לאחר מכן כיון שאין אדם מקנה דבר
שעדיין לא בא לעולם. וכן חולקת בבנים הפאין לאחר מאן,
כלומר אף שנולדו ילדים נוספים לאחר אמירתה, אינה יכולה לומר
שתחלק רק עם הבנים שהיו קיימים בשעת האמירה ותיטול חלק
גדול יותר, אלא חולקת עם כל הבנים שיהיו בשעת החלוקה, ואף
שנולדו לאחר האמירה.
דין נוסף: שלח ליה רבי אבא לרב יוסף בר קמא, המוציא שטר חוב
על חבירו, מלוה אומר 'לא נפרעתי כלום', ולוה אומר 'פרעתי
מחצה', והעדים מעדיין שפרע כולו. הרי זה – הלוח נשבע שכבר
פרע מוחצית הסכום, כדיון מודה במקצת הטענה (עין במ' ד),
והמלוה נזכה מחצה, ואף שהעדים מעידים שפטור לגמרי, אך
הודאת בעל דין היא יותר מהעדאת עדים. אמנם מוסיף רבי אבא
שגובה המלוה רק מנכסים בני חורין, כלומר מהנכסים שעדיין הם
ברשות הלוה ולא מכרם, אבל מנכסים משועבדין, כלומר
מקרקעות שמכר אחרי ההלואה, אף שברך כלל המלוה יכול

אגרות קודש

בי"ה, כ"ז סיון, ה'תשכ"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

... הפ"נ יקראו בעת רצון על הציון הק' וכן בקשר ליום הולדת שלו.

לשאלתה לאיזה מצוה סגולה מיוחדת כו' – כמובן, עיני טהמש"פ [טהרת המשפחה] ועניני
צניעות (כיסוי הראש, לבושים וכו'). וראה זח"ג (קכו, רע"א): בעיא איתתא כו' גודל השכר בזה.

הגמרא מביאה שיטה שלישית בענין זה: **כִּי אָתָּא רַבִּין מֵאַרְץ**
יִשְׂרָאֵל לִבְבֵּל אָמַר, אִם כֹּתֵב 'תַּנְתָּן שְׂדָה פְּלוֹנִית לְפִלוֹנִי, וְיִירָשׁ
פְּלוֹנִי שְׂדָה פְּלוֹנִית,' שֶׁנֶּחֱזַק שְׁתֵּי שְׁדוֹת לִשְׁנֵי בְנֵי אָדָם, וְלֹא־חָדָר נִתַּן
 בְּלִשְׁוֹן מִתְּנָה וְלֹא־חָדָר בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִף בִּאֻפֹּן זֶה
 קָנָה גַם מִי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הַשְּׂדֵה בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, לֹא
 קָנָה מִי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה.
 מִקְשָׁה אֲבִי עַל דַּעַת רַבִּין בְּשִׁטַּת רַבִּי יוֹחָנָן: אָמַר לֵיהּ אֲבִי לְרַבִּין,
 אֲנִיחָתָּ לָן תְּרָא – אֶחָד מִדְּבָרִיךְ נֹחַ לִנְוֹ, וְאַתְּקַפֵּית לָן תְּרָא – וְאֶחָד
 מִדְּבָרִיךְ קֶשֶׁה לִנְוֹ, וְכִדְלַחְלָן. בְּשִׁלְמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲדָרְבֵּי אֱלִיעֶזֶר לֹא
 קִשְׁיָא – זֶה מוֹבֵן שֶׁמָּה שֶׁהִבֵּאת בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁלֹּא קָנָה אֶת
 הַשְּׂדֵה שֶׁנִּתְּנָה בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, אִינוֹ סוֹתֵר לְמָה שֶׁהוּבָא לְעִיל בְּשֵׁמוֹ
 שֶׁקָּנָה אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁנִּתְּנָה בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֵן – לְעִיל יֵיבֵר
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּאָדָם אֶחָד וְשְׁתֵּי שְׁדוֹת אוֹ בְּשֵׁדָה אַחַת וְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם,
 וְאִילוּ כָּאֵן – בְּמָה שֶׁאִמְרַת בְּשֵׁמוֹ הֵייוּ בְּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם וְשְׁתֵּי שְׁדוֹת.
 אֱלִיא דְרַבִּי יוֹחָנָן אֲדָרְבֵּי יוֹחָנָן קִשְׁיָא, שֶׁלְּדְּבָרִיךְ רַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר
 שֶׁבְּשְׁתֵּי שְׁדוֹת וְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם מוֹעִילָה הַלְשׁוֹן מִתְּנָה לְלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה,
 וְאִילוּ לְעִיל אָמַר רַב דִּימִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁלֹּא מוֹעִילָה.
 מִתְרַץ רַבִּין לֵאבִי: אֲכַן הֵמָּא מֵרִים סוֹתֵרִים, וְאִמְרָא, נִינְהוּ וְאִלֵּיכָא
 דְרַבִּי יוֹחָנָן – שֶׁנִּחְלַק הָאִמְרוּרִים (וְשֶׁהֵם אֲנִי וְרַב דִּימִי), מִהִי דַעַת
 רַבִּי יוֹחָנָן.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁטָּה רְבִיעִית: וְיִירָשׁ לְקִישׁ אָמַר, הַנּוֹתֵן שְׁתֵּי שְׁדוֹת
 לְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם, לֹא קָנָה הַמִּקְבֵּל בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, עַד שִׁיאֲמַר הַנּוֹתֵן
 'פְּלוֹנִי וְפִלוֹנִי יִירָשׁוּ שְׂדָה פְּלוֹנִית וְפִלוֹנִית שְׁנֵיתֵיהֶם לְהֵם בְּמִתְּנָה
 וְיִירָשׁוּ', שֶׁכֵּיוֹן שֶׁמִּכְוִי לִשְׁוֹן יְרוּשָׁה שְׁתֵּי פַעֲמִים וְלִשְׁוֹן מִתְּנָה
 בְּאֻמְצָה, נִמְצָא שֶׁנִּאֲמַרְהָ כֹּל אַחַת מִלְּשׁוֹנוֹת הִירֻשָּׁה עַל אָדָם
 אֶחָד, וְכֵיוֹן שֶׁלִּשְׁוֹן הִירֻשָּׁה נִאֲמַרְהָ לְשְׁנֵיהֶם גַּם לִשְׁוֹן הַמִּתְּנָה
 נִאֲמַרְהָ לְשְׁנֵיהֶם, שֶׁאֵם לֹא כֵן לְמִי נִאֲמַרְהָ בְּדוּקָא, וְלִכְּן קֵנוּ
 שְׁנֵיהֶם.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה חֲכָמִים נוֹסְפִים שֶׁחִלְקוּ בְּאוֹתָהּ מִחֻלּוֹקַת: בְּפִלּוֹנִיתָא
 – בְּמַחֲלֻקַּת זֶה, מִצָּאנוּ שֶׁנִּחְלַקוּ אִמְרוּרִים נוֹסְפִים. אָמַר רַב הֶמְכִּינָא,
 לֹא שֶׁנִּי בְּמִשְׁנָה שֶׁמוֹעִילָה לִשְׁוֹן הַמִּתְּנָה לְלִשְׁוֹן הִירֻשָּׁה, אֱלִיא בְּאָדָם
 אֶחָד וְשְׂדָה אַחַת, אֲכַל בְּאָדָם אֶחָד וְשְׁתֵּי שְׁדוֹת, אוֹ בְּשְׂדָה אַחַת וְשְׁנֵי
 בְנֵי אָדָם, לֹא. וְהֵייוּ כְּדַעַת רַב דִּימִי בְּשִׁטַּת רַבִּי יוֹחָנָן. וְרַב נַחֲמָן
 אָמַר, אֲפִילוּ בְּאָדָם אֶחָד וְשְׁתֵּי שְׁדוֹת, אוֹ בְּשְׂדָה אַחַת וְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם,
 מוֹעִילָה לִשְׁוֹן הַמִּתְּנָה לְלִשְׁוֹן הִירֻשָּׁה, אֲכַל בְּשְׁתֵּי שְׁדוֹת וְשְׁנֵי בְנֵי
 אָדָם, לֹא. וְהֵייוּ כְּשִׁטַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְרַב שִׁשְׁתִּי אָמַר, אֲפִילוּ בְּשְׁתֵּי
 שְׁדוֹת וְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם מוֹעִילָה. וְהֵייוּ כְּדַעַת רַבִּין בְּשִׁטַּת רַבִּי יוֹחָנָן.
 רַב שֶׁשֶׁת מוֹכִיחַ שִׁיטָּתוֹ: אָמַר רַב שִׁשְׁתִּי, מָנָא אֲמִינָא לָהּ – מִדְּהִיכֵן
 אֹמַר וּמוֹכִיחַ אֲנִי אֶת שִׁיטָּתִּי. דִּתְּנִיא – שֶׁשְׁנֵינוּ בְּבִרְיִיתָא, שֶׁכִּיב
 מֵרַע הָאִמְרָא 'תְּנוּ מִמְּמוֹנֵי שְׁקָל לְבְנֵי בְּשִׁבְתָּ' – בְּכֹל שְׁבֻעַ לְמוֹנוֹתָם
 עַד שֶׁיִּכְלָה הַמְּמוֹן, וְיִרְאוּן הַבָּנִים לִיתֵן לָהֶם בְּפִרְסָתָם לְשְׁבֻעַ אֶחָד
 סָלַע, שֶׁהוּא שְׁנֵי שְׁקָלִים. נִזְתֵּן לָהֶן סָלַע. מִשּׁוּם שֶׁאִמְדֵּרוּ חֲכָמִים
 שֶׁכוֹנוֹתָם הִיתָה שִׁיתָנוּ לָהֶם מוֹזוֹנוֹתֵיהֶם רַק כִּדִּי צָרְכָם בְּצִמְצוֹם וְלֹא
 יוֹתֵר. וְאִם אָמַר 'אֵל תִּתְּנוּ לָהֶן אֱלֹא שְׁקָל', אֵין נִתְּנִין לָהֶן אֱלֹא שְׁקָל.
 מִשּׁוּם שֶׁבְּלִשְׁוֹן זֶה פִּירַשׁ כּוֹנוֹתוֹ שִׁיתָנוּ לָהֶם דְּרוּקָא שְׁקָל בְּכֹל שְׁבֻעַ
 וְלֹא יוֹתֵר, וְיֵשׁ לְעִשׂוֹת כְּמִצְוַתוֹ כֵּיוֹן שֶׁמִּצְוָה לְקִיֵּם דְּרֵי הַמֵּת. וְאִם
 אָמַר הָאֵב, אִם כִּתּוּ בְנֵי, וְעִדְדִין לֹא כֹלָה הַמְּמוֹן,

אִי לְאִפּוֹקֵי מִדְּרָבָא שֶׁאִמְרָ לְעִיל (קֶבֶה). שֶׁאֵף שְׁלִישִׁי בְּרִאשׁוֹן כֹּשֶׁר
 לְהַעֲדִי. אֵין לֹמַר כֵּן, שֶׁהָרִי יִתְכֵּן שֶׁרָבָא רַק מוֹסִיף הוּא עַל דְּרֵי
 רַבִּי אֲבָא, שֶׁרַבִּי אֲבָא הַכְּשִׁיר בְּשִׁלְשִׁי בְּשֵׁנִי, וְרַבָּא הוֹסִיף שֶׁכֹּשֶׁר
 אִף בְּרִאשׁוֹן, וְאֵם כֵּן אֲפִשֶׁר לֹמַר שֶׁרַבִּי אֲבָא מוֹדֵה שֶׁשְׁלִישִׁי
 בְּרִאשׁוֹן כֹּשֶׁר. וְאִי – וְאֵם בֹּא רַב שִׁימִי לְהוֹצִיא מִדְּבָרֵיו דְּמַר בְּרַב
 אֲשִׁי שֶׁהַכְּשִׁיר לְעִיל (קֶבֶה). לְהַעֲדִי אֵף לֵאבִי אֲבִיו, הִלָּא אִינוֹ צָרִיךְ
 לִכְךָ שֶׁהָרִי כִּבֵּר נִפְסָק (שֶׁ) דְּלִית הַלְבָּתָּא בְּמַר בְּרַב אֲשִׁי. וְאִי
 לְאִפּוֹקֵי מִדְּשִׁמּוּאֵל וְרַב שִׁשְׁתִּי וְרַב שִׁשְׁתִּי שֶׁהַכְּשִׁירוּ (שֶׁ) עֲדוּת שֶׁל
 פִּיקָא וְנִסְתָּמָא, הָא אִיתְּחִבּוּ – הָרִי כִּבֵּר פִּרְכָּה הַגְּמָרָא (שֶׁ) אֶת
 דְּבָרֵיהֶם מְבִרִייתָא. וְאֵם כֵּן עִדְדִין קֶשֶׁה לְשֵׁם מַה הִיָּה צָרִיךְ רַב שִׁימִי
 בְּרִי אֲשִׁי לְפִסּוֹק הַלְכָּה כְּרַבִּי אֲבָא.
 מִסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֱלִיא לְאִפּוֹקֵי מִדְּרָבָא יוֹחָנָן שֶׁפִּסָּק (לְעִיל קֶבֶה) כִּחְכָּמִים
 וְלִפְסוֹק שֶׁהִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁנִּאֲמַר לֹמַר 'זֶה בְּנוֹ בְּכוֹר' אִף נִגְד
 הַחֻזְקָה. וְכֵן בֹּא לְהוֹצִיא מִתְּחִלָּתָא – מִקְוִשִׁיתוֹ דְּמַר בְּרַב אֲשִׁי
 עַל דְּרֵי רַבִּי אֲבָא, שֶׁאִמְרָ (לְעִיל קֶבֶה) שֶׁבְּמוֹדָה בְּמִקְצַת הַעֲדִים
 מִעֲדִים שֶׁפִּרַע הַכֹּל חִיב שְׁבֻעָה, וְהַקְשָׁה עֲלֵיו שֶׁהָרִי הוּא כְּמִשְׁבִּיב
 אֲבִידָה לְמִלּוֹה וְיֵשׁ לְפִטְרוֹ מִשְׁבֻּעָה, וְבֹא רַב שִׁימִי בְּרִי אֲשִׁי
 לְהַשְׁמִיעַ שֶׁאֵין הַלְכָּה כְּמוֹתוֹ אִלָּא כְּרַבִּי אֲבָא.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה (לְעִיל קֶבֶה): הַפְּחֵלֵק נִכְסֵיו עַל פִּי רִיבָה לְאֶחָד וּמִיָּעֵט
 לְאֶחָד כּו'. דְּבָרֵיו קִימִין, וְאֵם אִמְרָ מִשּׁוּם יְרוּשָׁה לֹא אִמְרָ כֹּלָם,
 כֹּתֵב בֵּין בְּתַחֲלִילָה בֵּין בְּאֻמְצָה בֵּין בְּסוֹף מִשּׁוּם מִתְּנָה דְּבָרֵיו קִימִין.
 מִבְּרִיתָה הַגְּמָרָא: הִכִּי דְמִי – מִזְוֹ הָאֻפֹּן שֶׁבּוֹ כֹּתֵב לִשְׁוֹן מִתְּנָה
 בְּתַחֲלִילָה, וְהִכִּי דְמִי בְּאֻמְצָה, וְהִכִּי דְמִי בְּסוֹף. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: כִּי
 אָתָּא – כְּשֶׁבֹא רַב דִּימִי מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לִבְבֵּל אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן,
 שֶׁאֵם כֹּתֵב 'תַּנְתָּן שְׂדָה פְּלוֹנִית לְפִלוֹנִי וְיִירָשׁוּ', זֶה הִיא מִתְּנָה בְּתַחֲלִילָה,
 וְאֵם כֹּתֵב 'וְיִירָשׁוּ פְּלוֹנִי לְשֵׁדָה פְּלוֹנִית וְתַנְתָּן לּוֹ', זֶה הִיא מִתְּנָה בְּסוֹף,
 וְאֵם כֹּתֵב 'וְיִירָשׁוּ פְּלוֹנִי לְשֵׁדָה פְּלוֹנִית וְתַנְתָּן לּוֹ, וְיִירָשׁוּ', זֶה הִיא
 מִתְּנָה בְּאֻמְצָה, דְּהֵייוּ בֵּין שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת הִירֻשָּׁה.
 רַב דִּימִי מוֹסִיף בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: וְדוּקָא בְּאָדָם אֶחָד, וְנִתֵּן לוֹ הַמּוֹרִישׁ
 שְׂדָה אַחַת, שֶׁבְּאוֹתָהּ שְׂדָה שֶׁנֶּחֱזַק לְאוֹתוֹ אָדָם יֵשׁ לִשְׁוֹן מִתְּנָה וְלִשְׁוֹן
 יְרוּשָׁה, אֲכַל בְּאָדָם אֶחָד וְשְׁתֵּי שְׁדוֹת, וְעַל שְׂדָה אַחַת כֹּתֵב לִשְׁוֹן
 יְרוּשָׁה וְעַל שְׂדָה אַחַת כֹּתֵב לִשְׁוֹן מִתְּנָה, אוֹ בְּשְׂדָה אַחַת וְנִתְּנָה
 הַמּוֹרִישׁ לְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם, וְלֹא־אֵדָם אֶחָד כֹּתֵב עַל חֲצִי הַשְּׂדֵה לִשְׁוֹן
 יְרוּשָׁה, וְלִשְׁנֵי כֹתֵב עַל חֲצִי הַשְּׂדֵה הַשְּׁנִי לִשְׁוֹן מִתְּנָה, לֹא נִאֲמַר דִּין
 הַמִּשְׁנָה, וְלֹא הוֹעִילָה לִשְׁוֹן הַמִּתְּנָה לְהַקְנוֹת גַּם אֶת מַה שֶּׁנֶּחֱזַק
 בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, אִלָּא נִקְנָה רַק מִה שֶׁנִּתְּנָה בְּלִשְׁוֹן מִתְּנָה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁטָּה הַחֻלּוֹקַת עַל רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר,
 אֲפִילוּ בְּאָדָם אֶחָד וְשְׁתֵּי שְׁדוֹת, אוֹ בְּשְׂדָה אַחַת וְשְׁנֵי בְנֵי אָדָם,
 הוֹעִילָה לִשְׁוֹן הַמִּתְּנָה לְהַקְנוֹת גַּם אֶת הַחֵלֶק שֶׁנִּתְּנָה בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה,
 שֶׁכֵּיוֹן שֶׁבְּדִיבּוּר אֶחָד נִתְּנָן וְדִהֵייוּ שֶׁאִינוֹ מִפְרִיד נִתִּינָה שְׁתֵּי
 הַשְּׁדוֹת לְשְׁנֵי אֲנָשִׁים, אִלָּא נוֹתֵן שְׂדָה אַחַת אוֹ לְאָדָם אֶחָד, לִכְן
 אֹמְרִים שֶׁהַתְּכוּיִן לִיתֵן בְּמִתְּנָה גַם לְמִי שֶׁנֶּחֱזַק בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה. מִדְּרִיךְ
 מִדְּבָרֵיו, אֲכַל אֵם כֹּתֵב לִשְׁוֹן יְרוּשָׁה וּמִתְּנָה בְּשְׁתֵּי שְׁדוֹת וְשְׁנֵי בְנֵי
 אָדָם, שְׂדָה פְּלוֹנִית לְפִלוֹנִי בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, וְשְׂדָה פְּלוֹנִית לְפִלוֹנִי
 בְּלִשְׁוֹן מִתְּנָה, לֹא אִמְרָ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֶת דְּבָרֵיו, וּמוֹדָה שֶׁלֹּא הוֹעִילָה
 לִשְׁוֹן הַמִּתְּנָה לְהַקְנוֹת אֶת הַנִּתְּנָה בְּלִשְׁוֹן יְרוּשָׁה, שֶׁכֵּיוֹן שֶׁגַּם הַשְּׁדוֹת
 וְגַם הָאֲנָשִׁים חֻלּוּקִים, לֹא מוֹעִילָה הַלְשׁוֹן מִזְוֹ לִזְוֹ.

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשס"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... בטח יתדברו באופן המתאים ע"ד הכנות לסיום הלימודים בבתי ספר הרשת, ויתנו גם צדה
 לדרך להתלמידים-ות לימי ההפסק בלימודים, ומה טוב שגם בהשבועות דחופש יאספו תלמידיהם
 איזה פעמים, ובמילא תהי אפשרות גם להזכירם אודות העניין דיומא, וכמו ג' שבועות, הכנה לחדש
 אלול וכיו"ב, וגם להזכירם דיני ומנהגי ישראל שבערכם.

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קכט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רמא רש"י תוספות

אי לאפוקי מדרבא — דאמר: אף בראשון — והלא מוסף הוא על דברי רבי אבא דאמר שליש בשני כשר, ואתא איהו למימר דאף בראשון, ואיכא למימר דאפילו רבי אבא מודה. והיא גופה אצטרך לרבי אבא, לאשמעינן דשלישי בשני כשר, דאיכא למאן דאמר בסנהדרין פסול, בפרק "זה בורר" (כת, א). ולא למידק מינה הא שליש בראשון פסול, דלכא עובדא הזה

בשלישי בשני, ושלא ליה דכשר. אי מדרבא רב אשי — דאכשר באבא דאבא — הא כבר איפסק דלית הלכתא כותיה, כדאמרין לעיל. ודך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הווי. והכי נמי הווי דמר בר רב אשי תוספת, אלא דעדיפא מינה קא פריך. לאפוקי מרבי יוחנן — דאמר: אינו נאמן, כרבנן. ופאתקפתא דמר בר רב אשי — דאתא למימר: ודאי משיב אבדה הוא. ולית הלכתא כותיה. כיון דאבדה כשהוזהר דעדים, ולא קמסייעי לה — איכא למימר דמירתת מנייהו, שאינו יודע מה כלבם, כרבי אבא. המחלק נכפיו כ' — כבר פירשתי למעלה. כתב בין בתחלה כ' — אם הנותן מתנה לאחר, או שנתן כל נכסיו לאחר מבניו, אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה, כדברי קיימין. דהוי ולא תפסי לשון ירושה, לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה, וכמו שלא אמר כלום דמי — לשון מתנה מיהא תפסי. ודרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לאחר. דקני. ובגמרא מפרש היכי דמי מתנה באמצע או בתחלה או בסוף. תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה — כלומר. ויירש אותה. לישנא דקרא "וירשה" (שעריה לד), יירשנה ותנתן לו. ודוקא באדם אחד ושדה אחת — דבההוא שדה שנתן לאותו האיש איכא מתנה בדדי לשון ירושה. אבל באדם אחד ושתי שדות — כגון "יירש ראובן שדה פלונית שבמזרח, ותנתן לו לראובן שדה פלונית שבמערב" — ההוא דלשון מתנה קני, אבל ההוא דלשון ירושה — לא קני. דמתנה דהיאך לא מסייע לאידך, אלא זאת ודורש לו זאת נתן לו. ובההיא דירושא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה, ולא אמר כלום. וכן בשדה אחת ושני בני אדם. כגון "ראובן יירש חצי שדה זו, ותנתן חציה לשמעון" — שמעון קנה, ראובן לא קנה. וכן שכן שתי שדות ושני בני אדם. כגון "ראובן יירש שדה פלונית, ולשמעון תנתן שדה פלונית אחרת". אפילו אדם אחד ושתי שדות — דכי היכי דנתכין לזה ליתן במתנה — הכי נמי נתכין לאידך, והאיל ובדבר אחד נתן לשניהן.

אבל שתי שדות ושני בני אדם — דהווי שתי שדות ושני בני אדם — ובסברות בעלמא פליגי. כי אמר רבין אמר יירש פלוני כ' — ההוא דירושא. אנתת לן חדא — אחד מדברין נוחה לנו, דלא קשיא לן מידי בגוה. ואתקפת חדא — אחד מדברין קשה לנו. כגון "אמר יירש שדות — והוא דלעיל. והוא סימא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל: "אבל שתי שדות ושני בני אדם" — לא תלמודא קאמר לה ולא רבי אלעזר, דאם כן — אמאי הוצרך לומר דרבי אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא? הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה. אמוראי ניהו — אנא רב דימי. וירש לקיש אמר לעולם לא קנה — בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה, ואפילו כי אמר לשניהן בחד "תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון וירשום". דכיון דגופין מוחלקין ניהו, וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו, ולא שייך זה בזה כלל, הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושא — כנגד שני מעשים הן. לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה. על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון. הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושא בסוף תמתנה באמצע. דהשתא ליתן לשון מתנה מלשון ירושה, דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם — גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן, דלמאן תרמייהו? והלכך צריך לומר כן: "ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה וירשום". דעל כרחך "יירשו" קמא עולה על ראובן, ובתרא על שמעון. הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר, ואיכא תרתי זמני לשון מתנה, דכתב "שנתתי להם", דמיעריב אלשון ירושה, ואיכא תרי זמני לשון ירושה. אבל אם אמר "פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית וירשום" — הווי אמנא דהאי "ותנתן וירשום" אשמעון קאי, ולא קנה ראובן, דכיון דשני מעשים הן — יש לחלק להם גם הלשונות. וכן אם אמר "פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה" ולא אמר "וירשום" לבסוף — אכתי הווי אמנא: לראשון לשון ירושה, ולשני לשון מתנה, דשתי לשונות כנגד שתי מתנות. בפלוגתא — דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן, ורב נחמן כרבי אלעזר, ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן. האומר תנו שקל כ' — כגון שכבי מרע. אי נמי בריא, וכגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם כשעור הזה עד שיכלה הממון כולו. שקל — שבתלמוד היינו חצי סלע, שהוא שני דינרין. נותנין להם סלע — דלא אמר שקל אלא כדי לזון בצמצום, שלא יתנו יותר מכדי צרכן. אל תתנו — היינו קפידא — אין נותנין להם אלא שקל. בשילי "מצאיתא האשה" במסכת כתובות מוקמינן לה כרבי מאיר, דהאי מצוה לקיים דברי המת. ומיהו, אמרין התם, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, אלהתא, בין שאמר "תנו" בין שאמר "אל תתנו" — נותנין להן כל צרכן, ומקשינן דאמר לן כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשני: הני מילי — אחריייתא, אבל בהא מינח ירשאו ליה, ומאי דאמר — לזוויניהו הוא דעביד.

אי לאפוקי מדרבא מוסף הוא — ואפשר דרבי אבא נמי מודה לרבא כדפירש בקונטרס, שליש בראשון כשר, ולא ממעט הלכתא מילתא דרבא. ואי לאפוקי מדשמואל רב ששת ודרב פפא — הא איתותבו. אבל רבי אבא בר חמא לא איתותבו. ואף על גב דנקט בעדות קרקע, ומשמע — אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא, ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות — מעינן למימר דהוא הדין

בהלואה דפסיל רבי אבא. וקרקע סבירא ליה דמכין בטוב, כדשמואל, והוי כהלואה, ואפילו הכי פסיל ליה. ורבינו תם פסק בספר הישר דשלישי בראשון פסול. וכן פוסק הלכות גדולות, אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן, והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב ב"ז בורר". ומפרש הכי: לאפוקי מאי? אי לאפוקי מדרבא — מוסף הוא על דברי רבי אבא, ואי אתא למפסק דדוקא שליש בשני כשר ולא שליש בראשון — אם כן הווי ליה למימר: אין הלכה כרבא. ואי לאפוקי בספר הישר אשי, כלומר הא דלא קאמר "אין הלכה כרבא", אלא: הלכתא כרבי אבא, משום שרצה לכלול (בהדיא) ובהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי — הא לית הלכתא כר', ואי משום שמואל רב ששת ורב פפא — אצטרך ליה למימר דהלכתא כרבא, שנתה משמע כולוה ביה: הא איתותבו, ולימא "אין הלכה כרבא" בהדיא, אי לאפוקי מדידה לחוד אתא! אלא לאפוקי מרבי יוחנן. דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא, ואצטרך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דנמעט לכולהו, ומפיק נמי מדרבא, דדוקא שליש בשני כשר. וקשה לרבינו יצחק: דאי דייקנן ממילתיה דרבי אבא דדוקא שליש בשני — אם כן נידון נמי דדוקא עדות קרקע, ובהלואה כשר. ובברייתא פוסל הכל.

ודוקא באדם אחד ושדה אחת — לא גרסינן "אמר רבי יוחנן". אלא הכל ממילתיה דרב דימי, ורבין פליג עליה בסמוך. ואמוראי ניהו אליבא דרבי יוחנן. והלכתא

לא שנו אלא אדם אחד ושדה אחת, אבל אדם אחד ושתי שדות, שדה אחת ושני בני אדם — לא; ורב נחמן אמר: אפילו אדם אחד ושתי שדות, שדה אחת ושני בני אדם, אבל שתי שדות ושני בני אדם — לא; ורב ששת אמר: אפילו שתי שדות ושני בני אדם. אמר רב ששת: מנא אמינא לה? דתנאי: האומר "תנו שקל לבני בשבת", וראובן ליתן סלע — נותן להן סלע; ואם אמר "אל תתנו להן אלא שקל" — אין נותנין להן אלא שקל; ואם אמר "אם מתו יירשו"

נמי נתכין לאידך, והאיל ובדבר אחד נתן לשניהן. אבל שתי שדות ושני בני אדם — דהווי שתי שדות ושני בני אדם. ומילתא באנפי נפשה היא, ולא איתמר אמתניתין. מיהו, הכי נמי הווי מפרש למתניתין. לא קנה — ההוא דירושא. אנתת לן חדא — אחד מדברין נוחה לנו, דלא קשיא לן מידי בגוה. ואתקפת חדא — אחד מדברין קשה לנו. כגון "אמר יירש שדות — והוא דלעיל. והוא סימא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל: "אבל שתי שדות ושני בני אדם" — לא תלמודא קאמר לה ולא רבי אלעזר, דאם כן — אמאי הוצרך לומר דרבי אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא? הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה. אמוראי ניהו — אנא רב דימי. וירש לקיש אמר לעולם לא קנה — בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה, ואפילו כי אמר לשניהן בחד "תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון וירשום". דכיון דגופין מוחלקין ניהו, וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו, ולא שייך זה בזה כלל, הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושא — כנגד שני מעשים הן. לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה. על ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון. הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושא בסוף תמתנה באמצע. דהשתא ליתן לשון מתנה מלשון ירושה, דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם — גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן, דלמאן תרמייהו? והלכך צריך לומר כן: "ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה וירשום". דעל כרחך "יירשו" קמא עולה על ראובן, ובתרא על שמעון. הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר, ואיכא תרתי זמני לשון מתנה, דכתב "שנתתי להם", דמיעריב אלשון ירושה, ואיכא תרי זמני לשון ירושה. אבל אם אמר "פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית וירשום" — הווי אמנא דהאי "ותנתן וירשום" אשמעון קאי, ולא קנה ראובן, דכיון דשני מעשים הן — יש לחלק להם גם הלשונות. וכן אם אמר "פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה" ולא אמר "וירשום" לבסוף — אכתי הווי אמנא: לראשון לשון ירושה, ולשני לשון מתנה, דשתי לשונות כנגד שתי מתנות. בפלוגתא — דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן, ורב נחמן כרבי אלעזר, ורב ששת כרבין אליבא דרבי יוחנן. האומר תנו שקל כ' — כגון שכבי מרע. אי נמי בריא, וכגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם כשעור הזה עד שיכלה הממון כולו. שקל — שבתלמוד היינו חצי סלע, שהוא שני דינרין. נותנין להם סלע — דלא אמר שקל אלא כדי לזון בצמצום, שלא יתנו יותר מכדי צרכן. אל תתנו — היינו קפידא — אין נותנין להם אלא שקל. בשילי "מצאיתא האשה" במסכת כתובות מוקמינן לה כרבי מאיר, דהאי מצוה לקיים דברי המת. ומיהו, אמרין התם, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, אלהתא, בין שאמר "תנו" בין שאמר "אל תתנו" — נותנין להן כל צרכן, ומקשינן דאמר לן כרבי מאיר דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשני: הני מילי — אחריייתא, אבל בהא מינח ירשאו ליה, ומאי דאמר — לזוויניהו הוא דעביד.

בבא בתרא. יש נוהלין - פרק שמיני דף קכט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ) רש"י תוספות

והלכתא דתוך כדי דבור דבור דמי - פירש רבינו תם: דלכך אמר דבור דמי כדי שאלת תלמיד לרב, היינו "שלום עליך רבי", לפי שבשארם עושה סחורה עם חבירו, ויראה רבו או גדול הימנו בחכמה - לא יתן לו שלום, שאם יתן לו שלום - לא יוכל לחזור בו ממקו, לכך תקנו חכמים שכשיעזר ויכול לחזור. וקשה לרבינו יצחק: בפרק בתרא דנדרים (פז, א) תניא: מי שיש לו חולה בתוך ביתו ונתעלה, כדמורה לו שמת, וקריע, ואחר כך מת - לא יצא ידי קריעה, ואמר רבי שמעון בן פיז אמר רבי שמעון בן לוי: לא שנו אלא אתר כדי דבור, אבל תוך כדי דבור - אינו חזור וקריע. והתם לא שייך האי טעמא: ויש לומר: דלא פלוג רבנן.

חזין מעבודה זרה וקדושתו - פירש רשב"ם: שאם התפיס או הקצה דבר לעבודה זרה, ובתוך כדי דבור חזר בו - אפילו הכי נאסר. וכן נראה לרבינו יצחק, דהתפסה לא שייבא בעבודה זרה, דאמרין בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מז, ב) האומר "בית זה לעבודה זרה" - לא אמר כלום, שאין הקדש לעבודה זרה. ואמרין נמי בפרק "כל האסורין" (תמורה כח, ב) דאין מוקצה לעבודה זרה אלא שבע שנים, שנאמר (שופטים ו) ואת החרש המנין שבע שנים, ועד שימסרנו לעבודה זרה, ויאכלנה כרשני עבודה זרה. והתם לא שייך תוך כדי דבור. ויש לדחות: דאם ימכרו לכתמים של עבודה זרה על מנת לפטמו שבע שנים - הוי מוקצה, ואפילו חזר בו תוך כדי דבור לא מהני. ורבינו יצחק פירש: עבודה זרה - שאמר לו "אלי אתה" וחרו תוך כדי דבור, דלא מהני מידי. ויכול להיות שהוא גזירת הכתוב, ובפרק בתרא דנדרים (פז, א) קאמר: והלכתא, תוך כדי דבור - כדבור דמי, לבר מעבודה זרה ומוגף ומקדש ומגרש. פירוש: מגוף - שאם גידף חזור בו תוך כדי דבור לא מהני מידי. והלמודא קיצר כאן, משום דמוגף הוי בכלל עבודה זרה, ומגרש בכלל מקדש, כי טעם אחד להם.

הלכה

יירשו אחרים תחתיהם, בין שאמר "תנו" בין שאמר "אל תתנו" - אין נוהגין להן אלא שקל; והא הכא דכשתי שדות וכשני בני אדם דמי, וקתני דקני! הוא מותיב לה, והוא מפרק לה: בראוי לירושו, ורבי יוחנן בן ברוקה היא. אמר רב אשי, תא שמע: "נכסי לך, ואחריו יירש פלוני, ואחריו אחריו יירש פלוני", מות ראשון - קנה שני, מות שני - קנה שלישי, ואם מת שני בתי ראשון - יחזרו נכסים לירושו ראשון; והא הכא דכשתי שדות ושני בני אדם דמי, וקתני דקני! וכי תימא: הכא נמי בראוי לירושו, ורבי יוחנן בן ברוקה היא, אי הכי, מות שני קנה שלישי? הא שקל רב אחא בריה דרב עזרי: לדברי רבי יוחנן בן ברוקה, "נכסי לך ואחריו לפלוני", וראשון ראוי לירושו - אין לשני במקום ראשון פלוני, שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה, וירושא אין לה הפסק! תיובתא דביכולהו. תיובתא. לימא נמי תיהוי תיובתיה דריש לקיש? - ותסברא? והא אמר רבא: הלכתא פותיה דריש לקיש בהני תלת! - לא קשיא: פאן בתוך פדי דבור, פאן לאחר פדי דבור. והלכתא: פל תוך פדי דבור פדבור דמי, לבר מעבודה זרה וקדושתו

יירשו אחרים - פלוני ופלוני, ולא בני בני גלי, נא אדעתיה דניחא ליה בצמצום טפי, כי היכי דלשתוו מנהגו נכסי להנהו אחרים, ודוקא קאמר שקל. והא הכא - דקאמר לשון מתנה לבניו בדקתני "תנו שקל לבני", ולשון ירושה לאחרים בדקתני "יירשו אחרים", וקתני דקנו הנהו אחרים. דמשום הכי קאמר בספא אין נוהגין להם אלא שקל - כדי לשייך מן הנכסים להנהו אחרים. ואף על גב דכשתי שדות ושני בני אדם דמי, דלבניו נתן שקל בכל שבת כל ימי חייהם והמותר מוריש לאחרים תחתיהן, והיינו כעין שתי שדות ושני בני אדם - שכן זוכין זה בחיי זה כלל, הלכך שתי שדות ניתנו. ואפילו הכי קנו אחרים, דמהני לשון מתנה דהאי ולשון ירושה דהיאך, כרב ששת. הוא מותיב לה והוא מפרק לה - דלא תקשי לחבירה: בראוי לירושו. דהאי דקנו אחרים בלשון ירושה - לא משום דמהני ליה לשון מתנה דאידך, אלא משום דהאי אחרים הוו ראויים לירושו - שכן בניו. ודיכיי דמי - כגון דלשנים מבניו צוה לתת שקל בשבת, ואם מתו - יירש אחד משאר בניו כל המותר, ואף על גב דאיכא עזר בניים אחרים, ואיכא נמי בניים להני שמתו. וכרבי יוחנן בן ברוקה, דאמר לקמן דאם אמר על בן הבנים "יירש כל נכסי" - דבכרי קיימין, והלכך, אין נוהגין להם אלא שקל, דניחא ליה ודשתיה צק לזה שהוא אוהב ומתכוין להורישו הכל. ולמאי דאמרין לקמן דפלגי רבנן עליה דרבי שמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, ומוקמינן לפלוגתא דרבי יוחנן בן ברוקה באחר במקום בת, ובת במקום בן, דלרבי יוחנן בן ברוקה יכול להוריש כל נכסי להזוא דהאי לירושו אחר מיתת בנו - והכא נמי בראוי לירושו, כגון אחר במקום בן, מיירי. והכי קאמר: דאם מתו בני יירשו אחי, דהאיים ליריש תחתיהן. הכי גרסינן: נכסי לך ואחריו יירש פלוני ואחריו אחריו יירש פלוני מת ראשון קנה שני מת שני קנה שלישי ואם מת

שני בחיי ראשון יחזרו נכסים לירושו ראשון - והכי פירושו: "נכסי לך" - היינו לשון מתנה, כלומר: נכסי נתונים לך, "ואחריו יירש פלוני" - הרי לזה במתנה ולזה בירושה, וכשתי שדות דמי, שאין לשני בחיי ראשון כלום - הרי מתנות מוחלקין ומקבלין מתנות ליה: ויחזו נכסים לירושו ראשון - דהא מכה השני נתן לשלישי אחריו, וכיון דשני לא זכה - שלישי מנה - דהאי שני ראוי לירושו ולהכי מהני ביה לשון ירושה, כרבי יוחנן בן ברוקה - אמאי כשמת שני קנה שלישי מכחו? הא שלח רב אחא ב' - דירושא אין לה הפסק, וכיון דהאי שני תורת ירושה באו לידו - אין כח ביה המת לעקור נחלה מירושו ירושה לתתה לאחי שלישי, אלא יחזרו נכסים לירושו שני. דכיון דעשאו להאי שני יורש, וכל כי אמר נמי בתריה דהאי יירש אני נתון לשלישי - הוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה, דכתיב "ובן אין לו" - עיינ עליו, דאשמעינן קרא דכל הקדום נחלה ירצא יריבו קדמין, וכן שכן הויא דהוא עצמו יורש את הנחלה, שאין כח בדידו להעבידה מבניו. לדברי רבי יוחנן בן ברוקה - דסבירא ליה דאב יכול להוריש בלשון ירושה לאחד מבניו כל נכסיו. אם אמר לאחד מהם נכסי לך - כדמפרש לקמיה. וראשון ראוי לירושו, ולא פירש לא לשון ירושה ולא לשון מתנה - אין לשני במקום ראשון, או יורש ראשון, כלום. שאין כאן לשון מתנה להאי ראשון, אלא מסתמא ללשון ירושה איכון הנותן במאי דאמר "נכסי לך", הואיל וחזי לירש כל הנכסים מן התורה אם ירצה אביו. וכיון דירושא הויא להאי ראשון - אינו יכול להפסיקה, דאין ירושה לחצאין, ולקמן בפרקין פריכין: הא אפסקה ב' דוקא לרבי יוחנן בן ברוקה. אבל לרבנן, כיון דאינו יכול להרבות ירושה לזה יותר מזה בלשון ירושה כלל, דאי מאי דאמר "נכסי לך" לראשון - לשון מתנה הוא, ויכול להפסיקה, וקשה שלישי. תיובתא דכולהו - אמר מרבי אלביא דרבי יוחנן, ורב ששת. תיובתיה דריש לקיש - דאמר: לשון מתנה לזה לא מהני ללשון ירושה לזה. האמר רבא - בפרק "הוולגין": הלכתא ב', וזו אחת מהן. ואם איתא דהויא ברייתא תיובתיה - לא פסקין הלכתא הכי, לא קשיא - הא דקתני מתנה לזה וירושא לזה דקנו שניהן - לא קשיא לריש לקיש דאמר לא קנה; ברייתא - דקאמר "ואחריו יירש פלוני" תוך כדי דבור דראשון קאמר "נכסי לך", הלכך מהני מתנה דראשון גם לשני. והאי דקאמר ריש לקיש לא קנה בשתי שדות ושני בני אדם - האי לשון ירושה היינו לאחר כדי דיבור, ולהכי לא מהני ליה לשון מתנה דהאי אלשון ירושה דאידך. והכי קאמר ריש לקיש: לעולם לא קנה בלאחר כדי דבור עד שיאמר פלוני ופלוני ב', והלכך, כיון דקאמר לשון מתנה אחריו, אפילו לאחר כדי דבור - שפיר דמי. ומזה, רב דימי ורבי אלעזר איתרבו לגמרי, דאמר: לא קנה אלא בשדה אחת או אדם אחד, אבל שתי שדות ושני בני אדם לא. ולדידו אפילו תוך כדי דבור אמיר לא קנה. דאם איתא דקנה בשתי שדות ושני בני אדם תוך כדי דבור - לישמעין דקנה, וכל שכן שדה אחת ואדם אחד לרב דימי, ושתי שדות ואדם אחד או שני בני אדם בשדה אחת לרב אלעזר, אפילו לאחר כדי דבור. אלא מודלא ידע למצוא דליתא לשון מתנה בלשון ירושה אלא באדם אחד ובשדה אחת - ממכל דבשתי שדות ובשני בני אדם לעולם לא קנה, בן תוך כדי דבור בן תוך כדי דבור - לא קנה תוך כדי דבור - היינו כדי שאלת תלמיד לרב, כדאמר בפרק קמא דמסכת מכות (ו, א) אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא, תוך כדי דבור היכי דמי - כדי שאלת תלמיד לרב ב', ושאלת תלמיד לרב - "שלום עליך רבי", כדאמרין בפרק "מרובה" (בבא קמא עג, ב) כי לית ליה לרבי יוסי - כדי שאלת תלמיד לרב "שלום עליך רבי" ב', והלכתא כל תוך כדי דבור כדבור דמי - כל שני דברים שאדם מוציא מפיו זה אחר זה, בתוך כדי דבור שסיים דבור הראשון התחיל דבור האחרון - לא חשבינן ליה נמלק, אלא הוי אחא אמר שני דברים ביחד, ואם שניהם יכולים לתפוס, כגון "הרי זו המורה עלה תמורת שלמים" - תמכר, ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים, דהא לשניהן איתכין אלא שאין יכול להוציא שני דברים כאחד. ואם האחד יש בו חכ לתפוס, והאחר אינו כלום - יתפוס האחד, והאחר כמאן דליתיה. כגון ירושה ומתנה לאחד - לשון ירושה בטל, ולשון מתנה קונה. ואם שניהם סותרין זה את זה, כי היכי דאמר בפרק "בית כור" (בבא בתרא קד, ב) כגון "מדח בחבל חן חסר חן יתר", וכגון "איתסרא מאה מעי", וכגון מעשה וירושון מרחץ בשנים עשר שדוהים עשר שדוהים ביריג זהב אחד - יש שני שאמר תפוס לשון ראשון, ויש שאמר תפוס לשון אחרון, ויש שפסקא ליה ואומר תלפוק, ויש שהולך אחר המוחזק, ושם פירשתי דהיינו, והכי דודר ביה בהדיא תוך כדי דבור, דאמר "חורני ב'" - הכל מודים דהויא חורה. לבר מעבודה זרה - שאם יתחפס או הקצה דבר לעבודה זרה, ובתוך כדי דבור חזר בו - אפילו הכי נאסרה, משום חומרא דעבודה זרה. וכדאמרין נמי בעבודה זרה "שקל תשקצנו", דאף על גב דאית מדינא להיתירא - אסור. וקדושתו

בבא בתרא דף קכט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רמג

שְׁלֹכְרֵי רִבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, אִם אָמַר הַמּוֹרִישׁ 'נִכְסֵי לִךְ וְאַחֲרָיִךְ
לְפָלוּנִי', וְלֹא פִירַשׁ בְּדַבְרֵיו לֹא לְשׁוֹן מִתְנָה וְלֹא לְשׁוֹן יְרוּשָׁה,
וְהַמְקַבֵּל הָרָאוּשׁוֹן רָאוּי לְיִירָשׁוּ. אִין לְשֵׁנִי בְּמִקְוֵם הָרָאוּשׁוֹן בְּלוּם,
כְּלוּמַר שֶׁהַנִּכְסִים נִשְׁאָרִים בִּיד יוֹרְשֵׁי הָרָאוּשׁוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאִין זֶה – מֵה
שֶׁאִמַּר 'נִכְסֵי לִךְ' אִינוֹ לְשׁוֹן מִתְנָה, אֲלֵא יֵשׁ לוֹמַר שְׂכוּנוֹתָּה לְהַקְנוֹת
בְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה, שֶׁהָרִי רָאוּי הָרָאוּשׁוֹן לְרִשְׁתָּה אֶת כָּל הַנִּכְסִים, וְיִירָשָׁה
– לֵאחֲרַי שֶׁאִדָּם זֹכֶה בְּדַבָּר בְּתוֹרַת יְרוּשָׁה, אִין לֵךְ הֶפְסֵק כְּשִׁמְתָּ
הַיּוֹרֵשׁ, אֲלֵא שֶׁאִדָּם הַדָּבָר לְיִירָשֵׁי. וְלֹכֵן בְּאוּפֵן שֶׁהָרָאוּשׁוֹן זָכֶה
בְּתוֹרַת יְרוּשָׁה, אִין הַשְּׁנִי מְקַבֵּל אֶת הַנִּכְסִים לֵאחֲרַי מוֹת הָרָאוּשׁוֹן.
וְאִם כֵּן גַּם בְּאוּפֵן הַמְּבֹאֵר בְּבִרְיִיתָא אִם תִּרְצֶה לוֹמַר שֶׁמְדוּבָר
בְּרָאוּי לְיִירָשׁוּ וּכְרִבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, אִם כֵּן אִין הַשְּׁלִישִׁי יִכּוֹל
לְרִשְׁתָּה אֶת הַנִּכְסִים אַחֲרָיו, כִּיּוֹן שֶׁהַיּוֹרֵשׁ לֹא יִכּוֹלָה לְהַפְסִיק
מִהַשְּׁנִי, אֲלֵא וְדָאִי אִין הִטְעַם שֶׁהַשְּׁנִי זֹכֶה בַּנִּכְסִים מִשּׁוּם שֶׁרָאוּי
לְיִירָשׁוּ, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁהוֹעִילָה לְשׁוֹן הַמִּתְנָה לְהַקְנוֹת גַּם מֵה שְׁנִיתָן
בְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה, וְאִף שֶׁהַדָּבָר נִחְשָׁב כְּשִׁתִּי אֲשֶׁר לְשֵׁנִי בְּנִי אִדָּם
כְּמְבֹאֵר. תִּיבְרָתָא דְּבִלְוָה – וְלִבְאוּרָה יֵשׁ מִכָּאֵן פִּירְכָה לְכָל
הַשִּׁיטוֹת שֶׁאִמְרוּ שְׁבַשְׁתִּי שְׁדוֹת לְשֵׁנִי אֲנָשִׁים לֹא הוֹעִילָה לְשׁוֹן
הַמִּתְנָה לְהַקְנוֹת גַּם מֵה שְׁנִיתָן בְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה. מִסִּיקָה הַגְּמָרָא:
תִּיבְרָתָא – אִכֵּן דִּין זֶה פִּירְכָא עַל שִׁיטוֹת אֵלּוּ, וְנִדְחוּ דְּבִרְיָהֶם.
הַגְּמָרָא מְבַרְרַת הָאִם יֵשׁ פִּירְכָא מִבְּרִייתָא זֶה גַּם לְשִׁיטַת רִישׁ לְקִישׁ:
לִיָּמָא נִמְי תִּיחִיו תִּיבְרָתִיה – הָאִם נִאֲמַר שִׁיחָא מִכָּאֵן פִּירְכָא גַּם עַל
שִׁיטוֹת דְּרִישׁ לְקִישׁ, שְׁבַשְׁתִּי שְׁדוֹת לְשֵׁנִי אֲנָשִׁים אִמַּר לְעִיל (ע"א),
שֶׁצִּירֵךְ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת שֶׁל יְרוּשָׁה וְלִשׁוֹן אַחַת שֶׁל מִתְנָה בְּאִמְצַע
(בִּינִיהֶם), שֶׁהָרִי בְּבִרְיִיתָא מְבֹאֵר שֶׁמוֹעִיל בְּכָל אוּפֵן.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל אֲפִשְׁרוֹת זֶה: וְתִפְרָתָא – וְכִי סִבּוֹר אַתָּה שֶׁאֲפִשְׁר
לוֹמַר שֶׁהוֹפְרָכו דְּבִרִי רִישׁ לְקִישׁ, וְהָא אֲמַר רָבָא (בְּמִנְיַת לו'), הִלְבָּתָא
בְּתוֹחִי דְּרִישׁ לְקִישׁ בְּקִישׁ תִּלְת – הִלְכָה כְּרִישׁ לְקִישׁ בְּשִׁלֵּשׁ דְּבָרִים,
וְהִלְכָה זֶה הִיא אַחַת מִזֵּה.
לִכֵּן מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא שֶׁלֹּא יִקְשָׁה עַל רִישׁ לְקִישׁ מִהַבְּרִייתָא: לֹא
קִשְׁתָּא, בָּאֵן – בְּבִרְיִיתָא מְדוּבָר שֶׁאִמַּר אֶת לְשׁוֹנוֹת הַיּוֹרֵשׁ וְהַמִּתְנָה
בְּתוֹךְ בְּרִי דְּבִיור, [זֶמֶן אֲמִירַת 'שְׁלוֹם עֲלֶיךָ רִבִּי'], וּמִכִּיּוֹן שֶׁנִּחְשָׁב
שֶׁהַזְכוּרִים בְּדִיבּוּר אַחַד, לִכֵּן הוֹעִילָה לְשׁוֹן הַמִּתְנָה לְהַקְנוֹת גַּם מֵה
שְׁנִיתָן בְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה, אֲבָל בָּאֵן – בְּמָה שֶׁאִמַּר רִישׁ לְקִישׁ מְדוּבָר
שֶׁאִמְרוּ לְאַחֲרֵי בְּרִי דְּבִיור, וְלֹכֵן לֹא מוֹעִילָה לְשׁוֹן הַמִּתְנָה לֵאחֲד
לְהַקְנוֹת גַּם מֵה שְׁנִיתָן לְשֵׁנִי בְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה, וְבִאוּפֵן זֶה צִירֵךְ שִׁיּוּכִיר
שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת יְרוּשָׁה וְלִשׁוֹן מִתְנָה בִּינֵיהֶם.
הַגְּמָרָא פּוֹסְקַת אֶת הַהִלְכָה לְעֵנֵין דִּין 'תּוֹךְ כְּדִי דִּיבּוּר': וְהִלְבָּתָא, כָּל
תּוֹךְ בְּרִי דְּבִיור, בְּדִבּוּר דְּמִי – נִחְשָׁב כְּאִילוֹ אִמַּר כָּל דְּבָרֵיו יַחַד, לְכָר
– חוּץ מִהַתְפַּסֵּת דְּבָר לְעִבְדוּת פּוֹכְבִּים, כְּגוֹן שֶׁאִמַּר עַל דְּבַר הָרִי זֶה
לְעַבּוּדָה זֹרָה, וּבְתוֹךְ שִׁיעוּר כְּדִי דִּיבּוּר חוֹזֵר בּוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ חוֹמֶרֶת
הַעֲבוּדָה זֹרָה לֹא הוֹעִילָה חוֹרְתוֹ וְהַדָּבָר נִאֲסָר כַּחפֵּץ שֶׁל עֲבוּדָה
זֹרָה,

יִירָשׁוּ אַחֲרֵיהֶם תְּחִיתֵיהֶם – תַּחַת בְּנֵי בְנֵי. בֵּין שֶׁאִמַּר תְּנוּ וּבֵין שֶׁאִמַּר אֵל
תְּתֵנוּ, אִין נִתְּנִין לְמֵן אֲלֵא שֶׁקָּל בְּכָל שְׁבוּעָה. מִשּׁוּם שֶׁגִּילָה בְּדַעַתּוֹ
שֶׁמִּקְפִּיד הוּא שִׁתְּנוּ לָהֶם בְּצִמְצוּם כְּדִי שִׁישְׁאָר מִמּוֹן לְהוֹרִישׁוֹ
לְאֲחֵרִים.
הַבֵּין רַב שֶׁשֶׁת, שֶׁהָאֲחֵרִים שְׂצוּה לְהוֹרִישׁ לָהֶם אוֹתוֹ אִדָּם אֶת
מִמּוֹנוֹ, הֵם אֲנָשִׁים אַחֲרִים לְגַמְרֵי שֶׁאִינֶם רָאוּיִם לְיִירָשׁוּ, וְאִם כֵּן לְפִי
הַמְּבֹאֵר בְּמִשְׁנָה (לְעִיל קִבּוֹ) שֶׁלֹּא מוֹעִיל לְשׁוֹן יְרוּשָׁה לְמִי שֶׁאִינוֹ
רָאוּי לְיִירָשׁוּ, צִירֵךְ לוֹמַר שֶׁכָּאֵן שֶׁאִמַּר 'יִירָשׁוּ אַחֲרֵיהֶם תַּחֲתֵיהֶם'
מוֹעִילָה לְשׁוֹן הַיּוֹרֵשׁ מִמִּתְנָה לְשׁוֹן הַמִּתְנָה שֶׁהַזְכוּרִי אֲצֵל בְּנֵיו 'תְּנוּ
שֶׁקָּל לְבִנִּי', וְהָא הֵבֵא דְּבַשְׁתִּי שְׁדוֹת וְכִשְׁנֵי בְּנֵי אֲדָם דְּמִי – שֶׁהִתְנִיחָהּ
לְבָנִים וְהַיּוֹרֵשׁ לְאַחֲרֵיהֶם נִחְשָׁב כְּשִׁתִּי שְׁדוֹת, שֶׁהָרִי הָאֲחֵרִים
אִינֶם מְקַבְּלִים אֶת הַמִּמּוֹן עַד לֵאחֲרַי מִיתַת הַבָּנִים, וְאִין לֵאלוֹ בַּחֲזִי
אֵלוֹ כְּלוּם בְּמִמּוֹן, וְקִתְּנֵי דְּקִנְיָה, וְכִשְׁטִית רַב שֶׁשֶׁת וּרְבִין בְּשֵׁם רַבִּי
יוֹחָנָן, וְשִׁלָּא כְּשֶׁאֵר הַשִּׁיטוֹת.
אֲמִירַת הַגְּמָרָא: הוּא מוֹתִיב לֵךְ – רַב שֶׁשֶׁת הַקְשָׁה, וְהוּא עֲצֻמוֹ
מְפָרֵק לֵךְ – מִתְרַץ אֶת הַבְּרִייתָא שֶׁלֹּא תִקְשָׁה עַל שֶׁאֵר הַשִּׁיטוֹת.
שֶׁאֲפִשְׁר לְהַעֲמִיד אֶת הַבְּרִייתָא בְּאַחֲרֵי הָרָאוּי לְיִירָשׁוּ, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
בְּרוּקָה הִיא, שֶׁאִמַּר בְּמִשְׁנָה לְקַמֵּן (קל) שֶׁמוֹעִילָה לְשׁוֹן יְרוּשָׁה
בְּרָאוּי לְיִירָשׁוּ.
הַגְּמָרָא מוֹכִיחָה מִבְּרִייתָא כִּרְב שֶׁשֶׁת: אֲמַר רַב אֲשִׁי, הָא שְׁמַע,
שְׁכִיב מֵרַע שֶׁאִמַּר לְאָדָם מִסּוּיִם 'נִכְסֵי נִתְּנִים לִךְ' – כְּלוּמַר לְרָאוּשׁוֹן
אֲוֹמַר בְּלִשׁוֹן מִתְנָה! וְאַחֲרָיִךְ – וְלֵאחֲרַי מוֹתוֹךְ יִירָשׁ פְּלוּנִי אֶת
הַנִּכְסִים, וְאַחֲרֵי אַחֲרָיִךְ – לֵאחֲרַי מוֹת הַשְּׁנִי יִירָשׁ פְּלוּנִי אֶת הַנִּכְסִים.
מֵת רָאוּשׁוֹן קִנְיָה שְׁנִי, מֵת שְׁנִי קִנְיָה שְׁלִישִׁי, וְאִם מֵת הַשְּׁנִי בְּתוֹ
הָרָאוּשׁוֹן, וְנִמְצָא שֶׁאֲחֵרֵי מוֹת הָרָאוּשׁוֹן, אִין אֲפִשְׁרוֹת לְהַעֲבִיר
לְשֵׁנִי, וְיִחֲזִיר הַנִּכְסִים לְיִירָשֵׁי הָרָאוּשׁוֹן, וְאִינֶם עוֹבְרִים לְשִׁלְשִׁי, מִשּׁוּם
שֶׁלְשִׁישִׁי יֵשׁ זְכוּת לְקַבֵּל רַק מִהַשְּׁנִי, וְלֹא מִהָרָאוּשׁוֹן. וּמְבֹאֵר
בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא, שֶׁהוֹעִילָה הַלִּשׁוֹן מִתְנָה שֶׁאִמַּר לְרָאוּשׁוֹן, לְלִשׁוֹן
הַיּוֹרֵשׁ שֶׁאִמַּר לְשֵׁנִי וְלְשִׁלְשִׁי. וְהָא הֵבֵא דְּבַשְׁתִּי שְׁדוֹת וְכִשְׁנֵי בְּנֵי
אֲדָם דְּמִי – שֶׁהִתְנִיחָה לְשֵׁנִים אַחֲרֵיהֶם נִחְשָׁב כְּשִׁתִּי שְׁדוֹת
נִפְרָדוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאִין לָהֶם כְּלוּם בַּנִּכְסִים אֵלוֹ בַּחֲזִי הָרָאוּשׁוֹן, וְכֵן הֵם
שְׁנֵי בְנֵי אָדָם נִפְרָדִים, וְקִתְּנֵי דְּקִנְיָה, כִּרְב שֶׁשֶׁת וּרְבִין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן,
וְלֹא כְּשִׁיטוֹת הָאֲחֵרוֹת.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֲפִשְׁרוֹת לְתִרְץ אֶת שֶׁאֵר הַשִּׁיטוֹת: וְכִי תִיָּמָא – וְאִם
תִּרְצֶה לוֹמַר שֶׁכְּשֶׁם שֶׁתִּירֵץ רַב שֶׁשֶׁת לְעִיל שֶׁמְדוּבָר בְּרָאוּי
לְיִירָשׁוּ, הֵבֵא נִמְי – אִף כָּאֵן בְּבִרְיִיתָא זֶה מְדוּבָר בְּרָאוּי לְיִירָשׁוּ,
כְּלוּמַר שֶׁהַשְּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁהִקְנָה לָהֶם בְּלִשׁוֹן יְרוּשָׁה, הֵם רָאוּיִם
לְיִירָשׁוּ, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא, שֶׁאִמַּר שֶׁמוֹעִילָה לְשׁוֹן יְרוּשָׁה
בְּרָאוּי לְיִירָשׁוּ.
הַגְּמָרָא דּוֹחָה תִּירְץ זֶה: אִי הָכִי – אִם אִכֵּן מְדוּבָר שֶׁהַשְּׁנִי רָאוּי
לְיִירָשׁוּ, וְלְפִי שִׁיטַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, מְדוּעַ כְּאִשֶּׁר מֵת שְׁנִי קִנְיָה
שְׁלִישִׁי, הָא שְׁלָח רַב אֲחָא בְּרִיתָא [בְּנוֹ] דְּרַב עֲזַיָּא הַלְהוּדִיעַ לְחַבְבִּים,

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ב אייר, בו כותב אודות הכאב ברגלו הימנית. הנה נוסף על מה שעושה בדרך הטבע למלאות הוראת הרופאים במקצוע זה, הרי ע"פ המבואר בכ"מ אשר צדקה היא בחי' רגל בקומה הרוחנית של האדם וענין הצדקה כוללת צדקה בממונו וצדקה בגופו היינו טרחת הגוף בעניינים דאהבת ישראל, עליו להוסיף אומץ בשני ענינים אלו, והשי"ת יוסיף ברכתו בהנוגע לבריאותו ברוחניות ובפרט בגשמיות.

המחכה לבשוי"ט ובברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נ.ב. לפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד השיעורים שלו בנגלה ובחסידות.

לאחי אביו במקום שיש לו בנים ואחים, שאינו ראוי ליורשו עד
שימותו גם בניו וגם אחיו, בזה אין דבריו קיימים. ונמצא שבוה
נחלק עם תנא קמא הסובר שיכול להנחיל רק לבן בין הבנים ולבת
בין הבנות.

הגמרא דוחה אפשרות זו: וְהִתְנַחֵם, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן
בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, לֹא נִחְלָקוּ אֲבָא – רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, וְחֻכְמִים, עַל
הַמּוֹרִישׁ לְאַחֵר בְּמִקּוֹם בֵּית וְכֵן לִבֵּית בְּמִקּוֹם בֶּן, שֶׁלְדַעַת הֵבֵל לֹא
אִמֵּר בָּלוֹם, אֲלֵא עַל מֵה נִחְלָקוּ, עַל הַמּוֹרִישׁ לִבְנוֹ בֵּין הַבָּנִים וְכֵן לִבֵּית
בֵּין הַבָּנוֹת, שְׂאֲבָא – רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, אוֹמֵר, יִירָשׁ הֵבֵן לְבָדוֹ אוֹ
יִירָשׁ הֵבֵת לְבָדָה, שְׂדִבְרֵי הַמּוֹרִישׁ קִיָּימִים, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, לֹא
יִירָשׁ הֵבֵן לְבָדוֹ אוֹ הֵבֵת לְבָדָה, כִּיּוֹן שְׁאִין יִכּוֹל לְהַנְחִיל כָּלֵל, שְׁאִין
בִּידוֹ לִשְׁנוֹת אֶת סֹדֶר הַיּוֹרוּשָׁה וְחִלּוּקָתָהּ מִכְּפִי שִׁקְבָעָה הַתּוֹרָה.
וְנִמְצָא שֶׁגַם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה עֲצָמוֹ לֹא אָמַר שְׂדִבְרֵי קִיָּימִים
אֲלֵא כְּשֶׁהוֹרִישׁ לְבֵן בֵּין הַבָּנִים אוֹ לִבֵּית בֵּין הַבָּנוֹת בְּלִבְדוֹ, וְהָיָה זֶה
כְּדַעַת תַּנָּא קָמָא בַּמִּשְׁנָה, וְקִשָּׁה כְּאִמּוֹר, שְׁאֵם כֵּן לֹא נִחְלָקוּ כָּלֵל,
וְאִילוּ בַּמִּשְׁנָה מִשְׁמַע שִׁמְחֻלּוֹת דְּבַר.

הגמרא מיישבת את המשנה בשני אופנים: אִיבָעִית אִימָא, מִדְּקָאָמֵר
– שִׁמְמָה שְׁאִמֵּר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה שֶׁלֹּא
נִחְלָקוּ אֲבִיו וְחֻכְמִים וְהוֹדוּ הֵבֵל שְׁאִינוֹ מִנְחִיל לְאַחֵר בְּמִקּוֹם בֵּית
וְלִבֵּית בְּמִקּוֹם בֶּן, מִכָּלֵל – יֵשׁ לְדִיּוּק מִכָּן דְּתַנָּא קָמָא בְּבִרְיָתָא קָבֵר
שֶׁנִּחְלָקוּ גַם בִּזְהָ, וְלִדַּעַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה מִנְחִיל גַם לְאַחֵר
בְּמִקּוֹם בֵּית וְלִבֵּית בְּמִקּוֹם בֶּן, וְעַתָּה תִּתְפַּרֵּשׁ הַמִּשְׁנָה כְּדַעַת זֶה,
שֶׁתַּנָּא קָמָא בַּמִּשְׁנָה אָמַר שְׁאִינוֹ מִנְחִיל לְאַחֵר בְּמִקּוֹם בֵּית וְלִבֵּית
בְּמִקּוֹם בֶּן, וְעַל כֵּךְ בָּא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה וְאָמַר שְׁאֵם הוּא רָאוּי
לְיִוִּרְשׁוֹ, דְּהֵינּוּ שְׁהוּא עוֹמֵד לְרִשְׁתָּהּ אוֹתוֹ אַחֲרֵי הַיּוֹרֵשׁ הַקִּיָּים,
דְּבִרְיֵי קִיָּימִים, אֲבָל אִם אָמַר עַל מִי שְׁאִינוֹ רָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ אַחֵר
הַיּוֹרֵשׁ הַקִּיָּים, אִין דְּבִרְיֵי קִיָּימִים. אִיבָעִית אִימָא, אֲכַן לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
בְּרוּקָה אִינוֹ מִנְחִיל אֲלֵא לְבֵן בֵּין הַבָּנִים וְלִבֵּית בֵּין הַבָּנוֹת, וְזֶה
שֶׁהִקְשַׁת עַל כֵּךְ, שֶׁהֲלֹא גַם תַּנָּא קָמָא אָמַר כֵּן, וְכַמּוֹה נִחְלָקוּ,
הַתְּשׁוּבָה לִכְךָ הִיא שְׂבֻלִית – כָּל הַמִּשְׁנָה, דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה
הָיָה, וְאִין מוֹבָאֵת בִּהּ דַּעַת אַחֲרֵת כָּלֵל, וְחִסּוּרִי מִחֻסָּרָא וְהָכִי קִיָּימִי
– יֵשׁ לִרְאוּת אֶת הַמִּשְׁנָה כְּבִיכּוֹל הִיא חִסְרָה, וְכֵךְ יֵשׁ לִשְׁנוֹתָהּ,
הָאוֹמֵר אִישׁ פְּלוֹנִי יִירָשֵׁנִי בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בֵּית, אוֹ שְׁאִמֵּר בֵּיתִי תִירָשֵׁנִי
בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בֶּן, לֹא אִמֵּר בָּלוֹם, הָא – אֲבָל עַל בֵּית בֵּין הַבָּנוֹת, וְכֵן
בֵּין הַבָּנִים, אִם אִמֵּר עַל אֶחָד מֵהֶם שִׁירָשׁ בֶּן נִכְסָיו, דְּבִרְיֵי קִיָּימִין,
וּמִמְשִׁיכָהּ הַמִּשְׁנָה, שֶׁהִטְעַם לִכְךָ הוּא מִשּׁוֹם שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה
אוֹמֵר, אִם אִמֵּר עַל מִי שְׂרָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ שֶׁרָק הוּא יִירָשֵׁנִי, דְּבִרְיֵי קִיָּימִין.
הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶת פֶּסֶק הַחֲלֻכָּה: אִמֵּר רַב יְהוֹדָה אִמֵּר שְׂמֻזָּא,
הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, וְכַפִּי שְׁבִיאָרוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שְׁמוֹרִישׁ
הוּא לְבֵן בֵּין הַבָּנִים וְלִבֵּית בֵּין הַבָּנוֹת. וְכֵן אִמֵּר רַבָּא, הִלְכָה כְּרַבִּי
יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי יוחנן בן ברוקה: אִמֵּר רַבָּא, מַאי
סָעִימָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה שְׁאִמֵּר שְׁמוֹרִישׁ אָדָם אֶת נִכְסָיו לְמִי
שְׂרָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ, אִף שֶׁלֹּא כְּסֹדֶר הַיּוֹרוּשָׁה שְׁצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה, מִשּׁוֹם
שְׂאִמֵּר קָרָא – נִאֲמַר בַּפֶּסֶק (דברים כא טז) וְהָיָה בַּיּוֹם הַנִּחְיָלוֹ אֶת בְּנָיו,
וּמִמָּה שֶׁלֹּא נִאֲמַר 'בַּיּוֹם שִׁינְחָלוּ בְּנֵי', יֵשׁ לְדַרְשׁ שֶׁתּוֹרָה נִתְּנָה
רְשׁוּת לְאָב לְהַנְחִיל אֶת נִכְסָיו לְכָל מִי שִׁירָצָה מִבְּנָיו.
הַגְמָרָא דְּנָה בְּדִרְשָׁה זֹאת: אִמֵּר לִיָּה אִמֵּי לְרַבָּא, הֲלֹא הָא – דִּין זֶה שֶׁל
רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, מִפְּסוּק (שם) לֹא יוֹכֵל לְכַבֵּר, שְׁבוּ נִאֲמַר
שְׁאִינוֹ יִכּוֹל לְהַעֲבִיר אֶת חֶלֶק הַבְּכוֹרָה מִהַבְּכוֹר. נִפְקָא – יֵשׁ
לְלִמּוּד, שִׁמְמָה שֶׁכְּתִבָּה הַתּוֹרָה שְׁאִינוֹ יִכּוֹל לְהַעֲבִיר מִהַבְּכוֹר אֶת
חֶלֶק בְּכוֹרָתוֹ וְלִתֵּת לְבָנִים אַחֲרָיו, מִשְׁמַע שֶׁמִּשְׁאֵר בְּנֵי יִכּוֹל הוּא
לְהַעֲבִיר אֶת חֶלְקֵיהֶם, וְלִמָּה הַצּוּרָתָהּ לְלִמּוּד זֶה מִבְּנֵים הַנִּחְיָלוֹ
אֶת בְּנֵי. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הָהוּא – אוֹתוֹ פֶּסֶק, לֹא יוֹכֵל לְכַבֵּר,
מִיָּבֵעִי לִיָּה לְבִדְתַּנָּא – נִצָּרָךְ הוּא לְמָה שֶׁשְׁנִינוֹ בְּבִרְיָתָא, אֲבָא תָּנִן
אִמֵּר מִשּׁוֹם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,

יוֹחָן מִקְדוּשֵׁין, שֶׁהִמְקִדֵּשׁ אִשָּׁה, וּבִתּוֹךְ כִּדִּי בְּחוֹר חוֹר וְאוֹמֵר
שֶׁהִכְסֵּף שִׁנְתָן לָהּ עֲבוֹר קִדּוּשֶׁיהָ, נִתּוֹן לָהּ בְּמִתְנָה וְלֹא לְשֵׁם
קִדּוּשֵׁין. לֹא מוֹעִילָה חוֹרָתָהּ לְגַמְרִי, אֲלֵא הָרִי הִיא סִפֵּק מְקוּדָּשָׁה,
וְצִרִיכָה גִט. וְהַחֲמִירוּ בִזְהָ, מִשּׁוֹם שֶׁחֲשָׁשׁוּ חֻכְמִים שְׁמָא יִאֲמָרוּ
שֶׁהִיא מְקוּדָּשָׁה לָהּ, וְאִם תִּנְשָׂא לְאַחֵר בְּלֹא גִט יִאֲמָרוּ שֶׁבִּנְיָה מִן
הָאֲחֵר מִמּוֹרִים.

משנה

מִשְׁתַּנִּינוּ מִמְשִׁיכָה לְעִסּוֹק בְּמִי שֶׁחָפֵץ לְהַנְחִיל אֶת נִכְסָיו לְאַחֲרִים,
שֶׁלֹּא כְּסֹדֶר דִּינֵי יִירוּשָׁה שֶׁל תּוֹרָה: הָאוֹמֵר אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל אָדָם
וְאִפִּילוֹ אַחִיו יִירָשֵׁנִי, וְאָמַר זֹאת בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ לוֹ בֵּית שֶׁהִיא רָאוּיָה
לְיִוִּרְשׁוֹ וְלִפִּי שְׁאִין לוֹ בֶּן, אוֹ שְׁאִמֵּר בֵּיתִי תִירָשֵׁנִי, וְאָמַר זֹאת בְּמִקּוֹם
שֵׁשׁ לוֹ בֶּן הָרָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ, לֹא אִמֵּר בָּלוֹם, אֲלֵא הָרָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ הוּא
יִירָשֵׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁהִתְנָה תַּנָּא עַל מֵה – וְגַדְדָהּ מִזֶּה שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה,
שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה שְׁבָנוּ יִירָשֵׁנוּ וְאִם אִין לוֹ בֶּן יִירָשֵׁנוּ בֵּיתוֹ, וְלִפְיָךְ
אִינוֹ יִכּוֹל לְהַעֲבִיר אֶת הַיּוֹרוּשָׁה יִמְכְּנוּ לְבָתוֹ, אוֹ, אִם אִין לוֹ בֶּן, מִבְּתוֹ
לְאָדָם אַחֵר. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, אִם אִמֵּר זֹאת עַל מִי שְׂרָאוּי
לְיִוִּרְשׁוֹ עֵתָהּ, כְּגוֹן שְׁצִיּוּהָ עַל אֶחָד מִבְּנָיו שֶׁהוּא לְבָדוֹ יִירָשֵׁנִי, אוֹ
שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בָּנִים וְצִיּוּהָ שְׁאִתָּה מִבְּנֵינִי תִירָשֵׁנוּ לְבָדָה, דְּבִרְיֵי
קִיָּימִין, וְהִלָּה שְׁצִיּוּהָ עֲלָיו הוּא יִוִּרְשׁוֹ לְבָדוֹ, וְאִילוּ אִם אָמַר זֹאת עַל
מִי שְׂרָאוּי רָאוּי לוֹ לְיִוִּרְשׁוֹ עֵתָהּ, כְּגוֹן שִׁישׁ לוֹ בָּנִים וְצִיּוּהָ שְׁבָתוֹ
תִירָשֵׁנִי, אוֹ שְׁאִין לוֹ בָּנִים וְיֵשׁ לוֹ בָּנוֹת וְצִיּוּהָ שְׁאִחִיו יִירָשֵׁנוּ, אִין
דְּבִרְיֵי קִיָּימִין, וְאִין הִלָּה יִוִּרְשׁוֹ.
הַגְמָרָא תְּבַאֵר אֶת דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה כֹּלָהּ, אִם רָאִשִׁית הַמִּשְׁנָה הִיא
דַּעַת הַחֲלֻקָּה עַל דְּבִרֵּי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, וְאִם אֲכַן מִחֲלֻקָּה
דְּבַר, בְּמָה נִחְלָקוּ.

נמרא

הַגְמָרָא מְבִאֵרֵת אֶת דְּבִרֵּי הַמִּשְׁנָה: שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה 'הָאוֹמֵר אִישׁ
פְּלוֹנִי יִירָשֵׁנִי בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בֵּית, בֵּיתִי תִירָשֵׁנִי בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ בֶּן, לֹא
אָמַר בָּלוֹם, שֶׁהִתְנָה עַל מֵה שְׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה: מִדִּיּוּקָה דְּהַגְמָרָא:
מִקָּמָא – טַעַם זֶה שֶׁנִּשְׁחָשַׁב מִתְּנָה עַל מֵה שְׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה, אִינוֹ אֲלֵא
מִשּׁוֹם דְּאָמַר שְׁהוּא מוֹרִישׁ לְאַחֵר בְּמִקּוֹם בֵּית וְכֵן לִבֵּית בְּמִקּוֹם בֶּן,
שְׁאוֹתוֹ אַחֵר וְאוֹתָהּ בֵּית אִינֵם יִוִּרְשִׁים עֵתָהּ כָּלֵל, שְׁהָיָה יֵשׁ יִוִּרְשׁ
הַקּוֹדֵם לָהֶם, וְעַל כֵּן דְּבִרְיֵי בְטִלִּים, הָא – אֲבָל אִם הוֹרִישׁ לְבֵן בֵּין
הַבָּנִים וְכֵן לִבֵּית בֵּין הַבָּנוֹת, שְׁחָבֵן אוֹ הֵבֵת רָאוּיִים כְּבֵר עֵתָהּ לְיִוִּרְשׁוֹ
וְאִין יִוִּרְשׁ הַקּוֹדֵם לָהֶם, וְלֹא בָּא דְּבִרְיֵי אֲלֵא לְהַגְדִּיל אֶת חֶלְקָם,
בְּאוֹפֵן זֶה דְּבִרְיֵי קִיָּימִין. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִימָא סִיפָא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
בְּרוּקָה אוֹמֵר, אִם אִמֵּר עַל מִי שְׂרָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ דְּבִרְיֵי קִיָּימִין, וּמִשְׁמַע
שְׁכּוּנוֹתָהּ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא, שְׁאִמֵּר עַל מִי שְׂרָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ
עֵתָהּ, וְהֵינּוּ שְׁאִמֵּר עַל בֶּן בֵּין הַבָּנִים אוֹ בֵּית בֵּין הַבָּנוֹת, שֶׁרָק בִּזְהָ
דְּבִרְיֵי קִיָּימִים, וְנִמְצָא שְׂדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה הֵינְנוּ דַּעַת תַּנָּא
קָמָא, שֶׁגַם הוּא לֹא אָמַר אֲלֵא שְׁאִינוֹ יִכּוֹל לְהוֹרִישׁ לְאַחֵר בְּמִקּוֹם
בֵּית וְלִבֵּית בְּמִקּוֹם בֶּן, אֲבָל לְבֵן בֵּין הַבָּנִים וְלִבֵּית בֵּין הַבָּנוֹת, אִף
לְשִׁטָּתוֹ יִכּוֹל הוּא לְהוֹרִישׁ. וְקִשָּׁה שְׁאֵם כֵּן לֹא נִחְלָקוּ כָּלֵל, וְאִילוּ
בַּמִּשְׁנָה מִשְׁמַע שְׁשֵׁנִי דַּעַת הָא.
הַגְמָרָא מְבִיאָה אֶפְשָׁרוֹת לְבִאֵר אֶת הַמִּשְׁנָה: וְכִי תִיָּא – וְאִם
תִּרְצָה לִזְמַר שְׂרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה, שְׁאִמֵּר שְׁהוּא יִכּוֹל לְהַנְחִיל
לְרָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ, אִפִּילוֹ אִם יִנְחִיל לְאַחֵר בְּמִקּוֹם בֵּית וְכֵן לִבֵּית בְּמִקּוֹם
בֶּן, קָאָמֵר – אוֹמֵר הוּא שְׂדִבְרֵי קִיָּימִים. וְזֶה שְׁאִמֵּר שְׁאִינוֹ מִנְחִיל
אֲלֵא לְמִי שְׁהוּא רָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ, תִּתְפַּרֵּשׁ עֵתָהּ שֶׁהַכּוּנָה לְמִי שְׁעוֹמֵד
לְרִשְׁתָּהּ אוֹתוֹ אַחֲרֵי הַיּוֹרֵשׁ הַקִּיָּים, כְּגוֹן בֵּית בֵּין הַבָּנִים, אוֹ אַחִיו בֵּין
בָּנוֹת, שְׁאִלוֹ בְּאִין לְרִשְׁתָּהּ מִיֵּד אַחֵר הַיּוֹרִשִׁים הַנוֹכְחִים, שֶׁרָק בִּזְהָ
דְּבִרְיֵי קִיָּימִים, אֲבָל אִם יִאֲמָר עַל מִי שְׁאִינוֹ רָאוּי לְיִוִּרְשׁוֹ, כְּגוֹן

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קל עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמה רש"י תוספות

1 וקדושין — שאם קידש אשה בפני עדים, חזרו ואמר בתוך כדי דבור: להווי מתנה ולא
2 להווי קדושין — אין שומעין לו, ומקודשת ואינה מקודשת. וחומרא דרבנן היא. משום
3 לעז ממזרות אם תנשא לאחר בלא גט. משנה האומר איש פלוני יירשני — אפילו
4 אחיו, במקום שיש להדוא מצוה בת. או בתי תירשני — ויש לו בן, לא
5 אמר כלום — שעקר את הירושה ממקומה.
6 ודייקין בגמרא: הא בן בין הבנים, דראוי
7 לירש קצת — קנה גם הכל. ולפום דף דיוקא
8 לא מתוקמא דף סיפא אליבא דההוא תנא
9 דלעיל, דקתני גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד
10 שאם אמר משום ירושה — לא אמר כלום,
11 דהיינו בן בין הבנים, ואפילו הכי קתני רישא
12 דלא קני. ובגמרא מתרצין לה. אם אמר על
13 מי שראוי לירשו — השתא משמע לן —
14 כגון שהווא ראו לירשו במקצת, כגון בן בין
15 הבנים, והלכך דבריו קיימין אם אמר יירש
16 הכל. ועל מי שאין ראוי לירשו — כגון אחיו
17 במקום בתו, או בתו במקום בנו. גמרא מעמא
18 — דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה —
19 דקמוריש לאחר במקום בת, דלא חזי השתא
20 למירת מדי. אימא סיפא אם אמר על מי
21 שראוי לירשו דבריו קיימין היינו תנא קמא
22 — דהכי משמע: על מי שראוי לירשו עכשיו,
23 דהיינו בן בין הבנים, או בת בין הבנות במקום
24 שאין בו. ובי תימא — קפליג רבי יוחנן
25 עליה דתנא קמא אפילו אאחר במקום בת.
26 דשמעינן לתנא קמא דחשיב ליה מתנה על
27 מה שכתוב בתורה אפילו בנו בין הבנים או
28 בת בין הבנות, כדקתני רישא גבי ריבה לאחד
29 ומיעט לאחד, שאם אמר משום ירושה —
30 לא אמר כלום, וכל שכן באחר במקום בת,
31 כדקתני סיפא: האומר "איש פלוני יירשני" בו
32 עליה דתנא קמא, ולמימר דבריו קיימין. ורישא גמי רבותא קתני, דאפילו בבן בין הבנים אמרי רבנן אין דבריו קיימין. ונמצא רישא מיתניא להשמיענו כח דרבנן, דאפילו
33 בבן בין הבנים אמרי לא אמר כלום, וסיפא מיתניא להשמיענו כח דרבי יוחנן בן ברוקה, דאפילו באחר במקום בת פליג אדרבנן ואמר דבריו קיימין. ולא למידק מינה
34 כדדייקין לעיל: טעמא דאחר במקום בת כו', דהוא ודון גמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום. אלא משום דרבי יוחנן בן ברוקה נשנית. דאתא רבי יוחנן בן ברוקה למימר:
35 אם אמר על מי שראוי היום ולמחר לירשו אחר שתמות בתו — דבריו קיימין, ואף על גב דהשתא מיהא לא חזי לירשו. ואם אין ראוי לירשו אחר בתו, כגון דודו, ויש
36 לו אחין דאחין קודמין לאחי אביו — לא אמר כלום. והואיל ואין ראוי לירשו עד שתמות בתו ואחיו. ומשנינן: מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי חביריו עליו
37 ואמרין נחלקו — ומתניתין רבנן היא, דמוקימי פלוגתיהו אפילו באחר במקום בת, ומתניתין כולה כדפרישית. ואיבעית אימא — לא פליג רבנן עליה דרבי ישמעאל, אלא
38 דכולי עלמא מודו דלא פליגי באחר במקום בת, דרואי לא אמר כלום. אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה. והאי דקאמר: רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם
39 אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין — היינו בבן בין הבנים, דראוי השתא לירשו. ודקאמר: רבי יוחנן בן ברוקה היינו תנא קמא — תריץ: כולה מתניתין דהך בבא בתרייתא
40 — רבי יוחנן בן ברוקה היא, דשמעינן לתנא קמא דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום, דהיינו בן בין הבנים, ואתא איהו למימר דרית.
41 והכי קתני: האומר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בן — לא אמר כלום. שרבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו, כגון בן
42 בין הבנים ובת בין הבנות — הוא דבריו קיימין. אבל אמר על מי שאינו ראוי לירשו, כגון שאמר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בן — לא
43 אמר כלום. הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה — וכדמשמע טעמא דמתניתין, דמשמע דבבן בין הבנים קאמר, כדדייקין לעיל וכדאוקימנא דכולה רבי יוחנן בן ברוקה היא. ואיכא גמי
44 למידק מדלא קאמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן. וטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרשין לקמן, מ"ביום הנחילו את בנינו", משמע
45 גמי דבבן בין הבנים קאמר. ולעיל גמי הכי אמרין, אמר אביי: הכי קאמר, האומר על תינוק בין הבנים "יירש כל נכסיו" — נאמן, כרבי יוחנן בן ברוקה. מכלל דהוא סבירא להו
46 דלא פליג אלא בבן בין הבנים. הלכך, לא שניא אם אמר "פלוני בני יירש חצי נכסיו" לא שניא אם אמר "יירש כל נכסיו" — דבריו קיימין, ואפילו אם כתב בן, דלא שניא אם
47 אמר לא שניא כותב, כדמוכח לקמן בפירקין (קלג, א): אמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר — רואין, אם ראוי לירשו — נטלן משום ירושה. ואמר ליה רב נחמן:
48 גבי גובי למח לך? אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה — אימא: הלכתא כרבי יוחנן בן ברוקה. דשמעתך כרבי יוחנן בן ברוקה קא אזלא. והא דאמרין לקמן, אמר שמואל:
49 הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא, ואמרין: הוא הדין גמי לבנו, דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפטרופא — הני מילי כותב לשון מתנה, או אומר
50 לשון מתנה, ולכתבו איכיון להקנות לו נכסיו. אבל לשון ירושה — קנה הכל, כדן תורה, כדנפאן לן מ"ביום הנחילו את בנינו". דבשלמא לשון מתנה — איכא למימר דהקנה לו
51 הני נכסים להיותו בחוקתו כדן אפטרופא, שגם כשעשאו אפטרופוס נתקיימה מתנה, שיש נוטן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפטרופוס, אבל ירושה — אינה יכולה להיות
52 אלא אם בן קונה הנכסים קנין גמור. דלשון ירושה משמע שקם תחת המוריש לקנות נכסיו לגמרי, ולהיות מוחזק בהן להיות שלו כמורישו, אבל אם אינו אלא אפטרופוס —
53 נמצא שלא הוריש לו כלום. וגם בהלכות גדולות ומצאתי סייג לדבריו. והני מילי — כשאין בכור, או יכול להתחיל כל נכסיו לאחר מותו, אבל אם יש בכור — אינו יכול להתחיל
54 חלקו לאחר מותו, כדנפאן לן לקמן מ"לא יוכל לבכר". ביום הנחילו — והוא מצי למכתב: ביום שניחלו בניו. לכל מי שירצה — מבניו, הן להרבות לו מאחיו, הן להורישו הכל
55 ולשניא קמא דמשנינן לעיל, דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפילו באחר במקום בת — איכא למימר גמי דמחבא נפאק ליה, ובניו לאו דוקא, אלא יורשו, ואפילו הראוי לירשו
56 יורש קרינא ביה. מלא יוכל לבכר נפאק — דהכי משמע: בכורה לא יוכל להעביר מנכור ולהנחיל לאחרים, אבל שאר נכסיו בלא חלק בכורה — יכול להתחיל אחד מבניו.

1 הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה — נראה דדוקא בן בין הבנים ובת בין הבנות, כפירוש רבינו
2 שמואל.
3 האי מלא יוכל לבכר נפאק — פירוש: מדקאמר רחמנא דחלק בכורה אין יכול לשנות —
4 מכלל דחלק פשיטות יכול לשנות, ולמה לי קרא "ביום הנחילו את בנינו"? והוא מצי
5 למימר: ולטעמיה, לרבנן גמי יקשה: אמאי אינו
6 יכול לשנות חלק פשיטות? הא כיון דכתבי "לא
7 יוכל לבכר" — מכלל דחלק פשיטות יכול.
8 שיכול — לא גרסינן "יחלק דין הוא". תלמוד

דבריו קיימין, ועל מי שאין ראוי לו לירשו — אין דבריו קיימין. גמרא מעמא דאחר
במקום בת ובת במקום בן, הא בן בין הבנים ובת בין הבנות — דבריו קיימין; אימא סיפא,
רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו — דבריו קיימין; היינו תנא
קמא! וכי תימא: רבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן קאמר —
והתניא, רבי ישמעאל בגו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: לא נחלקו אבא ורבא על אחר
במקום בת ובת במקום בן, שלא אמר כלום. על מה נחלקו? על בן בין הבנים ובת בין
הבנות, שאבא אומר: יירש, ורבא אומר: לא יירש! — איבעית אימא: מדקאמר "לא
נחלקו", מכילל דתנא קמא סבר נחלקו. איבעית אימא: פוליה דרבי יוחנן בן ברוקה היא,
והספרי מחסרין והכי קתני: האומר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בת, "בתי תירשני"
במקום שיש בן — לא אמר כלום; הא בת בין הבנות ובן בין הבנים, אם אמר יירש כל
נכסיו — דבריו קיימין, שרבי יוחנן אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו — דבריו קיימין.
אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. וכן אמר רבא: הלכה כרבי
יוחנן בן ברוקה. אמר רבא: מאי טעמיה דרבי יוחנן בן ברוקה? אמר קרא: "והיה ביום
הנחילו את בנינו", התורה נתנה רשות לאב להתחיל לכל מי שירצה. אמר ליה אביי: הא
מ"לא יוכל לבכר" נפאק! — ההוא מיפעי ליה לכדתניא, אבא חנן אמר משום רבי אלעזר:
מה

כדקתני סיפא: האומר "איש פלוני יירשני" בו וזו ואין צריך לומר זו קתני. אי גמי, להכי תנייה לדהך סיפא, לאשמעינן דאפילו באחר במקום בת אתא רבי יוחנן לאילפוגי
עליה דתנא קמא, ולמימר דבריו קיימין. ורישא גמי רבותא קתני, דאפילו בבן בין הבנים אמרי רבנן אין דבריו קיימין. ונמצא רישא מיתניא להשמיענו כח דרבנן, דאפילו
בבן בין הבנים אמרי לא אמר כלום, וסיפא מיתניא להשמיענו כח דרבי יוחנן בן ברוקה, דאפילו באחר במקום בת פליג אדרבנן ואמר דבריו קיימין. ולא למידק מינה
כדדייקין לעיל: טעמא דאחר במקום בת כו', דהוא ודון גמי לבן בין הבנים דלא אמר כלום. אלא משום דרבי יוחנן בן ברוקה נשנית. דאתא רבי יוחנן בן ברוקה למימר:
אם אמר על מי שראוי היום ולמחר לירשו אחר שתמות בתו — דבריו קיימין, ואף על גב דהשתא מיהא לא חזי לירשו. ואם אין ראוי לירשו אחר בתו, כגון דודו, ויש
לו אחין דאחין קודמין לאחי אביו — לא אמר כלום. והואיל ואין ראוי לירשו עד שתמות בתו ואחיו. ומשנינן: מדקאמר רבי ישמעאל לא נחלקו מכלל דפליגי חביריו עליו
ואמרין נחלקו — ומתניתין רבנן היא, דמוקימי פלוגתיהו אפילו באחר במקום בת, ומתניתין כולה כדפרישית. ואיבעית אימא — לא פליג רבנן עליה דרבי ישמעאל, אלא
דכולי עלמא מודו דלא פליגי באחר במקום בת, דרואי לא אמר כלום. אלא בבן בין הבנים הוא דפליגי רבנן ורבי יוחנן בן ברוקה. והאי דקאמר: רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם
אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין — היינו בבן בין הבנים, דראוי השתא לירשו. ודקאמר: רבי יוחנן בן ברוקה היינו תנא קמא — תריץ: כולה מתניתין דהך בבא בתרייתא
— רבי יוחנן בן ברוקה היא, דשמעינן לתנא קמא דאמר גבי ריבה לאחד ומיעט לאחד דאם אמר משום ירושה לא אמר כלום, דהיינו בן בין הבנים, ואתא איהו למימר דרית.
והכי קתני: האומר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בן — לא אמר כלום. שרבי יוחנן בן ברוקה אומר: אם אמר על מי שראוי לירשו, כגון בן
בין הבנים ובת בין הבנות — הוא דבריו קיימין. אבל אמר על מי שאינו ראוי לירשו, כגון שאמר "איש פלוני יירשני" במקום שיש בן — לא
אמר כלום. הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה — וכדמשמע טעמא דמתניתין, דמשמע דבבן בין הבנים קאמר, כדדייקין לעיל וכדאוקימנא דכולה רבי יוחנן בן ברוקה היא. ואיכא גמי
למידק מדלא קאמר שמואל: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה אפילו אחר במקום בת ובת במקום בן. וטעמא דרבי יוחנן בן ברוקה דמפרשין לקמן, מ"ביום הנחילו את בנינו", משמע
גמי דבבן בין הבנים קאמר. ולעיל גמי הכי אמרין, אמר אביי: הכי קאמר, האומר על תינוק בין הבנים "יירש כל נכסיו" — נאמן, כרבי יוחנן בן ברוקה. מכלל דהוא סבירא להו
דלא פליג אלא בבן בין הבנים. הלכך, לא שניא אם אמר "פלוני בני יירש חצי נכסיו" לא שניא אם אמר "יירש כל נכסיו" — דבריו קיימין, ואפילו אם כתב בן, דלא שניא אם
אמר לא שניא כותב, כדמוכח לקמן בפירקין (קלג, א): אמר רב הונא שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר — רואין, אם ראוי לירשו — נטלן משום ירושה. ואמר ליה רב נחמן:
גבי גובי למח לך? אי סבירא לך כרבי יוחנן בן ברוקה — אימא: הלכתא כרבי יוחנן בן ברוקה. דשמעתך כרבי יוחנן בן ברוקה קא אזלא. והא דאמרין לקמן, אמר שמואל:
הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפטרופא, ואמרין: הוא הדין גמי לבנו, דאם כתב לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפטרופא — הני מילי כותב לשון מתנה, או אומר
לשון מתנה, ולכתבו איכיון להקנות לו נכסיו. אבל לשון ירושה — קנה הכל, כדן תורה, כדנפאן לן מ"ביום הנחילו את בנינו". דבשלמא לשון מתנה — איכא למימר דהקנה לו
הני נכסים להיותו בחוקתו כדן אפטרופא, שגם כשעשאו אפטרופוס נתקיימה מתנה, שיש נוטן מתנה גמורה ויש שנותן מתנת אפטרופוס, אבל ירושה — אינה יכולה להיות
אלא אם בן קונה הנכסים קנין גמור. דלשון ירושה משמע שקם תחת המוריש לקנות נכסיו לגמרי, ולהיות מוחזק בהן להיות שלו כמורישו, אבל אם אינו אלא אפטרופוס —
נמצא שלא הוריש לו כלום. וגם בהלכות גדולות ומצאתי סייג לדבריו. והני מילי — כשאין בכור, או יכול להתחיל כל נכסיו לאחר מותו, אבל אם יש בכור — אינו יכול להתחיל
חלקו לאחר מותו, כדנפאן לן לקמן מ"לא יוכל לבכר". ביום הנחילו — והוא מצי למכתב: ביום שניחלו בניו. לכל מי שירצה — מבניו, הן להרבות לו מאחיו, הן להורישו הכל
ולשניא קמא דמשנינן לעיל, דפליג רבי יוחנן בן ברוקה אפילו באחר במקום בת — איכא למימר גמי דמחבא נפאק ליה, ובניו לאו דוקא, אלא יורשו, ואפילו הראוי לירשו
יורש קרינא ביה. מלא יוכל לבכר נפאק — דהכי משמע: בכורה לא יוכל להעביר מנכור ולהנחיל לאחרים, אבל שאר נכסיו בלא חלק בכורה — יכול להתחיל אחד מבניו.

תלמוד לומר לא יוכל לבכר – ואם אתמר: ולרבנן, למא לי "לא יוכל לבכר"? דמדי תיתי שיוכל לשנות חלק בכורה, דאצטרך קרא למעוטי ולרבי יוחנן בן ברוקה נמי, למא לי "ביום הנחילו"? דעל כרחך ליכא למימר דמקל וחומר ילפינן שלא יוכל לשנות חלק פשיטות – דאם כן לישתוק מ"לא יוכל לבכר", וממילא ידעינן שאין יכול לשנות לא חלק

בכורה ולא חלק פשיטות. משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה. ואם כן על כרחך "לא יבכר" לא אצטרך אלא למעוטי חלק פשיטות ויש לומר: דאי לאו "לא יבכר" – הוה אמינא דיכול לשנות חלק בכורה, משום הדדוע כחו שאינו נוטל בראוי. והשאת אצטרך שפיר "ביום הנחילו" לרבי יוחנן בן ברוקה, דלא נילף חלק פשיטות בקל וחומר מחלק בכורה דאין יכול לשנות. **שהרי** חותכה מכאן – אין לפרש כפירוש רבינו שמואל: חותכה מכאן חדה – דהיינו למעלה מצמת הגידין. דהא בפרק "אלו טרפות" (תולין נו) וצריך לדחות: בהמה המוקשה, חולץ עה, אן אצמת הגידין גופא קאמר: תדע, שהרי חותכה מכאן כו'. אלא יש לפרש: כגון בטחול, דקיימאנן לו (שם נה, ב) ניקב בטומיכה – טריפה, בקולשיה – כשרה. ושמע

מה תלמוד לומר "לא יוכל לבכר"? לפי שנאמר: "והיה ביום הנחילו את בניו", שיוכל, והלא דין הוא: ומה פשוט שפיה כחו, שנוטל בראוי כבמוחזק – התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה, ככור שהורע כחו, שאינו נוטל בראוי כבמוחזק – לא כל שכן? תלמוד לומר: "לא יוכל לבכר". ויאמר: "לא יוכל לבכר", מה תלמוד לומר "והיה ביום הנחילו את בניו"? שיוכל, והלא דין הוא: ומה ככור שהורע כחו, שאינו נוטל בראוי כבמוחזק – לא יוכל לבכר, פשוט שפיה כחו, שנוטל בראוי כבמוחזק – לא כל שכן? תלמוד לומר: "והיה ביום הנחילו את בניו", התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה. אמר רבי ירמיה אמר רבי אמי אמר רבי חנינא אמר רבי: הלקה פרבי יוחנן בן ברוקה. אמר ליה רבי אבא: "הורה" איתמר. כמאי קמיפלגי? מר סבר: הלקה עדפיא, ומר סבר: מעשה רב. תנו רבנן: אין למדין הלקה לא מפי תלמוד ולא מפי מעשה – עד שיאמרו לו הלקה למעשה. שאל ואמרו לו הלקה למעשה – ילך ויעשה מעשה, ובלבד שלא ידמה. מאי "ובלבד שלא ידמה"? והא כל התורה כולה דמויי מדמינן לה! אמר רב אשי, הכי קאמר: ובלבד שלא ידמה במפרות; דתניא: אין אומרים במפרות זו דומה לזו; ואל תתמה, שהרי חותכה מכאן וזאתה, חותכה מכאן וזאתה. אמר ליה רבי אסי לרבי יוחנן: כי אמר לן מר "הלקה הכי", נעביד מעשה? אמר: לא תעבידו עד דאמינא "הלקה למעשה". אמר להו רבא רבא פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע: פי אתי פסקא דדינא ידיי לקמיכו וחוזיתו ביה פירכא – לא תקרעוהו עד דאתיתו לקמאי, אי את לי מעמא – אמינא לבו, ואי לא – הדרנא בי. לאחר מיתה – לא מיקרע תקרעוהו, ומגמר נמי לא תגמרו מיינה; לא מיקרע תקרעניה – דאי הואי הרתם, דלקא הוה אמינא לבו מעמא, מנמר

לא יוכל לבכר מה תלמוד לומר – והלא כתיב בתריה "הבכור בן השנאה יכיר". לפי שנאמר והיה ביום הנחילו את בניו – דמשמע שיוכל לתת לכל אחד מבניו מה שירצה, ויכול אני לדון שאף הבכורה יעביר מן הבכור לתת לכל מי שירצה, עם שאר נחלה; דמה פשוט שפיה כחו כו' שנוטל בראוי, דבחלק פשוט לא כתיב "בכל אשר ימצא לו". ויאמר לא יוכל לבכר – ולא אצטרך "ביום הנחילו". כאבי, דהוה דייקא: בכורה לא יוכל לבכר, אבל חלק פשוט נחיל למי שירצה הורה – כרבי יוחנן בן ברוקה, איתמר. כמאי קאמר מן הכנים. כגון שאמר האב ליה הכי, ומר שמיע ליה הכי, מאי בנייהו? הלבב עדפיא – שפוסק הלכה לעשות כן. אבל כי אמרין "הורה" – איכא למימר דטעה הוראה, דשמת אותו הדין לא נפקס כרבי יוחנן בן ברוקה, אלא על ידי טענות אחרות וזכה את כל הנכסים לאחד מן הכנים. כגון שאמר האב לשון מתנה עם לשון ירשה, דלדברי הכל דבריו קיימין. וכדאמרין (בבא בתרא קכו, א) נמי: לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר, דההוא בכור דאילו חבין גבסבי ידיה כו'. דסבר הוראה דמשום האי טעמא נפקס כן, והמעשה משום טעמא אחרינא. אבל כיון דקבע הלכה – אז אין לפשפש בדבר. ומר סבר מעשה רב – כשמומין לעשות מעשה – אז יש לסמוך ולעשותו. אבל כשאמר "הלקה כפלוגי" – אין סומכין לעשות כן עד שיאמרו הלקה למעשה, כדלקמן. דאי אמר "הלקה" – איכא למימר דרך למודו אמר הכי, אבל אם בא מעשה לידו – הוה מודקס בדבר. וכדאמרין בסמוך: אין למדין הלקה מפי לומר. אבל משהורה לעשות – שוב אין לפשפש אחרי. אין למדין הלקה – כלומר, אין למדין לעשות. לא מפי תלמוד – שאם לומר הרב דרך לימודו, ואומר: מסתבר טעמא דפלוגי חכם – אין תלמידיו למדין משם הלכה. דשמת אם יבא לידו מעשה ידקדק יותר, ויראה טעם אחר בדבר. ולא מפי מעשה – אם יראה רבו עושה מעשה – אל יקבע הלכה בכך. דשמת טעה בטעם של פסק דין של אותו המעשה. דהרבה טועין בדבר הלמוד, כדאמרין "והא דפלוגי לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר", וטעה בסברא. עד שיאמרו לו הלקה למעשה – דכיון ששאל על ידי מעשה, ואינו יודעין בדבר אלא מה שהוא אומר להם – אין לומר: טעם חזו ביה דלא ידע. ובמקום אחר אמרין: אין למדין הלקה מתוך משנה. כגון זה שכתב במשנה "ההלכה כדבריו". כגון הא דתנן במסכת נדה (ו, א) רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שעתן כו'. והמשנה כמה תשפה הדין וזכו, גבי יולדת בזוב מעת לעת, דברי רבי אליעזר (נדה לו, ב). וזכו שדבריו יום ראשון ומצאו טהורה וכו' (שם סח, ב). ובשלשון תנן במשנה "ההלכה כדבריו", ואפילו הכי קבע שמואל הלקה כמותו בתלמוד, ואשמעין דאין מורין הלקה מתוך משנה "א לא דקבע הלקה כמותו. וביבמות (סח, א) תנן: איזהו ממוז? שמעון התימני אומר: כל שחייבין עליו כרת והלכה כדבריו. ואי לא דפסיק בתלמוד הלקה כמותו – לא סמכין אפסק דמתניתין. אבל בהלכות הפסוקות בדברי האמוראין – דאי סמכין, דכיון שפסקום וכתבום רב אשי ורבינא שהם סוף הוראה – דאי עליהו סמכין. מציעו למדין: הדין דפליג יחיד אצל רבים כי הני – לא סמכין אפסק הלקה של משנה, אלא אם כן פוסק בתלמוד. אבל אפסק דתלמוד – סמכין, דכולהו הוה הלקה למעשה. אלא שרבי יוחנן לבדו היה מחמיר לעצמו, ואמר לתלמידיו כדלקמן שלא יעשו דבר עד שיאמר להם הלקה למעשה. והיינו טעמא – דרלמא הדר ביה מההוא פסק הלקה שפסק, ויראה לו טעם אחד בעיניו. ומיהו, לאחר פטירתו יש להם לעשות מה שפסק להם, דהא כל מי חיו לא הדר ביה. וכל שכן שיש לנו לסמוך על הלכות הכתובות בתלמוד כמו שסידרן רב אשי. דהא קיימא לן בבבא מציעא (פו, א). רב אשי ורבינא סוף הוראה, ולמי נשאל עוד בשעת מעשה, אם לא נסמך על ההלכות הפסוקות בתלמוד כמו שסידרן רב אשי, דקתני: עד שיאמר לו הלקה למעשה: הא אין אדם רשאי לחדש דבר מעתה אלא ודאי כמו שפסקו האחרונים כן נעשה. והכי אמרין (בתחלת פאה) וצריך לומר: בפרק שני דפאה) ירושלמי: רבי זעירא בשם שמואל אומר: אין למדין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספות, אלא מן התלמוד. כלומר, מדברי האמוראין. ולא מפי מעשה הכתוב במשנה וברייא, כגון דפליגי רבים עליה, עד שיאמרו הלקה למעשה, כלומר: כן הלקה, לך ועשה כן, אי נמי, שיאמרו לו הלקה כדי לעשות מעשה. כגון שבא ושאל לחכמים: מעשה בא לידי, היאך הלקה כדי לעשות כן? ואמרו לו: הלקה כפלוגי. אף על פי שאמרו סתם – הוה הלקה למעשה. ילך ויעשה מעשה – כל ימי יעשה עוד כן, ולא יחא צריך עוד לשאול לכל מעשה ומעשה שבא לידו. ובלבד שאל ידמה – לדון דבר מתוך דבר. אבל כל התורה כולה וכו' – כדאמרין בעירובין (כא, ב) גבי שלמה; ואסברא בדרמי. **בפרישות** – ללמד זו מזו. כגון טרפות הכבד מן הריאה, כדאמרין: ודילופא בכבדא. שאין חיות האיברים שוה, אין אומרים בטרפות זו דומה לזו, שהרי חותכה מכאן – בצמות הגידין ומתה, דמיטרפה בכך. חותכה מכאן – למעלה מצומת הגידין, והיתה. שחוקן הבשר עד העצם כשרה, כדאמרין "כיהמה המקשה" (תולין עו, א). ומקל וחומר היה לנו לומר שהיא טריפה. אי אמר מר הלכה הכי – בשעה שאנו למדין לפני, מי עבדינן עובדא על פי אותה הוראה? עד דאמינא לבו הלקה למעשה – שאומר לכם הלקה בשעה שתשאלו לי על ידי מעשה. דבשעת מעשה אדם ירא לידון ומכוח לבו יותר. כדאמרין לעיל: אין למדין הלקה מפי תלמוד, עד שיאמרו לו הלקה למעשה. **פסקא דדינא** – שפסקתיו ומסרתיו לאדם להיות לראיה בידו – אל תקרעוהו לבטל דבריו. דאי הוה וכו' – ושמת גם אתם תמצאו תירוצן לקשייתכם. ואל

הרב תוך לימודו שמתברר דברי חכם פלוני, לפי שיתכן שלא
דקדק בדבר, ואילו היה בא מעשה לידו היה מדקדק יותר, ולא מפי
מעשה – שאם ראה את רבו עושה מעשה, אל יקבע הלכה על סמך
מה שראה שמה מפני סיבה אחרת נהג כן הרב ולא מן הטעם
שהוא סבור, עד שיאמר לו שהלכה כן למעשה מסוים שעליו שאל
את רבו כיצד לנהוג בו, שבזה יכול הוא לנהוג כן אפילו לא אמרו
לו אלא 'הלכה כפלוני', שכיון שרבו אינו יודע טוב ממנו מה אירע
שם, ודאי הורה על פי הטעמים שאמר לו ואין חשש שיש כאן
סיבה נוספת שאינו יודע ממנה.
הברייתא מוסיפה דין בענייני הוראה: שאל ואמר לו הלכה
למעשה, ולך ועשה מעשה כפי שהורו לו, ואינו צריך
לשאל מחדש בכל מעשה שמודמן לידו, ובלבד שלא ידמה לדון
דבר מתוך דבר וללמוד ממנה שהורו לו למקרים אחרים.
הגמרא מבררת את סיום דברי הברייתא. שואלת הגמרא: מאי –
מזהו זה שאמרה הברייתא שיעשה מעשה כפי שהורוהו ובלבד
שלא ידמה דבר לדבר, והא – והרי בכל התורה כולה דמיון
לה – מדמים דבר לדבר ולמדים דבר מתוך דבר. מתרצת הגמרא:
אמר רב אשי, הכי קאמר, ובלבד שלא ידמה ללמוד דבר מדבר
במקרה, כגון ללמוד טרפות הריאה מטרפות הכבד, שמצינו
שאינם דומים זה לזה, שמה שמטריף כאן אינו מטריף שם וההיפך,
זה מפני שאין חיות האיברים שוה, דתניא בברייתא, אין אומרים
במקרה זו דומה לזו, ואל תתמה על כך, שהרי הותרה לבהמה
מקנה, לצד הרחוק מן הגוף, כגון בצומת הגידין, ומתה בכך, והלכך
נחשבת טריפה בחתיכה זו, ואילו הותרה מקנה, למעלה מצומת
הגידים עד העצם, שהוא יותר קרוב לצד הגוף, והיתה – אינה
מתה בכך, אף שמקל וחומר היינו אומרים שאם למטה מזה מתה
כל שכן למעלה מאותו מקום, והרי לך שאין ללמוד דבר מדבר
בענייני טריפות.
הגמרא מביאה את הוראתו של רבי יוחנן לתלמידיו אימתי לסמוך
על דבריו: אמר רבי אמי לרבי יוחנן, כי אמר לן מר – כאשר
אומר לנו רבינו שהלכה כפי – שכך היא ההלכה, האם נעביר –
נעשה מעשה על פי הוראה זו. אמר לו רבי יוחנן, לא תעבירו – לא
תעשו מעשה על סמך דברי, עד דאמינא – עד שאומר לכם הלכה
למעשה.
הגמרא מביאה את הוראתו של רבא לתלמידיו כיצד לנהוג בשיש
להם קושיא על דברים שפסקו: אמר להו רבא לרב פפא ולרב הונא
בריה דרב הושע תלמידיו, כי אתי פסקא דדינא דידי קמייכו –
כאשר יבוא פסק דין, שכתבתי ונתתי לאדם להיות ראה בידו,
וחיותו ביה פירכא – ויש לכם קושיא על פסק זה, לא תקרעוהו
לבטל דברי, עד דאתיתו לקמאי – עד שתבואו אלי ותשאלוני, ואז
אי את לי מעמא – אם יש לי תשובה להצדיק את מה שפסקתי,
אמינא לבו – אומר לכם, ואי לא – ואם לא אמצא תשובה, הדרנא
בי – אחזור בי. ואילו אם תמצאו קושיא על פסק זה לא תחר מיתה –
לאחר שאמות, ואין אתם יכולים לשאלני, לא מיקרע תקרעוהו
ומנמר נמי לא תגמרו מיניה – אל תקרעו את פסק זה אולם גם לא
תלמדו לדון ממנו, וכפי שאבאר. לא מיקרע תקרעניה – אל
תקרעוהו, משום דאי הואי תהם דלמא הוה אמינא לבו מעמא –
משום שאם הייתי בחיים שמא הייתי משיב לכם על שאלתכם,
ואף שעתה אין בידכם תשובה, אך שמא גם אתם תמצאו יישוב
לקשייתכם,

מה תלמוד לומר – מה בא ללמדנו הפסוק (דברים כא טז) 'לא יוכל
לבקר', שממנו למדים שאינו יכול לשנות את נחלת בנו הבכור,
ולמה הייתי סבור שיכול הוא לשנות. מבארת הברייתא: לפי
שנאמר שם בתחילת הפסוק, 'והיה ביום הנחילו את בניו', וממנו
למדים שיכול הוא לשנות את נחלת בניו ולהעביר מזה לזה
וכאמור לעיל (ע"א), שיכול הייתי לומר כן גם על בכור, והלא דין
הוא – והרי יש לדרוש כן מקל וחומר, ומה פשוט שפסה בחו שנומל
את חלקו בירושת אביו, גם גנבס הראוי לבוא אחר מיתת האב,
כגון נכסים שירש אחר מותו, בגמחות – כמו שהוא נוטל חלק
בנכס שהוא כבר ביד האב כשמת, ובכל זאת התורה נתנה רשות
לאב להנחיל את נכסיו ולהעבירם מהפשוט לכל מי שירצה מבניו,
ואין מועיל לו מה שיפה כוחו בראוי, ואם כן, בכור שהורע בחו
לעומת הפשוט, שאינו נומל פי שנים גנבס הראוי לבוא לאב לאחר
מותו בגמחות – כפי שהוא נוטל בנכס הנמצא אצל האב בשעת
מיתתו, האם לא כל שכן – האין זה קל וחומר שודאי שיכול האב
לשנות את ירושתו ולהעבירה לאחרים. תלמוד לומר – לכך נאמר
הפסוק 'לא יוכל לבקר', ללמד שאף על פי שהורע כח הבכור מכח
הפשוט לענין ראוי, בזה יפה כחו הימנו שאין האב יכול לשנות את
חלקו של הבכור.
הברייתא דנה למה הוצרך הפסוק 'והיה ביום הנחילו' ללמד
שיכול הוא לשנות את ירושת בנו הפשוט. שואלת הברייתא:
ויאמר רק 'לא יוכל לבקר', ללמד שאינו יכול לשנות את ירושת
הבכור, מה תלמוד לומר – ומדוע הוצרך הכתוב לומר גם 'והיה
ביום הנחילו את בניו' ללמד שיכול הוא להעביר את נחלת הפשוט
ולשנותה, הלא יש לדייק זאת ממה שאמרה התורה 'לא יוכל
לבקר', שמשמע אבל את חלק הפשוט יכול הוא לשנות. מבארת
הברייתא: שיכול הייתי לומר, והלא דין הוא – וקל וחומר הוא, ומה
בכור שהורע בחו – שמעלתו פחותה מפשוט, בכך שאינו נומל
בראוי בגמחות, וכמו שפירשנו למעלה, ובכל זאת אמרה תורה
'לא יוכל לבקר' שאין יכול לשנות את חלקו, פשוט שפסה בחו,
שנומל בראוי בגמחות, וכאמור לעיל, לא כל שכן – האין זה קל
וחומר שאינו יכול לשנות את חלקו. תלמוד לומר – לכך נאמר
הפסוק 'והיה ביום הנחילו את בניו', ללמד שהתורה נתנה רשות
לאב להנחיל לכל מי שירצה.
הגמרא דנה אודות פסק ההלכה במחלוקת זו: אמר רבי זריקא אמר
רבי אמי אמר רבי חנינא אמר רבי, הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. אמר
רבי אבא לרבי זריקא, לא נאמר בשם רבי שאמר שכן הלכה,
אלא הורה איתמר – נאמר, שהורה רבי במעשה מסוים לנהוג כפי
שעולה מדברי רבי יוחנן בן ברוקה.
הגמרא מבארת את מחלוקתם. מבררת הגמרא: קמאי קמיפלגי –
במה נחלקו אם אמר שכן הלכה, או שהורה כן. מבארת הגמרא:
מר – רב זריקא סבר, הלכה שאמר החכם צדיקא לסמוך עליה,
מאשר על הוראה לעשות, משום שבהוראה יתכן שהיו טעמים
אחרים להורות כן, וכן כאן יתכן שלא פסק כן משום שהלכה כרבי
יוחנן בן ברוקה. ומר – רבי אבא סבר, מעשה שעשה חכם הוא דבר
רב וגדול לסמוך עליו מאשר אם רק אמר שהלכה כן, שאם אמר
הלכה לבד יש לומר שדרך לימודו אמרה ולא דקדק בדבר, ואילו
אם הורה לעשות ודאי דקדק בכך היטב.
הגמרא מביאה ברייתא המלמדת באיזה אופן ניתן ללמוד מדברי
חכם: תנו רבנן, אין למדין הלכה לא מפי תלמוד – דברים שאמר

לימוד התורה לא יהיה באופן שטחי, אלא באופן של הבנה והשגה.

למה הוצרך רבי להשיב לרבי נתן שיסבון תנן ועל כן יכול הוא להנחיל אף לדעת החולקים על רבי יוחנן בן ברוקה, הלא בין כך ובין כך, בין למאן דאמר 'סבון' תנן ובין למאן דאמר 'רתון' תנן, יש להקשות, הא – והרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואין הקנה את הנכסים לבניו שיוולדו לאחר מכן, ואפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הני מילי – כל מה שאמר שיכול הוא להקנות אין זה אלא כשהוא מקנה דבר שלא בא לעולם לרבי – לאדם שישנו בעולם, כגון שהוא מקנה לו פירות דקל שיצמחו לאחר מכן, שכיון שהמקבל בעולם יכול הנותן לשעבד עצמו למקבל, שיתן לו מה שיבוא לאחר זמן, אבל אם הוא מקנה לרבי – לאדם שאינו בעולם, כמו כאן שמקנה לבניו שיוולדו אחר זמן, לא אמר בזה רבי מאיר את דבריו, ואין הקנתו הקנאה, משום שאינו יכול לשעבד את עצמו למי שאינו בעולם, ואם כן, לכל השיטות קשה איך מתחייב אדם בכתובת בנין דכרין. אבל על כרחך תאמר שתנאי וחייב שהטילו בית דין שאני – שונה משאר חיובים שמטיל אדם על עצמו, שיש כח בידם לחייב אדם אף בחיובים שאינו יכול לקבל על עצמו, ועל כן יכול הוא להתחייב גם לדבר שלא בא לעולם, ואם כן הקא נמי – כך גם נוכל ליישב את שאלת רבי נתן ממה שמנחיל את ירושת הכתובה לחלק מבניו, שאין זה דווקא כרבי יוחנן בן ברוקה, אלא תנאי בית דין שאני, וגם אם 'רתון' תנן אפשר להעמיד את המשנה כחכמים, ולומר שאף שדבר כלל אין הנחלה מועילה לדעתם, מכל מקום בכח תנאי בית דין יכולה היא לחול. ואם כן מדוע היה צריך לומר לרבי נתן הבבלי, שיסבון תנן כדי להעמיד את המשנה גם כחכמים.

אמר ליה אביי לרב פפא, מה שלא ענה כן רבי לרבי נתן, הוא משום דקא מפיק ליה – שנכתב הדבר במשנה בלשון 'רתון' – ירשו, ואילו היה רבי עונה לרבי נתן שאמנם 'רתון' תנן ומכל מקום מועיל הדבר כן משום תנאי בית דין, היה רבי נתן חוזר ומקשה לו למה בחור בלשון זו דווקא אם לא מפני שלבו נוטה אחר רבי יוחנן בן ברוקה, ועל כן אמר לו שבאמת 'סבון' תנן, ושוב חזר בו ואמר 'רתון' תנן, ואף לחולקים על רבי יוחנן בן ברוקה מועיל הדבר משום תנאי בית דין, ומה שבחרו לשון זו הוא בכדי לומר שאינו טורף ממשועבדים.

הדר – חזר ואמר אביי, לא מילתא היא דאמר – דברים שאמרתם אינם נכונים, שודאי לא היה צריך רבי לומר שיסבון' תנן כדי להעמיד את המשנה כחכמים, שאם הם 'רתון' תנן עדיין משנתנו יכולה להתפרש כדעתם גם כן, משום דתנן בהמשך המשנה שם בכתובות (נב), שאם לא כתב ליה לאשתו בכתובתה דברים אלו, 'בני נקבין דיתווין ליבי מינאי' – בנות נקבות שיהיו לך ממני, יתוין בביתו ויתוין מנכסאי עד דתילקחן לגוהרין' – תהיינה אחר מיתתי, וישובות בביתי וניזונות מנכסי עד שילקחו לאנשים, אף שלא כתב כן, תיב הוא בתנאי זה, כיון שהוא תנאי בית דין שהתנו וחייבו לו לכל ישראל. ומעתה, כיון שהתקנתו ששנו כאחת, ובראשונה נאמר לשון ירושה ובשניה לשון מתנה, והרי זה כאילו בבת אחת כתבם, והרי זה נחשב שנתן ליה בלשון מתנה ולזה בלשון ירושה, וכל שנתן אדם לשני בניו ליה ביירושה ולזה במתנה, אפילו דבני מוירי – אפילו חכמים מודים שמועילה הנתנה שבלשון ירושה מדין מתנה, וכאמור לעיל (קכז) שאם כתב לשון מתנה בין בתחילה בין באמצע ובין בסוף דבריו קיימים, ובאה המשנה לומר לשון 'רתון' להשמיע שכן הדין אפילו בשני בני אדם ושתי שדות, לזה אמר בלשון מתנה ולזה בלשון ירושה, שגם בזה דבריו קיימים. ושבה תמיהה רב פפא למה הוצרך רבי לומר שיסבון תנן.

הגמרא דנה בדברי אביי: אמר ליה רב נחומי, ואית דאמר – יש מי שאמר שהיה זה רב תנאי בר מנימי, לאביי,

מנמר נמי לא תנמר מניה – אולם גם אל תלמדו לדון ממנו, אלא תפסקו כפי שדעתכם נוטה, משום דאין לדין אלא מה ששנינו רואות.

הגמרא דנה אם דברי רבי יוחנן בן ברוקה, שאדם מנחיל את נכסיו למי שירצה מיורשיו, נאמר גם בבריא או רק בשכב מרע: קצי – הסתפק רבא, בקריא שאמר פלוני בני יירש שדה פלונית, הלא הדין בזה, כי קא אמר – האם נאמר שמה שאמר רבי יוחנן בן ברוקה (לעיל קל) שיכול אדם להנחיל את נכסיו למי שראוי ליורשו, אין זה אלא בשכב מרע – באדם חולה הנוטה למות, דבר אורחתי הוא – שראוי להוריש מיד, ועליו נאמר הפסוק שממנו למד רבי יוחנן בן ברוקה את דינו (דברים כא טו) 'והיה ביום הנחילו את בניו', אבל בקריא המוריש את נכסיו לבניו, לא אמר רבי יוחנן בן ברוקה שדבריו קיימים, לפי שאין הוא בכלל הפסוק הנזכר, אי דלמא – או שמה נאמר שפילו בקריא נמי – גם כן אמר רבי יוחנן בן ברוקה את דינו.

הגמרא מביאה ראיה שגם בבריא אמר רבי יוחנן בן ברוקה שמועילה הנחלתו ליורשיו: אמר ליה רב משרשיא לרבא, תא שמע, דאמר לו רבי נתן הבבלי לרבי שסידר את ששה סדרי משנה בארץ ישראל, אתם בארץ ישראל שניתם את משנתכם קדעת רבי יוחנן בן ברוקה הסובר שיכול אדם להנחיל את נכסיו למי שראוי ליורשו, דתנן במסכת כתובות (נב), לא כתב ליה לאשתו בכתובתה דברים אלו, 'בני דיתוין דיתוין ליבי מינאי' – בנים זכרים שיהיו לך ממני, אינו רתון קסא דיתוין ויתר על חולקיהן דעם אחוהיה – הם יירשו ממני את כסף כתובתך מלבד חלקם בירושה המגיע להם עם אחיהם שנוולדו לי מאשה אחרת, אף שלא כתב כן, תיב הוא בכך, משום שתנאי בית דין הוא – שהתנו בית דין והטילו עליו חיוב זה ואפילו לא נתחייב מעצמו. וכאילו כתוב כן בשטר הכתובה, והרי זה כרבי יוחנן בן ברוקה שאמר שיכול להנחיל לבן בית הבנים. טענתו של רבי נתן היא, שהיה ראוי לשנות את המשנה לדעת כולם ולא רק לדעת רבי יוחנן בן ברוקה שהוא יחיד נגד רבים.

הגמרא מביאה את תשובת רבי: ואמר לו רבי, אכן לא נאמר במשנה 'רתון', דהיינו ירשו, שאין זו ירושה, אלא 'סבון' – יטלו, תנן במשנה, והיינו שמתנה היא שהוא נותן להם, ומתנה מועילה אף לחכמים, ונמצא שלא שנינו משנתנו כרבי יוחנן בן ברוקה דווקא. ושוב חזר ואמר רבי, ולדות וטוות היתה בי במה שעניתו והעניתי מני בנותי הנקבלי ודחית את טענתו בדבר שאינו נכון, שיש לשאול על דברי, אלא מה דקריא לן – שהלכה מקובלת בירושלמי, שכתובת בנין דרין לא מרפא ממשעבדי – אינה טורפת מנכסים משועבדים, דהיינו שאם לא השאיר אביהם די נכסים בכדי לגבות את הכתובה, אין הם גובים אותה מנכסים שמכר אביהם בחייו, אי סלקא דעתך שיסבון' – יטלו, תנן במשנה, כפי שאמרת, ולא 'רתון' דהיינו ירשו, ונמצא שמתנה היא, קשה, אמאי לא מרפא ממשעבדי – מדוע אין הם גובים אותה מנכסים משועבדים, ובמה נשתנה דינה משאר חובות שגובים אותם גם מנכסים אלו. אבל על כרחך שמע מינה – ניתן ללמוד מכאן ש'רתון' – ירשו, תנן במשנה, וכיון שירושה היא ואין הם זוכים בה אלא לאחר מות אביהם, על כן אין הם טורפים מנכסים שמכר קודם לכן. ומעתה צדק רבי נתן דבריו שמשנה זו כרבי יוחנן בן ברוקה בשנתה.

הגמרא מסיימת את ההוכחה שרבי יוחנן בן ברוקה דיבר גם בבריא: מאן שמעת ליה דאית ליה תא סבא – ומי שמענו שסובר שאם ריבה לאחר היורשים ומיעט לאחר שדבריו קיימים, הלא הוא רבי יוחנן בן ברוקה, ושמע מינה שאפילו בקריא אמר רבי יוחנן בן ברוקה שיכול הוא להעביר מירוש אחד ליורש אחר, ולא רק בשכב מרע, שהרי האיש המתחייב לאשתו כתובת בנין דכרין בעת שנשאה, בריא הוא באותה עת, ואף על פי כן דבריו קיימים. הגמרא מביאה משא ומתן בדברי רבי: אמר ליה רב פפא לאביי,

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קלא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רמט רש"י תוספות

ושמע מינה אפילו בבריאי נמי - אפילו בלא תנאי בית דין. דהכי משמע המשנה: לא כתב לה - חייב, מפני שהוא תנאי בית דין. אבל כתב, לה אפילו בלא תנאי בית דין - חייב, דבבריאי נמי קאמר. אמר ליה: והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ואם כן, אפילו כתב, לה על כרחך לא קנו אלא משום תנאי בית דין. והכא נמי, אף על גב דבבריאי לא קנו - הכא קנו, משום דהוי תנאי בית דין ומכל מקום שפיר קאמר ליה רבי נתן לרבי: שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה, דאית ליה דמחני "ירתון" בשביב מרע, ולחייב הכא אפילו בבריאי קנו, משום תנאי בית דין. דאילו לרבנן, כיון דבעלמא לא מחני לישנא ד"ירתון" אפילו בשביב מרע, לא הוה ליה למחני הכא "ירתון" אפילו משום תנאי בית דין, אלא "יסבון" מבני חרי". אמר ליה אביי: משום דקא מפיק ליה בלשון "ירתון". פירוש: אף על גב דלא קנו אלא משום תנאי בית דין, לפי שאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם, מכל מקום יש להוכיח דבבריאי נמי אמרינן. דאי לא אמר בעלמא בבריאי - לא הוה ליה לתנא לאפוקי בלשון "ירתון" משום תנאי בית דין, כיון דלא מחני בעלמא. אלא הוה ליה למחני "יסבון" ולחקון דלשורון ממשעבדי, או דיהיה תנאי בית דין שלא טירוק אלא מבני חרי, אלא דהאי בבריאי נמי אמר. הדר אמר אביי: לאו מלתא היא דאמרי, דתנן כו' הוה ליה לזה בירושה ולזה במתנה, אפילו רבנן מודו. ולעולם רבי יוחנן בן ברוקה לא אמר בבריאי בעלמא. ואם כן שפיר קאמר ורבי נתן לרבי: שניתם משנתכם כרבי יוחנן בן ברוקה. ולדליד, כיון ד"ירתון" לחדיה מחני בשביב מרע - בבריאי נמי תנן ליה במתנה וירושה. אבל לרבנן, דאמרי: לא מחני "ירתון" לחדיה בעלמא כלל, אפילו בשביב מרע - אם כן הדין הני "ירתון": אף על גבי דמחני "ירתון" משום דאיכא מתנה בהדיה, מכל מקום לא הוה ליה למיחני, דלא מחני כלל לחדיה אלא עם המתנה. אלא "יסבון" מבני חרי הוה ליה למיחני. ולעולם בבריאי לא אמר. ובקונטרס פירש: משום דמפיק בלשון "ירתון", ואין זה מקנה לדבר שאין בעולם. כיון שאין המתנה באה אלא לאחר מיתה - ואז הבנים כבר בעולם, ובלא תנאי בית דין קנו. ואין נראה, דבריש "מי שמת" (בבא בתרא קמא, ב) אמר: אימור משמע ליה לרבי מאיר כן קאמר, שאין בעולם מי אמר? על גב דכשילדה כבר העובר בעולם דלמא

לאחר מיתה, משום הכי לא מטראפא ממשעבדי, דלא חלה עד לאחר מיתה. על כרחין "ירתון" תנן, ויפה הקשה לי רבי נתן. מאן שמעת ליה דהאי סברא - יתור לשון הוא דאין צריך. ושמע מינה אפילו בבריאי קאמר - ואפילו תנינן "יסבון", ממילתיה דרבי נתן דאמר: שניתם כרבי יוחנן - איכא לאוכוחי דבבריאי קאמר רבי יוחנן ומפאשטא בעיא דרבא לגמרי. ולא תאריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי. ורבי נתן דהוה מקשה לרבי, איכא למימר דתני "יסבון", סבירא ליה דטריף ממשעבדי. ורבי שסתם כרבי יוחנן בן ברוקה - משום דהכי סבירא ליה, כדאמרינן לעיל: אמר רבי זריקא אמר רבי חנינא אמר רבי ינאי אמר רבי: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. **האי סברא** - דריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא, שיורשין כתובת אמנ והמותר של שתי כתובות חולקין. **אמר ליה רב פפא לאביי** - רב פפא לא אבעיא דרבא קאי, דהא איפשיטא. אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן, והכי קאמר: למא ליה לרבי למימר לרבי נתן: "יסבון" תנן, לאוקומי מתניתין דלברי הכל? וכי תנינן נמי "ירתון" - דברי הכל היא דהא בין למאן דאמר "יסבון" תנן, בין למאן דאמר "ירתון" תנן, איכא לאקשויה: אמאי קניא אי מתנה כלל? הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ובשעת נשואין לא באו הבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה. והאילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה בו - הני ממילי לדרב ישעו בעולם, דכיון דהמקבל בעולם - יכור הנותן לישעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו. אבל הכא - הא מצי משעבד נפשיה. **אלא תנאי בית דין שאני** - דאלימ תנאי בית דין, משום דהפך בית דין הפך, דלהקטן אפילו לדבר שלא בא לעולם. והכא נמי אלימ תנאי בית דין. ואף על גב דאמרי רבנן דלשון ירושה בעלמא לא קני - הכא קני, ואפילו כרבנן אתיא מתניתין. **אמר** ליה משום דמפיק לה בלשון ירתון - הא דלא קאמר ליה הכי, משום דהוה אמר ליה רבי נתן: ומפני מה הנחתם לשון "יסבון" ותניתם לשון "ירתון" - אלא משום דלכך נטתה אחר רבי יוחנן בן ברוקה. ומשום הכי אמר ליה "יסבון" תנן, והדר מתחטט רבי בעצמו, משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שניתם "ירתון" - מצי אמר ליה: משום הכי שנינן "ירתון" - לומר דלא טרפא ממשעבדי. **לאו מלתא היא דאמר** - יודאי לא היה צריך רבי לומר "יסבון" תנן, דבלא שום דיוק מתניתין אפילו כרבנן אתיא. דהא קתני בסיפא דהדיא משנה דכתובות: אף על פי שלא כתב לה "בין נוקבין וכו' ומיתותן מנסכי אתר מיתתה", כדאמר רבי אלעזר בן עזריה לקמן. וזה לשון מתנה ביה, אפילו כרבנן מודו, כדתנן במתנות: כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף - דבריו קיימין, ואוקימנא אפילו בשני בני אדם ושני שדות, ובלבד שיהא תוך כדי דבור. והכא, שתי תקנות הללו, דבין כתב אחת תקנה - הוי כמו תוך כדי דבור. והאי דקתני לשון "ירתון" - לאשמועינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות.

מבוא

ואל תגמרו - לרדן מנייה, אלא כפי שדעתכם נטתה. דאין לו לדיין אלא מה שענינו ראוות. כדתניא במסכת נדה בשילהי פרק שני (ב, ב): רבי ראה דם בלילה וטימא, ראה ביום וטהרו, המתין שעה אחת וראה, חזר וטימא. אמר: אי לי שמת טעיתי. ומקשינן: והאי טעה, דתניא: לא יאמר חכם אילו היה (לא) צריך להודות (לח) היה טמא. אלא אין לדיין אלא מה שענינו ראוות. והוא הדין לדבר התלוי בסברא, דאין לו אלא מה שלבו ראוות. ובפרק קמא דסנהדרין נפקא מן מ"ועמכם בדבר המשפט" - עמכם בדבר, עמכם במשפט. אין לו לדיין אלא מה שענינו ראוות. **בבריאי היאך** - בריא שאמר "פלוגי יירש שדה פלוגית", מי אמר רבי יוחנן בן ברוקה דקני, כיון דראוי לירושה בר אורוות - ראו - להוריש מיד שהולך למות, וקרינא ביה "ביום הנחילו את בניו". **דאמר ליה רבי נתן לרבי** - שסידר המשנה. שניתם משנתכם - אתם שבארץ ישראל. כרבי יוחנן בן ברוקה - דאמר: אם אמר על מי שראוי לירושה - דבריו קיימין. רבי נתן - בבלי היה. **ששניתם** - בכתובות: לא כתב לה לאשתו בכתובתה "בנין דיתרין דהוה ליכי מינאי" - אמר תמוהי בוחי ואירש בכתובתי, בניי והזכרים שתלדי לי הם יירשה לאחר מותי, יתר על חלקם שיחלקו עם אחיהם שיהיו לי מאשה אחת. **שהוא תנאי בית דין** - שבית דין תקנו כתובת בנין דיתרין, כדאמרינן בכתובות, כדו - שיקפצו אדם ויתן לבתו כבנו, דאם נותן לבתו - איני יוצא מורש את בתו ממה קודם בעלה. שירשו בניה את כתובתה אחר מות אביהם. והוא שיהא שם מותר דינר, שלא תעקר נחלה דאורייתא. כדאמרינן התם. אלמא: מוריש האב לבן בין הבנים, כרבי יוחנן בן ברוקה, והיה לכם לשנות משנתכם כדברי הכל, ולא אליבא דירחא ואמר ליה רבי יפסון - ודברי וזאת הלא. הדר אמר רבי: ילדות ושטות היה בי שהעזתי פני בתן הבבלי, ורדיתיו בדבר שאינו. דהאי "ירתון" תנן, דהא קיימין לן דכתובת בנין דיתרין לא טרפא ממשעבדי ממה שמכר אביהן. ואם "יסבון" תנן, דמשמע לשון מתנה - הוה משמע מנכסין, ואם מכר לאחד (מחזק) היה טרפא ממשעבדי. שהרי כל נכסיו משועבדים לכתובת אמנ, ואי מהדיא שעתא חלה מתנתו - הוה טרפא ממשעבדי. אלא משום הכי אמרינן לשון "ירתון", דלשון ירושה אינו אלא

לאחר מיתה, משום הכי לא מטראפא ממשעבדי, דלא חלה עד לאחר מיתה. על כרחין "ירתון" תנן, ויפה הקשה לי רבי נתן. מאן שמעת ליה דהאי סברא - יתור לשון הוא דאין צריך. ושמע מינה אפילו בבריאי קאמר - ואפילו תנינן "יסבון", ממילתיה דרבי נתן דאמר: שניתם כרבי יוחנן - איכא לאוכוחי דבבריאי קאמר רבי יוחנן ומפאשטא בעיא דרבא לגמרי. ולא תאריך כל כך אלא כדי לסיים דבריו של רבי. ורבי נתן דהוה מקשה לרבי, איכא למימר דתני "יסבון", סבירא ליה דטריף ממשעבדי. ורבי שסתם כרבי יוחנן בן ברוקה - משום דהכי סבירא ליה, כדאמרינן לעיל: אמר רבי זריקא אמר רבי חנינא אמר רבי ינאי אמר רבי: הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה. **האי סברא** - דריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה כי הכא, שיורשין כתובת אמנ והמותר של שתי כתובות חולקין. **אמר ליה רב פפא לאביי** - רב פפא לא אבעיא דרבא קאי, דהא איפשיטא. אלא אמאי דקאמר ליה רבי לרבי נתן, והכי קאמר: למא ליה לרבי למימר לרבי נתן: "יסבון" תנן, לאוקומי מתניתין דלברי הכל? וכי תנינן נמי "ירתון" - דברי הכל היא דהא בין למאן דאמר "יסבון" תנן, בין למאן דאמר "ירתון" תנן, איכא לאקשויה: אמאי קניא אי מתנה כלל? הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ובשעת נשואין לא באו הבנים לעולם שהוא מקנה להם כתובה. והאילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה בו - הני ממילי לדרב ישעו בעולם, דכיון דהמקבל בעולם - יכור הנותן לישעבד עצמו לו שיתן לו מה שיקנה לו. אבל הכא - הא מצי משעבד נפשיה. **אלא תנאי בית דין שאני** - דאלימ תנאי בית דין, משום דהפך בית דין הפך, דלהקטן אפילו לדבר שלא בא לעולם. והכא נמי אלימ תנאי בית דין. ואף על גב דאמרי רבנן דלשון ירושה בעלמא לא קני - הכא קני, ואפילו כרבנן אתיא מתניתין. **אמר** ליה משום דמפיק לה בלשון ירתון - הא דלא קאמר ליה הכי, משום דהוה אמר ליה רבי נתן: ומפני מה הנחתם לשון "יסבון" ותניתם לשון "ירתון" - אלא משום דלכך נטתה אחר רבי יוחנן בן ברוקה. ומשום הכי אמר ליה "יסבון" תנן, והדר מתחטט רבי בעצמו, משום דכי הוה מקשי ליה אמאי שניתם "ירתון" - מצי אמר ליה: משום הכי שנינן "ירתון" - לומר דלא טרפא ממשעבדי. **לאו מלתא היא דאמר** - יודאי לא היה צריך רבי לומר "יסבון" תנן, דבלא שום דיוק מתניתין אפילו כרבנן אתיא. דהא קתני בסיפא דהדיא משנה דכתובות: אף על פי שלא כתב לה "בין נוקבין וכו' ומיתותן מנסכי אתר מיתתה", כדאמר רבי אלעזר בן עזריה לקמן. וזה לשון מתנה ביה, אפילו כרבנן מודו, כדתנן במתנות: כתב לשון מתנה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף - דבריו קיימין, ואוקימנא אפילו בשני בני אדם ושני שדות, ובלבד שיהא תוך כדי דבור. והכא, שתי תקנות הללו, דבין כתב אחת תקנה - הוי כמו תוך כדי דבור. והאי דקתני לשון "ירתון" - לאשמועינן ממתניתין דרבנן מודו אפילו בשני בני אדם ושתי שדות.

מבוא

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קלא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות רש"י

מפאי דבחד בי דינא איתקון — דליהו בתוך כדי דבור? דלמא בתרי בי דינא איתקון, ולא קאי האי אהאי כלל, ולא מהני לשון מתנה דזה אזה לא סלקא דעתך — דבתרי
בי דינא איתקון. אף הבנות אינן נוטות אלא לאחר מיתת אביהם — ובחזיו אין כופין אותו לזון את בנו, כדאמרין בבבובות. אלא כפיין ליה אסיתא בעיבורא, וליקו ולימא
"עורבא בעי בני, וההוא גברא לא בעי בני", דילפינן תקנה מתקנה — דכיון דבחד בי דינא תקון להו, ולא מפורש בתקנות חילוק בין זו לזו — מסתמא בחד ענין תקניהו.
אבל אי בתרי בי דינא איתקון — דלמא חד בי דינא קאי אמחים, וחד אלאחר מיתה, והכי יליף האי מהאי לעולם אימא לך בתרי בי דינא איתקון — ואין כאן תוך כדי
דבור, ומשום הכי אצטרך למימר לרבי "יסבון"
תנן, ומיהו, תקנתא מתקנתא ילפינן, דבי דינא
בתרא מעין בי דינא קמא תקינו, דלא תקשי
תקנתא אתקנתא, דלא לומר: מאי שנת תקנה
זו דכתובת בגין דכירין לאחור מיתה קאכת
בה "ייתרון", ומאי שנת זו דאיתקנתא מחיים?
ומיהו, בעיא דהבא איפשיטא ממלתיא דרבי
נתן, כדפרישית, ואף על גב דרבי רבי יוחנן
בן ברוקה סבירא ליה, כדאמרין לעיל: אמר
רב זריקא אמר רבי חנינא אמר רבי ינאי אמר
רבי הלכה כרבי יוחנן — אפילו הכי קאמר
"יסבון", לאוקומי מתניין דברי הכל. הכותב כל
נכסיו לאשתו — בלשון מתנה, לא עשאה אלא
אפוטרופא — דאומד הדעת הוא דאין אדם
מניח את בניו ונותן את הכל לאשתו, ולא נתבין
אלא לעשותה אפוטרופא, כדי שיחלקו לה
בניו כבוד משום דאוקי אבודן נכסי ברשותה
לפרנסם מהם כפי אומד דעתה, ויהיו כפופים
לה. ולקמן מני ליה מהני תלת מיילי דשוינהו
רבנן כחלכתא בלא טעמא, דדרי נבואה הם,
בפרק "מי שמת", לפי שאנו מניחין מה שכתוב
בשטר בהדיא, שנתן לה הכל, לילך אחר אומד
דעתו. ובשביב מרע מיירי, ורבא בעי לקמן בבריא היאך, ומשום הכי נטל לה הכא. וכן הא ד"תנן התם" דלקמן נמי, משום דרבא בעי עליהו נמי בבריא היאך. ודוקא לא נכסיו,
דליכא שיעור לא במקרקעי ולא במטלטלי, אבל אי איכא שיעור — קתה. ומיהו, הכותב נכסיו לאתר, שאין בו אומד הדעת, שאינו חש כל כך לכבודו — אמרין לקמן דאם כתב
לו כל נכסיו, אם מת — קנה הכל. דכיון דלא שיעור מידי — צואת שכיב מרע היא זו, שהיה ירא למות, והוה דבריו כבתבין ובמסורין. הכי גרסין לה לכולה: פשיטא בנו הגדול
לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו הקטן מאי אמר רב חילאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה. פשיטא בנו ואחר אחר משום מתנה ובנו משום אפוטרופא, אשתו
ארוסה ואשתו גרושה משום מתנה. איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל מהו. אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה
ואשתו גרושה. ורב עירא משמיה דרבא אמר בכולהו קנו לבר מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל. בעי רבא בבריא היאך וכו' — והכי פירוש: פשיטא, בנו גדול שכתב
לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא, דררעה הוא שיחלקו לו אחיו כבוד, שהרי חייבין בכבודו, כדאמרין (כתובות קג, א) "זאת" — לרבות אחין הגדול, ואומד הדעת הוא
שלבכודו נתבין. בנו קטן מי אמר כיון דקפן הוא אינו חש לכבודו, ולפתנה איכיון. או דלמא אף בנו קפן רוצה לכבודו? אפילו קפן המוטל בעריסה — רוצה הוא בכבודו, ולא
עשאו אלא אפוטרופא. פשיטא בנו ואחר כו' — כלומר, פשיטא לי שהכותב כל נכסיו לבנו, שקרוב לו יותר מכל קרוביו ורוצה בכבודו יותר, או הכותב כל נכסיו לאחר דלא
חייש לכבודו כלל — בהני שנים פשיטא לי. דאחר במקום בנים — משום מתנה, דלכבודו לא חייש אלא להקנותו לתת לו במתנה. דאם לעשותו אפוטרופא נתבין, בשביל שאין
בניו יודעין בטיב משא ומתן — היה לו לומר בפירוש: אני עושה אותו אפוטרופא, ולא היה לו לכתוב לשון מתנה. ובנו במקום הבנים — משום אפוטרופא. ולא גרסין: אשתו
ובנו אשתו משום מתנה ובנו משום אפוטרופא. דאם שמואל אמר דהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא, ובאשה במקום בנים הוא דמיירי. והא דלא קאמר נמי:
אשתו פשיטא משום אפוטרופא — היינו משום דקאמר לה שמואל בהדיא. אבל בנו ואחר, וכל הני דלא איירי בהו שמואל בהדיא — הדר נקט לפרושינהו, כן נראה בעיני. ויש
מפרשים: בנו ואחר — שנתן להם בידוד לנשיתן כל נכסיו. ואין נראה בעיני, דאם כן אמאי בנו משום אפוטרופא? והלא פשיטא דהוא נותן מחצה לזה ומחצה לזה, והאי אחר היאך יזכה
בכל הנכסים, ובנו אמאי יהיה אפוטרופא? ודלא כן נכסיו ואם יל לפרשה במתנה לנשיתן בידוד — חזק משום מתנה, וזכה בחצי הנכסים שכתב לו
ובנו משום אפוטרופא לאחיו בההוא חצי נכסיו שכתב לו. דכיון דליכא שיעור לבנים, שהרי לאחר נתן חצי הנכסים ולא נשאר לפניו כי אם החצי שכתב לבנו — דהי וכו' כמו
שכתב לו כל נכסים שיש לו דמי, ולא עשאו אלא אפוטרופא. ומיהו, לא נהירא לי כלל, דלא דמי לסיפא דקאמרין: אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה. דההיא ודאי או או
קתנ, והוא הדין לרף רישא. בנו ואשתו לא גרסין, ומיהו, הדין כך נראה בעיני: כתב לאשתו במקום בנו — בהדיא קאמר שמואל בהדיא: לא עשאה אלא אפוטרופא. כתב לבנו
במקום אשתו, חזיון: אם יש לזה הבן אחין — לא עשאו אלא אפוטרופא, כדי שיכבדוהו אחין, כדאמרין לעיל: אפילו קטן המוטל בעריסה, ואפילו במקום אשתו דהיינו אמם
קאמרין. ואם אין לו אחין — ודאי משום מתנה כתב לו. דליכא למימר משום אפוטרופוס, דאינו רוצה שתכבד האם את הבן, דאדרבה, הוא רוצה שהבן יכבדה, כדאמרין:
הכותב כל נכסיו לאשתו — לא עשאה אלא אפוטרופא. אשתו ארוסה או אשתו גרושה — מודה שמואל דבמתנה ידב לו, דכיון דלא גייס בהו — לא חש בכבודו, אלא מתנה
הוא רוצה ליתן לה. (תנ"ה) — בנו ואחר, כגון בנו וכל בניו שמת, שהוא ראוי לירשו כמו בנו, והוא אחר אצל בנו, או כגון שקיבל עליו לזון את אבא כתב נכסיו לבנו —
פשיטא דלא עשאו אלא אפוטרופא, דררעה שיכבד אותו כן בנו או כן אשתו. אבל אם כתב לבנו או לבן אשתו, וכל שכן לאחר בעלמא — אמרין דלא חש לכבודו, ונתבין
למתנה. אשתו ואחר שהן בביתו, אם כתב לאשתו — משום אפוטרופא, דררעה הוא שיכבדה אחרים. אבל אם כתב לאחר — ודאי למתנה נתבין, דאינו חש שתכבדו אשתו.
נראה לי: בנו ואשתו אשתו — משום אפוטרופוס, ובנו — משום מתנה, דאדם רוצה שיכבדו בניו את אשתו אפילו אינה אמם, שהן חייבין בכבודו. דררשין (שם) "את אביך" —
לרבות אשת אביך, וכל שכן זו שהיא אמם. אבל אשתו — אינו רוצה שתתבזה לכבד את בניו. אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה — דאינו חושש לכבודו, זו מפני שגירשה
זו מפני שלא הכניסה עדיין, עד כאן. בת אצל הבנים — כיון דאנו רואין דחוששין לענין נכסים מועטין, דאמרין: הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים — אלא דחיישין
ליקרא דבנות מיקרא דבנים, ואיכא למימר דעשאה אפוטרופא. או דלמא הני מיילי לענין חזרת פתחים, אבל כי האי גוונא שיכבדו בניו — לא חש לכבודו. ואשת אצל האחין
— שאין לו בנים ואב אלא אחין, וכיון דאחיו אינן חייבין בכבודו כלל — אינו חושש שיכבדוהו, ומתנה הוא ידבד לו. או דלמא, כיון אשתו כגופא דמא — רוצה שיכבדה,
ואפוטרופא שויה, ואשה אצל בני הבעל — דלא הוה ליה בנים ממנה, דנימא: אפוטרופא שויה כדי שיכבדה בניה, שהיבין בכבודו. אבל יש לו בנים מאשה אחרת, ואינן חייבין
בכבודו כל כך אלא מיתורא דקרא "את אביך" — לרבות אשת האב, וכל מי שאינן חייבין בכבודו — אינו מקפיד אם אין מכבדין אותו, וגם הוא לא תקפיד אם לא יכבדהו אלו.
והלכך גם הבעל אינו חושש, ולמתנה איכיון, אמר רבינא משמיה דרבא כולהו — הנך חמש נשים לא קנו, לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. ורב עיריא משמיה דרבא אמר
כולהו — הנך חמש נשים קנו, לבר מאשה אצל אחין ואשה אצל בני הבעל. ובסברת בעלמא פליגי. ובת אצל הבנים לבדה איכא בנייניה, לרבינא לא קניא לרב עיריא קניא.
בעי

דעתו. ובשביב מרע מיירי, ורבא בעי לקמן בבריא היאך, ומשום הכי נטל לה הכא. וכן הא ד"תנן התם" דלקמן נמי, משום דרבא בעי עליהו נמי בבריא היאך. ודוקא לא נכסיו,
דליכא שיעור לא במקרקעי ולא במטלטלי, אבל אי איכא שיעור — קתה. ומיהו, הכותב נכסיו לאתר, שאין בו אומד הדעת, שאינו חש כל כך לכבודו — אמרין לקמן דאם כתב
לו כל נכסיו, אם מת — קנה הכל. דכיון דלא שיעור מידי — צואת שכיב מרע היא זו, שהיה ירא למות, והוה דבריו כבתבין ובמסורין. הכי גרסין לה לכולה: פשיטא בנו הגדול
לא עשאו אלא אפוטרופוס בנו הקטן מאי אמר רב חילאי בר אידי אמר שמואל אפילו קטן המוטל בעריסה. פשיטא בנו ואחר אחר משום מתנה ובנו משום אפוטרופא, אשתו
ארוסה ואשתו גרושה משום מתנה. איבעיא להו בת אצל הבנים ואשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל מהו. אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קנו לבר מאשתו ארוסה
ואשתו גרושה. ורב עירא משמיה דרבא אמר בכולהו קנו לבר מאשה אצל האחין ואשה אצל בני הבעל. בעי רבא בבריא היאך וכו' — והכי פירוש: פשיטא, בנו גדול שכתב
לו כל נכסיו לא עשאו אלא אפוטרופא, דררעה הוא שיחלקו לו אחיו כבוד, שהרי חייבין בכבודו, כדאמרין (כתובות קג, א) "זאת" — לרבות אחין הגדול, ואומד הדעת הוא
שלבכודו נתבין. בנו קטן מי אמר כיון דקפן הוא אינו חש לכבודו, ולפתנה איכיון. או דלמא אף בנו קפן רוצה לכבודו? אפילו קפן המוטל בעריסה — רוצה הוא בכבודו, ולא
עשאו אלא אפוטרופא. פשיטא בנו ואחר כו' — כלומר, פשיטא לי שהכותב כל נכסיו לבנו, שקרוב לו יותר מכל קרוביו ורוצה בכבודו יותר, או הכותב כל נכסיו לאחר דלא
חייש לכבודו כלל — בהני שנים פשיטא לי. דאחר במקום בנים — משום מתנה, דלכבודו לא חייש אלא להקנותו לתת לו במתנה. דאם לעשותו אפוטרופא נתבין, בשביל שאין
בניו יודעין בטיב משא ומתן — היה לו לומר בפירוש: אני עושה אותו אפוטרופא, ולא היה לו לכתוב לשון מתנה. ובנו במקום הבנים — משום אפוטרופא. ולא גרסין: אשתו
ובנו אשתו משום מתנה ובנו משום אפוטרופא. דאם שמואל אמר דהכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא, ובאשה במקום בנים הוא דמיירי. והא דלא קאמר נמי:
אשתו פשיטא משום אפוטרופא — היינו משום דקאמר לה שמואל בהדיא. אבל בנו ואחר, וכל הני דלא איירי בהו שמואל בהדיא — הדר נקט לפרושינהו, כן נראה בעיני. ויש
מפרשים: בנו ואחר — שנתן להם בידוד לנשיתן כל נכסיו. ואין נראה בעיני, דאם כן אמאי בנו משום אפוטרופא? והלא פשיטא דהוא נותן מחצה לזה ומחצה לזה, והאי אחר היאך יזכה
בכל הנכסים, ובנו אמאי יהיה אפוטרופא? ודלא כן נכסיו ואם יל לפרשה במתנה לנשיתן בידוד — חזק משום מתנה, וזכה בחצי הנכסים שכתב לו
ובנו משום אפוטרופא לאחיו בההוא חצי נכסיו שכתב לו. דכיון דליכא שיעור לבנים, שהרי לאחר נתן חצי הנכסים ולא נשאר לפניו כי אם החצי שכתב לבנו — דהי וכו' כמו
שכתב לו כל נכסים שיש לו דמי, ולא עשאו אלא אפוטרופא. ומיהו, לא נהירא לי כלל, דלא דמי לסיפא דקאמרין: אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה. דההיא ודאי או או
קתנ, והוא הדין לרף רישא. בנו ואשתו לא גרסין, ומיהו, הדין כך נראה בעיני: כתב לאשתו במקום בנו — בהדיא קאמר שמואל בהדיא: לא עשאה אלא אפוטרופא. כתב לבנו
במקום אשתו, חזיון: אם יש לזה הבן אחין — לא עשאו אלא אפוטרופא, כדי שיכבדוהו אחין, כדאמרין לעיל: אפילו קטן המוטל בעריסה, ואפילו במקום אשתו דהיינו אמם
קאמרין. ואם אין לו אחין — ודאי משום מתנה כתב לו. דליכא למימר משום אפוטרופוס, דאינו רוצה שתכבד האם את הבן, דאדרבה, הוא רוצה שהבן יכבדה, כדאמרין:
הכותב כל נכסיו לאשתו — לא עשאה אלא אפוטרופא. אשתו ארוסה או אשתו גרושה — מודה שמואל דבמתנה ידב לו, דכיון דלא גייס בהו — לא חש בכבודו, אלא מתנה
הוא רוצה ליתן לה. (תנ"ה) — בנו ואחר, כגון בנו וכל בניו שמת, שהוא ראוי לירשו כמו בנו, והוא אחר אצל בנו, או כגון שקיבל עליו לזון את אבא כתב נכסיו לבנו —
פשיטא דלא עשאו אלא אפוטרופא, דררעה שיכבד אותו כן בנו או כן אשתו. אבל אם כתב לבנו או לבן אשתו, וכל שכן לאחר בעלמא — אמרין דלא חש לכבודו, ונתבין
למתנה. אשתו ואחר שהן בביתו, אם כתב לאשתו — משום אפוטרופא, דררעה הוא שיכבדה אחרים. אבל אם כתב לאחר — ודאי למתנה נתבין, דאינו חש שתכבדו אשתו.
נראה לי: בנו ואשתו אשתו — משום אפוטרופוס, ובנו — משום מתנה, דאדם רוצה שיכבדו בניו את אשתו אפילו אינה אמם, שהן חייבין בכבודו. דררשין (שם) "את אביך" —
לרבות אשת אביך, וכל שכן זו שהיא אמם. אבל אשתו — אינו רוצה שתתבזה לכבד את בניו. אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה — דאינו חושש לכבודו, זו מפני שגירשה
זו מפני שלא הכניסה עדיין, עד כאן. בת אצל הבנים — כיון דאנו רואין דחוששין לענין נכסים מועטין, דאמרין: הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים — אלא דחיישין
ליקרא דבנות מיקרא דבנים, ואיכא למימר דעשאה אפוטרופא. או דלמא הני מיילי לענין חזרת פתחים, אבל כי האי גוונא שיכבדו בניו — לא חש לכבודו. ואשת אצל האחין
— שאין לו בנים ואב אלא אחין, וכיון דאחיו אינן חייבין בכבודו כלל — אינו חושש שיכבדוהו, ומתנה הוא ידבד לו. או דלמא, כיון אשתו כגופא דמא — רוצה שיכבדה,
ואפוטרופא שויה, ואשה אצל בני הבעל — דלא הוה ליה בנים ממנה, דנימא: אפוטרופא שויה כדי שיכבדה בניה, שהיבין בכבודו. אבל יש לו בנים מאשה אחרת, ואינן חייבין
בכבודו כל כך אלא מיתורא דקרא "את אביך" — לרבות אשת האב, וכל מי שאינן חייבין בכבודו — אינו מקפיד אם אין מכבדין אותו, וגם הוא לא תקפיד אם לא יכבדהו אלו.
והלכך גם הבעל אינו חושש, ולמתנה איכיון, אמר רבינא משמיה דרבא כולהו — הנך חמש נשים לא קנו, לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. ורב עיריא משמיה דרבא אמר
כולהו — הנך חמש נשים קנו, לבר מאשה אצל אחין ואשה אצל בני הבעל. ובסברת בעלמא פליגי. ובת אצל הבנים לבדה איכא בנייניה, לרבינא לא קניא לרב עיריא קניא.
בעי

אלו, באדם שיש לו כמה בנים, וכתב את כל נכסיו לבניו אחד, וכן
באופן שכתבם לאדם אחד, שבאופן שכתב את הנכסים לאחר אנו
אומרים שהתכוין לתתם לו בפתגמה ולא לעשותו אפטרופוס,
שהרי אינו חושש לכבודו, ואין לומר שהתכוין לעשותו
אפטרופוס מפני שאין בניו יודעים בטיב משא ומתן, שאם כן היה
כותב זאת במפורש ולא היה כותב בשטר לשון מתנה, ובאופן
שכתב את נכסיו לבניו לא התכוין אלא לעשותו אפטרופוס ולא
לתתם לו במתנה, וכאמור לעיל.
(וכן פשוט הוא הדין באופן שכתב את כל נכסיו לאשתו, וכן באופן
שכתבם לאדם אחד, שבאופן שכתבם לאחר ודאי שכוונתו לתת
לו בפתגמה, ובאופן שכתבם לאשתו כוונתו לעשותה אפטרופוס
בלבד).
ואף זה פשוט הוא, שאם כתבם לאשתו הארובה שעדיין לא נשאה
וכן אם כתבם לאשתו הנרובה, ודאי נתנם להם בפתגמה, ולא
התכוין לכבוד ולעשותו אפטרופוס, כיון שאינו חושש בכבוד
כלל, זו מפני שעדיין לא נשאה, וזו מפני שכבר גירשה ואינה
אשתו.
אפיכא להו, אם כתב את נכסיו לפת של אצל הנשים ו-במקום
שיש לו גם בנים, וכן אם כתב את נכסיו לאשה אצל האחים שלו
ושאין לו בנים ואב, ואחיו יורשים אותו, וכן באופן שכתבם לאשה
אצל בני הפעל, כלומר שכתב את כל נכסיו לאשתו במקום שיש
לו בנים מאשה אחרת, מהו הדין בכל המקרים הללו, האם אנו
אומרים שעשאו כאפטרופוס, או שמא כוונתו לתתם להן במתנה.
שבכתב נכסיו לבתו ויש לו בנים, יתכן שרצה לעשותה אפטרופא
כדי שיכבדה, שהלא הדין הוא שאם מת אדם והשאיר אחריו
נכסים מועטים שאינם מספיקים כדי מזון בניו ובנותיו, שהבנות
יוזנו מהם והבנים יחזרו על הפתחים, הרי שחושש הוא לכבודו של
בנותיו ואינו רוצה שיתבזו, ועל כן גם כאן ניתן לומר שכוונתו
היתה לעשותה אפטרופא בכדי לכבדה. אלא שמצד שני יש
לומר, שאין הוא חושש לכבודו אלא בזה שלא תזדקק לחזור על
הפתחים, אבל לא שחפץ הוא שגם בניו יכבדו, ועל כן אין לומר
שכוונתו לעשותה אפטרופא כדי שיכבדה, אלא נתנם לה
במתנה.
ובכתב נכסיו לאשתו ויש לו אחים היורשים אותו ושאין לו בנים
ואב, וכאמור, יש לדון שהלא כאן אין אחיו חייבים בכבודה, ואין
סברא לומר שעשאה אפטרופא משום שחפץ שיכבדה, ואם כן
ודאי מתנה גמורה נתן לה. ומצד שני יש לומר, שכיון שאשתו
כגופה, רוצה הוא שאחיו יכבדה אף שאינם חייבים בכך, ולעולם
התכוין לעשותה אפטרופא בלבד.
ובכתב נכסיו לאשתו ואין לו בנים ממנה אלא מאשה אחרת, גם
בו יש לדון אם שייך לומר בו שדואג הוא לכבודה ועל כן עשאה
אפטרופא. כשם שאנו אומרים בכתב נכסיו לאשתו ויש לו בנים
ממנה, משום שכאן אינם חייבים כל כך בכבודה כבכבוד אמם,
שאין חיוב גמור לכבדה, שאין החיוב מפורש בתורה אלא נדרש
מיתור הכתובים, וכל מי שאין חייבים בכבודו, אינו מקפיד אם אין
מכבדים אותו, וגם היא לא תקפיד אם לא יכבדהו אלו, ועל כן
אפשר שלא התכוין כלל לעשותה אפטרופא, ורצה לתתם לה
את נכסיו במתנה, או שמא נאמר שבכל זאת כוונתו לכבדה.
הגמרא פושטת את הספיקות, ומביאה מחלוקת בדבר: אמר רבינא
משמיה דרבא ו-בשם רבא, בכולהו – בכל הנשים המזכירות לעיל,
לא קנה זה שכתב לו דהיינו האשה או הבת, את הנכסים,
ואפטרופא היא, שלא היתה כוונתו אלא שיכבדה היורשים
האחרים בלבד, לבר – חוץ מהכתוב לאשתו הארובה והכתוב
לאשתו הנרובה, שבאלו השתים אין הוא דואג לכבודו וכוונתו
היתה לתת להם את נכסיו במתנה.
רב עזריא משמיה דרבא אמר, בכולהו – בכל האופנים האמורים
קני – קנה זה שכתב לו את הנכסים, דהיינו האשה או הבת, לבר –
חוץ מהאשה אצל האחין, שאם כתב נכסיו לאשתו והיורשים הם
אחיו ושאין לו בנים ואב, עשאה אפטרופא, שאנו אומרים שלפי
שאשתו כגופה רצה שאחיו יכבדה, וכן חוץ מאשה אצל בני הפעל,
שאם כתב נכסיו לאשתו ויש לו בנים ממנה אחרת ולא ממנה,
שעשאה אפטרופא, לפי שגם כאן אנו אומרים שרצה בכבודה
כלפי בניו, דהיינו שיכבדה אף שאינה אמם.

ממא דקבך בי דינא איתקון – מניין שבבית דין אחד תוקנו שתי
התקנות, שמפני כך תחשבנה לשונות המתנה והירושה כנאמרות
בתוך כדי דיבור, דלמא פתרי בי דינא איתקון – שמא נתקנו בשני
בתי דינים, ואין שייכות ביניהן, ואין מועיל לשון מתנה שבוז על
התקנה האחרת, ועל כן העמידו רבי נתן ורבי את המשנה כרבי
יוחנן בן ברוקה דווקא.
מתרצת הגמרא: לא סלקא דעתך שתקנות אלו נתקנו בשני בתי
דינים, דקתני רישא – שהרי כך נאמר במשנה בבכובות (מס.) קודם
לתקנות אלו, זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים
כאשר נתמנה נשיא, והיה זה פקדון ו-כינוי למושבם של תלמידי
בית המדרש שהיה מסודר שורות שורות ככרם ענבים) פער יבנה,
וכה דרש, חכמים הראשונים תקנו שתי תקנות, שהנשים יירשו את
כתובת אמם, וזוהי תקנת כתובת בנין דכרין, ועוד תקנו שהננות
יוזנו מנכסי אביהם, ומעתה יש ללמוד תקנה מתקנה ולומר, מה
הננות ואין יורשין את כתובת אמם אלא לאחר מיתת אביהם,
וכאמור בתקנה ירתין, שירושה היא ואינה אלא אחר מיתתה, אף
הננות לא יוזנו אלא לאחר מיתת אביהן, ולא בחייו, ולמדנו מכאן
שאין כופין את האב לזון את בניו. מוכיחה הגמרא: דבר זה שלמד
רבי אלעזר בן עזריה תקנה מתקנה, אי אמרת בשלמא שפך בי
דינא איתקון – שבבית דין אחד התקינו את שתי התקנות, היינו
היילפינן – על כן אנו יכולים ללמוד תקנה מתקנה, שכיון שלא
פירשו שיש חילוק בין התקנות, מסתבר שנתקנו באותו ענין, אלא
אי אמרת שפתרי בי דינא איתקון – שבשני בתי דינים נפרדים נתקנו
התקנות, אם כן היכי ילפינן – כיצד אנו יכולים ללמוד תקנה
מתקנה, ועל כרחק שנתקנו בבית דין אחד, וממילא הן נחשבות
לשונות ירושה ומתנה הבאות בתוך כדי דיבור, שמועילות גם
לדעת חכמים. ושוב יש להקשות למה הוצרכו רבי נתן ורבי
להעמיד את המשנה כרבי יוחנן בן ברוקה.
הגמרא דוחה את התיורין: ממא – מנין לך להוכיח כן, דלמא
לעולם אימא דרש שפתרי בי דינא איתקון, ומה שלמדו תקנה מתקנה
לפי שבי דינא פתרא תקון כפי דינא קמא – בית הדין שתיקן את
התקנה השניה, תיקן אותה כפי שתיקן בית הדין הראשון את
התקנה, והטעם שעשו זאת הוא כי היכי דלא תקשה לתקנה
מתקנה – כדי שלא יקשו ויאמרו במה שונה תקנה זו מתקנה זו,
שזו נתקנה על הזמן שלאחר מותו, וזו גם על הזמן שבחייו. ומעתה
אף שלומדים תקנה מתקנה, אין הכרח לומר שהתקנות נתקנו
חדיו ועל ידי כך לשון התקנה שבתאחד מהן מועיל לתקנה השניה,
ולכן גם לחכמים תועיל תקנה כתובת בנין דכרין שנאמרה בלשון
ירושה. ומפני כך תמה רבי נתן למה שנו את כתובת בנין דכרין
כשיטת רבי יוחנן בן ברוקה, ולפיכך הוצרך רבי ליישב את תמיהתו
של רבי נתן באמרו שיסבון תנן.
הגמרא מביאה דין בהלכות צוואת שכיב מרע: אמר רב יהודה אמר
שמואל, שכיב מרע הנותן שפך נכסיו ינתנו במתנה לאשתו, לא
עשאה בכך אלא אפטרופא – אחראית על הנכסים, שתפרנס מהם
את בניו כפי אומד דעתה, וכלל לא היה בדעתו לתתם לה במתנה.
וטעם הדבר הוא, שאנו אומדים דעתו של אדם שאינו מניח את
בניו בלא כלום ונותן את כל נכסיו לאשתו, ועל כן ודאי לא היתה
כוונתו לנתינה גמורה.
הגמרא מבררת את פרטיו של דין זה: פשיטא שאם כתב את כל
נכסיו לבניו הנזיל, לא עשאה בכך אלא אפטרופוס על נכסיו, שאנו
אומדים את דעתו שרוצה הוא שישלכו לו אחיו כבוד כיון שהם
חייבים בכבודו מן התורה, ולא התכוין לתתם לו לגמרי ולהשאיר
את בניו כפי האחרים בלא כלום. אמנם יש לשאול, אם כתב את כל
נכסיו לבניו הקטן, דהיינו לאחד מהבנים שאינו הגדול שבהם, מאי
– מהו הדין בזה, האם נאמר שכיון שקטן הוא, אינו חש לכבודו
ואין לומר שהתכוין לעשותו אפטרופוס כדי שיכבדהו, ולפיכך
ודאי התכוין לתתם לו במתנה גמורה, או שמא אף בבן קטן יתכן
שחפץ הוא שיכבדהו.
משיבה הגמרא: איתמר, רב תנילא בר אידי אמר בשם שמואל,
אפילו כתב את כל נכסיו לבניו קטן המופל פערית, כלומר, הקטן
בשאלתו, גם כן אומרים אנו שהתכוין לעשותו אפטרופוס כדי
שינהגו בו אחיו כבוד.
הגמרא מבררת פרטים נוספים בדין זה: פשיטא שבשני אופנים

הגמרא מביאה ספק בענין זה: גְּעִי – הסתפק רַבָּא, בְּבִרְיָא שכתב
 שהוא נותן לאשתו את כל נכסיו, מהיום או מהיום ולאחר מיתה,
 הִיחָא הדין בזה, האם גם כאן נאמר שלא עשאה אלא אפטרופא,
 שיתכן ששִׁכְבִּיב מֵרַע הוא שאומרים זאת, משום שאומרים דעתו
 הִיחָא ליה דְּלִישְׁתַּמְעוּן מִלָּה – שרוצה שישמעו דבריה, אֲמַל בכתב
 כן בהיותו בְּרִיא, הָא קָאִי אִהּ – הרי הוא נמצא וקיים, ויכבדהו
 מפני אימתו ואין לומר שעשאה אפטרופא, אִי דְּלָמָּא בְּרִיא נִמְי
 נִיחָא ליה דְּלִישְׁתַּמְעוּן מִלָּה מִהֶשְׁתָּא – גם הוא נח לו בכך שישמעו
 דבריה ויכבדהו, ועל כן עשאה אפטרופא כבר מעתה.
 הגמרא מביאה ברייתא לפשוט את הספק: הָא שְׁמַע, הַבּוֹתֵב בשטר
 שהוא נותן את פִּירוֹת נְכָסָיו ו-הפירות הגדלים בשדותיו לְאִשְׁתּוֹ
 במתנה, לכשמת באה ונִזְכָּה את כְּתוּבָתָה מן הַתְּרַקַּע הוּז עצמה,
 ואין אומרים שכיון שנתן לה את פירותיה של הקרקע על כן היא
 מוחלת על השיעבוד שיש לה בקרקע זו עבור חוב כתובתה.
 ואפילו אם נתן לה במתנה קרקע גמורה עם פירותיה לְמַחְצָה או
 לְשִׁשִּׁשׁ וְלָרְבִיעַ מהקרקע וולא רק את הפירות כבאופן הַקּוּדוּם, גם
 כן נִזְכָּה כְּתוּבָתָה מן הַשָּׂאָר – משאר הקרקע שלא נתן לה, ואין
 אומרים שמוחלה על שיעבודה. אולם אם כָּתַב בְּל נְכָסָיו לְאִשְׁתּוֹ
 והרי הם שלה, ואחר כך יצא עָלָיו שָׁטֵר חוֹב, שכא אדם עם שטר
 ובו נאמר שבעלה חייב לו ממון עוד קודם שנתן לה את הנכסים,
 ונמצא שנשתעבדו לו, ורוצה הוא לטורפם ממנה, רַבִּי אֶלְעָזָר
 אָמַר, אם שטר כתובתה נכתב קודם שטר של זה, נמצא
 ששיעבודה קודם, ועל כן תִּקְרַע את שטר כְּתוּבָתָה, דהיינו שאין
 היא זקוקה לו עוד, וְתַעֲמֹד בנכסים עַל פִּי שטר כְּתוּבָתָה הקודם
 לשטר החוב, כלומר, שאין היא מפסידה את הנכסים, שהרי
 שיעבוד חוב כתובתה קודם לשיעבודו. והחידוש שבדברים הוא
 שאנו אומרים שמה שכתב לה את כל נכסיו, לא היה זה כדי
 שתמחל על כתובתה ומעתה תקבל את הנכסים רק מכח מתנה זו,
 אלא כדי שתקבל נכסים נוספים שאינם מגיעים לה בכתובתה.
 וכאן שנבחר ששטר המתנה אין בו תועלת, אלא הוא מיוק לה,
 שוב היא באה לרדת לנכסים כתובעת כתובתה. וְהַכְּמִים אָמְרִים,
 אין הדין כן שיכולה היא לגבות מנכסים אלו את חוב כתובתה,
 שכיון שכתבם לה במתנה דעתה היא למחול את חוב הכתובה
 שעליהם, ועל כן תִּקְרַע את שטר כְּתוּבָתָה, שאין לה עוד תועלת
 בו, וְתַעֲמֹד בנכסים עַל פִּי שטר כְּתוּבָתָה בלבד, וְנִמְצָאת כְּרַחֲת מִכָּאֵן
 וּמִכָּאֵן, שהפסידתם, שמצד שטר כתובתה אינה יכולה לקחתם
 כיון שמוחלה על השיעבוד שעליהם, ומצד שטר מתנה אינה
 יכולה לשמח מהם שהרי קדם שטר החוב. וְאָמַר רַבִּי הוּדָה
 הִנְחָתוֹם ו-האופה, מַעֲשֶׂה וְאִידַע הִדְּךָ בְּתֵּי אֲחֻזִּי בְּלָה, שנתן לה
 בעלה את כל נכסיו ובא בעל חוב לגבות חוב שקדם למתנה זו,
 וְכָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי הַכְּמִים לשאול אם יכולה היא לגבות את כתובתה
 מקרקע זו כיון ששטר כתובתה קודם לשטר חוב, וְאָמְרוּ חכמים
 שֶׁתִּקְרַע את שטר כְּתוּבָתָה וְתַעֲמֹד עַל שטר כְּתוּבָתָה וְכִיּוֹן שהוא
 מאוחר לשטר החוב נִמְצָאת כְּרַחֲת מִכָּאֵן וּמִכָּאֵן, וכאמור.
 מוכיחה לגמרא: מַעֲמָא – טעם הדבר שמפסידה את הקרקע שנתן
 לה, הוא רק משום יִצְאָ עָלָיו שָׁטֵר חוֹב ובא בעל החוב וגובה את
 הקרקע בחובו, הָא – אבל אם לֹא יִצְאָ עָלָיו שָׁטֵר חוֹב, מִנְיָא – קונה
 האשה את הנכסים שנתן לה. וְכָמָּא – ובאיזה אופן מדובר כאן,
 אִילִימָא – אם נאמר בְּשִׁכְבִּיב מֵרַע שכתב את נכסיו לאשתו, וְהָא
 אִמְרִית שְׁלָא עֲשָׂא בכתביה זו אִלָּא אִפּוֹסְרוּפּוֹס, ולא התכוון לתתם
 לה לגמרי, אִלָּא לֹא – אלא ודאי שמדובר כאן בְּבִרְיָא הכותב
 לאשתו את כל נכסיו, ולמדנו אם כן שבריא הנותן כל נכסיו
 לאשתו לא עשאה אפטרופא. אלא הקנה לה אותם לגמרי. ומה
 שאמר שמואל שהכותב נכסיו לאשתו עשאה אפטרופא, לא
 אמר זאת אלא בשכביב מרע, שדואג הוא לכבודה לאחר מותו,
 ולא בבריא שאין לו לחוש לכך, וכאמור לעיל.
 הגמרא דוחה את ההוכחה: לְעוֹלָם אפשר לומר שמדובר בברייא
 אפילו בְּשִׁכְבִּיב מֵרַע, ואף על פי כן ניתן להעמיד אותה באופן
 שקנתה את הנכסים ולא עשאה אפטרופא. וְרַב עֲזַרְיָא מוֹרִי לָהּ
 בְּבִילָהּ – מעמיד את הברייא בכל אותן נשים שהוא סובר בהן
 לעיל (קלא) שאף שכתב להן את כל נכסיו קנו לגמרי ולא עשאן

אפטרופא, וְרַבִּינָא מוֹרִי לָהּ – מעמיד את הברייא כְּאִשְׁתּוֹ אִרוּסָה
 וְאִשְׁתּוֹ מְרֻשָּׁה, שבהן הוא סובר לעיל (קלא) שקונות לגמרי ולא
 עשאן אפטרופא. וכשכתב את נכסיו לנשים אלו ודאי שטר
 המתנה קיים ודאי זוכה בנכסים, ורק מפני שקדם בעל חובו הן
 מפסידות אותם.
 מעתה אין הכרח שהברייא מדברת בבריא, וממילא אין לפשוט
 את ספיקו של רבא לגבי כותב נכסיו לבריא.
 פסק ההלכה במחלוקת רבי אליעזר וחכמים: אָמַר רַב יוֹסֵף בְּר
 מְנוּמִי אָמַר רַב נְחֻמִּי, הִלְכָּה בניהון זה היא, שֶׁתִּקְרַע את שטר
 כְּתוּבָתָה וְתַעֲמֹד עַל שטר כְּתוּבָתָה בלבד, וְנִמְצָאת כְּרַחֲת מִכָּאֵן
 וּמִכָּאֵן, כדברי חכמים.
 תמחה הגמרא: לְמִיכָּאֵר – האם ניתן לומר דְּלֹא אָזִיל רַב נְחֻמִּי בְּתֵר
 אִוְרָאָא – שרב נחמן אינו הולך אחר אומדן הדעת, שלכן אף
 שמצד האומדנא יש לומר שלא מחלה את שיעבוד כתובתה
 מנכסים אלו שקיבלה אם היתה יודעת שיבוא בעל חוב, אף על פי
 כן דעתו שהפסידתם, וְהִתְנָא, הִרִי שְׁחֵלֶךְ בְּנֵי לְמִדְנֵי הָרִם, וְשָׁמַע
 האב שָׁמַע בְּנֵי, וְעָמַד וְכָתַב בְּל נְכָסָיו לְאִמְרִים במתנה, וְאַחַר כֵּךְ כָּא
 בְּנֵי והתברר ששמועת שוא שמע, מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה, שהרי לא פירש
 בשעת המתנה שהוא נותנה רק בגלל שהוא סבור שמת בנו, ועל
 כן מתנה גמורה היא אף שבנו לא מת כלל. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְיָסָא
 אָמַר, אִין מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה, כיון שאנו אומרים בדעתו שְׁאִילוּ הָיָה יוֹדַע
 שְׁבָנֵי קִיִּים ולא נכונה היתה השמועה שמת, לא כְּתָבָן במתנה
 לאחריהם. וְאָמַר רַב נְחֻמִּי, הִלְכָּה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְיָסָא. וְנִמְצָא שאף
 רב נחמן הולך אחר אומדן הדעת, שאף שלא פירש דבר, אנו
 אומרים שכיון שיש לאמוד את דעתו בכך, שאילו בנו היה חי לא
 היה נותן, כאילו פירש והטיל תנאי בתינוה זו, ובטלה המתנה
 כאשר הוברר שאכן חי הוא ולא מת כלל. ומעתה קשה איך פסק
 רב נחמן כאן כחכמים שאין לילך אחר אומדן הדעת. מתרצת
 הגמרא: שְׁאֵנִי הָרִם – שונה הוא המקרה דלעיל שכתב לה כל
 נכסיו. וְהִנְחָא לָהּ דְּתִיפּוֹק עֵלֶּה קָלָא דְּכְתִיבִיהּ נִיחָלָה לְהִתְנָה נְכָסִים
 – שנוה לה שיצא עליה קול שנאמנת וחשובה היא אצל בעלה
 שעל כן כתב לה את נכסיו אלו, ומפני הנאה זו מחלה לשיעבוד
 כתובתה שעל נכסיו ואינה חוששת שיבוא בעל חוב המוקדם
 למתנה ויטרוף את נכסיו.
 דין נוסף בענין זה: תִּנּוּן הָרִם במסכת פאה (פ"ג מ"ז), הַבּוֹתֵב שהוא
 נותן את נְכָסָיו לְבָנָיו, וְכָתַב בשטר שהוא נותן לְאִשְׁתּוֹ תְּרַקַּע בְּל
 שְׁהוּא, ולא פירש אם כתב לה קרקע זו על מנת שתפרע ממנה את
 כתובתה או שנתנה לה במתנה, אֲמַר כְּתוּבָתָה שְׁאִינָה יכולה
 לגבותה מהנכסים שניתנו לשאר הבנים, שכיון שהתרצתה במתנה
 זו, התרצתה גם ששאר הנכסים ינתנו לבנים ודאי לא תגבה מהם
 דבר.
 הגמרא מבררת את דברי המשנה. שואלת הגמרא: האם מִשּׁוּם
 דְּכָתַב לָהּ תְּרַקַּע בְּל שְׁהוּא אֲמַרָה את כְּתוּבָתָה, ואיך יתכן
 שבכתיבתו בלבד תפסיד את הכתובה ללא שהיה דבר המורה על
 מחילה מצידה.
 הגמרא מביאה דעות שונות ביישוב קושיא זו: אָמַר רַב, מדובר שם
 בְּמִזְבָּה לָהּ ו-לבניו) את הנכסים שהוא רוצה לתת להם, עַל יָדָהּ
 של האשה, כגון שנתנה לו את סודרה שבו יעשה הקנין להקנות
 להם את הנכסים, שכיון שאנו רואים שהיא משתדלת בטובתם
 ומסייעת לו בהקנאה להם, הרי שבצירוף זאת שגם כתב לה קרקע
 כלשהי ולא ערערה על כך, יש לומר שמוחלת היא על שיעבוד
 כתובתה מנכסים אלו.
 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר, אין צריך לומר שהיא עצמה היתה שותפה
 בהקנאה, אלא אפשר להעמיד את המשנה אפילו בְּמִחְלָקָא את
 הנכסים לְפָנֶיהָ, במעמדה ובנוכחותה, וְהָא שֶׁתִּקְרַע, שכיון שלא
 מחתה וגם קיבלה הימנו קרקע כלשהי, שתיקתה כהודאה
 שמוחלת היא את שיעבוד כתובתה מנכסים אלו.
 רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הִנְיָא אָמַר, אין צריך להעמיד את המשנה אפילו
 בכך, אלא אפשר להעמידה אפילו כְּאִוְרָאָא לָהּ בעת שכתב לה את
 הקרקע מְלִי תְּרַקַּע זו בְּכְתוּבָתֶיהּ בלבד, שכיון שלא ערערה על
 מה שחילק לבניו, ודאי מחלה על שיעבודה מִשָּׂאֵר הנכסים,

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קלב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רנג
רש"י
תוספות

1 **כעני רבא כבריא** — שכתב כל נכסיו לאשתו, ולכל הני דאירי שמואל, אם
2 כתב להם במתנה מהזים לגמרי, אי נמי מהזים ולאחר מיתה, מי אמרין מתנה
3 גמורה היא. דאי משום כבוד — הא קאי הוא, וכבודה מאיתו. דלישתמעון מלה
4 **מהשתא** — לפי שידעין שעתידין להיות כפופין לה. הובת — במתנה. פירות נכסיו
5 — שעבשיו בעין. אי נמי, דאקני לה קרקע
6 לפירותיה. דאקני לה בגופא דארעא דקנייה.
7 גובה — כל כתובתה מן הקרקע, דבשביל מתנה
8 זו לא מחלה שעבוד כתובתה שעל הקרקע. ואם
9 כתב לה קרקע ופירות לגמרי, מחציתו או שליש
10 או ברע — גובה כתובתה מן השאר. ו"ל או
11 אף ו" קתני: כתב לה פירות, ואפילו קרקע.
12 ומיהו, האי דקתני למחצה שליש ולרביע —
13 ב"ו ואין צריך לומר ו" מפרשא. ולא דוקא
14 נקט כי האי סידרא הכא, אלא משום דבכל
15 דוכתא גריל לומר כן. כתב כל נכסיו לאשתו
16 וקא סלקא דעתך השתא — אפילו במקום
17 בנין, דאמר שמואל לעיל: לא עשאה אלא
18 אפטרופא, והכא קאמר דקניא. ויצא עליו שטר
19 חוב — שקדם למתנה זו, ומיהו, לכתובתה לא
20 קדם. תרקע מתנתה ותעמוד על כתובתה —
21 דלפיות כחה נכתבה מתנה זו, לזכות במותר
22 נכסיו. אבל היא לא מחלה שעבוד כתובתה
23 שעל נכסיה הללו בשביל מתנה זו, שאם תיבטל
24 מתנה זו בשביל בעל חוב הקודם — תחזור
25 עליהם מכח שעבוד כתובתה, והלכך רוצה היא
26 שתקיע מתנתה. תרקע כתובתה — לאו דוקא.
27 שהרי אינה מוחלת כתובתה בשביל שום מתנה
28 שנתן לה בעל. דאי קנה נכסים אחרי כן —
29 תגבה מזה כתובתה. כדאמרין לקמן בשמעתין:
30 שהרי כך כתב לה "דקנא ודעתיד אנא למיקני".
31 אבל מהנהנו נכסים דיהיב לה — מחלה שעבוד
32 כתובתה, דמניניה לא תגבי כתובתה, הואיל
33 ובמתנה חנם באו לידה. דאינה נותנת אל לבא שמא יבא בעל חוב ויטרפם בחובו. הלכך, תרקע כתובתה לגבי הני נכסים, שלא תטרף. ותעמוד על מתנתה — אם אפשר לה
34 להתקיים. הלכך, כיון דלא היא מתנה — נמצאת קרחת מכאן ומכאן. ומיהו, מחילה בטעות ליתא, דהחיא מתנה גמורה היתה באותה שעה, דהא אי בעי בעל — מצי מסלק ליה
35 בזוי, וכדאמר רבא בפסחים בפרק "כל שעה" (ל, ב) דבעל חוב מכאן ולחבא הוא גובה. בבת אחותי בלה — כלתי אשת בני. שכתב לה בני כל נכסיו, ואחר כך בא בעל חוב דבני
36 לגבות חובו שקדם למתנה ומאחר לכתובתה. קניא — ולא אמרין עשאה אפטרופא. אלא לאו כבריא — ושמע מינה דבבריא קניא, דליכא למימר אפטרופא עשאה, דהא קאי
37 הוא. ובשכיב מרע איירי שמואל, ולא בבריא. רב עזריא מוקי בבולחו — כדאמרין לעיל: בולחו קנו — דהיינו בת אצל הבנים, ואשתו ארוסה ואשתו גרושה. והכא נמי, דהא אשתו
38 דקתני — היינו אשתו ארוסה ואשתו גרושה. ומיהו, בבת אצל הבנים ליכא לאוקומה, דהא אשתו קתני. ואי קשיא: הא רבינא נמי באשתו ארוסה ואשתו גרושה מוקי לה, כדמפרש
39 לקמיה, ואם כן אמאי קאמר תלמודא רב עזריא מוקי לה בבולחו? לימא נמי: רב עזריא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה. דהא ליכא בנייהו אלא בת אצל הבנים לחוד,
40 כדפרישית לעיל. ובבת אצל הבנים ליכא לאוקומה, דהא אשתו קתני תריץ: משום דאמרן לעיל: רב עזריא משמיה דרבא אמר בולחו קני כו' — הילכך נקט נמי הכא כי הדואר לישנא
41 דלעיל. הכי גרסין: רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה. אמר רב נחמן הלכה תרקע כתובתה ותעמוד על מתנתה — דלא תטרף כתובה מדחי נכסים אף על פי שקדמה
42 לבעל חוב, שהרי מחלה שעבוד אצלם משום דבאו לידה במתנה. ומיהו, אם קנה נכסים אחרי כן — תגבה מזה כתובתה, כדאמרין לקמן בשמעתין. והא דאיצטריך רב נחמן לפסוק
43 הלכה כחכמים — היינו משום דאיכא לאקשויי דידה אדיריה, כדמוקשי ואילי, ואשמועינן רב נחמן דשינאי דקא משנינן דלא תקשי דידה אדיריה — שינויא הוא. ואם לא אמר
44 הלכה כחכמים — הוה אמנא דסבירא ליה כרבי אליעזר, כדמוכחא דהך מילתא דלקמן. ופתימנין: ורב נחמן לא אויל בטר אומדנא — דהא מאומד הדעת יש לנו לומר דלא מחלה
45 שעבוד הני נכסים בשביל המתנה. מתנתו מתנה — שהרי לא פירש בשעת מתנה. בשביל שאני סבור שמת בני אני נתן מתנה זו. וידע — היינו אומדנא, אף על פי שלא פירש נמי
46 — כמי שפירש דמי. וטעמי — הכא נמי בטר אומדנא אויל רב נחמן, דקאמר תרקע כתובתה — דניחא לה בהך מתנה, משום דתיפוק קלא דאיהי מודימא וחושבה גבי בעלה, ומשום
47 הכי כתב לה כל נכסיו. ובהחיא הנאה מחלה שעבוד כתובתה, ואמורה: אי אתי בעל חוב וטרף להני נכסי — לא דוישינא. תנן התם — במסכת פאה, בסוף פרק שליש (משנה ז),
48 ומשום דבעי עלה רבא בבריא היאך, נקט לה נמי הכא. הכי גרסין לה: הובת נכסיו לבניו. ולא גרסין "כל". וכתב לאשתו קרקע כל שהוא — ולא פירש אם לפרעון כתובתה אם
49 לשם מתנה. דאי לפרעון כתובתה — הרי הוא כמו שפרע לה קצת כתובה, וכולי עלמא מודו דשנתן איתו כלום, דמשועבד היה לכתובתה. אבדה כתובתה — לא אבדה
50 אבדה ממש, שאם יקנה נכסים אחר כך — תגבה מזה המותר, כדלקמן, דהא כתב לה "דקנא ודעתיד אנא למיקני". אלא אבדה כתובתה מהני נכסים, שאם לא יקנה הבעל נכסים
51 אחרים — הרי הפסידה, שמאלו שנתן לבניו לא תגבה עוד, דנחרצית להם במתנה זו והאיל ותנן גם לה קרקע כל שהוא, וכדמפרש טעמא ואיל. וכגון שחלק להן ולה כל נכסיו.
52 אבל שירי אפילו חד דיקלא שלא חלק אותו — אמרין לקמן: מנא דנחתא אריקלא נחתא נמי אבוליה. וקא פריך: משום דכתב לה קרקע כל שהוא כו' — בתמימה. אמר רב במוכח
53 להן על יד — עסקין, שנחנה לו סודר שלה להקנות לבנים, כדקיימא לן (בבא מציעא מז, ב) בבלי של קונה. דמוכחא מילתא. מרקא משתדלא בזיכית הבנים, וגם נתן לה קרקע
54 כל שהוא ואינה מערערת כלום, כיון דאיכא תרתי — ודאי נחרצית להם בלב שלם להיות קונין מתנה זו, שלא תוכל לטרוף מזה כתובתה, ומחלה להן השעבוד שעל הנכסים הללו,
55 והפסידה כתובתה אם לא תמצא מקום אחר לגבות. ושמואל אמר — אפילו אין מוכה להו על ידה, אלא שהיתה לשם בשעה שכתב נכסיו לבניו והיא שותקת. דכיון דכתב לה קרקע
56 כל שהוא — נחרצית, ושתיקה כהודאה דמיא. אבל אם לא נתן לה כלום — שתיקה אינה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה. רבי יוסי ברבי חנינא אמר — אפילו לא היתה שם,
57 ולא חלק בפניה, אלא שאמר לשון זה כשכתב לה ההוא קרקע כל שהוא: "טלי קרקע זו בכתובתיך", והיא לא ערערה — ודאי מחלה שעבודה משאר הנכסים. ואחרון אחרון מיקל.
ומקולי

1 **למחצה** שליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר — תימזה: מאי קא משמע לן? פשיטא!
2 ואומר רבינו יצחק: דרבותא קא משמע לן, דכשנתן לה פירות שדה אחת שתי
3 שנים או שלש — לא יוכלו היתומין לטעון ולומר שחולו כתובתה מאותה שדה שיש לה
4 פירות. אלא גובה כתובתה משאר שדות שאין לה בהן כלום. לפי שרצה לטול כתובתה
5 מיד, ובשדה שיש לה פירות אינה יכולה ליהנות
6 מכתובתה עד שתי שנים או שלש, שהן זמן
7 פירותיה.
מכלל

1 **מהשתא? תא שמע: הובת פירות נכסיו לאשתו** - גובה כתובתה מן הקרקע; **למחצה**
2 **לשליש ולרביע** - גובה כתובתה מן השאר. **כתב כל נכסיו לאשתו, ויצא עליו שטר חוב** -
3 **רבי אליעזר אומר: תרקע מתנתה ותעמוד על כתובתה, ונכסים אומרים: תרקע כתובתה**
4 **ותעמוד על מתנתה, ונמצאת קרחת מפתן ומפתן, ואמר רבי יהודה הנחתום: מעשה ואירע**
5 **הדבר בבת אחותי בלה, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו: תרקע כתובתה ותעמוד על**
6 **מתנתה, ונמצאת קרחת מפתן ומפתן, מעמא דיצא עליו שטר חוב, הא לא יצא עליו שטר**
7 **חוב - קניא; ובמאי? אילמא בשכיב מרע - והא אמרת: לא עשאה אלא אפטרופוס! אלא**
8 **לאו כבריא.** - לעולם בשכיב מרע, ורב עזריא מוקי לה בבולחו, רבינא מוקי לה באשתו
9 ארוסה ואשתו גרושה. אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן, הלכה: תרקע כתובתה
10 ותעמוד על מתנתה, ונמצאת קרחת מפתן ומפתן. - למימרא, דלא אויל רב נחמן בטר
11 אומדנא? והתניא: **תרי שהלך בנו למדינת הים, ושמע שמת בנו, ועמד וכתב כל נכסיו**
12 **לאחרים, ואחר כך בא בנו** - מתנתו מתנה; **רבי שמעון בן מנסיא אומר: אין מתנתו מתנה,**
13 **שאיילו היה יודע שבנו קיים לא כתבן; ואמר רב נחמן: הלכה ברבי שמעון בן מנסיא!**
14 **- שאני התם, דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתביניהו ניהלה להנהו נכסים. תנן התם:**
15 **הפוחת נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא** - אבדה כתובתה. - משום דכתב לה
16 קרקע כל שהוא אבדה כתובתה? אמר רב: **במופה להן על ידה.** ושמואל אמר: **במחלק**
17 **לפניה והיא שותקת.** רבי יוסי ברבי חנינא אמר: **באומר לה "טלי קרקע זו בכתובתיך".**
ומקולי

1 **ובמתנה חנם באו לידה.** דאינה נותנת אל לבא שמא יבא בעל חוב ויטרפם בחובו. הלכך, תרקע כתובתה לגבי הני נכסים, שלא תטרף. ותעמוד על מתנתה — אם אפשר לה
2 להתקיים. הלכך, כיון דלא היא מתנה — נמצאת קרחת מכאן ומכאן. ומיהו, מחילה בטעות ליתא, דהחיא מתנה גמורה היתה באותה שעה, דהא אי בעי בעל — מצי מסלק ליה
3 בזוי, וכדאמר רבא בפסחים בפרק "כל שעה" (ל, ב) דבעל חוב מכאן ולחבא הוא גובה. בבת אחותי בלה — כלתי אשת בני. שכתב לה בני כל נכסיו, ואחר כך בא בעל חוב דבני
4 לגבות חובו שקדם למתנה ומאחר לכתובתה. קניא — ולא אמרין עשאה אפטרופא. אלא לאו כבריא — ושמע מינה דבבריא קניא, דליכא למימר אפטרופא עשאה, דהא קאי
5 הוא. ובשכיב מרע איירי שמואל, ולא בבריא. רב עזריא מוקי בבולחו — כדאמרין לעיל: בולחו קנו — דהיינו בת אצל הבנים, ואשתו ארוסה ואשתו גרושה. והכא נמי, דהא אשתו
6 דקתני — היינו אשתו ארוסה ואשתו גרושה. ומיהו, בבת אצל הבנים ליכא לאוקומה, דהא אשתו קתני. ואי קשיא: הא רבינא נמי באשתו ארוסה ואשתו גרושה מוקי לה, כדמפרש
7 לקמיה, ואם כן אמאי קאמר תלמודא רב עזריא מוקי לה בבולחו? לימא נמי: רב עזריא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה. דהא ליכא בנייהו אלא בת אצל הבנים לחוד,
8 כדפרישית לעיל. ובבת אצל הבנים ליכא לאוקומה, דהא אשתו קתני תריץ: משום דאמרן לעיל: רב עזריא משמיה דרבא אמר בולחו קני כו' — הילכך נקט נמי הכא כי הדואר לישנא
9 דלעיל. הכי גרסין: רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה. אמר רב נחמן הלכה תרקע כתובתה ותעמוד על מתנתה — דלא תטרף כתובה מדחי נכסים אף על פי שקדמה
10 לבעל חוב, שהרי מחלה שעבוד אצלם משום דבאו לידה במתנה. ומיהו, אם קנה נכסים אחרי כן — תגבה מזה כתובתה, כדאמרין לקמן בשמעתין. והא דאיצטריך רב נחמן לפסוק
11 הלכה כחכמים — היינו משום דאיכא לאקשויי דידה אדיריה, כדמוקשי ואילי, ואשמועינן רב נחמן דשינאי דקא משנינן דלא תקשי דידה אדיריה — שינויא הוא. ואם לא אמר
12 הלכה כחכמים — הוה אמנא דסבירא ליה כרבי אליעזר, כדמוכחא דהך מילתא דלקמן. ופתימנין: ורב נחמן לא אויל בטר אומדנא — דהא מאומד הדעת יש לנו לומר דלא מחלה
13 שעבוד הני נכסים בשביל המתנה. מתנתו מתנה — שהרי לא פירש בשעת מתנה. בשביל שאני סבור שמת בני אני נתן מתנה זו. וידע — היינו אומדנא, אף על פי שלא פירש נמי
14 — כמי שפירש דמי. וטעמי — הכא נמי בטר אומדנא אויל רב נחמן, דקאמר תרקע כתובתה — דניחא לה בהך מתנה, משום דתיפוק קלא דאיהי מודימא וחושבה גבי בעלה, ומשום
15 הכי כתב לה כל נכסיו. ובהחיא הנאה מחלה שעבוד כתובתה, ואמורה: אי אתי בעל חוב וטרף להני נכסי — לא דוישינא. תנן התם — במסכת פאה, בסוף פרק שליש (משנה ז),
16 ומשום דבעי עלה רבא בבריא היאך, נקט לה נמי הכא. הכי גרסין לה: הובת נכסיו לבניו. ולא גרסין "כל". וכתב לאשתו קרקע כל שהוא — ולא פירש אם לפרעון כתובתה אם
17 לשם מתנה. דאי לפרעון כתובתה — הרי הוא כמו שפרע לה קצת כתובה, וכולי עלמא מודו דשנתן איתו כלום, דמשועבד היה לכתובתה. אבדה כתובתה — לא אבדה
18 אבדה ממש, שאם יקנה נכסים אחר כך — תגבה מזה המותר, כדלקמן, דהא כתב לה "דקנא ודעתיד אנא למיקני". אלא אבדה כתובתה מהני נכסים, שאם לא יקנה הבעל נכסים
19 אחרים — הרי הפסידה, שמאלו שנתן לבניו לא תגבה עוד, דנחרצית להם במתנה זו והאיל ותנן גם לה קרקע כל שהוא, וכדמפרש טעמא ואיל. וכגון שחלק להן ולה כל נכסיו.
20 אבל שירי אפילו חד דיקלא שלא חלק אותו — אמרין לקמן: מנא דנחתא אריקלא נחתא נמי אבוליה. וקא פריך: משום דכתב לה קרקע כל שהוא כו' — בתמימה. אמר רב במוכח
21 להן על יד — עסקין, שנחנה לו סודר שלה להקנות לבנים, כדקיימא לן (בבא מציעא מז, ב) בבלי של קונה. דמוכחא מילתא. מרקא משתדלא בזיכית הבנים, וגם נתן לה קרקע
22 כל שהוא ואינה מערערת כלום, כיון דאיכא תרתי — ודאי נחרצית להם בלב שלם להיות קונין מתנה זו, שלא תוכל לטרוף מזה כתובתה, ומחלה להן השעבוד שעל הנכסים הללו,
23 והפסידה כתובתה אם לא תמצא מקום אחר לגבות. ושמואל אמר — אפילו אין מוכה להו על ידה, אלא שהיתה לשם בשעה שכתב נכסיו לבניו והיא שותקת. דכיון דכתב לה קרקע
24 כל שהוא — נחרצית, ושתיקה כהודאה דמיא. אבל אם לא נתן לה כלום — שתיקה אינה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה. רבי יוסי ברבי חנינא אמר — אפילו לא היתה שם,
25 ולא חלק בפניה, אלא שאמר לשון זה כשכתב לה ההוא קרקע כל שהוא: "טלי קרקע זו בכתובתיך", והיא לא ערערה — ודאי מחלה שעבודה משאר הנכסים. ואחרון אחרון מיקל.
ומקולי

אפילו אם היה חסר יהודי שנמצא בדרגא הכי פחותה בין בניישראל, כמו נושא פסל מיכה, לא הייתה ניתנת התורה, ח"ו, אפילו למשה רבינו!

משיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

מבבל דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי — ובקבלה גרידא מציא למימור: נחת רוח עשיתי לבעלי. ואם תאמר: מנא ליה דבעי תריויהו דלמא דבכתיבה גרידא סגי ויש לומר: דאם כן, מאי "אף על פי" דקאמר רבי יוסי, דמשמע שבא להקל על דברי תנא קמא? דהא קבלה עדיפא מכתובה, ואם כן רבי יוסי מחמיר טפי! אלא ודאי תנא קמא תריויהו בעי. וקשה: דאי קבלה עדיפא מכתובה — אמאי איצטריך רבי יהודה למימר "היתה שם ולא קבלה", כיון דאמר "קבלה ולא היתה שם"? ורשב"ם נמי, שפירש דרב נחמן כשמואל, אלא ששמואל אליבא דרבנן, ורב נחמן אליבא דרבי יוסי? קאמר דמוהנא כתיבה לחודה בלא קבלה — אם כן אמאי נקט רבי יוסי "קבלה אף על פי שלא כתב לה"? הוה ליה למימר "כתב לה אף על פי שלא קבלה", דהוי חידוש יוה"ר! ואי הוה אמר דכתיבה וקבלה שוין הן — הוה אתי שפיר. ודיקא: תנא קמא כתיבה וקבלה בעי, דאמאי מוהנא כתיבה גרידא — מאי "אף על פי" דקאמר רבי יוסי, דמשמע דאתא להקל? הלא הן שוין? עיליתא

ומקולי כתובה שנו כאן. תנן, רבי יוסי אומר: אם קבלה עליה, אף על פי שלא כתב לה — אבדה כתובתה; מפלל דתנא קמא סבר: כתיבה וקבלה בעי! וכי תימא: כולל רבי יוסי היא — והא תניא, אמר רבי יהודה: אימתי? שהיתה שם וקבלה עליה, אבל היתה שם ולא קבלה עליה, קבלה עליה ולא היתה שם — לא אבדה כתובתה! תויבחה דכולהו. תויבחה. אמר ליה רבא לרב נחמן: הא רב, הא שמואל, הא רבי יוסי ברבי חנינא, מר מאי סבירא ליה? אמר ליה, שאני אומר: כיון שעשאה שותף בין הבנים — אבדה כתובתה. איתמר נמי, אמר רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן: כיון שעשאה שותף בין הבנים — אבדה כתובתה. בעי רבא: בבריא היא? מי אמרין: בשכיב מרע הוא ידעה דלית ליה וקמחלה, אבל בבריא סברה: הדר קני. או דלמא השתא מיהת לית ליה? תיקו. ההוא דאמר להו: "פלגא לברת, ופלגא לברת, ותילתא לאיתת בפרי"; איקלע רב נחמן לסודא, עול לגבי רב חסדא, אמר ליה: כי האי גוונא מאי? אמר ליה, הכי אמר שמואל: אפילו לא הקנה לה אלא דקל אחד לפירותיו — אבדה כתובתה. אמר ליה: אימור דאמר שמואל התם — דאקני לה בגופה דארעא, הכא פירא הוא! אמר ליה: משלשלי קא אמרת? משלשלי ודאי לא קא אמינא. ההוא דאמר להו: "תלתא לברת, ותלתא לברת, ותלתא לאיתת", שכיבא חרא מכתביה; סבר רב פפי למימור: לא שקלא אלא תלתא, אבד

בשעה שחלק לבניו. רבין דהיתה שם וקבלה — חזקה אין אדם רואה שנותנין ממונו בפניו ומחזיק את המהנה לקיימה, אלא אם כן עושה בלב שלם. וכדאמר בסנהדרין (כה, א): "אימתי" דרבי יהודה — לפרש דברי חכמים. אבל היתה שם ולא קבלה עליה — אלא היתה שותקת. קבלה עליה ולא היתה שם — מציא למימור: נחת רוח עשיתי לבעלי. אלמא, מדרבי יהודה שמעינן דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי. שותף בין הבנים — שכתב לה נמי קרקע כל שהוא — מחלה. ולא מצריכין לכל הך כחות דאמרי הך אמוראי לעיל, אלא בכתיבה בעלמא אבדה, כרבי יוסי דסגי לה בחרא או קבלה או כתיבה. ומצאתי בתשובות רבינו שלמה זקני וזכר צדיק לברכה, דרב נחמן קאי בשית שמואל רב, דאוקמה במחלק לפניה ודאי שותקת. ואף על גב דאותבינה לעיל — הני מילי משום דתנא קמא קבלה נמי בעי. מיהו, לרבי יוסי דסבר דסגי ליה בחרא, בכתיבה בלא קבלה, איכא למיפיר נמי כדלעיל: משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה? וצריך לשנוי לרבי יוסי במחלק לפניה ודאי שותקת. ורב נחמן כרבי יוסי סבירא ליה, דסגי ליה או בכתיבה או בקבלה, וכיון דמחלק לפניה ודאי שותקת — לפיכך מוחלת. שהרי עשאה שותף לחלק חלק בפני עצמה בין הבנים. ומיז דחשיבא ליה כאחד מבניו, לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו — מתריצה לו. ומוחלת השעבוד מן הנכסים. ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אתא. בבריא היא? — בריא שכתב נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, ועשאה שותף בין הבנים, מי אבדה כתובתה או לא? מי אמרין: בשכיב מרע הוא דאבדה שעבוד כתובתה שעל הנכסים הללו, דהא ידעה דלית ליה נכסים יותר, וגם לא היו לו עוד שהרי ימות, והלכך הוה לה לערער במתנה זו, וכיון דשתקא — ודאי נתרצתה, וקנו. אבל בבריא לפיכך שותקת — סברה: דהר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם, כדכתיב בשמח הכתובה "ודעתני מימא לך", ומה לו עוד עשיתי עבשיו, עשאה שותף בין הבנים. וכיון דמשום הכי שותקת — לא אבדה שעבוד כתובתה מהני נכס, וטורחין מהן דיום או למחר. או דלמא השתא מיאא לה לית ליה — ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני. וכיון דלא מסקא אדעתה — ודה לה למחות. אלא ודאי מדאישתקא — אודיי אודיא ליה, ונתרצתה. וגמרה ומחלה להו שעבודה. ומיהו, אם יבואו לו נכסים דיומ ולמחר — תגבה מהן, כדלקמן, שהרי חוב כתובתה לא מחלה, אלא שעבוד כל הני נכסים שנתן לבניו מחלה, ואחתי מחלה דידה דלא תטרוף עוד מהן. כן נראה בעיני, ועיקר, דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא מיניהו, כדלקמן, ואית דמפרשי דמבעיא אי גביא נכסים דקני למחר או לא. וטענה, דמילתא דמיפשא לקמן לרב כהנא לאו אורחא דתלמוד למימר תיקו. והכי הוה ליה למימור: מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרב כהנא, דהווא דאמר להו תילתא לברת כו', כדלקמן. דכהאי גוונא אמר בפרק "הגזול עצים" (בבא קמא קה, ב): בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרין כו'. מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבא, דאמר רבה: שרי גבית כו'. הווא — שכיב מרע. דאמר להו פלגא לברת כו' — שתי בנות דהו, וחלק להן כל נכסיו מקרקעי, ותילתא דפירי נתן לאשתו. קא סלקא דעתך השתא — פירות מחוברין, ולקפיהו מוקי לה בתלושין. כהאי גוונא — דלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא, אלא פירות, מאי? מי מחלה שעבוד שיש על לה הנוזל מקרקעי בשביל שעשאה שותף בין הבנות בחלוקת הפירות, שהבנות נטלו שני חלקים ודאי חלק שלישי, או לא, הואיל ולא עשאה שותף בגוף הקרקע, ותחזור ותטרוף מותר הכתובה מן הבנות. ומיהו, כל כתובתה לא תחזור ותטרוף, דהני פירות חשבינן לה בכתובתה, כדאמרין לקמן בפירקין (קלח, א): "הנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראי לה" — נוטלתן ואת כתובתה. ומפרשין התם, דמשום לישנא יתירא דקאמר "כראי לה" נוטלתן לבר כתובתה. אבל לא אמר "כראי לה" — ידה על העליונה, שאם אותן מאתים הוו יותר — נוטלתן בכתובתה, ואם כתובתה יתירה — נוטלת כתובתה בין הכל. אלא דקל אחד — לאכול פירותיו עד שיביש האילן, ושוב אין לה בקרקע כלום. והיינו דבר שבא לעולם אפילו לרבנן דפליגי אדרבי מאיר, דהא אקני לה בגוף האילן, אבדה כתובתה — שהרי עשאה שותף בין הבנים בקרקע, דהא ניקת קרקע אקני לה, והוא הדין לפירות מחוברין. והאי דקאמר אילן לפירותיו — לא למעט פירות מחוברין בלא אילן, אלא רבותא הוא, דאף על גב דגוף האילן אינו שלה לכשיביש, והשתא לית ביה פרי — אפילו הכי בקרקע דמי. וכל שכן הויכא דאקני לה פירות גופיהו, שגדלו כבר ומחוברין לקרקע, והכא פירא בעלמא — דהא פירות תלושין מבעי לן. משלשלי לא קאמינא — דאבדה בכך. ודודאי לא אבדה כתובתה, דלא חשיבי לה. ובמתניתין קתני "קרקע כל שהוא" ולא משלשלי, אבל הייתי סבור דמחוברין בעית מינאי. הווא — שכיב מרע. דאמר להו תילתא לברת ותילתא לבתי השניה ותילתא לאשתי — דהיינו עשאה שותף בין הבנות. ומן הדין אבדה כתובתה מהני תרי תילתי שנתן האב לבנות, שהרי מחלה להו שעבודה, ולא תטרוף עוד מחוב כתובתה כלום אלא אם כן יקנה בעלה נכסים אחרים אחרי כן, שהרי מנכסים הבאים לא מחלה שעבוד שלה. ואיתרימי מילתא דלא קנה נכסים אחרים, אלא מהני נכסים עצמן חזר וקנה, דשכיבא חרא מבנתא בחייו חזר וירשה, שהאב יורש את בתו. סבר רב פפי למימור — לית לה לאיתתא אלא תילתא דיהב לה בעלה, דמהא תילתא דחזר וקנה — לית לה מיד, שהרי לא ממקום אחר בא לידו, אלא מאותן נכסים עצמן של בנות שכבר מחלה השתא שעבודה עליהם. והלכך לא הדירי מעעבדי לה. אבד

ומקולי כתובה שנו כאן — אבולוהו קאי. דשאר בעלי חובין לא אבדו בכך, עד שיאמרו בפירוש: אנו מחולין השעבוד שעל הנכסים הללו. אבל בכתובה הקלו, כדאקילו גבה נמי לענין זיבורית. וכדמפרש טעמא בכתובות (פו, א): דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא, דניחא לה בכל דהו, כדריש לקיש: טוב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. אבל שאר בעל חוב, שעושה טובה ללוה — לא מקילינן גביה, דבשביל שהוא עושה טובה אין לו לאבד בתנא. הכי גרסינן: תנן רבי יוסי אומר: אם קבלה עליה אף על פי שלא כתב לה אבדה כתובתה — וסיפא דרך היא במסכת פאה. "כתב לה אף על פי שלא קיבלה" לא גרסינן. קבלה עליה — שנחלה להם השעבוד בפירוש. ככלל — דשמעיה רבי יוסי לתנא קמא דבעי קבלה גמורה עם הכתיבה, דאם איתא דכתיבה לחוד קאמר — רבי הוה ליה לרבי יוסי למימור: אף על פי שכתב לה לא אבדה כתובה אלא אם כן קיבלה עליה. וקשאי לכל הני דלעיל, דמוקי למילתיה בשותקת, שלא נתרצת בפירוש. דהכי הוה ליה לתרצה: הכא במאי עסקין — בשקיבלה עם הכתיבה, דיקא נמי דקתני סיפא: רבי יוסי אומר כו', וכי תימא כולה רבי יוסי היא — וישמעין רישא דבכתיבת קרקע כל שהוא אבדה כתובתה, ואשמעינן נמי בסיפא דאם קבלה אף על פי שלא כתב לה אבדה כתובה, דהא הא או הא בעי. ומשום דבכתיבה לחוד מיירי רישא — איצטריך לתרצה מה שתרצו. אמר רבי יהודה אימתי כו' — דברי תנא קמא אתא רבי יהודה לפרושי בבריתא, והכי זמי האי "כתב לה קרקע כל שהוא" דקאמר תנא קמא אבדה כתובתה. ומוקי לה רבי יהודה כדאיכא קבלה, ודיתה שם

בשעה שחלק לבניו. רבין דהיתה שם וקבלה — חזקה אין אדם רואה שנותנין ממונו בפניו ומחזיק את המהנה לקיימה, אלא אם כן עושה בלב שלם. וכדאמר בסנהדרין (כה, א): "אימתי" דרבי יהודה — לפרש דברי חכמים. אבל היתה שם ולא קבלה עליה — אלא היתה שותקת. קבלה עליה ולא היתה שם — מציא למימור: נחת רוח עשיתי לבעלי. אלמא, מדרבי יהודה שמעינן דתנא קמא כתיבה וקבלה בעי. שותף בין הבנים — שכתב לה נמי קרקע כל שהוא — מחלה. ולא מצריכין לכל הך כחות דאמרי הך אמוראי לעיל, אלא בכתיבה בעלמא אבדה, כרבי יוסי דסגי לה בחרא או קבלה או כתיבה. ומצאתי בתשובות רבינו שלמה זקני וזכר צדיק לברכה, דרב נחמן קאי בשית שמואל רב, דאוקמה במחלק לפניה ודאי שותקת. ואף על גב דאותבינה לעיל — הני מילי משום דתנא קמא קבלה נמי בעי. מיהו, לרבי יוסי דסבר דסגי ליה בחרא, בכתיבה בלא קבלה, איכא למיפיר נמי כדלעיל: משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה? וצריך לשנוי לרבי יוסי במחלק לפניה ודאי שותקת. ורב נחמן כרבי יוסי סבירא ליה, דסגי ליה או בכתיבה או בקבלה, וכיון דמחלק לפניה ודאי שותקת — לפיכך מוחלת. שהרי עשאה שותף לחלק חלק בפני עצמה בין הבנים. ומיז דחשיבא ליה כאחד מבניו, לחלק נמי לה חלק כמו שמחלק לבניו — מתריצה לו. ומוחלת השעבוד מן הנכסים. ורב נחמן לפרש טעם לדברי שמואל אתא. בבריא היא? — בריא שכתב נכסיו לבניו, וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, ועשאה שותף בין הבנים, מי אבדה כתובתה או לא? מי אמרין: בשכיב מרע הוא דאבדה שעבוד כתובתה שעל הנכסים הללו, דהא ידעה דלית ליה נכסים יותר, וגם לא היו לו עוד שהרי ימות, והלכך הוה לה לערער במתנה זו, וכיון דשתקא — ודאי נתרצתה, וקנו. אבל בבריא לפיכך שותקת — סברה: דהר קני בעלי נכסים היום או למחר ואגבה מהם, כדכתיב בשמח הכתובה "ודעתני מימא לך", ומה לו עוד עשיתי עבשיו, עשאה שותף בין הבנים. וכיון דמשום הכי שותקת — לא אבדה שעבוד כתובתה מהני נכס, וטורחין מהן דיום או למחר. או דלמא השתא מיאא לה לית ליה — ולא מסקא אדעתה דלמא הדר קני. וכיון דלא מסקא אדעתה — ודה לה למחות. אלא ודאי מדאישתקא — אודיי אודיא ליה, ונתרצתה. וגמרה ומחלה להו שעבודה. ומיהו, אם יבואו לו נכסים דיומ ולמחר — תגבה מהן, כדלקמן, שהרי חוב כתובתה לא מחלה, אלא שעבוד כל הני נכסים שנתן לבניו מחלה, ואחתי מחלה דידה דלא תטרוף עוד מהן. כן נראה בעיני, ועיקר, דרבא פשיטא ליה דאילו קני נכסים גביא מיניהו, כדלקמן, ואית דמפרשי דמבעיא אי גביא נכסים דקני למחר או לא. וטענה, דמילתא דמיפשא לקמן לרב כהנא לאו אורחא דתלמוד למימר תיקו. והכי הוה ליה למימור: מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרב כהנא, דהווא דאמר להו תילתא לברת כו', כדלקמן. דכהאי גוונא אמר בפרק "הגזול עצים" (בבא קמא קה, ב): בעי רבא נשבע עליו מהו מי אמרין כו'. מילתא דמבעיא ליה לרבא פשיטא ליה לרבא, דאמר רבה: שרי גבית כו'. הווא — שכיב מרע. דאמר להו פלגא לברת כו' — שתי בנות דהו, וחלק להן כל נכסיו מקרקעי, ותילתא דפירי נתן לאשתו. קא סלקא דעתך השתא — פירות מחוברין, ולקפיהו מוקי לה בתלושין. כהאי גוונא — דלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא, אלא פירות, מאי? מי מחלה שעבוד שיש על לה הנוזל מקרקעי בשביל שעשאה שותף בין הבנות בחלוקת הפירות, שהבנות נטלו שני חלקים ודאי חלק שלישי, או לא, הואיל ולא עשאה שותף בגוף הקרקע, ותחזור ותטרוף מותר הכתובה מן הבנות. ומיהו, כל כתובתה לא תחזור ותטרוף, דהני פירות חשבינן לה בכתובתה, כדאמרין לקמן בפירקין (קלח, א): "הנו מאתים זוז לפלונית אשתי כראי לה" — נוטלתן ואת כתובתה. ומפרשין התם, דמשום לישנא יתירא דקאמר "כראי לה" נוטלתן לבר כתובתה. אבל לא אמר "כראי לה" — ידה על העליונה, שאם אותן מאתים הוו יותר — נוטלתן בכתובתה, ואם כתובתה יתירה — נוטלת כתובתה בין הכל. אלא דקל אחד — לאכול פירותיו עד שיביש האילן, ושוב אין לה בקרקע כלום. והיינו דבר שבא לעולם אפילו לרבנן דפליגי אדרבי מאיר, דהא אקני לה בגוף האילן, אבדה כתובתה — שהרי עשאה שותף בין הבנים בקרקע, דהא ניקת קרקע אקני לה, והוא הדין לפירות מחוברין. והאי דקאמר אילן לפירותיו — לא למעט פירות מחוברין בלא אילן, אלא רבותא הוא, דאף על גב דגוף האילן אינו שלה לכשיביש, והשתא לית ביה פרי — אפילו הכי בקרקע דמי. וכל שכן הויכא דאקני לה פירות גופיהו, שגדלו כבר ומחוברין לקרקע, והכא פירא בעלמא — דהא פירות תלושין מבעי לן. משלשלי לא קאמינא — דאבדה בכך. ודודאי לא אבדה כתובתה, דלא חשיבי לה. ובמתניתין קתני "קרקע כל שהוא" ולא משלשלי, אבל הייתי סבור דמחוברין בעית מינאי. הווא — שכיב מרע. דאמר להו תילתא לברת ותילתא לבתי השניה ותילתא לאשתי — דהיינו עשאה שותף בין הבנות. ומן הדין אבדה כתובתה מהני תרי תילתי שנתן האב לבנות, שהרי מחלה להו שעבודה, ולא תטרוף עוד מחוב כתובתה כלום אלא אם כן יקנה בעלה נכסים אחרים אחרי כן, שהרי מנכסים הבאים לא מחלה שעבוד שלה. ואיתרימי מילתא דלא קנה נכסים אחרים, אלא מהני נכסים עצמן חזר וקנה, דשכיבא חרא מבנתא בחייו חזר וירשה, שהאב יורש את בתו. סבר רב פפי למימור — לית לה לאיתתא אלא תילתא דיהב לה בעלה, דמהא תילתא דחזר וקנה — לית לה מיד, שהרי לא ממקום אחר בא לידו, אלא מאותן נכסים עצמן של בנות שכבר מחלה השתא שעבודה עליהם. והלכך לא הדירי מעעבדי לה. אבד

בבא בתרא דף קלב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רנה

הגמרא מבארת את טעם הדבר ששיעבוד הכתובה נמחל
מהנכסים באומדנות אלו: ומקולי בתובה שנו כאן – דין זה הוא
מחוקלות שהקלו חכמים בדיובו כתובה. שאילו היה זה בעל חוב,
לא היה שיעבוד חובו נמחל בכך, אלא שהקלו בכתובה יותר
מבשאר חובות, משום שיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה
להנשא ולכך אף אם יקלו בחוב הכתובה לא ימנעו נשים
מלהנשא. לעומת זאת לגבי בעל חוב שיעשה טובה ללווה והלוה
לו, אין להקל בחובו שיאבד שיעבודו בחינם, ואפילו יזכה לבניו
על ידו אין זו מחילה, עד שיאמר בפירוש שהוא מוחל לו.
הגמרא מביאה את המשך המשנה במסכת פאה, ומקשה ממנה על
דברי אמוראים אלו: תנן – שנינו במשנה בפאה (סו) עוד, רבי יוסי
אומר, אם קבלה עליה – שמחלה במפורש על השיעבוד שהיה לה
בשדות שניתנו לבנים, אף על פי שלא קבלה – שלא נתן לה דבר
במתנה, גם כן אפדה את שיעבוד כתובתה.
מדיוקת הגמרא: ממה שהמשנה מביאה שכך דעת רבי יוסי, מפלג
– משמע מזה דתנא קמא חולק על כך ורבי שגם קבלה וגם קבלה
קצי – צריך כדי שתמחל, שאינה מוחלת אלא אם כתב לה קרקע
במתנה וגם אמרה בפירוש שהיא מוחלת על כתובתה, ובלא זה אין
זו מחילה גמורה, ועל כך בא רבי יוסי לחלוק ולומר שדי באמירתה
בלבד גם בלא שנתן לה דבר. ומעתה קשה שהרי זה שלא כדברי
כל האמוראים לעיל (ע"א), שכששאלנו למה איבדה את שיעבוד
כתובתה בכתיבה זו, יישבו שנתרצה מפני אומדנות שונות, והיה
להם לומר שאיבדה אותה מפני שקבלה זאת בפירוש.
הגמרא דנה בישוב קושיא זו: ובי תימא – ואם תאמר ליישב שאין
במשנה מחלוקת כלל, ופולה דעת רבי יוסי היא, שברישא של
המשנה נאמר שדי בכתיבה לבד, והוסיף רבי יוסי בסופא שדי גם
בקבלה לבד, ומפני הרישא הוצרכו האמוראים ליישב מדוע איבדה
כתובתה בכתיבה לבדה, ועל כך אמרו מה שאמרו. אולם, היתכן
לומר כן, והא תניא, אמר רבי יהודה לפרש את דברי תנא קמא,
אמרת אמרו במשנה שאם כתב לה קרקע כלשהו שאיבדה
כתובתה, אין זה אלא באופן שהיתה שם בעת שכתב נכסיו לבניו
וקבלה עליה בפירוש למחול שיעבודה, שחזקה אין אדם רואה
שנותנים ממונו לאחרים בפניו ושותק, ועל כן אנו אומרים שיעשה
זאת בלב שלם, אבל היתה שם בעת כתיבת הנכסים ולא קבלה עליה
אלא שתקה, או שקבלה עליה בפירוש ולא היתה שם בעת שכתב, לא
אפדה כתובתה, שבאופן הראשון שהיתה ולא קיבלה אין שתיקתה
מורה על הסכמתה, ובאופן השני, שקיבלה ולא היתה, משום
שיכולה לומר לא הסכמתי אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלי.
ומבחייתא זו מוכח שאין לומר שהמשנה כולה רבי יוסי היא,
שהלא מפורש בה שלדעת תנא קמא צריך גם כתיבה וגם קבלה
ושלא כדעת רבי יוסי. ומעתה הרי זה סותר לדברי האמוראים
שפירשו במשנה בדעת תנא קמא שאיבדה כתובתה מכוחן של
אומדנות שונות אף בלא שתאמר בפירוש שמחלה שיעבודה.
אומרת הגמרא: תיסקא דכולהו – לכאורה יש מכאן פירכא לדברי
רב ושמואל ורבי יוסי ברבי חנינא. מסיקה הגמרא: תיסקא – אכן
פירכא היא, ונדחו דבריהם, ואין אשקה מאבדת את שיעבוד
כתובתה אלא אם כן מחלה בפירוש.
הגמרא מביאה את דעת רב נחמן בענין זה: אמר ליה רבא לרב
נחמן, הא רבא שמואל הא רבי יוסי ברבי חנינא – שמענו עד כאן
את דברי רב ושמואל ורבי יוסי ברבי חנינא, מר מאי קביינא ליה –
מה סובר מר בדבר זה. אמר ליה רב נחמן לרבא, שאני אומר, אם
כתב נכסיו לבניו לפניה ונתן לה קרקע כלשהו, אף אם לא אמרה
דבר, כיון שבכתיבה זו החשיבה ששעשה שותף בין הנכסים –
שקיבלה חלק בנכסיו כאילו אף היא באחד מבניו, אפדה כתובתה,
שמפני חשיבות זו שעשה לה היא מוחלת שיעבודה מנכסיו
שיתקיימו דבריו. איתמר נמי – וכך גם נאמר בבית המדרש, אמר
רב יוסף בר מנימי אמר רב נחמן, כיון שעשה שותף בין הנכסים
אפדה כתובתה.
רב נחמן ודאי לא דיבר לדעת תנא קמא, הסובר שצריך גם כתיבה
וגם קבלה וכפי שהוכיחה הגמרא לעיל, אלא דעתו כרבי יוסי שדי
בקבלה לבד והוא הדין שדי בכתיבה לבד. שעל כך, שמועילה
כתיבה לבדה לרבי יוסי, יש לשאול כדלעיל יוכי משום שכתב לה
קרקע כלשהו איבדה כתובתה, ויש ליישב כדברי האמוראים

הנ"ל, שזיכה להם על ידה או שכתב לה והיא שותקת או שאמר
לה טלי קרקע זו בכתובתך. ורב נחמן סובר בזה כשמואל רבו
שמדובר שכתב לה והיא שותקת, וכאן בא לבאר את טעמו של
דבר, מפני מה היא מוחלת בכך, ומבאר שהמחילה היא מפני
שעשה שותף בין הבנים.
הגמרא מביאה ספק בענין זה: קצי – הסתפק רבא, קביינא הכותב
נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כלשהו, הויא הדין בזה, האם גם
כאן נאמר שאיבדה כתובתה כמבואר לעיל, כיון שעשה שותף
בין הבנים, או שמא לא. מי אמרין – האם נאמר שרק בשכיב מרע
הוא יירעה דליה – שידועת היא שיותר לא יהיו לו נכסים ולכך
היה לה לערער על מתנה זו, וקמחלה – וכיון ששתקה ולא ערעה
ודאי מחלה על שיעבוד כתובתה, אבל קביינא אין שתיקתה הוכחה
על מחילתה, שיתכן ששתקה מפני שקבלה שהדר קני – שעתידי הוא
לקנות נכסים נוספים ותגבה את כתובתה מהם ומה לי להכעיסו
עתה במחאה, וכיון שמפני כך שתקה, לא מחלה על שיעבוד
כתובתה כלל, ויכולה היא לגבותה מנכסים אלו לכשתרצה. או
דלמא – או שמא יש לומר שאין לחלק בין בריא לשכיב מרע, כיון
שהשתא מיהת לית ליה – עתה אין לו נכסים נוספים ואינה מעלה על
דעתה שיחזור ויקנה, וכיון שכן היה לה למחות, ומכיון שלא מחתה
מחלה על שיעבוד כתובתה.
מסיקה הגמרא: תיקו – דעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
הגמרא מביאה מעשה מענין זה ממנו למדים מהו הדין בכתב לה
מטלטלין בלבד: תהוא דאמר להו – מעשה באדם שהיה שכיב מרע
והיו לו שתי בנות ונתן להן את נכסיו ואמר שיהיה פלגא לברת
ופלגא לברת – מחצה מהנכסים לבת זו והמחצה האחר לבת זו,
ותלתא לאיתת בפירי – ושליש מהפירות שבהם יהיה לאשתו.
אינקע – הודמן רב נחמן לעיר סורא, עול לגבי – נכנס אצל רב
הסדא, ואמר ליה רב הסדא לרב נחמן כי האי גוונא מאי – מהו הדין
במקרה זה. אמר ליה רב נחמן לרב הסדא, הני – כך אמר שמואל,
אפילו לא הקנה לה בעלה אלא דקל אחד לפירותיו, כלומר שיש
לה בו רק אכילת פירות עד שייבש ולא יותר, אפדה כתובתה,
שהרי נתן לה בעלות בקרקע לענין הפירות, ואף כאן, איבדה את
כתובתה אף שקיבלה פירות בלבד, שהרי נתן לה בעלות בקרקע.
אמר ליה רב הסדא לרב נחמן, אמור – כל מה שאמרנו דאמר זאת
שמואל, אין זה אלא התם – שם, כשנתן לה דקל לפירותיו, משום
דאנקי לה בגופה דארעא – שהקנה לה בגוף הקרקע, אבל התם –
כאן, אין לומר כן, שהרי פירא הוא – רק פירות תלושים נתן לה
ולא קרקע כלל. אמר ליה רב נחמן לרב הסדא, מפלגלי קא אמרת
– האם אמרת שמדובר כאן שהקנה לה פירות תלושים בלבד,
מפלגלי ודאי לא קא אמיתא – במטלטלין ודאי לא אמרתי שאיבדה
בכך את כתובתה, שהרי במשנה נאמר שאין הדין כן אלא בנתן
לה קרקע כלשהו ולא מטלטלין, אלא שסברתי שבפירות
מחוברים אתה שואל ולכן אמרתי שאיבדה כתובתה, אבל באופן
ששאלת לא איבדה כלל, וגובה כתובתה מאותם הנכסים.
הגמרא מביאה מעשה נוסף מענין מחילת שיעבוד כתובה על ידי
כתיבת קרקע כלשהו: תהוא דאמר להו – מעשה באדם שהיה
שכיב מרע והיו לו שתי בנות ונתן להן את נכסיו ואמר שיהיה
תלתא לברת ותלתא לברת ותלתא לאיתת – שליש לבתו אחת
ושליש לבת האחרת ושליש לאשתו, וכיון שכן מחלה על שיעבוד
כתובתה מנכסים אלו, שהרי עשה שותף בין הבנים, כאמור
למעלה. לאחר מכן שקביא תדא מנחית – מתה אחת מבנותיו
בחייו וירשה אביה וחזרו אליו הנכסים, ונשאלה עתה השאלה,
האם יכולה האשה לגבות את כתובתה מנכסים אלו. שמצד אחד
יש לומר שאינה יכולה
לגבות מהם אחר שמחלה את השיעבוד שהיה לה עליהם, ומצד
שני יש לומר שיכולה היא לגבות מהם, שהרי יכולה היא לגבות
מנכסים שקנה אחר מתנה זו, ואף נכסים אלו שחזרו לרשותו אין
הם שונים משאר נכסים שקנה, שמתחדש בהם השיעבוד עבור
כתובתה.
אומרת הגמרא: סבר רב פפי למימר – לומר, לא שקלא אלא תלתא
אינה יכולה ליטול אלא את אותו שליש שנתן לה בעלה,
ומהשליש של הבת שמתה שחזר לאב, אינה יכול לגבות, כיון
שמחלה את השיעבוד שעליו.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושבעה לעומר עמוד א

18 בן יִנְאִי שהיה רוצח ידוע, וְתַחֲנִינָה בֶּן פְּרִישָׁה הָיָה נִקְרָא תַחֲלִילָה,
19 ומשנעשה רוצח חזרו לְקָרוֹתוֹ בֶּן הַרְצָחוֹ.
20 מְשַׁרְבוּ הַמִּנְאָפִים פָּסְקוּ הַמֵּיִם הַמְּרִים, וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זִכְאִי
21 הַפְּסִיקוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל
22 בְּלוֹתֵיכֶם כִּי תִנְאָפְנָה בִּי הֵם עִם הַזּוֹנוֹת יִפְרְדּוּ וְגו'" ופירש כך, לא
23 אֶפְקֹד לְבָדוֹק אֶת נְשׁוֹתֵיכֶם, מִשּׁוּם שְׁבוֹנוֹתֵיכֶם תִּזְנֶינָה, ואף הבעלים
24 עֲצָמָם עִם הַזּוֹנוֹת מִצּוּיִם כְּפָרְדִּים.
25 מִשְׁמַת יוֹסִי בֶּן יַעֲזֹר אִישׁ צְרִידָה וְיוֹסִי בֶּן יְהוּדָה אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם,
26 בְּמִלּוֹ הָאֲשָׁבוּלוֹת – אֲנָשִׁים שֶׁהָכֵל בָּהֶם וְאֵין פָּגֶם בְּתוֹרָתָם, שֶׁעַד סוֹף
27 יִמְיָהֶם לֹא הָיוּ מַחְלֻקוֹת בֵּמָה שֶׁקָּבְלוּ מִרְבוּתֵיהֶם, וְרֹאיָה שְׂאֵדָם
28 הַשֵּׁלֶם נִקְרָא 'אֲשָׁבוּל', שֶׁנֶּאֱמַר "אֵין אֲשָׁבוּל לְאָכּוֹל בְּבוֹרָה אֲוֹתָהּ
29 נִפְשִׁי" וְהַמִּשְׁחָךְ הוּא 'אֲבָד חֲסִיד מִן הָאָרֶץ וְיִשָּׁר בְּאֵדָם אֵין'.
30 יוֹחָנָן בֶּהֶן גְּדוֹל הַעֲבִיר מִיִּשְׂרָאֵל הוֹדִיִּית הַמַּעֲשֵׂר – וִידּוֹי
31 הַמַּעֲשֵׁרוֹת, שֶׁמִּצְוָה לְהַתּוֹדוֹת בְּפֶסַח שֶׁל שָׁנָה רְבִיעִית וְשִׁבְעִית,
32 'בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת', וְבִטְלוּ יוֹחָנָן בֶּהֶן גְּדוֹל. אֵף הוּא כָּמֹל אֶת
33 הַמַּעֲזֵרִין, וְאֵת הַנּוֹקְפִין, יִתְבָּאֵר בַּגְּמָרָא.

1 מִשְׁנָה. נִמְצָא הַהוֹרָג עַד שְׁלֹא נִעְרְפָה הָעֵגְלָה, תִּצָּא הָעֵגְלָה
2 וְתִרְעָה בְּעֶדֶר שְׁעִדִּין חוּלִין הִיא, נִמְצָא מִשְׁנִעְרְפָה הָעֵגְלָה, תִּקְבֹּר
3 בְּמִקְוָה וְאִסּוּרָה בַּהֲנָא, וְאֵין אֹמְרִים שֶׁנִּעְרְפָה בְּטֵעוֹת, לִפִּי שְׁעַל
4 סָפֵק בְּאֵתָהּ מִתְחַלְלָתָה שֶׁלֹּא נִדְּעָה מִי הַהוֹרָג, וּבִשְׁעַת עֲרִיפָה בִּיפְרָה
5 סְפִיקָה וְחִלְכָה לָהּ – הִיא עֲשֵׂתָה אֶת שְׁלָה, וּכְיִפְרָה עַל הַסָּפֵק,
6 וּכְשֶׁנִּמְצָא אַחֵר כִּךְ הַהוֹרָג לֹא בְטָלָה כְּפִרְתָּה בְּכִךְ. נִעְרְפָה הָעֵגְלָה
7 וְאַחֵר כִּךְ נִמְצָא הַהוֹרָג, אֵינוֹ נִפְטָר מִעֲוֹנוֹ שֶׁבְּעִרְיַת הָעֵגְלָה, אִלָּא
8 הָרִי זֶה יִהְיֶה.
9 עַד אֶחָד אֹמֵר רְאִיתִי אֶת הַהוֹרָג, וְעַד אֶחָד אֹמֵר לֹא רְאִיתִי, וְכֵן
10 אִשָּׁה אֹמֶרֶת רְאִיתִי, וְאִשָּׁה אַחֶרֶת אֹמֶרֶת לֹא רְאִיתִי, הָיוּ עוֹרְפִין,
11 שֶׁמִּתּוֹךְ שֵׁשׁ הַכַּחֲשָׁה, אֵין לִפְנֵינוּ שׁוּם עֵדוּת.
12 עַד אֶחָד אֹמֵר רְאִיתִי אֶת הַהוֹרָג, וְשֵׁנִים אֹמְרִים לֹא רְאִיתִי, הָיוּ
13 עוֹרְפִין, שְׁאֵין דְּבָרֵיו שֶׁל אֶחָד עוֹמְדִים בִּמְקוֹם שְׁנַיִם. שְׁנַיִם אֹמְרִים
14 רְאִינוּ, וְאַחֵר אֹמֵר לָהֶן לֹא רְאִיתֶם, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין שְׁאֵין עַד אֶחָד
15 יָכוֹל לְהַכְחִישׁ שְׁנַיִם, וְהָרִי נִדְּעָה מִי הַכָּהוּ.
16 מְשַׁרְבוּ הַרוֹצְחִין בְּמִלָּה עֵגְלָה עָרוּפָה שֶׁהָרִי מְכַבֵּרִים הָיוּ מִי רִגְלִי
17 לַהוֹרָג, וְהָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּדְּעָה מִי הַכָּהוּ, וְדָבָר זֶה הַחֵל מִשְׁבָּא אֱלִיעֶזֶר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אייר, תשט"ו

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"נ וכו' הרב מוה"ר עזריאל זליג שי

וזוגתו מרת רבקה תחי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - בו כותב אודות הצעה להמשיך בעבודתם במשרתם עתה גם לשנה הבע"ל, ויוסיפו ג"כ בהשכירות עד העבר וכן בעד העתיד.

הנה נכון הדבר ובפרט שכנראה אין מתערבים ברוחניות העינים ויכולים לעשות בזה ככל האפשרי בהחדרת רוח יראת שמים וההדרכה בהכרת מצות מעשיות בהתלמידים-ות, ועל ידיהם עכ"פ במשך הזמן בבתי הוריהם.

וע"פ הנ"ל מובן ג"כ שההצעה לעבוד במחנה קיץ ג"כ נכונה היא, ויה"ר שחפץ ה' בידם יצליח להקים תלמידים-ות מתאים לתכלית בריאת האדם וכמאמר המשנה אני נבראתי לשמש את קוני.

מ"ש שבאסיפות אגודת הנשים מדברים אודות פרשת השבוע, אף שנכון הדבר, כמובן בכל זה מוכרח ג"כ לימוד דינים ומנהגי ישראל, ובפרט בהלכות הצריכות בחיי היום יומים של חול שבת ויום טוב, וגם לימוד זה אפשר לבארו באופן שלא יהיה יבש לפי חושי השומעות ע"י הקדמה דסיפורים השייכים לדינים ומנהגים אלו...

בברכה.

נ.ב. אם עד עתה לא בדקו המזוזות בביתם כדאי שיבדקו אותם עתה ע"י סופר מומחה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ו. כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל מִבְּעוֹד יוֹם שְׂאִינוּ צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִסְּעוּדָתוֹ²⁶ וּלְהַבְדִּיל קֹדֶם בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן²⁷ יֵשׁ לוֹ
- 2 לְשִׁתּוֹת גַּם־בֵּן מָכּוֹס שֶׁל בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא הַבְדִּיל עַד־כֵּן לְפִי שְׂכּוֹס שֶׁל בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן הוּא
- 3 גַּם־בֵּן מִכָּלל הַסְּעֻדָּה לְמִי שֶׁנִּזְהָר לְעוֹלָם לְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן עַל הַכּוֹס אֲבָל מִי שֶׁמִּבְרָךְ לַפְּעָמִים בְּלֹא כּוֹס
- 4 לְפִי שְׂסוּמָךְ עַל הָאוֹמְרִים שֶׁבְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן אֵינָה טְעוּנָה כּוֹס²⁸ אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת עֲתָה מָכּוֹס בְּרַכַּת הַמּוֹזוֹן קֹדֶם
- 5 הַבְּדִלָּה²⁹:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ולשתות ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל סעיף ו

ביאורי הלכה

[ד] קודם הבדלה - כשמברכים בין השמשות, מותר לשתות את הכוס, גם למי שלא נזהר בזה תמיד³⁰.

צינונים והוספות

- (26) כדלעיל ס"ב. האומרים שאינה צריכה כוס (ומוכיח שליטתם אסור לשתות קודם הבדלה) - אינו יכול לסמוך על הדיעה השניה ולשתות קודם הבדלה, שאסור לנהוג תרי קולי דסתרי אהדרי.
- (27) ולענין קידוש, ראה לעיל סי' רעא סי"ב (ב' דיעות אם יברך ויטעם מעט מכוס ברכת המזון לפני הקידוש או רק לאחריו).
- (28) כדלעיל סי' קפב ס"א: ויש אומרים שבברכת המזון אינה טעונה כוס אלא כשמברכין בזימון ויש אומרים שאפילו בג' או עשרה אינה טעונה כוס לחובה אלא למצוה מן המובחר.
- (29) בקונטרס אחרון סי' רצו סק"ב ביאר שכיון שסומך על

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

- 1 מו אם הגעילו יורה מחומצת קודם הפסח ושפכו מי
  - 2 הגעלה המחומצים וירדו לבור בתוך הפסח נאסרו
  - 3 המים שבבור אף להאומרים שחמץ בפסח אינו אוסר בצונן
  - 4 שלא אמרו כן אלא כשהסיר ממשות החמץ מהצונן שאין
  - 5 טעמו נפלט בצונן אבל כאן המים המחומצין הן מעורבין
  - 6 במימי הבור ואין מתבטלין בתוכו בששים כיון שנתערבו
  - 7 בהם בתוך הפסח.
  - 8 אבל אם ירדו לבור קודם הפסח ונתבטלו שם בששים
  - 9 מותרין ומכל-מקום אם יש לחוש שמי הגעלה אינן מתערבין
  - 10 יפה במימי הבור אלא הם נקוים ועומדים למעלה אסור
  - 11 לשאוב מהבור בפסח אלא אם כן כבר שאב ממנו פעמים
  - 12 רבות קודם הפסח לאחר שירדו לשם מי הגעלה שעל ידי
  - 13 השאיבה מתערבים יפה מי הגעלה במימי הבור ומתבטלים
  - 14 בהם בס' קודם הפסח.
  - 15 ואם לא שאב ממנו כלום קודם הפסח ושאב ממנו מים
  - 16 בפסח ובישל בהם תבשיל יש להתיר התבשיל שבודאי יש
  - 17 ששים במים הללו כנגד מעט מי הגעלה שנתערבו בתוכם
  - 18 על ידי השאיבה ומי הגעלה אינן אוסרין במשהו כיון שאין
  - 19 בהם חשש חימוץ אלא מחמת שהורחתו ביורה מחומצת
  - 20 והרי יש בהם נותן טעם בן נותן טעם של היתר (עיי' סי'
  - 21 תמ"ז).
- וכל זה כשהיורה היתה בת יומא מבליעת חמץ בשעה
- שהגעילוה אבל אם לא היתה בת יומא אף אם ירדו מי
- הגעלה לבור בתוך הפסח ואין במי הבור ששים כנגדם מותר
- לשתות מהבור בפסח אף אם לא נתערבו יפה מי הגעלה
- במי הבור דכיון שהיורה לא היתה בת יומא הרי החמץ
- הבלוע בה נותן טעם לפגם במי הגעלה וכל נותן טעם לפגם
- שנעשה קודם הפסח אינו חוזר וניעור בפסח (ומכל-מקום
- קודם שנפלו מי הגעלה לתוך מי הבור אסור להשתמש במי
- הגעלה אף שהחמץ היה נותן טעם לפגם בהם מטעם
- שנתבאר בסימן תנ"ב):
- מז אם נמצאת חטה בקועה בבאר בפסח אסור לשאוב עוד
- מים מהבאר כל ימי הפסח אף להאומרים שחמץ בפסח
- אינו אוסר בצונן שמכל-מקום יש לחוש שמא נשרית שם
- חטה מעת לעת.
- אבל אם אין החטה בקועה אע"פ שנתרככה אם הוא שעת
- הדחק שאי אפשר למצוא מים אחרים אלא על ידי הדחק
- יש להתיר מכח ספק ספיקא אף במקומות שנוהגין להחמיר
- בצונן בפסח כמו שנתבאר למעלה.
- ואם נמצאת פרוסת לחם או עיסה בבאר אפילו אם ידוע
- שלא נשתהה שם מעת לעת והוא מקום שלא נהגו להחמיר

1 בצונן אין להשתמש במי הבאר אלא על ידי סינון אפילו
2 נמצאו קודם הפסח כמו שנתבאר למעלה:

3 **מח** מי שרוצה לשאוב בפסח מבארות של נכרים או
4 מבארות של ישראל שלא נזהר בהן מחמץ כל השנה
5 טוב שיסנן המים בבגד נקי בכל פעם ששואב אבל מעיקר
6 הדין אין מחזיקין איסור מספק:

7 **מט** בשר חי שנמצא עליו חטה בקועה קודם מליחתו אם
8 החטה היא מנוגבת וגם הבשר הוא מנוגב במקום
9 שנגעה בו החטה אפילו הדחה אין צריך אבל אם אחד מהם
10 לח קצת במקום נגיעתן צריך להדיח הבשר במקום שנגעה
11 בו החטה ודי לו בהדחה שמדיחו קודם המליחה להכשירו
12 מדמו ואם נמצאת עליו חטה לאחר שהודח קודם המליחה
13 צריך לחזור ולהדיחו קודם המליחה במקום שנגעה בו
14 החטה ואין לו לסמוך על ההדחה שמדיחו אחר המליחה
15 לפי שאותו משהו לחלוחית שנגע בחטה שצריך להעבירו
16 מהבשר על ידי הדחה אם לא יעביירו קודם המליחה הרי
17 הוא נבלע בבשר על ידי המליחה.

18 ואף במקומות שנוהגין להחמיר בצונן בפסח די לו בהדחה
19 כיון שאין בו במקום החטה אלא קצת לחלוחית ולא
20 החמירו אלא כשיש שם רוטב הרבה והחמץ הוא נשרה
21 בתוך הרוטב שאז נפלט טעם משהו מהחמץ לתוך הרוטב
22 והרוטב מבליע אותו טעם משהו בתוך ההיתר:

23 **נ** ואם נמצאת עליו החטה לאחר שנמלח בעוד שהמלח
24 עליו צריך ליטול ממנו כדי קליפה במקום מגעה של
25 החטה אם ידוע בבירור שלא נגעה בו אלא במקום שנמצאת
26 בו אבל אם יש להסתפק שמא נגעה בו במקום אחר צריך
27 ליטול כדי קליפה מכולו לפי שמן הסתם כבר היתה עליו
28 החטה בשעה שמלחו שהרי מחזיקין איסור מזמן לזמן ומן
29 הסתם נפל קצת מלח גם על החטה ודרך המלח להפליט
30 ציר מדבר המלוח והציר שהפליט מהחטה נבלע בבשר
31 במקום מגעה של החטה לפי שהוא כרותח:

32 **נא** במה דברים אמורים כשהבשר הוא כחוש אבל אם הוא
33 שמן במקום מגעה של החטה הרי כל אותה החתיכה
34 שנמצאת החטה עליה אסורה אפילו להשהותה או למוכרה
35 לנכרי לפי ששמונית הבשר מפטם את הציר הנבלע בו
36 ונעשה כאילו הוא עצמו שמן ואזי הוא מפעפע ומתפשט
37 ונבלע בכל אותה החתיכה שכן דרך השומן לפעפע כשהוא
38 רותח והציר הוא כרותח.

39 ויש חולקין על זה ואומרים שאין כח בשמונית הבשר
40 לפטם את הציר הנבלע כיון שהשמונית הוא צונן ואף
41 שהוא מלוח והמלוח דינו כרותח, מכל-מקום אינו כרותח
42 ממש לענין זה שיהא בו כח לפטם את הציר הנבלע בו וכן
43 עיקר.

44 ומכל-מקום אם אין הפסד מרובה ולא מניעת שמחת יום
45 טוב יש לחוש לסברא הראשונה שלא לאכלו בפסח אבל
46 יכול להשהותו לאחר שהסיר ממנה כדי קליפה או למוכרו
47 לנכרי ועכשיו שאין אנו בקיאים בין בשר כחוש לשמן כמו
48 שנתבאר בס' תמ"ז אף אם אותה חתיכה שנמצאת החטה
49 עליה היא כחושה כולה אין לאכלה בפסח אפילו אם אין

50 החטה בקועה אלא שנתרככה אלא אם כן יש שם הפסד
51 מרובה כגון שהוא עני והיא חתיכה גדולה וחשובה או שיש
52 שם מניעת שמחת יו"ט שאז יש להתירה לאחר שיסיר כדי
53 קליפה:

54 **נב** וכל זה באותה חתיכה עצמה שנמצאת החטה עליה
55 אבל שאר החתיכות שנמלחו עמה ביחד אף על פי
56 שהיו נוגעות בה ונבלע בהן הציר היוצא ממנה אינן נאסרות
57 כלל אפילו אם הן שמינות וגם אותה חתיכה היא שמינה
58 לפי שאף להאומרים ששמונית הבשר מפטם את הציר
59 היוצא מהחטה, מכל-מקום אין בציר זה כח לפעפע
60 מחתיכה לחתיכה בלא רוטב כיון שאינו שמן מצד עצמו
61 ונמצא שאין בשאר החתיכות אפילו משהו מציר זה שיצא
62 מהחטה:

63 **נג** ויש חולקין על כל זה ואומרים כיון שבכל איסורי תורה
64 שנמלחו עם ההיתר אע"פ שהאיסור וההיתר הם
65 כחושים אף על פי כן אנו מחמירין לאסור עד ששים אפילו
66 הן חתיכות הרבה נוגעות זו בזו והאיסור אינו נוגע אלא
67 באחד מהן בלבד והטעם הוא כדי שלא נצטרך להבחין
68 לחלק בין איסור כחוש לאיסור שמן שבאיסור שמן מן הדין
69 יש להחמיר עד ששים אפילו הן חתיכות הרבה לפי
70 שהאיסור עצמו מפעפע מחתיכה לחתיכה כיון שהוא שמן
71 מצד עצמו אם כן בחמץ בפסח שאינו מתבטל בששים יש
72 להחמיר לאסור כל חתיכות שנמלחו עמה יחד אע"פ שהוא
73 איסור כחוש.

74 ויש לחוש לדבריהם אם אין שם הפסד כלל כשישהה אותן
75 עד לאחר הפסח או שימכרם לנכרי אבל אם יש שם הפסד
76 קצת או קצת שעת הדחק והחטה אינה בקועה אלא
77 שנתרככה יש לסמוך על סברא הראשונה כי כן עיקר.

78 שאין אנו מחמירין בשאר איסורין לשער בששים במליחה
79 אפילו באיסור כחוש אלא באיסור ששייך בו קצת שמונית
80 כגון בשר טריפה כחושה שנמלח עם היתר שיש טריפה
81 כחושה ויש טריפה שמינה לפיכך אנו מחמירין בכל טריפה
82 אפילו כחושה כדי שלא נצטרך להבחין ולחלק בין כחושה
83 לשמינה שאין אנו בקיאים בזה אבל איסור שלעולם הוא
84 כחוש ואין שייך בו שמונית כלל כגון חמץ בפסח אין
85 להחמיר בו כמו באיסור שמן בין לענין מליחה בין לענין
86 צלי כמו שיתבאר:

87 **נד** וכל זה כשידוע בבירור שלא נגעה החטה אלא באותה
88 חתיכה שנמצאת עליה כגון שנמצאת תוך תרנגולת
89 אבל אם יש להסתפק שמא נגעה גם בשאר החתיכות כגון
90 שנמצאת על התרנגולת מבחוץ או על שאר בשר הרי כולן
91 צריכות קליפה מעיקר הדין.

92 ואפילו אם ידוע בבירור שלא נגעה אלא באחת משאר
93 החתיכות ואין ידוע איזו היא אינה מתבטלת בתוכן ברוב
94 כיון שהוא בתוך הפסח ולפיכך כולן צריכות קליפה מספק.
95 ואם הן שמינות כולן אסורות אלא אם כן יש שם הפסד
96 מרובה או מניעת שמחת יו"ט ועכשיו שאין אנו בקיאים בין
97 כחוש לשמן אף אם הם כחושות דינם כשמינות.

מעט הבשר במקום שנגעו בו המים הללו והיא חומרא 47
בעלמא: 48

נט אם נמצאת חטה בקועה בפסח בתרנגולת צלויה או 49
בשאר בשר צלי צריך להסיר מקום פפועה לפי אומד 50
הדעת וזמן הסתם אינה אוסרת יותר מכדי קליפה שהחטה 51
היא קטנה וכחושה ופליטתה מועטת. 52

במה דברים אמורים בצלי כחוש אבל אם הוא שמן במקום 53
מגעה של החטה כולו אסור אפילו להשהותו או למוכרו 54
ועכשיו שאין אנו בקיאיין בין כחוש לשמן אף אם הוא כחוש 55
יש לאסור כולו אף אם לא נתבקעה החטה אלא שנתרככה 56
ומכל-מקום בהפסד מרובה או במקום מניעת שמחת יו"ט 57
יש לסמוך על בקיאתינו אם הוא כחוש להתירו אפילו 58
באכילה לאחר שיסיר ממנו כדי קליפה כמו שיתבאר ביורה 59
דעה סימן ק"ה: 60

ס וכל זה כשנצלה בקדירה או על גבי גחלים אבל אם 61
נצלה בשפוד אפילו הוא כחוש לגמרי כולו אסור אפילו 62
להשהותו או למכרו לנכרי לפי כשמהפכים השפוד מתפשט 63
טעם משהו מהחטה בכל הצלי ואם נצלו תרנגולות הרבה 64
על שפוד אחד בבת אחת והן נוגעות זו בזו ונמצאת חטה 65
על אחת מהן כולן אסורות אפילו הן כחושות לפי שעל ידי 66
היפוך השפוד מתפשט הטעם משהו מזו לזו ומזו לזו אבל 67
אם אינן נוגעות זו בזו ומותרות. 68

במה דברים אמורים כשהתרנגולת שנמצאת החטה עליה 69
היא כחושה אבל אם היא שמינה הרי השומן מפטם את 70
טעם משהו חמץ הבלוע בתוכו ועל ידי השפוד מפעפע 71
ומתפשט טעם משהו זה ונבלע בכל אורך השפוד ואוסר את 72
כל תרנגולות הצליות בשפוד. 73

ומכל-מקום אם אין החטה מבוקעת יש להתיר במקום הפסד 74
מרובה למכור לנכרי או להשהות אפילו התרנגולת שנמצאת 75
החטה עליה כמו שנתבאר למעלה: 76

סא אם נמצאה חטה או שעורה בקועה בפסח בזפק העוף 77
לאחר שהבהבו אותו באור להסיר נוצת העוף מותר 78
שהרי החטה אינה אוסרת אפילו בצלי ממש יותר מכדי 79
קליפה וכאן הזפק הוא הקליפה שמסירין ומשליכין אותו. 80

ואפילו אם העוף שמן אין להחמיר בו יותר מכדי קליפה כי 81
ההבהב אינו דומה כלל לצלי הואיל ואינו מהבהבו הרבה 82
במקום אחד אלא מעבירו תמיד הנה והנה כמו שיתבאר 83
ביו"ד סימן ס"ח: 84

סב ואותה החטה שנמצאת בזפק צריך לשורפה אפילו לא 85
נתבקעה אלא שנתרככה, במה דברים אמורים כשהיא 86
שלימה אבל אם היא שבורה הרי ניכר ששלט בה העכול 87
עד שנשתברה והרי זו כפרש ונפקע איסור חמץ ממנה ואין 88
צריך לבערה ואין צריך לומר שאינה אוסרת אפילו כדי 89
קליפה: 90

סג וכל זה בחטה ושעורה וכיוצא בהן מדברים שאפשר 91

1 ואם עבר ובישלם בלא קליפה יש לאסור כל התבשיל
2 באכילה אפילו יש שם הפסד מרובה ומניעת שמחת יום
3 טוב.

4 אבל מותר להשהותו או למוכרו לנכרי אפילו לכתחלה בלא
5 קליפה כיון שאין בהן אלא ספק נגיעה:

נה וכל זה כשנמצאת החטה על הבשר קודם שהודח אחר 6
המליחה אבל אם נמצאת עליו לאחר שהודח בודאי 7
עכשיו נפלה עליו ולא היתה עליו בשעת מליחתו ומדיח 8
מקום מגעה ודי שאם היתה עליו בשעת מליחתו היתה 9
עוברת מעליו על ידי הדחה. 10

11 במה דברים אמורים כשנמצאת על גבי הבשר או על גבי
12 התרנגולת אבל אם נמצאת בתוך התרנגולת בודאי היתה שם
13 בשעת מליחה שהרי בודאי לא נפלה ממקום אחר לתוך
14 התרנגולת אלא היתה שם במעיה וממעה נפלה שם על
15 בשרה:

נו וכל זה כשנמצאת החטה מונחת בבשר והוא הדין 16
בדגים אבל אם נמצאת נשרית בתוך ציר היוצא מבשר 17
או דגים בשעת מליחתן הרי כל החתיכות המונחות בתוך 18
הציר אפילו הן כחושות כולן אסורות אפילו להשהותן או 19
למוכרן לנכרי אם שהתה החטה עם החתיכות בתוך הציר 20
בכדי שאם היה נותן הציר בכלי על האש היה מתחיל 21
להרתח ולהתבשל דכיון ששהו בתוכו כשיעור בישול הרי 22
הן כאילו נתבשלו ממש בתוכו ומכל-מקום אם אין החטה 23
מבוקעת יש להתיר להשהותן או למוכרן לנכרי אם יש שם 24
הפסד מרובה כמו שנתבאר למעלה: 25

נז ואם מקצת החתיכה בתוך הציר ומקצתה למעלה מן 26
הציר המקצת שבתוך הציר אסור אפילו להשהותה או 27
למוכרה אפילו במקום הפסד מרובה והמקצת שלמעלה מן 28
הציר מותר להשהותה או למוכרה אפילו אם אין שם הפסד 29
מרובה רק שיוזהר להסיר ממנה כדי קליפה במקום שהיה 30
מחובר למקצת ה' שבתוך הציר ואם יש שם הפסד מרובה 31
ומניעת שמחת יו"ט יש להתירו אפילו באכילה: 32

נח אם נשאר מעט שכר בכלי ונטלו בתוכו מים והדיחו 33
בהן בשר אחר מליחתו בפסח יש להתיר הבשר אף 34
בלא קליפה מעיקר הדין שאף שהמים נאסרו מחמת השכר 35
שנתערב בתוכם, מכל-מקום הבשר לא בלע כלום ממים 36
הללו כיון שהוא צונן שאף המחמירין בפסח בצונן לא 37
החמירו אלא כשנשרה האיסור בתוך היתר צונן או שנשרה 38
ההיתר בתוך איסור צונן או שנשרה האיסור וההיתר בתוך 39
רוטב צונן אבל כאן שהאיסור עבר על ההיתר דרך העברה 40
בעלמא לא נאסר כלל בצונן לדברי הכל. 41

42 ואע"פ שהבשר היה מלוח עדיין בשעה שהדיחו והמלוח
43 הוא כרותח, מכל-מקום לא בלע כלום ממים הללו לפי
44 שמיד שהגיעו עליו המים נתבטל רתיחתו כי המים שהדיחו
45 בהם הם מבטלים כח המלח ואין לו כח להבליע המים
46 בבשר ומכל-מקום מחמת חומרת חמץ בפסח יש לקלוף

סד כל מקום שמקילין מחמת הפסד מרובה אם יכול
להשהות עד לאחר הפסד או למכור לנכרי בפסח ולא
יהיה שם הפסד מרובה אין להקל:

סה כל מקום שמקילין מחמת שמחת יו"ט יש להקל
אפילו בחולו של מועד שאף הוא בכלל יום טוב לענין
שמחה כמו שיתבאר בסי' תקכ"ט:

חלק ג סימן תסז, דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא בתוכו
חטה:

שבלען העוף כשהן שלימים ולא לעסן כלל ולכך אינן
חשובים כמעוכלים עד שנשתברו שם במעיו אבל אם אכל
מורסן וכיוצא בו מדברים רכים שבדואי נלעסו בפיו אם
שהו במעיו כשיעור עיכול דהיינו מעת לעת הרי הם
כמעוכלים לגמרי ונפקע מהם איסור חמץ ואם הקיאן דרך
בית הרעי אפילו בתוך מעת לעת נפקע מהם איסור חמץ
אבל אם בלע חטים ושעורים וכיוצא בהן והקיאן כשהן
שלימים אף ששהו במעיו יותר ממעת לעת לא נפקע איסורן
וכן אם בלע שאר איסורין דינו כחמץ בפסח לענין זה:

לוקוטי תורה' פרשת נשא - הפרשה החסידית

נשא את ראש בני גרשון

להכניע את המדבר. ולכך נשאו את המשכן במ"ב
מסעות, שהוא בחינת שם מ"ב. והיינו, על ידי גילוי
אלקות שהיה במשכן כשנשאו אותו במדבר, ממילא
נכנעו. וכמו שכתוב (תהלים סח, ג): "בהמס דונג וגו'¹.
ותועלת הכנעה זו היתה ענין הכנה לעתיד-לבא, שיוכל
להיות גילוי אלקות בעולם השפל שלנו, כמו שכתוב
(ישעיהו מ, ה): "ונגלה כבוד ה' וגו'", שעל ידי שנכנע תחלה
מקור ההסתרה והיש, יוכל להיות בו אחר כך הגילוי
לעתיד-לבא.

ואפשר לומר, שהוא כענין שבעבודת ה' צריך להיות
תחלה בחינת "אתפכא", בכדי שעל ידי זה יוכל לבא אחר כך
לביחית ומדרגת "אתהפכא חשוכא לנהורא". ובלי בחינת
אתפכא תחלה, לא יוכל לבא לביחית "אתהפכא חשוכא כו".
כמו כן על דרך זה, כדי שלעתיד-לבא יהיה גילוי אלקות ממשי
בעולם השפל, שיהפך לחושך לאור ממשי, כמו שכתוב (זכריה יד,
ו): "לעת ערב יהיה אור" - לכך הוצרך להיות תחלה בחינת
הכנעת המדבר כו.

ועיין מה שנתבאר על פסוק "אלה מסעי", בענין אחר -
שעל ידי זה יש פח ביד האדם להכניע הגוף שלו כו).

וענין הגילוי הזה שיהיה לעתיד-לבא הוא: כי הנה
באמת הרי קמיה, עצמותו יתברך, אין שום בחינת הסתרה
והעלם כלל. כי "קמיה, כולא - כלא חשיבי", ואין שינוי
כלל בין קודם שנברא העולם לאחר הבריאה. כי גם
עתה הוא אחד, יחיד ומיוחד כמו קודם שנברא העולם,
מאחר שכל עיקר התהוות הנבראים יש מאין הוא רק
מבחינת אותיות הדבור - "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים
לג, ו).

"נשא את ראש בני גרשון וגו'" (במדבר ד, כב):
יש להבין, למה נאמר בבני גרשון "גם הם"?

וגם, מה שכתוב בבני גרשון דוקא (במדבר ד, כז): "על פי
אהרן ובניו תהיה כל עבודת בני הגרשונים" ולא נאמר כן
בבני קהת ומררי.

אף הנה, תחלה צריך להבין כללות ענין המשכן
ונסיעתם במדבר:

דהנה, שרש טעם נסיעתם במדבר עם המשכן וכליו
היה כדי להכניע פח יניקת החיצונים, ששרש יניקתם
הוא במדבר דוקא. ולכך במדבר אין שם גידול צמח
ודשא כלל אלא שממון בלבד, כי ההשפעה היא
מסטרא-דקדושה דוקא, "ואתה מנחה את פולחם" (נחמיה ט,
ו). וכתוב (תהלים יא, ז ועוד): "צדיק ה'", פירוש "צדיק"
- שהוא משפיע ובעל צדקה. וכן בכל סטרא-דקדושה
יש בחינה זו.

והנה, בהקדוש ברוך-הוא, החסד נמשך מצד
"הגדולה", כמו שכתוב (תהלים קמה, ח): "אך אפים וגדל
חסד". ובכל סטרא-דקדושה, החסד נמשך מצד הביטול
שבטל לה' ונחשב לאין ואפס בעיניו, לכן ראוי ליתן
לזולתו שהוא חשוב יותר. וכמו שכתוב באברהם (בראשית
יח, כז): "ואנכי עפר ואפר". ולפיכך היה עושה חסד עם כל
בני אדם כו. מה שאינן מי שהוא 'יש' ו'דבר' ואינו
בטל, צריך הכל לגרמיה, ואינו בחינת משפיע. ולכן
במדבר הם "נחש, שרף, ועקרב" (דברים יח, טו) - ג' קליפות,
ששם מקור הקליפות, שהם יש ודבר נפרד, ואין בהם
בחינת הביטול, לכן אין ממנו שום השפעה.

והנה לכך היה נסיעת הארון וישראל במדבר, כדי

1. [ועיין מה שנתבאר מזה על פסוק "אלה מסעיו"].

41 "אָרץ לא זרועה" (ירמיהו ב, ב). דהיינו, המעשים והדבורים
42 והמחשבות אשר "לא לה" המה כו" (ירמיהו ה, י).
43 וזהו "אשר" לא ישב אדם שם" (ירמיהו ב, ו), פירוש:
44 "אדם" הוא מה שכתוב (יחזקאל א, כו): "ועל דמות הכסא
45 דמות כמראה אדם כו" – "לא ישב שם", כי "ועשו לי
46 מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח) כתיב, ועל פן צריך
47 להכניע בחינת מדבר זה, שהוא היצר הרע. והיינו, על
48 ידי המשכת גילוי אלקות בנפשו.
49 ובמקום אחר נתבאר, בענין "בית הלל אומרים – כלה נאה
50 וחסודה": שלא יהיה ההמשכה לפי ההעלאה, אלא אדרבה,
51 תחלה יהיה ההמשכה מלמעלה למטה, דהיינו שהמעשה
52 הטוב יהיה אפילו קודם ל"סור מרע" בדקות, ולא ימתין
53 ב"עשה טוב" עד שיהיה תחלה "סור מרע" בתכלית.
54 והיינו, משום שעל ידי זה ההמשכה שב"עשה טוב", אזי
55 ממילא יפלו כל החיצונים. כי "מעט אור, דוחה הרבה מן
56 החושך", ויבוא ל"סור מרע" בתכלית כו'. ועל דרך זה הוא ענין
57 מסעות המשכן במדבר – שעל ידי המשכת גילוי אלקות,
58 ממילא נכנעו הקליפות כמו שכתוב (במדבר י, לה): "ויהי בנסע
59 הארון כי יניסו משנאיך כו".
60 וכך בחינה זו בנפש: שעל ידי המשכת אלקות מלמעלה
61 למטה, במעשה הטוב ובעסק התורה ותפלה, אזי ממילא יכנע
62 גשמיות הגוף, ונפשי הבהמית כו'.
63 והנה, במשכן היו ג' דברים: "קרשי המשכן" (שמות כו,
64 יו, ועוד) ו"ריעות המשכן" (במדבר ד, כח) ו"הכלים" – היינו
65 ארון, ומנורה ומזבח כו'.
66 והנה, תחלה יש להבין ענין הקרשים שנקראו (שמות
67 כו, טו): "עצי שטים עומדים", שהם על-דרך שהמלאכים
68 נקראים 'עומדים', כמו שכתוב (ישעיהו ו, ב) "שרפים
69 עומדים". וכמו שכתוב במדרש שיר השירים רבה, סוף
70 פסוק "צאינה וראינה": למעלה – 'שרפים עומדים', אף
71 למטה – 'עצי שטים עומדים', ופירוש 'שרפים עומדים',
72 היינו במאמר: "ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם
73 ומשמיעים ביראה כו"⁴.
74 והענין הוא: כי "אין עמידה אלא שתיקה" (סוטה לט, א).
75 ופירוש "שתיקה", היינו בחינת ביטול העצמות מכל וכל.
76 והיינו בחינת ביטול-הרצון, שלא יהא לאדם רצון אחר
77 זולת הרצון לה' אחד. וכמו שכתוב (תהלים עג, כה): "ועמך
78 לא חפצתי כו". ובמאמר רז"ל: "בטל רצונך כו"⁵.

1 ועל-דרך-משל הדבור באדם, שהוא בטל וטפל לגבי
2 המחשבה, ובלתי תופס מקום כלל וכלל. רק אצל
3 השומע הוא שהדבור נתפס ליש ודבר. וכך למעלה,
4 בחינת "אותיות הדבור", "ביו"ד מאמרות" – לגבי
5 הנבראים מהם "יש מאין" – הם בבחינת "יש". אבל לגבי
6 עצמותו יתברך הם בטלים ב"לא". ולכך, אף על פי
7 שמצד בחינת התגלות אותיות הדבור, נראה העולם
8 לבחינת "יש" ו"דבר" לעינינו, אבל אצלו יתברך אין
9 הסתר והעלם כלל.
10 ועל כן, לעתיד-לבא שיתגלה כבוד ה', שהוא בחינת
11 גילוי עצמיות אלקות, אזי ממילא לא יסתיר שום הסתר
12 כלל, ויהיה גילוי אלקות גם בעשייה, עד שיראו כל
13 בשר, אפילו בהשגת שכלו הגשמי. וכדי שיהיה גילוי
14 זה לעתיד-לבא, הוצרך להיות נסיעת המשכן במדבר –
15 להכניע אותו כנ"ל.
16 ב והנה, זה היה ענין נסיעת המשכן בפועל ממש –
17 בבחינת "עולם". וכמו כן הוא גם עכשו ברוחניות
18 בבחינת "נפש". כי יש בחינת משכן בפרט בכל אחד
19 ואחד. וכל פרטי הענינים שבו – הכל יש בנפש האדם.
20 דהנה כתיב (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי
21 בתוכם". ואמרו רז"ל: "בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם".
22 לפי שכל אחד ואחד מישראל צריך לעשות בחינת
23 משכן בנפשו. והיינו, להמשיך בחינת גילוי אלקות
24 בנפשו, בעבודה שכלל זו תפלה, כשיהיה לבבו טהור,
25 כמו שכתוב (תהלים נא, יב): "לב טהור ברא לי אלקים כו".
26 וכמו שכתוב (תהלים כד, ד): "ובר לבב כו": דכאשר לבבו
27 טהור מכל סיג, "בלתי לה' לבדו" (שמות כב, יט), אזי נקרא
28 משכן – לשכון בו גילוי אור ה'. וכמו שכתוב (תהלים כד,
29 דה): "נקי כפים ובר לבב כו' ישא ברכה מאת ה'". דפירוש
30 'ברכה', הוא המשכת גילוי אלקות בנפשו כו'.² ועל ידי
31 זה, ידחה ויכניע גם כן ההסתר של נפשי-הבהמית
32 המסתיר ומבדיל, ונראה לו העולם לבחינת יש ודבר
33 נפרד, והיינו מפני גסות חומר נפשו הבהמית.
34 אבל בשללבו זך וברור, יראה בעין שכלו איך שאין
35 מסתיר באמת, וכמו שהוא למעלה ד"קמיה – כלא כו",
36 כי על ידי זכות לבו נמשך גילוי אלקות גם בבחינת
37 ההסתר וההעלם שלא יסתיר.
38 וזהו, כמו שהיה נסיעת המשכן בבחינת מדבר, שעל
39 ידי זה היה מכניע את המדבר כו' – וכך הוא בנפש עכשו
40 – הכניע היצר הרע, שהוא גם כן בחינת מדבר, שהוא

4. [ענין בזה: תרומה, דף קס"ט, עמוד א'. ודף ק"ע, עמוד א'].

5. [ענין ב"אגרת הקדש", דבור המתחיל "להשכילך בניה"].

2. וזהו גם כן מה שאמרו רז"ל "טהרה מביאה לידי קדושה".
עין ב"ראשית חקמה"].

3. כמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אני לדוד".

ג וְהָנָה, בַּעֲבוּדַת ה' בַּתְּפִלָּה, בַּחֲנִינָה בִּישׁוּל־רֶצוֹן הַנ"ל –
צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל יְדֵי הַתְּעוּרָרוֹת יִרְאָה־תַּתְּאָה בַּפְּסוּקִי
וְזִמְרָה, וּבִרְכַּת "יוֹצֵר אוֹר", בְּסִיפּוֹ מִיִּרְאָת וּבִישׁוּל
הַמְּלָאכִים. וְלִבּוֹא לְבַחֲנִינַת הִילוך וְאַהֲבָה, הוּא עַל יְדֵי
הַתְּבוֹנְנוֹת בְּאִמְרוֹ "אַהֲבַת עוֹלָם כו'", "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל כו'"
שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה "הֵיכַל הָאֱהָבָה".
פִּירוּשׁ "שָׁמַע" – לְשׁוֹן הַבְּנָה בְּיָדוּעַ. וְהוּא עֲנִין
הַהַתְּבוֹנְנוֹת בְּגִדּוּלַת ה' אִיךְ שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת כּוֹלֵם:
גִּן־עֵדֶן עֲלִיּוֹן וְתַתְּחוֹן, וְגַם מֵה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת בְּאֵלֶּךָ
הַשְּׁבִיעִי לְעֵת־לְבוֹא, וְגַם עַד נ' אֲלָפִים יוֹבִלּוֹת – כּוֹלֵם
עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה אַחַת לְבַד קַמִּיָּה – עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ.
וּבְמֵאמָר: "צוּפָה וּמִבֵּיט עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת", וְהִבְטָה
זֹאת – בְּמַחֲשָׁבָה אַחַת הִיא לְבַד. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזוֹהַר
וּבְמִדְרָשׁ – ד"בְּמַחֲשָׁבָה אַחַת בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא כָּל
הָעוֹלָמוֹת".
וְעַל־דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל, הַמַּחֲשָׁבָה בְּאֶדָם הַתַּתְּחוֹן, שְׂאִינָה רַק
בַּחֲנִינָה לְבוֹשׁ לְבַד לְנֶפֶשׁ. וְכַל־שֶׁכֵּן לְמַעֲלָה – "כִּי לֹא
מַחֲשׁבוֹתֵי מַחֲשָׁבוֹתֵיכֶם" (יִשְׁעִיָּהוּ נה, ח) כְּתִיב¹¹.
וְהוּ "ה' מֶלֶךְ גְּאוֹת לְבָשׁ" (תְּהִלִּים צג, א); דְּהֵינּוּ, מֵה
שֶׁעָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנָיו לְהַאֲצִיל וְלִבְרֹא הָעוֹלָמוֹת
אֲצִילוֹת־בְּרִיאָה־יִצִּירָה־עֲשִׂיָּה, בְּכַדִּי שִׁיְהִיָּה הוּא יִתְבָּרֵךְ
מֶלֶךְ עַל עַם, הֵנָּה מַחֲשָׁבָה זוֹ הוּא מֵה שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּלְבוֹשׁ.
שְׂאִינָה כְּמוֹ הָרָצוֹן וְהַמַּחֲשָׁבָה בְּמֶלֶךְ בְּשֶׁר־וָדָם שְׂרוּצָה
לְמִלּוּךְ עַל עַבְדָּיו – שֶׁעַבְדָּיו הֵם מֵהוּת וְדָבָר גַּם בְּזוּלַת
מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, עַל כֵּן שִׁיֵּךְ רָצוֹן לְמֶלֶךְ לְמִלּוּךְ עֲלֵיהֶם.
מֵה־שְׂאִינָבֵן לְמַעֲלָה, שֶׁהָעוֹלָמוֹת כּוֹלֵם מִתְּהוֹיִם יֵשׁ
מֵאִין מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי רָצוֹן זֶה. אִם כֵּן, כְּדִי שִׁיְהִיָּה
רָצוֹן זֶה לְמִלּוּךְ עֲלֵיהֶם, הוּא רַק עַל דֶּרֶךְ בַּחֲנִינָה לְבוֹשׁ,
שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּרָצוֹן וּמַחֲשָׁבָה זוֹ. וְלִכְךָ אָמַר "ה' מֶלֶךְ גְּאוֹת
לְבָשׁ", דְּהֵינּוּ, שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה עֲלִיוָנָה שֶׁעָלָה לְפָנָיו "אֲנָה
אֲמִלּוּךְ" הוּא רַק בַּחֲנִינָה "לְבוֹשׁ" בְּלָבָד.
וְהוּ "יִבְיֵאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבָשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ" (אֶסְתֵּר
ג, ח) – שֶׁהַמַּלְכוּת הוּא רַק בַּחֲנִינָה לְבוֹשׁ לְבַד.
אִיךְ "יִבְיֵאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת" כְּתִיב, דְּבִאֲתַעֲרוּת־אֲדִלְתָּתָהּ
תִּלְיָה מִלְתָּא, לְהַמְשִׁיר רָצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ. וְהֵינּוּ עַל
יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.

וְהַשְׁעָם שֶׁנִּקְרָא בַּחֲנִינָה זוֹ "עֲמִידָה" הוּא: כִּי הֵנָּה כְּשִׁישׁ
לֹא אֶהָבָה וְהִדְבִּיקוֹת בַּה' – זֶהוּ בַּחֲנִינָה "מִהֶלֶךְ", וּכְמוֹ
שֶׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית יב, ט): "הֵלֹךְ וְנָסוּעַ כו'". אִיךְ
קוֹדֵם שִׁיְגִיעַ לְבַחֲנִינַת הִילוך וְאַהֲבָה זוֹ, צָרִיךְ לִהְיוֹת
תַּחֲלָה בַּחֲנִינָה עֲמִידָה זֹאת. דְּהֵינּוּ, לְעֵמּוּד וְלִשְׁתּוֹק מִן
הַתְּפִשְׁטוֹת וְהִילוך שְׁבַלְעוּמַת־זֶה. וְהֵן הָרָצוֹנוֹת וְרוֹת,
שֶׁהָאֶדָם רּוֹצֵה וְחָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לְדַבְּרִים זָרִים – זֶהוּ נִקְרָא
גַּם כֵּן "הִילוך". עַל־דֶּרֶךְ מֵה שֶׁכָּתוּב: "וַיָּבֹא הֶלֶךְ לְאִישׁ
הָעָשִׂיר" (בְּשׁוּאָל ב' י"ב, ד'), שֶׁהוּא הִהִילוך דְּלַעוּמַת־זֶה.
וְזֶהוּ "הֶלֶךְ" – שֶׁהוֹלֵךְ וּמִתְחַזֵּק, שֶׁמִּתְחַלָּה הוּא בְּאוֹרָח כו'.
עֵינֵי שֵׁם בְּפִירוּשׁ רַש"י¹². וְצָרִיךְ לִהְיוֹת "מִשְׁלַחֵי רִגְלִי, הַשּׁוֹר
וְהַחֲמוֹר", דְּהֵינּוּ לְמַנּוּעַ הִילוך שֶׁל הַיָּצֵר הָרָע.
וּכְדִי שִׁיְתַּחַפֵּף מִהִילוך זֶה לִהְיוֹת הִהִילוך בְּאֵלְקוֹת –
הוּא עַל יְדֵי שִׁיבָא תַּחֲלָה לְבַחֲנִינָה עֲמִידָה. וְהוּא בַּחֲנִינָה
בִּישׁוּל־רֶצוֹן¹³. וְזֶה הִיָּה עֲנִין "קִרְשִׁים עוֹמְדִים". וְעֲמִידָה
וּבִישׁוּל רָצוֹן זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי יִרְאָה, וְזֶהוּ "כּוֹלֵם עוֹמְדִים
בְּרוּם עוֹלָם, וּמִשְׁמִיעִים בִּירְאָה".
וְזֶה הִיָּה עֲנִין עֲבוּדַת בְּנֵי מֶרְרִי נוֹשְׂאֵי הַקִּרְשִׁים, שֶׁכְּדִי
לְבוֹא לְבַחֲנִינָה יִרְאָה וְעֲמִידָה זוֹ – זֶהוּ עַל יְדֵי הַמִּירִירוֹת.
בְּהִיּוֹת מ'מֵאִרִי דְּחוֹשֶׁבֶנָּה" עַל יְמֵי חֲלָדוֹ, אֲשֶׁר רּוֹבֵם
כְּכּוֹלֵם "בְּחוֹשֶׁף יֶלֶךְ כו'" (קִהְלֵת ה, ד). וְעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר
רַחֲמִים רַבִּים שִׁיְכַּל לְבוֹא לְבַחֲנִינָה "בְּשֶׁל רָצוֹן"¹⁴.
וְהֵנָּה, מֵזֶה נִמְשָׁךְ אַחֵר כֵּךְ לָבֹא לְמִדְרַגַּת הָאֱהָבָה
וְהָרָצוֹן לַה' בְּבַחֲנִינָה "כָּלּוֹת הַנֶּפֶשׁ". וְזֶהוּ עֲנִין הִירִיעוֹת
"תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן כו'" (שְׁמוֹת כו, א), כִּי תְכַלֵּת הוּא לְשׁוֹן כְּלִיּוֹן
– "כָּלָה שְׂאִירֵי וּלְבָבִי"¹⁵ (תְּהִלִּים עג, כו). וְהוּא הַחוּפָּה עַל
הַקִּרְשִׁים שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה הַבִּישׁוּל־רָצוֹן הַנ"ל.
וְהוּא גַּם כֵּן בְּדִמְיוֹן שִׁישׁ בְּאֶדָם עֲצֻמוֹת, וַיֵּשׁ בְּשָׂר,
וְגִידִים הַחוּפָּפִים עֲלֵיהֶם:
וּבַחֲנִינָה הָעֲצֻמוֹת זֶהוּ הִיסוּד שֶׁעֲלֵיהֶם נִבְנָה הַבֶּשֶׂר
וְהַגִּידִין, וְהוּא בַּחֲנִינָה "כָּל עֲצֻמוֹתֵי תַאמְרָנָה – ה' מִי כְּמוֹךְ
כו'" (תְּהִלִּים לה, י), בַּחֲנִינָה בִּישׁוּל־רֶצוֹן. וְזֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת
בְּאֶדָם כָּל הַיּוֹם.
וּמִזֶּה יָבֹא אַחֵר כֵּךְ לְבַחֲנִינָה בְּשָׂר וְגִידִים הוּא בַּחֲנִינָה
אֶהָבָה וְכִי בְּשָׂר הוּא "יְסוּד הָאֵשׁ", וְגִידִים בַּחֲנִינָה "דָם וְרוּחַ".
וְזֶהוּ עֲבוּדַת "בְּנֵי גִרְשׁוֹן".

9. וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר מִזֶּה עַל פְּסוּק "קוֹל דּוֹדִי", בְּעִנִּין "עַל מִצּוֹת וּמִוִּרְוִים כו'". עֵינֵי שֵׁם.

10. וְעֵינֵי מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר מִעִנִּין "כָּלָה שְׂאִירֵי", בְּדַבּוֹר הַפִּתְחִיל "שִׁיר הַשִּׁירִים".

11. [וְעֵינֵי מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּזֶה בְּדַבּוֹר הַפִּתְחִיל "רְנִי וְשִׁמְחִי בַת" – בְּפִרְשֵׁת מִקְצָן].

6. [וְיִמָּה אֲתִי יָצָר הָרַע תַּחֲלָה לְהֶלֶךְ. שֶׁעוֹבֵר לְדָרוֹ, וְאַחֵר בְּדִלְאוּרָתוֹ. שֶׁנִּשְׁנָעָה אֶכְסֵנְאִי. וְאַחֵר בְּדִלְאוּשׁ, שֶׁהוּא בְּעַל הַבֵּיתוֹ].

7. (כְּדִאִיתָא בְּגִמְרָא, פֶּרֶק קָמָא דְּעִבְדוּדָה זָרָה, דָּף ה', עֲמוּד ב'). וּבְפִירוּשׁ רַש"י שֵׁם. וְעֵינֵי זֹה, חֶלֶק ב': שְׁמוֹת, דָּף ה' סוֹף עֲמוּד ב'. בְּשִׁלַּח, דָּף ס"ד, סוֹף עֲמוּד ב'. וְהִבְהִיר¹² רִישׁ פֶּרֶשֶׁת מִקְצָן].

8. וּכְכֵן, שֶׁעַל יְדֵי אֲתַכְפִּיָּא הוּא הַדֶּרֶךְ לְבוֹא לְבַחֲנִינָה אֲתַהֲפָכָא כו'. וְעֵינֵי מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוֹר הַפִּתְחִיל "קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה" – בְּפִרְשֵׁת וִיקָהָל].

36 "עצי שטים עומדים" – זהו יראה-תתא, שממנה נמשך
37 בחינת העמידה וביטול-רצון.
38 ואחר כך בחינת בני גרשון נושאי היריעות – היינו
39 התחברות ב' בחינות אהבה: "אהבת-עולם" ו"אהבה"
40 רבה.
41 ועבודת בני קהת נושאי הארון והמזבחות כו' – זהו
42 בחינת יראה-עילאה שהיא למעלה גם מבחינת "אהבה"
43 רבה.
44 כי הנה, בארון היה גנוז הלוחות. בכתוב (איוב יב, כב):
45 "מגלה עמוקות מני חשך; כמו שכתוב (תהלים צב, ו): "עמקי
46 מחשבותיך". והגילוי היה על ידי המנוחה. וכמו שכתוב
47 (משלי ו, כג): "ותורה – אור" – שנמשך בחינת אור וגילוי
48 מבחינת ההעלם ד"ישת חשך סתר" (תהלים יח, יב)¹⁵.
49 והנה, בחכמה אתגברירו, כי כל התורה היא לברר
50 בירורים. וזהו ענין המזבחות. ולכן היה זה ממשא בני
51 קהת" (במדבר ד, טו), שהוא כמו שכתוב (בראשית מט, י) "ולו
52 יקרת עמים" – "יתבונשון עממיא כו"¹⁶, שהוא ענין
53 הברורים.
54 ועל ידי חכמה נמשך גם כן בחינת יראה-עילאה,
55 פנוע ממאמר "אם אין יראה – אין חכמה, אם אין
56 חכמה – אין יראה":
57 דמתחלה צריך להיות יראה-תתא, דאם אין יראה
58 תתא אי אפשר לבוא לבחינת החכמה – וזהו בחינת
59 ה"קרשים" הנ"ל. ואחר כך "אם אין חכמה – אין יראה"
60 עילאה שבי לבוא ליראה-עילאה, זהו על ידי התורה
61 ד"מחכמה נפקת"¹⁷. נמצא, בחינת "בני קהת" זהו יראה
62 עילאה שלאחר אהבה-רבה. וזהו בחינת שמונה-עשרה
63 שאחר "ואהבת" דקריאת-שמע:
64 ד ואמנם, מה שהיו בני מררי נושאים הקרשים, היינו
65 להעלות ולחבר יראה-תתא ביראה-עילאה. והנה,
66 שם מררי מורה על זה. כי הנה במשכן היו ב' פעמים
67 "מור": אחד – "בשמים ראש מר דרור" (שמות ל, כג)
68 שב"שמן המשחה", הב', בסמני הקטרת – "מור
69 וקציעה".
70 והענין: כי המור נעשה מדם היה שנקרא 'ידוע',
71 כשנקרש הדם ונעשה בושם¹⁸. והוא ענין "אתכפיא,

1 וזהו ענין המשכן – "ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח). וזהו ענין
2 "הפעם ילוח אישי אלי כו'" (בראשית כט, לד). היינו המשכת אור
3 אינסוף – להיות נמשך בבחינת מחשבה זו. כמו שיתבאר לקמן.
4 וזהו ההתבוננות ב"שמע ישראל ה' אלקינו" (דברים ו, ד)
5 – פירוש: שהוא מתלבש במחשבה זו. וזהו "אלקיני"
6 בחינת צמצום.
7 ואחר כך אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
8 ועד" – שמברכים וממשיכים בחינת מלכות, גם
9 בעולמות בריאה-יצירה-עשיה¹². ומתבוננות זו נולד
10 ונמשך בחינת "ואהבת" (דברים ו, ה).
11 והאהבה הוא ענין ה"יריעות" דרך כלל, כמו
12 שיתבאר. אבל דרך פרט הן "ששה מדות". כמו שכתוב
13 במלאכים (ישעיהו ו, ב): "בשמים יכסה פניו כו', ובשמים
14 יעופף". דהיינו "רצוא ושוב" (חזקאל א, יד), ולכך "שם מ"ב"
15 – יש בו ז' פסוקים, ובכל אחד ששה תיבות.
16 וזהו שכתוב ביריעות "שש וארגמן כו'", שית גוונים,
17 "ומכסה עורות תחשים" (שמות כו, יד, לו, יט) שתרגומו
18 "ססגווא". ואמרו רז"ל [פרק ב' דשבת דף כ"ח]: "ששש
19 בגוין הרבה". היינו ששה מדות הנ"ל¹³.
20 וענין "רצוא ושוב" באדם: ה"רצוא" הוא האהבה,
21 וה"שוב" הוא המשכת אור אינסוף ברוך-הוא על ידי
22 מצות מעשיות, שהן "רמ"ח אברין דמלכא" – כמו
23 האבר שהוא כלי לגילוי האור והחיות כו', ועל ידי
24 המשכה זו, שהאדם ממשיך עליו גילוי השראת אור
25 אינסוף ברוך-הוא על ידי המצות, כמאמר "אשר קדשנו
26 במצותיו", הנה על ידי זה חוזר ומתעורר אהבה-רבה
27 בנפש האדם¹⁴. וזהו "משכני אחריך נרוצה" (שיר השירים א,
28 ד). וכתוב (ירמיהו לא, ב): "אהבת עולם אהבתיך, על כן
29 משכתיך חסד וגו'". ונמצא יש "רצוא – אחר השוב",
30 ו"שוב – אחר הרצוא".
31 וזהו ענין בני גרשון שנשאו היריעות, היינו המשכת
32 אהבה רבה. הנמשך על ידי קיום המצות – ב"אהבת
33 עולם" שהוא ה"רצוא שקודם השוב" כו'. וגם היריעות
34 הם מקיפים, כמו שהמצות הם לבושים לנפש.
35 נמצא, עבודת בני מררי נושאי הקרשים, שהן בחינת

12. (וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ביום השמיני שלח").

13. [וענין מה שנתבאר בענין רצוא ושוב בפסוק "וקבל היהודים כו'"].

14. [ענין מה שנתבאר בפסוק "ראשי המטות"].

15. (וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ששת ימים תאכל מצות", בפירוש (שמות יד, ב) "ויהי הענין והחשך ויאר כו").

16. וגרסת האבן-בזאל בתרגום אונקלוס.

17. (וכמו שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "וידבר אלקים את כל הדברים האלה").

18. (וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפזיאו").

מבחינת אהבה רבה דאחרן יוכל לימשך למטה בכל
נפש.

והנה, גרשון הוא לשון "גירושין". כי "מינה ה" –
דוקא – "תרעץ אויב" (שמות טו, ו), הוא מבחינת נפש
הבהמית. מה שאין פן מקו השמאל יש ניקה כו. גם
היריעות והמקף מסמא עיני החיצונים.

וזהו "מקדש אדני כוננו ידיך" (שמות טו, ז), פירוש:
שמדרגת הלויים הוא, שהיו מחברים אור אין-סוף
בעולמות. שהרי באמת "אין ערוך לך". ולכן, כדי
שבאתערוותא-דלתתא יהיה אתערוותא-דלעילא – זהו
ענין הלויים – שהוא לשון חיבור, כמו שכתוב: "הפעם
ילוח אישי אלי", שהם הגורמים חיבור זה. וזהו שהיו
נושאים המשכן וכליו, ואחר כך היה חניה – העלאה
והמשכה.

וזהו "מקדש אדני כוננו" – שיהיה גילוי אור אין-סוף
ברוך-הוא למטה – "ושכנתי בתוכם",

"ידיך" – הם ג' ידות: "יד הגדולה" (שמות יד, לא), "יד
החזקה" (דברים לד, יב), ה"יד הרמה"²⁰ (שמות יד, ח).

"יד הגדולה", שהיא מבחינת "ורב חסד" – הוא ענין
עבודת "בני הגרשוני".

ו"יד החזקה", מבחינת "שמאלו תחת לראשי" (שיר
השירים ב, ו) – הוא מבחינת "בני מררי".

ו"יד הרמה" – זהו מבחינת "בני קהת", כי "רמה" – לשון
רוממות, והוא מבחינת "בני קהת" שהיו נושאים הארון
והלוחות כו.

והנה, הכח להעלאה זו שעל ידי הג' לויים, אי אפשר
להיות בי-אם על ידי המשכה בתחלה מלמעלה, וזהו
על ידי הכהנים. ולכן לא היו הלויים מתחילים בעבודתם
בי-אם על ידי הכהנים, כמו שכתוב (במדבר ד, טו): "ושמו
איש איש על עבודתו כו"²¹. וזהו ענין "נשא את ראש בני
גרשון גם הם".

ומה שבבני מררי לא נאמר "נשיאת ראש" – עיין
ברבות ריש פרשת נשא, לפי שקהת היה מטועני הארון
– "שהוא קדש הקדשים כו". וגרשון היה קדש, דהיינו
שהיה בכור, ובתיב (שמות יג, ב): "קדש לי כל בכור כו". מה
שאין בן בבני מררי כו. עיין שם.

ויש לפרש: דהנה מבואר לעיל בפרוש "שאו את
ראש", דהיינו לקשר מבחינת "רצון התחתון", הנמשך
מבחינת ראש ומוחין המלוכשים בגוף, ולחברו

ואתהפכא חשוכא לנהורא. וזהו ענין "מור" דסממני
הקטרת – שהוא ריח והעלאה ממטה למעלה.

ועל ידי העלאה זו, מעורר המשכה – מלמעלה
למטה. והוא "מור דרור" שבשמן המשחה, שנקרא "מירא
דכיא", שהוא חכמת התורה, שהוא גם בן מבחינת יראה
עילאה.

והמור שבקטרת – שהוא "אתכפאי, ואתהפכא
דחשוכא לנהורא" – הוא מבחינת יראה-תתאה והוא
הגורם המשכת יראה-עילאה.

לכן "מררי" היינו פירוש ב' פעמים מור, דהיינו
התחברות ב' בחינות מור הנ"ל. ולכן הם נשאו הקרשים,
שהוא גם בן ענין חיבור יראה-תתאה ביראה-עילאה.

וזהו "על פי אחרן ובניו תהיה כל עבודת בני
הגרשוני" (במדבר ד, כז): דדוקא גבי "עבודת בני הגרשוני"
נאמר "על פי אחרן", כי עבודת בני גרשון – שנשאו
היריעות, שהם מבחינת מקיפים, והוא להמשיך מבחינת
אהבה עליונה שהיא מבחינת מקיף – בששה מדות וגוונין
שבמדות הנפש כנ"ל. והמשכה זו היא דוקא על ידי
אחרן, שהוא הוא מקור האהבה-רבה, ובחינת "ורב
חסד".

ולכן נקרא אחרן: א', ה', י': כי "הר" היא מבחינת
אהבה. ולכן, "אברהם אהבי" (ישעיהו מא, ח) – קראו "הר".
אך אחרן מת "בחר החר" (במדבר לג, לט), שהיא אהבה
עליונה יותר מבחינת אברהם¹⁹.

וזהו אל"ף – ה': אל"ף הוא מבחינת פלא, שהוא
ממדות עליונות שלמעלה מהשכל, ונקרא בזהר "טורי
חשוכא".

ונר"ן הפשוטה היא מבחינת ירידת והמשכת אור
אהבה-רבה זו למטה, לכל נשמות ישראל. כי אחרן הוא
מ"שבעה רועים" המפרנסים לנשמות ישראל.

ולכן "בני גרשון" שנשאו יריעות המשכן, שהוא גם בן
העלאת והמשכת וחבור ב' בחינות אהבה – אהבה
עליונה ואהבה רבה – היה זה דוקא "על פי אחרן
ובניו", דאחרן הוא מקור מבחינת אהבה רבה, "ורב חסד".

ולכן נקרא גם בן "גרשון" – בגוין פשוטה דייקא, (מה
שאין בן "גרשם" שהוא ב"מ), שיש בו גם בן מבחינת נון
פשוטה דאחרן. כי הגוין פשוטה רומז על ההמשכה
למטה מטה. וכדי שיהיה ההמשכה למטה – היא על ידי
מבחינה עליונה יותר, בנודע מענין "ועברתי בארץ
מצרים" (שמות יב, יב) – "אני ולא מלאך", על בן דוקא

21. [אותם]

22. וכמו שנתבאר במקום אחר. (ועיין מה שנתבאר עוד מענין ג' ידות,
בדבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפניא").

19. (כמו שנתבאר על פסוק (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קדש לאהרון
כו").

20. ובני ישראל יצאים "ביד רמה" (שמות יד, ח).

7 נושאי היריעות, שהוא גם כן ענין התחברות - 'אהבה
8 עליונה' ב'אהבה רבה' - לכן נאמר בהם גם כן 'נשא את
9 ראש בני גרשון גם הם כו'. אבל עבודת 'בני מררי' הוא
10 בבחינת יראה הנמשכת מן הראש והמוחין, לכך לא
11 נאמר בהם נשיאת ראש. אלא שעל ידי זה יבא אחר כך
12 לבחינת ומעלת קהת וגרשון, שהוא ענין נשיאת ראש.

1 ולהעלותו לבחינת 'הרצון שלמעלה מן השכל' - שהוא
2 מבחינת 'מזליה' כו'. (ענין שם ריש פרשת במדבר).
3 והנה, עיקר העלאה זו - זהו על ידי עסק התורה
4 שהיא בחינת 'רצון העליון'²³. ולכן, גבי 'בני קהת' שהיו
5 טוענין את הארון שבו הלוחות נאמר 'נשא את ראש'.
6 וזהו ענין 'קדש הקדשים'²⁴. אלא שבבני גרשון שהיו

נתן להוריד את כל הדרושים ב'תורה אור' ו'לקוטי תורה' לפרשת השבוע התקדיית
מנקדים, מפסקים ועם פתיחת ראשי התיבות בפתובת: docs.com/LikutayTorah

24. ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל 'וישב יעקב'. ובדבור המתחיל
"שבת שבתון".

23. וכמו שנתבאר שם בענין 'אחזתיו כו' (שיר השירים ג, ד). ובשאר
דוכתי. וכמו שכתוב לעיל, בדבור המתחיל 'וידבר אללים את כל
הדברים', גבי "אם אין חקמה - אין יראה".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

28 בהאבק יעקב עם שרו של עשו אע"פ שנצחו מ"מ
29 נתלכלך מאבק זה כמרו"ל שהעלו אבק כו' (וכדוגמא
30 זאת בכל הברורים דמברר צריך להתלכלך בגדיו בשעת
31 התלבשותו לברר ע"י לבושים צואים של המתברר כמו
32 שמבואר בענין תרומת הדשן שצריך להתלבש
33 בלבושים פחותים להוצאת הדשן מפני שצריך
34 להתלכלך בדשן וע"ד שארו"ל בגדים שבישל בהם
35 קדירה לרבו כו' וכך למעלה בבירורים דשם ב"ן בכל
36 גלות השכינה באוה"ע כו' כמארו"ל גלו לאדום שכינה
37 עמהם כו' דכתיב מי זה בא מאדום חמוץ בגדים כו'
38 פורה דרכתי לבדי כו' וזו נצחם על בגדי וכל מלבושי
39 אגאלתי וכמ"ש במ"א באריכות כו' וד"ל) וכך הוא
40 בהאבק נה"א עם נה"ב בקירוב גדול אע"פ שמנצח
41 ומהפך כל הרע דמ"ז להיות עקירת כל רצון זר בלתי
42 לה' לבדו כו' מ"מ בעת האבקם מתלכלך נה"א
43 בלבושים צואים דנה"ב שהן המ"ז וכה"ג וצריכה
44 רחיצה ושפשוף גדול וז"ש רחצתי את רגלי איככה
45 אטנפם כו' וכמ"ש במ"א בענין אם רחץ ה' את צואת
46 כו' תבא האם ותקנח צואת בנה שהוא נה"א מלבושים
47 צואים דנה"ב בהאבקם יחד וד"ל וכה"ג היה ענין ערב
48 רב שעלו עם ישראל ממצרים שהמה האספסוף
49 שבקרבם שהתאוו תאוה כו' וגרמו רע' לישראל כי כל
50 רע הקרוב יותר ומתדבק אל בחי' הטוב יותר מזיק
51 לטוב לנוולו כו' וכמ"ש במ"א בענין השליא של הולד
52 שהשונאים והאויבים ביותר לישראל עם קדוש המה
53 עכו"ם הקרובים יותר אל בחי' הטוב כמו האפיקורסים
54 שיודעים את רבונם כו' שעליהם נאמר תכלית שנאה

1 (ד) וזהו כי הנה אויביו ה' כו' דהנה ידוע דשם הויה
2 הוא מאיר בכל נה"א כו' לפי שבצלם אלקים
3 עשה את האדם בב' שמות דהויה ואלקים כמ"ש וייצר
4 ה' אלקים את האדם כו' ובחי' האויבים המנגדים לבחי'
5 הויה המאיר בנה"א הוא בחי' התגברו' המ"ז בנה"ב
6 בשעת התפלה דוקא שאז מתגברת בכל כחה ללחום
7 עם נה"א כנ"ל דשעת צלותא דוקא שעת קרבה כנ"ל
8 (ועד"מ הנלחמים שמתאבקים יחד כו' כך מתאבקת
9 הנה"ב ונאחזת ונדבקת בהתקרבות עצום בנה"א כדי
10 לנצחה במ"ז כנ"ל). והנה אז דוקא אויבי ה' שהן המ"ז
11 מקבלין תו' יניקה וחיות מאור אלקי שבנה"א כי באמת
12 אין רע יורד מלמעלה שנאמר לא יגורר רע כו' וכן מפי
13 עליון לא תצא הרעות כו' אך מבחי' הפסולת של הטוב
14 מקבל הרע יניקה וכידוע בשרש ענין עה"ד טו"ר כו'
15 וכל מקום שיש ריבוי הטוב שם נמצא קירוב ודיבוק
16 הרע לקבל יניקה יותר ע"ד שארו"ל כל הגדול מחברו
17 יצרו גדול כו' וכמו גנבים שודדי לילה שמוסרי' נפשם
18 במקום שיש אוצר רב דוקא כו' וכמ"ש במ"א וזהו
19 הטעם בשע' התפלה דוקא לפי שאז מתגבר הנה"א בכל
20 כחה להפוך גם נה"ב כנ"ל אז דוקא מתקרב הנה"ב בכל
21 כחה לדבק בנה"א במ"ז לקבל יניקה יתירה להיות כי
22 נעשה בבחי' תעורבו' טו"ר ביותר ע"י ההתאבקות
23 הזאת כו' כי הנה ידוע כל המתאבק עם מנוול מתנוול
24 גם הוא בהאבקו עמו כו' כי מאחר שצריך להאבק עמו
25 בדיבוק וקירוב ביותר אע"פ שמנצחו ומפילו מ"מ בעת
26 חיבוקו עמו הרי נתלכלך ונדבק בו מלכלוך צואת
27 המנוול וצריך רחיצה ושפשוף גדול אח"כ כו' וכך היה

ה"א דלילה להיות כמו ליל שמורים כו' משום דה"א
 תתאה בחי' המל' מחיה גם לחיצונים וכמ"ש ומלכותו
 בכל משלה ונחלק עליהם הלילה שלא יחיה עוד
 לחיצונים מפני שאבות הן המרכבה והפריד אברהם
 אע"ה מנה"ב שבגופו כל פסולת ורע עד שלא היה להם
 צד קירוב ודיבוק להאחז ולהדבק בה"א תתאה כלל
 כמו אחר גמר הניצוח דנה"א לנה"ב כנ"ל ואז ממילא
 אין לחיצונים חיות כלל וכמ"ש בענין סר צלם מעליהם
 שנעשו כבהמות שיראים מאדם ע"כ א' ירדוף אלף כו'
 ואז ויכם וז"ש יתן כעפר חרבו שדי עפרא והוי חרבא
 כו' וד"ל). והנה מ"ש יאבדו ואח"כ אמר יתפרדו כל
 פועלי און כו' הענין הוא להיות מבואר למעלה שיוכל
 להיות התהוות נפש שלימה בגוף מריבוי המ"ז כו'
 והוא הנקרא אויבין אשר רדפון כו' אך לאחר ניצוח
 דנה"א לנה"ב שנהפך גם כל המ"ז שקדמה להיות לה'
 לבדו ואין זר אתו כו' הרי כל המ"ז שחשבה הנפש
 מכבר לא יתפשטו עוד לבוא בגופים אלא יאבדו לגמרי
 כמו הפסולת שנאבד ויצא לחוץ כמו באיבוד רשעים
 מאחר שיצא כל בחי' הטוב מהם ע"י התשובה מעומקא
 דלבא בעקיר' כל רצון חזר כו' א"כ מה שנשאר חיות
 מהם הוא רק בחי' תכלית הפסולת שאין לו תיקון רק
 איבודם זהו תיקון' כמ"ש באבוד רשעים רנה זהו בחי'
 רנה ותיקון שלהם כמ"ש במשל העלוקה ששואבת
 פסולת הדם ונופלת ומתה וז"ש תמות' רשע רעה
 וכמאמ' רז"ל לע"ל ישחוט ליצה"ר כו' וז"ש כי הנה
 אויבין ה' שאין להם בירור יאבדו לגמרי כו' ומ"ש
 יתפרדו כו' היינו אותן מ"ז של כל מיני רע שכבר
 נתפשטו וירדו להתלבש בגופי' ונעשו מזיקין ומקטרגין
 ליסר האדם ולרודפו והן הנק' נגעי בנ"א הן ברוחניות
 הן בגשמיו' כנ"ל ע"ז אמר שגם אותן הגופים יתפרדו
 פי' שגם שהם כבר מלוכשים בגופים אבל לא יפעלו
 רע כלל מפני שיתפרדו בבחי' פירוד ופיזו' גדול
 כמארז"ל פיזור לרשעים הנאה להם כו' כי הקיבוץ מן
 כל המ"ז נעשה רוב עם העומדים לבחי' מנגד להם
 כנ"ל אבל בפיוזור ופירוד שלהם אין בכל א' כח ועוז
 כלל לעמוד לנגד אלא אדרבא כאו"א נכנע ובטל
 בתכלית במיעוטו כו' וזהו מ"ש קומה ה' ויפוצו אויבין
 כו' מפני שכאשר זה קם זה נופל כו' שכשיש בחי' בנין
 קומה שלימה בכנ"י בכחב"ד ומדות כו' אז בזלע"ז
 נעשה פיזור ופירוד כו' וז"ש יאבדו על המ"ז שלא באו
 בגופי' ויתפרדו גם אותן שבאו בגופים כמו כל מלחמה
 גשמית שהרבה נהרגין ונאבדים לגמרי והרבה נפוצי'
 ונתפזרין וכמ"ש ויפוצו וינוסו כו' וזהו דוקא עכשיו
 דצלותא נק' קרבא אבל לע"ל כתיב לא ירעו ולא
 ישחיתו כו' ארי' כבקר יאכל תבן וגר זאב עם כבש

שנאתים כו' ואפילו גרים שבאוה"ע קשים לישראל
 כספחת כו' וד"ל. וזהו כי הנה אויבין ה' כו' יאבדו כו'
 פי' אויבי ה' הן הקרובי' ביותר אל בחי' הטוב שבכלל
 נ"י שמתדבק' לקבל תו' יניקה וחיות כמו בהאבק איש
 עם יעקב שבחיבוק זה קיבל שרו של עשו תוס' יניקה
 מבחי' יעקב דקדושה וז"ש אויבין ה' יאבדו ויש פסיק
 טעמא בגווייהו להיות שגם שסיבת תוספ' יניקת
 האויבים מהקדושה הוא בא מצד בחי' הקירוב והדיבוק
 בהאבקם כנ"ל אבל מ"מ הרי עיקר ההתאבקות הזאת
 אינו דיבוק ויחוד אמיתי מצד עצמו אלא אדרבה הרי
 הן באין למנגד ולחלק להיות עי"ז התגברות הרע על
 הטוב בבחי' הפירוד למטה כנ"ל ונמצא מובן שבאותו
 האור וחיות האלקי שמקבלין מצד בחי' הקירוב
 והדיבוק של ההתאבקות הזאת גופא המה מתגברים
 להיות למנגד לה' עד שנקרא אויבי ה' ממש ולכך פסיק
 טעמא בגווייהו להורות על הפסק ופירוד גמור שנעשה
 מזה הדיבוק בהוי"ה כו' אך הנה אמר דאויבין ה'
 הנלחמים עמו יאבדו כו' להיות שכל זאת יניקה
 והתגברות האור והשפע לחיצונים בהאבקם עם
 הקדושה האלקית אינו רק לפי שעה בלבד וכמאמר
 שהשעה משחקת להם כו' והוא שעת קרבא לבד אבל
 לאחר גמר המלחמה כשנה"א מתגבר על נה"ב ומנצחה
 להיות גם היא מוסרת נפשה וכל רצונה בלתי לה' לבדו
 כנ"ל וכמ"ש ביעקב כי שרית עם אלקים כו' שהודה לו
 וברכו כו' וזהו בכללות נ"י כמו בדרך פרט בכל ניצוץ
 אלקי שבכל א' וא' מישראל שנקרא ישראל מטעם זה
 כי שרית כו' וכידוע והוא באמרו שמע ישראל כו' ומזה
 נעשה ואהבת כו' בכל לבבך בשני יצרך כו' דוקא כידוע
 דהיינו שגם הרע נהפוך לטוב או כפוף בתכלית כמו
 בצדיק גמור לבו ברשותו שהמוח שליט על הלב
 שנקרא אתכפיא כנ"ל אז נהפוך הוא שנכרת ונפסק כל
 שורש חיות אלקי מבילתי נמשך עוד לחיצונים אפילו
 כדי מדתם המצומצמת מקדם וז"ש כי הנה אויבין
 יאבדו מפני שנפסק מהם גם שורש יניקתם הקדום ואז
 ממילא יאבדו כי אין לרע קיום ותקוה רק מן הטוב
 כנ"ל וזהו ולמלשינים אל תהי תקוה כו' וכמ"ש במ"א
 בפי' חיל בלע ויקיאנו וכן והוצאתי את בלעו מפיו שכל
 אור וחיות שבלע מן הקדושה ע"י המלחמה
 וההתאבקות יקיאנו כי יוציא ממנו כל בחי' הטוב גם
 מה שהיה לו מצד עצם הבריאה ע"פ מאמר קו המדה
 כי זהו דרך המלחמה כשמנצח לאויב ושונא שנעשה
 עבד גם בשלו וכמו ואכלת את שלל אויבין כו'
 (וכדוגמא זאת מצינו באברהם אבינו ע"ה עם הד'
 מלכים דכתיב ויחלק עליהם לילה ויכם כו' דחלק זה
 הוא ענין פסיק טעמא הנ"ל באויבין ה' דהיינו שנחלק

4 שלא יצטרך להיות בחי' מלחמה כלל אלא יהיו כולם
5 בבחי' הביטול האמיתי כו' (כמו שיתבאר בסמוך בפ'
6 פדה בשלום נפשי כו'):

ביאור ביסוד ענין התפלה. פדה בשלום. יב"פ

1 ופרה ודוב כו' מצד בחי' הביטול שיהי' על כל
2 הברואים שמפני שנגלה כבוד הויה כו' שזהו לאחר כל
3 הברירות דעכשיו דכתיב אז אהפוך כו' שפה ברורה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

25 כידוע, אך הנה הענין כידוע שיש בחי' קול ודיבור,
26 ובזמן הגלות הדיבור הוא בגלות וכמו בחי' אילם
27 וכמ"ש מי כמוך באלים מי כמוך באלמים, וכמ"ש
28 נאלמתי דומיה, וכמ"ש כרחל לפני גוזזי' נאלמה בחי'
29 אילם שהדיבור הוא בלי קול וזהו שהשערות הם בבחי'
30 גזיזה נפרדי', והן האותיות שבדיבור הם בבחי' נפרד
31 וזהו ענין הפירוד וא"ו ה"א שבשם הוי', כי בהבראם
32 בה"א בראם והשתלשלות העולמות הוא מבחי' ה"א,
33 אבל בבחי' הסתר והעלם, אבל כאשר היחוד וא"ו
34 בה"א שזהו ענין יחוד קול ודיבור אזי העולם בבחי'
35 ביטול, וכמ"ש על לע"ל וראו כל בשר כי פי ה' דיבר
36 בגילוי, וזהו ענין ואתה מחי' את כולם כי אתה הוא
37 האותיות שמא' ועד תיו וה' מוצאות הפה והוא"ו של
38 ואתה שזהו ענין החיבור וא"ו בה' שזהו ענין וא"ו
39 דוהנורא כידוע וזהו ענין יחוד קול ודיבור. וזהו
40 שהקדים בפין קודם ובלבבך, כי בצדיקים הוא הסדר
41 מתחילה בלבבך כי לבם ברשותם ואח"כ בפין
42 ולעשותו וכמו שכתוב בק"ש שמע ישראל שזהו ענין
43 התבוננו' במוח ואח"כ ובלבבך שזה ואהבת את ה' בכל
44 לבבך בשני יצרך ואח"כ ודברת בס ואח"כ וקשרתם,
45 אבל בבנינו' מתחילה בפין שהכח הוא בתורה, ודווקא
46 בדיבור שבתורה וכמ"ש דבר מלך שלטון, וזהו כי
47 קרוב אליך הדבר בפין מתחילה ואח"כ ובלבבך
48 ולעשותו.

כי קרוב אליך כו' ואיתא בלקו"א

1 וזהו ענין רשעים וצדיקים אבל מהו ענין הבינונים,
2 וזהו כי קרוב אליך הדבר בפין הוא ע"י התורה,
3 כי הצדיקים הוא ע"י עבודה שלהם והוא הביטול
4 בתפילה ומס"נ שלהם, וכמו האבות הי' בחי' מרכבה
5 ע"י עבודה שלהם, אבל הבינונים אין להם זה הכח
6 וזהו נגד החוש, רק ע"י התורה, כי בתורה יש ב' בחי'
7 הא' הוא בחי' חכ' שבתורה השייך להשתלשלות
8 עולמות וכמ"ש כולם בחכ' עשית ובחי' הב' בתורה
9 שלמעלה מהשתלשלות וכמ"ש כאשר יאמר משל
10 הקדמוני שזהו בחי' תורה שהיא משל לקדמונו ש"ע,
11 וזהו כמו ענין בחי' עבד שהוא מקיים רצון המלך
12 מחמת שהוא יודע רצונותיו וטעמים שלו אזי הוא
13 מחויב לעשות כך והב' הוא שהמלך גוזר בעצמו
14 לעשות כך בלי טעם, וזהו מתניתין מלכתא דבר מלך
15 שלטון וכמ"ש בי מלכים ימלכו שדבר מלך הוא הגוור
16 זה כך וזה כך, כך הוא בדיבור התורה ג"כ כשמדברים
17 התורה אזי נהפך הרע לטוב. וזהו ענין נר הוי' נשמת
18 אדם ונר מצוה תורה אור שע"י אור דתורה שלמעלה,
19 שהתורה הוא הכלי לעצמות אור א"ס, כי אורייתא
20 מחכ' נפקת כח מה בחי' ביטול וזהו כלי לעצמות
21 ואוא"ס, וע"י כח התורה שלומדים תורה בגשמי' נותן
22 כח לנשמה, וזהו עוז ותושיה, עוז לנה"א ותושיה
23 לנה"ב.

24 אך מהו דווקא בפין כי אפשר ללמוד התורה במח'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

5 פ' וישב, וצ"ל מהו לשון לעולם וכי לעולם צריך אדם
6 להרגיז, אלא הענין כי כל אדם ה"ה מעורב טו"ר כי
7 גופו ממשכא דחויא, ומצד זה נמשך תמיד אחר הרוגז
8 והכעס, והרוגז הזה הוא תמיד שהרי תמיד הוא מעורב

1 **ואלה** הוא שבט שמכין בו כמ"ש וגם אתה תדין את
2 ביתי, תדין דינא דמלכותא דינא, כי בדברים לא
3 יוסר עבד הוא הנה"ב וצריך להכותה בשבט לעולם
4 ירגיז כו', ותדין את ביתי הוא הנה"א כמשנ"ת בתו"א

13 רומח שאלה הוא שמכין בו, ורומח נוטל כל החיות.
14 ובעבודה הוא כי יש ב' מיני תאוות, תאוות היתר
15 ותאוות איסור, תאוות היתר שנמשך מק"נ שהיא עדיין
16 קרובה אל הקדושה די לה בהכאה היינו דברים קשים
17 כמ"ש לעולם ירגיז שירגיז עליו בדברים, משוקץ
18 מתועב מנוול עד מתי תהי' מונע ומעכב להיות גילוי
19 רצונו ית' כמ"ש בתניא, ותאוות איסור נמשך מגק"ה ט
20 לגמרי, וא"א להם להתעלות כמו ק"נ כ"א להאבירם
21 וליטול חיותם לגמרי, והוא ע"י ק"ש כשיקבע ענין
22 אחדות ה' באמת לאמיתו ואז ממילא כהמס דונג כו',
23 ובאמת ה"ז חיוב על כל אדם להתבונן אחדות ה'
24 לפ"ע.

לא יצא איש לא בטיף

בס"ד, פ' בשלח, תרל"ב.

1 טו"ר כל אחד לפ"ע, וצריך להרגיז בנפשו תמיד על
2 הנה"ב המעלים ומסתיר, למה יהי' תמיד מונע ומעכב
3 לאלקות השוכן בקרבו, ועל ידי זה ההרגזה הוא כובש
4 מלחמתו.
5 ורומח הוא ק"ש כי בק"ש יש רמ"ה תיבין וכופלין
6 תיבת אני הוי' אלקיכם להשלים לרמ"ח
7 תיבין. והענין דהנה אי' במאו"א רומח הוא רמ"ח
8 אברין דמלכא הנמשך מוא"ו דשם, והענין כי הנה
9 הוא"ו הוא שית תיבין דיחו"ע היינו ע"י שיתבונן איך
10 שז' רקיעים וארץ עד רום המעלות הם בטלין לגבי א"ס
11 ממש דקמי' כלא חשיב עי"ז נעשה רומח ליטול החיות
12 והתוקף של הקליפות, כי הנה ההפרש בין אלה ובין

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

24 המקיף הפרטי לכל עולם פרטי כתר דאצילות שהוא
25 הרצון להאציל עולם האצילות וכתר דבריאה הרצון
26 לברוא את עולם הבריאה כו'.
27 ומה שצריכים מקיפים פרטים ומדוע לא ניתן להסתפק
28 במקיף הכללי של עולם 'אדם קדמון'? הנה לזה יש
29 כמה טעמים¹³⁵:
30 טעם ראשון: הוא לפי שבהמקיף הכללי הרי הכל שם
31 בהשוואה כלומר אין שם התחלקות של מעלה ומטה בין
32 העולמות, אף שכולם נמצאים שם, הרי שם עשיה כמו
33 אצילות, דיש לומר ששווים שם העולמות גם בבחינת
34 האור והגילוי שאותו גילוי אור שמאיר באצילות מאיר
35 בעשיה, ובדרך כלל העולמות כפי שהם ב'אדם קדמון'
36 הם לא בבחינת מציאות ניכרת להיות בהם התחלקות
37 כו', כלומר, אין ביניהם התחלקות, לא רק מצד האור
38 והגילוי שמאיר בהם בהשוואה, אלא גם מצד אופן
39 מציאותן שם שהוא באופן שאינו ניכר, ועל כן אי אפשר
40 להסתפק ברצון הכללי של 'אדם קדמון' אלא צריכים
41 רצון פרטי לכל עולם כפרט כו'. שעל-ידי שהרצון
42 הפרטי לעולם האצילות הוא רצון שונה מהרצון לעולם
43 הבריאה וכו', נעשה ביניהם התחלקות.
44 טעם שני: וגם שהרצון כללי של 'אדם קדמון' הוא רצון
45 נעלם עדיין בבחינת הסכם והחלט לבד כו', כלומר
46 בדרגת 'אדם קדמון' יש הסכמה שראוי לרצות את

1 ונתבאר דמכל-מקום להיותו בבחינת מקיף הרי יש לו
2 שייכות אל הפנימי - כלומר למרות שהאור המקיף הוא
3 לא מתחלק לפי פרטי הנבראים והעולמות, אלא מקיף
4 את כולם בשווה, הרי כיון שעל-כל-פנים הוא בבחינת
5 מקיף אליהם, שיש לו איזה שהוא יחס ושייכות אליהם,
6 על כן יש בזה מקיפים כללים ומקיפים פרטים כו', -
7 כיון שהמקיף הוא ביחס ושייכות לפנימי, הרי גם
8 במקיף ישנן דרגות שונות, ונחלקות למקיפים כלליים
9 ופרטיים:
10 דמקיפים הכללים הן נחלקים לב' סוגי מקיפים: בחינת
11 טהירו עילאה (טהורה העליון) וטהירו תתאה (טהורה
12 התחתון) [הלשון טהירו הוא 'צהריים', היינו אור חזק
13 כצהרי היום], דטהירו עילאה זהו בחינת העיגול הגדול
14 שלפני הקו כלומר הגילוי של האור-אין-סוף כמו שהוא
15 שלפני הצמצום שסובב כללות ההשתלשלות דקו כו',
16 הקו הוא תחילת האור הפנימי, והעיגול הגדול שסובב
17 את הקו, הוא בחינת המקיף לכל ההשתלשלות שנמצאת
18 באור הקו, וטהירו תתאה זהו בחינת מחשבה הקדומה
19 שסובב ומקיף גם כן כללות ההשתלשלות אבל כפי
20 שהיא אחר הצמצום כו'¹³⁴. שזהו המחשבה הקדומה
21 של עולם 'אדם קדמון', שהוא העולם הראשון לאחר
22 הצמצום. אלו ב' המקיפים הכללים.
23 ומקיפים פרטים הן הכתרים שבכל העולמות כלומר

135. כפי שהאריך לבאר במאמר הששה עשר והשבעה עשר.

134. כפי שהאריך לבאר בהבדל בניהם במאמר הששה עשר.

36 ישראל - נשמות ישראל מושרשים בפנימיות של 'אדם
 37 קדמון', כיון שהם הכוונה הפנימית ותכלית הבריאה
 38 כולה, והוא - הביטוי של זה, הכח דמסירות נפש על
 39 קידוש השם - שבכל אחד ואחת מישראל, וגם - ענין
 40 נוסף הנמשך בנשמות ישראל מפנימיות 'אדם קדמון' -
 41 מה שנקראים נשמות ישראל בשם כלה על שם שיש
 42 בהם בחינת כלות הנפש, וגם - ענין נוסף הנמשך בהם
 43 מפנימיות 'אדם קדמון' - הביטול דהקדומו נעשה
 44 לנשמה, - היכולת להתבטל ולקבל עול (נעשה), עוד
 45 לפני שמבינים (נשמע).
 46 ומבחינת כתר דאצילות הוא מה שיש בנשמות ישראל
 47 בחינת האהבה מסותרת שיש לכל יהודי מצד עצם
 48 היותו יהודי בן לאברהם יצחק ויעקב, ורעותא דלבא, -
 49 והרצון הפנימי שבלב, שלמעלה מטעם ודעת, ובחינת
 50 הרהורי תשובה שנופלים פתאום, ללא סיבה גלויה, שזה
 51 בגלל שהנשמה למעלה רואה את הגילוי האלקי, כפי
 52 שהוא נמשך מהכתר של האצילות, וזה משפיע על
 53 הנשמה המתלבשת בגוף, וגם מה שאמרו רבותינו ז"ל¹³⁶
 54 אבל בי עשרה שכינתא שריה (על כל עשרה מישראל
 55 השכינה שורה) כו', שגם השראת השכינה מגיעה
 56 מדרגת הכתר של עולם האצילות.
 57 קיצור.
 58 תוכן הענין דיש שרשי האורות דאור פנימי באור-אין-
 59 סוף שלפני הצמצום, והוא מה שאור-אין-סוף שיער
 60 בעצמו להאיר במדה וגבול, והן העשר ספירות הגנוזות,
 61 ושם הן בבחינת אחדות ממש, ועל-ידי צמצום נמשכו
 62 ספירות פרטיות בהקו בבחינת נקודות שהן גם כן
 63 בבחינת פשיטות, ובהכלים הם בבחינת מציאות, ויש
 64 בהם מעלה ומטה במעלתן ומדרגתן, והאור מקיף
 65 בשרשו הוא בחינת גילוי העצם בבחינת אין-סוף ממש,
 66 ומכל-מקום יש מקיפים כללים ופרטים, מקיפים
 67 הכללים הוא בחינת טהירו עילאה שלפני הצמצום
 68 וטהירו תתאה בחינת מחשבה הקדומה שאחר הצמצום,
 69 ומקיפים פרטים הן בחינת הכתר של כל עולם, וכל
 70 המקיפים פועלים למטה.

1 ההשתלשלות, אך אין עדיין רצון גלוי ממש
 2 להשתלשלות, והכתרים הן בחינת רצון גלוי כו', וזהו
 3 ענין כתר דאצילות שהוא בחינת רצון גלוי להאציל
 4 אצילות כו'. וכתר דבריאה הוא רצון גלוי לברוא את
 5 עולם הבריאה, וכן הלאה.
 6 טעם שלישי: וגם ד'אדם קדמון' הוא בבחינת אין-סוף
 7 עדיין, ביחס אל האצילות, שהרי 'אדם קדמון' הוא
 8 בחינה של 'אדם' שעלתה במחשבתו של ה'קדמון', וכיון
 9 שמחשבתו קדומה, הרי כל הפרטים שנתהוו במחשבה
 10 זו יש בהם בחינה של אין-סוף ביחס לעולמות ממש,
 11 ועל כן בכדי שיחיה התהוות עשר ספירות בבחינת גבול
 12 ומידה, צריך להיות רצון פרטי כו',
 13 והמקיפים פועלים בעולם, - למרות שהמקיפים לא
 14 מתלבשים בפנימיות בתוך העולמות והנבראים, הרי יש
 15 להם השפעה על הנבראים, ובפרט על נשמות ישראל:
 16 דבחינת העיגול הגדול שלפני הקו שהוא המקיף הכללי
 17 הראשון הוא שנותן כח הביטול בהכלים. כלומר היכולת
 18 של הנבראים להתבטל מצד הגבולות שלהם ('הכלים')
 19 הוא מהעיגול הגדול, ויש מעלה בביטול הכלים על
 20 ביטול האורות (שהיא המסירות נפש של הגוף דוקא).
 21 ולעיתר שיחיה גילוי בחינת העיגול הגדול, יהיה הגוף
 22 הנשמי אלקות, שהרי שרש הגוף (ענין הכלים) הוא
 23 מהעיגול הגדול (האור המקיף), אלא שאין זה בגילוי,
 24 ולעיתיד לבוא יראו זאת במוחש. וזהו השפעת המקיף
 25 הכללי לפני הצמצום.
 26 וכן יש השפעת המקיף הכללי של 'אדם קדמון': ובוזה
 27 דבכל קומה ד'אדם קדמון' לפניך תשתחוה כלומר
 28 הביטול של כל הקומה של סדר ההשתלשלות, שהם
 29 נמצאים במחשבת 'אדם קדמון', הנה כל הנבראים
 30 הכלולים ב'אדם קדמון' במלים לאור-אין-סוף כרוך-הוא,
 31 מצד התכללותם שם, שהרי עצם ההתהוות של הנבראים
 32 וקבלת חיותם הוא על-ידי הביטול שלהם, אלא שביטול
 33 זה אינו מורגש בנבראים. וזה בא מדרגת חיצוניות
 34 ד'אדם קדמון'.
 35 ומבחינת פנימיות 'אדם קדמון' נמשך הארה בנשמות

זה היום תחילת מעשיך

ליל ב' דר"ה, תער"ג

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תרצ"ט

מדוע מלך המשיח נקרא בשם דוד, והוא דוקא משבט יהודה. יוסף ויהודה – תלמוד
ומעשה. ע"י מעשה וכפיה ממשיכים גדולת הקב"ה, זו מעשה בראשית יש מאין בכל
רגע, ואינו בהשתלשלות עילה ועלול כמו שכל ומדות

הגדלה והגבורה" וגו', ואמרו רבותינו ו"ל⁸ "הגדלה
– זו מעשה בראשית", והינו שהתהוות וחיית
העולמות הם נקראים גדלה, כי התהוות העולמות אינו
על-דרך השתלשלות עלה ועלול, העלול היה כלול
תחלה בהעלה, כמו שכל ומדות שהם עלה ועלול, הרי
המדות ישנם כלולים תחלה בעלתם, שהוא השכל,
והם התפעלות שכלי, והם המקושרים את המדות
שבלב, ועם היות דאינו דומה התפעלות המדות
להתפעלות השכל, דהתפעלות השכל הוא התפעלות
על הפלאת מעלת המשכל, והתפעלות המדות הוא
ההתפעלות אשר לו לעצמו טוב הדבר ההוא, ומכל
מקום הרי התפעלות השכל הוא גם כן התפעלות,
והוא העלול של העלה, או מחשבה ודבור שהם עלה
ועלול, הרי הדבור היה כלול במחשבה, ומה שחשב
הוא מדבר, אבל גשמיות העולם ודברים הגשמיים
הנבראים הנוצרים והנעשים, אינו שייך לומר כלל
שהיו בהתפללות תחלה, אלא זהו התחדשות גמור
מאין ליש, כמו שאומרים "התחדש בטובו בכל יום
תמיד מעשה בראשית", דכל הנברא הנוצר והנעשה
במעשה בראשית, הם מתחדשים תמיד מאין ליש,
ולא דוקא בכל יום, אלא בכל עת ובכל רגע, וזהו
הנקרא "גדלה", כמאמר⁹ "אם מתכנשין כל באי
עולם אינם יכולים לברא כנף יתוש אחד וליהטיל בו
נשמה", לכן הגה התהוות וחדוש העולם נקרא בשם
"גדלה".

"ועבדי דוד מלך עליהם, ורועה אחד יהיה לכלם"¹,
דהה קאי (הפונה) על מלך המשיח, יבוא
במהרה בזמנינו אמן, כדפרש במצודת דוד: "מלך
המשיח הבא מזרע דוד יהיה מלך עליהם". וצריך
להבין למה מיחסים את מלך המשיח לדוד המלך
עליו-השלום וקוראים אותו בשם "דוד", והלא הוא
מלך המשיח שהקדוש-ברוך-הוא ישלחו לגאל את
ישאל ונקרא "גואל צדק", דמשה רבנו עליו-השלום
היה גואל ראשון² ומלך המשיח יהיה גואל אחרון,
ולמה נקרא על שם "דוד" דוקא, ורועה אחד יהיה
לכלם", שלא יחצו עוד לשתי ממלכות, כמו שהיה
תחלה יוסף ויהודה, כ"אם רועה אחד יהיה לכלם,
והרועה אחד שיהיה לכלם שהוא מלך המשיח יהיה
משבט יהודה דוקא ולא משבט יוסף, ולכאורה הרי
יוסף גדול מיהודה, כמו שכתוב³ "ויגש אליו יהודה",
ולמה מלך המשיח יהיה מיהודה ולא מיוסף. ולהבין
זה בעבודה בנפש האדם, הגה יוסף ויהודה הם תלמוד
ומעשה, דאפליגויא בזה בגמרא⁴, חד אמר תלמוד גדול
וחד אמר מעשה גדול, והינו תלמוד ומעשה הם שני
מאורות הגדולים, ולבסוף נמנו וגמרו, הגם תלמוד
גדול, בכל זה הגה גדול תלמוד שמביא לידי מעשה,
דמעשה הוא מלשון כפיה והכרח, כמו גט המעשה⁵
או מעשין על הצדקה⁶, ופרוש "מעשה גדול",
דעל-ידי ה"מעשה" שהוא כפיה והכרח, הגה על-ידי-
זה ממשיכים בחינת "גדול", דהנה כתיב⁷ "לך הני"

יום שני דחג השבועות תרצ"ט

(5) גיטין פח, א.
(6) ראה בית יוסף לטור יורה דעה סימן רמח.
(7) דברי הימים א כט, יא.
(8) ברכות נח, א.
(9) ראה ירושלמי סנהדרין פרק ז הלכה יג. [מדרש] בראשית
רבה פרשה לט, יד. ויקרא רבה פרשה יט, ב.

(*) נדפס בספר המאמרים תרצ"ט עמוד 191 ואילך. ההערות
ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר על פי הנדפס שם.
(1) יחזקאל לו, כד.
(2) [מדרש] שיר השירים רבה ב, ט. ושם נסמן.
(3) בראשית מד, יח.
(4) קידושין מ, ב.

45 ר' נתן הכיר את אבי, שלמה הקדר, שהיה בקי
46 בכל ש"ס משניות בעל פה, הוא הכיר גם את סבי,
47 אבי אמי, ר' חיים אליהו האופה, חסיד רבנו הזקן.
48 פעם אחת אומר לי ר' נתן: שמע איטשע, רחמנות
49 גדולה על נשמות אביך וסבך, הם היו למדנים
50 וחסידים גדולים, ואתה - עם הארץ. הדברים פגעו
51 בלבי והתיפחתי קשות.
52 בבואי לביתי לקחתי תהלים וכל הלילה אמרתי
53 תהלים בלב שבור ומתוך בכיה גדולה. לפנות בוקר
54 נרדמתי, ראיתי את אבי בחלום והוא אמר לי: סע אל
55 הרבי ויהיה לך טוב, איטשע סע אל הרבי.
56 כשסיפרתי על כך לר' נתן, אמר לי שלא לספר
57 לאף אחד מכך ולקיים בהקדם הכי אפשרי מה שאבי
58 ציווה עלי לנסוע אל הרבי לליובאוויטש.
59 כעבור מספר שבועות נסעתי אל הרבי
60 לליובאוויטש, וסיפרתי לו על האמור, איך שהייתי
61 קנטוניסט ועינו אותי. כששמע הרבי את סיפורי נאנח
62 ודמעות זלגו מעיניו.
63 את סבך חיים אלי' האופה - אמר הרבי - ואת
64 אביך שלמה הקדר, הכרתי. שניהם היו חסידים
65 גדולים. יעזור לך השי"ת שתהיה חסיד. למד חומש
66 עם רש"י בכל יום את הפרשה, למד "קב הישר"
67 ואמור תהלים עם מעמדות. וברך אותי באריכות
68 ימים.
69 כשסיפרתי לר' נתן מה שהרבי אמר לי, ציווה עלי
70 שאף אחד לא ידע מכך. ומאז החל ללמוד אתי
71 חסידות.
72 חמש עשרה שנה למדתי ושמעתי חסידות מר'
73 נתן, ובמשך זמן זה יכולתי כבר בעצמי ב"ה ללמוד
74 "לקוטי תורה".
75 ר' נתן היה מתוועד לעתים קרובות, ובכל
76 התוועדות היה מחמם את ה"דוד".
77 ר' נתן תובע מסירות נפש. חסיד בלי מסירות נפש
78 - אומר ר' נתן - גם לשדים אין הוא מתאים -
79 דאזשע ק'טשארטו ניע גאדיטסיא.
80 פעם אחת בשעת התוועדות אמר ר' נתן לזלמן
81 מאניעוויטש: צריך שתהיה מסירות נפש. זלמן היה
82 בעל צדקה גדול ור' נתן תבע מזלמן להקדיש יותר
83 זמן ללימוד ולתפלה באריכות. בצדקה שלך - אומר
84 לו ר' נתן - אינך נפטר מהחוב של לימוד ומהחוב של
85 תפלה. מה שאין לך זמן - אין בכך תירוץ. לשינה יש
86 לך זמן. ואמר לו ברוסית "טשטא טי דומאיעש ביט
87 חאסידאם עטא בלין סקושאט?" (מה אתה חושב,
88 להיות חסיד זה לאכול חביתית?).

1 ד. חסידים מוכרחים להיות, והם אכן, בעלי
2 מסירות נפש. בכל תקופה היה מוכרח שתהיה לכל
3 סוג חסיד מסירות נפש בהתאם לסוג שלו. העני
4 והמלמד לפי האופן שלו, הבעל הבית או החנווני לפי
5 האופן שלו, והסוחר והגביר לפי האופן שלו.
6 אודות רבנים ובני תורה ועבודה הרי שאין מה
7 לדבר, מסירות נפשם היא עבודת מסירות הנפש
8 האמיתית.
9 בחורף תרנ"ז חיינו, אבי ואנחנו, כמה חדשים
10 במוסקבה.
11 לעתים קרובות היו חסידי חב"ד במוסקבה
12 מתאספים באחד מחדרי דירתנו ומתוועדים.
13 ארבעה-חמשה חסידים: ר' יצחק רובינשטיין, ר'
14 זלמן הסופר, ר' בנימין ברלין, ר' ליב הורוויץ, ר' ברוך
15 שלום כהן, היו ראשי המדברים, נכון יותר ראשי
16 המספרים בהתוועדויות חסידיות אלו.
17 כיוון שההתוועדויות היו ביננו, כלומר בלי
18 נוכחות אבי, היו ההתוועדויות לעתים קרובות
19 רועשות. לפעמים בתנועה של שמחה ולפעמים
20 בתנועה של מרירות.
21 באחת מההתוועדויות אלו, נכח אחד מתושבי
22 מוסקבה הותיקים, קנטוניסט שעבר העיניים הקשים
23 האמיתיים עבור אמונה - ר' יצחק לעבעדעו.
24 ר' יצחק לעבעדעו, יליד פולוצק - מחוז ויטבסק
25 - בהיותו בן תשע לקחוהו לצבא הקנטוניסטים
26 בסמולנסק. במשך שנה שלמה הובילו אותו ועוד
27 עשרות ילדי ישראל, מסמולנסק אל וולאדימיר. עשר
28 שנה הסבו לו ולעוד עשרים וכמה ילדי ישראל
29 עינויים גדולים ביותר, שישתמדו, למעלה ממחציתם
30 מתו, הוא נשאר בין החיים.
31 כשבא למוסקבה פגש ביהודים מפולוצק
32 ומויטבסק. החל ללמוד עברי ובמשך שנה שלמה כבר
33 הבין בעצמו פסוק חומש.
34 כעבור מספר שנים התיישב במוסקבה הגביר
35 מפולוצק, ר' זלמן מאניעוויטש. בהיותו אברך חסידי
36 מאד הביא אותו את המלמד שלו, ר' נתן מפולוצק.
37 ר' נתן המלמד, חסיד של ה"צמח צדק", יהודי לבבי,
38 עובד ובעל לשון חדה, מצא מיד חן בעיני העדה
39 במוסקבה בחזרת החסידות שלו ובנגינה החסידית שלו.
40 אהבה גדולה הראה ר' נתן המלמד לנו
41 הקנטוניסטים - מספר ר' יצחק לעבעדאוו -
42 ולפושטנותינו, יהודי המסירות נפש האמיתיים, חיילי
43 ניקולאיי, והיה מספר לנו סיפורים מהגמרא
44 ומהמדרש, שהיינו נהנים מכך הרבה.

אגרות קודש

[כ' אייר תרפ"ז]

ב"ה

אל הוד מעלת כבוד רוממות הנדיב
הנודע בכביר פעולותיו לטובת כלל
ישראל בכל ארצות פזוריהם, האדון מר
פעליקס יחי' למשפחת וארבורג

1 אדון מאד נעלה,

2 אנכי בתור נוחל כסא אבות קדושים אשר מסרו נפשם
3 הטי' לטובת כלל ישראל ברוח ובגשם, וכמאה וחמשים
4 שנה החזיקו דגל ישראל סבא בתעצומות עוז קדושת
5 אומן, הנודעים בכל מרחבי תבל בכביר פעולתן, וכעומד
6 בראש כלכלת והנהגת עדת חלק גדול מישראל יראי
7 אלקים, מצאתי לחובה לפנות אל כבוד מעלתו ביחוד,
8 נוסף על כל החומר שמסרנו היום בכתובים בשם ועד
9 הרבנים, בדברים הקצרים הללו.

10 הסכת ושמע אדון נכבד, אל שועת קול דמי אחיך

11 הצועקים אליך, ואל כבוד חבריך, האדונים הנכבדים
12 לאמר: הצילנו נא מתגרת יד אחינו שונאינו מנדינו
13 הקמים עלינו להכחיד שם ישראל ולעקור גאון יעקב, ותנו
14 לנו יד עזרה בעוד נשמתנו בנו.

15 שלשה דברים אמרתי בהרצאתי השלוחה על ידי
16 מעלת האדון ד"ר ראזין יחי' אל אסיפת הדזוני[נט
17 בפיהלאדעלפיא, סע[פ]ט[מ]בר 1925, אודות הדרוש
18 ללימוד התורה, אודות העזרה בהפצת אומנות ומלאכת יד
19 בין אחב"י פה ואודות מוסדות הדת בהקולוניות.

20 שלשת הדברים הללו אושרו באותה אסיפה וכבר
21 התחילה העבודה בעניינים אלו במידה מסוימת.

22 תקותי שביקורו של אדוני במדינתנו יביא את זירוז
23 העבודות האלו והרחבתם ושמו יהיה חרוט בזכרון
24 מדינתנו לעולם.

25 בכבוד ובברכה.

26 חתי"ק.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, י"א סיון, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה יהודא זרחי' מרדכי ליב חיים שי

שלום וברכה!

ת"ח על השורות שכותב אודות חגיגת הנחת אבן הפנה של ישיבת חב"ד בכפר חב"ד אשר שם
צוה ה' את הברכה, והרי זה מחזק התקוה שמצדו יעשה בזה גם להבא ככל התלוי בו להצלחת הענין,
וככתבי במכתבי לחגיגה הנ"ל בממונו בגופו ובנשמתו וכהביאור שם.

ומענינא דיומא יש לקשר האמור עם פתגם תורת בעש"ט הידוע ששמענוהו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר, תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה, מלאכה כוונתה התעסקות, כל תורה שאין עמה
מלאכה, התעסקות באהבת ישראל, יעדער שטיקל תורה שאינה מביאה לאהבת ישראל, איננה תורה.
והנה לכאורה מרז"ל מפורש הוא, כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו (עיין לקו"ת ראה
כג, ג), שצ"ל עם גמ"ח. אבל מודגשת בתורת הבעש"ט, שתי נקודות: א) שצ"ל הדבר אין יעדער שטיקל
תורה, ב) שצריכה להיות התעסקות, וכמבואר במ"א בענין עסק, שאין זה שיושב בהיכלו ומחכה עד
שיבוא מי אליו וישאלנו האם יש לו סחורה למכור אלא אדרבה יוצא ממקומו מתעסק ומשתדל ומחפש
איפוא למכור סחורתו ומשדל את הקונה בכל מיני אופנים וכו' והנמשל מובן.

המשך בעמוד הבא

פרק א משנה א

מֹשֶׁה קִיבַּל תּוֹרָה מִסִּינִי, וּמִסֶּדֶה לְיִהוֹשֻׁעַ, וְיִהוֹשֻׁעַ לְזִקְנֵים, וְזִקְנֵים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסֶּדֶה לְאַנְשֵׁי כְנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ תַלְמִידִים הֶרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִינָה לְתוֹרָה.

נקודות משיחות קודש

עם זאת אין הנהגה זו שוללת התנשאות ותוקף במקום הדורש זאת, כפי שנאמר בתחילת השולחן-ערוך - "ואל יבוש מפני המלעיגים". יש זמנים ומצבים שבהם נדרש האדם לעמוד בעוז ובתוקף כנגד המונעים ומעכבים אותו מעבודת ה'.

באופן אחר, יש לומר: התכלית של מתן-תורה היא, כמאמר חז"ל⁴, "עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים יעלו לעליונים". כלומר, לחבר בין העליונים לתחתונים ולעשות מגשמיית העולם - אלוקות. (בכך נשלמת תכלית בריאת העולם - "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים"⁵). את זאת מסמל הר סיני. מצד אחד, "הר" - עליונים, רוחניות; מצד שני "סיני" - תחתונים, גשמיות. במתן-תורה היה איחוד של אלה עם אלה.

יכול יהודי לחשוב: מנין לו הכוח והאפשרות ליישם דרך זו בעבודת ה' - איחוד של גשמיות ורוחניות שביסודם הם שני הפכים?

על כך משיבה המשנה ואומרת: "משה קיבל תורה מסיני" - כבר "מסיני" ניתן לכך הכוח. אם להר סיני שהוא ממין ה"דומם", נתן הקב"ה כוח לחבר בין קצוות מנוגדים, על-אחת-כמה-זכמה האדם, ממין ה"מדבר" שהוא הנעלה מכל המינים - בוודאי ובוודאי ניתן לו הכוח לעשות כן ולקיים בכך את תכלית בריאתו ובריאת העולמות - "להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 276)

המפרשים שואלים במשנה זו, מהו הלשון "משה קיבל תורה מסיני" מדוע לא כתוב "משה קיבל תורה מהקב"ה"?

יש לבאר זאת על פי המובא במדרשו, שבשעה שרצה הקב"ה לתת את התורה לישראל, התכנסו ההרים וכל אחד מהם ביקש שעליו תינתן התורה בגלל מעלתו. אמר להם הקב"ה, "למה תרצדון הרים גבנונים?"² הגאווה שאתם מתגאים בה עושה אתכם ל"הרים גבנונים"

- מלשון "גיבן" - ונוטלת מכם את הזכות שתינתן עליכם התורה. לעומת זאת הר סיני, הנמוך מכל ההרים ("דמכיך מכל טוריא") - עליו תינתן התורה, כי הוא "ההר חמד אלוקים לשבתו"³.

מכך אנו למדים שהביטול והענווה הם תנאי הכרחי ומוקדם לקבלת התורה ולימודה. זו אפוא כוונת המשנה, ללמדנו שקבלת התורה צריכה להיות "מסיני" דוקא - ביטול וענווה.

אך לפי זה אפשר להקשות לאידך גיסא: אם מה שמכשיר לקבלת התורה הם ביטול וענווה, מדוע ניתנה התורה על הר (נמוך ככל שיהיה) ולא בעמק, או לפחות, במישור?

נמצאנו למדים כי המצב הרצוי לקבלת התורה הוא - הר נמוך; מצד אחד הר ומצד שני נמוך.

משמעות הדבר בעבודת האדם:

ככלל נדרש האדם להיות ענו ושפל-רוח. אך ביחד

1. מדרש תהילים (הוצאת בוכר) ס"ח, יז. ראה גם מגילה כט, א. 2. תהילים סח, יז. 3. שם, שם. 4. שמות רבה פרשה יב. 5. תניא פרק לו.

המשך מהעמוד הקודם

ובהנוגע בעניינו ע"י הכלל גדול בתורה דאהבת ישראל כשיניחוהו ליסוד מוסד לא יקשה כלל וכלל התעסקות בממונו בגופו ואפילו בנשמתו בענין האמור שהוא תורה ואהבת ישראל גם יחד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור וכן מהתקדמות קהלתו בתורה ומצותי' בהליכה מחיל אל חיל.

פרשת נשא

ד וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^{כב} נשא את־ראש בני גרשון גִּם־הם לבית אבתם למשפחתם: ^{כג} מִבֶּן שלשים שנה ומעלה עד בן־חמשים שנה תפקד אותם פֶּל־הפא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד: ^{כד} זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא: ^(לד) ^{כה} ונשאו את־יריעת המשכן ואת־אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר־עליו מלמעלה ואת־מסד פתח אהל מועד: ^{כו} ואת קלעי החצר ואת־מסד פתח פתח שער החצר אשר על־המשכן ועל־המזבח סביב ואת מיתריהם ואת־פל־פלי עבדתם ואת פל־אשר יעשה להם ועבדו: ^{כז} על־פי אהרן ובניו תהיה פל־עבדת בני הגרשני לכל־משאם ולכל עבדתם ופקדתם עליהם במשמרת את כל־משאם: ^{כח} זאת עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם ביד איתמר בן־אהרן הכהן: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (זקוטי שיחות יג עמ' 19)

נשא את ראש בני גרשון גִּם־הם (ד, כב)

גרשון - לשון גרושין, רומז ל'סור מרע'. קהת - מלשון "קהת צמים", רומז ל'עשה טוב', אסיפת דברים טובים. וגרשון נולד לפני קהת, כי ראשית העבודה היא 'סור מרע', כמשל הכנת היכל למלך, שמפנים תחלה את הלכלוך ואחר־כך מכניסים פלים נאים. אך בני קהת נמנו לפני בני גרשון, כי "סור מרע" הוא הכנה והקדמה ל"עשה טוב", ואם כן 'עשה טוב' קודם בכונה.

(ישראל) שני כב בני מררי למשפחתם לבית־אבתם תפקד אותם: ^א מִבֶּן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה תפקדם פֶּל־הפא לצבא לעבד את־עבדת אהל מועד: ^{בא} וזאת משמרת משאם לכל־עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריהו ועמודיו ואדניו: ^{בב} ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתרתם ומיתריהם לכל־פליהם ולכל עבדתם ובשמת

תפקדו את־פלי משמרת משאם: ^{בג} זאת עבדת משפחת בני מררי לכל־עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן־אהרן הכהן: ^{ע"כ במנחת שבת ובחול} ^{לד} ויפקד משה ואהרן וגשיאי העדה את־בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם: ^{לה} מִבֶּן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֶּל־הפא לצבא לעבדה באהל מועד: ^{לו} ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים: ^{לב} אלה פקודי משפחת הקהתי פֶּל־העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: ^{לז} ופקודי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם: ^{לח} מִבֶּן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֶּל־הפא לצבא לעבדה באהל מועד: ^{לט} ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: ^{מא} אלה פקודי משפחת בני גרשון פֶּל־העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה: ^{מב} ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: ^{מג} מִבֶּן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֶּל־הפא לצבא לעבדה באהל מועד: ^{מד} ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: ^{מה} אלה פקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה ואהרן וגשיאי ישראל את־הלויים למשפחתם ולבית אבתם: ^{מו} מִבֶּן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֶּל־הפא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: ^{מז} ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמונים: ^{מח} על־פי יהוה פקד אותם ביד־משה איש איש על־עבדתו ועל־משאו ופקדיו אשר־צוה יהוה את־משה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 53)

אלה פקודי משפחת בני מררי (ד, מה)

מררי - משאו היה על העגלות, היינו עבודה של הלוח בלי גבול בפנש הבקמית, "משכני". גרשון - בו נאמר לעיל "ולמשא", היינו עבודה זו גם בפנש האלקית, "אחרירד גרוצה". קהת - עבודה זו מצד שרש הפנש האלקית, שאינו שרף כלל לפנש הבקמית, "הביאני המלך חדריו". לכן היה עקר משאו הארון - תורה, כי "הביאני המלך חדריו" היה במתן תורה.

שליש ה' וידבר יהוה אל־משה לאמר: בִּצֹאת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וישלחו מן־המחנה כל־צֹרֵעַ וכל־זָב וכל טֹמֵא לנפש: גִּמְזָכֵר עֲד־נִקְבָּה תשלחו אל־מחוז למחנה תשלחום ולא יטמאו את־מחניהם אשר אני שכן בתוכם: ויעשו־בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וישלחו אותם אל־מחוז למחנה כאשר דבר יהוה אל־משה בן עשו בני ישראל: פ' וידבר יהוה אל־משה לאמר: ודבר אל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אִו־אִשֶּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכֹּל־חַטָּאת הָאֵדָם לַמַּעַל מַעַל בַּיהוָה וְאִשְׁמָה הִנָּפֵשׁ הָהוּא: וְהִתְוָדוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרָאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוּ יֶסֶף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר אִשָּׁם לוֹ: ה' וְאִם־אִין לְאִישׁ גָּאֹל לְהָשִׁיב הָאִשָּׁם אֵלָיו הָאִשָּׁם הַמּוֹשֵׁב לִיהוָה לִכְהֵן מִלְכָּד אֵיל הַכַּפָּרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻבּוּ עָלָיו: וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קֹדֶשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה: וְאִישׁ אֶת־קֹדֶשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לִכְהֵן לוֹ יִהְיֶה: פ'

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 19)

והתוודו את חטאתם אשר עשו (ה, ז)

המתוודה בדברים ולא גמר בלבד לעזב... דומה לטובל

ושרץ בידו (רמב"ם)

לכאורה היה לו לומר סתם שאין ודוי בלי תשובה, ומדוע כתב דגמא זו. וגיש לומר, דהנה השרץ אינו דבר צדדי המונע את פעלת הטבילה (כמו חציצה), אלא הוא הסף הטבילה, שענגנה צויבת השמאה וטהרה ממנה. ואף כאן: בלי תשובה אין תכן לוודוי, כי שניהם מעשה אחד של טהרה משמאת החטא.

רביעי י' וידבר יהוה אל־משה לאמר: בִּצֹאת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִשָּׁה כִּי־תִשָּׁטֵה אִשְׁתּוֹ וּמַעַלָּה בּוֹ מַעַל: י' וְשָׁכַב אִישׁ אִתָּהּ שֹׁכֶב־זָרָע וְנִעְלַם מֵעֵינַי אִשְׁתּוֹ וְנִסְתָּרָה וְהָיָא נִטְמָאָה וְעַד אִין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה: י' וְעָבַר עָלָיו רוֹח־קִנְיָה וְקָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה או־עָבַר עָלָיו רוֹח־קִנְיָה וְקָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָא לֹא נִטְמָאָה: י' וְהָבִיֵּא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהָבִיֵּא אֶת־קֶרְבָּנָה עֲלֶיהָ עֲשִׂירֵת הָאִיפָה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יִצָּק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לִבְנֶה כִּי־מִנְחַת קִנְיָה הוּא מִנְחַת זָכָר וּזְכָרֹן מִזְבֵּחַ עֹון: י' וְהִקְרִיב אִתָּהּ הַכֹּהֵן וְהַעֲמִידָה לִפְנֵי יְהוָה: י' וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קֹדֶשִׁים בְּכֹל־יָחִרֶשׁ וּמִן־הַעֲפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּיָּם: י' וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזָּכָרֹן מִנְחַת קִנְיָה הוּא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמְּאֻרָּרִים: י' וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם־לֹא שָׁטִית טֹמֵאָה תַּחַת אִישׁ הַנָּקִי מִמִּי הַמָּרִים הַמְּאֻרָּרִים הָאֵלֶּה: י' וְאֵת כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישׁ וְכִי נִטְמָאת וְיִתֵּן אִישׁ בֶּדֶךָ אֶת־שְׁכָבְתּוֹ מִבְּלָעֲדֵי אִישׁ: י' וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתְךָ לָאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַת בְּתוֹךְ עַמְּךָ בְּתַת יְהוָה אֶת־יֶרֶכְךָ נִפְלֹת וְאֶת־בִּטְנְךָ צָבָה: י' וְכָבֹאוּ הַמִּיָּם הַמְּאֻרָּרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לַצָּבוֹת בְּטֶן וּלְנֶפֶל יָרֵךְ וְאָמַרְהָ הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: י' וְכָתַב אֶת־הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּסֹפֶר וּמַחֲה אֶל־מִי הַמָּרִים: י' וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מִי הַמָּרִים הַמְּאֻרָּרִים וְכָבֹאוּ בָּהּ הַמִּיָּם הַמְּאֻרָּרִים לְמָרִים: י' וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְיָה

והניף את־המנחה לפני יהוה והקריב אתה
אל־המזבח: ^ב וקמץ הכהן מן־המנחה את־
אזבדתה והקטיר המזבחה ואחר יִשָּׁקָה את־
האִשָּׁה את־הַמִּים: ^ג והשָׁקָה את־הַמִּים והיתה
אם־נִמְמָאָה ותמעל מעל באִשָּׁה וְכָאוּ בָּהּ
הַמִּים הַמְאָרְרִים לְמָרִים וצִבְתָּה בַטֶּה ונִפְלָה
יִכָּה והיתה האִשָּׁה לְאֵלָה בְּקֶרֶב עַמָּה:
^ד ואם־לֹא נִמְמָאָה האִשָּׁה ויִּטְהַר הָאֵל ונקתה
וְנִזְרְעָה זֶרַע: ^ה וזאת תֹּרֶת הַקִּנְיָנֹת אֲשֶׁר תִּשְׁמָה
אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה וְנִמְמָאָה: ^ו אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
תַּעֲבֹר עָלָיו רֹיחַ קִנְיָנָה וקָנָא את־אִשְׁתּוֹ וְהָעֶמִיד
את־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֵׂה לָּהּ הַכֹּהֵן אֶת
כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ^ז וְנָקָה הָאִישׁ מֵעֵן וְהָאִשָּׁה
הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עוֹנָהּ: ^ח וַיִּדְבֹּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ט דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא לְגִדְּלֹ גִדְּרִי נְזִיר
לְהִזִּיר לַיהוָה: ^י מִיֵּין וְשֹׁכֵל וְיִיר חֲמִץ יֵין וְחֲמִץ
שֹׁכֵר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה
וְעֲנָבִים לֶחִים וְיִבְשִׁים לֹא יֹאכֵל: ^{יא} כָּל יְמֵי נְזִירוֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיֵּין מִחֲרָצִים וְעֵדֶיג
לֹא יֹאכֵל: ^{יב} כָּל־יְמֵי גִדְּרִי נְזִירוֹ תַעֲרֹ לֹא־יַעֲבֹר
עַל־רָאשׁוֹ עַד־מִלֹּאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יִזְיֹר לַיהוָה
קֹדֶשׁ יִהְיֶה גִדְּלֹ פֶרַע שָׁעַר רָאשׁוֹ: ^{יג} כָּל־יְמֵי
הַיִּזְיֹר לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא: ^{יד} לְאִבּוֹ
וְלֵאֲמוֹ לְאִחּוֹ וְלֵאֲחֹתוֹ לֹא־יִטְמָא לָהֶם בְּמֹתָם
כִּי נֹזֵר אֱלֹהֵיו עַל־רָאשׁוֹ: ^{טו} כָּל יְמֵי נְזִירוֹ קֹדֶשׁ
הוא לַיהוָה: ^{טז} וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בִּפְתָע פְּתָאם
וְטָמֵא רֹאשׁ נְזִירוֹ וּגְלַח רָאשׁוֹ בַּיּוֹם טָהַרְתּוּ בַּיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי וְיִגְלַחְנוּ: ^{יז} וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי יָבֹא שְׁתֵּי
תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי וְיִנָּה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: ^{יח} וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחִטָּאת וְאֶחָד
לְעֹלָה וְכִפֹּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקֹדֶשׁ
אֶת־רָאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: ^{יט} וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי

נְזִירוֹ וְהִבִּיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְאִשָּׁם וְהַיָּמִים
הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נְזִירוֹ: ^כ וְזֹאת תֹּרֶת
הַנְּזִיר בַּיּוֹם מִלֹּאת יְמֵי נְזִירוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: ^{כא} וְהִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ
בֶּן־שְׁנָתוֹ תָמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכִבְשָׁה אֶחָת
בֶּת־שְׁנָתָה תָמִימָה לְחִטָּאת וְאִיל־אֶחָד תָּמִים
לְשִׁלְמִים: ^{כב} וְסָל מִצֹּת סֵלֶת חִלָּת בְּלוּלָת
בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן וּמִנְחָתָם
וְנִסְפִּיהֶם: ^{כג} וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֵׂה
אֶת־חִטָּאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ: ^{כד} וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֵׂה
זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סָל הַמִּצֹּת וַעֲשֵׂה
הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ: ^{כה} וּגְלַח הַנְּזִיר
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נְזִירוֹ וְלָקַח
אֶת־שָׁעַר רֹאשׁ נְזִירוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־
תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים: ^{כו} וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּזֶר
בְּשִׁלָּה מִן־הָאֵיל וְחִלָּת מִצָּה אֶחָת מִן־הַפֶּל
וּרְקִיק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כִּפְפֵי הַנְּזִיר אַחֶר
הַתְּגַלְחוֹת אֶת־נְזִירוֹ: ^{כז} וְהִנִּיף אוֹתָם הַכֹּהֵן |
תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזָה
הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחֶר יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר
יֵין: ^{כח} וְזֹאת תֹּרֶת הַנְּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה
עַל־נְזִירוֹ מִלִּבְדֹּר אֲשֶׁר־תִּשְׁיֹג יָדוֹ כִּפִּי גִדְּרוֹ אֲשֶׁר
יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נְזִירוֹ: ^{כט} וַיִּדְבֹּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ל דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר
לָהֶם: ^{לא} מִיֵּין וְיִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: ^{לב} מִיֵּין יֵאָר
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִחַנְּךָ: ^{לג} מִיֵּין יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו
אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם: ^{לד} מִיֵּין וְשָׁמוֹ אֶת־שְׁמִי
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: ^{לה}

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נשא תשל"ו)

איש או אשה כִּי יִפְלֹא לְגִדְּלֹ גִדְּרִי נְזִיר (ו, ב)

הַרְוָאָה סוּטָה בְּקִלְקוּלָהּ, נִזִּיר עֲצָמוֹ מִן הַיֵּין (רש"י)

הַפַּעַל־שֵׁם־טוֹב אֹמֵר, שִׁיְהוּלָתָּ הוּא רָאִי: מִי שְׂרֹוָאָה
בְּזוּלָתוֹ דָּבָר רַע, סִימָן שֶׁגַּם בּוֹ עֲצָמוֹ יֵשׁ מֵעֵין דְּפִי זָה, כִּי

אחרת לא היה רואה אותו בחברו. ואף כאן: אדם שראה סוטה בקלקלה חייב לדעת שיש לו קשר מסים לחטא זה, לפחות בדקות, ולכן עליו למנוע ולהגדיר את עצמו.

חמישי ז א ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת כלכליו ואת המזבח ואת כלכליו וימשחם ויקדש אתם: ב ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המזבח הם העמדים על הפקדים: ג ויביאו את קרבנם לפני יהוה שש עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן: ד ויאמר יהוה אלימשה לאמר: ה קח מאתם והיו לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אותם אליהלויים איש כפי עבדתו: ו ויקח משה את העגלות ואת הבקר ויתן אותם אליהלויים: ז את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם: ח ואת ארבע העגלות ואת שמנת הבקר נתן לבני מרי כפי עבדתם ביד איתמר בן אהרן הכהן: ט ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם ככתף ישאו: י ויקריבו הנשיאים את חנפת המזבח ביום המשח אותו ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח: יא ויאמר יהוה אלי משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם לחנפת המזבח: יב ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה: יג וקרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם: יד מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: טו כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: טז פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: יז שש עזים אחד לחטאת: יח ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים בן שנה חמשה כבשים בן שנה חמשה זה קרבן אליאב בן חלן: יט ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור: כ קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם: כא מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: כב כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: כג פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: כד שש עזים אחד לחטאת: כה ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בן שנה חמשה זה קרבן אליצור בן שדיאור: כו ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמייאל בן צורישידי: כז קרבנו קערת כסף

חמשה עתודים חמשה כבשים בן שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב: פ ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר: ט הקרב את קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם: י מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: יא כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: יב פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: יג שש עזים אחד לחטאת: יד ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בן שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב: טו ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חלן: טז קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם: יז מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: יח כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: יט פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: כ שש עזים אחד לחטאת: כא ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בן שנה חמשה זה קרבן אליאב בן חלן: כב ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור: כג קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם: כד מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: כה כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: כו פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: כז שש עזים אחד לחטאת: כח ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בן שנה חמשה זה קרבן אליצור בן שדיאור: כט ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמייאל בן צורישידי: ל קרבנו קערת כסף

אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד פספ
שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים
סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה
וזהב מלאה קמרת: כפר אחד בן־בקר איל
אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שיעיר־עזים
אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים
אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בנ־שנה
חמשה זה קרבן שלמיאל בן־צור־ישידי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 190)

עבדת הקדש עליהם, בכתף ישאו (ז, ט)

יש יהודי שהטלה עליו העבודה הקדושה של הפצת
הנגלה והנסתר שבתורה (הארון והמנוחה) וקריב לבם של
ישראל לאביהם שבשמים, ועליו למלא שליחות זו במקום
שהפננה העליונה הביאתו לשם ולא לזו ממקומו. וזאת, אף
שבתפאף ישאו, היינו שלא היו נושאים הפלים על בהמות
ועגלות - הנפש הבהמית אינה יכולה לשאת ולהבין מה זה
ועל מה זה.

ששי כב ביום הששי נשיא לבני גר אליסף
בן־דעואל: כרפנו קערת־כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד פספ שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: כף אחת עשרה וזהב מלאה
קמרת: כפר אחד בן־בקר איל אחד כבש־
אחד בן־שנתו לעלה: שיעיר־עזים אחד
לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים
חמשה עתדים חמשה כבשים בנ־שנה
חמשה זה קרבן אליסף בן־דעואל: פ כב ביום
השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן
עמיהוד: כרפנו קערת־כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד פספ שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: כף אחת עשרה וזהב מלאה
קמרת: כפר אחד בן־בקר איל אחד כבש־
אחד בן־שנתו לעלה: שיעיר־עזים אחד
לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים

חמשה עתדים חמשה כבשים בנ־שנה
חמשה זה קרבן אלישמע בן־עמיהוד: פ
כיום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל
בן־פדהצור: כרפנו קערת־כסף אחת
שלשים ומאה משקלה מזרק אחד פספ
שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים
סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה
וזהב מלאה קמרת: כפר אחד בן־בקר איל אחד
כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שיעיר־עזים אחד
לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילים
חמשה עתדים חמשה כבשים בנ־שנה חמשה
זה קרבן גמליאל בן־פדהצור: פ כב ביום
התשיעי נשיא לבני בנימן אבירן בן־גדעני:
כרפנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה
משקלה מזרק אחד פספ שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה וזהב מלאה קמרת:
כפר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־
שנתו לעלה: שיעיר־עזים אחד לחטאת:
כב ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתדים חמשה כבשים בנ־שנה חמשה זה
קרבן אבירן בן־גדעני: פ כב ביום העשירי נשיא
לבני דן אחיעזר בן־עמישדי: כרפנו קערת־
כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד
פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם |
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת
עשרה וזהב מלאה קמרת: כפר אחד בן־בקר
איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שיעיר־
עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר
שנים אילים חמשה עתדים חמשה כבשים
בנ־שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן־
עמישדי: פ כב ביום עשתי עשר יום נשיא לבני
אשר פגעיאל בן־עכרן: כרפנו קערת־כסף

אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף
שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים
סלת בלילה בשמן למנחה: עד כף אחת עשרה
זהב מלאה קמורת: עד פך אחד בן־בקר איל
אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: עד שעיר־עזים
אחד לחטאת: עד ולזבח השלמים בקר שנים
אילים חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה
חמשה זה קרבן פגעיאל בן־עכרן: פ עד ביום
שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע
בן־עינן: עד קרבנו קערת־כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלילה
בשמן למנחה: עד כף אחת עשרה זהב מלאה
קמורת: עד פך אחד בן־בקר איל אחד כבש־
אחד בן־שנתו לעלה: עד שעיר־עזים אחד
לחטאת: עד ולזבח השלמים בקר שנים אילים
חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה
זה קרבן אחירע בן־עינן: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 17 עמ' 90)

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר (ז, עב)
רז"ל אמרו: כל המוסר גורע, שנאמר . . עשתי עשרה
יריעות (דל עיי"ן מהכא, הוי להו י"ב). הנשך של כל המוסר
גורע הוא בעולם התהו, שהיה בו רבוי אורות, ונשברו ונפלו
י"א בחינות (שמקן הוא י"א אלופי עשו). והנה תהו הוא
גבורות, בסוד בתחלה עלה במחשבה לברא את העולם
במדת הדין, ואשר דוקא ממתיק גבורות אלו, כי הוא בחינת
בינה, עלמא דאיתי ("אשר" מלשון אשר ותענוג), והגבורות
נמתקין בשרשן - בינה.

שביעי פד זאת | חנפת המזבח ביום המושח אתו
מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה
מזקיק־כסף שנים עשר כפות זהב שתים
עשרה: פה שלשים ומאה הקערה האחת כסף
ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים
וארבע־מאות בשקל הקדש: פ כפות זהב
שתים־עשרה מלאה קמורת עשרה עשרה הכף

בשקל הקדש כל־זהב הכפות עשרים ומאה:
פ כל־הבקר לעלה שנים עשר פרים אילים
שנים־עשר כבשים בני־שנה שנים עשר
ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת:
פה וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה
פרים אילים ששים עתדים ששים כבשים
בני־שנה ששים זאת חנפת המזבח אחרי
המושח אתו: פ ובבא משה אל־אהל מועד
לדבר אתו וישמע את־הקול מדבר אליו מעל
הכפרת אשר על־ארץ העדה מבין שני
הכרבים וידבר אליו: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמוה רבא. אמן בעלמא די ברא
ברעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בחיכון ובחימכון ובחי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמוה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמוה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמוה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 47)

ולא ארע בהם פסול (רש"י ז, פד)

עבדה זו נרמזה בפסוק שבו נכללים יחד קרבנותיהם של
כל הנשיאים. ואף בתפלה, שהיא במקום קרבן, כך:
המתפלל צריך לקבל עליו מצות־עשה של אהבת ישראל
לפני התפלה, וגם בעת התפלה עליו לאחד את עצמו עם
הכלל, שהרי גם תפלת היחיד נאמרת בלשון רבים. ואז
מבטח לו שלא יהא פסול בתפלתו, כמאמר "אין הקב"ה
מואס בתפלתן של רבים".

מפטיר פ כל־הבקר לעלה שנים עשר פרים אילים
שנים־עשר כבשים בני־שנה שנים עשר
ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת:
פה וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נשא תשל"ה)

וישמע את הקול מדבר אליו . . וידבר אליו (ז, פט)

רבנו חזקוני פסק בהלכות תלמוד תורה, שכל אחד ואחד יש לו חלק בפשט, ברמז, בדרוש ובסוד שבתורה (ועיין שם עד היכן הדברים מגיעים). וכן כתב הרמב"ם על הפסוק "חלקי ה' אברהם נפשי". ויש להעיר, ש"ישראל" הוא ראשי תבות לש ששים רבוא אותיות לתורה, היינו שכל אחד יש לו אות בתורה. והדבר ברמז פאן: לכל יהודי יש חלק בתורה ש"מדבר אליו" בלבד.

פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים בני־שנה ששים זאת חנפת המזבח אחרי המזבח אתו: ובבא משה אל־אהל מועד לדבר אתו וישמע את־הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על־ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו:

קע"ו פסוקים, עמוד"ס סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

ע"חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. אך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שישגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבורח בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזכור שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(ב) עקרה ולא ילדה, שיתכן להיוותה עקרה אשר ילדה כבר לפני ששעשית עקרה, לכן כפל דבריו.

הפטרה לפרשת נשא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בשופטים פרק יג

יג ב ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת

הדני ושמנו מנוח ואשתו עקרה ולא ילדה: ג וירא מלאך־יהוה אל־האשה ויאמר אליה הנה־נא את־עקרה ולא ילדת:

עטרת מרים

ב ויהי איש אחד מצרעה ממשפחת הדני ושמנו מנוח ואשתו עקרה ולא ילדה גם לפני ששעשית עקרה: ג וירא מלאך־יהוה אל־האשה ויאמר אליה הנה־נא את־עקרה ולא ילדת והרית תהי תרה וילדת בן:

ד' ועתה מעתה השמרי נא ואלתשתי יין חדש ושכר יין וישן ואלתאכלי כל טמא דברים האסורים לעז: ה' כ' הנך תהי הרה וילדת בן ומורה הער לאיעלה על ראשו כ'ניור אלהים יהיה הנער מעת צאתו מן הבטן והוא יחל ותחיל ולא יגמר להושיע את ישראל מיד פלשתים:

ויתבא האשה ותאמר לאישה לבעלה לאמר איש האלהים חשבה שנביא היה בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים נראה ומאם מאד ולא שאלתינו אי מנה מאיזה מקום הוא הואיל ואת שמו לא הגיד לי כאשר שאלתי: ויאמר לי הנך הרה וילדת בן ועתה אלתשתי יין ושכר ואלתאכלי כל טמא כ'ניור אלהים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו: ח ויעתר מנוח אליהו ויאמר כי אדוני איש האלהים אשר שלחת יבואנא עול אלינו ויורנו וילמדנו מה נעשה לנער היולד אשר ילד: ט וישמע האלהים בקול מנוח למלות שאלתו ויבא מלאך האלהים עוד אליהו ויהי יושבת בשדה ומנוח אישה אין עמה: י ותמהל האשה ותרגן ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש אשר בא ביום הידוע אלי: יא ויקם וילך מנוח אחרי אשתו כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו ויבא אל האיש ויאמר לו האתה האיש אשר דברת אליהו ויאמר ויבא אנו: יב ויאמר מנוח עתה הואל וקאת שנית על ידי תפילתי בודאי יבא דברך לזאת אשאך והודיעני מה יהיה משפט הנער אוד להתנבא עמו ומעשהו ומה המעשה אשר אעשה לו: יג ויאמר מלאך יהוה אל מנוח אין משפט הנער לחסור עליו על שאר נזירות, רק ההוספה היא מכל אשר אמרתי אליהו ויאמר גם האשה, אמו של הנער: יד מכל אשר יצא מנפך הנין לא

ד' יין ושכר, יין חדש ויין ישן. כל טמא, דברים האסורים לעז. ומה לא יעלה על ראשו להסיר את שעריו. יחל, יתחיל. ו' איש האלהים, חשבה שהיה נביא. ואת שמו לא הגיד לי, כלומר, שאלתי את שמו ולא הגיד לי. ולכן לא

שאלתי על מקומו. ח' מה נעשה, אולי צריך לעשות דברים נוספים על שאר נזירות, שהרי הוא נזיר מן הבטן. היולד, העתיד להולד. י' אשר בא ביום, ביום הידוע שנוכח קדם. יא' אחרי אשתו, שהיא לבדה ידעה את המקום אשר נראה בו. יב' וכתב המלבי"ם, שהמלאך נראה אל האשה וקרא, משום שניירות שמשון אינו דבר הנדר ואף אפשר להתירו כי היה על ידי המלאך. ואם היה על פי האב היה דבר הנדר, כי האב יכול להדיר את בנו בנזירות ואז היה דין אחר (לנזירותו). יב' עתה יבוא דברך, עתה, הואל וקאת שנית על ידי תפילתי, אם כן דבר ה' הוא, ובודאי יבוא דברך. מה יהיה משפט הנער ומעשהו, כלומר, אתה אמרת רק מה תעשה האשה, אבל מה יהיה משפט ההתנבא של הנער ומעשהו. יג' מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר, כלומר, מה יהיה משפט הנער איך צריך לשאל אותה, אלא תשאל את

והרית וילדת בן: ד' ועתה השמרי נא ואלתשתי יין ושכר ואלתאכלי כל טמא: ה' כ' הנך הרה וילדת בן ומורה לאיעלה על ראשו כ'ניור אלהים יהיה הנער מן הבטן והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים: ויתבא האשה ותאמר לאישה לאמר איש האלהים בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים נראה ומאד ולא שאלתינו אי מנה מאיזה מקום הוא הואיל ואת שמו לא הגיד לי: ז ויאמר לי הנך הרה וילדת בן ועתה אלתשתי יין ושכר ואלתאכלי כל טמא כ'ניור אלהים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו: ח ויעתר מנוח אליהו ויאמר כי אדוני איש האלהים אשר שלחת יבואנא עול אלינו ויורנו וילמדנו מה נעשה לנער היולד אשר ילד: ט וישמע האלהים בקול מנוח למלות שאלתו ויבא מלאך האלהים עוד אליהו ויהי יושבת בשדה ומנוח אישה אין עמה: י ותמהל האשה ותרגן ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש אשר בא ביום הידוע אלי: יא ויקם וילך מנוח אחרי אשתו כי היא לבדה ידעה המקום אשר נראה בו ויבא אל האיש ויאמר לו האתה האיש אשר דברת אליהו ויאמר ויבא אנו: יב ויאמר מנוח עתה הואל וקאת שנית על ידי תפילתי בודאי יבא דברך לזאת אשאך והודיעני מה יהיה משפט הנער אוד להתנבא עמו ומעשהו ומה המעשה אשר אעשה לו: יג ויאמר מלאך יהוה אל מנוח אין משפט הנער לחסור עליו על שאר נזירות, רק ההוספה היא מכל אשר אמרתי אליהו ויאמר גם האשה, אמו של הנער: יד מכל אשר יצא מנפך הנין לא

אדוני איש האלהים אשר שלחת יבואנא עול אלינו ויורנו מה נעשה לנער היולד: ט וישמע האלהים בקול מנוח ויבא מלאך האלהים עוד אליהו ויהי יושבת בשדה ומנוח אישה אין עמה: י ותמהל האשה ותרגן ותגד לאישה ותאמר אליו הנה נראה אלי האיש אשר בא ביום הידוע אלי: יא ויקם וילך מנוח אחרי אשתו ויבא אליהו ויאמר לו האתה האיש אשר דברת אליהו ויאמר ויבא אנו: יב ויאמר מנוח עתה יבא דברך מה יהיה משפט הנער ומעשהו: יג ויאמר מלאך יהוה אל מנוח מכל אשר אמרתי אליהו ויאמר גם האשה, אמו של הנער: יד מכל אשר יצא מנפך הנין לא

חכמי הדור ויודיעוך את הלכות נזירותו. ובאתי רק להזהיר את האשה בדברים שיש בהם חדוש ותוספת על הלכות נזירות. (טו) נעצרה נא אותך, נאסר אותך אל תפית. (טז) בלחמך, במאכלך. ואם תעשה עולה, ואם תרצה לעשות את הנזיר לקרבן עולה. (יז) מי שמך, בין שהיה בעיני מנוח נביא גדול ונכבד, והאדם הגדול נודע בשמו למי שלא ראהו, ושמו הוא אצלו כמו האדם בעצמו, לפיכך נאמר "מי שמך" במקום "מה שמך". (יח) למה זה תשאול לשמי, כלומר, אין רצוני בכבוד, ואם פן למה זה תשאול לשמי. והוא פלאי, ועוד טעם, שהוא מכסה ונעלם ואין לגלותו. (יט) ויעל על הצור לה', ואף על-פי שנאסרו תבניות להקריב קרבן בכל מקום, אמרו ר"ל שהיתה בזה הוראת שעה בשאמר לו המלאך "זה תעלה". ומפלא לעשות, המלאך עשה פלאים, שהוריד אש על המזבח. (כ) השמימה, לצד השמים. (כא) אז ידע מנוח וגו', כשראה כל זאת, הבין מנוח שמלאך היה. (כב) אלהים ראינו, מלאך אלהים ראינו. (כג) את כל אלה, את כל הנפלאות שעשה המלאך. לא השמיענו בזאת, לא היה משמיענו בשורה זו של הדרת הבן, אם ראויים אנו למות. (כד) ותחל, התחילה. רוח ה', רוח גבורה מאת ה'. לפעמו, לחזקו. פרוש אחר, להצעידו, כמו "פעמי

תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמאה אל-תאכל אין לעשות עוד, רק כל אשר-צויתיה תשמר: מו ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה נעקבה-נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: מז ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח אם-תעצרני לסעודה לא-אכל בלחמך ואם-תעשה עולה

אשר-יצא מנפן תיין לא תאכל ויין ושכר אל-תשת וכל-טמאה אל-תאכל כל אשר-צויתיה תשמר: טו ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה נעצרה-נא אותך ונעשה לפניך גדי עזים: טז ויאמר מלאך יהוה אל-מנוח אם-תעצרני לא-אכל בלחמך ואם-תעשה עולה ליהוה תעלה פי לא-ידע מנוח כי-מלאך יהוה הוא: יז ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה מי שמך כי-יבא דברך וכבדנך: יח ויאמר לו מלאך יהוה כי-יבא יהוה למה זה תשאול לשמי והוא פלאי מוכסה ונעלם שלא תוכל לדעתו: יט ויקח מנוח את-גדי העזים ואת-המנחה ויעל הכל על-הצור להיות עולה ליהוה ומפלא לעשות זה המלאך להוציא אש מן הצור לאכול הנזיר והמנחה ומנוח ואשתו ראים זאת בעיניהם: כ וכשהאש גדלה ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה לצד השמים ויעל נסתלק מעליהם מלאך-יהוה בלהב המזבח ומנוח ואשתו ראים בשעלה בלהב ויפלו על-פניהם ארצה: כא ולא-יסף לא הוסיף עוד מלאך יהוה להראו אל-מנוח ואל-אשתו אז כשראה כל זאת ידע הבין מנוח כי-מלאך יהוה הוא: כב ויאמר מנוח אל-אשתו מות נמות כי מלאך אלהים ראינו: כג ותאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו לא-לקח מידנו עלה ומנחה לא היה מקבלם ברצון, שהאש תאכלם ולא הראנו את-כל-אלה הנפלאות שעשה המלאך וכעת לא השמיענו בזאת בשורה זו אם ראויים אנו למות: כד ותלד האשה בן ותקרא את-שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו יהוה: כה ותחל רוח

הלא ליהוה תעלה פי לא-ידע מנוח נסתפק ולא ידע בדרור כי מלאך יהוה הוא ולכן הסתפק בדבריו אם נעצרה לסעודה או יקריב קרבן: יז ויאמר מנוח אל-מלאך יהוה מי שמך מה שמך כי-יבא לנו דברך ותתקדם ובאתך פן לא נכירך אז כי וכבדנך לדעת את מי נכבד: יח ויאמר לו מלאך יהוה אין רצוני בכבוד, ואם פן למה זה תשאול לשמי ועוד והוא פלאי מוכסה ונעלם שלא תוכל לדעתו: יט ויקח מנוח את-גדי העזים ואת-המנחה ויעל הכל על-הצור להיות עולה ליהוה ומפלא לעשות זה המלאך להוציא אש מן הצור לאכול הנזיר והמנחה ומנוח ואשתו ראים זאת בעיניהם: כ וכשהאש גדלה ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה לצד השמים ויעל נסתלק מעליהם מלאך-יהוה בלהב המזבח ומנוח ואשתו ראים בשעלה בלהב ויפלו על-פניהם ארצה: כא ולא-יסף לא הוסיף עוד מלאך יהוה להראו אל-מנוח ואל-אשתו אז כשראה כל זאת ידע הבין מנוח כי-מלאך יהוה הוא: כב ויאמר מנוח אל-אשתו מות נמות כי מלאך אלהים ראינו: כג ותאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו לא-לקח מידנו עלה ומנחה לא היה מקבלם ברצון, שהאש תאכלם ולא הראנו את-כל-אלה הנפלאות שעשה המלאך וכעת לא השמיענו בזאת בשורה זו אם ראויים אנו למות: כד ותלד האשה בן ותקרא את-שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו יהוה: כה ותחל רוח

המזבח ומנוח ואשתו ראים ויפלו על-פניהם ארצה: כא ולא-יסף עוד מלאך יהוה להראו אל-מנוח ואל-אשתו אז ידע מנוח כי-מלאך יהוה הוא: כב ויאמר מנוח אל-אשתו מות נמות כי אלהים ראינו: כג ותאמר לו אשתו לו חפץ יהוה להמיתנו לא-לקח מידנו עלה ומנחה ולא הראנו את-כל-אלה וכעת לא השמיענו בזאת: כד ותלד האשה בן ותקרא את-שמו שמשון ויגדל הנער ויברכהו יהוה: כה ותחל רוח

שי למורא

מִרְבּוֹתָיו" (שופטים ה, כח). וְרוֹ"ל פֶּרֶשׁוֹ, "לְפַעֲמוֹ", מַעֲנִין פֶּעֱמוֹן, שֶׁהִיָּתָה רוּחַ נְבוּאָה מְקַשְׁקֶשֶׁת לִפְנֵי פֶּעֱמוֹן. וּפְרִישׁ "רוּחַ ה'", נְבוּאָהוּ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁאָמַר "יְהִי דָן נָחֵשׁ עָלֵי דָרְדִּי" (בראשית מט, יז), שֶׁהִתְחִילָה אֲזַ לְהִתְקַם. בְּמַחֲנֶה דָן וּגו', בְּנַחֲלַת שִׁבְטֵי דָן שֶׁהִיָּתָה בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתָאֵל.

עֲסַרְתָּ מָרִים
לְהִלּוֹךְ בְּמַחֲנֶה דָן לְהִרְאוֹת בְּהַ גְבוּרוֹת
וּנְפִלְאוֹת, וְהַמַּחֲנֶה הִיָּתָה עֹמֶדֶת בֵּין
צָרְעָה וּבֵין אֲשֶׁתָאֵל בְּנַחֲלַת דָן:

יְהוָה לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֶה דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין
אֲשֶׁתָאֵל:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ גִּשְׁבַּעַת לֹו, שֶׁלֹּא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
ח « וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר
אֶל-אַהֲרֹן וְאֶמְרָתָ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת-הַנֹּתֹר
אֶל-מֹול פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָאִירוּ שְׁבַעַת הַנֵּרוֹת:
וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל-מֹול פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַעֲלָה
נֹרֵתָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה: וַיְהִי

מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מְקַשָּׁה זָהָב עַד-יִרְכָּה עַד-
פְּרָחָה מְקַשָּׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה
אֶת-מֹשֶׁה בֵּין עֲשֵׂה אֶת-הַמִּנְחָה: פ (ל) ה וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְקַח אֶת-הַלֵּלִים מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְכַהֲ-תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהָרָם
הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת וְהַעֲבִירוּ תַעֲרַל עַל-כָּל-

מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עַבְדְּת יְהוָה:
 י וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים
 וְעִשָּׂה אֶת־הָאֶחָד חֲפָאֵת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה
 לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם: י וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
 לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה
 לַיהוָה: י וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

בְּשֵׁרֶם וּכְבָסוּ בְגָדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ח וְלָקְחוּ פֶרֶךְ
 בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפְרִשָׁנִי
 בֶּן־בָּקָר תִּקַּח לְחֲפָאֵת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם
 לִפְנֵי אֶהֱל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה
 וּסְמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם:
 יא וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה

זמן תחילת קידוש לבנה: יום חמישי בערב, ז' סיון

אגרות קודש

ב"ה, י"א סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה ישראל כהן שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממ"ד לעומר בו כותב אודות הסברא לעשות לקוט מספר הזהר הק' כעין
הלקוט דעין יעקב בהנוגע להש"ס ושואל דעתי בזה.

הנה קשה לי לחוות דיעה בענין כהאמור, כיון ששיטת חסידות חב"ד היא, שהזהר וספרי
פנימיות התורה בכלל, צריך **ללמוד** כמו הלימוד דנגלה דתורה וביחוד בתקופתנו זו, אשר כלשון
האר"י החי מצוה לגלות זאת החכמה, ואף מי שאין אפשר לו מפני סיבות שונות שאינן תלויות בו כלל
לעסוק בהנ"ל באופן של לימוד, הרי סגולה ישנה גם באמירת האותיות.

- אשר גם בזה שוה נגלה דתורה וכידוע דברי השלי"ה בהקדמתו (בית אחרון) שאפילו אמירת
שמות חמשה חומשי תורה נ"כ וכו' גם זה סגולה היא -

אבל פשוט שצריך להשתדל ככל האפשרי להפיץ **לימוד** האמור ויעוין דברים מבהילים שנאמרו
בגודל העונש על מניעת לימוד זה, שמזה מובן גם גודל השכר, בהקדמת הרח"ו לשער ההקדמות (מיוסד
על דברי הזהר ומדרשי רז"ל), שמשם מובן שדוקא לימוד באופן דהבנה והשגה - מביאים גאולה,
וכלשון הבעש"ט באגה"ק שלו הידוע, שבהיותו בהיכל המשיח, המענה הי', לכשיפוצו מעינותיך חוצה.

בכל זה כיון שכל ענין של הפצת התורה ענין גדול הוא, איני רוצה ח"ו לחוות דעת גם בכיוון
אחר, ולכן יפנה לגדולי ישראל סבא אשר באה"ק ת"ו ועמם יתייעץ בהאמור.

והנה כל הנ"ל הוא בהנוגע לאחרים, אבל פשוט שבנוגע לכ' הנה כיון שנתעורר בענין האמור,
עליו להוסיף בקביעות עתים **בלימוד** פנימיות התורה וכן"ל באופן דהבנה והשגה, וכמובא ג"כ בשו"ע
או"ח סוף סי' נו"ן במגן אברהם בהנוגע ללמוד תורה שבע"פ וידוע ג"כ פתגם רבנו הזקן בעל התניא
(פוסק בנסתר דתורה) והשו"ע (פוסק בנגלה דתורה) שצ"ל קביעות לא רק בזמן אלא גם בנפש והוא
העיקר, וק"ל.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

לוח זמנים לשבת פרשת נשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף   (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	05:37	05:39	08:26	08:26	09:06	09:06	10:18	10:18	19:38	19:41	20:07	20:11	19:21	20:23
חיפה (ק)	05:32	05:34	08:23	08:22	09:04	09:03	10:16	10:16	19:44	19:48	20:11	20:14	19:17	20:27
ירושלים (ק)	05:34	05:36	08:24	08:23	09:04	09:04	10:16	10:16	19:43	19:46	20:07	20:11	19:06	20:23
תל אביב (ק)	05:35	05:37	08:25	08:24	09:06	09:05	10:18	10:18	19:40	19:43	20:09	20:13	19:23	20:25
אוסטריה, וינה (ק)	04:57	05:01	07:47	07:43	08:55	08:53	10:15	10:14	20:43	20:49	21:25	21:32	20:30	21:51
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:28	07:24	09:09	09:11	09:48	09:51	10:39	10:41	17:12	17:10	17:42	17:40	16:52	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	05:07	05:11	07:59	07:55	09:01	08:59	10:20	10:19	20:39	20:44	21:19	21:25	20:25	21:42
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:32	04:36	07:23	07:18	08:29	08:28	09:50	09:49	20:16	20:22	20:58	21:05	20:03	21:24
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	04:41	04:46	07:31	07:26	08:39	08:38	10:00	09:59	20:29	20:35	21:12	21:19	20:16	21:38
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	04:59	05:03	07:44	07:36	09:01	08:59	10:23	10:22	21:03	21:09	21:48	21:56	20:50	22:17
אוקראינה, קייב (ק)	04:50	04:55	07:35	07:26	08:53	08:51	10:15	10:14	20:56	21:03	21:42	21:50	20:44	22:11
איטליה, מילאנו (ק)	05:37	05:41	08:30	08:27	09:29	09:27	10:47	10:47	21:04	21:09	21:40	21:46	20:50	22:03
אקוודור, קיטו (ח)	06:09	06:08	08:37	08:38	09:08	09:09	10:10	10:11	18:15	18:16	18:38	18:39	17:57	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:53	07:50	09:41	09:43	10:18	10:21	11:10	11:12	17:53	17:51	18:21	18:20	17:34	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:58	09:03	10:37	10:39	11:18	11:21	12:08	12:10	18:27	18:24	18:59	18:57	18:06	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:41	05:43	08:34	08:32	09:22	09:21	10:37	10:37	20:24	20:29	20:58	21:03	20:10	21:17
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:26	05:29	08:19	08:17	09:09	09:08	10:25	10:25	20:18	20:22	20:52	20:57	20:03	21:12
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:26	05:29	08:20	08:18	09:09	09:09	10:26	10:25	20:18	20:23	20:53	20:58	20:04	21:12
ארה"ב, דטרויט (ק)	05:57	06:00	08:51	08:48	09:43	09:42	11:00	10:59	20:59	21:04	21:35	21:41	20:45	21:56
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:21	06:22	09:09	09:09	09:48	09:48	11:00	11:00	20:17	20:20	20:44	20:48	20:01	20:59
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:42	05:43	08:32	08:31	09:14	09:14	10:27	10:27	19:56	19:59	20:26	20:30	19:41	20:42
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:29	06:30	09:16	09:15	09:52	09:52	11:02	11:02	20:07	20:09	20:34	20:37	19:51	20:48
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:20	05:23	08:13	08:11	09:04	09:03	10:20	10:20	20:16	20:20	20:51	20:56	20:02	21:11
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	05:51	05:54	08:44	08:42	09:34	09:33	10:50	10:49	20:41	20:46	21:16	21:21	20:27	21:35
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:17	05:20	08:10	08:08	09:02	09:01	10:19	10:18	20:16	20:21	20:52	20:57	20:02	21:12
בוליביה, לה-פס (ח)	06:55	06:53	09:08	09:09	09:39	09:41	10:38	10:39	18:07	18:07	18:31	18:31	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:31	05:36	08:11	07:59	09:36	09:34	10:59	10:57	21:44	21:51	22:32	22:40	21:32	23:02
בלגיה, בריסל (ק)	05:33	05:38	08:15	08:06	09:37	09:35	10:59	10:58	21:43	21:49	22:29	22:37	21:30	22:59
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:40	06:40	08:47	08:48	09:20	09:22	10:16	10:17	17:33	17:32	17:54	17:53	17:14	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:29	06:26	08:34	08:36	09:07	09:09	10:03	10:05	17:18	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	04:47	04:52	07:26	07:10	08:53	08:51	10:16	10:15	21:06	21:12	21:52	22:00	20:56	22:22
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	04:51	04:51	07:06	07:07	08:57	08:54	10:21	10:20	21:23	21:30	22:15	22:24	21:14	22:50
גרמניה, ברלין (ק)	04:48	04:53	07:04	07:05	08:57	08:55	10:21	10:19	21:17	21:24	22:05	22:14	21:05	22:37
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:19	05:24	08:05	07:58	09:21	09:20	10:43	10:42	21:22	21:28	22:08	22:15	21:09	22:36
דרום אפריקה, ויהנסבורג (ח)	06:45	06:48	08:49	08:51	09:23	09:25	10:18	10:20	17:31	17:30	17:50	17:49	17:12	18:00
הודו, מומבאי (ח)	06:01	06:00	08:42	08:42	09:16	09:16	10:24	10:25	19:11	19:13	19:37	19:39	18:55	19:49
הודו, פונה (ח)	05:58	05:57	08:39	08:39	09:13	09:13	10:21	10:21	19:06	19:08	19:32	19:34	18:50	19:44
הונגריה, בודפשט (ק)	04:49	04:53	07:41	07:36	08:45	08:44	10:05	10:04	20:29	20:35	21:11	21:17	20:16	21:35
טורקיה, איסטנבול (ק)	05:30	05:32	08:23	08:21	09:13	09:12	10:29	10:29	20:23	20:28	20:58	21:03	20:09	21:18
יוון, אתונה (ק)	06:04	06:06	08:56	08:55	09:42	09:42	10:57	10:57	20:39	20:43	21:12	21:16	20:25	21:30
מולדובה, קישיניב (ק)	05:12	05:16	08:04	08:00	09:07	09:06	10:27	10:26	20:48	20:54	21:29	21:35	20:35	21:53

לוח זמנים לשבת פרשת נשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף   (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:57	05:57	08:39	08:39	09:13	09:13	10:21	10:22	19:09	19:11	19:35	19:37	18:53	19:48
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	07:55	08:01	09:24	09:27	10:09	10:12	10:56	10:58	16:58	16:54	17:33	17:30	16:37	17:44
נפאל, קטמנדו (ח)	05:09	05:08	07:55	07:55	08:33	08:33	09:44	09:44	18:53	18:56	19:21	19:24	18:38	19:35
סינגפור, סינגפור (ח)	06:56	06:57	09:26	09:27	09:57	09:58	11:00	11:01	19:07	19:08	19:31	19:32	18:50	19:42
פולין, ורשא (ק)	04:24	04:19	06:48	06:34	08:27	08:25	09:51	09:49	20:43	20:50	21:33	21:41	20:31	22:04
פרו, לימה (ח)	06:21	06:23	08:40	08:41	09:11	09:13	10:11	10:12	17:50	17:50	18:14	18:14	17:32	18:24
צרפת, ליאון (ק)	05:57	05:53	08:46	08:43	09:46	09:44	11:04	11:04	21:20	21:25	21:59	22:05	21:06	22:22
צרפת, פריז (ק)	05:55	05:50	08:39	08:34	09:49	09:48	11:10	11:09	21:44	21:50	22:25	22:32	21:31	22:52
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:43	05:43	08:15	08:16	08:46	08:47	09:50	09:51	18:05	18:06	18:29	18:30	17:48	18:40
קנדה, טורונטו (ק)	05:41	05:38	08:31	08:29	09:26	09:25	10:44	10:43	20:52	20:57	21:26	21:32	20:38	21:48
קנדה, מונטריאול (ק)	05:11	05:08	08:00	07:57	09:00	08:58	10:18	10:18	20:34	20:39	21:11	21:17	20:20	21:34
קפריסין, לרנקה (ק)	05:34	05:32	08:24	08:23	09:07	09:06	10:20	10:20	19:51	19:55	20:22	20:26	19:37	20:39
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:30	04:24	06:53	06:54	08:40	08:37	10:06	10:04	21:18	21:25	22:14	22:24	21:06	22:53
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:58	03:51	06:27	06:28	08:11	08:08	09:37	09:36	21:01	21:09	21:56	22:07	20:50	22:39
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	04:32	04:28	07:20	07:15	08:23	08:22	09:43	09:42	20:06	20:11	20:47	20:53	19:52	21:11
שווייץ, ציריך (ק)	05:36	05:32	08:23	08:19	09:28	09:26	10:48	10:47	21:16	21:22	21:52	21:59	21:03	22:17
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:50	08:28	08:28	09:01	09:01	10:07	10:07	18:41	18:43	19:06	19:08	18:25	19:18

אגרות קודש

ב"ה, י"א סיון, תשי"ח
ברוקלין.

לכבוד מר יצחק שי'

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר נולד בן לבתו תי' למזל טוב ונקרא שמו בישראל נחמי' שי'.

הנה יהי"ר מהשי"ת שהוריו שי' יתנכוהו ויכניסוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ויגדלוהו מתוך הרחבה, וירוה מהם רוב נחת אמתי, והרי זכות הרבים, שמקרב לבם לאבינו שבשמים ובודאי לתומ"צ ג"כ, מסייעתו.

בברכת מזל טוב ולבשו"ט גם מבנו ומב"ב שיחיו - והוא בכלל, כמובן ופשוט.

נהניתי להחלטתו - בחירתו בדרך של המשך קשריו עם כל אלו שמזכירים במכ', אבל ביחד עם זה להורותם במפורש וללא שום העלמות וכו'.

ואמרתי עד"ז בהתועדות שאין הביטוי "תורה תמימה" יוצא מידי פשוטו. באם גורעים מהתמימות - אין כאן תורה כלל (כ"א לכל היותר חכ' ושכל עמוקים).

שהרי ענין **תורה** - הוא הוראה וציווי הכרחי. ולא רק הודעה **שבאם** אינך רוצה בענין פי' עליך לשלול ענין אלמוני שהוא סיבתו.

סדר מצות הדלקת נרות לחג השבועות ושבט קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחו"ל נותנים בערב החג גם עבור היום השני) אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב חג השבועות

יש להדליק – בחו"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחו"ל יום שני של חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבט קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואזרב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00580
28/05/2017

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

